

שבוע פרשת חיי שרה

(01 - 07 November 2026)

כ"א - כ"ז מרחשון ה'תשפ"ז

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ: הַשְׁמִירוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמִימִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהֶאֱדַמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמִימִים עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּ בְּמוֹד: מַצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמֵתֶחֱלַק לִימֵי הַחוּדוּשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יִבָּזְרוּנוּ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַעֲנֵנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וַעֲנֵנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָךְ וּדְבַרְתָּ בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּמִתִּים בְּיַד כְּהֹר־צִיּוֹן לֹא־
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֶׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ
וַיֵּי סָבִיב לַעֲמֹז מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָגוּחַ
שָׁבֵט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־
יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ
יְיָ לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים
עֲקֻלָּלוֹתָם וְיֹלִיכֶם יְיָ אֶת־פְּעָלֵי הָאָוֶן שְׁלוֹם
עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְיָ אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן
הָיִינוּ כְּחֻלָּמִים: ב אֲזִי יִמָּלֵא שְׂחֹק פִּינוּ
וְלִשְׁוִינֵנוּ רִנָּה אֲזִי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יְיָ
לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ
הָיִינוּ שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יְיָ אֶת־שְׁכִיתֵנוּ
כַּאֲפִיקִים בְּנֶגֶב: ה הַזֹּרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה
יִקְצְרוּ: ו הַלֹּזֵךְ יִלָּךְ | וּבִכָּה נִשְׂא מִשְׁדֵּ־הַזֶּרַע
בֹּא־יִבּוֹא בְּרִנָּה נִשְׂא אֱלֻמָּתָיו:

אגרות קודש

ב"ה, ה' מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק בראשית, בו כותב על שמרגיש בעצמו עצבות ויאוש וכו' ומשער שבא לו זה מלימודו בספר דרך החיים.

והנה ידוע המבואר בכ"מ בחסידות עד כמה הרחיקו מדת העצבות וההפסד הגדול בזה במלחמת היצר ובמילא צריך להפטר מזה בהקדם היותר אפשרי כי אינו מצד הטוב, וכמו בכל ענינים בלתי רצויים הדרך לזה הוא ע"י הוספת אומץ בצד הטוב ואפילו מעט אור דוחה הרבה חשך ועאכו"כ הרבה אור וכשילמוד בשקידה בהתמדה ובקביעות בזמן ובקביעות בנפש תורתנו הק' המשמחת לב ונפש וכמ"ש פקודי ה' ישרים משמחי לב, במילא יבוטל רגש היאוש ואפילו הרגש העצבות, ובפרט אשר יתבונן בענין השגחה פרטית אשר השי"ת שהוא עצם הטוב משגיח על כל אחד בחיים היום וימים ובפרט ופרטי פרטיות, ואין לאדם אלא לעמוד בהתקשרות ולראות שיהי' הצינור פתוח והוא ע"י ענינים הנ"ל, שכללותם התחזקות בהג' קוין דתורה עבודה וגמילות חסדים והשי"ת יצליחו בכל זה ויבשר טוב אשר עובד את ה' (ואף שעובד הוא מל' עורות עבודים כמבואר בתו"א ר"פ משפטים והיא עבודה ויגיעה גדולה בכ"ז מקיים הציווי) בשמחה.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מפתח

אגרות קודש

עמודים 3, 38, 100, 185,
216, 235

לקוטי שיחות

חיי שרה, כרך כה, ג / 39
חיי שרה, כרך ל, א / 46

התוועדות

ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו
ה'תשל"ו / 14
ש"פ חיי שרה ה'תש"נ - בקשר
עם כינוס השלוחים / 30

מאמר

ד"ה איתא במדרש רבה
אמר רבי אחא ה'תשל"ו / 5

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 56	ראשון / 78	ראשון / 94	ראשון / 101	ראשון / 150	ראשון / 172
שני / 60	שני / 79	שני / 94	שני / 106	שני / 152	שני / 172
שלישי / 62	שלישי / 80	שלישי / 94	שלישי / 113	שלישי / 155	שלישי / 172
רביעי / 65	רביעי / 83	רביעי / 95	רביעי / 119	רביעי / 160	רביעי / 172
חמישי / 69	חמישי / 85	חמישי / 95	חמישי / 126	חמישי / 161	חמישי / 172
שישי / 73	שישי / 87	שישי / 95	שישי / 133	שישי / 164	שישי / 173
שבת קודש / 74	שבת קודש / 90	שבת קודש / 96	שבת קודש / 141	שבת קודש / 168	שבת קודש / 173

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 176	ראשון / 186	ראשון / 219
שני / 177	שני / 190	שני / 220
שלישי / 177	שלישי / 194	שלישי / 220
רביעי / 179	רביעי / 198	רביעי / 221
חמישי / 180	חמישי / 202	חמישי / 221
שישי / 181	שישי / 206	שישי / 222
שבת קודש / 182	שבת קודש / 210	שבת קודש / 222

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 52
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 54
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 97
פרק בנביאים וכתובים / 174
עין יעקב - מסכת שבת / 184
נקודה מעובדת משיחת קודש / 236
חומש לקריאה בציבור / 237
לוח זמנים / 246

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן שולחן ערוך עם הערות וצינונים 217 / שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 219 / תורה אור / 222	אדמו"ר המהר"ש תורת שמואל תרל"ג / 227
אדמו"ר האמצעי תורת חיים / 225	אדמו"ר הרש"ב ספר המאמרים - המשך תער"ב 229 /
אדמו"ר ה'צמח צדק' דרך מצוותיך / 226	אדמו"ר הרי"צ ספר המאמרים תרפ"ט / 230 לקוטי דיבורים / 231 ספר הזכרונות / 232 אגרות קודש / 235

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לומר אחרת ש'תורתן של בנים' עדיפה על 'שיחתן של עבדי בתי אבות' (אלא
ש'אפשרות זו נשללה).?
ואין לומר שהענין ד'יפה שיחתן כו' מתורתן כו' נאמר רק
בנוגע לזמן שלפני מתן תורה ובכך תיושב השאלה, כי לפי זה לאחר
שניתנה תורה אכן אין ל'שיחתן של
עבדי בתי אבות' עדיפות על 'תורתן
של בנים' (וטעם הסברא לומר
שהעדיפות של 'שיחתן של עבדי
אבות' על 'תורתן של בנים' היא רק
קודם מתן תורה היא כיון שאז לפני
מתן תורה היתה העבודה שעבדו
את ה' רק מצד שרש הנבראים
כו'⁴ וכמבואר במאמר אדמו"ר
הרש"ב, "המצוות הכל היה בענינים
רוחניים כו', לא הגיעו בזה רק לשרשם
ומקורם לבד, מפני שזהו כלל שהנבאר
בכח עצמו לא יוכל להגיע למעלה
משרשו ומקורו...", והטעם שאין
לומר כן שדברי רב אחא אמורים רק
לגבי הזמן שקודם מתן תורה הוא
שהרי [נוסף לכך שבמאמר
ד'רבי אחא נאמר רק החילוק
ההבדל בין שיחתן כו' לתורתן
כו', ונאמר ש'שיחתן' עדיפה על
'תורתן' ולא נזכר ש'ענין זה
הוא לפני מתן תורה דוקא
וכיון שדבר זה שמעלת 'שיחתן' על
'תורתן' הוא רק לפני מתן תורה לא
נזכר כלל בדברי רב אחא, אין לומר
שזו כונת דבריו, ומה גם
שמאמר רבי אחא הוא
הוראה ומסר ולימוד גם לאחר
מתן תורה, כי כל דבר בתורה הוא
נצחי ולא רק לזמן מסוים, וההוראה
היא שגם אז אחרי מתן תורה יפה
שיחתן כו' מתורתן כו',

איתא מובא במדרש רבה! אמר רבי אחא יפה שיחתן יש
עדיפות ויתרון לדיבור ולסיפור שמסופר תחילה
בנים, פרשתו של אליעזר עבד אברהם אבינו שהלך למצוא שידוך
ליצחק אבינו מסופרת בתורה בפרשת חיי שרה באריכות רבה שנים
ושלשה דפים הוא אומרה
ושונה והסיפור שמסופר תחילה
בתיאור ההתרחשות עצמה, חוזר על
עצמו פעם שניה כש'אליעזר מספר
אותה למשפחתה של רבקה וכו'.
ובלשון רש"י²: פרשה של
אליעזר כפולה בתורה,
והרבה גופי תורה ענינים
עיקריים במצוות התורה לא ניתנו
אלא ברמיזה. וצריך להבין
טעם הדבר³, דהן אמת דמזה
גופא עצמו ששיחתן של עבדי
אבות הוכפלה כו' ואילו
הרבה גופי תורה לא ניתנו
אלא ברמיזה מובן שיפה
שיחתן כו', אבל הא גופא
טעמא בעי זה עצמו צריך טעם
וביאור, מהו הסבר הענין למה
באמת יפה שיחתן של עבדי האבות
יותר מ'תורתן של בנים'?
ובפרט והשאלה מתחזקת עוד יותר
כיון שמהמאמר יפה שיחתן
עצמו מובן שיש קא סלקא
דעתך עליה על הדעת, היינו אפשרות
לומר באופן אחר ואין זה דבר
פשוט ומובן מאליו אלא דבר חידוש,
אלא ששוללים קא סלקא
דעתך אפשרות וסברא זו זה
ואומרים שיפה שיחתן,
וצריך להבין מהו הטעם
שהמסקנא היא שאכן יפה
שיחתן כו' ולא כפי שהיה מקום

בס"ד. ש"פ חיי שרה, מבה"ח

כסלו, ה'תשל"ו

(הנחה בלתי מוגה)

איתא במדרש רבה! אמר רבי אחא יפה
שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של
בנים, פרשתו של אליעזר שנים ושלושה דפים
הוא אומרה ושונה וכו'. ובלשון רש"י²: פרשה
של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה
לא ניתנו אלא ברמיזה. וצריך להבין טעם
הדבר³, דהן אמת דמזה גופא ששיחתן של
עבדי אבות הוכפלה כו' ואילו הרבה גופי תורה
לא ניתנו אלא ברמיזה מובן שיפה שיחתן כו',
אבל הא גופא טעמא בעי, מהו הסבר הענין.
ובפרט שמהמאמר יפה שיחתן עצמו מובן שיש
קא סלקא דעתך לומר באופן אחר, אלא
ששוללים קא סלקא דעתך זה ואומרים שיפה
שיחתן, וצריך להבין מהו הטעם שהמסקנא
היא יפה שיחתן כו'. ואין לומר שהענין ד'יפה
שיחתן כו' מתורתן כו' נאמר רק בנוגע לזמן
שלפני מתן תורה (שאז היתה העבודה רק מצד
שרש הנבראים כו'⁴), שהרי [נוסף לכך
שבמאמר ד'רבי אחא נאמר רק החילוק בין
שיחתן כו' לתורתן כו', ולא נזכר ש'ענין זה הוא
לפני מתן תורה דוקא, ומה גם שמאמר רבי
אחא הוא הוראה גם לאחר מתן תורה, שגם אז

(1) פרשתנו פ"ס, ח. 2) פרשתנו כד, מב. 3) בהבא לקמן – ראה לקו"ת ברכה צו, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' לו ואילך. ועם הגהות – אוה"ת פרשתנו קכו, ב ואילך. תורת חיים פרשתנו קלה, א ואילך. סה"מ תר"ס ע' לג ואילך.
(4) ראה סה"מ תרכ"ט ע' רכא ואילך. תרע"ח ע' קסד ואילך. תרפ"ט ס"ע שסא ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

אלפים שנה קדמה לעולם⁷ כדברי חז"ל במדרש "... עד שלא בראת
עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמן שכך כתיב ואהיה אצלו
אמן ואהיה שעשועים יום יום [ונימו של הקדוש ברוך הוא אלף שנה ככתוב
בתיילים 'אלף שנים בעיניך כיום אתמול'] ב' אלפים שנה" (אָלֶא שְׁאֵז
לפני מתן תורה לא האיר הענין
של מעלת התורה בגלוי,
ובהתגלות היתה רק עבודת
הנבראים מצד שרשם כו',
מצד שורש הנבראים, ולא היה ניכר
ענין העבודה מצד מעלת התורה
עצמה, כמבואר לעיל). ועד כדי כך
היה ענין עבודת ה' על ידי התורה,
ומעלת התורה, בתוקף גם לפני מתן
תורה שפענן זה היתה כבר אצל
אדם הראשון, כמו שנגמור⁸
בתורה ויניחיהו הקדוש ברוך הוא
את אדם הראשון בגן עדן לעבדה
ולשמרה, שהוא ענין העמל,
והרי תכלית העמל הוא עמל
תורה, כדאיתא כפי שמובא
בגמרא בסנהדרין⁹ אמר רבי
אלעזר כל אדם לעמל נברא
שנגמור¹⁰ בספר איוב אדם
לעמל יולד, וכיון שבכתוב לא
מפורש לאיזה 'עמל' הכוונה איני
יודע אם לעמל פה נברא אם
לעמל מלאכה נברא, כשהוא
אומר¹¹ במשלי כי אכף עליו
פיהו (וזה לשון הכתוב בו מוזכר
הפה בשייכות לענין העמל, "נפש עמל
עמלה לו כי אכף עליו פיהו"), הוי
אומר לעמל פה נברא האדם. ועדיין איני יודע אם לעמל
תורה לימוד תורה על ידי הדיבור בפה אם לעמל שיחה או שיחה
ודיבור בפה בדברים אחרים, כשהוא אומר¹² בספר יהושע לא ימוש
ספר התורה הזה מפיה והכתוב מקשר את ענין לימוד התורה עם הפה,
הוי אומר לעמל תורה נברא האדם. ואם כן מאחר שהחל מאדם
הראשון, תכלית בריאת האדם היא לעמול בלימוד התורה צריך ביאור
איך שייך איך יתכן לומר יפה שיחתך כו' מתורתך כו',
ומשמעות הדברים היא שפענן השיחה הוא למעלה מענין

שמה מכך שהתורה שבדבר היא גם לאחר מתן תורה מוכן שהכונה
היא גם לתורתם של בנים שלאחר מתן תורה, הנה בנוסף
לכל זה, הטעם העיקרי לכך שאין לומר שמאמר רב אחא נאמר רק קודם מתן
תורה הוא, כי הרי מעלת תורתו של הקב"ה [שעליה על התורה
נגמור⁵ בנבואת ירמיה הלא כה
דברי פאש (ועל כך אמרו חז"ל
בגמרא, "תניא ר' יהודה בן בתירא היה
אומר, אין דברי תורה מקבלין טומאה,
מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם
[כיון שלא היה טהור] למעלה מרבי
יהודה בן בתירא, אמר ליה בני פתח
פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה
מקבלין טומאה שנאמר הלא כה דברי
כאש נאום ה', מה אש אינו מקבל
טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין
טומאה", וזוה מוכן שכתוב זה מבטא
את מעלת התורה, ולימודה הוא
באופן של יחוד נפלא שאין
יחוד כמוהו וכערכו נמצא
כלל⁶ כמבואר בספר התניא על
מעלת לימוד התורה, וזה לשונו: "...
כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה
כחלכה הערוכה במשנה או גמרא או
פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף
בשכלו רצונו וחכמתו של הקדוש ברוך
הוא דלית מחשבה תפיסא ביה ולא
ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם
בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו
מלוכש בהם והוא יחוד נפלא שאין
יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל
בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים
ממש מכל צד ופנה. וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות
ידעית התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפילו על מצות התלויות
בדבור ואפילו על מצות תלמוד תורה שבדבור כי על ידי כל המצות שבדבור
ומעשה הקדוש ברוך הוא מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה ועד
רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלוכש בחכמת ה' הנה גם חכמת ה'
בקרבו מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג
מידיעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו כפוד"ס..."] ומעלת
תורתו של הקדוש ברוך הוא היתה גם לפני מתן תורה, שהרי

(5) ירמ' כג, כט. ברכות כב, א. (6) תניא פ"ה. (7) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. ויש"נ. זח"ב מט, א. (8) בראשית ב, טו. וראה זחר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב). ועוד. (9) צט, ב. וראה גם ד"ה אר"א כל אדם לעמל יולד תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט ע' שג ואילך). לקו"ש חט"ו ע' 96 ואילך. שיחת מוצאי ש"פ חיי שרה תשל"ח (לקו"ש ח"כ ע' 331 ואילך). (10) איוב ה, ז. (11) משלי טז, כו. (12) יהושע א, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התורה (באיזה אופן שיהיה לימוד התורה וה' שיתח' נעלית גם
- 2 מלימוד התורה באופן הנעלה ביותר). ?
- 3 גם צריך להבין דבר נוסף באמירה זו של רב אחא דיוק שלש
- 4 הלשונות באמירה 'פה שיתח' של עבדי אבות, שיתח, עבדי
- 5 ואבות. ואף שהפירוש בזה
- 6 בדגש על 'שיתח' ועל 'עבדי' ועל
- 7 'אבות' הוא שיהיה שיתח וכל
- 8 שכן תורת, של עבדי אבות
- 9 וכל שכן של אבות עצמן,
- 10 אפילו מתורתן של בנים וכל
- 11 שכן שיתח של עבדי אבות יפה
- 12 ועדיפה משיתח של בנים, מפל
- 13 מקום, צריך להבין מהו
- 14 הדיוק בשלש לשונות אלו
- 15 דוקא והרי היה אפשר להביע תוכן
- 16 זה גם בלשונות אחרים. ?
- 17 (ב) וביאור הענין הוא,
- 18 דקללות ענין התוכן הכללי של
- 19 השיחה (שיתח) הוא ענין
- 20 התפלה, כדאיתא כפי שמובא
- 21 בגמרא¹³ אין שיחה אלא
- 22 תפלה, שגאמר¹⁴ בתורה בפרשת
- 23 השבוע, פרשת חיי שרה ויצא
- 24 יצחק לשיח בשדה, שתיקן
- 25 יצחק אבינו תפלת מנחה כמובן
- 26 מהמשך הפסוק שיצחק יצא לשוח
- 27 בשדה 'לפנות ערב', בזמן תפלת
- 28 מנחה.
- 29 והנה, כללות ההפך ההבדל
- 30 הכללי בין תפלה לתורה הוא,
- 31 שבתפלה העבודה שהאדם עובד
- 32 את ה' היא עבודה מצד האדם,
- 33 מה שאין בן התורה היא
- 34 חקמתו ורצונו של הקב"ה,
- 35 ועליה על התורה כתיב⁵ כתוב בנבואת ירמיה הלא כה דברי פאש
- 36 כמבואר לעיל, שלכן כיון שהתפלה היא עבודה מצד האדם, על פי היכולות
- 37 המוגבלות של האדם המוגבל ואילו התורה היא חקמתו ורצונו של הקדוש
- 38 ברוך הוא התפלה היא למטה מהתורה ולימוד התורה הוא עבודת
- 39 ה' נעלית יותר מעבודת התפלה. אמנם, ענין זה שהתורה היא למעלה
- 40 מהתפלה הוא רק פאשר התפלה היא פאופן דבכל לבבך
- 41 ובכל נפשך¹⁵ כלשון הכתוב בקריאת שמע לגבי הציווי 'ואהבת את ה'

- 42 אלקיך, מה שאין בן פאשר התפלה היא פאופן דבכל
- 43 מאדך¹⁵, בלי גבול¹⁶ כמשמעות הלשון 'מאד', היינו כשהאדם עוסק
- 44 בעבודת התפלה באופן שהוא יוצא ומתעלה מגדרי מציאותו המוגבלת
- 45 כמבואר בתורה אור לאדמו"ר הזקן, "כמשל האש שהמדליק נר מנר אינו
- 46 מחסר בנר הראשון ולכן אין לו קץ. מה
- 47 שאין בן במים שנעשה חסרון כו' על
- 48 כן יהיו כלים לגמרי ברבוי המשכות
- 49 מה שאין בן האש אינו כלה על ידי
- 50 רבוי הדלקות ממנו לפי שאין נעשה
- 51 שום חסרון בו כלל רק על דרך הארה.
- 52 והנה על פי משל זה באש הגשמי דאף
- 53 על פי שהוא בעל גבול ממש מכל
- 54 מקום יהיה ממנו המשכה בלי גבול
- 55 כמו כן יובן הנמשל בענין אהבה דבכל
- 56 מאדך. דפירוש מאד היינו בלי גבול
- 57 למעלה מהגבלת כלי הנפש. והנה ודאי
- 58 מובן לכל דאין רצונו לומר שהיא
- 59 אהבה ויראה שבלי גבול וקץ ממש כי
- 60 איך שייך זה שבאדם יהיה אהבה
- 61 ויראה שבלי גבול ממש. אלא הכוונה
- 62 שהיא יותר מהגבלת הכלי השכל
- 63 ומדות שבאדם. שאין כח בכלים אלו
- 64 להכיל ולהגביל אהבה ויראה זו בתוכן
- 65 כי אם היא יתיר יותר מכלים אלו ולכן
- 66 נקרא בכל מאדך מאד שלך פירוש
- 67 לגבי כלי שלך נקרא אהבה רבה זו
- 68 מאד ובלי גבול אבל באמת היא גבול.
- 69 ואף על פי כן כיון שלגבי האדם היא
- 70 בחינת בכל מאדך ובחינת בחילא יתיר
- 71 לכן על ידי זה ממשיך ממש אור אין
- 72 סוף ברוך הוא שלמעלה מהצמצום
- 73 שהוא הבלי גבול אמיתי, נמצא עם
- 74 היות אהבה רבה זו מצד עצם בעלת
- 75 גבול מכל מקום להיותה יותר מגבול
- 76 וכלי של הנפש על כן פועלת המשכה מבחינת בלי גבול ממש דהיינו אור אין
- 77 סוף ממש ולכן נקראת אהבה רבה זו בשם אור שהוא ממש כמשל האור והאש
- 78 אף על פי שהוא בעל גבול יש ממנו המשכה בלי גבול מה שאין כן במים..."
- 79 אצי היא עבודת התפלה למעלה מהתורה¹⁷, והיינו לפי
- 80 שהתורה ענינה חקמה, וכמו שגאמר¹⁸ בתורה כי היא התורה
- 81 חקמתכם ובינתכם, חקמתו של הקב"ה, ולמעלה יותר,
- 82 רצונו של הקב"ה, אכל ענין התפלה פאופן דבכל מאדך

(13) ברכות כו, ב. (14) פרשתנו כד, סג. (15) ואתחנן ו, ה. (16) ראה תו"א לט, ד. (17) ראה אוה"ת שם (קל, רע"א). (18) ואתחנן ד, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **הוא שעושים רצונו של מקום**¹⁹, בגמרא שואלים שישנה סתירה
 2 בין שני פסוקים, בפסוק אחד (בנבואת הושע) נאמר "ולקחתי דגני בעתור"
 3 ובפסוק אחר (בפרשת והיה אם שמוע) נאמר "ואספת דגנך", ועונים "לא
 4 קשיא, כאן בזמן שישאל עושי רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל
 5 עושי רצונו של מקום", ופירש רש"י,
 6 "בזמן שעושי רצונו - הדגן שלהם, 1 **דבכל מאדך הוא שעושים רצונו של מקום**¹⁹,
 7 וכשאין עושים רצונו נוטלו ומראה 2 **שפועלים וממשיכים רצון חדש (פידוע בענין**
 8 להם שהוא שלר", ועוד אמרו בגמרא 3 **יהי רצון**²⁰), ועל ידי זה ממשיכים בחינת הכלי
 9 שם, "בזמן שישאל עושי רצונו של 4 **גבול גם בתורה. וזהו שמצינו שגם בלימוד**
 10 מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים 5 **התורה ישנו הענין דעושים רצונו של מקום,**
 11 שנאמר (בנבואת ישעיה) ועמדו זרים 6 **כדאיתא בגמרא**²¹ קדשא בריך הוא קא חייף
 12 ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל 7 **ואמר נצחוני בני נצחוני, היינו שהענין דנצחוני**
 13 עושי רצונו של מקום מלאכתו נעשית 8 **בני פועל שהקב"ה חייף, שזהו תוכן הענין**
 14 ע"י עצמן שנאמר ואספת דגנך...", ועל 9 **דעושים רצונו של מקום. וענין זה נעשה באשר**
 15 פי חסידות "עושי רצונו של מקום" 10 **עבודת התפלה שלפני לימוד התורה היא**
 16 פירושו **שפועלים וממשיכים 11 כדבעי, באופן דבכל מאדך, שאז פועלת**
 17 **רצון אלוהי חדש (פידוע בתורת 12 התפלה שלימוד התורה יהיה בשלימותו.**
 18 החסידות **בענין יהי רצון**²⁰ 19 **כמבואר במאמר אדמו"ר מהר"ש: "...**
 20 כי ענין הברכה הוא שיומשך מה שכבר
 21 יש במקור... אבל ענין התפלה היא בחינת יהי רצון היינו שיומשך רצון חדש
 22 לרפאות הולים ולברך השנים...", ועל ידי זה ממשיכים בחינת
 23 **הכלי גבול גם בתורה.**
 24 וענין 'עושי רצונו של מקום' ושייכותו לעבודת ה' באופן של 'בכל מאדך'
 25 מבואר בתורת הרב המגיד ממעזריטש ב'אור תורה': וזה לשון תורת המגיד
 26 ממעזריטש, "מפני מה לא נאמר בפרשת והיה אם שמוע ובכל מאודיכם.
 27 ונראה לומר פשוט, כי אין אדם עובד עבודה אלא בשביל הוספת התענוג. על
 28 דרך משל העבד עובד עבודה קשה לפי שמצפה להוספת תענוג במשלם שנתו.
 29 ואיתא בספר נגיד ומצוה מאודיך הוא לשון מאר", כלומר בכל מה שהוא
 30 חשוב יותר בעיניך מאוד מאוד. נמצא אדם שעובד כזה להשם יתברך אין
 31 חשובים בעיניו כל התענוגים שבעולם הזה, והראיה שעובד בזה להשם
 32 יתברך, אך הוא מצפה לתוספת תענוג שבעולם הבא. אבל אדם שאינו עובד
 33 להשם יתברך בכל מה שחשוב בעיניו בעולם הזה, בוודאי שיש לו תענוג גדול
 34 מדברי העולם הזה, אז ישלם לו הקדוש ברוך הוא המעט שעשה בעולם הזה,
 35 כי זה חשוב בעיניו. וזהו והיה אם שמוע וגו' לעבדו בכל לבבכם וגו', אבל
 36 לא תרצו לעבוד אותו בכל מאודכם, נמצא אתם מראין בעצמכם שחשוב
 37 בעיניכם דברי ארציות שבעולם הזה, אז ונתתי מטר ארצכם, שהוא גם כן
 38 דברי ארציות שבעולם הזה. ונראה לומר כי בזה מובן מה שאמרו רז"ל כאן
 39 כשעושי רצונו של מקום וכו'...".
 40 וכפי שמוסיף ומבאר בליקוטי לאדמו"ר חזקן (פרשת שלח), "... על פי מה
 41 שכתוב בגמרא (רפ"ו דברכות) אהא דכתיב ואספת דגנך וגו' וכתוב (ישעיה

(19) ראה חזק"ג מהרש"א לברכות לה, ב. אור תורה להרב המגיד סימן קסו. לקו"ת שלח מב, ג. לקו"ש ח"י"ב ע' 98 ואילך.
 (20) ראה סה"מ תרכ"ט ע' ב. ובכ"מ. (21) ב"מ נט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

משלהם כלל, כמו המרכבה שבטלה לרוכב בביטול מוחלט ואין לה כלל
רצון משלה, וכמבואר בתניא²⁵ שכל אבריהם של האבות
כולם היו קדושים ומוקדשים מעניני עולם הזה ולא
נעשו מרכבה והחבטלו רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם.
ובפרט כהלשון הנפלא
(דער געוואלדיקער לשון
הלשון המופלא) במאמר רבינו
הזקן²⁶, שכל מעשה האבות
שעשו לא היה כלל גשם
כו', לא היו מעשים גשמיים, דכל
מעשיהם היו בחינת רוחניות
ולא גשם כלל (כלל דייקא,
ורבנו הזקן מדייק בלשונו ואומר 'לא
גשם כלל' להורות שלא היו
גשמיים כלל). ועל ידי
בחינה זו של ביטול לאלוקות
באופן של 'מרכבה' וביטול לענין
האבות אפשר יכול כל אחד ואחד
לבוא להגיע לעבודה באופן
דכלל מאדך. וזהו יפה
שיחתן של עבדי אבות כו',
שפאשר עבודתו של כל אחד
ואחד היא באופן דעבדי
אבות, שכל מציאותו בטלה
לענין האבות שהן הן
המרכבה ענין הביטול לאלוקות
לגמרי. אזי שיחתן (תפלתו,
שהיא בכלל מאדך) יפה
מתורתן של בנים ואף על פי
שברוך כלל יש מעלה בתורה
(חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא)
על תפילה (שהיא עבודת האדם), על
ידי הביטול באופן של 'עבדי אבות',
התפילה (באופן של 'בכלל מאדך')
נעלית על התורה.

(ג) ועל פי זה יובן גם שענין
יפה שיחתן של עבדי אבות הוא הקדמה לשידוך בין יצחק
לרבקה, כפשוטם של דברים בפרשת חיי שרה פי, החיבור דיצחק
ורבקה הוא היחוד דתורה שפכתב ענינו של יצחק ותורה
שפעל פה ענינה של רבקה (שזהו ענין שיחתן של עבדי אבות
ותורתן של בנים כפי שהם בתורה עצמה, תורה שפכתב

התורה שלאחרי התפלה, כפי שמבאר רבינו הזקן בלקוטי
תורה²² מה שאמר אבא בנימין על תפילתי שתהא סמוכה
למטתי²³ כדברי הגמרא "תניא אבא בנימין אומר... הייתי מצטער כל ימי
על תפילתי שתהא לפני מטתי", ופירש רש"י: "סמוך למטתי - כל ימי נזירותי
שלא לעשות מלאכה ושלא לעסוק
בתורה כשעמדתי ממטתי עד שאקרא
קריאת שמע ותתפלל", וכמבואר
בלקוטי תורה לאדמו"ר הזקן: "...
שאמר אבא בנימין על תפילתי שתהא
סמוכה למטתי ומבואר בפירוש רש"י
שגם ללמוד לא רצה קודם התפלה
אלא להתפלל תיכף. ובתוספת פרק
קמא דברכות (דף ה' ע"ב), לא ידעתי
מנא ליה דאסור בלימוד קודם, אבל
באמת אין זה משום איסור אלא
שמעלת העסק בתורה שאחר התפלה
הוא גבוה יותר מתורה שקודם התפלה
אם כבר הגיע זמן תפלה... ואינו
מתפלל וממשיך החופה והיחוד, אם
כן, לימוד התורה שלומד הוא רק
מבחינת נובלות חכמה של מעלה
הנמשך בתורה שבכתב מצד עצמו
וממנו לתורה שבעל פה בבחינת
קידושין לבד, אבל כשהקדים קריאת
שמע ותפלה ונעשה היחוד, אם כן עסק
התורה שאחר כך יש ונמשך בזה גילוי
חכמה של מעלה ממש ולא נובלות
לבד".

אמנם בכדי שתהיה העבודה
שהאדם עובד את ה' באופן דכלל
מאדך שענינה ומעלתה מבואר לעיל
באריכות, צריך להיות תחלה
הענין דעבדי אבות (שיחתן
של עבדי אבות) כפי שהוא
משחק ובה לידי ביטוי בעבודת ה',
כפי שממשיך ומבאר.

דהנה, האבות אברהם יצחק ויעקב הן הן המרכבה²⁴ שעליה
הקדוש ברוך הוא רוכב, כביכול (כדברי המדרש "האבות הן הן המרכבה
שנאמר ויעל אלהים מעל אברהם [וביצחק נאמר] ויעל מעליו אלהים,
[וביעקב נאמר] והנה ה' נצב עליו, ומבואר בחסידות שהכוונה היא
שהאבות היו בטלים לאלוקות בביטול מוחלט, עד שלא היה להם רצון

(22) ברכה צו, ב. (23) ברכות ה, ב. (24) ב"ר פמ"ז, ו. שם פפ"ב, ו. (25) פכ"ג. (26) מאמרי אדה"ז תקס"ג שם (ס"ע לו ואילך).
אוה"ת פרשתנו שם (קכח, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תורתן של בנים ותורה שבעל פה שיחתן של עבדי אבות, שזהו
2 מה שנאמר²⁷ בפרשה זו ותדר רבקה העינה אל המעין ותמלא
3 כדה ותעל, היינו, שרבקה, תורה שבעל פה, מקבלת השפעה
4 והארה מתורה שבעתב, עין המים המקור שממנו נובעים המים,
5 בחינת מעין מקור החכמה,
6 וזהו שנאמר ותדר העינה, 1 כפי שהם בתורה עצמה, תורה שבעתב ותורה
7 שירדה רבקה לשאוב ולקבל מי 2 שבעל פה), שזהו מה שנאמר²⁷ ותדר העינה
8 החכמה תורה כדה שצל 3 ותמלא כדה ותעל, תורה שבעל
9 שכמה, ותמלא כדה, הן 4 פה, מקבלת מתורה שבעתב, עין המים, בחינת
10 עשרים וארבעה בנימטריא כ"ד 5 מעין החכמה, וזהו שנאמר ותדר העינה, שירדה
11 ספרים דאורייתא²⁸ עשרים 6 לשאוב מי החכמה תורה כדה שצל שכמה,
12 וארבעה סרי התורה, התנ"ך, 7 ותמלא כדה, הן עשרים וארבעה ספרים
13 שהמשיכה מבחינת המעין 8 דאורייתא²⁸, שהמשיכה מבחינת המעין
14 החכמה האלוית בעשרים 9 בעשרים וארבעה ספרים דאורייתא
15 וארבעה ספרים דאורייתא 10 שבעל פה שנמשכת
16 ובתורה שבעל פה שנמשכת 17 בתורה שכתב (דברי התורה
18 שחכמים שואבים מהתורה יש בהם 19 מעלה מיוחדת שעריכים מתוקים
20 עלי דברי סופרים כו'²⁹ כדברי 13 לתורה שבעל פה, הרי זה דוקא על ידי שיחתן
21 הגמרא על הכתוב (בשיר השירים) "כי 14 של עבדי אבות, בחינת ככל מאדך.
22 טובים דודין מין", "אמרה כנסת 15 וזהו אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי
23 ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו 16 אבות מתורתן של בנים, שפרשה של
24 של עולם עריבים עלי דברי דודין יותר 17 אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה ניתנו
25 מינה של תורה", ופירש רש"י, "דברי 18 רק ברמיה, שענין פרשה של אליעזר כפולה
26 דודין - דברי סופרים". ויחוד זה 19 בתורה הוא לפי שבענין השיחה דעבדי אבות
27 תורה שבעתב (יצחק) ותורה 20 (בכל מאדך) נמשך ומתגלה בחינה שלמעלה
28 שבעל פה (רבקה), שיומשך 21 ממדידה והגבלה, ואילו הרבה גופי תורה לא
29 המשיכה פנימית שזהו ענינו של 22 ניתנו אלא ברמיה, דכיון שצריך להיות נמשך
30 יחוד, המשכה פנימית מפנימיות 23 בתורה, בחינת החכמה (דאורייתא מחכמה
31 המשפיע לפנימיות המקבל מתורה 24 נפקת³⁰), מבחינת המעין, האין, מרחב העצמי,
32 שבעתב לתורה שבעל פה, 25 שלמעלה ממדידה והגבלה, הנה ההמשכה
33 הרי זה דוקא על ידי שיחתן 26 מבחינת ארין אנפין בחכמה באה באופן
34 של עבדי אבות ענין הביטול 27 דצמצום, שזהו שחכמה היא בחינת יו"ד של
35 לאלוקות, בחינת ככל מאדך 28 שם הוי', וידוע שהיו"ד הוא בחינת צמצום
36 כמבואר לעיל. 29 ונקודה קטנה, כי כדי לקבל הגילוי מאור אין
37 וזהו המבואר לעיל במעלה 30 סוף ברוך הוא צריך להיות צמצום כו', וזהו

(27) פרשתנו כד, טז. וראה תורת חיים פרשתנו קכח, רע"א. קל, סע"ד ואילך. קלד, ב ואילך. אוה"ת פרשתנו קלא, א. וראה גם תו"א יח, א. שם לח, ד. (28) ראה תקו"ז בהקדמה (יד, א). שם תכ"א (מו, ב). (29) ראה ע"ז לה, א. ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. ועוד. (30) זהו ח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ברמיזה, כי כדברי המדרש די לחסימא ברמיזא³¹ די לחסם ברמו,
- 2 ומבואר בחסידות שהרמו שהוא צמצום של רעיון במילים קצרות או אפילו
- 3 בתנועה בלבד מסמל את ענין הצמצום של האור האין סוף כדי להיות נמשך
- 4 למטה. וכיין ש'התורה צריכה לפעול בעולם, לכן צריך
- 5 להיות הצמצום אחר כך לאחר
- 6 שירד בענין החכמה, ענין התורה,
- 7 ברמ"ח מצות עשה, שלימוד
- 8 התורה נעשה מצוה פרטית
- 9 מרמ"ח מצות עשה (שזהו)
- 10 ענין גופי תורה שניתנו ברמיזה,
- 11 שהרי כדברי הוזהר רמ"ח
- 12 פיקודין הם רמ"ח אברים
- 13 דגופא דמלכא³² רמ"ח המצוות
- 14 הם רמ"ח אברים של גוף המלך,
- 15 כמבואר בספר התניא, "... יובן ויבואר
- 16 היטב בתוספת ביאור מה שאמרו בזהר
- 17 דאורייתא וקודש בריך הוא כולא חד
- 18 ובתיקונים [תיקוני זוהר] פירשו דרמ"ח
- 19 פיקודין אינו רמ"ח אברין דמלכא לפי
- 20 שהמצות הן פנימיות רצון העליון
- 21 וחפצו האמיתי המלוכש בכל העולמות
- 22 העליונים ותחתונים להחיותם כי כל
- 23 חיותם ושפעם תלוי במעשה המצות
- 24 של התחתונים כנודע. ונמצא שמעשה
- 25 המצות וקיומן הוא לברוש הפנימי
- 26 לפנימית רצון העליון שממעשה זה
- 27 נמשך אור וחיות רצון העליון להתלבש
- 28 בעולמות ולכן נקראים אברי דמלכא
- 29 דרך משל כמו שאברי גוף האדם הם
- 30 לברוש לנפשו ובטלים לגמרי אליה מכל
- 31 וכל כי מיד שעולה ברצונו של אדם
- 32 לפשוט ידו או רגלו הן נשמעות לרצונו
- 33 תכף ומיד בלי שום צויר ואמירה להן
- 34 ובלי שום שהייה כלל אלא כרגע ממש
- 35 כשעלה ברצונו. כך דרך משל החיות
- 36 של מעשה המצות וקיומן הוא בטל לגמרי לגבי רצון העליון המלוכש בו
- 37 ונעשה לו ממש כגוף לנשמה", ואחר כך לאחר שהרצון האלוקי יורד
- 38 ונמשך להיות מצוה בתורה גדול לימוד שמביא לידי מעשה³³
- 39 כדברי הגמרא.
- 40 ה) והנה הענין דיפה שיחתן כו' שתוכנו נתבאר לעיל באריכות

- 41 שפפרשת חיי שרה שקורין לאחר חודש תשרי, יש
- 42 דוגמתו בכללות בחודש תשרי כפי שממשיך ומבאר.
- 43 דהנה, חודש תשרי נקרא כן על שם תשרי ותשבוב ותעווב
- 44 ותסלה ותכפר על חובי עמך³⁴, כדברי המדרש, והיינו שעיקר
- 45 ענינו של חודש תשרי הוא
- 46 עבודת התשובה, ובפרט
- 47 ובחודש תשרי עצמו עבודת התשובה
- 48 היא במיוחד בפעולת ימי תשובה
- 49 וביום הכפורים, שעבודה זו
- 50 עבודת התשובה היא באופן
- 51 דבכל מאדך³⁵, שלכן כיון
- 52 שעבודת התשובה היא עבודה של
- 53 'בכל מאדך', עבודה של יציאה מגדרי
- 54 המציאות של האדם התשובה היא
- 55 בשעתא חדא ביומא חדא
- 56 ברגעא חדא³⁶, בשעה אחת, ביום
- 57 אחד וברגע אחד שפכל עניני גרי
- 58 הזמן (ימים, שעות ורגעים)
- 59 הרי זה באופן דחדא אחד,
- 60 והמושג 'אחד' משמעו למעלה
- 61 מהתחלקות דזמן ולמעלה
- 62 ממדידה והגבלה שזהו ענין 'בכל
- 63 מאדך', בלי גבול, כמבואר לעיל
- 64 באריכות.
- 65 וזהו ענין שיחתן של עבדי
- 66 אבות, כי, תשרי נקרא בכתוב
- 67 בספר מלכים ירח האיתנים³⁷,
- 68 שבו נולדו האבות³⁸ (כמאמר
- 69 חז"ל בגמרא, "מנין שבתשרי נולדו
- 70 אבות שנאמר ויקהל אל המלך שלמה
- 71 כל איש ישראל בירח האיתנים בחג,
- 72 ירח שנולדו בו איתני עולם, מאי
- 73 משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא
- 74 כדכתיב איתן מושבך, ואומר שמעו
- 75 הרים את ריב ה' והאיתנים מוסידי
- 76 ארץ") ועל ידי התשובה בפעולת ימי תשובה נקראו נשמות
- 77 ישראל עבדי אבות על כל פנים לכל הפחות, כמאמר³⁹ בנוסח
- 78 תפילת ראש השנה אם כבנים אם כעבדים (כמבואר בלקוטי
- 79 תורה פרשת ברכה⁴⁰ וזה לשונו, "ולכן אמרו רז"ל בבראשית רבה חיי
- 80 שרה פ' סמ"ך אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים...

(31) ראה מדרש משלי פכ"ב. זח"א כו, ב. ועוד. (32) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א). תניא שם. (33) ב"ק יז, א. וש"נ. (34) ויק"ר פכ"ט, ח. (35) ראה גם אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתסח. (36) זח"א פרשתנו קכט, סע"א. וראה לקו"ש ח"כ ע' 86 ואילך. (37) מלכים-א ח, ב. (38) ר"ה יא, א. (39) בתפלת "היום הרת עולם" במוסף דר"ה. (40) שבהערה 3.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וגם עכשיו יש לומר בחינה זו דהנה תשרי נקרא ירח האיתנים שבו נולדו
2 האבות ועל ידי התשובה בעשרת ימי תשובה נקראו נשמות ישראל עבדי אבות
3 על כל פנים כמאמר אם כבנים אם כעבדים וגם שיש בחינת עבד שגבוה
4 מבחינת שר כמו שרבי חנינא בן דוסא נקרא כעבד לפני המלך כו' והתפלה
5 נקראת שיחה כמו שכתוב תפלה לפני
6 כו' ישפוך שיחו וזהו ענין ויצא יצחק
7 לשוח... אם כן יפה שיחתו ותפלתו גם
8 של בחינת עבדי אבות דהיינו אפילו
9 בחינת אם כעבדים מה שמשכרין לכן
10 בעשרת ימי תשובה ושופכים שיח לפני
11 ה' יותר מתורתן של בנים שהיא רק
12 בחינת נובלות חכמה ולכן ניתנו רק
13 ברמזיה אבל על ידי שיחה ותפלה
14 בעשרת ימי תשובה ממשיכים בחינת
15 עצמיות חכמה שלמעלה ולכן נכפלה
16 פרשתו ובאה בביאור רב להורות על
17 גילוי והמשכה מעצמיות חכמה
18 שלמעלה").
19 וענין זה של עבודת התשובה
20 בעשרת ימי תשובה נמשך ופועל
21 גם בתורתן של בנים, שזהו
22 מה שנופצל אחר כך בשמיני
23 עצרת ושמחת תורה כמבואר
24 במאמר הנזכר בליקוטי תורה פרשת
25 ברכה, "... כי תורתן של בנים עכשיו
26 הוא רק מבחינת אירוסין נובלות חכמה
27 כו' אבל שיחתן של עבדי אבות גרם
28 להמשיך בחי' היחוד ממש שהוא
29 בחינת נשואין ופנימיות כו'... וכבר
30 נתבאר שעל ידי התפלה בעשרת ימי
31 תשובה נמשך אחר כך בחינת הנשואין
32 והיחוד בשמחת תורה..." [שענינו
33 של שמיני עצרת ושמחת תורה הוא
34 הגילוי דביום חתנתו זה מתן
35 תורה, כמאמר חז"ל על הכתוב
36 בשיר השירים 'צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו
37 ביום חתונתו' יום הכפורים שניתנו בו לוחות האחרונות⁴¹].
38 שָׁאֵז בשמחת תורה הוא היחוד שתורה ותורה שבעל
39 פה. ומחודש תשרי שהוא חודש כללי, נמשך אחר כך האור
- 40 המיוחד של חודש תשרי על כל השנה בעבודה דיעקב הלך
41 לדרכו⁴², שעובדים בסיום חודש תשרי מהעבודה הבילתי
42 מוגבלת של חודש תשרי לעבודה מסודרת כו'.
43 (ו) אָמַנְם תּוֹרַתָן שֶׁל בָּנִים עֲכָשִׁי הִיא בְּבִחִינַת אִירוּסִין
44 בלבד, ולעיתיד לבוא דוקא
45 תהיה בבחינת נישואין⁴³
46 כמבאר לעיל מליקוטי תורה פרשת
47 ברכה.
48 וזהו מה שנואמר⁴⁴ בשיר
49 השירים 'שקני מנשיקות פיהו,
50 דקאי שהכוונה על תורתו של
51 משיח⁴⁵ כפירוש רש"י על פסוק זה,
52 "... ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן
53 להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים
54 ואותם דורים עודם ערבים עליהם מכל
55 שעשוע ומובטחים מאתו להופיע עוד
56 עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר
57 צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו
58 וזהו ישקני מנשיקות פיהו".
59 אף גם עכשיו בזמן הגלות ישנו
60 בדוגמא לזה⁴⁶, בדומה לגילוי
61 סודות התורה לעתיד לבוא, שזהו
62 ענין פנימיות התורה, כדברי
63 הזוהר דלית תמן לא קושיא
64 מסטרא דרע שאין שם, בפנימיות
65 התורה, לא קושיא (שכאה) מצד הרע
66 ולא מחלוקת מרות
67 הטומאה⁴⁷, והיא פנימיות
68 התורה בחינת עין החיים (שאין
69 בו תעורבות טוב ורע כמו בעין הדעת),
70 והיא בחינת דרך חיים
71 שלמעלה מגר מצוה ותורה
72 אור⁴⁸ [במבואר כל זה
73 בקונטרס עין החיים לכבוד
74 קדושת אדמו"ר (מהרש"ב)
75 נשמתו עין, בעל יום ההולדת דשבת שעברה (כ"ף
76 מרחשון)]. ועל ידי הלימוד והפצת המעיינות חוצה
77 עכשיו בזמן הגלות, באים ללימוד תורתו של משיח, בבחינת
78 נישואין, באשר משיח ילמד תורה את כל העם כולו⁴⁹,

(41) משנה תענית כו', ב ובפרש"י. גמרא שם ל, ב. (42) לשון הכתוב – ויצא לב, ב. ראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 43. ד"ה להבין ענין תשרי פ"ז (לעיל ע' 241). וש"נ. (43) שמו"ר ספ"ו. וראה לקו"ת שבעה ערה 3. (44) שה"ש א, ב. (45) ראה פרש"י שה"ש שם. אותיות דרע"ק אות ז. ילקוט שמעוני ישע"י רמז תכט בתחילתו. וראה הנסמן בהערה 49. (46) ראה גם לקו"ת ברכה שם. (47) זח"ג קכד, ב (ברע"מ). וראה תניא אגה"ק סכ"ו. (48) משל ו, כג. (49) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, א. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ו ואלך. סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג.

ביאור בדרך אפשר

1 כמבואר בליקוטי תורה, "... ענין מתן תורה הוא היום לעשותם בקיום המצות
2 בפועל ממש ותלמוד תורה כנגד כולם. ולמחר לקבל שכרם היינו לעתיד לבוא,
3 והוא ענין התגלות פנימית התורה וטעמי מצוות, וכדפרש"י על פסוק ישקני
4 מנשקות פיהו, וזהו גם כן ענין משיח שנאמר בו הנה ישכיל ירום ונשא

ביאור בדרך אפשר

5 כו' היינו מאברהם ויצחק כו' עד וגבה מאד אותיות אדם, שיהיה למעלה
6 מבחינת אדם הראשון ומבחינת משה רבינו ע"ה... והוא ילמד דעת לכל העם
7 בהשגת פנימית התורה **בְּקִרְבֵּן מִמֶּשֶׁה**.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

1 הדין, שכן אם נטהר באינה נספרת יבואו לטהר גם בנספרת.
2 מקשה הגמרא על תירוץ זה: **אִי הָכִי אֲצַבֵּעַ שְׁאִינָה נִסְפָּרָה**
3 **בְּאֵהָל נָמִי הַטָּמֵא** משום גזירה זו, כדי שלא יבואו לטהר באוהל
4 גם בנספרת. מתרצת הגמרא: **עֲבָדוּ רַבֵּנָן הִיכִידָא, כִּי הִיכִי דְלֹא**
5 **לִישְׁרָפוּ עֲלֵיהּ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים** – חכמים רצו לעשות היכר
6 באצבע שאינה נספרת שטומאתה אינה מעיקר הדין אלא רק
7 משום גזירה, כדי שלא יטעו לומר שטומאתה היא מן התורה
8 ויבואו לשרוף תרומה או קדשים שנטמאו מחמתה, ואסור
9 לשרוף תרומה שמן התורה היא טהורה.
10 הגמרא מבררת באלו אופנים מטמאים עצמות המת באוהל: הֲנֵן
11 הָתָם בְּמַסַּכְתָּ אֹהֳלוֹת (פ"ב מ"א), עצמות המת שזן רוב בְּנִינָו של
12 הגוף אפילו שאינן רוב מנין עצמות גופו, וכן רוב בְּנִינָו שֶׁל סִכּוּם
13 כל עצמות המת אפילו שאינן רוב בְּנִינָו, אֵפֶה עַל פִּי שְׁאִין בֹּו
14 ברוב זה כשיעור רובע קב עצמות, טָמֵא – מטמאים באוהל.
15 וְהֵנָּה רַבֵּנָן בְּבִרְיִיתָא, וְאִיהוּ 'רוב בְּנִינָו' של מת, עצמות של שְׁנֵי
16 שְׂוִקִיִּים וְיֶרֶךְ אֶחָד, ואף שאין בהן את רוב היקף הגוף הן נחשבות
17 כרוב בְּנִינָו, הֲאֵיל זֶה הוּא רוב גִּבְהָהּ של אדם, כְּאֵדָם נִדּוּל
18 שאינו ננס באבריו. וְאִיהוּ רוב בְּנִינָו של עצמות המת, עצמות
19 של מֵאָה עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה אברים שהם רוב ממיתים ארבעים
20 ושמונה אברי האדם.
21 מקשה הגמרא: **אִמָּר לִיה רַבִּינָא לְרַבָּא, וְכִי הֵתַנָּא מְנִינָא אֲתָא**
22 **לְאִשְׁמוּעֵינָן**, הלא מאחר שמנין האברים הוא מאתיים ארבעים
23 ושמונה מובן מאליו שרוב מנינים הוא מאה עשרים וחמשה.
24 מתרצת הגמרא: **קָא מְשַׁמַּע לֵן הֵתַנָּא כְּחִידוּשׁ דְּתַנָּא בְּבִרְיִיתָא**
25 אחרת, אדם שגופו חָסֵר שְׁאִין בֹּו אֵלָא מֵאֲתִים אברים בלבד,
26 וְכֵן אִדָּם שְׁגוּפִי יִתֵּר שֵׁשׁ בֹּו מֵאֲתִים וְשְׁמֹנִים וְאַחַד אברים,
27 כֹּוֹלֵן עוֹלִין לְמִנֵּן מֵאָה עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה, ואף אבריו היתירים
28 מצטרפים לרוב זה לטמא באוהל. ומכאן שאין הולכים אחר רוב
29 עצמות של כל גוף וגוף בפני עצמו, אלא זֵיל וְיֵשׁ לִלְכַּת דְּתֵר
30 רִבָּא דְּאִינְשֵׁי שֵׁשׁ בְּהֵם רַק מֵאֲתִים ארבעים ושמונה אברים.
31 ולעולם אין עצמות מטמאים באוהל בפחות ממאה עשרים
32 וחמישה אברים, ולעולם אין צריך יותר ממנין זה, בין באדם חסר
33 אברים ובין באדם יתר אברים.
34 הגמרא מביאה הוכחה ממעשה שהיה שיש לאשה אברים
35 יתירים על אברי האיש: **אִמָּר רַב יְהוּדָה אִמָּר שְׁמוּאֵל, מַעֲשֶׂה**
36 **בְּתַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעֵאל שֶׁשָּׁלְקוּ וְיִשְׁלְחוּ זֶזְנָה אֲחַת**
37 **שֶׁנִּתְחַיְיבָה שְׂרִיפָה לְמַלְלָה**, לאחר שהמיתוה בשריפה, וּבְדִקְוֹ
38 וּמִצָּאוּ בָּהּ מֵאֲתִים וְחֲמִשִּׁים וְשְׁנַיִם אברים, ובאו לרבי ישמעאל
39 וסיפרו לו על כך. **אִמָּר לָהֶם, שְׁמָא בְּאִשָּׁה בְּדִקְתָּם שֵׁשׁ בָּהּ עוֹד**
40 **אַרְבַּעַה אברים, שְׁהוֹסִיף לָהּ הַתְּכֵיב שְׁנֵי צִירִים וְשְׁנֵי דִלְתוֹת**
41 **בפתח הרהם.**
42 הגמרא מביאה סיוע לדברי רבי ישמעאל מדברי תנאים אחרים:

43 **תַּנְיָא, רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר, כְּשֶׁשׁ שִׁישׁ צִירִים לְדִלְתָּהּ שֶׁל בֵּית כֶּךָ**
44 **יֵשׁ צִירִים לְאִשָּׁה, שְׁנַאמַר בְּבִלְתּוֹ שֶׁל עָלֵי הַכֹּהֵן (שמואל א' ד יט),**
45 **וְהַכֶּרֶע וְתִלְדַּךְ כִּי נִהַפְכוּ עָלֶיהָ צִירֶיהָ, וּמִכָּאן שִׁישׁ לְאִשָּׁה**
46 **צִירִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, כְּשֶׁשׁ שִׁישׁ דִּלְתוֹת לְבֵית כֶּךָ יֵשׁ**
47 **דִּלְתוֹת לְאִשָּׁה, שְׁנַאמַר (איוב ג ט) 'כִּי לֹא סָגַר דִּלְתִּי בְּמִנִּי'.**
48 **שְׁמֻרֹב צְרוּתִיו קִילַל אִיּוֹב אֶת יוֹם לִידְתּוֹ עַל שֶׁלֹּא נִסְגְּרוּ דִלְתוֹת**
49 **בְּטֵן אִמּוֹ לְעֵכָב אֶת יִצְרִיתוֹ, וּמִכָּאן שִׁישׁ דִּלְתוֹת לְאִשָּׁה. רַבִּי**
50 **עֲקִיבָא אָמַר, מִלְּבַד צִירִים וְדִלְתוֹת אִלּוּ יֵשׁ לְאִשָּׁה אֶבֶר נוֹסֵף**
51 **הַנִּקְרָא 'מִפְתָּח', כִּי כְּשֶׁשׁ שִׁישׁ מִפְתָּח לְבֵית כֶּךָ יֵשׁ מִפְתָּח**
52 **לְאִשָּׁה, שְׁנַאמַר (בראשית ל כב) עַל רַחֵל בַּעַת הַרְיוֹנָה 'וַיִּפְתָּח אֶת**
53 **רִחְמָה', וְדִלְתָּהּ סִגְרָה שֶׁצִּירֶיהָ פְּתִיחָה נִפְתַּחַת עַל יְדֵי מִפְתָּח.**
54 **מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שִׁישׁ לְאִשָּׁה חֲמִישָׁה אברים**
55 **יִתֵּירִים עַל אִישׁ, כְּשֵׁשׁ וְיֶשְׁנֵי (קשה) עָלֵיו מִהֲמַעֲשֶׂה דְּתַלְמִידֵי רַבִּי**
56 **יִשְׁמַעֵאל שֶׁמִּצָּאוּ בְּאִשָּׁה רַק מֵאֲתִים חֲמִישִׁים וְשְׁנַיִם אברים,**
57 **וְאִילוּ לְדַבְּרֵי רַבִּי עֲקִיבָא יֵשׁ לָהּ מֵאֲתִים חֲמִישִׁים וְשִׁלְשָׁה אברים.**
58 **מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: דְּלִמָּא אִיִּדִּי דְּוִזְמָרָא, אֲתַמְוִיחִי מִתְּמָח – שְׁמָא**
59 **מִשּׁוּם שֶׁהִמְפַּתַּח הוּא אֶבֶר קָטָן, הוּא נִימוּחַ מִחֲמַת הַשְּׁלִיקָה.**
60 **הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין בְּטוּמְאָתָהּ מֵת שֶׁל אברים אִלּוּ: אִמָּר רַבִּי, וְכֹוֹלֵן**
61 **– כֹּל חֲמִשָּׁת הָאברים הִיתִירִים בְּאִשָּׁה, אֵין מְטַמְּאִין בְּפָנֵי עֲצָמָם**
62 **בְּאֵהָל, שְׁכֵן נְאֻמָּר בְּטוּמְאָתָהּ אֹהֶל (במדבר ט יד) 'וְאֵת הַתּוֹרָה אֲדָם**
63 **כִּי יָמוּת בְּאֵהָל, וְאֲדָם' מִשְׁמַע דְּוֹקָא דְּכָר הַשְּׁוֹה לְכָל אֲדָם,**
64 **שֶׁרַק אֶבֶר שֶׁנִּמְצָא גַם בְּאִישׁ מִטְּמֵא בְּאֹהֶל.**
65 **מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִמָּר לִיה אֲבִי לְרַב, וְכִי בְּאִישׁ לִיכָא וְיֶאֱיִן**
66 **צִירִים, וְהַתְּכֵיב (ישעיה כא ג) 'צִירִים אֲחֻזּוֹנִי בְּצִירֵי יוֹלְדָה',**
67 **שֶׁבִשְׁעָה שֶׁהִתְנַבֵּא יִשְׁעִידוֹ הַנְּבִיא עַל פְּרֻעָנוֹת בָּבֶל, אִמָּר**
68 **שִׁיתְּאוּנּוּ אֲנִשֵּׁי בָבֶל שֶׁהֵם נִתְקַפִּים בְּצִירִים מְרֹוב יִסּוּרִים, כְּמוֹ**
69 **אִשָּׁה הַכּוֹרֶעֶת לְלֶדֶת, שֶׁצִּירֵי דִלְתָּהּ בְּטֶנָה מִתְּפַרְקִים לְהַפְתָּח.**
70 **וּמִכָּאן שִׁישׁ צִירִים גַּם לְאִישׁ, וְאִין אִמָּר רַב שֶׁצִּירִים יִשְׁנֵם רַק**
71 **בְּאִשָּׁה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לְאִישׁ שֶׁ רַק צִירֵי כְּשֶׁר בְּלֹא עֶצֶם,**
72 **וּבְמִנֵּי הָאברים נִחְשָׁבִים רַק אברים שִׁישׁ בְּהֵם עֶצֶם.**
73 **עוֹד מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל רַב: וְהַתְּכֵיב (דניאל י טז), 'אֲדִנִּי בְּפִרְאָה**
74 **נִהַפְכוּ צִירֵי'. שֶׁכְּשֶׁרָא דְּנִיָּאל אֶת הַמֶּלֶךְ נִחְרַד וְאָמַר שְׁמֻרֹב**
75 **פָּחַד נִהַפְכוּ עָלָיו צִירֵי, וּמִכָּאן שִׁישׁ צִירִים גַּם בְּאִישׁ, וְאִין אִמָּר**
76 **רַב שִׁישׁ צִירִים רַק לְאִשָּׁה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָכָא נָמִי יֵשׁ לְתַרְיָן**
77 **כְּתִירָיו לְעִיל, שְׁלֵאִישׁ יֵשׁ רַק צִירֵי כְּשֶׁר בְּלֹא עֶצֶם, וְרַק בְּצִירֵי**
78 **אִשָּׁה יֵשׁ גַּם עֶצֶם.**
79 **הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה שֶׁצִּירֵי אִישׁ אֵינֶם נִחְשָׁבִים אברים: הָכִי נָמִי**
80 **מִסְתַּבְּרָא, דְּהֵרִי אֵין לֹא תִּמָּא הָכִי אִלָּא תִּאמַר שֶׁגַם צִירֵי אִישׁ**
81 **נִחְשָׁבִים אברים, יִקְשֶׁה עַל מִנֵּן מֵאֲתִים וְאִיִּפְעִים וְשְׁמֹנֶה אברים**
82 **שֶׁפִּירְטָה הַמִּשְׁנָה בְּאֵהֳלוֹת, הִיכִי מְשַׁבְּחָתָּ לָהּ, הֵרִי אֵינוֹ לֹא**
83 **בְּאִישׁ וְלֹא בְּאִשָּׁה. אִלָּא בְּהִכְרַח נִאמַר מִנֵּן זֶה בְּאִישׁ, וְצִירֵי דָם**
84 **רַק מִבְּשֶׂר וְלֹא מִעֶצֶם, וְעַל כֵּן אֵינֶם נִכְלָלִים בְּמִנֵּן הָאָמֹר.**

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו, ה'תשל"ו.

בלתי מוגה

א. דובר כמ"פ¹ אודות תורת הבעש"ט שמביא רבינו הזקן בהתחלת שער היחוד והאמונה² על הפסוק³ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", אודות החיות האלקי שמהוה ומחי' ומקיים כל נברא, ש"שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה" – שענין זה נאמר אפילו בנוגע לעניני העולם, מלשון העולם⁴, ועאכו"כ בנוגע לענינים הקשורים עם תורה או בנוגע לתורה עצמה, שהתורה היא למעלה מהעולם (ועד ש"אלפיים שנה קדמה לתורה לעולם⁵), ונקראת "תורה אור"⁶, הרי בודאי שיש בה בגלוי הענין ששם הדבר הוא החיות של הדבר.

ומזה מובן גם בנוגע לשם הפרשה – "חיי שרה", שזהו השם של כל הפרשה [ועד שבשם זה נקראים כל ימי השבוע, ועאכו"כ יום השבת, שבו קורין את כל הפרשה כולה בציבור ובברכה כו'], אע"פ שאודות "חיי שרה" נזכר רק בפסוק הראשון, ומיד לאח"ז מדובר אודות ענין שהוא היפך "חיי שרה", ועד"ז שאר הענינים שבהמשך הפרשה שלכאורה אינם שייכים ל"חיי שרה" – כפי שכבר נתבאר כמ"פ הביאור בזה⁷, אך יש לחזור עכ"פ על נקודת הדברים, כשחוזרים ולומדים זאת בכל שנה, אע"פ שכבר למדו זאת בשנה שעברה.

ובהקדמה – שהלימוד בכל שנה הוא באופן ד"כחדשים⁸, ועד לאופן ד"חדשים⁹ ממש, כיון שהלימוד עתה הוא באורך וברוחב ובעומק יותר, ועד שעל ידו ניתוסף (לא רק פרט מסויים, אלא גם) בכללות הענין שכבר נלמד לפני¹⁰, כמדובר בהתוועדות דשמח"ת¹⁰ אודות לימוד התורה באופן ד"לאפשא לה"¹¹, שמצד הוספה זו נעשה כללות הלימוד שלפנ"ז באופן נעלה יותר.

וכמו בנוגע ל"בן חמש שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה . . בן חמש עשרה לגמרא"¹², שע"י ההוספה דלימוד משנה וגמרא ניתוסף גם בלימוד המקרא, כפי שרואים במוחש שלימוד המקרא אצל בן חמש אינו דומה ללימוד המקרא אצל מי שלומד גם משנה וגמרא, שע"י נעשה גם לימוד המקרא באופן אחר. וכמובן ממ"ש רש"י¹³ "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא", היינו, שע"י האגדה ניתוסף גם בפשוטו של מקרא, ועד"ז בנוגע להוספה ד"יינה של תורה"¹⁴ ועד לרזין דרזין, שע"י ניתוסף גם בלימוד המקרא.

ועד שההוספה היא באופן של אין ערוך – כי, התורה "ארוכה מארץ מדה ורחבה מיני ים"¹⁵, והרי ענין זה נאמר לא רק על כללות התורה, אלא גם על כל פרט שבתורה, שהוא באופן של בלי גבול, כך,

(7) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו דאשתקד בתחלתה (תורת מנחם חע"ח ע' 270 ואילך). וש"נ.
(8) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סס"א ס"ב. וש"נ.
(9) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.
(10) שיחת יום שמח"ת סל"ט (לעיל ע' 193).
(11) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ב. וש"נ.
(12) אבות ספ"ה.
(13) בראשית ג, ח.
(14) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 137 [ריש ע' 149]. תרצ"ז ס"ע 197 [ע' 212] – נעתק ב"היום יום" כט שבט.
(15) איוב יא, ט.

(1) ראה גם תורת מנחם ח"פ ע' 343. וש"נ.
(2) ולהעיר מהידוע בשם חסידים הראשונים (ראה גם תורת מנחם שם ריש ע' 292. וש"נ) אודות הקס"ד אצל רבינו הזקן ששער היחוד והאמונה יהי' התחלת התניא, כדמוכח ממ"ש בהקדמה "כמו שיתבאר במקומה" בנוגע לענינים שנתבארו בחלק ראשון של ספר התניא (כפי שנקבע לאחר המסקנא).
(3) תהלים קיט, פט.
(4) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ.
(5) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, ב. תנחומא וישב ד. וש"נ. זח"ב מט, א.
(6) משלי ו, כג.

שכל מה שלמד עד עתה, ובאופן ד"יגעת ומצאת"16, הרי זה עדיין במדידה והגבלה – דכיון שהוא מוגבל (ואין זה דבר שתלוי בבחירתו, לפי שכך נברא ע"י הקב"ה), הרי גם התורה שלומד היא במדידה והגבלה (וכמ"ש הרמב"ם במורה נבוכים17 שגבול אינו יכול להכיל בלי גבול), ולכן יכולה להיות אצלו הוספה באופן שבאין ערוך – לא רק הוספה בכמות, כמו שבמשך אלף שנה יכולים ללמוד יותר מאשר במשך שבעים או מאה ועשרים שנה, אלא באופן שבאין ערוך לגמרי, שביום אחד משיג יותר ממה שהשיג במשך שבעים שנה (ע"ד מארז"ל18 "קרני החיות כנגד כולן").

וכל זה – הן בנוגע לביאור הענין ש"חיי שרה" הוא השם של כל עניני הפרשה, והן בנוגע להוראות שיש ללמוד מזה בעבודת ה', ע"פ תורת רבינו הזקן19 שצריך לחיות עם הזמן; ובאופן שכל זה צריך להיות מובן בפשטות – שהרי השם "חיי שרה" אינו ע"פ קבלה, אלא בפשטות, כפי שנדפס בכל החומשים, וגם בלוחות השנה, הן בלשון הקודש והן בשאר הלשונות.

ב. הביאור בנוגע להמשך הפרשה אודות השידוך ועד לנישואי יצחק ורבקה, לאחר ש"ויביאה יצחק האהלה (והרי היא) שרה אמו", ש"נעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת הי' נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצוי' בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו"20 – שבזה רואים שגם לאחר הסתלקות שרה ישנו הענין ד"חיי שרה", וע"פ מאמר רז"ל21 "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", זוהי ההוכחה על אמיתות ונצחיות הענין ד"שני חיי שרה"22 באופן ש"כולן שוין לטובה"23 – נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה24 בלקו"ש חט"ו ע' 145 ואילך.

ג. אמנם, כל הנ"ל הוא בנוגע לשרה עצמה, אבל אין זה מספיק, שהרי התכלית היא לפעול גם בעולם, כמובא בתניא25 מעץ חיים26 ש"הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעוה"ז וכו'", אלא כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם.

– (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): אינני יודע אם לומדים "עץ חיים" [וכידוע שהיו חסידים, גם גדולי החסידים, שלא למדו עץ חיים וכו', באמרם, שכל מה שצריכים לדעת מע"ח – מביא רבינו הזקן בתניא ובמאמרי חסידות וכו'27]; להיותו תלמיד של רבינו הזקן, הנה כל מה שצריך לדעת, ידע ע"י רבינו הזקן, ואינו זקוק לקבל ממקורות אחרים], אבל תניא – בודאי לומדים!

ובאמת, הרי זה ענין שמוכן בפשטות גם לבן חמש למקרא (ואצל ילדה – עוד לפני28):

הוא רואה שהקב"ה ברא עולם שלם, שיש בו ריבוי עניני אכילה ושת' וכו', שישנם גם אצל גוי, אבל החילוק הוא – שאצל הגוי ישנה רק המציאות שלו ושל המאכל והמשקה ותו לא, ואילו יהודי, מאמין בן מאמין28, יודע שלכל לראש ישנו הקב"ה, ולכן לפני שאוכל, מברך "ברוך אתה ה' כו'"; הוא מוכרח לאכול לצורך קיומו, אבל בתחילה מברך, ורק לאחר"ז אוכל, והיינו, שרק לאחר שמקיים את תכלית בריאתו "לשמש את קוני"29 ע"י אמירת הברכה, אזי נותן לו הקב"ה את צרכיו לקיום המציאות ד"נבראתי".

ועוד זאת, שאמירת הברכה היא בדיבור דוקא – אף שלכאורה די במחשבה, שהרי הקב"ה "יודע מחשבות" – כיון שצריך לפעול גם בעולם, ולכן צריך להכריז בדיבור שכל העולם ידע שלא זו בלבד שהוא מאמין בהקב"ה, אלא שהקב"ה הוא "מלך העולם", והיינו, שלא די בכך שהקב"ה הוא "אלקינו",

שיכולה להיות מציאות של חיי הצדיק שתלך לאיבוד כו'.

(24) בשילוב שיחת ש"פ חיי שרה דאשתקד.

(25) פל"ז (מח, ב).

(26) שכ"ו פ"א.

(27) ראה גם תורת מנחם ח"ט ע' 17. וש"נ.

(28) ראה שבת צז, א.

(29) משנה וברייתא – קידושין בסופה.

(16) מגילה ו, ריש ע"ב.

(17) ראה ח"ב הקדמה יב.

(18) חגיגה יג, א.

(19) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(20) פרשתנו כד, סז ובפרש"י.

(21) תענית ה, ב.

(22) ריש פרשתנו ובפרש"י.

(23) ולא באופן המובא בנבואת יחזקאל (ג, כ. לב, יב-יג).

- 1 בנוגע אליו, לאשתו (ש"כגופו דמיא³⁰), לבניו ובנותיו שסמוכים על שולחנו, ולחתניו וכלותיו – שהם
2 כולם קשורים עמו, אלא הכוונה היא לפעול שהקב"ה יהי' "מלך העולם".
- 3 וכך מחנכים אותו בהיותו בן חמש, או אפילו בן שלש (כשיכול כבר לומר ברכה) – שלפני שאוכל
4 מיני מתיקה או שותה מעט מים, עליו לברך ולהכריז בכל העולם כולו: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך
5 העולם", כפי שמסבירים לו פירוש המילות.
- 6 ומזה מובן גם בנוגע לענין ד"חיי שרה", שלא די בכך שרואים ענין נצחיות החיים בנוגע לשרה
7 עצמה, אלא יש צורך לראות זאת גם בנוגע לפעולתה בעולם, ובפרט שענין זה מודגש בשם "שרה",
8 כפירוש רש"י³¹ בנוגע לשינוי השם "שרי" ל"שרה", ש"שרי" "משמע שרי לי ולא לאחרים", ואילו
9 המשמעות ד"שרה" – "שתהא שרה על כל".
- 10 ד. ובכן, ענין זה מודגש בהמסופר בסיום הפרשה³²: "ויגוע וימת אברהם גו' ויקברו אותו יצחק
11 וישמעאל בניו", ומפרש רש"י: "מכאן שעשה ישמעאל תשובה והולך את יצחק לפניו" – שענין זה הי'
12 גם כתוצאה מפעולת שרה.
- 13 ובהקדים:
- 14 בנוגע להבטחת הקב"ה לאברהם "ואתה גו' תקבר בשיבה טובה"³³, מפרש רש"י: "בשרו שיעשה
15 ישמעאל תשובה כו'", והיינו, שאע"פ שישמעאל מצד עצמו הי' "פרא אדם" ש"ידו בכל וגו'"³⁴, מ"מ,
16 הוצרך לעשות תשובה, בגלל הבטחת הקב"ה לאברהם.
- 17 ואף שענין התשובה אינו יכול להיות בהכרח, כי אם בבחירה ורצון – הרי כיון שישמעאל הי' בנו
18 של אברהם, פיעמה בו רוחו של אברהם ולא נתנה לו מנוח, ופעלה ש"לא ידח ממנו נדח"³⁵, עד שעשה
19 תשובה (וע"ד פעולת אברהם על ישמעאל – ש"עד שלא מת אברהם, ישכון"³⁶).
- 20 אמנם, אף שישמעאל צריך לעשות תשובה מצד היותו בנו של אברהם שמושך אותו לצד הקדושה
21 – הרי הוא גם "בן הגר המצרית"³⁷ (ש"חזרה לגילולי בית אבי"³⁸), שמושכת אותו לכיוון ההפכי!
22 והמענה על זה – בסיום פרשתנו³⁹: "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית
23 שפחת שרה לאברהם", והיינו, שאף שהיתה "הגר המצרית", נעשית אח"כ "שפחת שרה" [וכמובא
24 בפירוש רש"י לפנ"ז⁴⁰ ש"בת פרעה היתה .. אמר מוטב שתהא בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית
25 אחר"], וכיון שענינו של עבד (או שפחה) ע"פ הלכה הוא באופן שבטל לגמרי לרבו (אע"פ שמצד עצמו
26 "עבדא בהפקירא ניחא ליי"⁴¹), עד כדי כך ש"מה שקנה עבד קנה רבו"⁴², נעשית גם השפעתה על
27 ישמעאל בנה של שפחתה.
- 28 ה. ועוד זאת, ששרה היא זו שגרמה לכך שישמעאל יעשה תשובה בפועל:
- 29 שרה אמרה לאברהם: "גרש האמה הזאת ואת בנה"⁴³ – דבר שהי' בניגוד לרצונו של אברהם מצד
30 עצמו, כמ"ל⁴⁴ "וירע הדבר מאד בעיני אברהם" (על שאמרה לו לשלחו), שאמר "לו ישמעאל יחי'
31 לפניך"⁴⁵, בגלל שמדתו היתה מדת החסד, שלכן עסק בהכנסת אורחים אפילו ערביים⁴⁶.

(39) כה, יב.
(40) לך לך שם, א.
(41) גיטין יג, א. וש"נ.
(42) פסחים פח, ב. וש"נ.
(43) וירא שם, יו"ד.
(44) שם, יא.
(45) לך לך יז, יח.
(46) ראה פרש"י וירא יח, ד.

(30) ברכות כד, א. וש"נ.
(31) לך לך יז, טו.
(32) כה, ח"ט.
(33) לך לך טו, טו.
(34) שם טז, יב.
(35) ע"פ לשון הכתוב – שמואל-ב יד, יד.
(36) פרש"י סוף פרשתנו.
(37) וירא כא, ט.
(38) פרש"י שם, יד.

ובאמת הי' זה גם היפך טבעה של שרה, שגם אצלה היתה מדת החסד, שהרי גם היא עסקה והשתדלה יחד עם אברהם בהכנסת אורחים אפילו ערביים, כפי שאמר לה אברהם "מהרי גוי' לוישי ועשי עוגות"⁴⁷. וכל זה – נוסף לכך שבודאי היתה שרה "אשה כשרה" שכל מציאותה היא ש"עושה רצון בעלה"⁴⁸ (כפי שיודע גם בן חמש למקרא ממה שרואה בביתו כו').

ואעפ"כ, כיון שהי' זה ענין שנוגע לחינוך של ילד יהודי (שיצחק לא יהי' בקרבנו של ישמעאל) – לא התחשבה שרה ברגשותי' ומדותי' (מדות דקדושה), ובטבע שבו היתה מורגלת במשך תשעים שנה (עד לידת יצחק, ועוד כמה שנים נוספות – לאחר יצחק גדל עד שישמעאל הי' יכול לריב עמו), ואמרה לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה".

וכך הי' בפועל – שאברהם גירש את הגר וישמעאל בנה, כפי שאמר לו הקב"ה "כל"⁴⁹ אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"⁵⁰.

וענין זה שאברהם גירש את ישמעאל מביתו – ע"פ דרישת שרה – פעל בסופו של דבר שישמעאל עשה תשובה:

כתיב⁵¹ "חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שוחרו מוסר". ומזה מובן גם בנדרו⁵², שאילו הי' ישמעאל נשאר בבית אברהם בהיותו במעמד ומצב ד"מצחק" (ככל הפירושים שבזה)⁵², לא הי' דבר שיפעל עליו לעשות תשובה, בה בשעה ש"לא עצבו אביו מימיו"⁵³. ולכן, דוקא הפעולה של גירוש ישמעאל מבית אברהם (ע"פ דרישת שרה), היא זו שהראתה לישמעאל שהנהגתו אינה רצויה, וסוכ"ס פעל הדבר עליו לעשות תשובה.

ועד שהתשובה שלו היתה בשלימות – "באותה אשה באותו פרק ובאותו מקום"⁵⁴, שכן, הסיבה לכך ששרה דרשה לגרש את ישמעאל היא "כי לא ירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק", ש"הי' מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור וכו'"⁵⁵, והתשובה על זה היתה בכך שכאשר "וימת אברהם", שאז מתחיל ענין הירושה, אזי "ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו", "שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו"⁵⁶.

ועפ"ז מובן שהשם "חיי שרה" קשור עם הענינים הכלליים שבפרשה – לא רק פטירת שרה ורכישת מערת המכפלה לקבורתה, אלא גם המשך הפרשה אודות נישואי יצחק ורבקה, ועד לסיום הפרשה בנוגע לישמעאל; ומזה מובן גם בנוגע לכל שאר פרטי הענינים שבפרשה שכולם קשורים עם הענין ד"חיי שרה".

ו. וכאן המקום להזכיר אודות הרעש שנתעורר לאחרונה בנוגע למערת המכפלה: ישנם הטוענים שהערכים צודקים בטענתם לבעלות על מערת המכפלה, דכיון שיצחק וישמעאל שניהם בניו של אברהם (ואדרבה: ישמעאל נולד לפני יצחק), יש לערבים חלק שוה כמו לבניי.

אבל האמת היא – שלערכים אין שייכות כלל למערת המכפלה, כי, נוסף לזה שמלבד חלק קטן מהם, רובם אינם צאצאי ישמעאל⁵⁷ [כל מצרים, שלשת רבעי מלבנון, חצי סוריה וחצי ירדן – באו מכל מיני אומות, מאפריקא, מרוסיה, מארמניה וכו'] – הנה אפילו לישמעאל עצמו אין שייכות למערת המכפלה, כיון שלא נקנתה עבור אברהם, אלא עבור קבורת שרה – כמסופר בפרשתנו שלאחרי פטירתה בא אברהם

(47) שם, ו. (52) וירא שם, ט (ובפרש"י).

(48) ראה תדבא"ר פ"ט. רמ"א אה"ע סוסס"ט. (53) לשון הכתוב – מלכים"א א, ו.

(49) שם כא, יב. (54) יומא פו, ב. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

(50) ברשימה נוספת: ומזה מבין הבן חמש למקרא, שאין

(51) מקום לטענה שכיון שיש ב' אופני הנהגה, הנהגת אברהם והנהגת

(52) שרה, יכול לבחור באופן הנהגת אברהם כו'. (53) משלי יג, כד.

(54) ראה רמב"ם תולדות כז, א (בסופו).

1 "לספור לשרה ולבכותה"⁵⁸, ואח"כ הוצרך לאחוזת קבר עבודה, שקנה (לא מערביים, אלא) מבני חת,
2 וישראל תמורתו ארבע מאות שקל כסף (ורק אח"כ קברו שם גם את אברהם, ואח"כ גם את יצחק ורבקה,
3 ויעקב ולאח), ולכן שייכת המערה לבנה של שרה – יצחק, ללא כל קשר עם ישמעאל והערבים, שהם
4 עצמם מודים שאינם מתייחסים לשרה, וגם לא מעוניינים בכך (ואדרבה, יש אצלם מחלוקת אם הצדק
5 עם שרה או הגר וכו').

6 והרי בתנ"ך מאמינים גם גויים – הן מוסלמים, שהרמב"ם⁵⁹ פוסק שאינם עובדי ע"ז (אלא שהם גויים
7 ולא יהודים), והן נוצרים, שהרמב"ם⁶⁰ פוסק שהם עובדי ע"ז, אבל גם הם מודים שמ"ש ב"בייבל" הוא
8 אמת, ואעפ"כ, אין מי שיעלה בדעתו לענות להם בפשטות – כמ"ש בחומש – שמערת המכפלה נקנתה
9 עבור קבורת שרה!

10 ולא עוד אלא שיש יהודים – "מהרסיין ומחריביין ממך יצאו"⁶¹ – שמצדיקים את הערבים, ועד
11 שמערימים קשיים על יהודים להתפלל שם, וטוענים שצריך להחזיר את מערת המכפלה לערבים!
12 אותם יהודים אמנם למדו ויודעים מ"ש בחומש [וגם אם הוא אינו מאמין, ואומר שענין פלוני נכתב
13 בתקופה מסויימת, וענין אחר בתקופה אחרת וכו', הרי, כששואלים את הגוי, אומר שאם זה כתוב בתנ"ך,
14 ברור שזו האמת, ואין מה לחקור בזה, מאחר שכך כתוב בתנ"ך], ואעפ"כ, אינם רוצים לענות ולומר
15 מ"ש בחומש,

16 – והסיבה לכך, כפי שגילו הרופאים לאחרונה [מה שכבר נאמר בתורה זמן רב קודם, אלא שעכשיו
17 גם הם מודים בזה], שדבר שאינו לפי רוחו של אדם (היפך רצונו, היפך שכלו וכו'), הגם שיודע מזה,
18 סופו לשכוח ולדחות זאת מקרבו⁶²; ועד"ז בנדו"ד, שכיון שהתורה אינה לפי רוחו, שוכח מ"ש בתורה –
19 ותמורת זה, מצדיקים את הערבים, ואותם כמה אנשים הידועים מוסיפים לומר שזהו "הישג דתי",
20 בחושבם שע"ז יהי' שלום בעולם,

21 [ועד"ש שיש לאחרונה מקום שמתקבצים מכל הדתות והאמונות (מוסלמים, נוצרים ולהבדיל גם
22 יהודים) ל"אינטער-פרעיי", וקוראים לזה "בית הכנסת", וטופחים איש על שכמו של חבירו ואומרים
23 "ישר כח", בחושבם שע"ז יהי' שלום בעולם],

24 בה בשעה שלא יכול להיות שמענין של שקר (שאין לו רגליים⁶³, ואינו יכול להחזיק מעמד זמן רב⁶⁴)
25 יהי' שלום, וסוכ"ס האמת מוכרחת להתגלות, ואדרבה, מתוך נצחון וביתר תוקף.

26 ז. ומענין זה – לענין נוסף:

27 כשמגיע נציג של קיבוץ מבנ"י בא"י – הן אם מייצג כמה מבנ"י, ועאכו"כ כשמייצג את הממשלה
28 – להשתתף בדיונים ואסיפות בווינגטון, הנה כשבאים לסעודה ביחד עם גוי, מתיירא שיאמרו שהוא
29 "פאנאטי" (או לשונות חריפים יותר), ולכן, אוכל ושותה את מאכליו של הגוי, ומתבייש לומר שהוא
30 יהודי ועליו לאכול כשר!

31 ובכן: אם אינך רוצה לנהוג כיהודי, אל תאמר שהנך מייצג כו"כ מבנ"י, ובתוכם גם יהודים דתיים;
32 ואם אתה בא בתור אחד שמייצג כו"כ מבנ"י – עליך לנהוג כיהודי!

33 ואע"פ שטוען שאינו מאמין, ואומר שמ"ש בתורה אודות אוכל כשר וכו' שייך לעבר ולא לזמנינו –
34 הרי הכל מודים שע"י אכילת מאכלות אסורות לא מיתוסף ביהדות ולא זוהי יהדות... ועד שגם הגוי יודע

(61) ישע' מט, יז.

(58) כג, ב.

(62) ראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 382. וש"נ.

(59) הל' ע"ז פ"ט ה"ד. פיה"מ (הוצאת קאפאח) לע"ז פ"א

(63) של"ה קכב, א. הובא באוה"ת חנוכה (כרך ה) תתקטו, ב.

תתקכד, א. בהעלותך ע' תיב. וראה לקו"ש חכ"ז ע' 4 הערה 33.

מ"ג. (60) ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א ה"ז. פ"ג הי"א.

תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) סתמ"ח. שו"ע אדה"ז או"ח

סקכ"ח סנ"א. סש"ל ס"ב.

(64) ראה גם קונטרס ומעין מ"ו פ"ג ואילך.

שליהודי מותר לאכול רק מבהמה שמפרסת פרסה וכו', כך שלכל־הפחות עליו לנהוג כפי שהגוי אומר
שיהודי צריך לנהוג, ובפרט כשבא בתור בא־כח ומדבר בשם בני, ולפועל, כשהדברים מגיעים להנהגתו,
אינו מתנהג כיהודי, ואפילו לא כפי שהגוי אומר שיהודי צריך לנהוג!

והגע עצמך:

כאשר סאדאת ה' השבוע בארצות־הברית, וסעד ביחד עם נשיא ארה"ב ועוד אורחים חשובים, הנה
בשעה שבאו לאמירת "לחיים", כולם שתו יין, ואילו סאדאת – לא התבייש לבקש "דזשוס" (מיץ־פירות),
באמרו, שאינו שותה יין, כיון שלפני 1200-1300 שנה ה' מוחמד, שאסר לשתות יין!

– הכל יודעים מי ה' מוחמד, ואיך ה' אצלו מצב בריאות ומנוחת הנפש והגוף כו'⁶⁵, שלכן אסר
לשתות יין [הגם שזהו היפך בריאות הגוף וכו', ואין כאן המקום לדבר בזה]; ואעפ"כ, כיון שיש לו
הוראה כזו מזקן־זקנו [הגם שכלל אינו ערבי ולא מצאצאי ישמעאל, כנ"ל] – אינו מתבייש לומר שאינו
שותה יין; וכשמגביהים את הכוסות לומר "לחיים", שותים הכל יין, והוא שותה "דזשוס"!

ובכן: "לא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטילה שלכם", כמאמר ריב"ז⁶⁶, ובנדר"ד, הרי גם הגויים
מודים שזוהי הוראת מוחמד עצמו, ואילו תומ"צ ניתנו במעמד הר סיני, יחד עם משה ואהרן, שבעים
זקנים וששים ריבוא בני, ואעפ"כ, מתבייש יהודי לומר שהוא יהודי ועליו לאכול כשר, ואוכל ביחד עם
הגויים!

וכך גם בנוגע לשבת: הגוי יודע מ"ש בתורה שצריך לשמור שבת, להשאר במקומו ולא לנסוע וכו';
ובכן – סאדאת, שבא בתור אורת, כדי לבקש נשק וכסף [2 בליון דולר – הוא מבקש בפירוש, ומזה
מובן מה נעשה מאחורי הפרגוד...]. לא התבייש לדרוש שלא תהי' אסיפה ביום שישי (יום המנוחה
שלם), ואילו הם אינם מנסים לפעול שלא יהיו אסיפות בשבת, ועכ"פ – ללכת ברגל.

כאן התפרסם הדבר בעיתונים ונודע לכל, אבל בא"י לא מרעישים על זה, אלא שותקים ואומרים שלא
לפרסם זאת! – היו צריכים להרעיש על זה: היתכן שלסאדאת ה' מתאים לומר שהוא מקיים מה
שנצטווה וכו', ואילו יהודי מתבייש לדרוש אוכל כשר וכו'!

מדוע מתביישים לפרסם זאת? – הרי יתכן שזה יפעל על יהודי שיראה זאת בעיתון, ומכאן ולהבא
יהי' זהיר בזה; והרי גם אם רק יהודי אחד יתעורר מזה – כבר כדאי ההוצאה לאור של כל העיתון מידי
שבוע בשבוע או מידי יום ביום (שהרי אין זה כמו שאר הענינים שבעיתון, שלכל היותר הם בבחי'
מ"עשיך"⁶⁷ סתם (שעל זה נקל יותר לעשות תשובה), או הכשר והכנה לדבר טוב וכו').

והטענה שלא כדאי לפרסם זאת כדי שלא להלבין פני חבירו – הנה אדרבה, יתכן שבמקום להתבייש
כו', הרי זה יפעל ויסייע שמכאן ולהבא יתנהג כדבעי ויזהר בזה, שהרי אף אחד לא יכול לדעת מה
נמצא אצל יהודי בפנימיותו, ובאמת אין זה רק ש"לא יכולים לדעת", אלא יודעים – שכל יהודי הוא
בבחי' "ארץ חפץ"⁶⁸ שיש בה אוצרות גדולים וכו' (כתורת הבעש"ט⁶⁹), וכיון שכן, הרי בודאי שזה יפעל
עליו וכו'.

ח. ועד"ז ישנו עוד ענין – בנוגע לטובים שבהם:

כיון שבזמן זה כולם עושים קאָנווענשאָנס – עושים גם הם קאָנווענשאָנס, וכבכל שנה, מחליטים
מי יהי' ה"יושב ראש", מי יהי' ה"מזכיר" וכו', ואומרים גם דבר־תורה ודרשה יפה, ומקבלים החלטות
וכו'. אבל כשמסתכלים לראות מה נעשה בפועל מכל ההחלטות – רואים שבפועל לא עשו מאומה!

(68) מלאכי ג, יב.

(69) ראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יז

איר, ב אלול).

(65) ראה אגרת תימן להרמב"ם.

(66) ב"ב קטז, רע"א. מנחות סה, ריש ע"ב.

(67) אבות פ"ב מי"ב.

- 1 אמנם ע"י עשיית האסיפה מקבלים כסף מושינגטון, ואכן צריכים כסף עבור עניני תומ"צ, כיון
2 שרצונו של הקב"ה שעשיית מצוה תהי' קשורה עם הוצאה כספית⁷⁰ [וכמו שהאב והאם חייבים לתת
3 מכספם עבור חינוך בניהם – אף שלכאורה צריך הקב"ה לדאוג לזה – כיון שרצונו שזה יעלה כסף;
4 אלא שהקב"ה מבטיח שזהו חשבון בפ"ע, ולא יגרע מכספם, וכל המוסיף מוסיפין לו (ועד"ז להיפך)⁷¹,
5 אבל אין להסתפק בכך, אלא עיקר ומטרת האסיפה היא התוצאה בנוגע לעניני תומ"צ במעשה בפועל.
6 ובמענה לשאלתי: מדוע אין על סדר היום שידובר בנוגע לענינים שנוגעים למעשה בפועל – בנוגע
7 לטהרת המשפחה (שבכל מקום יהי' מקוה), בנוגע לכשרות המאכלים ובנוגע לחינוך, וכן לפעול בנוגע
8 לשירות לאומי, בנוגע לנתיחוי מתים, ובנוגע למיהו יהודי⁷² – עונים הם, שסדר היום שלהם מלא, ואין
9 מקום! – הם ילמדו דברי תורה, דף היומי, משנה יומית, הלכה יומית, אבל לא ענין שנוגע למעשה
10 בפועל!
11 – פשיטא שצריך לומר דברי תורה⁷³, וכמ"ש⁷⁴ "אז נדברו יראי ה' וגו'", אבל אין להסתפק בכך;
12 לאחר דברי התורה יש לדבר אודות ענינים של מעשה בפועל.
13 וזוהי מטרת האסיפה של עשרה מישראל וכו' (שאו "שכינה שרוי"⁷⁵) – לא בשביל עניני
14 אדמיניסטרצ'י, שבלאו הכי אינם קובעים ואין להם דעה בזה [מלבד השנים-שלושה שקובעים כו' –
15 שיכולים להחליט ביניהם על כל ענינים אלו, מי יקח תפקיד זה וכו', והאם לצרף אליהם עוד אנשים
16 וכו'], אלא כדי לדבר ולעורר אודות ענינים הנוגעים למעשה בפועל – לדבר אודות מיהו יהודי, אודות
17 נתיחוי מתים, אודות נישואי תערובות, אודות מחיצה בביהכ"נ, וכיו"ב.
18 ומה שטוענים שהאסיפה צ"ל ככל שאר האסיפות (אלא שלהיותה קשורה עם יהדות, צ"ל גם דבר
19 תורה, ואכילת שלש סעודות וכו'), כי לולי זאת, יאמר פלוני שזו אסיפה של בטלנים... – הנה על זה
20 אמרו⁷⁶ "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי ולא וכו'", ובפרט שבנדוד"ד אין זה שוטה, שהרי מדבר אודות
21 ענינים של מעשה בפועל.
22 ובכן: כשרואים את התוצאות משנים רבות של אסיפות – רואים שהמצב דורש תיקון, ולא יכול
23 להימשך כך, שהרי מוכרחים לצאת מהגלות, משיח חייב לבוא; צריכים איפוא לעשות משהו!
24 ובנוגע לטענה שכבר ישנו "פראגראם" ולא ניתן לשנותו – הנה בשביל ענין של מעשה בפועל צריך
25 לשנות אפילו סדרי בראשית, ולא רק את סדרי ה"תכנית"!
26 שידברו וירעישו בנוגע לטהרת המשפחה – בנין מקוואות וכו': שיפרסמו את הפס"ד ע"פ שו"ע
27 אודות עיר שיש בה רק בית הכנסת אחד ולא מקוה, שיש למכור את ביהכ"נ עבור בניית מקוה⁷⁷; ובזמננו
28 – אין בעי' של כסף; צריכים רק לידע כיצד לנצל את הכסף שיכולים לקבל!
29 וכמו"כ לעורר את הרבנים⁷⁸ – שבלאה"כ מדברים עם קהל שומעיהם – שידברו אודות טהרת
30 המשפחה, וידברו על זה מידי שבוע, שבועיים, ג' שבועות או חודש, שהרי זה דבר הנוגע מידי חודש
31 בחדשו, בבחי' "שהם עתידים להתחדש כמותה"⁷⁹; וכן ידברו אודות כשרות המאכלים – שזהו דבר
32 הנוגע מידי יום ביומו.

(76) עדיות פ"ה מ"ו.

(77) ראה שו"ת עין יצחק חאו"ח ס"ג. הובא באג"ק ח"ה ע' קמד.

(78) ראה גם תורת מנחם חע"ח ס"ע 342 ואילך. וש"נ.

(79) נוסח קידוש לבנה (סנהדרין מב, א). וראה דרכי משה

סת"ו סק"א. סת"ו סק"ג. אוה"ת תשא ע' א'תתקפז. וש"נ. וראה

גם שו"ת צ"צ אה"ע סט"ז ס"י.

(70) ראה זח"ב כח, א.

(71) ראה ביצה טז, רע"א.

(72) והוסיף: אני אומר בפירוש "מיהו יהודי", כי אני עוסק בזה בלהט ("אין קאץ זיך דעם"), ביחד עם כל הענינים המוזכרים!

(73) ראה גם תורת מנחם חפ"א ע' 55 ואילך. וש"נ.

(74) שם, טז.

(75) אבות פ"ג מ"ו. וראה סנהדרין לט, א.

ועד"ז בנוגע לחינוך:

בזמן האחרון נתחדש שברוב ה"קאלעדזש/עס"⁸⁰ (אינני רוצה לומר בכולם) באים מסיתים ומדיחים (נוסף למה שהי' עד עתה – רק בנוגע לנצרות) מהמזרח הקרוב והמזרח הרחוק וכו' עם כל מיני אמונות וכו' (ואין צריך לפורטם, כידוע לכל).

ואח"כ, כשהאב שואל את בנו מה לו ולדיבורים אודות ענינים כיו"ב, הרי הוא יהודי? – טוען הבן, שב"סינאגאג קאונסיל" יושב רב, שמתפאר בסמיכה לרבנות, ביחד עם מי שחיתן ב"תיפלה" (ביחד עם "גלח") את בנו או בתו לבן דת אחרת [ואח"כ בא בטענות – זה שחיתן שם כו' – מדוע באו"ם פוגעים בדת ישראל!...]; וכיון שהרב יושב ביחד עמו, לא יפלא שבנו של הלה יכול ללמוד ענינים של היפך וכו'.

וכיון שכן, בהכרח להרעיש בנוגע לחינוך!

ט. ומה שיש כאלו שבשעה שדורשים מהם לעשות משהו במעשה בפועל, אומרים שהם עסוקים בלימוד התורה וכו' – הנה:

אפילו בשנים כתיקונם, בזמן שביהמ"ק הי' קיים, והיתה סנהדרין גדולה של שבעים ואחד זקנים בלשכת הגזית (ביהמ"ק לאמיתתו ולשכת הגזית לאמיתתה), הי' תפקידם – לא לישב שם ולהמתין עד שיביאו בפניהם שאלה קשה, שלא הב"ד של אותה עיר ולא הסנהדרין קטנה יכלו לפסוק, ואז יאמרו הם מהו פסק הדין, אלא הסדר הוא⁸¹ ש"הי' להם לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם", ולא שהלכו לתפיסה... אלא "ויחזרו בכל עיירות ישראל",

– ומובן שאין זה באופן שנוסע באוירון לעיר פלונת, ואח"כ סועד סעודה טובה, נח מטלטול הדרך, ממתין עד שיתאסף קהל רב (שרק אז מתאים לו לדבר עמם), ולאחרי שמקבל כבוד רב, אומר בפניהם דרשה, ותיכף חוזר לביתו; בשביל זה לא צריך לקשור "חבלים של ברזל במתניהם" –

והיינו לפי שבהליכתם ממקום למקום עמלו והזיעו וכו', עד כדי כך, שאילו הי' זה חבל סתם, היו הבגדים והחבל נקרעים, כך שלא היו יכולים להיפגש ולדבר עם אנשים, ואז יוכל לחשוב שזוהי הוראה שכבר יכול לחזור לביתו... ולכן אומרים לו שמלכתחילה עליו לקשור חבלים של ברזל, כך שאפילו עמל ויגיעה כה גדולים לא יפריעו לו!

ומה היו עושים הסנהדרין בעיירות ישראל? – ובכן: הם לא באו לפסוק דינים [ואדרבה: הם לא יכלו לפסוק דין, כי באתרי' דרב הלכה כרב⁸², כך, שישנו ה"מרא דאתרא" והוא פוסק דינים], אלא באו לדבר וללמוד עם יהודים אודות הלכות הצריכות, ענינים השייכים למעשה בפועל, כי, אע"פ שבעיר ישנו המרא דאתרא, הנה בבוא "פנים חדשות", והוא מהסנהדרין ומביהמ"ק, הרי זה פועל באופן אחר מאשר כששומעים זאת מהמרא דאתרא (שכבר רגילים בו וכו'), כטבע בני אדם [וכיון שכך הוא הטבע, אי אפשר להמתין עד שטבעם ישתנה, כי גם לפני כן צ"ל קיום התומ"צ, ואדרבא, ע"י קיום המצוות עוד במצב זה, פועלים שינוי הטבע כו'].

י. ובכן: בעמדנו בזמן שקודם האסיפות (שלכן מדברים על זה עתה) – יש לפעול שידובר בהן אודות ענינים הנוגעים למעשה בפועל, ובנדו"ד – אין צריך לנסוע לקצוי תבל (אם כי אין להמנע גם מזה), אלא גם כאן בניוירוק ישנם מקומות רבים שצריכים תיקון וכו'; וכהנהגת הסנהדרין – לא די לשלוח שלוחים (שלא ירצו ללכת, במכ"ש מזה שהם עצמם לא רוצים ללכת), אלא לילך בעצמו מבית לבית, מבלי לחשוש שיגרע מכבודו,

(82) ראה שבת יט, ב.

(80) ראה גם תורת מנחם חע"ט ע' 314. וש"נ.

(81) תדבאר פ"א.

1 — הקב"ה, "מלך הכבוד", יתן לכל אחד מהם כמה כבוד שרוצה, כפליים ושלוש מהכבוד שעד עתה;
2 אבל לפועל אין זה נוגע, ואין להמתין עד שיקבל מספיק כבוד —
3 ולעורר ע"ד ענינים הנוגעים למעשה בפועל — אודות טהרת המשפחה, כשרות המאכלים, חינוך הכשר
4 וכו'.

5 יא. ויש להוסיף ולהבהיר בנוגע להדיבור בכל הנ"ל⁸³:

6 מובן וגם פשוט שהכוונה בכל האמור לעיל היא — שהדברים יפעלו פעולתם; אמנם, ישנם אלו
7 שטבעם הוא, שכל זמן שישנו ענין מסויים ששם ליובאוויטש עליו, לא יעסקו בזה, עד שיעבור משך
8 זמן וישכחו שליובאוויטש פעם עסקה בזה, שהרי לולי זאת יקרא שהוא כפוף למרותה של ליובאוויטש,
9 ובכך אינו רוצה בשום אופן...

10 לכאורה: מי מבקש ממנו לומר שעושה זאת בשם ליובאוויטש? — שיאמר שזהו פסק דין בשו"ע של
11 ר' יוסף קארו, מלפני 400 שנה, עוד לפני שליובאוויטש היתה עיר עם חסידים! — אבל אעפ"כ, כך הוא
12 טבעם, שהיות שליובאוויטש עוסקת בענין זה, גם אם זהו פס"ד או מאמר חז"ל וכו', שוב אינו יכול
13 לעסוק בזה.

14 ועפ"ז נשאלת השאלה: מדוע מדברים ומרעשים על כך עתה, הרי באופן כזה בודאי לא יפעלו,
15 ואדרבה, יעשו להיפך... אם רוצים לפעול משהו — יש לעשות זאת ללא רעש, ע"י דיבור עם
16 האדמיניסטרצ'י או עם אלו העומדים על גבם, ולדבר באופן כזה שלא ידעו מי המדבר, ואז יפעלו הדברים
17 (שהרי יש להעמיד יהודי בחזקת כשרות)!

18 ובכן, להוי ידוע שעשיתי זאת! נסיתי לדבר עמם ולהסבירם שבאסיפה יש לדבר אודות ענינים של
19 מעשה בפועל וכו', ודיברתי פעם, פעמיים ושלש וכו' — אמנם עדיין לא מאה פעמים ואחד, הרבה פחות
20 מחמישים פעמים... — אבל נסיתי דרך זו, וראיתי את התוצאות:

21 פלוני אומר שלא שואלים אותו מה לעשות; וכשאמרתי לו: ומה בכך שלא שואלים אותך, אמור
22 בעצמך את דעתך — ענה, שאין דרכו בכך, להיותו נחבא אל הכלים...; השני אומר שהוא מוזמן לאסיפה
23 ומורשה לומר דבר-תורה, ותו לא! ועוד אחד אומר, שהוא כבר דיבר על זה, אבל הוא יגלה לי "סוד"
24 — שדיבורו לא הועיל!

25 וכיון שכבר ניסו בדרך זו וראו את התוצאות, הנה הדרך היחידה שנותר לנסות היא — להרעיש, ואולי
26 כך יצליחו לפעול, ועכ"פ על אסיפה אחת, שמטרת האסיפה תהי' בנוגע לענינים של מעשה בפועל.

27 *

28 יב. ובהמשך להאמור לעיל (ס"ב ואילך) אודות הענין ד"חיי שרה" — הנה:

29 כיון ש"אין קורין אבות אלא לשלשה" (אברהם, יצחק ויעקב), "ואין קורין אמהות אלא לארבע"⁸⁴
30 (שרה רבקה רחל ולאה) — שלכן, צ"ל בכל אחד ואחת מישראל (שאברהם וכו' ושרה וכו' נקראים אביו
31 ואמו) חלק האב והאם (שלכן נקראים רק הם אבות ואמהות, משא"כ השבטים, שאין הכרח שבכא"א
32 מישראל יהי' מענינים של י"ב השבטים, אלא מספיק משבט אחד⁸⁵) — צ"ל בכא"א מישראל הענינים
33 שהיו אצל שרה, התחלת ועיקר האמהות (עד שמעלתה של רבקה היא בכך שהיתה כמו שרה).

34 ובפרטיות יותר — כמסופר בפרשתנו שאצל שרה הי' "ענן קשור על האוהל", שזהו מ"ש²⁰ "ויביאה
35 יצחק האוהלה" (בה"א הידיעה), האוהל הידוע, שענן קשור עליו. וע"ד מ"ש⁸⁶ "וירא את המקום" (בה"א
36 הידיעה), "ראה ענן קשור על ההר".

(85) ראה תו"א ר"פ וארא.

(86) וירא כב, ד ובפרש"י. וראה לקו"ש חט"ו ע' 166.

(83) סעיף זה — נאמר בהתחלת שיחה הבאה.

(84) ברכות טז, ב.

והענין בזה – שלמרות הטענה שנמצאים עדיין בגלות, ב"דירת עראי" (אוהל), הנה גם שם צ"ל "ענין קשור על האוהל", ואז מתנהגים באופן המתאים לכך שהנשמה לא נמצאת בגלות [כפתגם כ"ק אדנ"ע⁸⁷]: לא ברצוננו הלכנו בגלות ולא ברצוננו נצא מהגלות, אבל זהו באופן שהנשמה לא הלכה בגלות], להיותה "חלק אלקה ממעל"⁸⁸ (וכהוספת רבינו הזקן בתניא⁸⁹) ממש, גם בממשות העולם⁹⁰, ועי"ז פועלים שגם הגוף אינו נמצא בגלות.

וכן הענין ש"ברכה מצוי" בעיסה, שקשור עם ההשתדלות בענין כשרות המאכלים, וכן הענין ש"נר דלוק מערב שבת לערב שבת" – שאין הכוונה בזה שדלק עד לערב שבת ואח"כ כבה, שהרי בית יהודי צ"ל מואר תמיד, אלא שלא מסתפקים באור שהאיר עד לערב שבת זה, כיון שצריך לעלות בעילוי אחר עילוי, ולכן בבוא ערב שבת הבא צ"ל אור נעלה ועמוק יותר⁹¹. ונוסף על כל ענינים הנ"ל שהם בנוגע לפעולה בביתו, צ"ל גם הפעולה בעולם (ועד בכל העולם), כפי שלמדים מפעולת שרה אפילו על ישמעאל (כנ"ל בארוכה).

ובשביל זה צריך לילך בתוקף כו', שזהו התוקף של יצחק, שאודותיו נאמר לאברהם "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק"⁹², אף שלכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר "וארבה" על יצחק שהי' רק אחד⁹³ – אך הענין הוא, שתלוי מיהו ה"אחד", ובנדר"ד, הרי זה יצחק – "אור מוצל מאש", שניצול מהעקדה, שעל ידה נתגלה ש"ירא אלקים אתה"⁹⁴ – אברהם יחד עם יצחק, כמ"ש⁹⁵ "וילכו שניהם יחדיו" – שאז לא מתפעלים משבעים הזאבים, כולל 140 הגויים שיושבים באו"ם וכו'.

ועד שבאים לקיום היעוד⁹⁶ "ועלו מושיעים בהר ציון וגו' והיתה לה' המלוכה" – לאחר הפעולה ד"יכוף כל ישראל", כדברי הרמב"ם⁹⁷, שנאמרו בתור פס"ד לכאו"א שעליו לפעול זאת בד' אמותיו, ומזה באים ל"יכוף" שהי' ע"י משיח צדקנו, ואח"כ יבנה ביהמ"ק במקומו – בקרוב ממש.

* * *

יג. ישנו ענין נוסף שלא שמים לב אודותיו, שגם ממנו יש ללמוד הוראה: ידוע⁹⁸ שמכירת יוסף היא השורש לגלות מצרים, שהיא השורש לכל הגלויות. וכפי שרואים גם בפיוט "אלה אזכרה" שבתפלת יוהכ"פ, שהמאורע דעשרה הרוגי מלכות הי' עונש לכך שעשרת אחי יוסף מכרוהו למצרים. ומובן גם בפשטות – ע"פ מארז"ל⁹⁹ "הי' יעקב אבינו ראוי לירד למצרים בשלשלאות ובקולרין, אמר הקב"ה.. הריני מושך את בנו לפניו והוא יורד אחריו וכו'", היינו, שמכירת יוסף למצרים היתה הסיבה ע"פ טבע שבגללה ירד יעקב למצרים וכו'.

והנה, בנוגע למכירת יוסף מסופר בתורה¹⁰⁰ שבתחילה רצו אחי יוסף כו', אלא ש"וישמע ראובן ("בכור וגדול שבכולן"¹⁰¹) ויצילהו מידם", באמרו, "השליכו אותו אל הבור גו'", וכוונתו היתה – "למען

(95) שם, ו.

(96) עובדי' בסופו.

(97) הל' מלכים ספ"א.

(98) ראה גם הנסמן בלקו"ש ח"כ ע' 185 הערה 6, ע' 187 הערה 23.

(99) ב"ר פפ"ו, ב. וראה גם שבת פט, ב.

(100) וישב לז, כ ואילך.

(101) פרש"י שם, כב.

(87) ראה סה"ש תרפ"ז ס"ע 169 ואילך. וש"נ.

(88) איוב לא, ב.

(89) רפ"ב.

(90) ראה תניא עם לקוט פירושים מרבתינו נשיאינו לשם (אות ה ואילך – צח, ב ואילך). וש"נ.

(91) ראה גם לעיל ס"ע 45 ואילך.

(92) יהושע כד, ג.

(93) ראה גם תורת מנחם חס"ג ע' 160. וש"נ.

(94) וירא שם, יב.

- 1 הציל אותו, שאח"כ "יבוא הוא ויעלנו משם"¹⁰¹, אלא שבינתיים הוציאוהו מן הכור ומכרוהו, וכאשר
- 2 "וישב ראובן אל הכור – והנה אין יוסף בכור"¹⁰², וכפי שרש"י מבהיר ש"במכירתו לא הי' שם", לפי
- 3 ש"עסוק הי' בשקו ובתעניתו כו".
- 4 ונמצא, שבגלל שראובן הלך לעסוק בשקו ובתעניתו, ולא נשאר לשמור על יוסף, נגרמה מכירת יוסף
- 5 למצרים, וכתוצאה מזה היתה גלות מצרים ושאר הגליות שלאח"כ; משא"כ אילו לא הי' הולך לעסוק
- 6 בשקו ובתעניתו, אלא הי' נשאר לשמור על יוסף.
- 7 ומסיפור זה למדים הוראה – שאשר מדובר אודות הצלת ילד יהודי, צריך לעזוב את כל עניניו,
- 8 ולהבטיח את הצלתו של ילד יהודי!
- 9 יש לו אמנם ענינים חשובים ביותר, והיינו, שאין זה באופן שמחפש תירוץ להיפטר מלעסוק בהצלת
- 10 ילד יהודי, אלא יש לו באמת ענין חשוב שצריך לעסוק בו – "שקו ותעניתו", שזהו ענין שנוגע לו בזה
- 11 ובבא, בעוה"ז ובעוה"ב, ועד שעי"ז יגיע לעמוד בדרגת בעלי תשובה שאפילו צדיקים גמורים אין יכולים
- 12 לעמוד שם¹⁰³; ועד"ז ישנו מי שאמנם אין לו ענין שצריך לשוב עליו בתשובה כמו ראובן... אלא שטוען
- 13 שהוא עסוק בלימוד התורה. אבל אעפ"כ, אומרים לו, שצריך לעזוב את כל עניניו למרות גודל חשיבותם,
- 14 ולילך להציל ילד יהודי!
- 15 אך לכאורה יכול לטעון שמספיק לו להיות צדיק כמו ראובן שעסוק הי' בשקו ובתעניתו, ומדוע
- 16 תובעים ממנו לעשות יותר מראובן?
- 17 והמענה לזה – שבזמנו של ראובן לא הי' עדיין הענין "שכל ישראל ערבין זה לזה"¹⁰⁴, שענין זה נתחדש
- 18 לאחר שעברו בני"א את הירדן¹⁰⁵, ומה גם שראובן הי' קודם מ"ת, ולכן הי' אז מקום לשקו"ט כיצד
- 19 צריכה להיות ההנהגה; אבל עתה, שישנו הענין ש"כל ישראל ערבין זה לזה", אין מקום לשקו"ט, ובודאי
- 20 צריך לעזוב את כל הענינים כדי להציל יהודי.
- 21 וכמובן גם מזה שהעסק בצרכי ציבור דוחה לימוד התורה (אפילו במי שתורתו אומנתו, כרשב"י
- 22 וחבריו¹⁰⁶, ועאכ"כ בימינו שלא שייך הגדר דתורתו אומנתו¹⁰⁷), שהרי מי שתורתו אומנתו מפסיק לק"ש,
- 23 ואילו העוסק בצרכי ציבור אינו מפסיק¹⁰⁸.
- 24 ומובן שהכוונה בכל הנ"ל – שיפעלו הדברים בפועל ממש, ולא די בידיעת הדברים. וכידוע פתגם
- 25 כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁹ שיתכן שמישהו הולך לרופא שרושם לו תרופה, והוא משלם כסף ורוכש את
- 26 התרופה, ומניחה על ידו ומביט בה... ואח"כ מתפלא שלאחרי כל מה שעשה אין זה מועיל!... והמענה
- 27 על זה – שצריך להכניס את התרופה בתוכיותו, וכל זמן שלא סרה המחלה, עליו להמשיך וליקח את
- 28 התרופה. ועד"ז בנדו"ד, שלא די לידע הדברים, אלא צריך לקיימם בפועל.
- 29 יד. ענין זה מודגש במיוחד בקביעות של שבת מברכים כסלו בשנה זו (כמדובר כמ"פ שיש ענינים
- 30 שהם בשוה בכל שנה, ויש ענינים שמשתנים משנה לשנה) – בכ"ז מרחשון:
- 31 בפ' נח¹¹⁰ נאמר: "ובחודש השני (זה מרחשון) – לדעת ר"א¹¹¹, כפי שרש"י ממשיך לבאר לפי דעה
- 32 זו¹¹²) בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ", ובהמשך לזה הי' הציווי לנח "צא מן התיבה אתה
- 33 ואשתך ובניך ונשי בניך וגו'"¹¹³.

וש"נ.

(108) ראה לקו"ש חט"ז ע' 380, ובהנמסר שם.

(109) ראה אג"ק שלו ח"ד ע' כט. וש"נ.

(110) ח, יד.

(111) ר"ה יא, ב. פרש"י שם ז, יא.

(112) שם, יב, ח, ג"ה.

(113) שם, טז.

(102) שם, כט.

(103) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(104) סנהדרין כז, סע"ב. שבועות לט, סע"א. רמב"ם הל'

שבועות פ"א ה"ט. הובא בפרש"י עה"ת בחוקותי כו, לו.

(105) ראה אנציק' תלמודית (כרך כח) ערך כל ישראל ערבים

זל"ז בתחלתו (ע' תעד ואילך). וש"נ.

(106) שבת יא, א.

(107) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסק"ו. הל' ת"ת פ"ד סה"ד.

כלומר: אע"פ שעד עתה הי' נח סגור בתיבה, ולא רק הוא לבדו, אלא ביחד עם בניו, אשתו ונשי בניו, וכמו"כ היו עמו בתיבה כל סוגי בעלי החיים, הן הטהורים והן אלו שאינם טהורים, וגם צמחים, ואפילו מקום לזבלים – אמר לו הקב"ה שאין זו הכוונה, אלא עליו לצאת מן התיבה ולפעול בעולם, ועולם כזה שזה עתה הי' בו מבול... ולהקריב קרבן כו', ועד שהקב"ה מבטיח ש"לא אוסיף וגו'" ¹¹⁴.
וע"פ תורת הבעש"ט ¹¹⁵ ש"תיבה" קאי על אותיות ותיבות התפלה והתורה, מובן, שבציווי "צא מן התיבה" נכללת גם ההוראה שיש זמנים שבהם צריך לצאת מההתעסקות בתיבות התפלה והתורה כדי לפעול בעולם, ובפרט בזמנינו זה, שזוהי שנת חירום מתחילתה ועד סופה.
ויה"ר שיהפכו את הכל למעליותא – "כל חרם גו' לה" ¹¹⁶, ויניחו את כל הענינים, ענינים של מה בכך או ענינים שלמטה מזה, ויתמסרו לגמרי להקב"ה כו' ¹¹⁷.

* * *

טו. מאמר (כעין שיחה) ד"ה איתא במד"ר א"ר אחא יפה שיחתן כו'.

* * *

טז. הביאור בפירוש רש"י ¹¹⁸ על הפסוק ¹¹⁹ "ואבוא היום", "היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה",
– שכיון שסיפור הנס "שקפצה לו הארץ" הוא "מכאן", בסיפורו של אליעזר לבתואל (כדי להוכיח לו ש"מה' יצא הדבר" ¹²⁰, ולא יעכב את השידוך), ולא בסיפור עצם המאורע של הליכת אליעזר לארם נהריים, לפי שהכתוב לא רצה לכפול ולספר זאת ב' פעמים, מתעוררת התמיהה על כך ש"פרשה של אליעזר כפולה בתורה". ועל זה מבאר רש"י ש"יפה שיחתן של עבדי אבות כו'" –
הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ל ע' 90 ואילך.
יז. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – הנה במאמר הזהר ¹²¹ בענין "לאשתדלא באורייתא בגין דאורייתא כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין ובעלמא דאתי", מבאר אאמו"ר ¹²²: "הג' לשונות, חיין חירו טוב, הוא לנגד חב"ד. חיין מחכמה, כמ"ש ¹²³ והחכמה תחי', חי"ם גימטריא חכ"ם, חירו מבינה .. טוב מדעת כו'".
אך עדיין צריך להבין מדוע הענין דחב"ד קשור דוקא עם "לאשתדלא באורייתא", דלכאורה, גם בלימוד התורה ללא השתדלות ויגיעה (אם רק אינו חושב בשעת מעשה אודות ענינים אחרים), ישנו הענין דחב"ד? יח. ויובן ע"פ דיוק הלשון "כל חיין וכל חירו וכל טוב", היינו, שע"י לימוד התורה סתם (ללא השתדלות מיוחדת), זוכים ל"חיין חירו וטוב" (שהם לנגד חב"ד, שזהו"ע דלימוד התורה) סתם, ואילו ע"י ההשתדלות בתורה ("לאשתדלא באורייתא") זוכים ל"כל חיין וכל חירו וכל טוב".
ועוד ענין בזה – שההשתדלות בתורה מוסיפה גם בהמשכת "כל חיין וכל חירו וכל טוב בעלמא דין", היינו, שלימוד התורה יפעל בעולם (כמאמר ¹²⁴ קב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא").

(119) פרשתנו כד, מב.

(120) שם, נ.

(121) ח"א קלא, ב.

(122) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' פא.

(123) קהלת ז, יב.

(124) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(114) שם, כא.

(115) ראה כש"ט בהוספות ס"ט. וש"נ.

(116) בחוקותי כו, כח.

(117) חסר הסיום (המו"ז).

(118) בהמשך להמדובר במאמר – שמיסוד על מאמרי רבינו הזקן ובתוס' הגהות באוה"ת להצ"צ, וגם בלקו"ת (ראה הנסמן בהתחלת המאמר (לעיל ע' 286)).

ובהקדמה – שעיקר ושלמות הענין דיגיעה ("אשתדלא") בתורה הוא בנוגע לבירור הלכה למעשה בפועל (כמבואר באגה"ק¹²⁵ גודל העילוי שנעשה ע"י עיון ובירור הלכה כו'), והרי מבואר בהמשך תרס"ו¹²⁶ שגם לאחר שלומד ומתייגע בריבוי שקו"ט כו', הרי, כשבא לענין של מעשה בפועל, שיודע שע"י הפס"ד שלו יעשו מעשה בפועל, אזי מתחיל להתייגע מחדש בעומק הענין כו', עד שמגיע "בכל עצמות נפשו ממש שלמעלה מכח עצם חכמתו כו'", ועי"ז מגיע לפס"ד האמיתי המכוון ומתאים לרצון העליון ב"ה (אף שגם הלימוד והגיעה שלפנ"ז היו ע"פ תורה – שלא ניתנה חתוכה¹²⁷, אלא באופן ש"אלו אוסרין ואלו מתירין"¹²⁸, ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"¹²⁹).

כלומר: בשביל שהמעשה בפועל ב"עלמא דין" יהי' ע"פ רצון העליון (ע"י פס"ד אמיתי בתורה) צ"ל יגיעה והשתדלות יתירה, עד לאופן של פריצת גדרי השכל, שיומשך מעצם הנפש שלמעלה מכח החכמה כו'. ועי"ז פועל דוגמת זה גם בהמשכת "כל חיין וכל חירו וכל טוב" מלמעלה למטה, "בעלמא דין" – שהמשכה זו תהי' גם באופן של פריצת גדר, ש"כל חיין כו'" מתגלים בשלימות גם "בעלמא דין", כשם שהשתדלותו בתורה היא באופן של פריצת גדר.

יט. וכאן המקום להזכיר עוה"פ אודות הענין של "מיהו יהודי":

ע"פ המבואר לעיל בגודל מעלת הענין של פס"ד, הנה אם הדברים אמורים אפילו בנוגע לפס"ד בענין פרטי, הרי עאכ"כ כשהוא בנוגע לענין כללי, ומה גם שאין צורך לעיין ולהתייגע כדי להוציא פס"ד, כיון שידוע ומפורסם פס"ד מפורש בשו"ע בנוגע לאופן הגיור שצ"ל כהלכה דוקא, וכפי שגם הם אומרים בפירוש שהשאלה היא האם גיור צ"ל "כהלכה" או שלא כהלכה (היינו שהכל מודים שישנה הלכה בנוגע לאופן הגיור), ולא עוד אלא שקוראים לזה בשם "הישג דתי".

וכל זה למה – רק בגלל השוחד שמקבלים מזה כבוד המדומה (אם אפשר לקרוא לכבוד מדומה בשם "שוחד"), ועד כדי כך גדול כח השוחד – כפי שהתפרסם בעיתונים שעתה רצונם להכניס לממשלה א' שבמשך שנה שלימה עמד בתוקף על כך שאינו רוצה להכנס, באומרו שלא יכנס עד שהחוק יתוקן; הוא התאפק במשך שנה, ועתה רוצה כבר להכנס... ואינו מעמיד תנאי שיקימו ועידה שתברר ותבטיח את תיקון החוק וכו', אלא כפי שהם אומרים מלכתחילה שאין כוונתם לתקן את החוק! – ואם בהיותו מבחין לא הי' יכול להתאפק, אלא הי' מוכרח להיכנס, עאכ"כ שבהיותו מבפנים לא יוכל לפעול מאומה בזה.

כ. זאת ועוד:

הוא רוצה להיכנס לממשלה בו בזמן שיודעים שעומדים להחזיר שטחים בגולן – כנראה בגלל שרוצה את ה"זכות" לתת על זה את הגושפנקא שלו, ולהירשם לדורות כמי שהי' בין אלה ש"זכו" להחזיר שטחים בגולן וכו', שגם על זה אומרים שזהו הישג דתי!

וכששואלים מדוע לא עושים רעש מזה – אומרים שזהו ענין של פוליטיקה, ולא שייך להלכה!

ולפלא שאומרים זאת – לא אלו שקוראים לעצמם בשם "חילונים" באמרם שאינם שייכים להלכה (אף שלאמיתתו של דבר אין לחלק בין בנ"י וכו'), ומדברים בשם קרל מרקס (אף שאפילו לפי שיטתו אין זה נכון, כי זה נוגע לפקו"נ), אלא אומרים זאת אלו שמדברים בשם תורת משה רח"ל!

אך האמת היא – כמדובר בשמח"ת¹³⁰, שכשם שהתורה אומרת שבמקרה של פקו"נ יש לשאול אצל רופא מה לעשות, כך גם בנוגע לפקו"נ של אנשי הצבא, אומרת התורה שאין זו שאלה לפוליטיקאי, אלא לגנרל, שמבין טוב יותר מה כדאי וצריך לעשות כדי למנוע קרבנות וכו'.

(128) יבמות יד, א.

(129) עירובין יג, ב. וש"נ.

(130) שיחת יום שמח"ת סל"א (לעיל ע' 185 ואילך).

(125) סכ"ו (קמד, ב ואילך).

(126) ע' שצ [תקטן] ואילך.

(127) ירושלמי סנהדרין פ"ד ה"ב.

ובכן: כששואלים אצל גנרלים – אומרים כולם פה אחד (בעבר הם פחדו לפרסם זאת, אבל עתה הכל יודעים שזוהי דעתם), שאסור להחזיר שום שטח! ואם יחזירו שטחים, הנה אם יארע משהו, יהיו יותר קרבנות ח"ו; ואילו כששואלים אצל פוליטיקאי, עונה, שכדאי לאבד כו"כ קרבנות רח"ל, כדי לקבל ענין פלוני וכו'.

ואעפ"כ רוצים עתה למסור שטחים: את המיתלה כבר מסרו; מוסרים את אבו-רודס; מוסרים קילומטרים בגולן; מדברים אודות מסירת חברון; ומדברים אודות מסירת ירושלים העתיקה, עם ישיבת-ההסדר שנמצאת שם, הרובע היהודי, והכותל המערבי!

– הם אמנם מכחישים זאת, אבל האמת היא שמדברים על כך. אצלם הכל כבר סוכם, ויודעים בדיוק מה מחזירים וכו'. אינני יודע אם כבר ישנם חתימות או רק בר"ת וכו', אבל הכל כבר סוכם, ורק מתייגעים ומחפשים עצות למצוא את הנוסח המתאים שלא ינקר את העיניים.

הם יודעים שאנשי הצבא סבורים שאסור להחזיר שטחים כי הדבר עלול לגרום לקרבנות ח"ו, ואעפ"כ עומדים הם בשלהם שצריך להחזיר, ועוד אומרים שזוהי הישג דתי, וכעת מנסים להכתיר זאת כ"הישג צבאי"!

כא. וכל זה – למרות שיודעים שטעו בכך בעבר: ידוע שבמלחמת יום כיפור (כפי שנקראת שם) היו קרבנות רבים מפני שלא צייתו לאנשי הצבא! וכן אירע במלחמת ששת הימים, שבגלל סיבות פוליטיות היו בירושלים העתיקה יותר קרבנות מבשאר החזיתות:

כששאלתי: היתכן, הרי ע"פ טבע צ"ל להיפך? לא ענו לי מאומה. אבל בהיותי עקשן, הצלחתי לברר (הם הרי יודעים שיש לי קשרים עם כו"כ, במילא אין יכולים לדעת אצל מי ביררתי זאת, וגם אני לא אספר זאת) – שהסיבה היתה מפני שכאשר ניתנה הפקודה לכל החזיתות להתקדם, היתה פקודה שלא לכבוש את ירושלים העתיקה!

וכך עמדו כמה ימים, אע"פ שירו עליהם וכו', ועדיין לא ניתנה רשות לכבוש, באמרם שמנהלים משא ומתן פוליטי. ואח"כ כשהחליטו שאין ברירה והסתערו ופרצו בלי רשות ועברו דרך "שער מנדלבאום" – נאלצו לעצור, כי לא היו תכניות כיצד לכבוש את המקום!

הסדר בצבא בכל מדינה הוא, שבזמן מנוחה, מתכנסים הגנרלים המומחים בתכסיסי מלחמה, ועושים תכניות מפורטות לכל צרה שלא תבוא, שאם תהי' פעם מלחמה, ידעו כיצד לכבוש שטח זה וכיצד לכבוש שטח זה וכו'. וכיון שהתכניות נערכות כדבעי, לא בזמן מלחמה אלא מתוך מנוחת הגוף והנפש, ובמקום בטוח, ובשוב הדעת וכו', אזי התכניות מדויקות ביותר – היכן ישנה גבעה, עמק, סלעים או נחל, ומה עושים במקרה של כשלון וכו'; וכשיש מלחמה, מנהלים אותה ע"פ התוכניות המוכנות מכבר.

ובכן, בנוגע לכל המקומות היתה הוראה לאנשי הצבא להכין תכניות וכו', ואילו בנוגע לירושלים העתיקה – לא ניתנה הוראה ובמילא לא הוכנה תוכנית, כך, שכאשר הוצרכו לכבושה, נאלצו לעמוד בהעדר תוכנית. ואזי הוצרכו לכנס במהירות וכו' את המומחים ולעשות תכנית מהירה, ובאופן כפי שעושים בזמן מלחמה וכו' – ולכן היו שם יותר קרבנות.

וכששאלתי: היתכן שלא היתה תכנית לכיבוש ירושלים העתיקה – הרי גם הם אומרים שירושלים היא עיר הבירה; ולא זקוקים להסכמה מהם – זוהי "קריית חנה דוד"¹³¹, וא"כ, היתכן שהיתה להם תכנית כיצד להגיע לתעלת סואץ, ואין להם תכנית כיצד לכבוש את ירושלים העתיקה?! – לא ענו לי, כי המענה פשוט כל כך שאין צורך לענות: הם מעולם לא חשבו לכבוש את ירושלים העתיקה, ולכן מעולם לא עשו תכנית.

1 מדוע מעולם לא חשבו לכבוש את ירושלים העתיקה? – כי מדובר אודות יהודים שנמצאים עמוק
2 בחושך הגלות: בכיבוש סיני, יש להם עסק רק עם מצרים; בכיבוש הגולן, מתעסקים רק עם סוריה; אבל
3 בנוגע לירושלים העתיקה – יש להם עסק עם הוויטקין... ואח"כ עם גוי נוסף וכו', ולכן לא העלו על
4 דעתם לכבוש. ובגלל זה נגרמו ריבוי קרבנות!

5 כב. וזוהי הסיבה שמדברים על זה עתה – כיון שכעת רוצים לחזור על אותו דבר, להחזיר שטחים
6 נגד דעתם של אנשי הצבא שסוברים שזה עלול לגרום לקרבנות רח"ל, וכל השקו"ט היא רק איך לנסח
7 את הדברים, ומה יקבלו בתמורה לכך – נייר אחד או כמה ניירות, חתימה אחת או כמה חתימות, או –
8 כמה דולרים.

9 הי' להם להתלמד מהגרועים שבהם: כאשר היתה בארה"ב פרשת "ווטרגייט", הורידו את הנשיא
10 מכסאו! אע"פ שפרשה זו אינה דבר חדש, כך הי' אצל הנשיאים שלפניו, וע"פ טבע הענינים – גם אצל
11 הנשיאים שלאחריו (אם כי אין לדבר על זה, משום "הוי מתפלל בשלומה של מלכות" ¹³²), אבל אעפ"כ,
12 נמצאים עתה בתקופה כזו, שכאשר מגלים על מישהו דבר כזה, אינו יכול להישאר על כסאו.

13 אבל שם המצב בדיוק להיפך: אם יגלו דבר כזה, ישאירו אותו על כסאו!
14 ועד"ז אם רב יאמר היפך מצפוננו, יתנו לו משרה; אם יאמר שצ"ל גיור שלא כהלכה, יקבל כסף
15 למוסד שעומד בראשו, ואם יאמר להיפך (שצ"ל גיור כהלכה), יעכבו את תקציב המוסד שלו וכו'.

16 כג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) וכיון שעליהם כבר אי אפשר לפעול, שהרי כבר החליטו להחזיר
17 וכו' – הנה העצה היחידה שנותרה היא, שהגוי לא ירצה ליטול זאת, ויה"ר שאכן כך יהי' (כפי שכבר
18 הי' בעבר), שהרי "לב מלכים ושרים ביד ה'" ¹³³, וביד בני" תהי' כל חברון וכל ירושלים העתיקה, עד
19 שיקויים היעוד ¹³⁴ עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות, כיון שירושלים – הן כפשוטה, והן
20 ברוחניות, ע"ש יראה וע"ש שלם ¹³⁵ – תתפשט בכל א"י.

21 ויקויים מ"ש ¹³⁶ "ולאום מלאום יאמץ", שכאשר אצלם נחלש, מיתוסף בירושלים, ועד שיקויים
22 היעוד ¹³⁷ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו'" – בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, שיבנה מקדש
23 במקומו, והגויים יאמרו "לכו ונעלה אל הר ה'", וטעם הדבר – "כי מציון תצא תורה ודבר ה'
24 מירושלים" ¹³⁸, ובקרוב ממש.

* * *

25 כד. המשך הביאור בפירוש רש"י – שכדי לתרץ שאלת תלמיד ממולח מהו הטעם ש"הרבה גופי
26 תורה לא ניתנו אלא ברמיזה", אף שע"ז יכולים לבוא ידי טעות בהבנת ההלכה ¹³⁹ – מציין רש"י שזוהו
27 מאמרו של "רבי אחא", שמפרש מ"ש ¹⁴⁰ "ודברת במ", "עשה אותן קבע ואל תעשם עראי" ¹⁴¹, ע"י
28 הלימוד והשינון בקביעות פעם אחר פעם ¹⁴², שאז בודאי יבין על בוריו גם מה שניתן ברמיזה ¹⁴³, ויכוין

במרחשון או באייר (נח ז, יא). ועאכו"כ כאשר ב' הדעות הם (לא רק בנוגע לסיפור מאורע שהי' בעבר, אלא) בנוגע להלכה – הרי בודאי שאי אפשר להסתפק ברמו בלבד.

(140) ואתחנן ו, ז.

(141) יומא יט, ב.

(142) ועפ"ז תתורץ שאלה נוספת: הן אמת ש"לפני המקום" יפה שיחתן של עבדי אבות" שלכן הוכפלה בתורה, אבל מהי התועלת לבן חמש למקרא מזה שחזור ולומד זאת? – אלא שזוהי שיטת רבי אחא, שלימוד התורה צ"ל בקביעות, כך, שיש מקום וצורך לחזור וללמוד גם מה שלמד כבר.

(143) כמו הרמז בתיבות "את קין .. את אחיו את הבל", "מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שנים" (פרש"י בראשית ד, א-ב); וכן הרמז בניקוד על "איו" שב"אליו", "שאף

(132) אבות פ"ג מ"ב.

(133) ע"פ משלי כא, א. וראה תורת מנחם חפ"א ע' 148 הערה 114. וש"נ.

(134) ראה פס"ד פ' שבת ור"ח. ספרי ר"פ דברים. יל"ש ישעי' רמז תקג.

(135) ראה ב"ר פנ"ו, יו"ד. הובא בתוד"ה הר – תענית טז, א.

(136) תולדות כה, כג ובפרש"י.

(137) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שבהערה 97.

(138) ישעי' ב, ג.

(139) וכפי שרואה הבן חמש למקרא שלולי פירוש רש"י לא הי' מבין פשוטו של מקרא. ובפרט שבכ"מ מביא רש"י ב' דעות, כמו הדעות של רבי אליעזר ורבי יהושע אם המבול התחיל

- 1 לאמיתתה של תורה; והיינה של תורה¹⁴⁴, בנוגע לפי' הבעש"ט¹⁴⁵ (שנתבאר בס' עבודת ישראל¹⁴⁶ להמגיד
2 מקאָזניץ¹⁴⁷) ש"מפסוק ואבוא היום אל העין יצא שם של קפיצת הדרך" – נדפס בלקו"ש הנ"ל סט"ז.
3 כה. (וסיים:) ויה"ר שבקרוב ממש נזכה ללמוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שזהו מ"ש¹⁴⁸
4 "ישקני מנשיקות פיהו".
5 ומעין זה הו"ע לימוד פנימיות התורה, שקשור עם אחד הימים של חודש כסלו, שבו התחיל עיקר
6 הענין דהפצת המעיינות חוצה¹⁴⁹, והרי כל ימי החודש כלולים בר"ח¹⁵⁰, ובשבת מברכים החודש נמשכת
7 ברכה על כל החודש.
8 ועיקר המשכת הברכה למטה – שזוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שיולחנו
9 קוממיות לארצנו, בעגלא דידן.
10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "עצו עצו ותופר" (ובעת אמירת "קרבנות" לפני תפלת מנחה
11 מחא כפיו במשך כחמש דקות). ולאחרי מנחה התחיל לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאָוואָ".]

(147) שהצמח צדק מביאו בכ"מ (ראה אוה"ת: לך לך (כרך
ד) תשלב, א; ויקרא בהוספות ע' רצג; דרושי שבועות ע' קצט;
נ"ך (כרך ב) ע' תשסה).
(148) שה"ש א, ב ובפרש"י.
(149) ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
(150) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, סע"א. ובכ"מ.

לשרה שאלו איז אברהם, למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש
על האשה ולאשה על האיש" (פרש"י וירא יח, ט).
(144) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכאן אין צורך לחפש, כיון
שישנו מן המוכן!
(145) כש"ט סל"ב.
(146) עה"פ.

המשך ביאור למס' בורות ליום ראשון עמ' 1

24 על רבי ישמעאל, משום דקשיא ליה לרבי עקיבא, אם הכוונה
25 למי שנמרחו אשכיו, הא' מ'מרוח' אשך' מיבעי ליה לקוראו.
26 ולכן תני רבי עקיבא, שהכוונה למי ש'הרוח' באשכיו. רבי חנינא
27 בן אנטיגנוס חלק על רבי עקיבא, משום דקשיא ליה לרבי
28 חנינא בן אנטיגנוס, אם הכוונה למי שרוח באשכיו, הא' 'רוח'
29 אשך' מיבעי ליה לקוראו. ולכן תני רבי חנינא בן אנטיגנוס,
30 שהכוונה למי ש'מראיו' חשוכין. וקסבר רבי חנינא, גזרעין
31 ומוסיפין ודורשין – מחסרים אות ח' מ'מרוח, ואות א' מ'אשך',
32 ומוסיפים את האות ח' במקום האות אלף שנחסרה מתיבת
33 'אשך', ואת האות א' מוסיפים במקום האות ח' שנחסרה מתיבת
34 'מראיו' (ומניחים אותה לאחר ד'ר') ונמצא שיש לקראו 'מראו
35 חשך', והכוונה שמראהו של הכהן שחור.
36 הגמרא מקשה על שיטת רבי חנינא בן אנטיגנוס, ש'מרוח אשך'
37 היינו מי שמראהו שחור: הלא תנינו מום 'הפוש' הנשנה במשנה
38 להלן (מזה), ומשמע שהוא מום אחר ממום 'מרוח אשך'. מתרצת
39 הגמרא: רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני פושי – לא שנה מום
40 נפרד של כושי.

משנה

41 המשנה מפרטת את המומים המצויים בידיו ורגליו של אדם: כהן
42 המקיש בקרסוליו – שברכיו עקומות כלפי חוץ וקרסוליו כלפי
43 פנים, עד שקרסוליו פוגעים ונוקשים זה בזה בעת הליכתו, וכן
44 המקיש בארבעותיו – שרגליו עקומות כלפי חוץ ומרוחקות זו
45 מזו, ונמצא שברכיו למעלה סמוכות זו לזו, עד שהם פוגעות
46 ונוקשות זו בזו בעת הליכתו.

1 הגמרא מביאה ברייתא שדנה באיזה אורך יהיה הגיד שיחשב
2 לבעל מום: תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר אם הגיד מגיע
3 עד רכובה – ברכיו, פסול הכהן לעבודה, אבל אם הוא מגיע
4 למעלה מן רכובה, כשר. איבא דאמרי, אם מגיע עד רכובה,
5 כשר, ורק אם הוא מגיע עד למטה מן הרכובה פסול.

משנה

6 נאמר בתורה, בין המומים הפוסלים בכהנים (ויקרא כא ב) 'מרוח
7 אשך', המשנה מביאה מחלוקת במהות מום זה: כהן שאין לו
8 שתי ביצים בשתי כיסים, אלא שתיהן בכיס אחד, או שיש לו
9 שתי כיסים, אך אין לו אלא ביצה אחת באחת מהכיסים, הרי
10 זה בעל מום 'מרוח אשך' האמור בתורה. רבי ישמעאל אומר,
11 'מרוח אשך' הוא כל שנימוחו אשכיו – שביציו נמוחו. רבי
12 עקיבא אומר, מום 'מרוח אשך' האמור בתורה, הוא כל שרוח
13 באשכיו – שביציו נפוחות ומלאות רוח. רבי חנינא בן
14 אנטיגנוס אומר, 'מרוח אשך' אינו מום בביצים, אלא כל
15 ש'מראיו' חשוכין – מי שמראהו שחור, והיינו שהכהן עצמו
16 שחור ככושי.

גמרא

18 הגמרא מבארת טעמו של כל תנא, מדוע נחלק על התנא
19 שהזכר לפניו במשנה: רבי ישמעאל חלק על תנא קמא, משום
20 דקשיא ליה לרבי ישמעאל אם הכוונה למי שחסרו ביציו, הא
21 'חסר אשך' מיבעי ליה – היה צריך לקוראו. ולכן תני – שנה
22 רבי ישמעאל, שהכוונה למי ש'נמרחו' אשכיו. רבי עקיבא חלק

בס"ד. משיחת ש"פ חיי שרה, מבה"ח כסלו ה'תש"נ – בקשר עם כינוס השלוחים העולמי –

תרגום מאידית

ב. ויובן בהקדים השאלה בהאמור: מדוע²⁶
מספרת התורה, ובאריכות שכזאת, אודות שליחות²⁷
אליעזר – הן בנוגע לפרטים איך שאברהם השביע²⁸
ושלח אותו (לאן ללכת, התנאים מהיכן יקח אשה²⁹
וכו'), והן האריכות בנוגע לאופן איך שאליעזר³⁰
קיים את השליחות בפועל, עד ש"פרשה של³¹
אליעזר כפולה בתורה" (כנ"ל), ובפרט שלכאורה³²
שליחות אליעזר היתה רק הכנה (וטפל) לעיקר –³³
נישואי יצחק ורבקה?³⁴

אלא שמזה גופא מובן, ובמיוחד שכל הענינים³⁵
בתורה הם בתכלית הדיוק, שאריכות הפרטים³⁶
אודות שליחות אליעזר היא (לא פרט צדדי שהוא³⁷
רק הכנה (מוכרחת) לתכלית ומטרת השליחות,³⁸
אלא) ענין עיקרי שנוגע לעצם הענין דנישואי יצחק³⁹
ורבקה.⁴⁰

ג. ויש לומר הביאור בזה:⁴¹
מבואר בכ"מ⁴², ששליחותו של אליעזר לעשות⁴³
את השידוך דיצחק ורבקה הוא ענין הכי כללי⁴⁴
בתורה שבזה משתקף כללות עבודת האדם –

א. כינוס השלוחים העולמי, שלוחי כ"ק מו"ח¹
אדמו"ר נשיא דורנו, מכל רחבי תבל – מתחיל²
בשבת זו, פרשת חיי שרה, ונמשך בימים שלאחרי³
זה מפרשת תולדות (שמתחילים לקרוא בתפלת⁴
מנחה דשבת זו).⁵

מכיון שכל דבר הוא בהשגחה פרטית⁶, ויהודי⁷
צריך (לכן) לקחת הוראה מכל דבר שרואה או⁸
שומע⁹, ועל אחת כמה וכמה מפרשת השבוע¹⁰
שקוראים ולומדים בזמן זה, וכידוע תורת (אדמו"ר¹¹
הזקן¹²) שצריך לחיות בזה – מובן אם כן,
שמהפרשיות בתורה צריך לקחת הוראות בקשר עם¹³
כינוס השלוחים, ותפקידו של שליח בכלל:

חלק גדול מפרשתנו (חיי שרה)¹⁴ מדבר אודות¹⁵
השליחות (השליחות הראשונה שמדובר אודותה¹⁶
בתורה ובאריכות הפרטים¹⁷) שאברהם שלח את¹⁸
אליעזר כדי למצוא שידוך ליצחק בנו, וכפי שקיים¹⁹
אחר כך את השליחות בפועל – בנישואי יצחק²⁰
ורבקה. וההמשך והתכלית של זה בפ' תולדות –²¹
"ואלה תולדות יצחק וגו'".

והגם שמדובר אודות שליחות חד-פעמית²²
שאירעה אי פעם – הרי מכיון שהסיפור כתוב²³
בתורה, ועוד עם אריכות הפרטים, עד שה"פרשה²⁴
של אליעזר כפולה בתורה"²⁵, תורה מלשון הוראה²⁶,
והתורה היא נצחית²⁷ – מובן איפוא שבזה ישנה²⁸
הוראה כללית ונצחית לכל יהודי.

(9) ומה שאמרו חז"ל (פרש"י וב"ר שבהערה 6) ש"פרשה של
אליעזר כפולה בתורה" ("והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא
ברמזיה") כי "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים" –
הרי (נוסף על זה, שזה גופא צריך ביאור, וראה לקמן הערה 20):
(א) זה טעם רק בנוגע לפרשה כפולה של שיחת אליעזר, אבל לא
בנוגע לעצם הסיפור ובאריכות ע"ד שליחות אליעזר בכלל (אפילו
בלי הכפל), אף שהוא רק הכנה וטפל למטרת השליחות (נישואי
יצחק ורבקה). (ב) זהו רק ביאור באריכות דשיחתן של עבדי
אבות יותר מ"גופי תורה" שהרבה מהם לא ניתנו אלא ברמזיה,
אבל לא מבואר בזה הטעם שהתורה מאריכה בסיפור זה עצמו ע"ד
השליחות שאינו רק הכנה. (ג) ועיקר: כיון שכל עניני התורה הם
בתכלית הדיוק, מסתבר לומר שאריכות הפרטים אודות שליחות
אליעזר היא (לא רק כדי ללמד ש"יפה שיחתן כו'", אלא גם) ענין
עיקרי שנוגע לעצם הענין, ככפנים.

(10) לקו"ת ברכה צו, סע"ג ואילך. סה"מ תקס"ג ע' לו ואילך.
תו"ח פרשתנו קלה, א ואילך. אוה"ת פרשתנו קכו, ב ואילך.
סה"מ תר"ס ע' ל ואילך.

(1) ראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך.
(2) שם סקכ"ז ואילך.
(3) "היום יום" ב' חשון. ס' השיחות תש"ב ע' 29 ואילך.
(4) כד, ב ואילך.
(5) ראה גם קונטרס משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ט ס"ב
ואילך.
(6) פרש"י פרשתנו כד, מב. מב"ר פ"ס, ח.
(7) ראה זח"ג נג, ב. רד"ק לתהלים יט, ת. ועוד.
(8) ראה תניא רפ"ז.

נמצא בגילוי ובהרחבה. כך נעשה עולם הזה
התחתון לדירה כביכול להקב"ה ועד לאופן ד"לא
יכנף עוד מור"ך¹⁶. ("דירה) בתחתונים" מדגישה,
שהגילוי אלקות כאן למטה, יהי' לא רק מצד זה
שאלקות הוא בגלוי, אלא שיהי' "בתחתונים" –
בתוך התחתונים, במהות והגדר שלהם. ובזה הוא
החידוש בדירה בתחתונים, שאע"פ שהעולם מצד
בריאתו הוא בדרגה ד"תחתונים", עולם מלשון
העלם והסתור, פועלים בזה שה"תחתונים",
בהשארם בגדרם ומהותם (גדרי התחתונים),
"מכירים" אלקות, עד שהעולם נעשה דירה לו
יתברך.

מזה מובן, שגם בהאופן שבו עושים הדירה
בתחתונים – צריכים להיות שני ענינים אלו:
מכיון שהדירה צריכה להיות בתחתונים (מצד
גדרי התחתונים), מובן שזה צריך להעשות (לא ע"י
הקב"ה עצמו כביכול, אלא גם) ע"י שלוחו של
הקב"ה ("מעשינו ועבודתנו" של יהודי), אשר
הקב"ה עשה את כל אחד מבניי לשלוחו ע"י
ששלח את נשמתו כאן למטה בגוף גשמי, שבו
השליח הוא כביכול שני, מציאות נבדלת
מהמשלח, ושליח זה (כמציאות בפ"ע) יפעל את
הדירה בתחתונים¹⁷.

ביחד עם זה דרוש, שלשליח תהי' ההכרה
שהוא שלוחו של הקב"ה, והוא הולך לקיים את
שליחותו בכח שהמשלח מינה אותו כשליח
ו"שלוחו¹⁸ של אדם (העליון¹⁹) כמותו" – שע"ז
הוא יכול לפעול שתהי' "דירה (בתחתונים)", דירה
לו יתברך, כדלקמן.

עפ"ז יובן אריכות הפרשה אודות שליחות
אליעזר, שבזה ישנם (בכללות) שני ענינים: (א)
האריכות איך שאליעזר קיים השליחות בפועל,
ולפני זה – (ב) איך שאברהם מינה אותו לשליח
והשביע אותו וציוה את כל הפרטים לאן הוא ילך
וכו' – ששני ענינים אלו – שניהם ענינים עיקריים
בהשליחות דלעשות דירה בתחתונים (נישואי יצחק
ורבקה):

1 השליחות שישנה לכל יהודי לעשות דירה לו
2 יתברך בתחתונים¹¹.

3 רבקה היתה בפרדן ארם אצל בתואל ולבן
4 (כשושנה בין החוחים¹²), ושליחותו של אליעזר
5 התבטאה בלהוציא אותה משם ולהביאה להיות
6 אשה ליצחק. שזה מרמז ונעשה תורה-הוראה
7 שזוהי העבודה דבירור וזיכוך גשמיות העולם
8 והכללתה בקדושה – לעשות לו ית' דירה
9 בתחתונים.

10 וכפשוטו הענין: נישואי יצחק ורבקה – ההכנה
11 לנישואין ונישואין הראשונים הכתובים בתורה –
12 היא כללות העבודה לעשות להקב"ה דירה
13 בתחתונים – לבנות בית בישראל בעולם הזה
14 הגשמי, עם התכלית – "פרו ורבו ומלאו את הארץ
15 וכבשוה"¹³, הענין ד"תולדות" ("ואלה תולדות
16 יצחק"), תולדות כפשוטן וגם "תולדותיהן של
17 צדיקים מעשים טובים"¹⁴.

18 עפ"ז יובן גם למה התורה מאריכה כל-כך
19 אודות שליחות אליעזר – מכיון שהתורה היא
20 תורה ברורה (תורה אור) בשליחות הכללית שיש
21 לכל יהודי לעשות דירה בתחתונים; ועל ידי ידיעת
22 הפרטים של שליחות אליעזר, ניתן להבין יותר טוב
23 מה היא עבודת השליחות של כל יהודי.

24 ויתירה מזו: השליחות שיש לכל יהודי לעשות
25 דירה בתחתונים (דוגמת שליחות אליעזר) היא לא
26 (רק) הכנה (וטפלה) לתכלית השליחות (הדירה
27 בתחתונים בפועל, דוגמת נישואי יצחק ורבקה),
28 אלא השליחות גופא היא חלק מעצם הענין
29 דעשיית הדירה בתחתונים, כדלקמן.

30 ד. בעבודה לעשות "דירה בתחתונים" ישנם
31 שני ענינים (כלליים), ההדגשה ד"דירה" וההדגשה
32 ד"תחתונים"¹⁵:

33 "דירה (בתחתונים)" מדגיש שהגילוי אלקות
34 כאן למטה (בתחתונים) יהי' באופן כזה כמו שאדם
35 (להבדיל) נמצא בדירתו הפרטית – ששם הוא

(11) תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. תניא פל"ו. ועוד.

(12) ב"ר פס"ג, ד.

(13) בראשית א, כח.

(14) פרש"י ר"פ נח.

(15) ראה גם ס' השיחות תשמ"ח ע' 139 ואילך.

(16) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו.

(17) ראה גם קונטרס משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ט ס"ה.

(18) משנה ברכות לד, ב. קידושין מא, ב.

(19) לקו"ת ויקרא א, ג.

כשלוcho של הקב"ה, יש לומר שזהו באופן הג' 28
האופן (הנעלה ביותר), שהוא שלוחו של אדם 29
(העליון) כמותו, "כמותו דהמשלח ממש" (כמבואר 30
בלקו"ת ויקרא²⁵). אלא בכדי להוציא זאת בגלוי – 31
ה"ז תלוי בעבודה של יהודי: שירגיש שאינו לא 32
מציאות לעצמו, שכופה את עצמו כדי לקיים את 33
רצונו של הקב"ה (כמו שאחד מוציא י"ח את 34
חבירו בברכה – כביכול), ואפי' לא באופן 35
שהמעשה שלו נעשה המעשה של הקב"ה (אבל 36
הוא נשאר מציאות לעצמו), אלא בכל מציאותו 37
(עד וכולל – כל דבר שעושה) הרי הוא שלוחו של 38
הקב"ה, לשמש את קונו²⁵, כמותו דהמשלח ממש 39
[ממש גם מלשון מישוש²⁶, שגם כפי שהוא שייך 40
ונמצא בעולם המישוש (ובפרט – מצד גופו 41
הגשמי) הוא שלוחו של הקב"ה, ש"ממשיים" 42
זאת ב(חוש ה)מישוש]. 43

ועפ"ז מובן למה נוגע כל-כך שהמשלח ימנה 44
ויתן כחות לשליח – כי לולא זה אינו שלוחו: עצם 45
התואר שליח מורה שהוא מציאות בפני עצמו, בר 46
דעת בפני עצמו מהמשלח²⁷, ולכן זקוקים לכח 47
מיוחד – כח התורה – שאחד יוכל למנות ששני 48
יעשה דבר בשבילו בשליחותו (ושלוחו של אדם 49
כמותו), אפילו בהאופן הראשון (שהוא רק) 50
מוציא י"ח את המשלח), עאכ"כ בהאופן השני 51
(שמעשה השליח הוא מעשה המשלח), ובודאי 52
שכן הוא בהאופן הג' (כמותו ממש). 53

ועד"ז הוא גם בנוגע ליהודי בתור שלוחו של 54
הקב"ה, שהקב"ה שלח אותו כנשמה בגוף באופן 55
אשר בגלוי הוא קיים כמציאות (שליח) בפ"ע, 56
וצריך לעשות עבודה בכח עצמו (בכחותיו 57
הפרטיים), בקב שלו; ומבלי הבט על כך, מתבטל 58
השליח כולו למשלח, עד שנעשה כמותו דהמשלח 59
ממש²⁸. 60

עצם השליחות (ואופן קיום השליחות) של 1
יהודי, היא רק הכנה טפלה למילוי השליחות, 2
אלא זה גופא) נוגע לעצם הענין דדירה בתחתונים, 3
בגדרי התחתונים²⁰. 4

ובכדי שיהי' "דירה לו יתברך (בתחתונים)" 5
נוגע מינוי השליחות ע"י אברהם – שהשליח הולך 6
עם כח (השבעת) המשלח, ובטל אליו לגמרי (כמו 7
עבד לאדונו²¹), ושלוcho של אדם כמותו. 8

ה. הענין השני הנ"ל בשליחות (מינוי השליח 9
ע"י המשלח – יובן יותר מענין השליחות כמו 10
שנשתלשל למטה (באדם): 11

ידוע מה דאיתא באחרונים²² שבשליחות ישנם 12
כמה אופנים ומדרגות, ומלמטה למעלה: (א) גם 13
בשעת עשיית השליחות – השליח הוא מציאות 14
בפני עצמו, ומעשה השליחות מתייחס אליו 15
(לשליח), רק שבעש' שלו הוא מוציא י"ח את 16
המשלח²³. (ב) מדרגה נעלית מזו: המעשה ועש' 17
גופא (של השליח) מתייחס למשלח. כלומר, (שלא 18
השליח עושה זאת, אלא) המשלח עושה זאת על 19
ידו (אבל השליח עצמו – בכל עניניו האחרים הוא 20
מציאות בפ"ע). (ג) מדרגה עוד יותר נעלית מזו: 21
לא רק שעשיית השליח וכח המעשה, אלא גם 22
השליח גופא – כל מציאותו – היא מציאות 23
המשלח, ובלשון הידוע – שלוחו של אדם כמותו 24
ממש²⁴, כמותו דהמשלח ממש. 25

בשליחות של בשר ודם שייכים וישנם כל הג' 26
אופנים אלו; אבל בנוגע לשליחות של כל יהודי, 27

(20) ועפ"ז יומתק הטעם ש"פרשה של אליעזר הוכפל בתורה" מפני ש"יפה שיחתן של עבדי אבות כו" – כמבואר בחסידות (תו"ח ואוה"ת שבהערה 10. וראה לקו"ש ח"כ ע' 330 ואילך) ש"יפה שיחתן כו", קאי על העבודה דבירור העולם (טבע) – גלות בעולם העשר מאמרות (שיחה) שבהם נברא העולם, שזהו"ע דעשיית דירה בתחתונים, בגדרי התחתונים.

(21) ראה לקו"ש ח"כ ע' 303.

(22) לקח טוב (להר"י ענגיל) כלל א. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח סרס"ג סכ"ה בקו"א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 323 ואילך. חיי"ב ע' 148 ואילך. ח"כ שם. ועוד.

(23) ועפ"ז מובן בפשיטות הטעם שבמצוה שבגופו אא"פ למנות שליח, כי גם בעת השליחות השליח הוא מציאות בפ"ע (המעשה מתייחס אל השליח), ולכן אין בכחו להוציא אדם שני במצוה שבגופו.

והביאור בזה לפי ב' אופנים נעלים יותר בשליחות דלקמן – ראה הערה 27.

(24) תשובות הריב"ש סרכ"ח.

(25) ראה משנה וברייתא סוף קידושין.

(26) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' תו.

(27) ועפ"ז מובן הטעם שגם לפי ב' אופנים אלו אא"פ למנות שליח במצוה שבגופו, כי יש לומר, שגם כשמעשה השליח מתייחס אל המשלח, ועאכ"כ כשנעשה כמותו דהמשלח ממש – הרי לכתחילה הוא (מציאות דהמשלח, אלא) מציאות בפ"ע שנעשה (ע"י ביטולו אליו) כמותו דהמשלח ממש. ועצ"ע.

(28) ויש לומר שהשלימות בזה היא, שהשליח מרגיש שזה גופא שהוא שליח (נפרד מהמשלח), ה"ז גופא רק מפני שזה רצון ותענוג המשלח (ראה לקו"ש קרח תשמ"ז בסופו).

בחסידות³², שג' הענינים ד"מאה שנה ועשרים שנה
ושבע שנים" (ש"נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר
לך שכל אחד נדרש לעצמו³³) מרמז וקאי על כל
כחות הנפש, שנחלקים לג' סוגים: רצון ותענוג
(מאה שנה), מוחין (עשרים שנה) ומדות (שבע
שנים); וסיום הכתוב "שני חיי שרה", "כולן שוין
לטובה"³³, מרמז ומורה איך שכל הכחות האלו
נעשים חדורים ומאוחדים בנקודה אחת (כולן שוין
לטובה) – הביטול דיחידה שבנפש; עד לעצם
הנפש, שלמעלה מהתחלקות (דמדות, מוחין, רצון
ותענוג)³⁴, ויחד עם זה ה"נמשך וחודר בכל כחות
הנפש וכל פרטי מציאות האדם, "מאה שנה
ועשרים שנה ושבע שנים".

ז. עפ"ז יובן השייכות דכל זה עם המשך
הסדרה (אודות שליחות אליעזר בקשר עם נישואי
יצחק ורבקה):

בכדי ששליח (יהודי) ימלא שליחותו בעולם
לעשות דירה לו ית' בתחתונים (כפי שמשחק
בשליחות אליעזר), שבמציאות התחתונים (לשון
רבים) יעשה דירה לו (לשון יחיד) להקב"ה, נדרש
שני הקצוות הנ"ל יהיו אצל השליח עצמו: (א)
מציאות השליח, עם כל עשר כחות הנפש (רצון
ותענוג³⁵, מוחין ומדות), (ב) הביטול של השליח
(עם כל כחותיו) למשלח, שזה מאחד את כל
כחותיו למטרה אחת – לקיים את רצון המשלח.

שהכח לזה – קיום השליחות "לחתן את יצחק"
(העבודה דעשיית דירה בתחתונים) – בא משרה,
שאצלה הי' השלימות דשני ענינים אלו: "מאה
שנה ועשרים שנה ושבע שנים", השלימות דכל
אחד מהעשר כחות, ויחד עם זה "שני חיי שרה",
"כולן שוין לטובה" – הביטול דעצם הנפש,
שחודר בכל המציאות וכל הכחות.

ומשרה אמנו נמשך הכח לזה לכל יהודי³⁶

נמצא, שבבני צריך להיות החיבור דשני קצוות
הפכיים בקיום שליחותו לעשות דירה בתחתונים:
השליח צריך להיות בר דעת, הוא צריך לנצל את
השכל שלו בכדי למלאות את השליחות. ביחד עם
זה הוא צריך להתבטל לגמרי למשלח, בידעו
שהולך בכחו ובשליחותו לקיים השליחות, ושלוחו
של אדם כמותו.

ו. ע"פ הנ"ל יובן גם הקשר דתחלת הסדרה
(ושם כל הפרשה) – "ויהיו חיי שרה גו'" – עם
המשך הסדרה, אודות שליחות אליעזר לפעול
נישואי יצחק ורבקה, שתחלת הסדרה קשורה עם
המשכה.

יתירה מזו: שם כל הסדרה הוא "חיי שרה",
וידוע ששם (הסדרה) מבטא את תוכן כל הסדרה.
ועפ"ז לכאורה אינו מובן²⁹: שליחות אליעזר (כמו
כל המאורעות המדוברים בסדרה) אירעה לא בזמן
של "חיי שרה", אלא לאחר פטירתה – א"כ איך
ניתן לקרוא את כל הפרשה בשם "חיי שרה"?

דובר כמ"פ²⁹ הביאור בזה, ע"פ דברי חז"ל³⁰
"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים": מתי ניכר בגלוי
ובאופן בטוח השלימות ד"חיי שרה" – כאשר
ההשפעה של (חיי) שרה ניכר (גם) לאחר הזמן
דחיים חייתה בעלמא דין, כשעניני טוב וקדושה
שלה נמשכים (גם) אחר כך, כולל כפי שזה התבטא
בנישואי יצחק ורבקה (ע"י שליחות אליעזר) –
שבזה נראה הפעולה של שרה ביצחק בנה (לידת
יצחק וחנינו), והנהגתו היתה בהתאם ל(סדר) חיי
שרה, עד ש"ויביאה יצחק האהלה שרה אמו –
והרי היא דוגמת שרה אמו"³¹ – דוקא בזה התבטא
האמיתיות והנצחיות ד"חיי שרה".

זהו ביאור על השייכות הכללית בין "חיי שרה"
והמשך הסדרה; ועדיין צריך להבין את השייכות
עם כל הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים
שנה ושבע שנים שני חיי שרה".

ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר

(32) ראה לקו"ת ר"פ ברכה. ביאורי הוזהר ותו"ח ואוה"ת ריש
פרשתנו. ובכ"מ.

(33) פרש"י ריש פרשתנו.

(34) ראה לקו"ש ח"ה ע' 352. ס' השיחות שם.

(35) שבמנין זה (עשרים כנגד חו"ב) לא נמנה דעת, וכשדעת
לא נמנה הכתר נמנה, ובכחות הנפש – הכתר הוא רצון ותענוג.

(36) שהרי אין קורין לאמהות אלא לארבעה (ברכות טז, ב),
כי בכל א' מישראל יש בו מבחי' האמהות (ראה תו"א ר"פ וזרע).

(29) ראה לקו"ש ח"ה ס"ע 341 ואילך. חט"י ע' 145 ואילך.

ס' השיחות תשמ"ח ע' 85 ואילך.

(30) תענית ה, ב.

(31) פרשתנו כד, טז ובפרש"י.

31 תכלית ענין הנישואין, כולל נישואי יצחק
32 ורבקה, הוא – "פרו ורבו ומלאו את הארץ
33 וכבשוה" – תולדות, "ואלה תולדות יצחק גו'"
34 כנ"ל (ס"ג).

35 ועד"ז גם בעבודת האדם: לאחר שהתורה
36 מדברת בפרשת חיי שרה אודות עצם השליחות
37 (אליעזר), שמביאה לנישואי יצחק ורבקה (העבודה
38 לעשות דירה בתחתונים), בא אחר כך פרשת
39 תולדות בה מדובר אודות התכלית דשליחות האדם
40 לעשות דירה בתחתונים – שמזה יצא "תולדות"
41 (גילוי כח הא"ס למטה), תולדותיהן של צדיקים
42 מעשים טובים, וכולל גם הפירוש הפנימי (דכ"ק
43 מו"ח אדמו"ר⁴³) ב"פרו ורבו" (המצוה הראשונה
44 בתורה), שכל יהודי צריך "לעשות" עוד יהודי,
45 ע"י שמקרב אותו יותר לתורה ומצוות, כמאחז"ל⁴⁴
46 "כל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב
47 כאילו ילדו, שנאמר⁴⁵ ואלה תולדות כו'".

48 ובפשטות, שבשליחות לעשות דירה בתחתונים
49 לא מסתפקים רק בפירסום אלקות בעולם, אלא
50 לעשות כדורש שמזה יצא תולדות ופירות – עד
51 פעולה נמשכת, כך שגם המקבלים (כל אלו
52 שאליהם מגיע השליח) נעשים משפיעים ונושאי
53 פירות, טופח על מנת להטפח, עד אין סוף.

54 וגם הפרטים שבפסוק זה – "ואלה תולדות
55 יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק" –
56 מרומזים פרטי הענינים בקיום שליחות זו:

57 ה"תולדות" צריכים להיות באופן גלוי –
58 "ואלה" – מראה באצבעו ואומר אלה (זה); ושהם
59 תולדות – מציאות חדשה וניכר איך שהם
60 ("תולדות) יצחק", כל השומע יצחק לי⁴⁶ – בצחוק
61 ושמחה, שמראה שזה "חדר" בהם לגמרי.

62 "בן אברהם" – רואים בו בגלוי איך שהוא בנו
63 של אברהם (עד ש"ואברהם הוליד את יצחק",
64 רואים בגלוי איך ש"קלסתר פניו של יצחק דומה
65 לאברהם"⁴⁷, כך ש"העידו הכל (אפילו גם ליצני

1 בעבודת שליחותו לעשות דירה בתחתונים (הנרמזת
2 בשליחות אליעזר בנישואי יצחק ורבקה הבאה
3 בהמשך ל"ויהיו חיי שרה וגו'"), עי"ז שהוא
4 (השליח) מנצל את כל הכחות שלו (בקיום
5 שליחותו), ועומד בתכלית הביטול³⁷ לרצון
6 המשלח, עד שהוא כמותו דהמשלח ממש; ועי"ז
7 יש בכחו לפעול כך גם בעולם – בתחתונים לשון
8 רבים, ריבוי הפרטים שבעולם (הנחלקים בכללות
9 לעשר, עשרה מאמרות שנשתלשלו מעשר ספירות,
10 "מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים"), שיעשו
11 דירה (לשון יחיד) לו יתברך, עד לו לעצמותו,
12 באופן שבכל הפרטים נרגש הנקודה האחת
13 ד"אמיתת המצאו", שמצד זה "כולן שוין לטובה".

14 ח. ויש לומר שזה מרומז גם בתיבת "שליח" –
15 כמדובר במ"א³⁸, ש"שליח" בצירוף עשר (יו"ד)
16 הוא בגימטריא (ואותיות) "משיח":

17 עי"ז ששליח מנצל את העשר כחות שלו
18 במילוי שליחותו ("מאה שנה ועשרים שנה ושבע
19 שנים"), ה"ה מגלה את הניצוץ משיח שבו³⁹,
20 ש"משיח" מורה על השלימות ופנימיות דכל דבר,
21 ובלשון הקבלה – בחי' יחידה הכללית⁴⁰, שלמעלה
22 מהתחלקות כו', ולכן ה"ז נמשך וחודר בכל פרטי
23 הדרגות (ש"כולן שוין לטובה"), כידוע שיחידה
24 היא בחי' שמן, שמפעפע בכל דבר⁴¹.

25 ועי"ז הוא מגלה גם את משיח צדקנו בכל
26 העולם – האמיתיות ופנימיות דכל העולם, כפס"ד
27 הרמב"ם⁴² שע"י מצוה אחת יש בכח להכריע
28 ולהביא תשועה והצלה בכל העולם כולו.

29 ט. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ ההמשך דפרשת תולדות
30 לפרשת חיי שרה:

37 ולהעיר שנישואי יצחק ורבקה בא בהמשך לעקידת
יצחק, שמורה על הקדמת ענין הביטול ומס"נ בקיום השליחות
דעשיית דירה בתחתונים (המרומז בנישואי יצחק ורבקה) – ראה
קונטרס משיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ט ס"ח.

38 שיחות: ליל שמחת תשמ"ו. ש"פ חיי שרה תשמ"ו
(לקו"ש חכ"ה ע' 336 ואילך). וירא תשמ"ח (ס' השיחות תשמ"ח
ע' 81). חיי שרה תשמ"ט ס"ב.

39 מאור עינים ס"פ פינחס. וראה שיחת ליל שמחת
תשמ"ו.

40 ראה ע"ח שער דרושי אבי"ע פ"א. הובא בלקו"ת ראה
כו, א. ועוד.

41 ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

42 ה' תשובה פ"ג ה"ד.

43 לקו"ד ח"ד תשמו, א. ס' השיחות תש"א ס"ע 45 ואילך.

44 סנהדרין יט, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

45 במדבר ג, א.

46 וירא כא, ו.

47 פרש"י ר"פ תולדות.

ע"פ הנ"ל יובן גם כן המשך הפרשיות – לך
לך, וירא, חיי שרה ואח"כ תולדות: לכל לראש
צריך להיות העבודה דביטול מדרגתו הקודמת –
"לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", מרצונו
הקודם, שכל ומדות⁵⁶; וזה נעשה הכלי לגילוי
ד"וירא אליו ה'", עד שזה יורד לפרטים, במציאות
וגדרי האדם "מאה שנה ועשרים שנה ושבע
שנים"⁵⁷; ומזה יש לאדם כח לצאת בשליחות
בעולם לעשות דירה בתחתונים, עד באופן
ד"תולדות", "יעקב ועשו" וכל הפרטים הנ"ל בענין
ד"תולדות".

י. ע"פ הנ"ל מובן גם כן השייכות והלימוד
מהפרשיות (חיי שרה ותולדות) בנוגע לכינוס
השלוחים העולמי שמתקיים בימים אלו:

בשעה שמתכנסים יהודים רבים, שכל אחד
מהם הוא שלוחו של הקב"ה, כמותו דהמשלח
ממש, ועאכו"כ השלוחים דכ"ק מו"ח אדמו"ר
שהתכנסו כעת, שאצלם בגלוי יותר עבודת
השליחות לעשות דירה בתחתונים ע"י הפצת
התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה – מובן,
שאז נוסף עוד יותר תוקף בענין השליחות בכל
אחד מהם, בשני ענינים הנ"ל: (א) תוקף המציאות
של כל שליח לנצל את עשר כחותיו הפרטיים
במילוי שליחותו הוא במקומו, (וב) הביטול שלו
להתמסר לגמרי למשלח כ"ק מו"ח אדמו"ר,
ולהעשות כמותו דהמשלח ממש.

שזהו התוכן ד"כינוס השלוחים העולמי" – דבר
והיפוכו: כינוס (לשון יחיד) פירוש, שישנם
אנשים רבים ("שלוחים" לשון רבים) שמתכנסים
יחד.

ועאכו"כ כשזה "כינוס השלוחים העולמי",
שלוחים שבאים מכל העולם, עולם מלשון העלם
והסתר, הנחלק לריבוי מקומות ופרטים, עד מן

1 הדור) אברהם הוליד את יצחק", על שם "כי אב
2 המון גוים נתתיך"⁴⁸, שהוא משפיע על "המון
3 גוים", שמבלי הבט על כך שמקודם הי' "אברהם"
4 (אב רם, מובדל משאר כל העולם⁴⁹), עד באופן
5 דאברהם העברי, שעמד מעבר אחד וכל העולם
6 מעבר שני – עושה דירה בתחתונים, שגם ב"המון
7 גוים" בכל העולם יורגש איך שאברהם – יהודי
8 (היהודי הראשון) – הוא ה"אב" שלהם.

9 "תולדות" לשון רבים: לא מסתפקים בתולדה
10 אחת, אלא צריך להיות ריבוי "תולדות". ובכללות
11 נחלקים התולדות לשני סוגים – "יעקב ועשו
12 (האמורים בפרשה)"⁴⁷, העבודה דעשה טוב וסור
13 מרע, שני הענינים בהם נחלקת כללות העבודה
14 דעשיית הדירה בתחתונים.

15 ויתירה מזו: כשם שעשו הי' בנו של יצחק
16 ורביקה – כך גם צריך להיות העבודה ד"תולדות"
17 באופן חיובי – לברר גם את "עשו", שקאי על
18 דברי הרשות וענינים גשמיים ותחתונים שבעולם
19 (נוסף על העבודה ד"יעקב" – "איש תם יושב
20 אהלים"⁵⁰, – העבודה בעניני קדושה, תורה
21 ומצוות), כפי שיעקב עשה אחר כך ע"י שהתלבש
22 בלבושי המתברר (לבושי עשו), עד שמגלים
23 ב"עשו" למטה בעולם איך ש"עשו" הוא "אמור
24 בפרשה" – המעלה דעשו (הבכור) כפי שעומד
25 בשרשו (אורות מרובים דתהו)⁵¹, כמו שיעקב אמר
26 אח"כ⁵² "אבוא אל אדוני שעירה", בחשבו שעשו
27 כבר מבורר לגמרי ומוכן לגאולה⁵³, כפירוש
28 האמיתי ב"עשו" על שם "שהי' נעשה ונגמר כו'
29 כבן שנים הרבה"⁵⁴, שכל הענינים אצלו כבר
30 עשויים בשלימות כמו שהוא (בפרשה) בשרשו⁵⁵,
31 וכפי שיתגלה בגאולה העתידה.

(48) לך יז, ד.

(49) ראה תו"א ר"פ לך.

(50) תולדות כה, כז.

(51) ראה בהנסמן לקמן הערה 53.

(52) וישלח לג, יד.

(53) ראה תו"א ר"פ וישלח.

(54) פרש"י תולדות כה, כה.

(55) ועפ"ז מובנת בפנימיות קריאת יצחק לבנו בשם "עשו",
ע"ש שראה אותו כפי שהוא בשרשו, וכמבואר בענין "רישי"
דעשו בגו עיטפי' דיצחק" (תיב"ע ויחי ג, יג. וראה לקו"ש חט"ו
ע' 193. וש"נ).

(56) ראה קונטרס משיחת ש"פ לך לך.

(57) עפ"ז יומתק שאמר אברהם לאליעזר (פרשתנו כד, ד)
"אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני יצחק", אף
שנצטווה וקיים אברהם ריבוי שנים לפני"ז "לך לך מארצך
וממולדתך ומבית אביך" (וגם כאן מזכיר זה דיבורו אל אליעזר
(שם, ז): "ה' גוי אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי גוי") –
כי הכוונה היא לברר גם מקום ארצו ומולדתו (ראה גם קונטרס
הנ"ל).

ויש לומר שמרומז בזה שלאחרי ארבעים שנה
 ניתוספת שלימות בעבודה בקיום השליחות לעשות
 דירה בתחתונים (רמז וענין נישואי יצחק ורבקה),
 והטעם לזה מובן ע"פ מאחז"ל⁶² ש"לא קאי איניש
 אדעתי דרבי עד ארבעין שנין", כמ"ש⁶³ שמש
 רבינו אמר לבני בשנת הארבעים במדבר "נתן ה'
 לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע".

ועד"ז מובן בנוגע לשנת הארבעים משנת
 תש"י, שאז ניתוספת שלימות אצל השלוחים
 בעבודת השליחות שלהם, כי אז נעשה אצלם "קאי
 איניש אדעתי דרבי", בדעת המשלח כ"ק מו"ח
 אדמו"ר, ושלימות בשני הקצוות הנ"ל: שלימות
 הביטול והשליח למשלח, וזה נמשך וחודר בכל
 כחותיו של השליח, שנכללים ב"לב לדעת עינים
 לראות ואזנים לשמוע"⁶⁴, עד שכל עניני העבודה
 (בשליחות זו) במשך הארבעים שנה שעברו
 מתעלים לדרגא הנעלית ד"קאי איניש אדעתי
 דרבי".

כמרומז גם בסיום פרשתנו (לאחרי הסיפור
 אודות שליחות אליעזר ונישואי יצחק ורבקה, ומיד
 לפני שכתוב בפרשת תולדות ש"ויהי יצחק בן
 ארבעים שנה גו") – "על פני כל אחיו נפל",
 שבערך להדרגא ד"פני" (שניתוסף בשנת
 הארבעים) אזי המצב שלפנ"ז הוא באופן ד"נפל"
 (ע"ד שבע יפול צדיק וקם⁶⁵), ע"ד מ"ש⁶⁶ "וראית
 את אחורי ופני לא יראו", שבערך ל"פני" הרי זה
 "אחורי", אע"פ שה"אחורי" הוא דרגא הכי נעלית.

יב. הלימוד מזה בנוגע לפועל, ובמיוחד –
 בקשר עם כינוס השלוחים העולמי:

לפי המבואר לעיל מובן, שעיקר המטרה דכינוס
 השלוחים צריך להיות – לחזק עוד יותר ולהפיץ
 אהבת ואחדות ישראל, מתחיל ע"ז שהכינוס מביא
 יותר אהבה ואחדות בין כל משתתפי הכינוס, שיחד
 עם זה שהם שלוחים נבדלים, במקומות נבדלים,

1 הקצה אל הקצה, מקצה אחד של העולם לשני;
 2 וביחד עם זה מתכנסים יחד ב"כינוס" אחד [ובפרט
 3 בבית הכנסת ובית המדרש, מקום שמגדלין בו
 4 תורה תפלה⁵⁸ ומעשים טובים], במטרה אחת –
 5 להיות יחד "איש את רעהו יעזור ולאחיו יאמר
 6 חזק"⁵⁹, ולחזק את עבודתו בשליחותו של משלח
 7 יחד – כ"ק מו"ח אדמו"ר, בשליחותו של המשלח
 8 הראשון – הקב"ה – כדי להפיץ יהדות, תורה
 9 ומצוות וטוב ויושר בכל העולם כולו, ויחד עם זה
 10 – להוריד את הנקודה ומטרה אחת אצל כל אחד
 11 לפי שליחותו הפרטית, במקומו הפרטי, זמן ומצב,
 12 ולפעול בכל פרטי המקומות שבעולם ("עולמי")
 13 שיורגש ויראה בגלוי איך שזהו עולמו (לשון יחיד)
 14 של הקב"ה, ה' אחד.

15 והכח לזה מקבלים ע"ז שהשלוחים מכל מקום
 16 שבעולם (כל אחד כבא-כח של מקומו) מתכנסים
 17 יחד ומתאחדים בכינוס אחד [ובפרטיות יותר –
 18 שכל אחד מכל מקום ומאחד את עשר כחותיו] לשם
 19 מטרה אחת – לקיים את רצון המשלח, ומזה
 20 נוטלים כחות כדי ללכת לקיים את השליחות כל
 21 אחד במקומו, וזה מאחד את כל האנשים וכל פרטי
 22 עניני העולם, וע"ז – כל האנשים בכל המקומות
 23 כולם בכל העולם כולו, בנקודה אחת – דירה לו
 24 יתברך בתחתונים⁶⁰.

25 יא. בכל זה ניתוסף הדגשה יתירה בשנה זו,
 26 שנת הארבעים מהסתלקות-הילולא (תש"י –
 27 תש"נ) מהמשלח, כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
 28 יצחק ה' בן ארבעים שנה בשעת חתונתו –
 29 ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה גו'
 30 לו לאשה⁶¹.

(58) מגילה כט, א.

(59) ישעי' מא, ו.

(60) כתובן סיום ספר הרמב"ם (שמתקיים בימים אלו):
 "ובאותו הזמן . לא יהי עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד
 . שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", היינו
 שכל מציאות העולם ("הארץ") אינו אלא "דעה את ה'", בדוגמת
 הים שכל מציאותו אינו אל (מקום ה)מים. היינו החיבור של ב'
 ענינים שבפנים: מציאות העולם, וכל מציאותה חדורה עם
 הביטול ל"דעה את ה'", ועד שנעשה (ע"י הביטול) מציאות של
 "אמיתת המצאו", כהתחלת ספר הרמב"ם – נתבאר בארוכה
 בהתוועדות.

(61) תולדות כה, כ.

(62) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(63) תבוא כט, ג.

(64) "עינים לראות" – חכמה, "אזנים לשמוע" – בינה,
 "לדעת" – דעת, "לב" – המדות (ראה קונטרס משיחת ש"פ בא
 תשמ"ט ס"ג. ושי"ג).

(65) משלי כד, טז. וראה חינוך קטן בהקדמה לתניא ח"ב.

(66) תשא לג, כג.

הכינוס, כולל – ממשפחתם ובני ביתם; מדור
מיוחד מחידושי תורה (מ"עכ"פ) אחדים ממשפחת
הכינוס; נקודות מהענינים שדוברו בעת הכינוס,
ובמיוחד – ההחלטות טובות שקיבלו בשעת
מעשה; ובקשר עם שנת הארבעים – כדאי לכלול
שם ענינים (דברי תורה והחלטות) בקשר לשנת
הארבעים, כש"קאי איניש אדעת' דרבי".

ע"ז שכל שליח, וגם אשתו וילדיו⁷¹, יהי' להם
קובץ זה למזכרת-נצח, ויסתכלו שם מזמן לזמן –
ה"ז יוסיף עוד יותר באחדות בין כל המשתתפים,
וגם יוסיף תוספת חיזוק בכל עבודתו של כל שליח
במקומו הוא, בראותו, את התמונות ובקראו את
הכתבות ובהזכרו על הכינוס כשכולם היו יחד,
כאיש אחד בלב אחד, כל השלוחים – במטרה
אחת: כדי למלאות שליחותם בתכלית השלימות.

יד. ומענין לענין – כאן המקום להזכיר עוד
הפעם⁷² ע"ד ההשתדלות (כולל ובמיוחד ע"י
השלוחים) לחזק בכל מקום ומקום את תקנת משה
"להקהיל קהילות בכל שבת כו' ללמוד בהם תורה
לרבים"⁷³, ומה טוב – גם ללמוד בכל מקום (נוסף
לשיעורים הקבועים בכל מקום לפי ענינו) ענין
אחד ושוה (עכ"פ בקיצור בכמות) בפרשת השבוע,
בכדי לחזק עוד יותר את אחדות כולם.

עוד ענין שמוסיף באחדות ישראל – הוא סיום
הרמב"ם שמתקיים ימים אלו (סיום מחזור השישי
ללומדי ג' פרקים ליום, וסיום מחזור שני ללומדי
פרק א' ליום) – שע"י לימוד זה מתאחדים כל בני
(הלומדים אותו שיעור בכל יום), ואחדות שבאה
ע"י לימוד אותו ענין בתורה, ובפרט בספר
הרמב"ם, שנכתב עבור כל בני – "לקטן
ולגדול"⁷⁴; וכשמסיימים את כל הספר כולו,
ה"מקבץ לתורה שבעל פה כולה"⁷⁴, אזי האחדות
היא חזקה יותר.

ובפרט ע"י עשיית "סיום הרמב"ם" ברבים,
ו"ברוב עם הדרת מלך"⁷⁵. שלכן ודאי ישתדל כל

בפרטים נבדלים בעבודת השליחות (ל' יחיד)
שלהם – הם מתאחדים בכינוס אחד, לשם מטרה
אחת, כדי להתדבר, ואיש את אחיו יעזורו גו' איך
ניתן להוסיף בעבודתם, ובפרט בהתאם לשנת
הארבעים, ובאופן שכל אחד יוכל להוריד זאת
לשליחותו הפרטית, כנ"ל.

והאחדות ב"כינוס השלוחים העולמי" נמשכת
אח"כ בשעה שכל שליח שב למקומו, ע"ז שזוכר
ויש לו געגועים לזמן שכולם היו יחד, למדו תורה,
התפללו וקבלו החלטות טובות יחד, כך שכל שליח
מרגיש (גם בהיותו במקומו) שהוא עומד יחד –
במשחבה דיבור ומעשה – עם כל השלוחים ועם
המשלח (וההפסק ביניהם הוא רק במקום הגשמי).

וזה נותן לשליח תוספת כח לחזק ולהפיץ
אהבה ואחדות בין בני במקום שליחותו, עד –
להכניס (הנאה לעולם⁶⁷) אחדות בכל תושבי
המקום, כך שכל העולם כולו מתאחד (באופן של
"כינוס") בקיום הרצון של הקב"ה, בני – ע"י
תרי"ג מצוות, ואינם יהודים – ע"י השבע מצוות
בני נח⁶⁸.

ובכללות – ש"כינוס השלוחים העולמי" נותן
לכל שליח ולכל השלוחים יותר כח כדי לקיים את
שליחותם בעולם, לגלות איך שהוא עולמו של
הקב"ה; עם התכלית שזה מוציא "תולדות" –
באופן ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה",
כולל ומתחיל – "לעשות" עוד יהודי, ע"י המלמד
תורה לבן חבירו כאילו ילדו, עד שמגיע ומברר גם
את אלו שהם עדיין בדרגת "עשו", "איש יודע ציד
איש שדה"⁵⁰, וגם מהם עושה "תולדות יצחק"
[שמו של המשלח, כ"ק מו"ח אדמו"ר, "יוסף
יצחק", "יוסף לי ה' בן אחר"⁶⁹, שמבחי' אחר
עושים "בן"⁷⁰].

יג. בכדי לחזק עוד יותר את האחדות הגלוי,
ממשיית ותמידית בין השלוחים – הי' כדאי להדפיס
קובץ בתור מזכרת-נצח ל"כינוס השלוחים
העולמי", והקובץ יכלול: תמונות מכל משתתפי

(71) וגם קטני קטנים – שהרי כשיגדלו יראו הקובץ ותמונתם,
וזה יוסיף חיות בעבודתם – באופן ד"גם כי יזקין לא יסור ממנו".

(72) ראה קונטרס משיחות ש"פ נח וש"פ לך.

(73) שו"ע אדה"ז או"ח ס"ז ס"ג (מיל"ש ר"פ ויקהל).

(74) ל' הרמב"ם בהקדמה לספרו.

(75) משלי יד, כח. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו.

(67) סנהדרין ע"א, ס"ב – במשנה.

(68) ראה רמב"ם הל' מלכים ס"ח. לקו"ש חיי שרה שנה זו.

(69) ויצא לו, כד.

(70) אוה"ת עה"פ שם. ועוד.

- 1 אחד להשתתף בסיום הרמב"ם המתקיים כאן, ביום
- 2 ראשון בשבוע, ועד"ז בכל מקום לפי ענינו, וגם
- 3 ישתדל להשפיע על אחרים שישתתפו בזה, בידעו
- 4 שאפילו שכשניתוסף איש אחד ל"רוב עם" (כולל
- 5 רבנים וחכמים ועסקנים, חסידים ואנשי מעשה
- 6 וכו'), ניתוסף בה"הדרת מלך" דמלך מלכי המלכים
- 7 הקב"ה כביכול, ובכבוד הרמב"ם וכבוד התורה,
- 8 ועי"ז בכבוד הקב"ה (שהפסקי דינים בתורת ה' –
- 9 דבר ה' זו הלכה – מגיעים לכל בני ע"י רבני
- 10 ישראל).

- 12 "מלאה⁷⁶ הארץ דיעה את ה' כמים לים מכסים"
- 13 (כסיום הרמב"ם), ו(כהתחלת הרמב"ם) הגילוי
- 14 ד"אמיתת המצאו" בכל העולם כולו (בכל
- 15 הנמצאים),
- 16 גאולה האמיתית והשלימה – שאז יהי'
- 17 השלימות ד"ואלה תולדות יצחק", שלע"ל יקרא
- 18 ליצחק "כי אתה אבינו"⁷⁷, שלימות גילוי הצחוק
- 19 והשמחה דהקב"ה בדירה בתחתונים, ותיכף ומיד
- 20 ממש.

(76) ישע"י יא, ט.

(77) שם סג, טז. שבת פט, ב. וראה תו"א ויצא כא, ג. ועוד.

- 11 ויהי רצון, שכל זה ימהר עוד יותר הזמן כשיהי'

אגרות קודש

ב"ה, ו' לחודש חשון, ה'תשט"ו
ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"נ יושב על מדין
ומנהל עדתו במישרים, מרא דעובדין טבין וכו'
מוהר"ר שושן הכהן ניי"ו אב"ד דק"ק גירבא יצ"ו

שלום וברכה!

מכתב כת"ר מכ"ח אלול נתקבל באיחור קצת ונתאחר המענה שלי מפני החגים ומועדים
דחודש תשרי ומרוב הטרדה העמוסה עלי, ואת כת"ר הסליחה.

הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ עוסק בצרכי צבור בעל מרץ ורב פעמים וכו' מוהר"ר
בנימין אלי' שי' מסר לי מפרטי מצבם, והננו מחפשים אדם מתאים לנסוע למחנם להוציא לפועל
ענין הקמת בית מדרש לרבנים בעזר השי"ת.

וברצותי להשתתף בעבודת החזקת התורה והיהדות במחנם הט' כפי שידי מגעת צויתי
להמציא להם מקופתנו סכום של חמשים אלף פרנק בתור עזר חד-פעמי, ומי יתן ויכולתי לעשות
אלף פעמים ככה, אבל דא עקא שאין הקומץ מספיק.

והנני מקוה לקבל ידיעות טובות מכת"ר ומעבודתם הטובה לשמור משמרת הקדש מסורת
אבותיהם ואבותינו הק' והרבצת תורה ביראת שמים טהורה וקיום מצוותי בפועל, וסיעתא
דשמיא תהא בסעדהון.

בברכה.

לקוטי שיחות

פרשת חיי-שרה

כרך כה, ג

מתורגם ללשון הקודש

23 "ואלה שמותם בחצירהם ובטירותם שנים עשר נשיאם
24 לאומותם"¹², ונותק הקשר בינם ובין אברהם (בדומה למה
25 שאירע לישמעאל עצמו – "גרש...").

26 בסגנון אחר קצת: הדמיון מתבטא בכך, כי כשם שדוד
27 בחר¹³ בבנו הקטן במקום בבנו הגדול, שהקטן יהיה
28 הממשיך של מלכות דוד – בדומה לכך נבחר בנו הקטן
29 (של אברהם), יצחק, להיות הממשיך של בית אברהם.
30 זכות זו נשללה משאר הילדים, גם ממשפחת בנו הגדול
31 – ישמעאל, והם התיישבו "בחצרותם ובטירותם, שנים
32 עשר נשיאם לאומותם. וישכנו מחוילה עד שור..." בלי
33 קשר לאברהם.

34 אך עדיין אין הענין "חלק" כל צרכו:
35 הפרשה מספרת גם על הזמן שלאחר מיתת אברהם,
36 "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו..."¹⁴
37 – מדוע אם כן אין מסיימים גם בהפטורה בקריאת המשך
38 הפסוקים בהם מסופר כיצד שלמה נמשח "וגם ישב שלמה
39 על כסא המלוכה"¹⁵?

ב.

דעת הרמב"ם שבן מלך יורש גם כשיש מחלוקת
40 לכאורה יש לומר, כי העובדה שלא נכללו בהפטורה
41 המשך הכתובים אודות משיחת שלמה, הוא בהתאם
42 לשיטת הרמב"ם בגדר משיחת מלך בן מלך, כולל משיחת
43 שלמה:
44 הגמרא¹⁶ אומרת: "אין מושחין מלך בן מלך, ואם

א.

הקשר בין ההפטורה לפרשה

1 הדין¹ הוא, שההפטורה של הפרשה צריכה להיות
2 "מענין הפרשה", ויתירה מזו – "מעין" של סיום הפרשה.²
3 השייכות הפשוטה³ בין פרשתנו – חיי שרה –
4 וההפטורה שלה היא, שההפטורה מספרת על המאורעות
5 והפעולות של דוד כאשר היה "זקן בא בימים"⁴ – בדומה
6 לפרשה העוסקת ברובה בתקופה בה "ואברהם זקן בא
7 בימים"⁵.
8 התאמה זו אינה רק מבחינת הדמיון בזמן המאורעות
9 – שהתרחשו כאשר אברהם ודוד היו "זקן בא בימים" –
10 אלא גם בתוכן הדברים:
11 ההפטורה מספרת אודות שני בניו של דוד, אדוניה
12 ושלמה, וכיצד אדוניה "מתנשא לאמר אני אמלך"⁶,
13 והשתלשלות הדברים שהביאה לכך שדוד נשבע לבת-
14 שבע, כי שבועתו הקודמת "כי שלמה בנך ימלך אחרי
15 והוא ישב על כסאי תחת" – הרי "כן אעשה היום הזה"⁷;
16 וזהו מעין הסיפור שהתרחש בפרשה בין שני בני
17 אברהם, יצחק וישמעאל, שישמעאל טען⁸ "אני גדול
18 (חביב) מיצחק", ובכל זאת אברהם עשה את יצחק
19 ליורשו; הוא אף דאג לחתן את יצחק⁹ עד אשר "ויתן
20 אברהם את כל אשר לו ליצחק"¹⁰; ואילו "לבני הפלגשים
21 .. נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו
22 חי"¹¹. גם אודות בני ישמעאל מסופר בסיום הפרשה

(1) טושו"ע (וראדה"ז) או"ח ר"ס רפד. טור ורמ"א שם סו"ס תכח (ס"ח).
(2) ראה ב"י לטאו"ח (ועד"ז בשו"ע אדה"ז) סרפ"ג (מתור"ה כיון – מגילה כג, א).
(3) ראה גם כתר שם טוב גאגין ע' תו.
(4) מ"א בתחלתו.
(5) כד, א.
(6) מ"א א, ה.
(7) שם, ל. ובפשוט הכתובים היינו שימלך בחייו. ראה שם, לד.
לט. נ ואילך. וראה מלבי"ם שם, מו. מח. נא. ועוד. וראה לקמן הערה 24.
24. – וראה בארוכה לקו"ש ח"ל ע' 97 ואילך.

(8) סנה' פט, ב. ועוד. וראה לעיל ע' 97 ואילך. וש"נ.
(9) משא"כ ישמעאל ש"תקח לו אמו אשה מארץ מצרים" (וירא כא, כא).
(10) כה, ה ובפרש"י. ולפנ"ז כד, לו "ויתן לו את כל אשר לו" ובפרש"י שם "שטר מתנה הראה להם". פרש"י שם, יו"ד.
(11) כה, ו.
(12) שם, טז.
(13) ראה לקמן סעיף ז. ובהנסמן בהערה 24.
(14) כה, יא.
(15) שם, מו.
(16) הוריות יא, ב. כריתות ה, ב.

להפטורה את סיפור משיחת שלמה, משום ששבעת דוד
 "וישב המלך... כי כאשר נשבעתי לך בה' אלקי ישראל
 לאמר כי שלמה בנך ימלוך אחרי והוא ישב על כסא תחתי
 כי כן אעשה היום הזה", ביררה בהחלט את המשך
 המלוכה.²⁴

אמנם המנהגים האחרים²⁵, לפיהם ממשיכים וקוראים
 בהפטורה גם אודות ציווי דוד למשוח את שלמה עד אחר
 המשיחה בפועל²⁶, ופשיטא לפי דעת האבודרהם²⁷ לקרוא
 עד לאחר מיתת דוד "ושלמה²⁸ ישב על כסא דוד אביו
 ותכן מלכותו מאוד"²⁹ – הם בהתאם לשיטת רש"י:
 שבשעה שקיימת מחלוקת המלוכה אינה ירושה אלא
 נדרשת משיחה מחודשת, זאת אומרת, באמצעות המשיחה
 מקימים וממנים את המלך החדש – ולכן גם המינוי של
 שלמה היה על-ידי משיחתו.

אך עדיין נשאר בלתי "חלק": סוף סוף, מכיוון
 שבפרשה מסופר (לא רק כיצד אברהם שילח את בני
 הפלגשים... ובה' כיצחק, אלא גם) אודות מעמדו ומעלתו
 של יצחק לאחר מיתת אברהם – "ויהי אחרי מות אברהם
 ויברך אלקים את יצחק..."³⁰ מחדש, ובלשון רש"י³¹, אשר
 "בעל הברכות דוקא – הקדוש-ברוך-הוא – בא וברכו",
 אם כן, היה מתאים לקרוא גם בהפטורה על גמר מינויו
 של שלמה (על-ידי המשיחה) וכיצד נעשה מלך³²
 בפועל³³.

ג.

דיוקים שונים בקשר למשיחת שלמה

הדבר יובן בהקדם תוספת ביאור בגדר משיחת שלמה:

1 תאמר מפני מה משחו את שלמה" (והגמרא מתרצת)
 2 "מפני מחלוקת של אדוניה". ממשיכה הגמרא לשאול:
 3 "מנלך דכי איכא מחלוקת בעי משיחא, ולא כל דבעי מלכא
 4 מורית מלכותא לבני"? (=מנין שנדרשת משיחה כשיש
 5 מחלוקת, וכי אין המלך מוריש המלכות לבנו כרצונו?)
 6 אמר רב פפא: אמר קרא הוא ובניו בקרב ישראל – בזמן
 7 ששלום בישראל". מפרש רש"י¹⁷: "בזמן ששלום בישראל
 8 המלכות ירושה ולא בעי משיחא, אבל כי איכא מחלוקת
 9 לאו ירושה היא ובעי משיחה בתחילה (=אך כאשר יש
 10 מחלוקת אין זו ירושה ונדרשת משיחה מחדש)".

11 אך הרמב"ם¹⁸ פוסק: "ואין מושחין מלך בן מלך
 12 שהמלכות ירושה למלך לעולם... ואם היתה שם
 13 מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע
 14 לכל שזהו מלך לבדו כמו שמשחו שלמה מפני
 15 מחלוקת אדוניה..."¹⁹. ומבואר¹⁹ בספרי ה'אחרונים', כי
 16 המחלוקת בין רש"י והרמב"ם היא: לדעת רש"י כאשר
 17 יש מחלוקת חדלה המלוכה להיות ירושה ובמילא
 18 המשיחה היא מעין הקמת מלך חדש²⁰; ואילו לדעת
 19 הרמב"ם ירושת המלכות אינה בטלה ואפילו לא
 20 משנתנית²¹, והמשיחה היא רק "לסלק המחלוקת",
 21 הסרת דבר צדדי.

22 על פי זה יש לומר, ויומתק בכך מנהג הרמב"ם²²
 23 לסיים את ההפטורה בפסוק "יחי אדוני המלך דוד"²³
 24 לעולם" מבלי להזכיר כלל אודות משיחת שלמה – כי
 25 לשיטתו, משיחת מלך בן מלך היא לא כדי ליצור את
 26 המלוכה אלא "לסלק המחלוקת". ולכן לא מצרפים

(24) ראה צפע"נ שם ובצפע"נ עה"ת בהפטורה פרשתנו דשק"ט איך
 מהני השבועה. וראה בהפסוקים שהובאו לקמן סעיף ז שה' ע"פ נביא.
 וראה חדא"ג מהרש"א הוריות שם סד"ה ואת יהואחז. שו"ת דברי נחמ"י
 שם. ושם קרוב לסוף התשובה ד"לפה"נ קבל שלמה המלוכה מיד בחיי
 דוד – ראה לעיל הערה 7.

(25) פרטי המנהגים – ראה אנציקלופדי תלמודית כרך יו"ד בנספחות
 לערך הפטרה.

(26) מחזור אשכנז עם פי' הדרת קדש (שהובא באנציקלופדי' שם).
 (27) סדר הפרשיות וההפטורות.

(28) מלכים שם ב, יב.

(29) כ"כ באבודרהם "עד ותכון מלכותו מאד והיא במלכים". וכן
 הובא באנציקלופדי' שם. ולהעיר שגם בפ' יחיי מפטירין "ויקרב ימי דוד
 למות עד ותכון מלכותו והיא במלכים", כמ"ש באבודרהם שם.

(30) עה"פ מבר' פס"א, ו. ור"נ.

(31) ולהעיר מיש נוהגין – הובא באנציקלופדי' שם – דמדלגים
 ומוסיפים הפסוק א, מו.

(32) ובפרט שזה הי' עוד בחיי דוד, כנ"ל הערה 7.

(17) כריתות שם ד"ה בזמן. וראה רש"י הוריות שם ד"ה ירושה.

(18) הל' כלי המקדש פ"א הי"א. ועד"ז ספ"א מהל' מלכים (ראה
 לקמן בפנים). פיה"מ ריש כריתות.

(19) ראה שו"ת דברי נחמ"י אה"ע סי' מח. שו"ת אבני נזר יו"ד כשי"ב
 ס"ב ואילך. צפע"נ בכ"מ – הובאו בצפע"נ (המלוקט) להל' כלי המקדש
 שם. ועוד.

(20) ראה צפע"נ שם.

(21) וי"ל דנפק"מ האם מביא קרבן נשיא (מלך). ולהעיר מדין דוד
 באותן ששה חדשים (ירושלמי ר"ה פ"א ה"א. הוריות פ"ג ה"ב). וראה
 מאירי הוריות יא, סע"א. פרשת דרכים דרוש יא בסופו. אבל ראה שו"ת
 אבני נזר שם (בהגהה לסכ"ז) דגם אז הי' לו דין מלך לכל דבר, ורק כיון
 שהי' נדרף ומתיירא מאבשלום מקרי יש ע"ג שורה, והי' דין מיוחד
 בשעיר דצ"ל מי שאין ע"ג אלא ה' אלקיו בפועל (כמשנה הוריות י, א.
 וראה רמב"ם הל' שגגות פט"ו ה"ו). ואכ"מ.

(22) בסדר התפלות סוף ספר אהבה. וכ"ה לכו"כ מנהגים – ראה
 בהנסמן בהערה 25.

(23) ברמב"ם שם ליתא התיבה "דוד".

29 אך כאן השאלה היא אחרת: נושא זה העוסק ישירות
30 בנושא המלכים – ביאור מפורט של הלכות המלכים ודיני
31 משיחתן – הרי מקומו העיקרי הוא בהלכות מלכים, ולא בין
32 (הלכות כלי המקדש... הכוללים את) דיני שמן המשחה,
33 שכבדרך אגב צוינו שם גם דיני משיחת מלך בשמן
34 המשחה. ועל פי זה לכאורה, טעמו של הדין ובפרט הטעם
35 הנוסף "להודיע לכל שזהו מלך לבדו" מקומו היה צריך
36 להיות רק בהלכות מלכים?

ד.

טעמים שונים למשיחה מפני מחלוקת במלכי ישראל ובמלכות דוד

37 ונקודת הביאור בזה: הטעם שמובא ברמב"ם "להודיע
38 לכל שזהו מלך לבדו" נוגע בעיקר למלכי בית דוד
39 (כדלקמן). ולכן: בהלכות כלי המקדש, בהם פרטי הדינים
40 של משיחת מלך באים כפרט בדיני שמן המשחה, ומהם,
41 אשר משיחה בשמן המשחה היא רק ב"מלכי בית דוד
42 בלבד"⁴³ – אומר הוא שם כי משיחת מלך בן מלך היא
43 גם כדי "להודיע לכל שזהו מלך לבדו";

44 אך בהלכות מלכים – "הלכות מלכים" (סתם) – שם
45 לצד הדין אשר "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי
46 המלכות לו לו ולבניו" מובא במקביל – "נביא"⁴⁴ שהעמיד
47 מלך משאר שבטי ישראל והיה אותו המלך הולך בדרך
48 התורה והמצוה ונלחם מלחמות ה' הרי זה מלך וכל מצות
49 המלכות נוהגת בו... שהרי אחיה השילוני העמיד ירבעם
50 ואמר לו⁴⁵ והיה אם שמוע⁴⁶ תשמע את כל אשר אצוך
51 ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד... "אלא שהוא
52 מוסיף כי "אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא
53 בשמן אפרסמון"⁴⁷. לפיכך, בהביאו שם את הדין ש"אין

1 הגמרא³³ אומרת בנוגע לנבואת חנה "רמה קרני בה"³⁴
2 – רמה קרני ולא רמה פכי, דוד ושלמה שנמשחו בקרן
3 נמשכה מלכותן, שאול ויהוא שנמשחו בכף לא נמשכה
4 מלכותן"³⁵.
5 ולכאורה אין מובן: הרמב"ם הרי פוסק³⁶ "כיון
6 שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו
7 הזכרים עד עולם שנאמר³⁷ כסאך יהיה נכון עד עולם".
8 כלומר, מלכות שלמה הייתה המשך ("נמשכה מלכותו")
9 למלכות דוד. ואם כן מה פשר האמירה "דוד ושלמה
10 שנמשחו בקרן נמשכה מלכותן" כאילו כל אחד מהם
11 מהווה מלוכה נפרדת, ובמילא גם לגבי שלמה³⁸ הרי זו
12 התחזקה של מלכות חדשה (בדומה לשאול ויהוא – שכל
13 אחד מהם היה מלך בתחילה, לא מלך בן מלך) – בה
14 בשעה שמלכות שלמה חלה מיד "כיון שנמשח דוד", שאז
15 "זכה בכתר מלכות... עד עולם", ומשיחתו הייתה אך "כדי
16 לסלק המחלוקת"³⁹ ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו?

17 גם צריך להבין: הדין אשר "אין מושחין מלך בן מלך"
18 מובא ברמב"ם הן בהלכות כלי המקדש והן בהלכות
19 מלכים⁴⁰: בהלכות כלי המקדש הינו כותב בלשון שצוטטה
20 לעיל: "כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך
21 לבדו"⁴¹ כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוניה ויואש
22 מפני עתליה ויהואחז מפני יהויקים אחיו"; אך בהלכות
23 מלכים הוא אומר רק "כדי לסלק המחלוקת", ואינו מוסיף
24 "ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו וכו'".

25 ולכאורה: אם כי דרכו של הרמב"ם היא לסמוך על
26 דברים שכתב מוקדם יותר⁴² בספרו, ובענייננו – הלכות
27 כלי המקדש קודמות להלכות מלכים, ואין הוא צריך לחזור
28 על כך בהלכות מלכים.

(33) מגילה יד, א. וש"נ.

(34) ש"א ב, א.

(35) כ"ה במגילה הוריות ובריתות (שנסמן שם). בתוספתא סנהדרין
ספ"ד: שאול ויהוא כ' מפני שמלכותן עתידה להשבר דוד ושלמה כ' מפני
שמלכותן מלכות עולמים. ובירושלמי שקלים פ"ו ה"א "שאול כ' מלכותן
מלכות עוברת כ' דוד ושלמה נמשחו מן הקרן הייתה מלכותן מלכות
קיימת". (ובשניהם: א) אינו פירוש בנבואת חנה, כ"א בהמשך להדין ד"אין
מושחין מלכים אלא מן הקרן, שאול כו". (ב) מקדים שאול ויהוא לדוד
ושלמה. ואכ"מ.

(36) ה' מלכים פ"א ה"ז.

(37) ש"ב ז, טז.

(38) ופשיטא שאין לפרש ש"נמשכה מלכותן" – שלהם עצמם, שלא
נפסקה מלכותן בחייהם, כמו בשאול שקרע את ה' ממלכות ישראל מעליך
(ש"א טו, כח), שהרי ה' מלך כל ימי חייו (כפשטות הכתובים – ש"א
קאפ"ט וואילך) ויהוא נמשכה מלכותו, ועד שבני רבעים ישוב לך על

כסא ישראל (מ"ב י, ל). ולהעיר ממ"א יא, יא ואילך.

(39) ולהעיר להמשיחה אינה באה להסיר המחלוקת בפועל שהרי"ז
לאחר ש"הסכימו על אחד מהם או שנגררו אחריו הרוב או מינוהו
סנהדרין או נביא או כה"ג באיזה צד שיוזמן לעלות המלוכה ביד א' הרי
זה נמשח בזמן המשחה" (פיה"מ להרמב"ם כריתות שם).

(40) כהנסמן בהערה 18.

(41) ועד"ז בפיה"מ כריתות שם: כדי לסלק המריבה ולהסיר
המחלוקת מן ההמון כדי שידעו שזה הוא משיח ה' וייראו מפניו (ועד"ז
הוא בתרגום קאפח שם).

(42) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ו.

(43) כמ"ש בהל' כלי המקדש שם ה"ז.

(44) ה' מלכים שם ה"ח.

(45) מ"א יא, לח.

(46) בכתוב "וה' אם תשמע גוי", וליתא "שמוע".

(47) שם ה"י. וראה כס"מ שם.

1 אהרן לענין עבודה זר קרינא ביה (=נקרא זר).
 2 על פי זה נמצא, כי ההבדל בין מלכות בית דוד ומלכי
 3 ישראל אינו רק בנוגע לזמן מלכותם – שמלכי בית דוד
 4 עומדים לעולם מה שאין כן מלכי ישראל – כי אם, זהו
 5 הבדל יסודי בעצם גדר המלכות: דוד זכה בכתר מלכות.
 6 עצם גדר המלכות הוא תמיד רק בדוד ובניו, אלא שיתכן
 7 מצב בו "בציווי ה'" 53 יתמנה מלך פרטי משאר שבטי
 8 ישראל⁵⁴, אך אין זה "עיקר המלכות"⁵⁵.

9 עד שלגבי מלכות דוד "נכרי קרינא ביה"⁵⁶, וכפי
 10 שנאמר ב'מכילתא'⁵⁷: "משנבחר דוד יצאו כל ישראל"⁵⁸.

ו.

11 שמן המשחה פועל "לדורותיכם" ונצחיות במלכות דוד
 12 ויש לומר כי זהו הטעם מדוע רק מלכי בית דוד
 13 נמשחו בשמן המשחה, וכמובן מפשטות לשון הרמב"ם
 14 "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו
 15 ולבניו הזכרים עד עולם שנאמר..." – שענין המשחה
 16 בשמן המשחה אצל דוד אינו רק עוד פרט במינויו כמלך,
 17 אלא זה פעל⁵⁹ את קיום ונצחיות מלכות דוד, "עד עולם".
 18 והטעם יש לומר: שמן המשחה הוא השמן שעשה
 19 משה באופן ש"יהיה זה לי לדורותיכם"⁶⁰ ו"כולו קיים
 20 לעתיד לבוא"⁶¹.

1 מושחין מלך בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או
 2 מלחמה מושחין אותו – הוא אומר את הטעם "כדי לסלק
 3 המחלוקת", הנוגע גם למלכי ישראל, כדלקמן.

ה.

עיקר גדר המלכות הוא רק בדוד ובניו

4 ההסברה בזה⁴⁷:

5 עם היות שלדעת הרמב"ם גם לאחר שזכה דוד בכתר
 6 מלכות בכל זאת "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל
 7 הרי זה מלך", כנ"ל – אף על פי כן, ישנו חילוק עיקרי
 8 ביניהם, כפי שהרמב"ם ממשיך⁴⁸ אשר "מלכי בית דוד הם
 9 העומדים לעולם שנאמר כסאך יהי נכון עד עולם, אבל
 10 אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו",
 11 ואפילו בשעה שישנו מלך משאר שבטי ישראל הרי "עיקר
 12 המלכות לדוד"⁴⁹.

13 עד, כפי שהרמב"ם אומר בספר המצוות של⁵⁰:
 14 "אבל⁵¹ המלכות לבד כבר ידעת מלשונות ספרי הנבואה
 15 שזכה בה דוד. ובפרוש אמרו כתר מלכות זכה בו דוד, וכן
 16 זרעו אחרי עד סוף כל הדורות אין מלך למי שמאמין
 17 תורת משה רבינו אלא מזרע דוד ומזרע שלמה דוק"⁵²,
 18 וכל שהוא מזולת הזרע הנכבד הזה לענין מלכות נכרי
 19 קרינא ביה (=נקרא נכרי) כשם שכל שהוא מזולת זרע

* (47) ראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 109 ואילך. ח"ל ע' 99 ואילך.

(48) ה' מלכים שם ה"ט.

(49) שם ה"ח.

(50) מל"ת שסב.

(51) נעתק מהעתקת הר"י קאפח. ועד"ז בתרגום העליר שם.

(52) בסהמ"צ שלפנינו "אין מלך למי שיאמין תורת משה אדון כל הנביאים אלא מזרע שלמה לבד".

(53) רדב"ז לרמב"ם שם ה"ח. וראה רדב"ז שם פ"ג ה"ח.

(54) להעיר מדיוק לשון הרמב"ם "נביא שהעמיד מלך כו' ה"ז מלך כו' ולא כתב מלך משאר שבטי ישראל שהעמידו נביא (וכיו"ב). וראה מאירי הוריות יא, ב סד"ה משיחה זו "על צד אי זה צורך או על צד עונש שבט יהודה".

(55) ומ"ש בירושלמי הוריות שם מלך ישראל ומלך יהודה שניהם שוין לא זה גדול מזה ולא זה גדול מזה כו' – יל"פ להרמב"ם שהוא ע"ד מש"כ בבבלי שם (יא, ב) לא כיופי אהדרי. ולענין דשניהם מתכפרין בשעיר דקרינן בתרווייהו שאין על גביו אלא ה' אלקיו (פני משה לירושלמי שם. וראה רמב"ם ה' שגגות שם).

(56) בבאור הר"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג ח"ג מנין הפרשיות פרשה ז כתב דהרמב"ם חזר בו בחבורו הגדול ממ"ש בסהמ"צ. ולכאורה דוחק הוא.

(57) ר"פ בא.

(58) וראה גם חינוך מצוה תצג בסופה "והלא משנמשח דוד המלך נסתלקה זאת המצוה מישראל שלא יהי' להם למנות עוד מלך כי דוד זרעו נשיאים עליהם עד כי יבא שילה שיהי' מזרעו ומלך לעולם וב"ב".

(59) ראה קרית ספר לרמב"ם שם "ובמשיחה זו זכתה לו ולבניו עד עולם כו'".

אמנם כתב זה בהמשך לדברי הרמב"ם בריש הלכה זו. וצ"ע בדברי הרמב"ם שם "כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה כו' ומאחר שמושחין המלך ה"ז זוכה לו ולבניו עד עולם", דה"ז

רק במלכי בית דוד. ולמה סתם בתחלת ההלכה, ורק אח"כ בהמשך ההלכה כתב "כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות כו'". ומה שהביא הראי' "שנאמר (ש"א י, א) ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקוהו" המדובר בשאול, משמע שמעיקר הדין לפני שנבחר דוד ה' דין זה בשאול כמלך ישראל. וראה כס"מ שם ה"י. ושק"ט בכ"מ אם שאול נמשח בשמן המשחה, כמ"ש ברמב"ם כאן (ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"ג ע' 224) או בשמן אפרסמון (ובגדר מלכות שאול בכלל) – ראה פרקי דר"א פי"ז. פרש"י ותוס' כריתות ה, ב. פרש"י זבחים קב, א ד"ה שאני. מאירי הוריות שם, ובהקדמתו לתהלים. רד"ק לש"א שם. שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' קב. מפרשי הש"ס הוריות שם. וראה רמב"ן וחי מט, יד. ואכ"מ.

(60) תשא ל, לא.

(61) הוריות וכריתות שם.

(* וראה לקו"ש חכ"ז שם.

21 שזהו מלך לבדו – שלכאורה המילה "לבדו" מה באה
22 להשמיענו?⁶⁷ אלא בכך כוונת הרמב"ם לא רק לזה שהוא
23 המלך ולא השני שחלק עליו, אלא "שזהו מלך לבדו"
24 תמיד ובכל מצב, לא רק במקרה דומה לזה שהיה בימי
25 דוד ושלמה⁶⁸, אלא גם בשעה שיש מלך משאר שבטי
26 ישראל, הרי הוא "מלך לבדו" – "כתר מלכות זכה דוקא
27 דוד וזרעו אחריו"⁶⁹ עד עולם.

28 ולכן אומר זאת הרמב"ם בהלכות כלי המקדש⁷⁰ –
29 משום שזהו פרט (לא בהלכות מלך – שיכול להיות גם
30 לא "לבדו", אלא) בידי שמון המזחזה – לגלות גם אצל
31 מלך בן מלך (שהיתה עליו מחלוקת) את הענין של "מלך
32 לבדו" הקיים במלכי בית דוד, שגם אצלו ישנו ענין
33 הנצחיות שבהם⁷¹, ש"עומדים לעולם"⁷².

ז.

רק במשיחת שלמה התגלה הגדר המיוחד של מלכות דוד

34 על פי זה יש לבאר מדוע הגמרא מפרטת במפורש
35 "דוד ושלמה שנמשחו בקרן נמשכה מלכותו"⁷³, אף על פי
36 ששלמה היה מלך בן מלך, ונמשח רק "לסלק המחלוקת"
37 כנ"ל:

1 וכפי שהרמב"ם אומר בהלכות כלי המקדש "הניחו
2 בכלי לדורות"⁶² "ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה
3 שעשה משה"⁶³.

4 ולכן פועלת משיחת שמן המשחה גם "לדורותיכם" –
5 הקיום והנצחיות במלכות⁶⁴ ש"מלכי בית דוד הם העומדים
6 לעולם".

7 ועל כך אומר הרמב"ם "אין מושחין מלך בן מלך
8 שהמלכות ירושה למלך לעולם.. ואם היתה שם מחלוקת
9 מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך
10 לבדו": כאשר אין מחלוקת, אין זקוק בן המלך למשיחה,
11 משום שה"משיחה שמשח את אביו פועל גם בהם והם הוו
12 (=והיה) כמו אביהם"⁶⁵; אך כאשר "היתה שם מחלוקת",
13 שאז ענין הקיום והנצחיות – שהיא פעולת המשיחה בשמן
14 המשיחה – אינה בגילוי ובצורה ידועה בנוגע לבן, אזי
15 צריכים למשוח אותו מצד שני טעמים: (א) כדי לסלק
16 המחלוקת – שזה שייך לא רק במלכי בית דוד הנמשחים
17 בשמן המשחה, אלא גם במלך משאר שבטי ישראל
18 הנמשחים בשמן אפרסמון. (ב) "ולהודיע לכל שזהו מלך
19 לבדו" – שזהו הענין המיוחד שבמלכי בית דוד בלבד⁶⁶.

20 וזהו גם הדיוק וההוספה בלשון הרמב"ם "להודיע לכל

(62) פ"א סה"ב.

(63) שם סה"ה ועד"ז בפיה"מ כריתות שם. וראה ראב"ע תשא שם, לג.

(64) עפ"ז יומתק ההמשך בפיה"מ כריתות שם.

(65) צפע"ג שבערה 19.

(66) ועפ"ז "ל מה שהרמב"ם מסיים בהל' כלי המקדש "וזה שמשח אלישע ליהוא לא בשמן המשחה משחו אלא בשמן אפרסמון" – דלכאורה מקומו היה צ"ל לעיל בה"ז בהמשך למ"ד אין מושחין ממנו לדורות כו' מלכי בית דוד בלבד" – * ראה לח"מ ספ"א מהל' מלכים. וי"ל שכתבו בסוף הלכה יא כדי להדגיש שגם טעם המשיחה כשהיתה שם מחלוקת "להודיע לכל שזהו מלך לבדו" אינו במשיחת אלישע ליהוא.

(67) להעיר ממאירי שקלים שם "ומ"מ במקום שיש מחלוקת כו' מושחים אותו לפרסם לכל שהוא המלך". ותו לא.

(68) ושגני שאול – ראה לעיל הערה 59. ומלכים דבית חשמונאים – ראה רמב"ם ריש הל' חנוכה "העמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל כו' עד חרבן השני" – לכאורה אי"ז גדר מלך גם לא דשאר שבטי ישראל לדעת הרמב"ם שהוא דוקא כשנביא העמיד מלך, שלא היו בימי בית שני. וראה רדב"ז הל' מלכים פ"ג ה"ח. וצ"ע. וראה ירושלמי הוריות שם. קרן אורה שם יא, סע"א. צפע"ג שם ע"ב ד"ה התם. וראה רמב"ן ויחי שם. ואכ"מ.

(69) ומלכי שאר שבטי ישראל "נכרי קרינא ביי", כנ"ל ס"ה.
(70) ע"פ הנ"ל בפנים לכאורה יש לפרש גם להיפך, שזה שהרמב"ם השמיט בהל' מלכים הטעם "להודיע לכל שזהו מלך לבדו" הוא מפני שבא בהמשך למש"כ בהלכות לפנ"ז במעלת מלכי בית דוד ("כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו כו'"), "עיקר המלכות לדוד", "מלכי ב"ד הם העומדים לעולם כו'"), ולכן בסוף הפרק אי"צ לפרט עוה"פ העילוי דמלכות בית דוד שנעשה ע"י משיחתם. משא"כ בהל' כלי המקדש שלא כתב כל הנ"ל. ודווקא.

(71) עפ"ז יומתק גם מה שבהל' כלי המקדש מקדים הרמב"ם בתחלת ההלכה "אין מושחין את המלך אלא על גבי המעיין" שהוא כדי שתמשך מלכותו (הוריות יב, א – כס"מ לרמב"ם הל' מלכים שם הי"א).

(72) עוד שינויים ברמב"ם בין הל' כלי המקדש והל' מלכים בענין זה: (א) בהל' כהמ"ק "ואם היתה שם מחלוקת" ובהל' מלכים "מחלוקת או מלחמה". (ב) בהל' כהמ"ק "נמו שמשחו שלמה", ובהל' מלכים – "לפיכך משחו כו'". (ג) בהל' כהמ"ק "מפני מחלוקת אדוני", ובהל' מלכים – "מפני אדוני" (ראה חדא"ג מהרש"א הוריות שם). וראה שערי יוסף (להחיד"א) הוריות שם. ואכ"מ.

(73) להעיר מקרן אורה להוריות שם, דמפרש שהחלוק בין קרן ופך הוא מטעם הנ"ל גופא, דשמן המשחה ושמן אפרסמון, כי הפך הוא כלי חרס ופסול הוא לכלי שרת ושואל ג"כ לא נמשח בשמן המשחה. וראה לעיל הערה 59.

(*) וראה קרית ספר להל' כלי המקדש שם שמפרש סיום הלשון ברמב"ם "ודבר זה מסורת ביד חכמים" דדוקא למלכי בית דוד (מושחין בשמן המשחה) דכתיב משחת קודש יר"ה זה יל לאותם שהם שני שהם מלכי בית דוד.

35 ישראל עד עולם", כנ"ל, הרי זה גופא נמשך גם במשיחת
36 שלמה, "להודיע לכל שזהו מלך לבדו",
37 ולכן המלכות נקראת על שם שניהם, דוד ושלמה.

ה.

במלכות דוד ובעם ישראל - בחירה שלמעלה משינוי
38 על פי כל הנ"ל יש לבאר כיצד קיים בהפטורה "מענין
39 הפרשה", הן בתוכן עניינם, והן כהמשך לפרשה:

40 העובדה ש"מלכי בית דוד הם העומדים לעולם",
41 וכהכרות בת-שבע בסיום ההפטורה - לאחר שנשבע לה
42 דוד "כן אעשה היום הזה" (שלמה יהיה המלך) - יחי
43 אדוני המלך דוד לעולם, שמשמעם כי "לא תכרת המלוכה
44 מזרע דוד לעולם"⁷⁹, אפילו באם לא ינהגו כרבעי חס
45 ושלום, "הקדוש-ברוך-הוא"⁷⁹ הבטיחו בכך שנאמר⁸⁰ אם
46 יעזבו בניו תורתי ובמשפטי לא ילכו ופקדתי בשבט פשעם
47 ובנגעים עונם וחסדי לא אפיר מעמו - הוא מכיוון שכתר
48 מלכות אצל דוד קשור עם בחירת הקדוש-ברוך-הוא, שאין
49 שייך בה כל הפסק (אמיתי) ושינוי.

50 וזה בדומה לייחודיות עם ישראל מצד היותם בני
51 אברהם יצחק ויעקב: הענין שהאבות, אברהם יצחק
52 ויעקב, המשיכו לבניהם אחריהם לכל אחד ואחת מעם
53 ישראל, הריהו עד סוף כל הדורות⁸¹.

54 משום שבחירת הקדוש-ברוך-הוא "אשר בחרת
55 באברהם"⁸² אין שייך בה שינוי.

56 וכשם שאצל מלכי בית דוד הענין של "יחי אדוני
57 המלך דוד לעולם" נעשה בפועל בהמשך המלוכה על-ידי
58 ש"שלמה בנך ימלוך אחרי", כי "ויבחר בשלמה בני לשבת
59 על כסא מלכות ה' על ישראל", כדלעיל - בדומה לכך
60 בפרשתנו, ההמשך של אברהם (אשר בחרת באברהם) נפעל
61 בקיום הבטחת ה' "כי ביצחק יקרא לך זרע"⁸³, יצחק היה
62 הממשיך בפועל של בית אברהם.

63 ועל פי זה יש לומר, מדוע לנוסח הרמב"ם (וכמנהג
64 רוב ישראל עתה) לא אומרים בהפטורה את הפסוק אודות
65 מלכות שלמה בפועל: גם בפרשתנו, ענין האבות, אברהם
66 יצחק (ויעקב) כיסוד כל עם ישראל שהמשיכו לבניהם

1 הגם ש"כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות", אך
2 מכיוון שהמשך ועיקר ענין המלכות הוא דווקא על-ידי
3 שלמה, עד שהרמב"ם אומר בספר המצוות כנ"ל "אין
4 מלך למי שמאמין בתורת משה אלא מזרע דוד ומזרע
5 שלמה דוקא", והרמב"ם כולל זאת בתוך⁷⁴ שלושה-עשר
6 העיקרים, בעיקר השנים-עשר: "ומכלל היסוד הזה (של
7 ימות המשיח) .. שאין מלך לישראל אלא מבית דוד
8 ומזרע שלמה בלבד",

9 נמצא במילא, שמלכות שלמה ומשיחתו הייתה לא
10 רק המשך⁷⁵ בפועל למלכות דוד, להיותו היורש של
11 מלכות דוד - אלא הגדר של מלכות בית דוד, מלכות
12 "עד עולם", בא (לאחר דוד) דוקא - על-ידי מלכות
13 שלמה.

14 שלכן מצינו שמלכות שלמה נבדלה מכל שאר מלכי
15 בית דוד, בכך שהיה "מלך לבדו" בפועל ובגלוי בדיוק
16 כמו דוד אביו, לא כמו שאר מלכי בית דוד שלא היו
17 מלכים לבדם על כל ישראל, שהרי בזמנם התמנה על פי
18 נביא מלך משאר שבטי ישראל על עשרת השבטים.

19 והטעם על זה - משום שעל מלכות שלמה הייתה
20 מלכתחילה נבואה מפורשת לדוד אודות נצחיות מלכות
21 שלמה, "הנהג"⁷⁶ בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה...
22 שלמה יהיה שמו... הוא יבנה בית לשמי .. והכינוי
23 את כסא מלכותו על ישראל עד עולם".

24 יתירה מזו: כשם שנאמרה בחירה מיוחדת בנוגע לדוד,
25 "ויבחר בדוד עבדו"⁷⁷, שעל-ידי זה "יצאו כל ישראל"
26 מגדר מלכות כמובא לעיל מהמכילתא, בדומה לכך נאמר
27 גם בנוגע לשלמה⁷⁸ "ויבחר ה'... בי מכל בית אבי להיות
28 למלך על ישראל לעולם... בי רצה להמליך על כל ישראל
29 ומכל בני כי רבים בנים נתן לי ה' ויבחר בשלמה בני לשבת
30 על כסא מלכות ה' על ישראל" ובמילא יצאו כל שאר בני
31 דוד.

32 ולכן נכללו שניהם ביחד, "דוד ושלמה שנמשחו בקרן
33 נמשכה מלכותן": מכיוון שנצחיות מלכות דוד נאמרה
34 במיוחד ורק ביחס לשלמה "והכינוי את כסא מלכותו על

(79) רמב"ם הל' מלכים שם ה"ז.

(80) תהלים פט, לא. שם, לג"ד.

(81) ובלשון התניא (פי"ח) "האבות הן הן המרכבה ועל כן זכו להמשיך נר"נ לבניהם אחריהם עד עולם מעשר ספירות דקדושה כו".

(82) נחמ"י ט, ז.

(83) וירא כא, יב.

(74) בפי"ה"מ סנהדרין פ' חלק.

(75) ולהעיר משו"ת אבני נזר שם ס"ה"ו בפי' משיחת שלמה מפני מחלוקת אדוני.

(76) דה"א כב, ט"י.

(77) תהלים עח, ע.

(78) דה"א כח, ד"ה.

17 ישראל כעס אחד, בכך שהקב"ה בחר מלך על כל ישראל
18 לעולם, הבחירה בדוד ובשלמה – "מלכי בית דוד ..
19 העומדים לעולם", שעל ידם נמשכת "מלכות ה' על
20 ישראל"⁷⁸.

21 ענין נוסף בזה: כפי שכבר דובר כמה פעמים, מלכות
22 בית דוד קשורה עם בית המקדש, ככתוב⁷⁹ "לא בחרתי
23 בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר
24 בדוד להיות על עמי ישראל"⁸⁰. ולכן בנין בית הבחירה
25 היה דווקא על-ידי דוד – שהכין הכל לבניית הבית⁸¹,
26 ושלמה – אשר "הוא יבנה בית לשמי" בפועל.

27 ועל-ידי הבחירה במלכי בית דוד ובנין הבית הגיעו בני
28 ישראל אל המנוחה ואל הנחלה⁸², ביחד עם המנוחה
29 והנחלה של השכינה – השראת השכינה "זה הוא בית ה'
30 האלקים..."⁸³, "זאת⁸⁴ מנוחתי עדי עד"⁸⁵.

31 ולכן גילוי הבחירה באברהם ובאבות שלאחריו כאבות
32 של עם ישראל, באה בעת הקיום של "יחי אדוני המלך
33 דוד לעולם", מלכות דוד ושלמה, שעל ידם היה בנין בית
34 הבחירה – השראת השכינה בקביעות בעם ישראל.
(משיחת ע"פ וירא ושי"פ חיי-שרה תשמ"ג)

1 אחריהם עד עולם⁸⁴, עדיין לא נגמר בשלימות (בפרשתנו),
2 עד לידת יעקב (בפרשת תולדות), שכן "ביצחק יקרא לך
3 זרע ולא כל יצחק"⁸⁵ – ודווקא אז נגמר שלימות ענין
4 האבות, "אין קורין אבות אלא לשלשה"⁸⁶.

ט.

**שלימות הבחירה בישראל, מתגלית במלכות דוד ושלמה
בוגי המקדש**

5 ויש לומר כי התוכן המהווה "מענין הפרשה"
6 בהפטורה זו, אינו רק בשייכות ההדדית בין תוכנה של
7 מלכות בית דוד, דוד ושלמה, ובין האבות, אלא גם בכך
8 שגמר הבחירה באברהם ויצחק – יסוד עם ישראל –
9 נתגלה במלכי בית דוד.

10 וההסברה בזה:

11 הגמר והשלימות של "עם" הוא דוקא כאשר הוא
12 נעשה עם אחד ומאוחד, לא כאשר כל אחד הינו בפני
13 עצמו.

14 וזה נעשה על-ידי המלך, ובלשון הרמב"ם אודות
15 המצוה של מינוי מלך⁸⁷: "שצונו למנות עלינו מלך יקבץ
16 כל אומתנו וינודגנו"⁸⁸. ולכן מתבטאת הבחירה בכללות עם

(90) וי"ל דמטעם זה ממנין מלכות ב"ד בירושלים "ואין ממנין אותן
(מלכי ישראל) בירושלים לעולם" (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ו).
(91) דה"א קאפ' כח"כט.
(92) ראה יב, ט. פרש"י עה"פ ממגילה י, א. זבחים קיט, א.
(93) דה"א כב, א. וראה ש"ב ז, ב.
(94) תהלים קלב, יד.
(95) רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ג. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז
[המתורגם] ע' 500 ואילך. חכ"ד [המתורגם] ע' 94 ואילך.

(84) תניא פי"ח.
(85) נדרים לא, א. וראה פרש"י ויצא כח, טו. רמב"ם הל' מלכים פ"י
ה"ז.
(86) ברכות טז, ב.
(87) סהמ"צ מ"ע קעג.
(88) בתרגום קאפח "שיאחד את דברתנו וינהיג את כולנו". ובתרגום
העליר בהערות "שיעמיד אמונתנו וינהיג כולנו".
(89) מ"א ח, טז. וכמו שהקשה בווהר ח"ב קצח, א. נתבאר בלקו"ש
חל"ו ע' 199 ואילך.

המשך ביאור למס' בנורות ליום שלישי עמ' א

11 **שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים**, שהוא הזמן הנדרש כדי להבחין אם התעברה,
12 ולדעת מאיזה בעל נולד בן זה (יבמות מא.). **וְנִשְׁאַתָּה**, ואחר שבעה
13 חודשים מנישואיה השניים ילדה בן שהוא בכור לה, **וְאֵינוּ יָדוּעַ**
14 **אִם** וולד זה הוא בן **תְּשֻׁעָה לְרֵאשׁוֹן** – ולד של הבעל הראשון,
15 שנוולד אחר שמלאו לו תשעה חודשי הריון, או **אִם בֶּן שְׁבַעָה**
16 **לְאַחֲרָיו** – ולד של הבעל השני, שנוולד אחר שמלאו לו שבעה
17 חודשי הריון, ובכל אופנים אלו הדין הוא שהולד נחשב **בְּכוֹר**
18 **לְבִתּוֹ** וחייב בפדיון, כיון שהוא פטר רחם לאמו, **וְאֵינוּ יָדוּעַ**
19 **לְנִחְלָה**, כי אינו יודע מי הוא אביו.

1 פטור, כגון שילדה **הָיָא** – הישראלית ו**נִכְחַנְתָּ** והתערבו
2 וולדותיהם, וכן הכהנת פטור מפדיון, או שילדו **הָיָא** –
3 הישראלית ו**לִוְיָהּ**, שגם בנה פטור מפדיון, או שילדו **הָיָא** – אשה
4 שעדיין לא ילדה ו**אִשָּׁה שְׂכָכָר ילדה**, שבנה אינו בכור, ולא ידוע
5 מי מבין הולדות חייב בפדיון, ומי מהם פטור מפדיון, אזי בעלה
6 של האשה הישראלית שביכרה חייב לתת את דמי הפדיון לבכה,
7 כי ודאי נולד לו בן בכור, אף שאינו יודע מי הוא, אולם אף אחד
8 מהם אינו יורש את אביו, כיון שאינו יודע מי הוא אביו האמיתי,
9 והיורשים האחרים יכולים לדחותו מספק.
10 ד. וכן מי **שִׁלָּה שָׁחַתָּה לְאַחַר בְּעֻלָּהּ** – אחרי שמת או גירשה,

לקומי שיחות

פרשת חיי-שרה

כרך ל, א

יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם, פירושם "יכולים היו אבל אינן רשאים" (וכמפורש ברש"י⁹ שהאיסור הוא "לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה"), הרי ששבועת אברהם הטילה איסור¹⁰ על בני לכבוש את ירושלים¹¹.

ב. להלן שם בפרקי דר"א מסופר, דכאשר לא הניחו את דוד ליכנס בעיר ו"אמרו לו אין אתה יכול ליכנס בעיר היבوسی עד שתסיר כל הגלולים הללו שכתוב עליהם אותו שבועת אברהם, אמר דוד לאנשיו כל מי שיעלה בראשונה ויסיר את הגלולים הללו שכתוב עליהם אות ברית שבועת אברהם יהי' לראש ועלה בראשונה יואב בן צרוי כו" (וכמפורש בכתוב¹² שדוד לכד את העיר). ומסיים שם (בפדר"א): "ואח"כ¹³ קנה את עיר היבوسی לישראל בכתב עולם לאחוזת עולם".

ואינו מובן (וכמו שהקשו במפרשים¹⁴):

מתחילת הענין, שלא הניחו לדוד ליכנס לעיר "מכח ברית שבועת אברהם", מוכח שבימי דוד עדיין היתה השבועה קיימת;

אבל מהמשך הסיפור, שנלחם יואב עם בני יבוס ולכד את העיר (כמפורש בכתוב), משמע ששבועת אברהם כבר בטלה.

(9) פ' ראה שם.

(10) והוא דלא כפרש"י יהושע שם שלא היו רשאים מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך (ולמעשה מתוס' שאנן לסוטה י, א) – דהרי בימי דוד כבר עברו הדורות שהוזכרו בהשבועה (רש"י ש"ב ה, ח (בסופו). וראה רד"ק שם, ו (בסופו). פ"י רבינו ישע"י שם, ט).

(11) השקו"ט בפרש"י פ' ראה שם ע"ד הפשט – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 80 ואילך.

(12) ש"ב ה, ז.

(13) במשך זמן לאח"ז – כמפורש בש"ב בסופו.

(14) רד"ל לפדר"א שם (אות צו). וראה גם אברבנאל שבהערה

2.

א. איתא בפרקי דר' אליעזר¹, שכאשר בא אברהם לקנות את מערת המכפלה מאת בני חת "אמרו לו אנו יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האל כרות עמנו שבועה² שאין בני ישראל יורשים את עיר יבוס כי אם ברצונם של בני יבוס (ש"חתיים היו"³) – וקרת עמהם ברית⁴ – ואח"כ קנה את מערת המכפלה".

וצריך ביאור:

א) איך הסכים אברהם לכרות עמהם שבועה שלא ירשו בני ישראל את עיר היבוס – היפך הבטחת הקב"ה אליו "את כל הארץ גו' לך אתננה ולזרעך עד עולם"⁵.

ב) הרי עשירות בשנים לפני זה כרת ה' את אברם ברית לזרעך נתתי את הארץ הזאת⁶.

וביותר יש לתמוה ע"פ המפורש בהמשך דברי הפרקי דר"א ד"כשבאו ישראל לארץ . . לא היו יכולין ליכנס (בעיר היבوسی) מפני אות ברית שבועת אברהם . . וכשמלך דוד ורצה ליכנס . . לא הניחו אותו . . מכח ברית שבועת אברהם". וכן הוא בספרי⁷ דמש"נ גבי יהושע⁸ "ואת היבوسی

(1) פל"ו.

(2) כ"ה בפדר"א לפנינו "כרות עמנו שבועה".* וביל"ש יהושע (רמז כח) "כרות עמנו ברית". וכ"ה בערוך (ערך עור) ואברבנאל ש"ב ה, ו. וביל"ש וירא (רמז פב) "כרות עמנו ברית ושבועה". וראה המשך הלשון בפדר"א "וכתבו עליהם שבועת אברהם . . מפני אות ברית שבועת אברהם". וביל"ש וירא (וערוך) שם "וכתבו עליהם ברית שבועת אברהם". ועד"ז ביל"ש יהושע ובאברבנאל שם "ברית השבועה". ואכ"מ.

(3) פדר"א שם – לפנ"ז.

(4) כן הגי' הרד"ל בפדר"א שם, על פי יל"ש וירא ויהושע שם.

(5) לך יג, טו. ועוד. וראה לקמן סעיף ג.

(6) לך טו, יח.

(7) פ' ראה יב, יז.

(8) יהושע טו, סג.

(*) וכ"ה בפדר"א שם להלן בברית שכרת יצחק עם עמי הארץ.

על הפסוק²² "גר ותושב אנכי עמכם" אמרו
רז"ל²³: "אם תרצו הריני גר ואם לאו אהי' תושב
ואטלנה מן הדין²⁴ שאמר לי הקב"ה²⁵ לזרעך אתן
את הארץ הזאת".

וצריך ביאור:

(א) מכיון שביכלתו ליטלנה "מן הדין" – למה
השתדל כ"כ לקנות את מערת המכפלה (ובכסף
מלא²⁶)?

(ב) כשאמר אברהם לבני חת "אטלנה מן הדין"
התכוון בודאי שיאמינו לדבריו²⁷ שהקב"ה הבטיח לו
הארץ הזאת, וא"כ אין תועלת בסירובם ויתנוה לו
מרבונם הטוב – ולמה אמר "אטלנה" שמשמעו
בע"כ?

(ג) באם הי' לוקחה בחוזק יד ובע"כ²⁸ – יש
בזה משום חילול השם אצל בני חת (שאברהם הי'
מוכר אצלם כ"נשיא אלקים²⁹), ומפורסם כאיש
שהנהגתו היא בתכלית החסד, היושר והצדק³⁰).

(ד) מדיוק לשונו "אם תרצו הריני גר ואם לאו
אהי' תושב"³¹ משמע, שהיותו גר או תושב תלוי
ברצונם של בני חת. כלומר: אם ירצו בני חת
למכור את מערת המכפלה, אזי "הריני גר" שאי
אפשר לו ליטלנה מן הדין, ורק כשאין רצונם בכך
("ואם לאו"), אזי – "אהי' תושב ואטלנה מן הדין".

ותמוה: איך יתכן לומר שה"דין", אם מותר
לאברהם ליטול את מערת המכפלה או לא, יהי'
תלוי ברצונם³² של בני חת?

(22) פרשתנו כג, ד.

(23) פרש"י עה"פ, מב"ר פנ"ח, ו.

(24) בב"ר "אם רציתם גר ואם לאו מארי ביתא".

(25) לך יב, ז. ובב"ר הובא פסוק אחר – ראה בסוף הסעיף.

(26) פרשתנו שם, ט.

(27) ולהעיר מפד"א שהובא לעיל (סעיף א), ש"אמרו לו אנו
יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך כו".

(28) להעיר מפ" המיוחס לרש"י בב"ר שם "מארי ביתא, בעל
כרחם שכך כו". אבל מוכן שאין כוונתו שיקחנו בחזקה ובזרוע,
כ"א בע"כ בדין.

(29) פרשתנו שם, ו.

(30) ראה וירא (יח, יט) למען אשר יצוה גו' לעשות צדקה
ומשפט.

(31) ברש"י בב"ר שם: הריני כגר. ובמדרש אגדה (באבער):

אם תרצו אהי' כגר ואם לאו אהי' כתושב.

(32) להעיר מהגירסא בב"ר (הובאה בהוצאת תיאדור) "אם
רציתיו". וכן במדרש שכל טוב כאן.

1 [ועוד זאת: אם שבועת אברהם לא בטלה –
2 מהי התועלת בהסרת הגלולים עם השבועה
3 הכתובה עליהם? וכי בכוחה של הסרה זו לבטל
4 תוקפה של השבועה¹⁵?! ועכצ"ל שכבר בטלה
5 שבועת אברהם¹⁶, והי' מותר ללכוד העיר, והטעם
6 שצוה להסיר הצלמים הוא (כמ"ש במפרשים¹⁷)
7 "רק מפני שהי' זה כעין חלול ה' כ"ז שהיו
8 עומדים, כענין השבועה לגבעונים¹⁸ (ז.א. היות
9 שלפי דעתם של היבוסים עדיין השבועה קיימת היו
10 צריכים לבטל זכר השבועה למנוע חילול השם)].

11 ואילו מסיום הענין, ש"אח"כ קנה את עיר
12 היבוסים לישראל בכתב עולם לאחוזת עולם",
13 משמע שקנה את העיר כדי שרכישת העיר תהי'
14 "ברצונם של בני יבוס"¹⁹!

15 עוד צריך ביאור: ע"י מה נשתנה, שבעת כיבוש
16 יהושע "לא יכלו גו' להורישם", שלא היו רשאים
17 להורישם מפני השבועה (אף שנצטוו "והורשתם
18 את כל יושבי הארץ וגו'²⁰"), ולדוד הי' מותר
19 ללכוד העיר²¹?

20 ג. ויובן זה בהקדם הדו"ד בין אברהם ובני חת
21 שהובא ברז"ל:

(15) ואף שכן אמרו לדוד כמפורש בקרא (ש"ב ה, ו) וכהובא
בפד"א – צ"ל שאמרו זה דרך משטה אני כך (וכיו"ב). וראה
מפרשים לש"ב שם.

(16) בא' מתירוצי הרד"ל שם, "שבאמת השבועה לא בטלה
ולכן לא הי' דוד יכול לירש ארצם . . עד שקנאו ממנו אח"ז".
ומה שהסיר הגלולים, אינו מפני השבועה (שהי' כתוב עליהם),
אלא מפני "שהי' שונא לשמוע ולראות הגלולים בסמוך לו".
ע"ש. אבל נוסף לזה שמפשוט הלשון בפד"א משמע שהסרת
הגלולים היתה מפני השבועה הכתובה עליהם, הרי צלמים בכלל
היו עוד כו"כ, כדמוכח מקראי. ואכ"מ.

(17) רד"ל שם. ועוד.

(18) גיטין מו, א. רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ה.

(19) להעיר שביל"ש וירא ויהושע שם, וכן בערוך ואברבנאל
שם – לא הובא לשון הפד"א "כי אם ברצונם של בני יבוס".

(20) מסעי לג, נב ואילך.

(21) ברד"ל שם "כיון שנצטוו בתורה (שופטים כ, טז) לא תחי'
כל נשמה הרי נתבטל הברית ע"פ הדבור". וצ"ע, דלפ"ז גם בימי
יהושע כבר בטלה השבועה (ועוד קודם שבע שכבשו), ואין נאמר
ביהושע שם "לא יכלו . . להורישם", שאינם רשאים (כספרי
ורש"י ראה שם). ודוחק לומר שלא יכלו מצד החילול השם
שברבו, כי פשוט הלשון לא משמע הכי אלא שנאסרו מצד
השבועה עצמה.

בזית רענן ליל"ש יהושע שם דבני יבוס "פרצו הגדר תחלה
שנלחמו עם ישראל" (ולכן הותר לישראל לכבוש ארצם). אבל
ראה רד"ל שם, שביבוסים לא מצאנו שפרצו הגדר. ע"ש. ואכ"מ.

זאת ועוד: שני אופנים אלה בבעלות אינם
תלויים זב"ז; אפשר להיות בעלות כללית בלי
בעלות פרטית ובעלות פרטית בלי בעלות כללית.
הסברת הדבר:

בעלות כללית אינה שוללת הבעלות הפרטית,
וכמו בעלות המלך על המדינה שלו, דעם היות
שכל הארץ כולה היא ברשות המלך⁴¹, מ"מ אין זה
שולל בעלותו הפרטית של כאו"א מבני המדינה על
רכושו הפרטי (ביתו, שדהו וכו'), אלא שמצד
בעלותו של המלך על כל הארץ חלים כמה דינים
גם על הרכוש הפרטי של כאו"א – דדינא
דמלכותא דינא⁴², ולכן מוטל עליו לשלם מסים
למלך על רכוש זה, ועד שבתנאים מסויימים יכול
המלך ליטול גם את רכושו של האיש הפרטי⁴³,
וכהדין ד"מלך פורץ גדר . . ואין ממחין בידו"⁴⁴,
וכו'.

ולאידך, בעלות הפרטית אינה מביאה (בהכרח)
בעלות כללית⁴⁵. וכמו שמצינו לאחר חורבן
הראשון, דאף את"ל שבטלה בעלותם הכללית של
בני"ע על הארץ⁴⁶ – ד"כיון שנלקחה הארץ מידיהם
בטל הכיבוש" ועד ש"נפטרה מן התורה ממעשרות
ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל"⁴⁷ – מ"מ
נשארה בעלות היחיד על קרקעו, וכמש"נ בירמ'י⁴⁸
"שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום", כי אין
הבעלות הפרטית תלויה בבעלות הכללית.

ב ד"ה בא"ד ועוד נראה (דהחזקה היינו החלוקה שביניהם לקנות
כאו"א חלקו, ולא לקנות מן הכנענים. ועיין שו"ע אדה"ז שם.
ואכ"מ.

(41) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

(42) גיטין י, ב. וש"נ. וראה קו"א לשו"ע אדה"ז שם.

(43) ראה רמב"ם הל' גולה ואבידה פ"ה הי"א ואילך. הל'
מלכים פ"ד.

(44) ב"ב ק, ריש ע"ב. וראה גם משנה סנהדרין כ, ב ובפרש"י
שם. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ג ובלח"מ שם.

(45) ובארות אברהם ויצחק, קנית חלקת השדה מיד בני חמור
נשיא הארץ וכו' יוכיחו.

(46) שנעשית על ידי כיבוש יהושע (דאמי כיבוש ומבטל
כיבוש – ראה הנסמן בהערה הבאה). וראה בהנסמן לעיל הערה
39. ואכ"מ.

(47) רמב"ם ספ"ו מהל' ביהב"ח ובנ"כ שם.

(48) לב, מד. וראה ב"ב כח, סע"ב. וברבינו גרשום שם: מי
שקנה עכשיו בתים או שדות במקום הזה יכתוב בשטר ויחתום
עדים כדי שתהא הקרקע ברשותכם וכשתחזרו מן הגלות ויבואו
המוכרים להוציא מידכם כו' תראו להם שטריכם כו'.

ה) מדוע הביא אברהם את ההוכחה (שהוא יכול
ליטלנה מן הדין) מהבטחת הקב"ה "לזרעך אתן את
הארץ הזאת" – שהנתינה היא לזרעו של אברהם –
ולא מהבטחת הנתינה לאברהם עצמו – "את כל
הארץ גו' לך אתננה"³³?

לפי המדרש³⁴, שההוכחה היא מזה שא"ל
הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת"³⁵, אתי
שפיר – כי כתוב זה אינו הבטחה על העתיד, אלא
ל' עבר, בלשון הירושלמי³⁶ "לזרעך נתתי – כבר
נתתי", וכדאיתא גם במדרש³⁷ על כתוב זה,
ש"מאמרו של הקב"ה מעשה". וא"כ עדיפא אמירה
זו של הקב"ה ("לזרעך נתתי") גם לגבי האמירה
ל"ך אתננה" שהיא רק הבטחה על העתיד;

אבל לפי פרש"י, שההוכחה היא מ"לזרעך אתן
את הארץ הזאת" – קשה, כנ"ל: מדוע לא הביא
ההבטחה ל"ך אתננה"³⁸?

ד. וי"ל הביאור בכל זה:

בבעלות בני"ע על ארץ ישראל יש שני פרטים:
בעלות כללית – זה שכל הארץ שייכת לכלל
ישראל, ובעלות פרטית – זה שכל אחד מישראל
יש לו חלק פרטי בארץ השייך (רק) אליו.

ושני אופני בעלות אלו דבני"ע בארץ ישראל באו
בפועל³⁹ על ידי שני קנינים: הבעלות הכללית באה
ע"י כיבוש הארץ ע"י יהושע כו', שע"י נקנית
כללות א"י לכלל ישראל, והבעלות הפרטית
דכאו"א מישראל בחלקו הפרטי נעשית על ידי
ישיבה וחזקה, שכ"א ישב והחזיק בחלקו⁴⁰.

(33) לך יג, טו. ועד"ז שם, יז. וראה הלשון בפדר"א שהובא
בתחילת השיחה.

(34) ב"ר שם.

(35) לך טו, יח.

(36) חלה פ"ב ה"א.

(37) ב"ר פמ"ד, כב.

(38) ביאור דברי רש"י (והשינוי לגבי לשון המדרש) ע"ד
הדרש (והרמז) – ראה לקו"ש חט"ו ע' 146 ואילך (וש"נ). וראה
שם ע' 204 ואילך ע"ד ההלכה.

(39) דאף שא"י ירושה לנו מאבותינו (ב"ב קט, ב. ע"ז נג, ב)
– מ"מ "לא נקנית להם אלא בחזקה כו' במה ירשתם בישיבה
כו'" (שו"ע אדה"ז חו"מ קו"א להל' הפקר בתחלתו). וראה
בארוכה השקו"ט בגדרי הבעלות דא"י מזמן האבות –
אנציקלופדי תלמודית ערך א"י (ע' ר ואילך. וש"נ). וראה גם
לקו"ש חט"ו ס"ע 103 ואילך. ועוד. ואכ"מ.

(40) ראה המקנה קידושין (כו, א ד"ה בחזקה מנ"ל. שם יד,

38 וההסברה בזה – יש לומר: 39
ההבטחה "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (וכן 40
הכתוב "לזרעך נתתי את הארץ הזאת") כוללת את 41
כל הארץ בלשון "כללי", "הארץ הזאת". והוא לפי 42
שהנידון הוא "הארץ" – ארץ ישראל השייכת 43
בכללותה לכללות עם ישראל;
44 בההבטחה ד"לך אתננה" הרי הכתוב מאריך בה 45
ומפרט ואומר⁵¹ "וראה מן המקום אשר אתה שם 46
צפונה ונגבה וקדמה וימה גו' לך אתננה ולזרעך 47
עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם 48
יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה. 49
קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה גו'".
50 כלומר:
51 (א) בכתובים אלו מודגש גודל שטח הארץ וגם 52
פרטיו ("וראה גו' צפונה ונגבה וקדמה וימה גו'") 53
ורבינו זרעו של אברהם ומנין בו – שמשמעות 54
המשך הכתובים היא, שנתנית ארץ רחבת ידים כזו 55
מתאימה להבטחה ד"ושמתי את זרעך כעפר 56
הארץ", שלכן זקוקים הם לארץ גדולה ביותר וחלק 57
זרעך יהי' בצפונה, חלקו בנגבה וכו'; וענין זה 58
קשור עם הבעלות הפרטית של כא"א מישראל על 59
חלקו בארץ.
60 (ב) "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" – 61
שאברהם יחזיק בארץ, קנין חזקה (כמבואר 62
בגמ'⁵²) – קאי ג"כ על קנין השייך לבעלות פרטית, 63
כנ"ל שחזקה היא (בעיקרה) בקנין הפרטי.
64 ז. ויש לומר, שזהו גם טעם החילוק שבין 65
הכתובים – דבפסוקים המדברים אודות הבעלות 66
הכללית נאמר רק "לזרעך", ואילו בהכתובים ע"ד 67
הבעלות הפרטית נאמר "לך אתננה ולזרעך עד 68
עולם", בהדגשת הנתינה לאברהם בפ"ע:
69 אברהם אבינו הי': (א) ראש לאומה הישראלית, 70
הכוללת את כל בני, ומצד זה הנה כל ענין שנאמר 71
אליו (או ניתן לו) הרי זה ענין ד"כלל ישראל"⁵³;

(51) לך יג, יד-יו.

(52) ב"ב ק, א (דעת ר"א). ובתרגום יונתן לך שם "עבד בה חזקתה". וראה גם ירושלמי קדושין פ"א ה"ג. וכן בהנמק לעיל הערה 39.

(53) וכפשוטו, דאז (לפני לידת יצחק) הי' אברהם כלל ישראל להיותו היהודי היחיד. ולהעיר מצפ"ע עה"ת ר"פ וישב בנוגע ליעקב.

1 ה. ועפ"ז מובנים דברי אברהם לבני חת – "אם 2
תרצו הריני גר ואם לאו אהי' תושב ואטלנה מן 3
הדין": החילוק בין האופן ד"הריני גר" (עי"ז שבני 4
חת ימכרו לו את מערת המכפלה) להאופן ד"אהי' 5
תושב ואטלנה מן הדין" – הוא בגדר הבעלות של 6
אברהם על מערת המכפלה;
7 מערת המכפלה, כמו כל הארץ סביב לה, היתה 8
אז ברשותם ובבעלותם הכללית של בני חת, 9
ובקשת אברהם לקנותה מעפרון היתה רק לרכוש 10
את הבעלות הפרטית (דעפרון) של מקום זה, אבל 11
גם אח"כ תשאר בעלותה הכללית בידי בני חת 12
(שלא מצינו שאברהם כבש מלכות בני חת).
13 וזהו "הריני גר" – כי הארץ נשארה בבעלותם 14
הקודמת של בני חת, ואברהם הוא "גר" הקונה 15
רכוש פרטי במדינת – במלכות בני חת.
16 אמנם כל זה הוא אם יסכימו בני חת למכור לו 17
את מערת המכפלה, אבל "אם לאו – אהי' תושב 18
ואטלנה מן הדין", שנטילת המערה תהי' תוצאה 19
(והמשך) מהבעלות הכללית על ארץ ישראל.
20 והביאור: אברהם ידע שאדם וחיה קבורים 21
במערת המכפלה⁴⁹, ובאם לא יסכימו בני חת 22
למוכרה לו (באופן שתגיע לו הבעלות הפרטית), 23
וירצו להכריחו לקבור שרה במק"א לא אצל חיה 24
צלע מצלעותיו דיציר כפיו של הקב"ה, הרי איגלאי 25
מילתא שכבר הגיע זמן קיום ההבטחה "לזרעך אתן 26
את הארץ הזאת", ותנתן לו (גם) הבעלות הכללית 27
– "אטלנה מן הדין"⁵⁰.
28 ו. עפ"ז מתורץ ג"כ מדוע הובא ע"ז בפרש"י 29
הכתוב "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (או במדרש 30
"לזרעך נתתי את הארץ הזאת") – ולא הכתוב "לך 31
אתננה", ובהקדים:
32 שני אופני בעלות הנ"ל לישראל בארץ ישראל 33
הובטחו לאברהם אבינו: הכתובים "לזרעך אתן את 34
הארץ הזאת", "לזרעך נתתי את הארץ", ענינם 35
בעלות הכללית של עם ישראל על הארץ, ואילו 36
בהכתוב "לך אתננה" מדובר בבעלות הפרטית של 37
ישראל על חלקו בארץ.

(49) ראה פרש"י פרשתנו כג, ב.

(50) ע"ד כיבוש מלך. ולכן אמר ע"ז "אטלנה מן הדין" שמשמעו בע"כ.

ח. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר ג"כ ענין שבועת
אברהם לבני חת "שאין בני ישראל יורשים את עיר
יבוס כי אם ברצונם":¹⁹

אף שבנ"י נצטוו²⁰ "והורשתם את כל יושבי
הארץ גו' וישבתם בה גו' והתנחלתם את הארץ",
שבזה נכלל לא רק מעשה הכיבוש של הבעלות
כללית, כ"א גם "וישבתם בה", שזהו חזקת כ"א
בקרע שלו, בעלות הפרטית – מ"מ שאני הבעלות
הכללית מבעלות הפרטית, דהבעלות הכללית
ניתנה כולה לעם ישראל, מבלי שום נתינת מקום
לשליטת זר; משא"כ בנוגע לישיבה בארץ, הרי
בתנאים מסויימים מותרים גם האומות להשאר
בארץ, וגם מז' האומות. וכמו שנצטוונו⁵⁸ "כי
תקרב אל עיר להלחם עלי' וקראת אלי' לשלום",
שדין זה הוא גם בנוגע לז' האומות⁵⁹, וכמו שעשה
יהושע ד"שלשה⁶⁰ כתבים שלח יהושע עד שלא
נכנס לארץ הראשון שלח להם מי שרוצה לברוח
יברח וחזר ושלח מי שרוצה להשלים ישלים
כו"כ⁶¹.

ועפ"ז יש לבאר בנדו"ד: שבועת אברהם לא
היתה שבנ"י לא ירשו את הבעלות הכללית דעיר
(ארץ) היבוס – כי אא"פ להשבע נגד הבטחת
הקב"ה "לזרעך אתן (נתתי) את הארץ הזאת"; אלא
המדובר בשייכות להבעלות הפרטית, דאף שבנ"י
ישלטו על ארץ יבוס כי היא חלק מארצם, מ"מ
בקשו לברות ברית שלא יחזיקו בה ישראל בבעלות
פרטית "כי אם ברצונם" (של בני יבוס). והיינו,
שגם בני חת הסכימו להשאר תחת שליטת
וממשלת בנ"י, וכל כוונתם היתה רק שלא תושלל
מהם בעלותם הפרטית על עיר יבוס – שבאופן זה
אין איסור (וכההודעה ה"רוצה להשלים
ישלים")⁶².

ויענין זה מודגש גם בלשון בקשת בני חת –
"אנו יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל

והוא גם (ב) ה"אב" של כאו"א מישראל באופן
פרטי, כתוארו "אברהם אבינו", אביהם של כאו"א
מישראל.

ולפי זה: ההבטחה לאברהם ע"ד הבעלות
הכללית דא"י היא לאברהם בתור ראש האומה
(כלל ישראל), וההבטחה בנוגע להבעלות הפרטית
– היא לאברהם בתור ה"אב" של כאו"א
מישראל⁵⁴.

ולכן בהכתובים שבהם באה הבטחה לאברהם
ע"ד הבעלות הכללית, נאמר בהם רק "לזרעך אתן"
(לזרעך נתתי), כי זה אינו בגדר ירושה באופן פרטי
מאב לבן, אלא ניתן לכלל ישראל (ולהעיר שהוא
הוא אותו ה"כלל" במשך כל הדורות⁵⁵); משא"כ
בהבעלות הפרטית שנאמרה לאברהם בתור "אב",
שמוריש לכאו"א מבניו, נאמר "לך אתננה"⁵⁶
ולזרעך⁵⁷, שבזה מודגש היחס ד"אב" ו"בן" שבין
אברהם וזרעו, שע"ז באה הארץ בירושה מהאב –
אברהם – לזרעו עד עולם⁵⁷.

(54) להעיר מיתקאל לג, כד: אחד ה' אברהם וירש את
הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה.

(55) דעבור לא מת (הוריות ו, א) – אלא שצ"ע אם כן הוא
בנוגע לפני מ"ת ולאחר מ"ת.

(56) ראה גם ע"ז נג, ב: מכדי ירושה היא להם מאבותיהם.
ובפרש"י שם ד"ה ואשריהם. וע"פ הנ"ל בפנים יש לפרש מ"ש
רש"י שם "שהרי לאברהם נאמר כי לך אתננה", כי שם קאי לא
רק בדין הבעלות הכללית אלא בדין הבעלות הפרטית, וכדיוק
לשון הגמרא "ירדשה היא להם מאבותיהם". וראה יחזקאל שם
ובמפרשים. ועצ"ע.

(57) ואולי יש לקשר לזה השקו"ט והפולוגתא אם גר מביא
בכורים וקורא (ראה בכורים פ"א מ"ד), ולהלכה פסק הרמב"ם
(הל' בכורים פ"ד ה"ג) "הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם (לך
יז, ה) אב המון גוים נתתיך הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין
תחת כנפי שכינה". וראה פיהמ"ש להרמב"ם בכורים שם.

וע"פ הנ"ל י"ל דזה מה שגר קורא הוא לא מצד היותו חלק
מכלל ישראל (כבנ"י שאצלם ישנה הבעלות כללית מאברהם
כראש האומה), כ"א בגדר בן היורש מאב שלו – אברהם*.

להעיר שלעתיד גם הגרים יטלו חלק בארץ, שנאמר (יחזקאל
מז, כאכג) "וחלקתם את הארץ וגו' לכם ולהגרים הגרים בתוכם
וגו' והי' בשבט אשר גר הגר אתו שם תתנו נחלתו". וי"ל דזהו
בגדר בעלות פרטית שלהם בארץ דיורשים מאברהם**.

(*) להעיר מפיהמ"ש להרמב"ם שם: לפי שאברהם ה' אב לכל
העולם לפי שהוא למדס אמונה.

(**) וראה המשך דברי הרמב"ם בהל' בכורים שם "ולאברהם היתה
השבועה תחלה שידרשו בניו את הארץ". פי' הכס"מ שם. אבל ראה
שו"ת שאגת ארי' סמ"ט.

וראה רמב"ן ב"ב (פא, א) שהגרים בני אברהם ראויים לירושה
אלא שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים כו'. וראה אנציקלופדי
תלמודית ערך גר. וש"נ ואכ"נ.

(58) שופטים כ, יו"ד ואילך.

(59) רמב"ם הל' מלכים פ"ו. וראה בארוכה לח"מ שם.

(60) רמב"ם שם ה"ה (מירושלמי שביעית פ"ו ה"א).

(61) וראה רמב"ן שופטים שם. מפרשי רש"י שם. ועוד.

(62) ראה בארוכה רד"ק ש"ב כד, כג שבני היבוס היו "למס

כלל ישראל אין זה שייך להשבעה [וכשם שידע
אברהם שהקב"ה עתיד ליתן לו כל הארצות האל,
כך ידע שבמקום העקדה בהר ה' יראה⁶⁴ –
שעתידים לבנות ביהמ"ק בעיר היבוס, ולא ישבע
להם "שאין בני" יורשים את עיר יבוס כי אם
ברצונם" באופן שבנין ביהמ"ק יהי' תלוי ברצונם
של בני יבוס!].

יוד. עפ"ז מובן, דזה שבני היבוס לא הניחו
לדוד ליכנס מכח ברית שבועת אברהם הי' שלא
כדין, שהרי בזה התנגדו לבעלות הכללית של בני"
על הארץ (בטעותם שבשבועת אברהם נכלל גם
ההבעלות הכללית על עיר היבוס היא בידיהם),
ומותר לו לדוד להלחם עמם וללכוד העיר.
ומטעם זה צוה דוד להסיר הגלולים שעליהם
כתובה השבועה – מאחר שבני היבוס השתמשו
בשבועה זו שלא כדין.

אמנם, מזה גופא מובן, דגם לאחר שילכד דוד
את עיר היבוס עדיין לא בטלה עי"ז השבועה, כי
לכידתו את העיר היתה רק מדין כיבוש מלך, כדי
לשלוט עליהם (בעלות הכללית), ואין זה נוגע
להשבועה שלא תלקח מהם הבעלות הפרטית "כי
אם ברצונם";

ולכן, אף שהי' יכול להורישם מכח הבעלות
הכללית (ע"ד מלך פורץ גדר כו'), ובפרט מקום
המקדש שנצרך לכלל ישראל – מ"מ, כדי לצאת
ידי השבועה, "קנה את עיר היבוס לישראל"⁶⁵ בכתב
עולם לאחוזת עולם.

(משיחת ש"פ ראה תשמ"ו)

1 הארצות האל, כרות עמנו שבועה כו", היינו שגם
2 הם יודעים שהקב"ה עתיד ליתן הארץ (כולל עיר
3 היבוס) לישראל, ולכאורה מה מקום לירות ברית
4 לעשות ההיפך – "שאין בני" יורשים כו"? אלא
5 שגם לדעת בני חת, השבועה "שאין בני" יורשים
6 את עיר יבוס" אינה בסתירה לזה "שהקב"ה עתיד
7 ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האל".

8 ובזה יומתק הקשר בין שבועה זו לקניית מערת
9 המכפלה: לאחר שהסכימו למסור (למכור)
10 לאברהם את בעלותו הפרטית של מקום מערת
11 המכפלה – ביקשו מאברהם, מדה כנגד מדה,
12 שישבע להם דגם כאשר הבעלות הכללית של
13 הארץ תעבור לרשות ישראל, לא תלקח מהם
14 הבעלות הפרטית של עיר היבוס "כי אם ברצונם".

15 ט. עפ"ז מובן גם המשך הסיפור בפרקי דר"א
16 בנוגע לדוד המלך:

17 טעמו של דוד ש"רוצה ליכנס בעיר היבוס"
18 בפשטות הי' כי בא הזמן להכין את מקום המקדש,
19 שהוא בעיר היבוס (ירושלים)⁶³. וע"פ הנ"ל,
20 ששבועת אברהם לבני חת היתה רק בשייכות
21 לבעלות הפרטית של העיר, מובן בפשטות, שלקחת
22 מקום זה כדי להכין בנין המקדש מעיקרא לא
23 נכללת בשבועה זו. שהרי לקיחה זו היא בשביל
24 כלל ישראל, ושייכת לבעלות הכללית על הארץ
25 (וע"ד לקיחת רכוש פרטי הנצרך להנהגת המלוכה
26 ע"י המלך).

27 כלומר: אי קיום השבועה הי' רק אם הי' מגרש
28 אותם מהעיר כדי שיתיישב איש פרטי במקום,
29 לקיחת הבעלות הפרטית דהיבוס ע"י בעלות
30 פרטית דבני" (וזהו כוונת הכתוב ביהושע "לא
31 יכלו . . להורישם"), משא"כ לקיחת המקום עבור

(64) וירא כב, יד ובפרש"י שם.
(65) תיבה זו (שלכאורה מיותרת) משמעה – בעלות כללית
דישראל. אבל עפ"מ"ש בפדר"א שם שדוד לקח מכל שבט נ'
שקלים י"ל, שהכוונה לבעלות פרטית, כדי שיהי' לכל ישראל קנין
במקום המקדש ובעיר ירושלים (כפשטות לשון הפדר"א שדוד
קנה כל עיר היבוס*). וצ"ע בהא שירושלים לא נתחלקה לשבטים
(יומא יב, א. רמב"ם ה' רוצה ושמירת נפש פ"ט ה"ד
(מהשיעורים דשבוע זה – בשנת הרפסת השיחה – תשמ"ז)).
ואכ"מ.

(*) והוא דלא כפשטות הכתובים בסוף ש"ב (ודה"א כא, יח ואילך)
שקנה רק מקום הגורן (מקום המקדש). וראה זבחים קטז, ב
ובפרש"י שם.

עובד* (ראה רמב"ם ה' מלכים שם ה"א). וצע"ק שבשופטים
(א, כא) לא נאמר אצל היבוס שהיו "למס" כמש"נ שם לאחר"
אצל שאר האומות ש"לא הורישו".
(63) ראה דר"ל לפדר"א שם אות פז. וראה מפרשים לש"ב
בסופו.

(*) דמפשטות לשון "שנשארו שם משכבשוה בני יהודה כו" והיו
שם למס עובד כו" ע"י המס שהיו עובדים לבני יהודה ובני בנימין"
משמע שכוונתו דעוד זמון כיבוש בני יהודה ובני בנימין היו למס
עובד (אבל ראה אברבנאל ש"ב שם).

ילקוט לוי יצחק על התורה

שהיו מדברים במשה.

עץ יוסף

שמות ל"ג, ח - והיה כצאת משה אל האהל יקומו כל העם ונצטבו איש פתח אהליו והביטו אחרי משה עד באו האהלה

ע

ביאור המדרש (שמו"ר פנ"א, ד) "חמי קדל דברי עמרם" – שהראהו הקב"ה קשר של תפילין, בחי' לאה, וביאורו

חמי קדל. קדל הוא תרגום של ערף (ראה תרגום לבי תשא לב, ט).

חידושי הרש"ש

במד"ר פ' פקודי חמי קדל דברי עמרם ע"ש. שהעורף שלו דהיינו אחורי הראש שמן, ומשה זכה לבחי'

(1) בסימן זה יבואר:

(א) מהי הכוונה שנקט לשון "קדל" (העורף) דוקא, מכל שאר חלקי הגוף?

(ב) מהו הענין דה"ע"רף" הוא "שמן"?

(ג) גם יבואר הלשון, "דברי עמרם".

(2) לבחי' לאה: ראה מאמר ד"ה ביוהר חיי שרה כו' תקס"ה (יצא לאור בקונטרס בפ"ע – עש"ק שופטים תשפ"א) וז"ל: יוכן ע"פ הידוע דבחי' רחל היא ה"א אחרונה דשם הוי', סופא דכל דרגין שבאצי', והיינו בחי' כח הפועל בנפעל, בה"א ברא"ם, מאין ליש כו'. ובחי' לאה היא ה"א הראשונה דשם הוי', כמ"ש ושם* הגדולה לאה כו' כמ"ש במ"א. והן ב' עלמין, עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, כמ"ש מן העולם ועד העולם.

וביאור הדברים, הנה ידוע עד"מ אותיות הדבור שמקבלים מאותיות המחשבה תמיד. והנה אותיות המחשבה הם סוף כל המדריגות שבבינה, דהיינו לאחר שנתגשם השכל כבר בהשגה ממש, ואז יבא לכלל אותיות מחשבה לחשוב ולתפוס את השכל מבחי' אותיות מחשבה ממש הגשמיים, והוא מבחי' אחוריים* דאימ"א, ונק' ג"כ בחי' מלכות דתבונה, שהוא סוף כל המדריגות שבבינה כידוע, והיינו בחי' לאה, והוא בחי' נוקבא, להיותה מקבלת השפע של השכל בתוכה ממש כדוגמת הנקבה שמקבלת שפע מהזכר עיי"ש.

(* ושם הגדולה לאה כו' כמ"ש במ"א: ויצא כט, טז. ראה זח"ג יז, א. תורה אור וישב כט, ד. תורת חיים פ' ויצא קסז, ג הערה 38. סידור עם דא"ח (הוצאת תשע"ט) צז, ד ובהנסמן שם. אור התורה חנוכה (בראשית כרך ב) רחצ, ב וש"נ. מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' רכב. וש"נ.

(**) אחוריים דאימ"א . . . לאה: ראה ע"ח שער לו (שער יעקב ולאח) פ"ד. לקו"ת להאריז"ל ס"פ לתולדות ופ' ויצא. וראה ג"כ מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א בהוספות ע' 8 ובהנסמן לשם. אמרי בינה (הוצאת תשס"ט) קג, ד. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (הוצאת תשע"ה) קמה, ג.

(פקודי לח, כא) אלה פקודי המשכן, ולמה עשה עמהם חשבון, הקב"ה יתברך שמו מאמינו שנא' (בהעלותך יב, ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, ולמה אמר להם משה באו ונעסוק במשכן ונחשוב לפניכם, אלא ששמע משה ליצני ישראל מדברים מאחריו, שנא' (תשא לג, ח-ט) והי' כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמד פתח האוהל ודיבר עם משה והביטו אחרי משה, ומה היו אומרים, רבי חמא אמר היו אומרים חמי קדל דבריה עמרם, וחבירו א"ל אדם ששלט על מלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהא עשיר, כששמע משה כך, א"ל משה חייכם נגמר המשכן אתן לכם חשבון, אמר להם באו ונעשה חשבון, הוי, ואלה פקודי המשכן משכן העדות.

שמות רבה פרשה נא, ו

ומה היו אומרים, אע"ג דודאי עיקר הבטתם כדי לראות בבואו האהלה, שיעמוד עמוד הענן פתח האוהל, כדי להשתחות לנגדו כמפורש בכתובים. מ"מ מדהוה סגי למימר והביטו עד בואו האהלה, וכתב אחרי משה, למימר שמדברים במשה . . . ור' חמא דריש לגנאי, דאחרי משה משמע לי' מרגנים אחריו אומרים שערפו שמן ודשן, כדקאמר חמי קדל.

יפה תואר הארז

היו אומרים חמי קדל כו'. פי', אחד אמר לחבירו בא וראה צוארו וערפו של בן עמרם כמה הוא שמן, וחבירו משיב לו שכל זה הוא ממה שלקח משלנו, מכיון שכל כך עושר מנדבת המשכן תחת ידו אי אפשר שלא יקח, ומה אתה מבקש ושואל על עשרו.

באו ונעשה חשבון הוי אלה פקודי המשכן משכן העדות. דריש "העדות" לשון (בלק כג, יח) האזינו עדי, והיינו מה

ולאה מקומה בערף.¹

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד תכו

לאה³ שהראהו הקב"ה⁴ קשר דתפילין של ראש⁵ בחי' לאה,

ושם קו, ג, וז"ל: וידוע דבחי' אותיות המחשבה נק' לאה ושרשה מבחי' אחוריים דאימא והוא בחי' מלכות דתבונה, פי' מלכות דתבונה, מה שהשכל נתפס ומושג שאז מתלבש באותיות המחשבה, ופי' אותיות ידוע שהוא ענין גילוי ההעלם בכל מקום. . . אותיות המחשבה לחשוב את המושג באותיות המחשבה ממש שנק' לאה. עיי"ש.

וראה תורת חיים פ' נח נו, א. ויצא קע, ב. מאמרי אדמו"ר האמצעי עקב ע' רפג.

(3) מבאר, דמשה זכה לבחי' "לאה הגדולה", בחי' שָׁמֶן וְשֵׁן.

(4) מנחות לה, ב. "והסרתי את כפי וראיתי את אחורי (כי תשא לג, כג). אמר רב חנא בר ביזא אמר ר' שמעון חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה למשה קשר של תפילין". ראה הביאור בהערה 5. לקמן סי' עא.

(5) ראה אור התורה דרושים לשבועות (במדבר כרך א) ע' קיט וז"ל: ארז"ל מלמד שהראה לו קשר של תפילין שמאחוריו, וזה פלא לכאורה למה קשר של תפילין ולא תפילין עצמם, אך הענין כידוע בשרש ענין התפילין שהן ד' מוחין דז"א שמתחלקים מצד הארת קוצא דשערי דאריך אנפין המכה באחורי הדעת כו' (וכמ"ש בזהר פ' ואתחנן ומבואר במ"א) ויש בזה ב' מדרגות.

הא' בחי' פנימי' הארה המאיר בבחי' הפנימי' דמוחין חו"ב שבפנים לחלק לד' מוחין והן ענין ד' הפרשיות דתפילין כידוע דחו"ב הן פ' קדש והי' כי כו', ובפ' קדש יאיר מבחי' פנימי' ח"ע דמ"ס דא"א כו' ומלוכב

באותיות הללו הכתוב¹ בקלף זה בלא נגיעת אות בחברתה כו', וכן בפ' והי' כי 'ביאך כו' מבחי' פנימי' בינה עילאה דאריך אנפין ועתיק וימין כו',

אבל ברצועות שנמשכים מתפילין ש"ר אחורי הראש עד קשר של תש"ר הוא רק בחי' חיצוניות ההארה מחיצוניות המוחין דז"א שהן ד' בתים דתפילין שנמשך ג' כ מבחי' אחוריים דדעת שנחלק מצד הארת קוצא דשערי הנ"ל, והוא מדרגה הב' שבחיצוני',

(וכמ"ש במ"א שהרצועות שנמשכים בקשר של תש"ר הוא בחי' חיצוניות השפע שנמשך מהמוחין לצורך הנהגת העולמות בבחי' המדות דז"א שיוצאים מן השכל שבראש אם לזכות או לחוב ע"כ נמשכים עד כנגד הלב כו'),

וזהו שאמר וראיתי את אחורי דוקא שהוא רק קשר של תפילין שנמשך מחיצוניות ח"ע שבמוחין דתפילין אבל בחי' פנים שהוא בחי' פנימי' ח"ע שבפ' קדש כו' לא יראו לפי שפנימי' ח"ע שבתורה לא נגלה גם למשה. עיי"ש.

(6) ראה לעיל סי' סד. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סי' צז – הרמז בגי' ערף" המרמז לבחי' אחוריים דחו"ב עיי"ש.

ואולי עפי"ז יומתק הלשון "דבר" עומד – "עומד" בגי' ערף". ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ד סימן מט.

המשך ביאור למס' בנורות ליום רביעי עמ' ב

בטן אמו, וְהָבָה הָבָא אַחֲרָיו, שיצא דרך הרחם, שְׁנִיתָן אֵינָן, נחשבים כְּבוֹר, לֹא לְנַחֲלָה ליטול פי שנים בירושה, וְלֹא לְבָהֶן, שאין צריך לפדותן אצל כהן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, הָרִאשׁוֹן שיצא דרך דופן, כְּבוֹר לְנַחֲלָה, וְהַשֵּׁנִי שנולד אחר היוצא דופן, נחשב כְּבוֹר לְפִדּוֹתוֹ בְּחֵמֶשׁ סָלְעִים.

גמרא

שנינו במשנה שולד ראשון שהוצא דרך דופן, והולד הנולד אחריו, לדעת תנא קמא, שניהם אין להם דיני כבור. הגמרא מבארת את המקור לכך: וְלֹד רִאשׁוֹן שיצא דרך דופן, לְנַחֲלָה לֹא נחשב כְּבוֹר, משום שלגבי ירושת כבורה, וְיִלְדוּ לוֹ (דברים כא טו) כְּעֵינָן – צריך שיוולד הבכור דרך לידה, וזה לא נולד דרך לידה, אלא הוצא דרך דופן. לְעֵנִן חֵיבוֹ פִּדְיוֹן בְּחֵמֶשׁ סָלְעִים, נִמְי לֹא נחשב היוצא דופן כבור, שכן 'פֶּטֶר רָחֵם' כְּעֵינָן – צריך שיוולד דרך פתח הרחם, וזה לא יצא דרך פתח הרחם, ולא התקדש בכבורה. ואף ולד שְׁנִי הבא אחריו, לְנַחֲלָה לֹא נחשב

16 כבור, משום שלירש חלק בכורה, 'רִאשִׁית אוֹנוֹ' כְּעֵינָן – צריך
17 שיהא הוא הראשון, ואילו זה שני הוא, שהרי קדם לו היוצא
18 דופן שהוא ולד גמור. לְעֵנִן חֵיבוֹ פִּדְיוֹן בְּחֵמֶשׁ סָלְעִים, נִמְי לֹא
19 נחשב כבור, קֶסֶפֶר תנא קמא, מי שהוא כְּבוֹר רק לְדָבָר אֶחָד,
20 כגון זה שיצא ראשון מרחם אמו, ונחשב כבור לרחם, אך אינו
21 כבור לולדות, כי אחיו שיצא דרך דופן קדם לו, לֹא הָיָה כְּבוֹר
22 לְעֵנִן חֵיבוֹ פִּדְיוֹן הַבֵּן.
23 הגמרא מביאה את דברי רבי שמעון ומבארת את טעמו: רַבִּי
24 שְׁמַעוֹן אֹמֵר, הָרִאשׁוֹן כבור לְנַחֲלָה, וְהַשֵּׁנִי לְחֵמֶשׁ סָלְעִים. רַבִּי
25 שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִייה, דְּאָמַר (בריתות ט) שתיבת 'תִּלְד' האמורה בפסוק
26 לגבי טומאת לידה מיותרת, ובאה לְרִבּוּת ולד יוֹצֵא דוֹפֵן,
27 שלידתו נחשבת לידה גמורה, ואמו טמאה לידה, והוא הדין
28 שנחשב לידה ובכור הוא לגבי ירושת נחלה. וְהַשֵּׁנִי שנולד אחר
29 היוצא דופן, נחשב כבור לְחֵמֶשׁ סָלְעִים, דֶּקֶסֶפֶר רבי שמעון,
30 כְּבוֹר לְדָבָר אֶחָד, כגון ולד זה, שיצא ראשון מרחם אמו, ונחשב
31 כבור לרחם, הָיָה כְּבוֹר לְעֵנִן חֵיבוֹ פִּדְיוֹן הַבֵּן.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

הקמת המשכן ולקחה

אדם עלול לחשב, שהיות ונמצאים אנו על סף הגאולה, אין לו אלא "לארז את החבילות" ולהמתין לביאת המשיח, ואין כבר צורך בעבודה.

התשובה על כך היא:

גם כאשר חנו בני ישראל במדבר לזמן קצר בלבד, היתה חנייתם באפן של קביעות. כולל הקמת המשכן והעבודות בו, אף על פי שמיד למחרת היו צריכים לפרקו. ואף כאן: גם כאשר נמצאים בגלות לזמן קצר, עוד רגע אחד בלבד, הרי גם רגע זה צריך להיות באפן של קביעות, ובמילא יש למלאותו ב"הקמת המשכן", בתורה ומצוות.

ועבודה זו היא באפן של חבור הפכים. שכן, מצד אחד יש כאן תנועה שלמעלה ממדידה והגבלה, התשוקה והגעגועים לגאולה העתידה; ולאידך, נעשית העבודה בפרטיות ובדייק, בתכלית המדידה וההגבלה.

(שיחת ש"פ ויגש תשמ"ז. מתוך לקראת שבת)

מהו הצורך בתורה חדשה?

לכאורה צריך להבין טעם הדבר מה שלעתיד יהיה גלוי בחינת 'תורה חדשה', לשם מה צריך להיות ענין תורה חדשה?

ויש לכאור זה על פי המבאר בדבור המתחיל עטה אור כשלמה (ספר המאמרים ה'ש"ט צמוד 67 ואילך). דענינה של התורה הוא שהיא 'ממצע' בין הקב"ה לישראל ובין אור אין סוף לעולמות. וזהו ענין עטה אור כשלמה נוטה שמים פריעה, דקאי על התורה שהיא בבחינת ממצע כו'.

ובזה יובן מה שלעתיד לבא יהיה גלוי בחינת תורה חדשה, כי כשם שלעתיד לבא יהיה עלוי וחדוש בעולם, בחינת שמים חדשים וארץ חדשה, ועל דרך זה עלוי וחדוש בישראל, כן צריך להיות עלוי וחדוש גם בתורה, משום שהיא הממצע בין אור אין סוף לעולמות ובין הקב"ה לישראל.

(סה"מ תשד"מ ע' קלה - בלתי מוגה. מתוך לקראת שבת)

ידיעת אלקות לעתיד לבוא

ידיעת אלקות לעתיד לבא הוא שכל על עבודתנו עכשו בזמן הגלות. וישנם ב' ענינים בידיעת האלקות לעתיד לבא, כנגד ובהתאם לב' הענינים בעבודת האדם בזמן הגלות:

על ידי זה שכל אחד ואחד מקיים את שליחותו הפרטית, שבזה ישנם חלוקים בין קטנים לגדולים (כגון חמש למקרא, כן עשר למשנה וכו') - יהיה לעתיד לבא הידיעה בענינים ומדרגות פרטיות באלקות, ובה יהיו חלוקים בין קטנים לגדולים;

אבל מצד נקודת השליחות של ירידת הנשמה ועבודתה בעולם, בתור השליח של השם יתברך, ש"שלוחו של אדם כמותו" - שבזה כל בני ישראל שווים - יהיה לעתיד לבא "ידעו אותי" (עצמותו יתברך), ובידיעה זו לא יהיו חלוקים, "כולם ידעו אותי", כלם בשווה.

(ע"פ תו"מ תשמ"ח ח"א ע' 590. מתוך לקראת שבת)

האם יוצאו לאור ספרים לעתיד לבא?

לכאורה לעתיד לבא לא יהיה צורך להעלות דברי תורה על הכתב, שהרי מטרת הכתיבה היא שלא ישכחו הדברים, ואלו לעתיד לבא לא תהיה שכחה (ראה הלכות תלמוד תורה לאדמו"ר הזקן פרק ב סוף הלכה י. תניא פרק ל"ז (מז, א)) - אולם מצינו שגם לפני שנכתבה תורה שבעל פה (כשהשכחה לא היתה מצויה), "ראש בית דין או נביא שהיה באותו הדור כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו... וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כו'" (הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד).

ולכאורה, כאשר אין שכחה מהו הצורך להעלות הדברים על הכתב?

ומהטעמים לזה (שגם כשאין שכחה, יש ענין בכתיבת הדברים) - שעל ידי הכתיבה (כמו על ידי הדבור) נתוסף יותר בהבנת הענינים, ועד לתוספת חדשים כו', כנראה במוחש.

(ע"פ תורת מנחם תנש"א ח"ב ע' 104 הערה 58. מתוך לקראת שבת)

כל ימיו בתשובה

"ושוב יום אחד לפני מיתתך - וכי יודע באיזה יום ימות? אלא - יעשה תשובה היום, שמה ימות למחר; ישוב למחר שמה ימות למחרתו; ונמצא כל ימיו בתשובה" (שבת קנג, א).

בספר מהרי"ל (עמוד מב) מבאר טעם אחר לעשיית תשובה בכל יום. וזה לשונו: "בכל יום יעשה אדם תשובה.. משום דלימות המשיח אין מקבלין בתשובה (ודגמת זה אין מקבלין גרים אז (יבמות כד, ב), דהמתגרר אז אין עושה מאהבת ה' רק לשמח בשמחת ישראל), ומאחר דאנו מצפין לישועה בכל יום, מי שאינו שב ויבא משיח במהרה במינוי שוב לא מצי שב, וישאר חס ושלום בחטאיו".

הוי אומר - במקום לחזור בתשובה מתוך דאגה וחרדה ליום המיתה, עדיף לחזור בתשובה מתוך צפיה ותוחלת לביאת המשיח!

(שיחת ש"פ וילך תשי"ט. מתוך לקראת שבת)

שלש ארצות - מתחילות בקו"ף

בברית בין הבתרים הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו כי ינחיל לבניו אדמות של עשרה עמים. אך לפעל ירשנו בכבוש הארץ על ידי יהושע והשכטים רק אדמות של שבעה עמים בלבד: החתי, הפרזי, הרפאים, האמרי, הכנעני, הגרגשי והיבוסי. אדמות של שלשה עמים

נוספים - קיני, קנזי וקדמוני (או בשמם האחר: אדום צמון ומואב) - נמצאות בעבר המזרחי של הירדן, והן תנענה לדינו בימות המשיח.

והנה על דרך הרמז, מוצאים אנו כי שמות שלשת העמים (קיני, קנזי וקדמוני) מתחילות באות ק', שצורתה הנה עם רגל שמאלית היודרת למטה - מורה על כך שהגלויים הרוחניים העליונים יחדרו בעולם הגשמי התחתון שלנו - בזמן הגאולה העתידה. דבר שמתבטא בהרחבת הארץ כפשוטה.

(ע"פ שיחת ש"פ לך תשנ"ב, סעיף יג. מתוך לקראת שבת)

הכניסה לארץ בגאולה

הכניסה לארץ בגאולה העתידה לא תהיה באופן של כבוש ומלחמה, ככניסה לארץ בפעם הראשונה - שבע שנים שכבשו ושבע שנים שחלקו - אלא מתוך מנוחה, "בשובה ונחת", ותקף ומיד.

ונוסף לזה, לא יצטרכו לעבודה של "שש שנים תזרע שדה ושש שנים תזמר כרמך" - שהרי "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלסקאות וכלי מלח", אשר עם היותם "גלסקאות וכלי מלח", שיצאו מ"הארץ" (לא מהשמים), מכל מקום, לא יהיה צורך בפעולה טבעית כדי להשיג, מכיון שארץ ישראל תוציאם בדרך נס, כך שלא יהיה צורך להמתין משה זמן.

(התועדויות תשמ"ז ח"ג ע' 279. מתוך לקראת שבת)

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' ב

דלמא אויל לנבי חכם ושרי ליה - שמא ילך לחכם ויתיר לו את נדרו. מתרצת הגמרא: קסבר התנא שצריך לפרט את הנדר לפני החכם, וכשישמע החכם מדוע נדר לא יתיר לו.
מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר 'צריך לפרט את הנדר', אלא למאן דאמר 'אין צריך לפרט את הנדר' מאי איבא למימר, הלא יש לחשוש שיתיר לו החכם מבלי שיפרט. מתרצת הגמרא: דמדרינן ליה ו-מדירים אותו בפני רבים, ונדר שנדר בפני רבים אין לו התרה.
מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר 'נדר שחודר ברבים אין לו התרה', אלא למאן דאמר שגם נדר שנדר בפני רבים יש לו התרה, מאי איבא למימר. מתרצת הגמרא: דמדרינן

בהכרח הכוונה היא להתיישה וקנה, דכונתה קבא בכחונה שהם כהנת נקבה וקנה הכשרים לעבודה באותו יום, ואם כן יקשה, וכי כהנת בת עבודה היא. מתרצת הגמרא: לעולם הכוונה לאהרן ובניו שכשרים לעבודה באותו יום, דכונתיה קבא בקרבנות שהם תייש ובנו שאינם כשרים להקרבה באותו יום, שהרי אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין, עדיא אמרה ו-זאת אומרת שמשנתנו כשית תנניה היא, שאיסור זה נהג גם בזכרים. ותנניה, איסור 'אותו ואת בנו' נהג בנקבות ואינו נהג בזכרים. תנניה אומר, איסור זה נהג בזכרים ונקבות. שנינו במשנה: והנושא נשים כו'. תנא, נדר הנאה ועובר, ולאחר מכן יורד מעבודתו ומגרש. מקשה הגמרא: וליחוש

חומש יומי

פרשת חיי שרה

~ יום ראשון כ"א מרחשון ~

כג. (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה א וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנִים וּשְׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

כס"א וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּשְׁבַע שָׁנִים • לָכֵן, נִכְתָּב "שָׁנָה" בְּכָל כּוֹל וּכְלָל, לומר לך שְׁכָל אֶחָד נִדְרָשׁ לַעֲצֹמוֹ, בַּת מֵאָה כָּבַת

~ נקודות משיחות קודש ~

כל ימי חיי שרה היו טובים?

חיים בשריים כי אם חיים רוחניים". וַיְהִי גַם הַפְּרוֹשׁ בְּ"חַיֵּי שָׂרָה" – הַעֲנִינִים שֶׁבָּהֶם הָיוּ חַיֵּי נִשְׁמָתָהּ שֶׁל שָׂרָה. "חַיֵּי שָׂרָה" אֵלּוּ הָיוּ "שְׁוִין לְטוֹבָה" בְּמִשְׁוֹף כָּל שְׁנוּתֶיהָ, כִּי הִתְבַּדְּלִים בֵּין הַתְּקוּפּוֹת וְהַזְמָנִים הֵם רַק בְּעֲנִינִים הַנוֹגְעִים לַחַיִּי הַגּוֹף, אֲבָל חַיֵּיהָ הַרוּחָנִיִּים שֶׁל שָׂרָה הָיוּ "שְׁוִין לְטוֹבָה" כָּל רֶגַע וְרֶגַע בְּהִיוּתָהּ עָלִי אֲדָמוֹת, גַּם בְּהִיוּתָהּ בְּבֵית פְּרָעָה וּבְבֵית אַבְרָמָלֶךְ וְכו'.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ה ע' 92 ואילך)

וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה גו' שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה (כג, א) יֵשׁ לְדַבֵּק בַּלְשׁוֹן הַפָּסוּק "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה", שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ לְשׁוֹן הַכְּתוּב בַּמְּקוֹמוֹת אַחֲרִים – "וַיְהִי יָמֵי פְּלוֹנִי", אוֹ "(יָמֵי) שְׁנֵי חַיֵּי פְּלוֹנִי". עוֹד יֵשׁ לְהַבִּין מָה שֶׁפָּרַשׁ רַש"י "שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה – בְּלֶן שְׁוִין לְטוֹבָה", שֶׁלֹּכְאוּרָה הַדְּבָרִים תְּמוּהִים: כִּיצַד אֶפְשָׁר לומר שְׁכָל מֵאָה עֶשְׂרִים וּשְׁבַע שְׁנוּתֶיהָ שֶׁל שָׂרָה הָיוּ "שְׁוִין לְטוֹבָה"? וְהָרִי בְּשָׁנִים אֵלּוּ נִכְלָלוּ זְמַנִּים וּתְקוּפּוֹת שׁוֹנוֹת מְאֹד מִבְּחִינַת הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם, כְּמוֹ בְּהִיוּתָהּ בְּאוּר כְּשָׂדִים וּבְחָרָן, לְאַחַר שֶׁבָּאָה "אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָהּ". בְּהִיוּתָהּ בְּבֵית פְּרָעָה וּבְבֵית אַבְרָמָלֶךְ, וְכִיוֹצֵא בָּזֶה. יֵשׁ לומר:

חַיֵּיהֶם הָאֱמִתִּיִּים שֶׁל הַצַּדִּיקִים הֵם חַיֵּי הַנִּשְׁמָה וְעֲבוֹדַת ה'. וּבַלְשׁוֹן אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן בַּמִּנְיָן: "שְׁנֵי הַצַּדִּיק אֵינָם

בעל הטורים

כג. (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה. כְּתִיב לַעֲלִי מִיָּנִיָּה (כב, כג) "וּבְתוֹאֵל יֶלֶד אֶת רַבָּקָה". עַד שֶׁלֹּא שָׁקַעַה שְׁמִשָּׁה שֶׁל שָׂרָה וְרַחֵם שְׁמִשָּׁה שֶׁל רַבָּקָה. וַיְהִי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה, רָאשֵׁי תִיבוֹת: שְׁמִשָּׁה. וַיְהִי "וְרַחֵם הַשְּׁמִשָּׁה וְכֹא דָּבָר אַחֵר: מִנֵּן וַיְהִי הָיוּ עֵינֶיךָ שְׁנוּתֶיהָ מִשְׁנוּלָד יִצְחָק, דְּבַת תְּשַׁעִים הִיְתָה כְּשִׁנּוּלָד וְכָל יָמֶיהָ כִּכ"ז. תורה ב

הפניות לשיחות קודש

חיי שרה: הטעם שכל הפרשה נקראת "חיי שרה", אף שמדברת על התקופה שאחר פטירתה – לקו"ש חט"ו ע' 145. בת ק' כבת כ' . . כולן שווין לטובה: ביאור כיצד כל שנותיה של שרה היו שווין לטובה, גם בזמנים בהם הייתה ירידה – לקו"ש ח"ה ע' 336.

(ב) וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ
בְּיָמֶיהָ שָׂרָה בְּקִרְיַת אֲרָבַע הוּא חֶבְרוֹן
בְּאֶרֶץ דְּכָנָן וְאֵתָא אַבְרָהָם לְמִסְפָּדָה
לְשָׂרָה וּלְמִכְבָּה:

וַיָּבֵא אַבְרָהָם • מִבְּאֵר שָׁבַע. לְסָפֵד לְשָׂרָה
וּלְבִכְתָּה • וְנִסְמְכָה מִיתָת שָׂרָה לְעִקְתָּהּ יִצְחָק, לְפִי
שָׁעַל-יָדֵי בְשׁוּרַת הָעֵקֶדָה, שְׁנִדְמָן בְּנָה לְשָׁחִיטָה,
וְכִמְעַט שָׁלָא נִשְׁחַט, פָּרְחָה נִשְׁמָתָה מִמָּוֶה וּמִתָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הנשמה והגוף – כיום ולעתיד לבוא

לו' תתברך דינה בתחיתונים דוקא". כלומר, הקדוש ברוך
הוא נתאנה לשכן בתוך הגשמיים והחמריים שיוצבו
ויקדשו בגי' ישראל על ידי עבודתם בקיום המצוות.
ויעוד זה יושלם לעתיד לבוא, כש"ימלא כבוד ה' את כל
הארץ הגשמיית דוקא, וראו כל בשר יחדיו" את כבוד ה'
ויקדשו.

בזמן הזה, עבודת האדם היא להגביר את הנשמה על
הגוף, להתמסר לעבודת ה' ולזכך את הגוף ולקדשו. אך
לעתיד לבוא, כשתשלם העבודה והגשמיים תתעלה
ותתקדש ותהיה משפן לה', יהיה הדבר להפך: הגוף
יהיה נעלה יותר מן הנשמה, עד שהנשמה תהיה נזונית
מן הגוף.

וזהו הבאור בצווי ה' לאברהם "כל אשר תאמר אליך
שרה שמע בקלה", שמשמעויות שהנשמה (אברהם)
צריכה לשמע בקול הגוף (שרה). שכן האבות "הטעמן
הקדוש ברוך הוא בעולם הזה מעין העולם הבא", ולכן
כבר היתה נקרת בהם מעלת הגוף שתתגלה לעתיד.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"א ע' 31 ואילך)

ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא
אברהם לספד לשרה ולבכתה (כג. ב)
מבאר בזהר הקדוש: "ותמת שרה" – זה הגוף, "בקרית
ארבע" – אלו ארבעת היסודות (אש, רוח, מים וקפרי),
"היא חברון" – שהיו מחברים בגופו בחייו (שהרי הגוף
מרקב מארבעת היסודות), "ויבא אברהם" – זו הנשמה,
"לספד לשרה" – זה הגוף (כי גם לאחר המיתה הנשמה
קשורה לגוף).

פרוש זה, שאברהם הוא הנשמה ושרה היא הגוף, מעורר
תמיהה גדולה: הרי רצונה של הנשמה הוא להתקרב
לה', והגוף מתאנה לעניינים חמריים. אם כן, ודאי שעל
האדם להכריע כרצון הנשמה. לפי זה, כיצד נצטוו
אברהם אבינו – שהוא הנשמה – "כל אשר תאמר אליך
שרה" – שהיא הגוף – "שמע בקולה"? האם הנשמה
צריכה להכניע את רצונותיה, חס ושלום, לתשוקותיו של
הגוף?

ויש לכאור זאת בהקדמת הידוע, שתכלית בריאת העולם
וירידת הנשמה למטה היא, כמבאר בספר התניא, ש"זה
כל האדם ומכלית בריאתו וירידתו לעולם הזה, להיות

(ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֵת
לְאָמֹר:

ג וְקָם אַבְרָהָם מֵעַל אִפִּי מִיתָהּ וּמִלָּל עַם בְּנֵי
חֵתָא לְמִימָר:

בפרשה. לפי שהמבקר מקחו של
תלמיד חכם כאלו קיים עשרת
הדברות שיש בהם יו"ד פעמים
ח'. תורה ד

אותו. תורה ג
(ג) וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֶתוֹ
וַיְדַבֵּר אֶל בְּנֵי חֵת. מלמד שאסור
לספר לפני המת. "פעמים בגי' חת"

(ב) וּלְבִכְתָּה. כ"ף קטנה, שלא בכה
אלא מעט לפי שזקנה היתה. אי נמי
שהיתה כמו גורמת מיתה, שמסרה
דין, ועל כן נענשה היא תחלה,
והמאבד עצמו לדעת אין מספדין

בעל הטורים

(ד) גִּרְיֹתָוָשֶׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֲחֻזַּת־קֶבֶר עִמָּכֶם
וְאֶקְבְּרָה מִתִּי מִלִּפְנֵי:

כ"י • גִּרְיֹתָוָשֶׁב אֲנֹכִי עִמָּכֶם • גֵּר מֵאֶרֶץ אַחֲרֵת, וְנִתְּשָׁבְתִי עִמָּכֶם. וּמִדְּרַשׁ אֲנֹדָה: אִם תִּרְצוּ, הָרִינִי גֵר. וְאִם לֹא, אֶהְיֶה תוֹשֵׁב וְאֶטְלָנָה מִן הַדִּין, שְׁאִמְר

(ה) וַיַּעֲנוּ בְּנֵי־חֵת אֶת־אֲבִרָהֶם לֵאמֹר לוֹ:

(ו) שְׁמַעְנוּ וְאֲדֹנֵי נָשִׂיא אֱלֹהִים אֶתְּחִיב בְּתוֹכָנוּ בְּמִבְחָר
קִבְּרֵינוּ קֶבֶר אֶת־מִתְּךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת־קִבְּרוֹ
לֹא־יִכְלָה מִמֶּךָ מִקֶּבֶר מִתְּךָ:

כ"י • לֹא־יִכְלָה • לֹא יִמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים מ) "לֹא תִכְלֹא רִחְמֶיךָ", וְכְמוֹ: (לעיל ח) "וַיִּכְלֹא הַגָּשֶׁם".

(ז) וַיָּקֻם אֲבִרָהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעַם־הָאָרֶץ לְבְנֵי־חֵת:

(ח) וַיְדַבֵּר אֹתָם לֵאמֹר אִם־יֵישׁ אֶת־נַפְשְׁכֶם לְקֶבֶר
אֶת־מִתִּי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְוִנִי וּפְגַעֲוִלִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן־צֹחַר:

כ"י • נַפְשְׁכֶם • רְצוֹנְכֶם. וּפְגַעֲוִלִי • לְשׁוֹן בְּקָשָׁה, כְּמוֹ: (רות א) "אֶל־תִּפְגַּעֲנִי־בִי".

(ט) וַיִּתֵּן־לִי אֶת־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר־לֹא אֲשֶׁר
בְּקִצָּה שָׂדֶהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא וַיִּתְּנָהּ לִי בְּתוֹכְכֶם
לְאֲחֻזַּת־קֶבֶר:

כ"י • הַמַּכְפֵּלָה • בֵּית וְעִלְיָה עַל גְּבִי. דָּבָר אַחֵר: שְׁכַפּוּלָה בְּזוּגוֹת (עירובין נג). בְּכֶסֶף מָלֵא • אֲשֶׁלֶם כָּל

(י) וַעֲפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חֵת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי
אֶת־אֲבִרָהֶם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חֵת לְכָל בָּאֵי שְׁעַר־עִיר
לֵאמֹר:

בעל הטורים

(ו) מִתְּךָ. ד' בְּמִסְרָה. הָכָא שְׁלֹשָׁה, בְּרַבִּים. וַיֵּשׁ כָּאֵן רָמָז לְמָה שְׁאִמְרוּ וַיְחַד "וַיְחִי מִתְּךָ" וְכו' (ישיעה כו, ט). (ירושלמי בלאים פ"ט ה"ג) שְׁמַתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל חַיִּים תַּחֲלָה, דְּהָכָא פְּתִיב "מִתְּךָ", וְהֵתֵם פְּתִיב "וַיְחִי מִתְּךָ". פִּירוּשׁ, מִתְּךָ דְּהָכָא חֲסִירִין, דְּבַחַד מֵת אֲרִי. וְהֵיכָא דְּהֵתֵם מָלֵא, דְּאֲרִי

הפניות לשיחות קודש

בֵּית וְעִלְיָה עַל גְּבִי, דָּבָר אַחֵר שְׁכַפּוּלָה בְּזוּגוֹת: בִּיאור בדברי רש"י, מדוע כותב "בית ועליה", ולא מערה על גבי מערה, ובפירושו השני מדוע כתב ש"כפולה בזוגות" ולא שיש שם שמונה קברים? – לקו"ש ח"ה ע' 105. אֲשֶׁלֶם כָּל שׁוּיָה וְכוּ דוד אמר לארונה בכסף מלא: מה החידוש בפירוש רש"י, הרי זהו פשט הפסוק, ומה מוסיפה הראיה מדוד המלך. וההוראה מזה בעבודת השם, שבקדושה צריך להיות יגיעה, ולא בחינם – לקו"ש ח"י ע' 60.

זש"י וַעֲפֹרֹן יָשָׁב • כְּתִיב חֶסֶד, אוֹתוֹ הַיּוֹם מְנוּחָהוּ | צִרִּיף לוֹ, עָלָה לְגִדְלָהּ. לְכָל בָּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ • שְׂכָלָן שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל אֲבִרָהָם שֶׁהִיא בְּטָלוּ מִמְּלֹאכֶתָן וּבָאוּ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה.

(יא) לֹא-אֲדֹנִי שָׁמְעָנִי הַשְׂדֵּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה | יֹא לֹא רִבּוֹנִי קִבֵּל מִנִּי חֻקְלָא יְהִיבִית לָךְ
אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נִתְּתִיהָ לְעֵינֵי בְּנֵי-עַמִּי נִתְּתִיהָ לָךְ קִבֵּר | וּמַעֲרֹתָ דִּי בֵּה לָךְ יְהִיבִיתָה לְעֵינֵי בְּנֵי עַמִּי
מִתְּדָ: | יְהִיבִיתָה לָךְ קִבֵּר מִיתְּדָ:

זש"י לֹא-אֲדֹנִי • לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים. נָתַתִּי לָךְ • הִרִי הִיא כְּמוֹ שְׁנִתְּתִיהָ לָךְ.

(יב) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֲבִרָהָם לִפְנֵי עַם-הָאָרֶץ: | יב וּסְגִיד אֲבִרָהָם קִדְּם עִמָּא דְאַרְעָא:

(יג) וַיִּדְבֹּר אֶל-עֲפֹרֹן בָּאֲזִנֵּי עַם-הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ | יג וּמְלִיל עִם עֲפֹרֹן קִדְּם עִמָּא דְאַרְעָא לְמִימֵר
אִם-אַתָּה לוֹ שָׁמְעָנִי נָתַתִּי בְּסָף הַשְׂדֵּה קַח מִמֶּנִּי | בְּרֵם אִם אַתָּה עָבֵד לִי טִיבּוֹ קִבֵּל מִנִּי אֶתָּן
וְאִקְבְּרָה אֶת-מִתִּי שָׁמָּה: | כְּסָפָא דְמִי חֻקְלָא סָב מִנִּי וְאִקְבֵּר יָת מִיתִי
תְּמָן:

זש"י אֵךְ אִם-אַתָּה לוֹ שָׁמְעָנִי • אַתָּה אוֹמֵר לִי | אַתָּה לוֹ שָׁמְעָנִי, הִלּוּאִי וְתִשְׁמַעְנִי. נָתַתִּי • דּוּנִי"ש
לְשִׁמְעַל לָךְ וְלִיקַח בְּחֻמָּם, אֲנִי אֵי אֶפְשִׁי בְּכֶךְ "אֵךְ אִם | בְּלַע"ז, מוֹכֵן הוּא אֶצְלִי, וְהִלּוּאִי נָתַתִּי לָךְ כְּבָר.

(יד) וַיַּעַן עֲפֹרֹן אֶת-אֲבִרָהָם לֵאמֹר לוֹ: | יד וְאַתִּיב עֲפֹרֹן יָת אֲבִרָהָם לְמִימֵר לָהּ:

(טו) אֲדֹנִי שָׁמְעָנִי אָרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל-כֶּסֶף בֵּינִי | טו רִבּוֹנִי קִבֵּל מִנִּי אַרְעָא שְׁוִיָּא אַרְבַּע מָאָה
וּבִינְךָ מִה־הוּא וְאֶת-מִתְּךָ קִבֵּר: | סְלַעִין דְּכֶסֶף בֵּינָא וּבִינְךָ מַה הִיא וְיָת מִיתְּךָ
קִבֵּר:

זש"י בֵּינִי וּבִינְךָ • בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוֹ מַה הִיא חֲשׁוּבָה, לְכָלוּם, אֲלֹא הִנֵּחַ אֶת הַמְּכָר, (כ"ד) וְאֶת-מִתְּךָ קִבֵּר.

(טז) וַיִּשְׁמַע אֲבִרָהָם אֶל-עֲפֹרֹן וַיִּשְׁקַל אֲבִרָהָם | טז וּקְבַל אֲבִרָהָם מִן עֲפֹרֹן וַתִּקַּל אֲבִרָהָם
לְעֲפֹרֹן יָת כְּסָפָא דְמִלִּיל קִדְּם בְּנֵי חֲתָאָה | לְעֲפֹרֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בָּאֲזִנֵּי בְּנִי-חַת אַרְבַּע
מֵאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף עֹבֵר לְפָחַר: | אַרְבַּע מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף מִתְּקַבֵּל סְחוּרָא
(נ"י) דְּמִתְקַבֵּל סְחוּרָא) בְּכָל מְדִינָתָא:

זש"י וַיִּשְׁקַל אֲבִרָהָם לְעֲפֹרֹן • (בְּכוּרוֹת ג) חֶסֶד וִי"ו, | "עוֹבֵר לְפָחַר", שְׁמִתְקַבְּלִים בְּשְׁקָל בְּכָל מְקוֹם,
לְפִי שֶׁאֵמֵר הַרְבֵּה וְאֶפְלוּ מַעֲט לֹא עָשָׂה, (ב"מ פז) | וְיֵשׁ מְקוֹם שֶׁשְׁקָלֵיהֶם גְּדוּלִּים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין,
שֶׁנִּטְל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוּלִּים, קִנְטְרִין, שְׁנַאֲמֵר: | צִנְטִיאר"ש בְּלַע"ז.

בעל הטורים

"וַיִּשְׁכַּט עֲבֹרָתוֹ יְכָלָה", עַל כֵּן "לֹא | לוֹ מְקוֹם קְבוּרָה גַּם לֹא יִהְיֶה לוֹ רַע עֵינֵן, וְעוֹלָה ת', כְּנָגֵד ד' מֵאוֹת
יְכָלָה מִמֶּךָ מִקְבֵּר מִתְּדָ, כִּי צִרִּיף כָּל | מְקוֹם קְבוּרָה. תּוֹרָה יז
אֲדָם לִידָא מִן חֲמֻתָּ, וְאִם לֹא יִתֵּן | (טז) עֲפֹרֹן. חֶסֶד כְּתִיב. בְּגִימְטְרִיאָ:

הפניות לשיחות קודש

וישקול אברהם לעפרון את הכסף: מעלת בעלות הלויים על העיר חברון, המקום הראשון שהגיע לבעלות אברהם – לקר"ש חכ"ה ע' 91.

~ יום שני כ"ב מרחשון ~

(י) וַיָּקָם שָׂדֶה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בַּמִּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מִמְרָא הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב:

י"א וַיָּקָם שָׂדֶה עֶפְרוֹן • תְּקוּמָה הִיְתָה לוֹ, שְׂיִצָּא מִיד הַדְיוּט לִיד מֶלֶךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "וַיָּקָם

(יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי־חַת בְּכָל בָּאֵי שְׁעֵרֵירוֹ:

י"ב בְּכָל בָּאֵי שְׁעֵרֵירוֹ • בְּקָרֵב כָּלֶם וּבְמַצְמֵד כָּלֶם הִקְנִהוּ לוֹ.

(יט) וְאַחֲרֵי־כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל־מַעֲרַת שָׂדֶה הַמִּכְפֶּלֶה עַל־פְּנֵי מִמְרָא הוּא חֲבֵרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

(כ) וַיָּקָם הַשָּׂדֶה וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת־קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חַת:

כד (א) וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיְהוּהַ בְּרָךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל־

י"ג בְּרַךְ אֶת־אַבְרָהָם בְּכָל־ • "בְּכָל" עוֹלָה בְּגִימָטְרִיָּא 'בֵּן', וּמֵאַחֵר שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן, הָיָה צְרִיף לְהַשְׁיֵאוֹ אִשָּׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בא בימים" פעמיים?

וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים (כד, א) | "וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים בָּאִים בַּיָּמִים", וְכִשְׁלוּשִׁים וְשֶׁבַע בַּעַל הַ'פְּלִי זָקֵן' מִקֶּשֶׁה הָרִי כְּבֵר נֶאֱמַר בְּפֶרֶשׁת וְגַרְא | שְׁנַיִם מִפְּרִידוֹת בֵּין שְׁנֵי זְמָנִים אֵלּוּ. אִם כֵּן, מִדּוּעַ נֶאֱמַר

בעל הטורים

(יז) וַיָּקָם שָׂדֶה עֶפְרוֹן. רָאשֵׁי תִיבוֹת כד (א) וְאַבְרָהָם זָקֵן. וּסְמִיךְ לִיָּה בְּהֶפֶץ: עָשׂוּ. רָמְזוּ לְעָשׂוֹ שְׂקִימָה "וְהַ' בְּרַךְ". כִּשְׁהַזְקֵן וְלֹא יָכוֹל עוֹד לְצֵאת וּלְבֹא לִישָׂא וְלִיתֵן אִזּוּ הוֹצֵרָךְ שְׁנַיִם בְּרָכּוֹ בְּכֵן, שְׁנוּלָד יִצְחָק. תוֹרַה בַּ

הפניות לשיחות קודש

תְּקוּמָה הִיְתָה לוֹ שִׂינָא מִיד הַדְיוּט לִיד מֶלֶךְ, וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא וְגו': מִדּוּעַ רִשִׁי מִבֵּיא קוֹרֵם אֶת הַפִּירוּשׁ שֶׁלָּא עַל פִּי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, וְהַבִּיאור בּוֹה כִּדִּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְעַפְרוֹן שִׂיכּוֹת כָּלֶל לְשֶׁדֶה הַמִּכְפֶּלֶה – לְקו"ש חל"ה ע' 82. מֵאֵת בְּנֵי חַת: גִּדְר הַבְּעֻלוֹת עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – בַּעֲלוֹת כָּלִילִית וּבַעֲלוֹת פְּרֻטִּים. כִּיאוֹר הַמִּדְרָשׁ כִּינֵד אַבְרָהָם נִשְׁבַּע לְבִנֵּי חַת שֶׁבִּנְיָו לֹא יִרְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ כִּי אִם בְּרֻצּוֹנָם – הִפְךְ הַבְּטָחַת הַקְּב"ה לֶךְ וּלְזֹרַעַךְ נִתְּנִי אֶת הָאָרֶץ – לְקו"ש חל"ה ע' 82. זָקֵן בָּא בַּיָּמִים: הַשְּׁפַעַת מֵאוֹרְעוֹת יְמֵי חַיֵּיו שֶׁל אַבְרָהָם עַל תּוֹוֵי פָּנָיו, כִּיאוֹר דְּבָרֵי הַזּוֹהַר בּוֹה, וְכִיאוֹר דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ לְגַבֵּי שְׁנוֹת שָׂרָה "כּוֹלֵן שׁוֹוִיִן לְטוֹבָה" – לְקו"ש חל"ה ע' 89.

ומטבע הדברים, ככל שאדם מתבגר, המארגות העוברים עליו משפיעים עליו פחות – אם מפני שנעשה מתון יותר, ואם מפני שהדברים כבר אינם תופסים אצלו מקום רב כל כך.

לכן, אף שפבר נאמר "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", שהמארגות שעברו עליהם השפיעו עליהם, מפל מקום, לאחר שעברו על אברהם עוד שלושים ושבע שנים, יש צורך להודיע ולחדש שגם המארגות של שלושים ושבע שנים אלו השפיעו עליו והותירו את רשומם בו, עד שהיה "בא בימים".

(ע"פ לקוטי שיחות, חל"ה ע' 89 ואילך)

כאן שוב "ואברהם זקן בא בימים", שמשמעו שרק עכשו הודק?

יש לומר שעקר החדיש כאן אינו בתבת "זקן", כי גם קדם לכן היה זקן, אלא בכך שהיה "בא בימים": פרוש המלים "בא בימים" כפשוטו הוא, שהאדם בא ונכנס בתוך ימיו, אף יש בכך משמעות עמקה: הימים והמארגות שעברו על האדם אינם כדבר העובר וחולף, אלא כל יום ומארג פועל ומשפיע עליו, עד שהמארגות שעברו עליו נפרים גם בתוי פניו. וכפי שאנו רואים, שאין כל בגי אותו גיל דומים זה לזה, ולעתים אחד מהם נראה זקן מחברו, מפני שהמארגות שעברו עליו נגעו ללבו והשפיעו על תני פניו, עד שנראה זקן יותר.

(ב) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדָיו זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שֵׁים-נָא יֶדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:

חביבה עליו ונטלה. (ורוצה לומר: מה שלא אמר פסח גרף, והיה לו להשביע העבד במילתו, לפי ששאל אברהם היתה ראשונה לו קדם מילת העבד, וקל להבין).

כ"י זקן ביתו. לפי שהוא דבוק, נקוד "זקן". תחת ירכי. (שבועות לה) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה, כגון: ספר תורה או תפלין, והמילה היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על-ידי צער והיתה

(ג) וַאֲשַׁבְּעֵךָ בִּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַבְּנֵי-אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבִּי:

גואקים עלך במימרא דיי אלהא דשמיא ואלהא דארעא דלא תסב אתמא לברי מבנת פנענאי די אנא יתב ביניהון:

(ד) כִּי אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵּלֶךְ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי לְצִחָק:

דאלהין לארעי ולמולדתי תיזיל ותסב אתמא לברי לצחק:

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָעֶבֶד אוֹלִי לֹא-תֹאכְלָה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הֵהָשֵׁב אֲשִׁיב אֶת-בְּנִךְ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאתָ מִשָּׁם:

הואמר ליה עבדא מאים לא תיבי אתמא למיתי בתרי לארעא דא האתבא אתיב ית ברך לארעא די נפקתא מתמן:

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה:

וואמר ליה אברהם אסתמר לך דילמא תתיב ית ברי לממן:

בעל הטורים

(ב) המושל. ב' במסורה. הכא: לו אברהם: אפילו אם רוח המושל או שום אונס יעלה עליך, מקומך אל תפח, אלא לך לארצי. (המלה י. ד.) שאמר

וַיֵּן אֱלֹהָא דְשָׁמַיָא דִּי דְבָרְנִי מִבֵּית אָבִי
וּמֵאַרְעָא יְלֻדוּתִי וְדִי מְלַל לִי וְדִי קָנִים לִי
לְמִימְרָא לְבָרְךָ אֲתָן נָתַן אֲרָעָא הָדָא הוּא
יִשְׁלַח מִלְּאָכְהָ קִדְמָךְ וְתַסֵּב אֶתְמָא לְבָרִי
מִתְּמָן:

(ד) יְהוָה | אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי
וּמֵאַרְצִי מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דְּבַר־לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי
לֵאמֹר לְזָרְעֲךָ אֲתָן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח
מִלְּאָכֹו לִפְנֵיךָ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי מִשָּׁם:

ע'לי', וכן כל 'לי', 'לו' ו'להם' הסמוכים אצל דבור,
מפְרָשִׁים בלשון 'על', ותרְגוּם שְׁלֵהֶם (רצונו, שדרך הפרגום
להשתמש בלמ"ד במקום כעבור, וקל להבין) 'עלי', 'עלוהי',
'עליהון'. שאין נופל אצל דבור לשון 'לי' ו'לו'
'ו'להם', אלא: 'אלי', 'אלי', 'אליהם', ותרְגוּם
שְׁלֵהֶם: 'עמי', 'עמיה', 'עמהון', אכל אצל אמירה
נופל לשון 'לי', 'לו' ו'להם'. וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע־לִי.
בין הבתרים.

כ"י-ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי.
ולא אמר: 'ואלהי הארץ', ולמעלה אמר "ואשביעך
וגו'". אמר לו: עכשו הוא "אלהי השמים ואלהי
הארץ", שהרגלתיו בפי הבריות, אכל כשלקחני
מבית אבי, הנה "אלהי השמים" ולא אלהי הארץ,
שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל
בארץ. מבית אבי. מחרן. ומארץ מולדתי. מאור
כשדים. וְאֲשֶׁר דְּבַר־לִי. לצרפי, כמו: "אשר דבר

ח ואם לא תיבי אתמא למיתי בתרך ותהי
זבאה ממומתי דא לחוד ית ברי לא תתב
לתמן:

(ח) וְאִם־לֹא תֵאָבֶה הָאִשָּׁה לְלַכַּת אַחֲרַי וְנָקִית
מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנִי לֹא תִשֵּׁב שָׁמָּה:

ר'ק', מעוט הוא: בני אינו חוזר, אכל יעקב בן בני,
סופו לחזר.

כ"י-ו' וְנָקִית מִשְׁבַּעְתִּי וגו'. וקח לו אשה מבנות
ענר, אשכל וממרא (קידושין סא). רַק אֶת־בְּנִי וגו'.

ט וְשׂוֹי עֲבָדָא יְתִידָה תַּחַת יָרֵךְ דְּאַבְרָהָם
רְבוּנָה וְקָנִים לָהּ עַל פְּתִילָא דְהָדִין:

(ט) וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יָרֵךְ אַבְרָהָם אֲדָנָיו
וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה:

~ יום שלישי כ"ג מרחשון ~

יודבר עבדא עשרא גמלין מגמלי רבונה
ואזל וכל שפר רבונה בידה וקם ואזל
לארם די על פרת לקרמא דנחור:

(י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְּמָלֵי אֲדָנָיו וַיֵּלֶךְ
וְכָל־טוֹב אֲדָנָיו בִּידוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־אַרְם נְחֹרִים
אֶל־עֵיר נְחֹר:

פתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלח לו
בתם. ארם-נחורים. בין שתי נהרות יושבת.

כ"י-א' מִגְּמָלֵי אֲדָנָיו. נכרין היו משאר גמלים,
שקיהו יוצאין ומומין מפני הגזל, שלא ירעו בשדות
אחרים. וְכָל־טוֹב אֲדָנָיו בִּידוֹ. שטר מתנה

בעל הטורים

(י) וְכָל טוֹב. ב' במסורה. הקא,
ואידך: "וְכָל טוֹב דְּמִשְׁק" (מלכים ב' ח
ט). על שם דְּמִשְׁק אֲלִיעֶזֶר לָקַח גַּם
מטוב דְּמִשְׁק. תורה יא

לג, ב. ושני פעמים כתיב "מלאכו"
בפרשה (הקא ובסוק מ), שבקש על
שנים, אחד בהליכה ואחד
בתורה. תורה ח

(ז) וַיִּשְׁלַח מִלְּאָכֹו. המיוחד לו,
בדכתיב (שמות לב, לד) "הנה מלאכי גלף
לפניך". אכל לא אותו שכתוב בו
מלאך, ו"ושלחתי לפניך מלאך" (שם)

הפניות לשיחות קודש

שהרגלתיו בפי הבריות: ביאור על פי רש"י, מדוע עניין זה נוגע לאליעזר בקשר לשירון יצחק – לקו"ש חט"ו ע' 155.

יֵאָמְרוּ אֲנִי וְנִמְלִיא מִבְּרָא לְקִרְתָּא לְבִאָרָא
דְּמִיא לְעֵדָן וּמִשָּׂא לְעֵדָן דְּנִפְקֵן מִלְּתָא:

(יא) וַיִּבְרָךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ לָעִיר אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לְעֵת
עֶרֶב לְעֵת צֵאת הַשָּׂאֵבֶת:

כ"י • וַיִּבְרָךְ הַגְּמָלִים • הַרְבִּיעִם.

יבִּיאָמְרוּ יְיָ אֱלֹהֵי דְרַבּוּנֵי אַבְרָהָם וּמִן כְּעַן
קְדָמִי יוֹמָא דִּין וְעַבְד טִיבו עִם רַבּוּנֵי
אַבְרָהָם:

(יב) וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵי אֲדָנִי אַבְרָהָם הִקְרָה־נָּא
לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדָנִי אַבְרָהָם:

יגִּהָא אָנָּא קָאָם עַל עֵינָא דְּמִיא וּבְנָת אַנְשֵׁי
קִרְתָּא נִפְקֵן לְמַמְלֵי מִיא:

(יג) הִנֵּה אָנֹכִי נֹצֵב עַל-עֵין הַמַּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר
יֵצְאוֹת לְשֹׂאֵב מַיִם:

ידִּוְהִי עוֹלָמְתָא דְּאִימַר לֵה אַרְכִּינִי כְּעַן
קוֹלְתִּיךָ וְאִשְׁתִּי וְתִימַר אִשְׁתִּי וְאִף גְּמִלִיךָ
אִשְׁקִי יְמָה וּמִנְתָּא לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וְבֵה
אִידַע אָרִי עַבְדְּךָ טִיבו עִם רַבּוּנֵי:

(יד) וְהִי הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי-נָא כִּדְךָ
וְאִשְׁתָּהּ וְאָמְרָה שְׂתָה וְגַם-גְּמִלִיךָ אִשְׁקָה אֹתָהּ
הַכֹּחֵל לְעַבְדְּךָ לִיצְחָק וְבֵה אִדַּע פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד
עִם-אֲדָנִי:

לְשׁוֹן תַּחֲנֻחַ, 'הוֹדַע לִי בָּה'. פִּי-עֲשִׂיתָ חֶסֶד • אִם
תִּהְיֶה מִמְשַׁפְּחָתוֹ וְהוֹגַגְתָּ לוֹ, אִדַּע "פִּי עֲשִׂיתָ חֶסֶד"
• (כ"ד)

כ"י • אֹתָהּ הַכֹּחֵת • רְאוּיָהּ הִיא לוֹ, שְׂתָהּא גּוּמְלָת
חֶסְדִּים, וְכֵדָאִי הִיא לִיכְנֵס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּלְשׁוֹן
'הוֹכַחְתָּ', בְּרִרְתָּ, אִפְרוּבִישׁ"ט בְּלַע"ז. וְבֵה אִדַּע •

טוֹוְהִי הוּא עַד לֹא שִׁינִי לְמַלְלָא וְהָא
רַבָּה נִפְקַת דְּאִתְּלִידַת לְבַתוּאֵל בִּר מְלָכָה
אִתַּת נְחוּר וְאִחֵיהּ דְּאַבְרָהָם וְקוֹלְתָהּ עַל
כַּתְפָּה:

(טו) וַיְהִי-הוּא טָרָם כְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּה יֵצְאָת
אֲשֶׁר יִלְדָּה לְבַתוּאֵל בֶּן-מְלָכָה אִשְׁתִּי נְחוּר אֲחִי
אַבְרָהָם וְכֵדָה עַל-שִׁכְמָהּ:

טזִּוְעוֹלָמְתָא שְׁפִירַת חִיזו (נ"י) שְׁפִירָא
לְמַחֲזִי) לְחֵדָא כְּתִלְתָּא וְגַבְרָא לֹא יִדְעָה
וּנְחֻמַּת לְעֵינָא וּמְלֵת קוֹלְתָהּ וּסְלָקַת:

(טז) וְהַנַּעֲרָה טַבַּת מְרֹאֶה מְאֹד בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא
יִדְעָה וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִמְלֵא כֵדָה וְתַעַל:

מְשֻׁמְרוֹת מְקוֹם בְּתוֹלִיָּהּ וּמִפְקִירוֹת עֲצָמָן מְקוֹם
אַחַר, הָעִיד עַל זֹו שְׁנָקִיָּה מְכַל.

כ"י • בְּתוֹלָה • מְקוֹם בְּתוֹלִים (כ"ה). וְאִישׁ לֹא
יִדְעָה • שְׁלֹא כְּדֻכָּהּ, לִפִּי שְׁבִנוֹת הַנְּכָרִים הִי

בעל הטורים

חֶסְדִּים, שְׁנִתְּנָה לוֹ לְשִׁתּוֹת — "וְבֵה
אַבְרָם יִקְרָה", שְׁנִתְּנָה לֵה כְּלִי כֶסֶף וְזָהָב
וְאַבְרָם יִקְרָה, וְהָכִי אֵימָא בְּבִרְאשִׁית
רַבָּה (ס, ז) רַב הוּנָא בְּשֵׁם רַב יוֹסֵף
אָמַר אַבְרָם יִקְרָה הִיָּתָה בָּהּ וּמִשְׁקָלָה
בְּקַע. תוֹרָה טו
(טז) לֹא יִדְעָה. ב' בְּמִסְנָה. הָכָא:

(יד) וְבֵה. ג' בְּמִסְנָה. הָכָא: "וְבֵה
אִדַּע פִּי עֲשִׂיתָ חֶסֶד", וְאִדַּע: "וְבֵה
יִחְסוּ עֲנִי עֲמוֹ" (שְׁעִיָּה יד, לב), "וְבֵה אַבְרָם
יִקְרָה" (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' ב, ב). פִּירוּשׁ "וְבֵה
אִדַּע פִּי עֲשִׂיתָ חֶסֶד", אִם תִּהְיֶה צְדָקָת
וְגוּמְלָת חֶסְדִּים. וְהִינֵנו "וְבֵה יִחְסוּ
עֲנִי עֲמוֹ". וְכִשְׁבִּיל שְׁנִמְלָה לוֹ

(יב) עִם אֲדָנִי אַבְרָהָם. סוֹפִי תִיבּוֹת:
מִיָּם. לִזְמַר, בְּשִׁכְר "יִקַּח נָא מֵעַט
מִיָּם" (לְעִיל יח, ד) עֲנִי עַל הַמַּיִם.
וְכִשְׁתּוֹסִיף דְּלִי"ת שֶׁל "חֶסֶד" יִהְיֶה
סוֹפִי תִיבּוֹת: דְּמִיָּם. שְׁאָמַר, בְּזִכּוֹת
דְּמֹו שְׁנִשְׁפָּף בְּפִסְחָא הָעֲקִידָה
עֲנִי. תוֹרָה יג

הפניות לשיחות קודש

וְהִי הוּא טָרָם כִּילָה לְדַבֵּר: בִּיאור הַמִּדְרָשׁ אוֹדוֹת ג' שְׁנַעְנוּ בְּמַעֲנֵה פִּיהֶם, הַמַּעֲלָה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר דּוּקָא שְׁנַעְנָה עוֹר "טָרָם כִּילָה לְדַבֵּר", מַעֲלָת בַּעַל תְּשׁוּבָה
— לְקוּשׁ"ש ח"כ ע' 91.

(יז) וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאֵנִי נָא
מֵעֲטָמִים מִבְּדָךְ:
יו וְהִט עֲבָדָא לִקְדָּמוּתָהּ וַאֲמַר אֶשְׁקִינִי (נ"י)
אֶטְעֲמֶנִי כְּעֵן זַעִיר מִיָּא מְקוּלְתִּיךְ:

נ"י - וַיֵּרֶץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ • לִפִּי שְׂרָאָה שְׁעָלוּ הַמִּיָּם לִקְרָאתָהּ (בראשית רבה). הַגְּמִיאֵנִי נָא • לְשׁוֹן גְּמִיעָה, הוֹמִי"ר
בְּלַע"ז.

(יח) וַתֹּאמֶר שְׂתָה אֲדָנִי וַתִּמְהַר וַתִּרְדּוּ בְּדָהּ עַל־יָדָהּ
וַתִּשְׁקָהּ:
יח וַתֹּאמֶר אֶשְׁתִּי רַבּוֹנִי וְאִחִיאַת וְאִחִית
קוֹלָתָהּ עַל יָדָהּ וְאִשְׁקָתָהּ:

נ"י - וַתִּרְדּוּ בְּדָהּ • מַעַל שְׂכָמָהּ.

(יט) וַתִּכָּבֵל לְהִשְׁקָתָהּ וַתֹּאמֶר גַּם לְגַמְלִיךָ אֶשְׂאֵב עַד
אִם־כָּלוּ לִשְׁתִּתָּ:
יט וְשִׁיעִיאת לְאִשְׁקִיאתָהּ וַתֹּאמֶר אֶף לְגַמְלִיךָ
אֶמְלִי עַד דִּי סָפְקוֹן לְמִשְׁתִּי:

נ"י - עַד אִם־כָּלוּ • הִרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֶשְׂר'. אִם־כָּלוּ • תַּרְגֹּם אוֹנְקֵלוֹס: 'דִּי סָפְקוֹן' שְׁזוּ הִיא גָמַר
שְׁתִּיתָּ, כְּשִׁשְׁתוּ דִּי סָפְקוֹן.

(כ) וַתִּמְהַר וַתַּעַר בְּדָהּ אֶל־הַשִּׁקָּת וַתֵּרֶץ עוֹד
אֶל־הַבָּאָר לְשֹׂאֵב וַתִּשְׂאֵב לְכָל־גַּמְלִיו:
כ וְאִחִיאַת וַנִּפְצַת קוֹלָתָהּ לְבֵית שְׁקִיָּא
וְרִהַט עוֹד לְבִירָא לְמַמְלִי וּמִלַּת לְכָל
גַּמְלוֹהִי:

נ"י - וַתַּעַר • לְשׁוֹן נִפְיָצָה, וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה
'הַמַּעֲרָה מִכְּלִי אֶל כְּלִי', וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ דּוּמָה: (תהלים
קמא) "אֵל תַּעַר נִפְשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הִעָרָה לַמּוֹת
נִפְשׁוֹ". הַשִּׁקָּת • אֶבְיָן חִלּוּלָה שְׁשׁוּתִים בָּהּ הַגַּמְלִים.

(כא) וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מַחְרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ
יְהוָה דִּרְבּוֹ אִם־לֹא:
כא וַגְּבִירָא שְׁחִי בַּהּ מִסְתַּבֵּל שְׁתִּיק לְמִידַע
הַאֲצִלַּח יְיָ אֶרְחָהּ אִם לֹא:

נ"י - מִשְׁתָּאָה • לְשׁוֹן שְׂאִיָּה, כְּמוֹ: "שְׂאוּ עֲרִים",
(ישעיה ו) "תִּשְׂאָה שְׂמָמָה". מִשְׁתָּאָה • מִשְׁתוּמָם
וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּכָרוֹב קָרוֹב לְהַצִּלִּיחַ, אָכֵל אִינוּ
יֹדַע אִם מִמִּשְׁפַּחַת אֲבִרָהּ הִיא, אִם לֹא. וְאֵל תִּתְּמָה
בְּתִי"ו שֶׁל "מִשְׁתָּאָה", שְׂאִין לָהּ תְּבָה שֶׁתַּחֲלֵת יִסּוּדָהּ
שִׁי"ן וּמִדְּבָרָת בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל, שְׂאִין תִּי"ו מִפְּרִידָה
בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֶקֶר הַיִּסּוּד, כְּגוֹן: "מִשְׁתָּאָה"
מִגְזֵרַת "שְׂאָה", "מִשְׁתוֹלֵל" (ישעיה נט) מִגְזֵרַת "שׁוֹלֵל",
(שם טז) "וַיִּשְׁתוּמָם" מִגְזֵרַת שְׂמָמָה, "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת
עֲמִרִי" (מִכָּה ו) מִגְזֵרַת וַיִּשְׁמֵר. אֶף כֵּאֵן, מִשְׁתָּאָה, מִגְזֵרַת
תִּשְׂאָה. וְכִשֵּׁם שְׂאִתָּה מוֹצֵא לְשׁוֹן מִשְׁוּמָם בְּאֲדָם

נִבְהֵל, וְנִבְהֵל וּבִעַל מִחֲשָׁבוֹת, כְּמוֹ: (איוב יח) "עַל יוֹמוֹ
נִשְׁמָו אַחֲרוֹנִים", (ירמיה ב) "שְׁמָו שְׁמִים", (דניאל ד)
"אֲשִׁתוּמָם כְּשִׁעָה חֲדָא", כֶּף תִּפְרֹשׁ לְשׁוֹן שְׂאִיָּה
בְּאֲדָם בְּהוֹל וּבִעַל מִחֲשָׁבוֹת. וְאוֹנְקֵלוֹס תַּרְגֵּם לְשׁוֹן
שְׂאִיָּה, "וַגְּבִירָא שְׁחִי", שׁוּחָה וְעוֹמֵד בְּמָקוֹם אֶחָד,
לְרֹאוֹת "הַהֲצִלִּיחַ ה' דִּרְבּוֹ". וְאִין לְתַרְגֵּם שְׁחִי, שְׁחִי
אִינוּ לְשׁוֹן שְׁחִיָּה, שְׂאִין אֶל־ף נִפְלֵת בְּלִשׁוֹן שְׁחִיָּה.
מִשְׁתָּאָה לָּהּ • מִשְׁתוּמָם עָלֶיהָ, כְּמוֹ: (לעיל כ) "אֲמַרִי
לִי אַחִי הוּא", וְכֵמוֹ: (לקמן כו) "וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם
לְאִשְׁתּוֹ".

בעל הטורים

בְּתוֹלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ, "וַתִּמְהַר
לֹא יָדָעָהּ" (מלכים א' ד). מַה לְּהֵלֵן לֹא
יָדָעָהּ בֵּין בְּדִרְבָּהּ וּבֵין שְׂלֵא בְּדִרְבָּה,
אֶף הִכָּא נָמִי: וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ בֵּין
בְּדִרְבָּהּ וּבֵין שְׂלֵא בְּדִרְבָּה. תוֹרָה יו
(יט) וַתִּכָּבֵל. ב' בְּמִסְתָּרָה. הִכָּא: וַתִּכָּבֵל
לְהִשְׁקוֹתָהּ, וְאִידָּךְ: "וַתִּכָּבֵל דָּוִד וְגו'
לְצִאֲתָא אֶל אֲבִשְׁלוֹם, כִּי נָחַם עַל אֲמָנוֹן
כִּי מָת" (שמואל ב' יג, לט). פִּירוּשׁ: "וַתִּכָּבֵל
דָּוִד לְצִאֲתָא", לְמָה? — "וַתִּכָּבֵל
לְהִשְׁקוֹתָהּ". כִּי שְׁתָּה כּוֹס תַּחֲנוּמִין עַל
אֲמָנוֹן. תוֹרָה כ

(כב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר בָּלוּ הַגְּמָלִים לְשֹׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ
גֹּזֶם זֶהָב בַּקַּע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדָיו עָשָׂה
זֶהָב מִשְׁקָלָם:

כ"י • בַּקַּע • רָמַז לְשִׁקְלֵי יִשְׂרָאֵל, "בַּקַּע לַגְּלָגֶלֶת". וּשְׁנֵי צְמִידִים • רָמַז לְשְׁנֵי לִוְחוֹת מִצְמָדוֹת. עָשָׂה
זֶהָב מִשְׁקָלָם • רָמַז לַעֲשֻׁרֵּת הַדְּבָרוֹת שֶׁבָּהֶן.

(כג) וַיֹּאמֶר בֶּת־מִי אֵת הַגִּידִי נָא לִי הֵי־שׁ בֵּית־אָבִיךָ
מָקוֹם לָנוּ לָלִין:

כ"י • וַיֹּאמֶר בֶּת־מִי אֵת • לְאַחַר שְׁנֵתָן לָהּ – שְׁאַלָהּ, | הַקִּבְ"ה דְּרָכּוֹ • לָלִין • לִינָה אַחַת, 'לִין' שֵׁם דְּבָר,
לְפִי שֶׁהִיא בְּטוֹחַ בְּזָכוֹתָיו שֶׁל אֲבִרָהָם, שֶׁהִצְלִיחַ | וְהִיא אָמְרָה "לָלוּן", כִּפָּה לִינּוֹת.

(כד) וַתֹּאמֶר אֵלָיו בֶּת־בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן־מֶלֶכָה אֲשֶׁר
יִלְדָה לְנָחֹר:

כ"י • בֶּת־בְּתוּאֵל • הִשְׁיִבְתּוּ עַל רָאשׁוֹן – רָאשׁוֹן, וְעַל אַחֲרוֹן – אַחֲרוֹן.

(כה) וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם־תִּתְּבֵן גַּם־מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ
גַּם־מָקוֹם לָלִין:

כ"י • מִסְפּוֹא • כָּל מֵאֻכַּל הַגְּמָלִים קָרוֹי מִסְפּוֹא, כְּגוֹן תִּבְּן וּשְׁעוּרִים.

(כו) וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה:

כ"ו וְכָרַע גִּבְרָא וּסְגִיד קָדָם יי:

~ יום רביעי כ"ד מרחשון ~

(כו) וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבִרָהָם אֲשֶׁר
לֹא־עָזַב חֲסֵדוֹ וְאַמְתּוֹ מֵעַם אֲדֹנִי אֲנֹכִי בְּדֶרֶךְ נַחֲנִי
יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדֹנִי:

כ"י • בְּדֶרֶךְ • דֶּרֶךְ הַמְּזֻמָּן, דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר, בָּאוֹתוֹ דֶּרֶךְ | הַפְּשׁוּט שֶׁנִּזְכָּר כָּבֵד בְּמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שֶׁהוּא מְבָרָר
שֶׁהִיטִי צָרִיף. וְכֵן כָּל בִּי"ת וְלִמ"ד וְה"א הַמְשַׁמְשִׁים | וְנִכְפָּר בְּאֵיזָה הוּא מְדַבֵּר.

(כז) וַתִּרְצֵן הַנַּעֲרָה וַתִּגְדַּל לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה:

כ"י • לְבֵית אִמָּה • דֶּרֶךְ הַנָּשִׁים הָיָה לְהִיּוֹת לָהֶן בֵּית לִישָׁב בּוֹ לְמִלְאכְתָּן, וְאֵין הַבַּת מְגַדֶּת אֶלָּא לְאִמָּהּ.

בעל הטורים

(כב) בַּקַּע. ב' בְּמִסְוָרָה. הָכָא: "בַּקַּע מִשְׁקָלוֹ", וְאֵידִךְ: "בַּקַּע לַגְּלָגֶלֶת" (שְׁמוֹת לז, כח). שְׁרַמְז לָהּ זְכוּת הַשְּׁקָלִים. תוֹרָה כג

(כט) וּלְרַבְּקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבֵן וַיֵּרֶץ לָבֵן אֶל־הָאִישׁ
הַחוּצָה אֶל־הָעֵין:

כ"ט - וַיֵּרֶץ • לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ?.

לַוְהָה בַּד חָזָא יֵת קִדְשָׁא וַיֵּת שִׁירָא עַל
יְדֵי אֲחִתָּה וְכֵד שָׁמַע יֵת פְּתָגְמִי רַבְּקָה
אֲחִתָּה לְמִימַר כְּדִין מַלֵּל עַמִּי גִבְרָא וְאִתָּא
לִוְת גִּבְרָא וְהָא קָאם עַלְוִי גַמְלִיא עַל עֵינָא:

(ל) וַיְהִי כִּפְרָאת אֶת־הַנָּזִם וְאֶת־הַצְמִדִּים עַל־יָדָיו
אֶחָתוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי רַבְּקָה אֶחָתוֹ לֵאמֹר
כֹּה־דִבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַהֲנֶה עֹמֵד
עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעֵין:

כ"ט - וַיְהִי כִּפְרָאת אֶת־הַנָּזִם • אָמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה', וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן. עַל־הַגְּמָלִים • לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ: (לעיל
(י) "וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם", לְשִׁמְשָׁם.

לֹא וְאָמַר עוֹל בְּרִיקָא דִּי לָמָּה אֵת קָאם
בְּבָרָא וְאָנָּה פְּנִיתִי בִּיתָא וְאִתָּר כְּשֵׁר
לְגַמְלִיא:

(לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְּרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי
פְּנִיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לְגַמְלִים:

כ"ט - פְּנִיתִי הַבַּיִת • מַעֲבֹדֶת אֱלִילִים (כ"ד).

לִב וְעַל גִּבְרָא לְבִיתָא וְיִשְׂרָא גַמְלִיא וַיְהִי
תִבְנָא וְכִסְתָּא לְגַמְלִיא וּמִיָּא לְאִסְחָאָה
רַגְלוֹהִי וְרַגְלֵי גִבְרָא דְעַמָּה:

(לב) וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיִתָּה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תָּבֵן
וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ:

כ"ט - וַיִּפְתַּח • הִתִּיר זָמֵם שָׁלָהֶם, שֶׁהָיָה סוּתֵם אֶת פִּיהֶם שְׁלָא יִרְעוּ בַּדֶּרֶךְ בַּשְּׂדוֹת אֲחֵרִים (כ"ה).

לֹג וְשִׁוְיָא קִדְמוּהִי לְמִיכָל וְאָמַר לֹא אִיכּוֹל
עַד דְּאִמְלֵל פְּתָגְמִי וְאָמַר מַלֵּל:

(לג) וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר לֹא אֲכֹל עֵד
אִם־דִּבְרָתִי דִּבְרֵי וַיֹּאמֶר דִּבֶּר:

כ"ט - עַד אִם־דִּבְרָתִי • חָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר'
וּבְלִשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ: (לְקַמֵּן מַט) "עַד כִּי יָבֹא שִׁלַּח", וְזֶהוּ
שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ
בְּאַרְבָּעָה לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֶחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם'.

בעל הטורים

הַגְּמָלִים", וַיִּפְתַּח עַל הַלַּחַת יְדִיתָהּ
(מְלִכִּים א' יז, לו) בְּבִנְיָן הַבַּיִת. מַה הָתֵם
לְשׁוֹן צִיּוֹר, אִף הֵכָא הָיוּ הַגְּמָלִים שֶׁל
אֲבָרָהָם מְצוּיָרִין וּמְסוּמָנִין וְנִכְרָרִין
לְכָל שֶׁהָיוּ שָׁלוּ, שֶׁהַגְּמָלִים לֹא הָיוּ
רוֹעִים בַּשְּׂדוֹת אֲחֵרִים. תוֹרָה לג
(לג) וַיּוֹשֶׁם. קָרִי, וַיִּשֶׁם כְּתִיב,
כְּלוּמַר: "וַיִּשֶׁם". מִלְּמַד שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ סֵם
הַמּוֹת בְּקַעֲרָה וּמִיִּהְרוּ עָלָיו לֵאכּוֹל
כְּדִי שְׁלָא יִרְגֹּשׁ. וַיִּשֶׁם. ב' כְּתִיבִי.
הֵכָא, וְאִידָךְ: "וַיִּשֶׁם בְּאֶרְוֹן" (לְחֶלֶן ג

צָרִיף שִׁיבְדוֹק בְּאַחִיָּה, שְׂרׁוב בָּנִים
דּוּמִין לְאַחִי הָאֵם, וּבִשְׁבִיל שֶׁהָיָה
אַחִיָּה רָשָׁע יִלְדָה עֲשׂוֹ הָרָשָׁע. וְזֶהוּ
"וּלְרַבְּקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבֵן", וַיִּתְּנֶינָהּ
מֶרֶת רוּחַ לְיִצְחָק וּלְרַבְּקָה". תוֹרָה ל
(לד) וּמָקוֹם. ב' בְּמִסְוֶרָה. הֵכָא:
"וּמָקוֹם לְגַמְלִים", וְאִידָךְ: "וּמָקוֹם
לְזֶהָב יִזְקוּ" (אִיּוֹב כח, א). בְּשִׁבִיל "וּמָקוֹם
לְזֶהָב", שֶׁרָאָה מַה שֶׁנָּתַן לְאַחֲוָתוֹ,
פִּינָה מָקוֹם לְגַמְלִים. תוֹרָה לב
(לב) וַיִּפְתַּח. ב' בְּמִסְוֶרָה. וַיִּפְתַּח

(כט) וּלְרַבְּקָה. ב' בְּמִסְוֶרָה. חֵד רִישׁ
פְּסוּק — "וּלְרַבְּקָה אָח", וְחֵד סוּף
פְּסוּק (לְחֶלֶן ב, לו) — "וַיִּתְּנֶינָהּ מֶרֶת רוּחַ
לְיִצְחָק וּלְרַבְּקָה". שִׁינְיָתָהּ כִּהְיוּ עֵינָיו
מַעֲשִׂין עֲבוּדָה וְזֶה שֶׁל עֲשׂוֹ. אָבֵל
לְרַבְּקָה לֹא הָיָה, לְפִי שֶׁהָיָה רָאִתָּה בֶן
בְּבִית אָבִיהָ, שֶׁהָיָה כּוֹמֵר לַעֲבֹדָה
וְזֶה. וְעַל כֵּן הִקְדִּים הַכְּתוּב שֶׁם
יִצְחָק, לִדְמֵר שְׁלָא הָיוּ מוֹרֵת רוּחַ
לְרַבְּקָה כְּמוֹ לְיִצְחָק. אִי נִמִּי רָמַז לָמָּה
שֶׁאֲמָרוּ (בְּבָא בְּתָרָא קי, א) הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה

(לד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי:

לד וַיֹּאמֶר עֶבֶדָּא דַּאֲבְרָהָם אָנָּא:

(לה) וַיְהִי־הָ בֶרֶךְ אֶת־אֲדֹנִי מֵאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֶבְדִּים וְשִׁפְחֹת וְגַמְלִים וְחֻמְרִים:

לה וַיְיָ בְּרִיךְ יְת רַבּוֹנִי לְחֻדָּא וּרְבָא וַיִּהֵב לָהּ עֶאֱן וְתוֹרִין וְכֶסֶף וְזָהָב וְעֶבְדִּין וְאַמְקָן וְגַמְלִין וְחֻמְרִין:

(לו) וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתְּ אֲדֹנִי בֶן לְאֲדֹנִי אַחֲרֵי וְקָנְתָהּ וַיִּתֵּן־לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לָהּ:

לו וַיִּלְיִדֵת שָׂרָה אִשְׁתְּ רַבּוֹנִי בֶר לְרַבּוֹנִי בְּתַר דְּסִיבַת וַיִּהֵב לָהּ יְת כָּל דִּילָהּ:

נ"א וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ • שֵׁטֶר הַמִּתְּנָה הָרָאָה לָהֶם.

(לז) וַיִּשְׁבַּעֲנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַפְּנִיעִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:

לז וַיִּשְׁבַּעַנִי עַלִי רַבּוֹנִי לְמִימַר לֹא תִסַּב אֶתְמָא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָאִי דִּי אָנָּא יְתִיב בְּאַרְעָהּ:

נ"ב לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי • אִם לֹא תִלָּךְ תִּחַלָּה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֵאָכֵל לֶלְכֵת אַחֲרָיָהּ.

(לח) אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תִלָּךְ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי:

לח אִם־אֵלָהֵן לְבֵית אָבִי תִזְלִי וְלִזְרַעֲיָתִי וְתִסַּב לְבָרִי אֶתְמָא:

(לט) וַיֹּאמֶר אֶל־אֲדֹנִי אֲלֵי לֹא־תִלָּךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי:

לט וַיֹּאמְרִית לְרַבּוֹנִי מֵאִים לֹא תִיָּתִי אֶתְמָא בְּתָרִי:

נ"ג אֲלֵי לֹא־תִלָּךְ הָאִשָּׁה • אֲלֵי כְּתִיב, בַּת הִיָּתָה לּוֹ לְאַלְיָעֶזֶר, וְהִיָּה מְחֻזָּר לְמִצָּא עֲלֶיהָ שְׂיֵאמַר לּוֹ אֲבְרָהָם לְפָנֹת אֱלֹהֵי וְלִהְיָאָה בְּתוֹ. אָמַר לּוֹ אֲבְרָהָם: 'בְּנִי בְרוּךְ, וְאַתָּה אֲרוּר, וְאֵין אֲרוּר מִדְּבַק בְּכָרוּךְ'.

(מ) וַיֹּאמֶר אֲלֵי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְּחַלֵּכְתִּי לְפָנָיו וַיִּשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתָד וְהַצִּלֵּחַ דְּרַבְּךָ וְלִקְחַתָּ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:

מ וַיֹּאמֶר לִי יְיָ דִּי פִלְחִית קְדָמוּהִי וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָה עִמָּךְ וַיַּצִּלְחַ אַרְחֶךָ וְתִסַּב אֶתְמָא לְבָרִי מִזְרַעֲיָתִי וּמִבֵּית אָבִי:

(מא) אַז תִּנָּקָה מֵאֲלֹתַי כִּי תָבֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנֵה לָךְ וְהִיָּיתָ נָקִי מֵאֲלֹתַי:

מא מֵא כִּכְן תִּהְיִי זַפִּי (נ"ג זַפָּא) מִמּוֹמְתִי אַרְי תִּהְיִי לְזִרְעִיתִי וְאִם לֹא יִתְּנוּן לָךְ וְתִהְיִי זַפִּי מִמּוֹמְתִי:

בעל הטורים

כו. רָמַז שְׂרָצוֹ לְהַמִּיתוֹ וְלִיתְנוֹ בְּאֲרוֹן. וְהוּא הָרָגִישׁ וְאָמַר לֹא אוֹכַל עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי, כִּי עֶבֶד אֲבְרָהָם אָנֹכִי וְנִהְיִיתִי בְּבֵיתוֹ שְׂלֵא לְאָכּוֹל עַד שְׂאֻדְבֵּר דְּבָרִי, בְּרַפְּת נְטִילַת יָדִים וּבְרַפְּת הַמּוֹצִיא. וּבְהָה חֻשָּׁב כִּי יִנָּצֵל, כִּי כּוֹס שֶׁל בְּרַכָּה לְטוֹבָה מְצֻטָּרֵךְ וְלֹא לְרַעָה. וְכֵן הִיָּה לּוֹ, שְׂבָא מִלֶּאֶךָ וְהַחֲזִיר סֵם הַפְּנוֹת לְצַד בְּתוּאֵל וְאָכַל וּמָת. וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁנִּתְּנוּ לּוֹ דְּבַר אִיסוּר וְאָמַר לֹא אוֹכַל עַד אִם דְּבַרְתִּי דְּבָרִי, עֶבֶד אֲבְרָהָם אָנֹכִי וְאֵינִי אוֹכַל דְּבַר אִיסוּר. תוֹרָה לִד (מא) אַז תִּנָּקָה מֵאֲלֹתַי. וְאֲבְרָהָם

אָמַר (פְּסוּק ח) "מִשְׁבַּעַתִּי". שְׂהוּא הַחֲמִיר עֲלֵיהֶם לּוֹמַר שְׂהִבְיָאוּ בְּאֵלָהּ, שְׂהִיא חֲמוּרָה יוֹתֵר, כְּדִי שְׂיִתְרַצּוּ. כִּי תָבֹא אֶל מִשְׁפַּחְתִּי. וְלֹא אָמַר "אֶל בֵּית אָבִי". לּוֹמַר, שְׂאִם לֹא יִמָּצָא מִבֵּית אָבִי יִקַּח מִבֵּית אִם. תוֹרָה מִב

הפניות לשיחות קודש

יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתָד: הַטַּעַם שְׂאֵלִיעוֹר שִׁינָה מִדְּבָרֵי אֲבְרָהָם "יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ לְפָנֶיךָ", וְהַהוּרָאָה מִזֶּה לְשִׁלּוּחֵי נְשִׂיא דּוֹרָנוּ, הַהַצְלָחָה תְּלוּיָה בְּמִשְׁלַח – לְקוֹשׁ "כֹּחַ" ע' 99.

מבִּוֹאֲתִית (נִיִּי וּבִוֹאֲתִית) יוֹמָא דִּין לְעִינָא
וּבִוֹאֲתִית יִי אֱלֹהָא דְרִבּוּנִי אֲבִרְהָם אִם אִית
כְּעֵן רַעְוָא קְדָמָךְ לְאַצְלָחָא אַרְחִי דִּי אָנָא
אָזִיל עֲלָה:

(מב) וַאֲבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי
אֲבִרְהָם אִם־יִשְׁדָּנָא מְצֻלִיחַ דְּרַפִּי אֲשֶׁר אָנֹכִי הֵלֶךְ
עֲלֶיהָ:

פְּרִשָּׁה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בַּתּוֹרָה, וְהִרְבֵּה גּוֹפִי תוֹרָה
לֹא נִתְּנָו אֱלָא בְרַמִּיזָה.

רש"י וַאֲבֹא הַיּוֹם • הַיּוֹם יִצְאָתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאן
שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי אֶחָא: יָפָה שִׁיחַתָּן שֶׁל
עַבְדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם – מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, שֶׁהָרִי

מִגֵּהָ אָנָּה קָאָם עַל עֵינָא דְמִנָּא וַיְהִי
עוֹלָמָתָא דְתַפּוּק לְמִמְלִי וַאֲמִיר לֵה אֲשִׁקִּינִי
כְּעֵן זְעִיר מִנָּא מְקוּלָתִיךְ:

(מג) הִנֵּה אָנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וְהִנֵּה הָעֹלָמָה
הִיִּצָּאת לְשָׂאֵב וְאָמַרְתִּי אֵלֶיהָ הֲשִׁקִּינִי־נָא מְעַט־מַיִם
מִכִּדְּךָ:

מִדְּוִתִּימִר לִי אָף אֶת אִשְׁתִּי וְאָף לְגַמְלִיךְ
אִמְלִי הִיא אֶתְמָא דְזִמִּין יִי לְבַר רִבּוּנִי:

(מד) וְאָמַרְהָ אֵלַי גַּם־אֶתְהָ שְׂתָהּ וְגַם לְגַמְלִיךְ אֲשָׂאֵב
הִוא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּיחַ יְהוָה לְבֶן־אֲדָנִי:

רש"י גַּם־אֶתְהָ • "גַּם", לְרִבּוֹת אֲנָשִׁים שֶׁעָמְדוּ. הִכִּיחַ • בָּרַר וְהוֹדִיעַ, וְכֵן כָּל הוֹכָחָה שֶׁבִּמְקָרָא, בְּרוּר דְּבַר.

מִהָּ אָנָּה עַד לֹא שִׁיִּצִּיתִי לְמַלְלָא בְלָבִי וְהָא
רִבְקָה נִפְקַת וְקוּלָתָה עַל בְּתֻפָּה וְנִחַמְתָּ
לְעִינָא וּמָלַת וּבִוֹאֲתִית לֵה אֲשִׁקִּינִי כְּעֵן:

(מה) אֲנִי טָרָם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל־לִבִּי וְהִנֵּה רִבְקָה
יֹצֵאת וְכִדָּה עַל־שִׁכְמָהּ וְתוֹרַד הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וְאָמַר
אֵלֶיהָ הֲשִׁקִּינִי נָא:

(א) כִּי אָמַר אִיּוֹב, הָרִי לְשׁוֹן עֶבֶר. "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב",
הָרִי לְשׁוֹן עֵתִיד, וּפְרוּשׁ שְׁנִיָּהֶם לְשׁוֹן הָיָה, כִּי אָמַר
הָיָה אִיּוֹב: 'אוֹלֵי חֲטָאוּ בְנֵי וָגוּ', וְהָיָה עוֹשֶׂה כֵּךְ'.

רש"י טָרָם אֲכַלָּה • טָרָם שָׁאֲנִי מְכַלָּה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן
הָיָה, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלְשׁוֹן עֶבֶר, כִּמּוֹ: "טָרָם
כְּלִיתִי". וּפְעָמִים שֶׁמְדַבֵּר בְּלְשׁוֹן עֵתִיד, כִּמּוֹ: (אִיּוֹב)

מִוּוֹאֲחִיָּאת וּבִוֹאֲחִיָּת קוּלָתָה מְנָה וּבִוֹאֲחִיָּת
אִשְׁתִּי וְאָף גַּמְלִיךְ אֲשִׁקִּי וְשִׁתִּיתִי וְאָף גַּמְלִיךְ
אֲשִׁקִּיָּאת:

(מו) וְתוֹמָהּ וְתוֹרַד כִּדָּה מַעֲלִיָּה וְתוֹמָהּ שְׂתָהּ
וְגַם־גַּמְלִיךְ אֲשִׁקָּה וְאִשְׁתִּי וְגַם הַגַּמְלִים הִשְׁקָתָה:

מִזְשִׁאֲלִית יְתָה וּבִוֹאֲחִיָּת בַּת מִן אֶת וּבִוֹאֲחִיָּת
בַּת בְּתוּאֵל בַּר נַחֲוֹר דִּילִידַת לֵה מְלָכָה
וְשִׁוִּיתִי קְדָשָׁא עַל אֶפְרָה וְשִׁרְיָא עַל יְדָהָא:

(מז) וְאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בְּתִמִּי אֶת־וְתוֹמָהּ בַּת־
בְּתוּאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדָּהּ־לוֹ מְלָכָה וְאֲשֶׁם הַנָּזִם
עַל־אֶפְרָה וְהַצְמִידִים עַל־יְדֵיהָ:

רש"י וְאֲשָׁאֵל • וְאֲשֶׁם. שְׁנָה הַסֵּדֶר, שֶׁהָרִי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֲרֵיכָּ שָׂאֵל, אֱלָא שְׂאֵל יִתְפָּשׂוּהוּ בְּדִבְרֵי
וְאָמְרוּ: 'הִיאךָ נִתְּתָ לָהּ וְעַדִּין אֵינְךָ יוֹדֵעַ מִי הִיא'?

בעל הטורים

(מז) וְאֲשֶׁם הַנָּזִם. חֶסֶד יו"ד. לומד שְׂאֵל נִגַּע בְּכִשְׁרָה מִחֲמַת צְנִיעוּת. תורה מז

הפניות לשיחות קודש

מִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָדָר: מְדוּעַ דּוּקָא כֵּאֵן רִש"י לומד אִודוֹת הַנֵּס שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָדָר, וְכַתּוּבָה מִזֶּה רַק כֵּאֵן מִתְעוֹרֶרֶת הַקּוּשִׁיא מְדוּעַ פִּרְשַׁת אֱלִיעֶזֶר
נִכְפַּלָה – לְקוּ"ש ח"ל ע' 90.

מח וּבְרָעִית וּסְגָדִית קָדָם יְיָ וּבְרָכִית יֵת יְיָ
אֱלֹהֵה דְרַבּוּנִי אַבְרָהָם דְּרַבּוּנִי בְּאוֹרַח
קָשׁוּט לְמִיסַב יֵת בֵּת אַחוּהִי דְרַבּוּנִי לְבָרָה:

(מח) וַאֲקֹד וְאַשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרָךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי
אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת
אֶת־בֵּת־אָחִי אֲדֹנִי לְבָנוּ:

מט וּבְעֵצָא אִם אֵיתִיכּוֹן עֲבָדִין טִיבּוּ וְקָשׁוּט
עִם רַבּוּנִי חוּוּ לִי וְאִם לֹא חוּוּ לִי וְאַתְפְּנִי
עַל יְמִינָא אוּ עַל שְׂמָאלָא:

(מט) וְעָתָה אִם־יִשְׁכַּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנִי
הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאַפְנֶה עַל־יְמִין אוּ
עַל־שְׂמָאל:

כס"א • עַל־יְמִין • מְבָנוֹת יִשְׁמַעְיָאֵל • עַל־שְׂמָאל • מְבָנוֹת לוֹט, שְׁהִיָּה יוֹשֵׁב לְשְׂמָאלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (כ"ה) •

נ וְאַתִּיב לָבָן וּבִתּוּאֵל וְאָמְרוּ מִן קָדָם יְיָ נִפְק
פְּתֻגְמָא לִית אֲנַחְנָא יְכָלִין לְמַלְלָא עִמָּךְ בִּיש
אוּ טָב:

(נ) וַיַּעַן לָבָן וּבִתּוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא
נוֹכַל דְּבַר אֱלֹהִי רַע אוֹ־טוֹב:

הגון, לְפִי שְׁנַפְר שְׂמָה' יֵצֵא הַדָּבָר, לְפִי דְבָרִיךְ, שְׂזַמְנָה
לָךְ (כ"ה) •

כס"ב • וַיַּעַן לָבָן וּבִתּוּאֵל • רָשַׁע הָיָה, וְקַפְץ לְהַשִּׁיב
לְפָנֵי אָבִיו. לֹא נוֹכַל דְּבַר אֱלֹהִי • לְמַאֲן בְּדָבָר הַזֶּה,
לֹא עַל־יְדֵי תְשׁוּבַת דָּבָר רַע וְלֹא עַל־יְדֵי תְשׁוּבַת דָּבָר

נא הָא רַבְּקָה קְדָמָךְ דְּבַר וְאִיזִיל וְתַחֲי אֶתְמָא
לְכָר רַבּוּנָךְ קָמָא דִּי מַלְל יְיָ:

(נא) הִנֵּה־רַבְּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלָךְ וְתַחֲי אִשָּׁה לְבָן
אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה:

נב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם
פְּתֻגְמִיהוֹן וּסְגָד עַל אֶרְצָא קָדָם יְיָ:

(נב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם
וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

כס"ג • וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה • מְכָאן שְׂמוּדִים עַל בְּשׂוּרָה טוֹבָה (כ"ה) •

~ יום חמישי כ"ה מרחשון ~

נג וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלִי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן
לְרַבְּקָה וּלְמַגְדָּנָתָהּ נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּהָ:

(נג) וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלִי־כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן
לְרַבְּקָה וּלְמַגְדָּנָתָהּ נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּהָ:

כס"ד • וּמַגְדָּנָתָה • לְשׁוֹן מְגָדִים, שְׁהָבִיא עִמּוֹ מִיְּגֵי פְרוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

נד וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְלִינוּ
וַיִּקְוּמוּ בִּבְקָר וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחְנִי לְאֲדֹנִי:

(נד) וַיֵּאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיְלִינוּ
וַיִּקְוּמוּ בִּבְקָר וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחְנִי לְאֲדֹנִי:

כס"ה • וַיְלִינוּ • כָּל 'לִינָה' שְׂבִמְקָרָא, לִינַת לֵילָה אֶחָד.

בעל הטורים

(מט) עַל יְמִין אוּ עַל שְׂמָאל. רָאשֵׁי תִיבוֹת בְּגִימְטְרִיא: יִשְׁמַעְיָאֵל. "עַל יְמִין אוּ" — בְּגִימְטְרִיא: בְּעִמּוֹן וּמוֹאָב. תּוֹרַה נ

(נח) וַיֹּאמֶר אָחִיָּהּ וְאַמֶּיהָ תֵּשֶׁב הַנְּעִרָה אֶתְּנוּ יָמִים
או עָשׂוֹר אַחֵר תֵּלָךְ:
נח ואמר אחיה ואמה תתיב עולמתא
עמנא עדן בעדן או עסרא ירחין בתר כן
תזיל:

(כתובות נז.) • או עשור • עשרה חדשים, ואם תאמר
"ימים" ממש, אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט,
ואם לא תרצה – יתן לנו מרבח מזה'.

נ"י • ויאמר אחיה ואמה • ובתואל היכן היה? הוא
היה רוצה לעבב, ובא מלאך והמיתו. ימים • שנה,
כמו: (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו", שפך נותנין
לבתולה, זמן י"ב חדש לפרנס את עצמה בתכשיטים

(נו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־תֹּאחֲרוּ אֹתִי וַיהוָה הַצִּלִּי
דַּרְכֵי שְׁלֹחֹנִי וְאַלְכָּה לְאֶרְצִי:
נו ואמר להון לא תאחרון ימי ויז אצלח
ארחי שלחוני ואיהך לות רבוני:

(נז) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנְּעִרָה וְנִשְׁאַלָּה אֶת־פִּיהָ:
נז ואמרו נקרא לנערה ונשאלה את-פיה:
אמרה:

נ"י • ונשאלה את-פיה • מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (כ"ד).

~ נקודות משיחות קודש ~

מ"קח ולך" ל"נשאלה את פיה"

אולם לאחר שאליעזר סרב לבקשת בני המשפחה
ש"תשב הנערה אתנו ימים או עשור", כמנהג העולם
ש"נותנין לבתולה זמן י"ב חדש לפרנס את עצמה
בתכשיטים", ודרש לקחת את רבקה מיד – דרישה זו,
שנראתה בעיני בני המשפחה תמוהה, עוררה אצלם ספק
בכל דבריו: הן בשטר המתנה שהראה להם, והן בנסיים
שארעו לו (שאותם ידעו רק מפיו). ולכן, בעקבות זאת
התעצרה הספקתם לכל הענין.

כיון שרק בגלל הנסיים השתכנעו שבמקרה זה אין צורך
לשאל לדעתה של רבקה, הרי כשנוצר בעיניהם ספק
בדברי אליעזר ובספורי הנסיים שספר, חזר הדין ש"אין
משיאין את האשה אלא מדעתה". לכן אמרו: "נקרא
לנערה ונשאלה את פיה".

(ע"פ לקוטי שיחות, ח"י ע' 65 ואילך)

ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה (נז)
מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (רש"י)
לכאורה הדבר תמוה: הרי קדם לכן כבר הסכימו בני
משפחת רבקה להצעת אליעזר ואמרו: "הנה רבקה
לפניך קח ולך". אם כן, מדוע נזכרו לפתע שצריך לשאל
לדעתה של רבקה?

וגם בעצם הענין קשה: כיצד אמרו קדם לכן "הנה רבקה
לפניך" בלי לשאל את רבקה, והרי "אין משיאין את
האשה אלא מדעתה"?

יש לומר, שבתחילה הם לא שאלו לדעתה של רבקה,
משום שמדברי אליעזר נוכחו לדעת ש"מה יצא הדבר",
וממילא הבינו ש"לא נובל דבר אליך רע או טוב".
כלומר, שאין הדבר תלוי אפילו לא בדעתם, ואם כן אין
תועלת גם לשאל את רבקה.

(נח) וַיִּקְרָאוּ לְרִבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתִלְכִּי עִם־הָאִישׁ
הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:
נח וקרו לרבקה ואמרו לה תזילי עם גברא
הדין ואמרת איזל:

נ"י • ותאמר אליו • מעצמי, ואף אם אינכם רוצים.

בעל הטורים

(נו) אל תאחרו אתי. וה'. סופי תיבות: לויה, שילווהו. תורה נז
(נח) עם האיש הזה. סופי תיבות: משה. הילך כדת משה וישראל. תורה נט

הפניות לשיחות קודש

מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה: הרי לעיל כבר הסכימו לשידוך ומדוע רק עכשיו שואלים את דעתה – לקו"ש ח"י ע' 65.

(ג) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רַבְקָה אֶחָתָם וְאֶת־מִנְקָתָהּ וְאֶת־עֶבֶד אֲבִיהָ וְאֶת־אֲנָשָׁיו:

(ד) וַיְבָרְכוּ אֶת־רַבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אֵת הַיְי לְאַלְפֵי רַבְּהָ וַיִּרְשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׂעַר שְׂנָאִיו:

כ"ה • אֵת הַיְי לְאַלְפֵי רַבְּהָ • אֵת זֶרַעְךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַכָּה שְׁנָאֵמֶר לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבֵּה אֲרַכָּה

(ס) וְתִקְּמוּ רַבְּקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וְתִרְפָּבְנָה עַל־הַגְּמִלִּים וְתִלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבְקָה וַיֵּלֶךְ:

(סב) וַיִּצְחָק בָּא מִבּוֹא בָּאֵר לְחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:

כ"ה • מִבּוֹא בָּאֵר לְחֵי רֹאִי • שֶׁהָלַךְ לְהִבְיֵא הָגֵר לְאַבְרָהָם אָבִיו שִׁישָׁאָנָה (בראשית רבה) • יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב • קָרֹב לְאוֹתוֹ בָּאֵר, שְׁנָאֵמֶר: "לְעִיל (כ) וַיִּסַּע מִשָּׁם

(סג) וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת עֶרֶב וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמִלִּים בָּאִים:

כ"ה • לָשׁוּחַ • (ב"ר) לְשׁוֹן תְּפִלָּה, כְּמוֹ: (תהלים קב) "יִשְׁפֹּף שִׁיחוֹ".

(סד) וַתֵּשֶׂא רַבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגְּמִל:

כ"ה • וַתֵּשֶׂא אֶת־יִצְחָק • רָאָתָה אוֹתוֹ הַדּוֹר, וְתוֹהָא (ספרים אחרים: וְתִמְקָה) מִפְּנֵי (ב"ר) • וַתִּפֹּל • הַשְּׂמִיטָה עֲצָמָה לְאֶרֶץ, כְּתִרְגוּמוֹ: "וְאֶת־רַכִּינָתָהּ, הִטָּתָה עֲצָמָה לְאֶרֶץ וְלֹא הִגִּיעָה עַד הַקֶּרֶק, כְּמוֹ: "הִטִּי־נָא כִדָּךְ", אֲרַכִּינִי.

בעל הטורים

(ס) אֵת הַיְי. "הַיְי" בְּגִמְטְרִיא כ"ה. כְּלֹמֶר: תִּזְכִּי לְמָה שְׁנָאֵמֶר (לְעִיל טו, ח) "כֹּה יִהְיֶה זֶרַעְךָ". רַבְּכָה. ד' בְּמִסְוָה. "הַיְי לְאַלְפֵי רַבְּכָה", וַאֲיִדָּךְ: "וַיִּשְׁנִים יָגִיסוּ רַבְּכָה" (דְּבָרִים ל"ב, ט), "וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּכָה יִרְדּוּ" (ויקרא כ"ח, ט), "רַבְּכָה כְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה נִתְחַיֵּף" (יחזקאל ט"ז, ז). שְׁנָאֵמֶר לָהּ: שְׁתֵּהִי מֵאוֹתָם שְׁשָׁנִים יָגִיסוּ רַבְּכָה, וְרַבְּכָה כְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה. תוֹרָה סא (סב-סג) וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב. וַיִּצְחָק לֵיה וַיֵּצֵא יִצְחָק לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה. רָמַז לְמָה שְׁנָאֵמֶר (בְּכָא בְּתָרָא כ"ה) הַרְוָצָה שִׁיחִכִּים יִדְרִים. לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה. הַיְינִי שִׁיחִיחַ תִּקְוָה תִּפְלַת הַמִּנְחָה וְאִזְנוֹדִמְנָה לוֹ רַבְּכָה. וְהַיְינִי דְכִתִּיב (תהלים ל"ב, ז) "עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חֹסֵד אֱלֹהִים לְעַת מִצָּא", וְהַיְינִי דְכִתִּיב (משלי י"ח, כב) "מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב". לַפָּנוֹת עֶרֶב. ב' בְּמִסְוָה. "לָשׁוּחַ בַּשָּׂדֶה לַפָּנוֹת עֶרֶב", וַאֲיִדָּךְ: "וְהַיְי לַפָּנוֹת עֶרֶב יִרְמֹץ בְּמִים" (דְּבָרִים כ"ג, י"ג). רָמַז לְמָה שְׁנָאֵמֶר חו"ל, טוֹבִלִּים מִן הַמִּנְחָה וְלִמְעַלָּה; דְּמָה הֵכָא מִנְחָה, שִׁיחִיחַ תִּקְוָה תִּפְלַת מִנְחָה, אִף הֵתִם נִמִּי מִנְחָה. תוֹרָה סד

סח ואמרת לעבדא מן גברא דכי דמהלך
בחקלא לקדמותא ואמר עבדא הוא רבנני
ונסיבת עיפא ואתפסיאת:

(סח) ותאמר אל-העבד מִי־האִישׁ הַלֵּזָה הַהִלֵּךְ
בַּשָּׂדֶה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וּתְקַח
הַצֵּעִיר וּתְתַכֶּם:

נח"י • ותתכס • לשון ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר".

סו ואשתעי עבדא ליצחק ית כל פתגמא די
עבד:

(סו) ויספר העבד ליצחק את כל־הדברים אשר עשה:

נח"י • ויספר העבד • גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ וסנודמנה לו רבקה בתפלתו.

סז ואעלה יצחק למשכנא וזא וזא תקנין
עובדא עובדי שרה אמה ונסיב ית רבקה
והות לה לאנתו ורחימה ואתנחם יצחק
בתר דמיתת אמה:

(סז) ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את־רבקה
ותהי־לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו:

האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (בראשית
רבה). אחרי אמו • דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם
קיימת, כרוף הוא אצלה, ומשמתה הוא מתנחם
באשתו.

נח"י • האהלה שרה אמו • "ויבאה האהלה", והרי
היא שרה אמו, כלומר ונעשית דגמת שרה אמו,
שכל זמן ששרה קיימת, היה גר דלוק מערב שבת
לערב שבת, וברכה מצויה בעסה, וענן קשור על

~ נקודות משיחות קודש ~

"מעלין בקודש" בכל שבוע

ערב שבת, לאחר שעבר שבוע מהדלקת הנר בערב שבת
הקודמת, התעלתה שרה (ועל דרך זה רבקה) למדרגה
נעלית יותר בעבודתה. ולכן בכל ערב שבת הפסיק ה'
את פעלת האור של גר השבת מהשבוע שעבר, כדי
שתוכל להדליק גר נוסף באפן נעלה יותר.

(ע"פ תורת מנחם – התוודויות תשמ"ה ח"א, ע' 357 ואילך)

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו (סז, כד, טו)
כל זמן ששרה קיימת היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת
וכו', ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (רש"י).
לכאורה יש להקשות: מאחר שהגר היה דלוק בדרך גס,
מדוע דלק רק "מערב שבת לערב שבת"? והרי היה יכול
להמשיך ולדלק בדרך גס עד אין סוף!
ויש לומר: על פי הכלל "מעלין בקדש", מוכן שבכל

בעל הטורים

(שמואל ב' יג, א). הַתָּם הִיְתָה אֲהֵבָה
הַתְּלוּיָה בְּדָבָר עַל פֶּן בְּטָלָה, אֲבָל
הָכָא אֵינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר עַל פֶּן לֹא
בְּטָלָה.
וַיִּנָּחֵם. ב' בַּמִּסְוֶה. "וַיִּנָּחֵם יִצְחָק",
"וַיִּנָּחֵם כָּרִב חֲסָדִיו" (תהלים קו, מה).
"וַיִּנָּחֵם יִצְחָק", לְמַעַן, "כָּרִב חֲסָדִיו".
פִּירוּשׁ, שֶׁהִיְתָה צְדָקָת וְחֲסִידָה כְּשֶׁרָה
אָמָּה. תוֹרָה א

לעתיד לבא.
וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה. וַיִּסֶּף אֲבָרְהָם. דָּרָךְ
אָרֶץ שְׁמִי שְׁמַתָּה אֲשֶׁתּוֹ וְהִנִּיחָה לוֹ
בָּנִים, יִשְׂאֵם קוֹדֶם שִׁישָׁא אַחֲרָת.
דָּבָר אַחֵר: זֶהוּ שְׁאֲמָרוּ (בְּכָא קָמָא צב, ב)
שְׁתִּין תְּכִלִּי מָטוֹ לְכָכָה, דְּקָל חֲבָרִיָּה
שְׁמַע וְאִיהוּ לֹא אָכִיל.
וַיִּאָּהֲבָה. ב' בַּמִּסְוֶה. "וַתְּהִי לוֹ
לְאִשָּׁה וַיִּאָּהֲבָה", "וַיִּאָּהֲבָה אֶמְנוּן"

(סז) ויבאה. ד' בַּמִּסְוֶה. פִּירוּשִׁי
בְּפִרְשֵׁת בְּרָאשִׁית (לְעִיל ב, כב). וְכַתִּיב
חֶסֶד, וְעוֹלָה כ"ד, מְלָמֵד שֶׁקְשָׁטָה
בְּכ"ד קִישׁוּטִין.
הָאֲהֵלָה. ח' בַּמִּסְוֶה. (הָכָא. לְעִיל יח, ו.
שְׁמוֹת יח, ז. לג, ט. במדבר יא, כו. יחזקע ז, כב.
שופטים ד, יח). רָמַז שְׁבַשְׁמוֹנָה מְקוֹמוֹת
שְׁרָתָה שְׁכִינָה: מִשְׁכָּן. גִּלְגָּל. שִׁילָה.
נוֹב. גִּבְעוֹן. בֵּית רֹאשׁוֹן. בֵּית שָׁנִי.

הפניות לשיחות קודש

ויבאה האהלה והרי היא שרה אמו: מה הכרח רש"י שהיה כאן גס, ביאור בסדר הניסים כפי שמביא רש"י. וההוראה שכל בת מגיל חינוך תדליק נרות
שבת קודש – לקו"ש חט"ו ע' 163.

~ יום שישי כ"ו מרחשון ~

כה (א) וַיִּסַּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׁמָּה קְטוּרָה:

א ואוסיף אברהם ונסיב אתתא ושמה

קטורה:

כ"י א קטורה • (כ"ד) זו הגר, ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה כקטרת. ושקשרה פתחה, שלא נדונה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

כב (ב) וַתֵּלֶד לוֹ אֶת-זִמְרָן וְאֶת-יִקְשָׁן וְאֶת-מֶדָן וְאֶת-מֶדָן וְאֶת-יִשְׁבָּק וְאֶת-שׁוּחַ:

ב וילדת לה ית זמרן וית יקשן וית מדן וית מדן וית ישבק וית שוח:

כג (ג) וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת-שָׁבָא וְאֶת-דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ אַשּׁוּרִים וּלְטוּשִׁים וּלְאַמִּים:

ג ויקשן אוליד ית שבא וית דדן ובני דדן היו למשירן ולשכונין ולנגון:

כ"י א אשורים ולטושים • שם ראשי אמות (כ"ה). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו על לשון המקרא, שפרש 'למשירן' לשון מחנה. ואם תאמר שאינו בן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף והוסיפו אל"ף בראשם, כמו: "חומת אנך", שהוא מן "נכה רגלים", וכמו "אסוף שמן", שהוא מן "ורחצת וסכת". ולטושים • הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר: "והנה נטושים על-פני כל-הארץ", שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו.

כד (ד) וּבְנֵי מֶדָן עֵיפָה וְעֶפְרָי וְחִנֹּךְ וְאַבְדִּיעָה כָּל-אֵלֶּה בְנֵי קְטוּרָה:

ד ובני מדן עיפה ועפר וחנך ואבדיעה ואלדיעה כל אליו בני קטורה:

כה (ה) וַיֵּתֶן אַבְרָהָם אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ לְיִצְחָק:

ה ויהב אברהם ית כל דילה ליצחק:

כ"י א ויתן אברהם וגו' • אמר רבי נחמיה: 'ברפת דאתיקי' נתן לו, שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא

לאברהם: "והיה ברכה", הברכות מסורות בדרך לברך את מי שתירצה, ואברהם מסרן ליצחק.

כו (ו) וּלְבָנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל-אֶרֶץ קְדָם:

ו ולבני הפילגשים אשר לאברהם די לאברהם יהב אברהם מתנתן ושלחנן מעל יצחק בנו בעודנו חיי קדמה קים קידומא לארע קדינתא:

כ"י א הפלגשים • (כ"ד) חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת, היא הגר, היא קטורה. נשים בכתבה, פלגשים בלא כתבה, כדאמרין בסנהדרין (דף כ"א) בנשים ופילגשים דרוד. נתן אברהם מתנת • פשוט

רבותינו: שם טמאה מסר להם (שם כ"א). דבר אחר: מה שנתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה להנות מהם.

כז (ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי-חַיֵּי אַבְרָהָם אֲשֶׁר-חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים:

ז ואלין יומי שני חיי אברהם דחיא מאה ושבעין וחמש שנים:

כ"י א מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים • בן מאה כבן שבעים, וכן שבעים כבן חמש, בלא חטא.

הפניות לשיחות קודש

מהו ההכרח על פי פשוטו של מקרא ש"קטורה זו הגר", ומה ההכרח להביא שתי טעמים לזה (שהם לא שני פירושים שונים) – לקו"ש חט"ו ע' 174. ותלד לו: מדוע לא נתפרש הנס בלידת בני אברהם וקטורה – לקו"ש חל"ה ע' 94.

~ נקודות משיחות קודש ~

"בן מאה כבן שבעים" – במה?

אברהם נתמַעֲטוּ השנים כָּכָר וכָּא תְּשׁוּת כַּח בְּעוֹלָם, וְצָא וּלְמַד מִעֲשֶׂרָה דוֹרוֹת שְׁמֹנֶת וְעַד אַבְרָהָם שְׁמֹנֶה עֶשְׂרִים תּוֹלְדוֹתֵיהֶן בְּנֵי ס' וּבְנֵי ע'".
וּנְמַצָּא, שְׁבִימֵי אַבְרָהָם הָיָה בְּכֹחַ הָאֶדָם לְהוֹלִיד בְּנִים עַד הָיִיתוּ בֶן שְׁבַעִים שָׁנָה, וְהָרִי אַבְרָהָם הוֹלִיד בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן מֵאָה. נִמְצָא שֶׁבְּהִיּוֹתוֹ "בֶּן מֵאָה" הָיָה "כָּכָר שְׁבַעִים", וּמֵאַחַר שֶׁהִדְבָּר מוֹכֵן בְּפִשְׁטוֹת, לֹא הִצְרֵךְ רִש"י לְפָרְשׁוֹ.
(ע"פ לְקוּטֵי שִׁיחוֹת, ח"כ ע' 79 וְאִילָךְ)

וְאַלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אַבְרָהָם גו' מֵאֵת שָׁנָה וְשְׁבַעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ שָׁנִים (כה, ז)
בֶּן מֵאָה כָּכָר שְׁבַעִים, וּבֶן שְׁבַעִים כָּכָר חֲמֵשׁ בְּלֹא חֶטָּא (רש"י)
רִש"י לֹא פָּרֵשׁ בְּמָה הָיָה אַבְרָהָם "בֶּן מֵאָה כָּכָר שְׁבַעִים".
וַיֵּשׁ לֹמֵר, שֶׁלֹּא הִצְרֵךְ רִש"י לְפָרֵשׁ עֲנִין זֶה, כִּי הוּא מוֹכֵן בְּפִשְׁטוֹת עַל פִּי פִּירוּשׁוֹ לְעִיל:
עַל הַפְּסוּק "הִלְכָן מֵאָה שָׁנָה יוֹלֵד" פָּרֵשׁ רִש"י: "בִּימֵי

ח וְאַתְנָגִיד וּמִית אַבְרָהָם בְּסִיבּוֹ טָבָא סִיבּ וְשִׁבְעָה יוֹמִין וְאַתְנָגִיד לְעֵמָּה:

(ח) וַיָּגֵעַ וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעָה וַיֵּאֱסֹף אֶל-עַמּוּי:

ט וְקָבְרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹהִי בְּמַעֲרַת כְּפֻלָּתָא בְּחֶלֶק עֶפְרוֹן בְּרַ צֹהַר חֲתָמָה דִּי עַל אֶפֶי מְמָרָא:

(ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹי אֶל-מַעֲרַת הַמְּכַפֵּלָה אֶל-שֵׂדֶה עֶפְרוֹן בֶּן-צֹהַר הַחֲתָמִי אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מְמָרָא:

כז"י יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְעָל • (כז"י) מִכָּאן שֶׁעָשָׂה יִשְׁמַעְעָל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא "שִׁיבָה טוֹבָה" שֶׁנֶּאֱמָרָה בְּאַבְרָהָם.

י חֲקָלָא דִּי זָבֹן אַבְרָהָם מִן בְּנֵי חֲתָמָה תַּמָּן אֲתַקְבֵּר אַבְרָהָם וְשֵׁדָה אֲתַמָּה:

(י) הַשֵּׂדֶה אֲשֶׁר-קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי-חֲתָמָה שְׁמָה קָבֵר אַבְרָהָם וְשֵׁדָה אֲשֶׁתּוֹ:

יא וְהָיָה בְּמֵת דְּמִית אַבְרָהָם וּבְרָךְ יִי זֵת יִצְחָק בְּרָה וַיִּתֵּב יִצְחָק עִם בְּרִיא דְּמִלְאָף קִנְמָא אֲתַחֲזִי עֲלֶיהָ:

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם-בְּאֵר לַחֵי רְאִי:

לְבָרֵךְ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שֶׁצָּפָה אֶת עֶשׂוֹ יוֹצֵא מִמֶּנּוּ. אָמַר: 'יָבֹא בְּעַל הַבְּרִכוֹת וּבְרָךְ אֶת אֲשֶׁר יֵיטֵב בְּעֵינָיו', וְכָא הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא וּבְרָכוֹ.

כז"י וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וּבְרָךְ וְגו'. נִחְמֹד תְּנַחֲמוּמֵי אֲבֵלִים. (סוּטָה יד) דְּבָר אַחֵר: אֶף-עַל-פִּי שְׁמִסֵּר הִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת הַבְּרִכוֹת לְאַבְרָהָם, נִתְּנָא

~ שבת קודש כ"ז מרחשון ~

יב וְאֵלֶּיךָ תוֹלְדַת יִשְׁמַעְעָל בְּרַ אַבְרָהָם דִּי יְלִידַת הָגֵר מְצֻרְתָּא אֲמַתָּא דְּשֵׁרָה לְאַבְרָהָם:

(יב) וְאַלֶּה תּוֹלְדַת יִשְׁמַעְעָל בֶּן-אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגֵר הַמִּצְרִית שִׁפְחַת שֵׁרָה לְאַבְרָהָם:

(יג) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדָתָם:
בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִית וְקָדָר וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשָׁם:
יג וְאֵלֶּיךָ שָׁמַעְתִּי בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדָתָם וְקָדָר וְאֲדָבָאֵל וּמִבְשָׁם:

כ"י • בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדָתָם • סֵדֶר לְדָתָן, זֶה אַחֵר זֶה.

יד וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:

(יד) וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:

טו וְחֵדֶד וְתִימָא וְיִטּוֹר נָפִישׁ וְקֹדְמָה:

(טו) חֵדֶד וְתִימָא וְיִטּוֹר נָפִישׁ וְקֹדְמָה:

טז אֵלֶּיךָ אֲנִי בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּיךָ שָׁמַעְתִּי
בְּפִצְחֵיהוֹן וּבְכַרְפִּיהוֹן תְּרִין עֶסֶר רַבְרִבִּין
לְאַמִּיהוֹן:

(טז) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחִצְרֵיהֶם
וּבְמִירָתָם שְׁנִים-עָשָׂר נְשִׂאִים לְאִמָּתָם:

כ"י • בְּחִצְרֵיהֶם • כְּרִכִּים שָׁאִין לָהֶם חוּמָה, וְתַרְגוּמוֹ "בְּפִצְחֵיהוֹן", שֶׁהֵם מְפַצְּחִים, לְשׁוֹן פְּתִיחָה, כְּמוֹ: (תהלים
צח) "פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ".

יז וְאֵלֶּיךָ שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל מֵאָה וְתִלְתִּין
וְשִׁבְעַת שְׁנִין וְאַתְנָגִיד וּמִית וְאַתְכֵּנִישׁ לְעִמָּה:

(יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל מֵאָה וְתִלְתִּין
וְשִׁבְעַת שְׁנִים וְיָגוּעַ וְיָמָת וְיֶאֱסָף אֶל-עַמּוּיוֹ:

קִדְּם שָׁבָא אֶצֶל לָבֵן, שֶׁהָרִי כְּשֶׁפָּרַשׁ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו,
מֵת יִשְׁמָעֵאל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּלָּךְ עֶשְׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וְגו'"
כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בְּסוּף 'מִגְלָה נִקְרָאת' (ור"י הביא בְּסוּף פֶּרֶשׁת
תוֹלְדוֹת). וְיָגוּעַ • לֹא נֶאֱמָרָה גְּיוּעָה אֶלָּא בְּצִדִּיקִים.

כ"י • וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל וְגו' • אָמַר רַבִּי חֵיָא
בַּר אֲבָא: לָמָּה נִמְנָו שְׁנוּתֵי שָׁל יִשְׁמָעֵאל? כְּדִי לִיַּחַס
בֵּהֶם שְׁנוּתֵי שָׁל יַעֲקֹב. מִשְׁנוּתֵי שָׁל יִשְׁמָעֵאל לְמִדְּנוֹ
שֶׁשֶּׁמֶשׁ יַעֲקֹב בְּבֵית עֶבֶר י"ד שָׁנָה כְּשֶׁפָּרַשׁ מֵאֲבִיו

~ נקודות משיחות קודש ~

לשבחו של יעקב

וְשָׁרָה, אֶלָּא שָׁכַל אֶחָד מֵהֶם בָּא לְהוֹסִיף בְּשִׁבְחוֹ שָׁל
יַעֲקֹב אֲבִינוּ.

"מֵאָה שָׁנָה" – מַעֲלָתוֹ שָׁל יִשְׁמָעֵאל בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן מֵאָה שָׁנָה
הִיא שְׁהִיָּה בַעַל תְּשׁוּבָה, שֶׁהָרִי חֲזָר בְּתִשְׁבּוּכָה עוֹד בְּחַיִּי
אֲבָרָהִם, וּכְשֶׁמָּת אֲבָרָהִם הָיָה יִשְׁמָעֵאל בֶּן שְׁמוֹנִים וְתִשְׁעִי.
וּמִדִּיעָנוּ הַפְּתוּב, שָׁאֵף שְׁהִיָּה בַעַל תְּשׁוּבָה, לֹא הִגִּיעַ
לְדִרְגַּת קִדְּשָׁתוֹ שָׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ.

"שְׁלֹשִׁים שָׁנָה" – מַעֲלָתוֹ שָׁל יִשְׁמָעֵאל בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הִיא מַעֲלַת הַכּוֹחַ וְהַגְּבוּרָה. וּמִלְּמִדְּנוֹ
הַפְּתוּב, שֶׁגְּבוּרַת יִשְׁמָעֵאל אֵינָה מִשְׁתַּחֲוֶה כָּלָל לְגְבוּרַתוֹ
הַגְּדוּלָּה שָׁל יַעֲקֹב, כְּפֹרֵשׁ רַש"י עַל הַפְּתוּב "וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב
וַיִּגַּל אֶת הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר", "לְהוֹדִיעַךְ שִׁכְחוֹת גְּדוּל",

וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיִּי יִשְׁמָעֵאל מֵאָה וְתִלְתִּין וְשִׁבְעַת
שְׁנִים (יז)

לָמָּה נִמְנָו שְׁנוּתֵי שָׁל יִשְׁמָעֵאל, כְּדִי לִיַּחַס בֵּהֶם שְׁנוּתֵי
שָׁל יַעֲקֹב (רש"י)

כָּאֵן לֹא פָּרַשׁ רַש"י אֶת הַטַּעַם שֶׁ"נִּכְתַּב שָׁנָה כָּלָל כָּלָל
וּכְלָל", כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ אֶצֶל אֲבָרָהִם וְאֶצֶל שָׁרָה.

וְעַל פִּי דְבָרֵי רַש"י שֶׁ"לָּמָּה נִמְנָו שְׁנוּתֵי שָׁל יִשְׁמָעֵאל?"
– "כְּדִי לִיַּחַס בֵּהֶם שְׁנוּתֵי שָׁל יַעֲקֹב", כְּלוּמַר, שֶׁכָּל
מִשְׁרַת הַפְּתוּב כָּאֵן הִיא כְּדִי לְשַׁבַּח אֶת יַעֲקֹב וְלֹא כְּדִי
לְשַׁבַּח אֶת יִשְׁמָעֵאל, זֶשׁ לִזְמֹר, שֶׁכָּן הוּא גַם לְגַבִּי הַטַּעַם
שֶׁ"נִּכְתַּב שָׁנָה כָּלָל וּכְלָל", שֶׁאֵינוֹ רַק כְּדִי לְמַנּוֹת אֶת
מַעֲלַת שְׁנוּתֵי שָׁל יִשְׁמָעֵאל עֲצָמוֹ וְלְהַשְׁווֹתָן, כְּבִאבְרָהִם

אף שְׁהִיָּה כָּבֵד בֶּן שְׁבַעִים וְשֶׁבַע.

"שְׁבַע שָׁנִים" – מַעֲלַת "בֶּן שְׁבַע" הִיא הִיּוֹתוֹ קָטָן וְ"בִלָּא חֲטָא". וּמִלְמַדְנוּ הַתּוֹב שֶׁגַם בְּקִטְנוּתָם, בְּהִיּוֹת שְׁגִיָּהם

"בִּלָּא חֲטָא", יֵשׁ לִיעֲקֹב שָׁבַח עַל יִשְׁמַעְאֵל, כִּי יִשְׁמַעְאֵל הוּא "בֶּן הָאֵמָה", וְלִבְנֵי יַעֲקֹב נִעְלָה מִמֶּנּוּ לְאִין עָרֹךְ בְּעֵצָם מְצִיאוֹתָיו.

(ע"פ לקוטי שיחות, ח"כ ע' 83 ואילך)

(יח) וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַיִּילָהּ עַד־שׁוּר אִשָּׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם
בְּאֶמְכָּה אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נָפֹל:

יח וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַיִּילָהּ עַד חֲגָרָא דִּי עַל אֲפִי
מִצְרַיִם מְטִי לְאֲתוּר עַל אֲפִי כָל אֲחֻוּהָ
שָׂרָא: פ פ פ

עַד שְׁלֹא מַת אֲבָרְהָם, "יִשְׁכֵּן". מִשְׁמַת אֲבָרְהָם,
נָפֹל:

כ"ז נָפֹל • שָׁכָן, כְּמוֹ: (שופטים ז) "וּמִדִּין וַעֲמַלְק וְכָל
בְּנֵי קָדָם נוֹפְלִים בְּעַמְּקָא". כָּאֵן הוּא אוֹמֵר לְשׁוֹן נְפִילָה,
וְלִהְיוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְעַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו יִשְׁכֵּן",

חסלת פרשת חיי שרה פפפ ק"ה פסוקים, יהודי"ע סימן

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רמב - רמד

בעל הטורים

כה (יח) עַל פְּנֵי כָל אֲחָיו נָפֹל. וְסָמִיךְ לִיהָ וְאֵלָה תּוֹלְדֵת יִצְחָק. לוֹמֵר, כְּשִׁיפּוֹל יִשְׁמַעְאֵל בְּאַתְרֵית הַיָּמִים, אֲזַ יִצְמַח
בֶּן דָּוִד שֶׁהוּא מִתּוֹלְדוֹת יִצְחָק.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' א

שכל הכסף שבעולם מעורב בכספי הקדש, ומספק הוא אסור
בהנאה. עַד שִׁמְצָאוּ לוֹ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר
בַּנְּבוֹאֹת יִחְזָקָאֵל עַל חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (יחזקאל י ב) 'וְכִבְּאוּ בָּהּ
פְּרִיזִים וְחִלְלוּהָ, וְלִמְדוּ חֻכְמִים מִכָּאֵן, שֶׁכֹּאשֶׁר בָּאוּ פְּרִיזִים
וְנִטְלוּ מִמּוֹן הַקֹּדֶשׁ, יֵצֵא הַכֶּסֶף לַחֻלּוּין.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מְדוּעַ רָצוּ בַתְּחִילָה לֵאסוֹר אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהוֹזֵהב
שִׁבְעוּלָם, וַיְרִישׁוּלָם הָיָא רִיבָא דְעֵלְמָא – וְכִי הַכֶּסֶף שֶׁל
יְרוּשָׁלַיִם הוּא רֹב הַכֶּסֶף שִׁבְעוּלָם, וְהָיָא אֵינוֹ אֵלָא מִיעוּט, וְלִמָּה
לֹא נִלְךְ אַחֵר רֹב הַכֶּסֶף שִׁבְעוּלָם, שְׁאֵינוֹ מִירוּשָׁלַיִם, וְהָיָא כָּל
הַכֶּסֶף מוֹתֵר בַּהֲנָא מִדִּין בִּיטוּל בְּרֹב.
הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת בָּהּ מִמָּה שֶׁאִמְרָה שִׁבְיָקוֹ לֵאסוֹר אֶת כָּל הַכֶּסֶף
שִׁבְעוּלָם: אֵלָא אֲמַר אַבְיִי, בְּקִשּׁוֹ חֻכְמִים לְגַנּוּז – לֵאסוֹר בַּהֲנָא
דִּינִירָא דִּירִינִירָא מִירִינִירָא – אֵת דִּינִירָא הוֹזֵב שְׁהוּטֵבְעוּ עֲלֵיהֶם
דְּמוֹתָם שֶׁל דִּירִינִירָא קִיסֵר אוֹ שֶׁל טוֹרִינִירָא קִיסֵר, וְשִׁינִירָא –
וְהֵם מִטְּבָעוֹת נִישְׁוֹף מֵהֶם שֶׁם הַמֶּלֶךְ הַחֲזָק בְּהוּן, מִפְּנֵי שְׁרֹבֵן
הָיָא מִבְּעָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם – מִטְּבָעוֹת שֶׁבָּאוּ מִירוּשָׁלַיִם, עַד
שִׁמְצָאוּ לָהּ מִקְרָא מִן הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְכִבְּאוּ בָּהּ
פְּרִיזִים וְחִלְלוּהָ'.

הַכוֹנוֹה לְלִימְרִין, דְּהֵיִינוּ מִנָּה שְׁהוּא מִשְׁקַל לִיטְרָא, הַשּׁוּה
לְמִשְׁקַל עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה סֻלְעִים שֶׁל הַתּוֹרָה. וְכָל לְשׁוֹן 'שְׁקַל כֶּסֶף'
דְּבִתּוּבִין – שְׁהוּזְכַּר בְּסִפְרֵי הַכְּתוּבִים, הַכוֹנוֹה לְקִינְטִירִין, דְּהֵיִינוּ
כְּמִשְׁקַל מֵאָה סֻלְעִים שֶׁל הַתּוֹרָה. חוּץ מִן כֶּסֶף שֶׁל עֲפְרֹן
שֶׁקִיבַל מֵאֲבָרְהָם אֵבִינוּ בַּעַת שֶׁקָּנָה מִמֶּנּוּ אֵת שְׂדֵה מַעֲרַת
הַמִּכְפֵּלָה, שֶׁאֵתָּה עַל פִּי שְׁכֵתוֹב בְּתוֹרָה בְּלִשׁוֹן 'כֶּסֶף' סָתָם, הִיָּה
זֶה קִינְטִירִין, כֶּסֶף שֶׁמִּשְׁקָלוֹ מֵאָה סֻלְעִים. וְהָרִאִיָּה שֶׁאֲבָרְהָם נָתַן
לְעֲפְרֹן קִינְטִירִין, דְּבִתּוּבִין (בְּרִאשִׁית כג טז) 'אֲרִבְעַ מֵאוֹת שְׁקֶל כֶּסֶף
עֲבָר לְסַחֲרִי, וְעוֹבֵר לְסוֹחֵר' מִשְׁמַעוּ כֶּסֶף הַמִּתְקַבֵּל עַל יָדֵי
הַסּוֹחֲרִים בְּכָל מְקוֹם, וְהֵיִינוּ רַק קִינְטִירִין. וְרִאִיָּה נֹסֶפֶת שֶׁכִּסְפוֹ שֶׁל
עֲפְרֹן הִיָּה קִינְטִירִין, כִּי אִיבָא דּוּבְתָא דְקָא קָרוּ לְקִינְטִירָא
תִּקְלָא – יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁקּוֹרְאִים לְקִינְטִירִין 'שְׁקִלִים', אֲךָ סֻלַּע אוֹ
לִיטְרָא אֵינֶן נִקְרָאִים 'שְׁקֶל' בְּשׁוּם מְקוֹם.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה נִידוֹן שֶׁהַתַּעוּרֹר בִּזְמַן חוֹרְבֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אוֹדוֹת
דִּינִירָא הוֹזֵב שְׁהוּ בִירוּשָׁלַיִם: אֲמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָא, אַחֵר חוֹרְבֵן
הַבֵּית, כֹּאשֶׁר לָקְחוּ הַגּוֹיִים אֶת הַכֶּסֶף מִהַלְשֻׁכָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
בִּיקִשּׁוּ – רָצוּ חֻכְמִים לְגַנּוּז – לֵאסוֹר בַּהֲנָא אֶת כָּל כֶּסֶף וְהָבָה
שִׁבְעוּלָם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְעַרַּב בּוֹ כֶּסֶף וְהָבָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וְנִמְצָא

לוח תהלים

יום ראשון, כ"א מרחשון > מפרק קד עד פרק קה

יום שני, כ"ב מרחשון > מפרק קו עד פרק קז

יום שלישי, כ"ג מרחשון > מפרק קח עד סוף פרק קיב

יום רביעי, כ"ד מרחשון > מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום חמישי, כ"ה מרחשון > פרק קיט מתחילת הפרק עד פסוק צו

יום שישי, כ"ו מרחשון > פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

שבת קודש, כ"ז מרחשון > פרק כ. מפרק קכ עד פרק קלד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים (בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) - ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט - התועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי שנחלק התניא לימות השנה."

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"א מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, האדם.

וְהִנֵּה, רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא מְכַנֶּה וְנִקְרָא בְּפִי חֲכָמֵי הָאֱמֶת - מְקוֹבְלִים, בְּשֵׁם "כֶּתֶר עֲלִיּוֹן", וְכו' תר"ך - 620. עֲמוּדֵי אֹרֶךְ וְכו' 36. - כתר בגימטריא תר"ך, פָּרוּשׁ, - מה משמעות הדברים לגבי מצוות שהן רצון העליון? דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, כְּמוֹ שֵׁשׁ עֲמוּדִים בְּבֵית חוֹמָה גְּדוֹלָה³⁷, נֶצְבִּים בָּאָרֶץ, וְרֹאשָׁם - של העמודים, מְחָבֵר בְּתַקְרָה, - הרי שהעמודים מחברים את העליון של הבית עם התחתון של הבית, כִּכָּה מִשְׁ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל "כֶּתֶר עֲלִיּוֹן" בְּרוּךְ הוּא, הוּא לְמַעַל מְבַחֶנֶת מְדֻרָּה הַחֲכָמָה, - ו"חכמה" היא הרי הראשונה והעליונה של הספירות הפנימיות, וְהוּא - מְלִשׁוֹן, "בִּתְרֵת", - ביטוי בתנ"ך³⁸, שֶׁהוּא מְכַתִּיר וּמְקִיף עַל הַמוֹחִין שֶׁבְּרֹאשׁ, שֶׁהֵם חֲכָמָה-בִּינָה-דַעַת. וְרָצוֹן זֶה - שלמעלה ממוחין חב"ד,

אגרת הקדש

וְהִנֵּה רָצוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה מְכַנֶּה וְנִקְרָא בְּפִי חֲכָמֵי הָאֱמֶת בְּשֵׁם כתר עליון וכו' תר"ך עמודי אור וכו'. פ' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה. ככה ממש עד"מ כתר עליון ב"ה הוא למעלה מבחי' מדרגת החכמה והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקיף על המוחין שבראש שהם בחי' חב"ד ורצון זה נתלבש בתר"ג מצות התורה וז' מצות דרבנן שרובם ככולם הן מצות מעשיות וגם התלויות בדבור הא קיי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה וגם התלויות במחשבה או בלב הרי המצוה ניתנה לאדם הגשמי שבקוה"ז דוקא שהוא בעל בחירה להטות לבבו לטוב וכו'. משא"כ הנשמה בלא גוף א"צ לצותה ע"ז. ונמצא שהמצות הן עד"מ כמו העמודים נצבים מרום המעלות

לְכַבֵּד לְטוֹב וְכו', - או חסוֹשִׁים ללא טוב, מִהֶ-שְׂאֵי-בֶן הַנֶּשְׁמָה בְּלֹא גוֹף - אֵין צָרִיךְ לְצוּתָהּ עַל זֶה. וְנִמְצָא, שֶׁהַמִּצְוֹת הֵן עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל כְּמוֹ הָעֲמוּדִים, נֶצְבִּים -

36. פרסם ש"ח פ"ג. 37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מהו הנמשל". 38. מלכים א' ז, טז. ובכ"מ. 39. סנהדרין סה, א.

פנימיות רצון העליון, אודותה מדובר כאן, נקראות מצוות "חיצוניות" בלבד, למרות שבמקום אחר, בו מדובר בהשוואה לבחינה אחרת, הן נקראות "פנימיות" הרצון העליון. על-כל-פנים, הרי אמר, שמצוות הן תר"ך (620) עמודי אור של "כתר". לכאורה, כיצד זה

תואם למה שאמר לפני זה אודות תרי"ג (613) הלבושים שהמצוות מייצגות אותן, לתרי"ג כוחות הנפש? יסביר רבנו הזקן להלן ש' מצוות דרבנן (המשלימות מספר תרי"ך) אינן מצוות לעצמן, אלא נחשבות כחלק ממצוות התורה (דאורייתא) שמהן הן באות, ולכן הוא אומר, שהלבושים לנפש הם תרי"ג (613) (מתרי"ג המצוות שבהן נכללות גם המצוות דרבנן) להלביש תרי"ג כוחות הנפש. ובלשון רבנו הזקן:

והנה, ז' מצוות דרבנן אינן נחשבות מצוות בפני עצמן, – כמצוות נפרדות, שהרי כבר נאמר: "לא תסף", – על המצוות, אלא הן יוצאות ונמשכות ממצוות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג, – (613) – להלביש תרי"ג (613) בחינות וכללות שבתפישותיהן נמשכה – של האדם, – על-כל-פנים הרי אמר לעיל, שהמצוות הן כמו "עמודים חלולין" המקיפים ומלבישים בחינת הנשמה, או רוח או נפש של האדם המקיים את המצוות, ועל ידי ה"עמודים" עולות הנר"ן – נפש, רוח ונשמה – שלו עד למעלות הגבוהות ביותר, להיות קשורות ומלוכשות באור הכתר, ועל ידי לבוש זה הן יכולות "לחיות בנועם ה'" ו"צחצחות" שלמעלה מ"כתר", וזה פנימיות ה"כתר".

ומחברים מרום המעלות, הוא רצון העליון פרוד-הוא, עד הארץ הלזו הקמריית. והן על-דרך-משל כמו העמודים – שהם חלולין, – מבפנים, שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או רוחו או נפשו – בלבושי המצוות,

בשמן המצוות, ודרך עמודים אלו – של המצוות, עולין הנפש-רוח-נשמה שלו עד רום המעלות, – והמדרגות, לצרר בצרר החיים את ה'. פרש – באיזו מדרגה של אלקות מתקשר יהודי על ידי מצוות – להיות צרורות ומלבישות באור הקתר, – המדרגה העליונה ביותר של סדר השתלשלות, הוא רצון העליון פרוד-הוא, ועל-ידי לבוש זה יכלו לחיות ב"נעם ה'" ו"צחצחות" שלמעלה ממעלת –

ומדרגת הקתר, והן פנימיות – של אור הכתר, פנימיות הכתר היא למעלה לגמרי מסדר השתלשלות, על-דרך-משל. (והגם שנתבאר במקום אחר שהמצוות הן פנימיות רצון העליון פרוד-הוא – ואילו כאן אנו אומרים שהן מחיצוניות הכתר, חיצוניות הרצון, הנה מודעת זאת – ידוע הדבר, ליוצעי הן, – חכמה נסתרה (חכמת הקבלה) רבוי בחינות ומדרגות שיש בכל בחינה ומדרגה ממדרגות הקתשה, כמה בחינות "פנים" ל"פנים", – פנימיות לפנימיות שלגבי בחינה אחת, הבחינה השניה היא עוד יותר פנימיות וכו', וכמה בחינות "אחוריים" ל"אחוריים", – שבחינה אחת היא יותר "אחוריים" מאשר השניה, למרות שגם אותה בחינה נקראת "אחוריים", לאין קץ וכו'). – הרי, שלגבי בחינת

אגרת הקדש

הוא רצון העליון ב"ה עד הארץ הלזו החומרית והן עד"מ כמו העמודים חלולין שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או רוחו או נפשו כשמקיפים המצוות ודרך עמודים אלו עולין הנר"ן שלו עד רום המעלות לצרר בצרר החיים את ה'. פי' להיות צרורות ומלוכשות באור הכתר הוא רצון העליון ב"ה וע"י לבוש זה יוכלו לחיות בנועם ה' וצחצחות שלמעלה ממעלת הכתר והן פנימיות עד"מ (והגם שנתבאר במ"א שהמצוות הן פנימיות רצון העליון ב"ה הנה מודעת זאת ל"ח ריבוי בחי' ומדרגות שיש בכל בחי' ומדרגה ממדרגות הקדושה כמה בחי' פנים לפנים וכמה בחי' אחוריים לאחוריים לאין קץ וכו'). והנה ז' מצוות דרבנן אינן נחשבות מצוות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף אלא הן יוצאות ונמשכות ממצוות התורה וכלולות בהן במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' וכחות שבנר"ן האדם.

~ יום שני כ"ב מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנ, ו"ש בזה"ק פ'... עד עמ' 300, ע"ש.

אגרת הקדש

ו"ש בזה"ק פ' פקודי (דרכ"ט ע"ב) דאינון עובדין טבין דעביד בר נש משכי מנהורא דזיווא

וזהו שכתוב בזהר הקדוש פרשת פקודי (דף רכט עמוד ב): "דאינון עובדין טבין

דעביד בר נש – משכי מנהורא דזיווא עלאה לבושא בו', – שהמעשים הטובים

(המצוות) שעושה האדם, ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר ממדרגת "כתר עליון", וְחָמִי כו' בְּנוֹעַם ה' וכו'".
– והוא חוזה – כפי שהוא מסיים שם – ב"נועם ה'"
וב"צחצחות", שהם פנימיות הכתר. וְהֵנָּה דִּתְתֶם מִיְי –

ולמרות ששם, בזהר,

מדובר בְּנוֹן־עֶדֶן
הַתְּחִתּוֹן, שֶׁהַלְבוּשִׁים
שֶׁם הֵם מִמְצוֹת
מַעֲשִׂוֹת מִמֶּשׁ, – הרי
שהלבושים אינם מצד
הענין והמעלה של רצון
העליון, כמדובר לעיל,
כי־אם מצד מעלת
ה"מעשה", אֲכַל בְּנוֹן
עֶדֶן הָעֲלִיּוֹן הַלְבוּשִׁים
הֵם מַרְעוּתָא – מהרצון,
וְכוֹנֶה דְּלִבָּא – של
הלב, בְּאוֹרֵיתָא

וְצִלּוֹתָא, – בתורה ובתפלה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֶהר שֶׁם –
בחלק ב' (דף ר'), – שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים
ממעשה המצוות בגן־עדן התחתון – היא עולה לגן־עדן
העליון, הָרִי הַכּוֹנֶה – שממנה באים הלבושים, הִיא בְּנוֹת
עֶסְקוֹ בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה מֵאַהֲבַת ה', וּמִצְוֹת תִּלְמוּד תּוֹרָה
הִיא גַם־כֵּן מְכַלל מִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת, דִּ"עֲקִימַת שִׁפְתָּיו הָיוּ
– הוא מַעֲשֶׂה, וְהִרְהוּר לֹא בְּדַבּוּר דְּמִי⁴¹, – הרהור
(באותיות התורה) אינו דומה לדיבור, וְאִינוּ יוֹצֵא יָדִי
חוּבָתוֹ בְּהִרְהוּר לְבָדוֹ⁴², וְכֵן בַּתְּפִלָּה. – מן ההכרח לבטא
בדיבור דוקא מלות התפלה, ולא מספיק ההרהור בהן בלבד,

הרי שגם בתורה וגם בתפלה ישנו ענין ה"מעשה", עקימת
שפתיים הנחשבת ל"מעשה", והכוונה היא, שגם הלבושים
שנעשים מתורה ומתפלה בכוונה – הם גם כן לבושים
ממעשה המצוות הבאים מאור הכתר, וְמָה גַם, – ויתירה
מזו, כִּי מַעֲלַת הַכּוֹנֶה

עַל הַדְּבָר וּמַעֲשֶׂה –

מה שהכוונה היא למעלה
מדיבור ומעשה,

שמכוונה נעשים לבושים
לגן־עדן העליון, אִינָה

מִצְד עֲצָמָה כו', – מצד

הכוונה עצמה שהיא
המעלה והעבודה של

הנפש באהבה להקדוש –

ברוך־הוא, אֵלָא מִצְד

הָאֲרֵת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן

כו', – ההארה מהרצון

העליון היא יותר

בהתגלות בענין רוחני של כוונה ואהבה – מאשר בענין של
מעשה המצוות שהוא מעשה גשמי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּאֵר בְּלִקּוּמֵי

אֲמָרִים – "תניא", חֵלֶק א פָּרָק לֹח בְּאִרְיָכוֹת, עֵינִ שֶׁם.

– שם מוסבר, שההארה מהרצון העליון המאירה בכוונה, היא

כמו "נשמה" בהשוואה לההארה המאירה ב"מעשה" שהוא

כ"גוף" ומלבוש לנשמה; ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום

והתפשטות ההארה. על־כל־פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים

לנשמה מכוונת ורצון הלב שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד

ההארה של הרצון העליון, כתר עליון, שממנה באים

הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל.

אגרת הקדש

עִלָּאָה לְבוּשָׁא כו' וְחָמִי כו' בְּנוֹעַם ה' וכו'. וְהֵנָּה
דִּתְתֶם מִיְי בְּג"ע הַתְּחִתּוֹן שֶׁהַלְבוּשִׁים שֶׁם הֵם מִמְצוֹת
מַעֲשִׂוֹת מִמֶּשׁ אֲבָל בְּג"ע הָעֲלִיּוֹן הַלְבוּשִׁים הֵם מַרְעוּתָא
וְכוֹנֶה דְּלִבָּא בְּאוֹרֵיתָא וְצִלּוֹתָא כְּמוֹ"ש בֹּהֶר שֶׁם
(דרי"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקן בתורה לשמה
מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצות מעשיות
דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא י"ח בהרהור לבדו וכן בתפלה ומה גם כי
מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה
כו' אלא מצד הארת רצון העליון כו' כְּמוֹ"ש בְּלִקּוּ"א
ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

~ יום שלישי כ"ג מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 300, והנה מודעת זאת... עד עמ' קנא, כנ"ל.

מִצְוֹת שֶׁכָּתוּרָה שֶׁכָּתַב, – כפי שהמצוות הן בתורה
שבכתב, שבהן מלוּבֶשׁ הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוא, הוּא מְפָלָא
וּמְכַסֶּה טְמִיר וְנִעְלָם, וְאִינוּ מְתַנַּלָּה אֵלָא בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל־
פֶּה, – מן התורה שבעל־פה יודעים בבירור מהו הרצון העליון
שבמצוה זו, כפי שרבונו

הזקן מביא מיד הדוגמה

ממצות תפילין וכו'.

ארבע הלשונות שרכינו

הזקן משתמש בהן:

"מופלא ומכוסה טמיר

אגרת הקדש

והנה מודעת זאת כי הנה

רצון העליון ב"ה המלוּבֶשׁ בְּתוֹרָה מִצְוֹת שֶׁכָּתוּרָה

שבכתב הוא מופלא ומכוסה טמיר ונעלם ואינו מתנלה

אלא בתורה שבע"פ כמו מצות תפילין עד"מ שנאמר

להלן יפרט את המעלה המיוחדת שישנה בהלכות התורה,
שבהן דוקא ישנו הגילוי מהרצון העליון. שכן, איך יודעים
מהו הרצון העליון שבמצוות, ובאיזה אופן על המצוות להיות
כדי שעל ידן יומשך הרצון העליון – הרי זה דוקא על־ידי
ההלכות של תורה שבעל־

פה. ובלשון רבנו הזקן:

וְהֵנָּה מוֹדַעַת זֹאת, –

הרי ידוע, כִּי הֵנָּה רְצוֹן

הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ־הוא

הַמְּלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה⁽⁶¹³⁾

41. ברכות כ, ב. 42. הלכות ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב. וראה עירובין נד, ב.

כל האמור הוא באשר למה לקשור, ומקשרים ברצועות של עור שחורות דוקא⁴⁷, – זה באשר במה לקשור, וכל שאר פרטי הלכות עשית התפליין שנאמרו בעל-פה, – בתורה שבעל-פה, ו"על ידך" היא הורוע דוקא ולא כף היד⁴⁸, ו"בין עיניך" זה קרקוד ולא המצח⁴⁹. – כל זה

הוא באשר למקום היכן צריכים להניח את התפליין, כל פרטי הדינים האמורים לדעת בבירור במה מתבטאת מצות התפליין ואיך הוא הרצון העליון שיהודי יקיים מצוה זו – כל אלה מתבררים ומתבהרים בהלכות של תורה שבעל-פה דוקא. וכן כל מצות שבתורה, בין מצות עשה בין מצות לא-תעשה – אינן גלויות וידועות ומפורשות

אלא על-ידי תורה שבעל-פה, במצות לא-תעשה שנאמר בשבת: "לא תעשה מלאכה"⁵⁰, ולא פירש בציווי שבתורה שבכתב, מה היא מלאכה, ובתורה שבעל-פה⁵¹ נתפרש – מוסבר שהן ל"ט מלאכות הודעות, ולא מלטול אבנים וקורות כבדות. – שאין זה אסור מן התורה אלא מדרבנן⁵², למרות שזו מלאכה כבדה, והאדם יתייגע יותר בעשותו מלאכה זו מאשר בעשיית מלאכות מסוימות של ל"ט המלאכות – בכל זאת לא זו היא המלאכה שאסרה תורה. ישנה גירסא נוספת כאן ב"תניא": "ולא טלטול אבנים וקורות כבדות לבד", בהתאם לגירסא זו הרי שגם טלטול אבנים וקורות כבדות הוא איסור מן התורה, דבר זה הוא בהתאם למה שהרמב"ן אומר בפרשת אמור⁵³, שה"עשה" של "שבתון" ביום-טוב (וכך "תשבות" של שבת) הוא גם על דברים שאינם מל"ט המלאכות, אלא מפני שבעשותו מלאכות אלו אין לאדם שבות ומנוחה מל"ט המלאכות – הן נכללות ב"עשה" של "שבתון", כך סובר גם ה"מגיד משנה"⁵⁴, והוא מפרש שם בפירושו הראשון, שגם הרמב"ם סובר כך, שהתורה אמרה "תשבות" מהדברים שיש בהם עמל (יגיעה) למרות שאין הם מלאכה (מה שהתורה קוראת מלאכה) שעליה ישנו הלא-תעשה של "לא תעשה כל מלאכה", למרות שה"לחם משנה" מפרש

ונעלם, וכן מה שהוא מחלקן לשתי חלוקות: "מופלא ומכוסה" בוא"ו המוסיף, ולאחר מכן "טמיר (בלי וא"ו) ונעלם", כלומר ש"טמיר ונעלם" הוא חלוקה שניה – מסביר זאת ב"לקוטי לוי יצחק" (בהערות על התניא), שזה מפני שתרי"ג המצוות שבתורה שבכתב תלויות בשם הוי' (כידוע), מצוות לא-תעשה ב"י"ה של שם הוי' ומצוות-עשה ב"ו"ה⁴³, ושם הוי' הרי "נכתב" ולא "נקרא", כמאמר⁴⁴ "לא כשאני נכתב אני נקרא", שהקריאה היא לא בשם הוי' אלא בשם אדני', "לעלם כתיב" מלשון העלמה. וזהו מה שבתורה שבכתב דוקא הרצון העליון נעלם כמו ששם הוי' הוא נעלם, הוא רק "נכתב" (וכתב הוא העלם

אגרת הקדש

בתושב"כ וקשרתם לאות על ידך והיו לטוטפות בין עיניך והוא מאמר סתום ונעלם שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור ומהו טוטפות והיכן הוא בין עיניך ועל ידך עד שפירשה תורה שבע"פ שצריך לקשור בית אחד על היד וד' בתים על הראש ובתוכם ד' פרשיות והבתים יהיו מעור מעורב ומרובעים דוקא ומקושרים ברצועות של עור שחורות דוקא וכל שאר פרטי הלכות עשיית התפליין שנאמרו בע"פ ועל ידך היא הורוע דוקא ולא כף היד ובין עיניך זה קרקוד ולא המצח. וכן כל מצות שבתורה בין מ"ע בין מצות ל"ת אינן גלויות וידועות ומפורשות אלא ע"י תורה שבע"פ כמצות ל"ת שנאמר בשבת לא תעשה מלאכה ולא פי' מה היא מלאכה ובתורה שבע"פ נתפרש שהן ל"ט מלאכות הודעות ולא מלטול אבנים וקורות

לגבי קריאה) ולא "נקרא" (שקריאה היא גילוי), אלו הן ארבע הלשונות ("מופלא ומכוסה טמיר ונעלם") כנגד ארבע אותיות שם הוי', והן חלוקות בשתי חלוקות, "מופלא ומכוסה" ו"טמיר ונעלם": "מופלא ומכוסה" כנגד י"ה של שם הוי' ו"טמיר ונעלם" כנגד ו"ה, כלומר (הוא ממשיך ב"לקוטי לוי יצחק"), שהרצון העליון הוא האותיות של שם הוי' דלעילא (שלמעלה) והוא מלוכש בתורה שבכתב שהיא שם הוי' דלתתא (שלמטה), ולכן הוא עדיין "מופלא ומכוסה טמיר ונעלם", כי שם הוי' (גם שם הוי' דלתתא שלמטה) הוא עדיין "טמיר ונעלם", ומתגלה בתורה שבעל-פה, שהיא שם אדני' שהוא בגילוי ו"נקרא" (כפי ששם הוי' "נקרא" ובגילוי על ידי שם אדני', שהוא נקרא באדני'). על-כל-פנים, הרי הרצון העליון כפי שהוא בתורה שבכתב הוא מכוסה ונעלם, ומתגלה רק בתורה שבעל-פה, כמו מצות תפליין, על הדרך-משל, שנאמר בתורה שבכתב⁴⁵: "וקשרתם לאות על ידך והיו למטפות בין עיניך", והוא מאמר סתום ונעלם, שלא פירש הכתוב איך ומה לקשור, ומהו "טוטפות", והיכן הוא "בין עיניך" ו"על ידך", עד שפירשה תורה שבעל-פה⁴⁶, שצריך לקשור בית אחד על היד וד' בתים על הראש, ובתוכם ד' פרשיות, והבתים יהיו מעור מעורב, ומרובעים דוקא, –

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בארוכה לקו"ת ר"פ פקודי ובכ"מ". 44. פסחים נ, א. 45. ואתחנן ו, ח. 46. ראה מנחות לד, ב ואילך ובכו"כ מקומות. 47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה רמב"ם הל' תפליין פ"ג ה"ד ובשאר פוסקים". 48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהפי' בשאר מקומות". 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהצ"ן". 50. ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר" ציין כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל: "לא תעשה כל מלאכה" (יתרו כ, י. וראה ג"כ ראה טז, ח). 51. ראה שבת עג, א במשנה (ובגמרא שם) ובכ"מ. 52. רמב"ם הל' שבת פכ"ד ה"ב. 53. כג, כד. 54. לרמב"ם הלכות שבת פכ"א ה"א.

סברא זו, אבל מה"מגיד משנה" מסתבר כך. ישנם המפרשים⁵⁵, ששתי הגירסאות ב"תניא" כאן, הן אמת, והן תלויות במחלוקת שבירושלמי⁵⁶, שר' בא ור' ירמי' סוברים שה"עשה" שבשביעית ("שש שנים תקצור שדך ושש שנים

תזמור כרמך, ולא בשביעית ולא הבא מכלל עשה – עשה") הוא לגבי דברים שאין עליהם לאו (שכן צריך להיות גם לגבי שבת, שה"עשה" של "תשבות" הוא על דברים שאינם בכלל הלאו של "לא תעשה כל מלאכה"). בהתאם לכך באה ההגהה כאן ב"תניא": "ולא אבנים וקורות כבידות בלבד". ור' יוסי סובר, שה"עשה" של שביעית הוא רק על הדברים שיש עליהם לאו, ואילו הדברים שאין עליהם לאו – אסורים רק מדרבנן. בהתאם לכך הרי כך הדבר גם לגבי שבת, שהעשה של שבת הוא רק על מה שיש עליו לאו, ואילו הדברים שאין

עליהם לאו אסורים רק מדרבנן. וְכִיּוּצָא בְהֵן – בדומה למצות תפילין וללא-תעשה של שבת, הֵן כָּל הַמִּצְוֹת, בֵּין מִצְוֹת-עֲשֵׂה בֵּין מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, הֵן סְתוּמוֹת וְלֹא מְפֹרָשׁוֹת וְגִלּוּיּוֹת וִידְעוּת אֵלָּא עֲלִידֵי תוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי. וּמִשּׁוּם חֲכִי – ולכן, כְּתִיב – כתוב, עַל תוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי: "אֵל תִּמְשַׁח תּוֹרַת אֱמֻנָה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּזֵהרִי⁵⁸, מִשּׁוּם שְׂבַע-לִפְנֵי מִשְׁל כְּמוֹ שֶׁכָּל אַבְרֵי הוֹלֵךְ כְּלוּלִים בְּטַפַּת הָאֵב בְּהֶעֱלֵם גְּדוֹל, וְהָאֵם מוֹצִיאָתוֹ לִידֵי גִלּוּי בְּלִידָתָהּ וְלֹד שְׁלֵם בְּרַמָּ"ח – 248, אַבְרֵים וְשִׁם"ה – 365, גִּידִים, – שׁוֹז הִרִי ה"בִּינָה יִתְרָה" ש"נִיתְנָה בִּאשָׁה"⁵⁹, הַכּוֹחַ לִגְלוֹת מֵהָהָה כְּלוֹל בְּהֶעֱלֵם – באופן שלם, כְּכָה מִמֶּשׁ – נִקְרָאת תוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי "תורת אמן", שֶׁכֵּן כָּל רַמָּ"ח – (248) מִצְוֹת-עֲשֵׂה וְשִׁם"ה – (365) מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה בָּאֵם מִהֶעֱלֵם אֵל הַגִּלּוּי בְּתוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי, וְרִישִׁיהָ דִּקְרָא – הַהִתְחַלָּה שֶׁל הַפְּסוּק "וְאֵל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אֱמֻנָה" – "שְׁמַע בְּנֵי מוֹסֵר אֲבִיד" קָאֵי – מוֹסֵב, א – עַל תוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי, –

אגרת הקדש

כבידות וכיוצא בהן הן כל המצוות בין מ"ע בין מל"ת הן סתומות ולא מפורשות וגלויות וידועות אלא ע"י תורה שבע"פ ומשום הכי כתיב על תושבע"פ אל תמוש תורת אמן כמ"ש בזהר משום שעד"מ כמו שכל אברי הולד כלולים בטיפת האב בהעלם גדול והאם מוציאתו לידי גילוי בלידתה ולד שלם ברמ"ח אברים ושם"ה גידים ככה ממש כל רמ"ח מ"ע ושם"ה מל"ת באים מההעלם אל הגילוי בתושבע"פ וריש' דקרא שמע בני מוסר אביך קאי אתורה שבכתב דנפקא מחכמה עילאה הנק' בשם אב. וז"ש אשת חיל עמרת בעלה כי התורה שבע"פ הנק' אשת חיל המולידה ומעמדת חיילות הרבה כמ"ש ועלמות אין מספר אל תקרי עלמות אלא עולמות אלו הלכות דלית לון חושבנא כמ"ש בתיקונים וכולן הן בחי' גילוי רצון העליון ב"ה הנעלם בתושב"ב ורצון העליון ב"ה הוא למעלה מעלה ממעלת חכמה עילאה וכמו כתר ועטרה שעל המוחין שבראש לכן נקראו ההלכות בשם תגא וכתרה של תורה והשונה הלכות מובטח לו שהוא בן עזה"ב ע"י התלבשות נר"נ שלו ברצון העליון ב"ה כנ"ל:

הנקראת "מוסר אביך", דִּנְפָקָא מִחֲכָמָה עֵלְיָא – שכן, תורה שבכתב באה מ"חכמה עילאה" (עליונה), הַנִּקְרָאת בְּשֵׁם "אב". וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב: "אֵשֶׁת חִיל עֲמַרְתָּ בְּעֵלְיָה", – כְּמוֹבֵא בְּרֵאשִׁית אֲגָרַת זֶה, כִּי הַתּוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי הַנִּקְרָאת "אֵשֶׁת חִיל", הַמּוֹלִידָה וּמַעְמִידָה חִילוֹת הַרְבֵּה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: "וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר" – אֵל תִּקְרִי "עֵלְמוֹת" אֵלָּא "עוֹלָמוֹת"⁶¹, – עוֹלָמוֹת בְּלִי מִסְפָּר, אֵלּוֹ הַלְכוֹת – שְׂבַתוֹרָה, דְּלִית לוֹן חֲשִׁבָנָא, – שֶׁאֵין לָהֶן מִסְפָּר, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בְּתִקּוּנִים⁶², – בְּתִקּוּנֵי זוֹהַר, וְכָלֵן – כֹּל הַהִלְכוֹת, הֵן בְּחִינַת גִּלּוּי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא הַנֶּעֱלָם בְּתוֹרָה שְׂבַע-לִפְנֵי, – לִכֵּן נִקְרָאת חִיל", שֶׁכֵּן הִיא מַעְמִידָה הַרְבֵּה חִילוֹת, הַהִלְכוֹת הַרְבּוֹת שְׂבַע-לִפְנֵי. לְהֵלֵךְ יִסְבִּיר רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן, מֵה שֶׁשָּׁאֵל בְּתַחֲלִית הָאֲגָרָה, עַל מֵה שֶׁחֲכָמֵינוּ

ז"ל אומרים "ודאשתמש בתגא וכו'" שהכוונה היא להלכות, "כתרה" של תורה – מדוע "הלכות" דוקא נקראות כתרה של תורה, וכן מדוע דוקא זה ששונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא – מדוע הלכות דוקא ולא ענין אחר שבתורה? ורצון העליון ברוך-הוא הוא למעלה מעלה ממעלת – ומדריגת חכמה עילאה, – חכמה עליונה, וכמו בְּתֵר וְעֲמַרְתָּ שְׂעַל חֲמִיחִין שְׂבַרְאֵשׁ, – כך הכתר הוא למעלה מה"חכמה" שהיא מוחין, לִכֵּן נִקְרָאוּ הַהִלְכוֹת בְּשֵׁם "תְּגָא" וְ"כְתָרָה" שֶׁל תוֹרָה, – שֶׁכֵּן, הַהִלְכוֹת הֵן הַגִּלּוּי שֶׁל רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, וְרִצּוֹן הוּא כְתֵר, וְ"הַשּׁוֹנָה הַלְכוֹת מִכְּטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא", – "הלכות" דוקא, יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל יְדֵי עֵינִין אַחֵר בְּתוֹרָה, עֲלִידֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת נִפְשֵׁירוֹת-נִשְׁמָה שְׁלֹו בְּרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא, כְּנֻזָּר לְעִיל: – שֶׁהַלְכוּשִׁים לְנִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַבָּא הֵם הַמִּצְוֹת, וְגִלּוּי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן שְׂבַמִּצְוֹת הוּא הִרִי בְּהִלְכוֹת דּוּקָא, שֶׁבֵּהֵן מִתְבַּטֵּא בְּבִהּרִית מֵה הוּא הַרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן שְׂבַמִּצְוֹת.

55. לקוטי הגהות לספר התניא כאן ע' פד. 56. סנהדרין פ"ז ה"ה. 57. משלי א, ח. 58. בהשמות לזח"ב רעו, ב. בזהר שם ד"אמן" נקראת תורה שבעל פה, אבל בספר "כנפי יונה" ח"א פ"ד דתורה שבכתב נקראת "מוסר אביך" ותורה שבע"פ – "תורת אמן". 59. נדה מה, ב. 60. שה"ש ו, ת. 61. ראה שהש"ר פ"ז, יב. עבודה זרה לה, ב. 62. יד, ב (בהקדמת "פתח אליהו").

~ יום רביעי כ"ד מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנא, ל מודעת זאת... עד עמ' 302, וד"ל.

שבאם הוא רגיל לתת ואינו נותן – שואל עליו הקדוש-ברוך-הוא וכו', הַנֶּם שְׁחִיא בְּלִי נֶדֶר חֲסִידֵי שְׁלוֹם, – שנתינתו בשנים שעברו היתה בלי נדר חסיד שלום, שכך הרי צריך להיות בכל דבר שעושים אותו כמה פעמים, לעשותו בלי נדר,

שלא יהיה בכך משום נדר

לעשות כך תמיד, אף

על-פירבן כל החיל

אשר נגע יראת ה'

בְּלִבָּם – לא יאָתה –

לא ראוי, לנפֶשֶׁם

הַאֱלֹקִית לַתֵּת מִגְרָעוֹת

בְּקֶדֶשׁ, – לתת פחות,

ולמעט על-ידי-זה את

ההמשכה מבחינת "קדש"

– שנמשך מבחינת קודש

– ב"מלכות" על-ידי ענין

הצדקה, מֵאֲשֶׁר כָּבֵד

הַרְגֵּלוּ מִדֵּי שְׁנָה לְחִפְרִישׁ מִמָּאֲדָם, – כסף נקרא "מאדך",

לפי הפירוש הראשון במשנה, ויכול להיות שהכוונה היא גם

למי שכסף לגביו הוא באופן של "מאד", לְחִיּוֹת רוּחַ

שְׁפִלִים וְנִדְכָּאִים דְּלִית לָהֶן מִגְרָמִיהֶן, – שאין להם

משלהם – הכוונה לעניי ארץ ישראל שאין להם משלהם, אלא

מחכים לתמיכה הנשלחת להם, הִיא בְּחִינַת "סִפְתָּ דְּדוֹד

הַנוֹפֶלֶת" וכו', – כך נקראת ארץ ישראל בזמן הגלות, וכך

הדבר גם בשורש, ב"מלכות דאצילות", שנקראת כך (כנזכר

ב"אגרת הקודש" סימן ד' וסימן כ"א), לְקוֹמָם וְלְרוּמָם –

אותה, וכו', לְמַחֲוֵי – שתהיה ההתאחדות של אֶחָד בְּאֶחָד

וכו'. – לגבי נשמות ישראל משמעות הדבר, שצדקה "פועלת"

התאחדות והתחברות של יהודי עם יהודי, ולגבי הספירות

למעלה משמעות הדבר, שה"אחד" של "יחודא תתאה" (היחוד

התחתון) של ספירת המלכות, הנעשה שורש ומקור לעולמות,

יהיה בהתאחדות עם ה"אחד" של "ז"א" (זעיר אנפין)

שלמעלה מעולמות, וזה היחוד של הקדוש-ברוך-הוא

והשכינה, ששכינה, "מלכות דאצילות", מתאחדת עם "ז"א"

הקדוש ומובדל מעולמות. וְהַכֹּל לְפִי רֵב הַמַּעֲשֶׂה וכו', –

כפי שהוסבר בפרוטרוט ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שישנה

מעלה במתן הסכום לצדקה, בנתינות רבות, לא בנתינה אחת,

למרות שמדובר באותו סכום, שהרי, כפי שאומר הרמב"ם⁷

דבר זה מזכך את הנפש, ועל פי חסידות הרי בכל נתינה נעשה

היחוד העליון. יכול להיות שרבנו הזקן רוצה לציין כאן, שזה

ל. באגרת קודש זו, סימן ל', מעורר רבנו הזקן את אלה שבשנה הקודמת נתנו סכום כסף מסוים ל"צדקת ארץ ישראל", שגם באותה שנה יתנו (בגלל סיבות שונות) לא פחות מאשר בשנים שעברו, והוא מסביר איך נוגע בצדקה

גם ענין "רוב המעשה"

(בעשיית ענין הצדקה,

ולתת את הסכום

המוקצב בנתינות

מרובות, כפי שהסביר

בפרוטרוט המעלה שבכך

באגרת הקודש סימן

כ"א), וגם ה"חשבון

הגדול", שהנתינות

מצטרפות לחשבון גדול,

ואשר זה פועל למעלה

ב"מלכות דאצילות",

מקור כל העולמות.

מוֹדַעַת זֹאת – הרי ידוע, מֶה שְׁאִמְרוּ רַנ"ל: "כָּל הַרְגֵּל

לְבֵא לְבִית הַכְּנֶסֶת יוֹם אֶחָד לֹא בָא – הַקְדוּשָׁתוֹךְ

הוא שואל עָלָיו, – אגב, לשון הגמרא שלפנינו היא "ולא

בא יום אחד הקדוש-ברוך-הוא משאיל בו", ודרוש בירור אם

אכן רבנו הזקן גורס אחרת בגמרא, או שהוא מביא רק את

"תוכן" המאמר ולא את לשונו ממש, שְׁנִיאֲמַר: מִי כָבֵם יִרְאֶה

ח' וכו'". – וכפי ההמשך שם: "שומע בקול עבדו" – הנביא,

"אשר הלך חשכים ואין נוגה לו", שבהתאם לפירוש הגמרא

שם הכוונה היא, שבאותו פעם הלך למקום של חושך ולא בא

לבית הכנסת (אם ההליכה לא היתה לשם דבר מצוה – שאז

זה "חשכים"). ובהתאם לפירוש המפרשים בתנ"ך, הכוונה היא

שהוא שרוי במצב של חושך וצרה, ואף-על-פי-כן לא היה

צריך להימנע (מלבוא לבית הכנסת) אלא היה עליו כפי סיום

הפסוק "יבטח בשם ה' וישען באלקיו", ויש לייחס ענין זה גם

למדובר באגרת זו, שגם כשהמצב קשה יותר, ובגלל זאת יש

ברצונו להימנע מדבר טוב שעשה בזמנים עברו – צריך הרי

להיות "יבטח בשם ה' וישען באלקיו" גם במצב של

"חשכים", וְכֵן כָּבֵל הַמִּצְוֹת, – לאו דוקא בענין התפלה

בבית הכנסת, שבו דנה הגמרא, אלא כך הדבר גם בכל המצוות

שהיה אדם רגיל לעשות דבר מצוה והוא נמנע מעשותו,

וּבְכַפְרֵת מִצְוֹת הַצְדָּקָה שְׁשִׁקוּלָה בְּנֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת³. – הרי

שהיא גדולה גם ממצוות התפלה, הרי אם לגבי תפלה בבית

הכנסת – כך, על-אחת-כמה-וכמה שהדבר כך לגבי צדקה,

1. ברכות ו, ב. 2. ישעי' נ, י. 3. ב"ב ט, ב. ירושלמי פאה פ"א ה"א. 4. שו"ע יו"ד ס"ג. 5. ע"פ לשון הכתוב – שמואל א' י, כו. 6. ברכות נד, א. 7. פיה"מ לאבות פ"ג מט"ו.

אמור גם כשאדם חושב שבשנה הבאה, כשמצבו יוטב, ישרים גם עבור שנה זו, (שכן, אם הוא חושב סתם, שהוא מפסיק לתת בגלל המצב הקשה – הרי כבר שלל זאת רבנו הזקן ב"אגרת הקודש" סימן ט"ז, שגם כשהיה רחמנא-לצלן מצב

של "לוויים ואוכלים", אף-על-פי-כן אמר אז רבנו הזקן "לא טוב עושים אנפשים" ש"קופצים ידיהם" (וכו'); אלא גם כשהוא חושב שבשנה הבאה ישרים גם עבור שנה זו, אך הרי יחסר ב"רוב המעשה" בשנה זו, ומה גם בהתאם למה שרבנו הזקן כתב ב"אגרת הקודש" סימן כ"א, שהנתינה ל"מעוֹת ארץ ישראל" תהיה מדי שבוע או לכל הפחות מדי חודש – הרי שתחסרנה הנתינות של אותם שבועות או חדשים. ולפי הַחֲשָׁבוֹן, – כפי יסיביר

להלן, שנוגע הדבר שיהיה "חשבון גדול", הממשיך את "גדול הוי" וכו', יכול להיות שהכוונה היא, כי הרי ישנה מעלה בחשבון גדול – כשהסכום הוא גדול, כמו במאות או באלפים, דבר שממשיך ממדרגה עליונה יותר, ש"מאה" הוא ב"כתר" וכו', הרי אם יפחית מהסכום שהיה רגיל לתת – יחסר הרי מהחשבון הגדול. כְּמֵאֵמֶר רַז"ל⁹: "כָּל פְּרוּמָה וּפְרוּמָה מִצְטָרֶפֶת לְחֲשָׁבוֹן גָּדוֹל וְכוּ'", – והמשמעות ב"חשבון גדול" היא: עַל דֶּרֶךְ מֵאֵמֶר רַז"ל¹⁰: אֵימָתִי גָדוֹל הוּא¹¹ – כִּשְׁהוּא בְּעֵיר אֱלֹהֵינוּ וְכוּ', – כלומר, כשהוי' מתלבש ומאיר ב"מלכות", עולם הדיבור, הנקרא "עיר אלקינו", שכן, כשם שהעיר מורכבת מהרבה בתים, והבתים מורכבים מאבנים רבות, כך "עולם הדיבור" כולל בתוכו הרבה אותיות וצירופים (אותיות נקראות "אבנים" בספר יצירה)¹², שמהן מתהווים העולמות והנבראים, וזה מגלה גדלות הוי', הִיא – מלכות דאצילות, "עיר אלקינו", בְּחִינַת וּמְקוֹם הַחֲשָׁבוֹן¹³, – שכן, חשבון הרי שייך בדברים שהם בהגבלה ובהחלקות – ו"מלכות" היא המקור לנבראים בעלי גבול שבהם ישנה התחלקות, כְּמוֹ שִׁכְתוּב¹⁴: "עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֲשָׁבוֹן". –

אגרת הקדש

המעשה וכו' ולפי החשבון כמארו"ל כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול וכו' על דרך מארו"ל אימתי גדול הוי' כשהוא בעיר אלהינו וכו' היא בחי' ומקום החשבון כמ"ש עיניך ברכות בחשבון והמכוון כנודע כי באתערותא דלתתא המשכת חיים חן וחסד במעשה הצדקה ברצון הטוב וסבר פנים יפות אתערותא דלעילא יאר הוי' פניו הוא הארת והמשכת חן וחסד ורצון עליון מחיי החיים א"ס ב"ה אשר לגדולתו אין חקר והשגה כלל אל בחי' מלכותך מלכות כל עולמים עלמא דאתגליא המחיה כל הברואים שבכל ההיכלות עליונים ותחתונים שהן בבחי' מספר וחשבון כמ"ש אלף אלפים ישמשוניה וזהו חשבון גדול שעי' רוב מעשה הצדקה שלום. כי פי' שלום הוא דבר המחבר ומתווך ב' קצוות הפכיים שהן קצה השמים לעילא ובחי' ולגדולתו אין חקר וקצה השמים לתתא המתלבש בבי"ע בחי' גבול ומספר וד"ל:

"ברכה" ו"באר" מורות על "מלכות", וְהַמְכֹּון, – במה שאומרים שעל-ידי "חשבון גדול" בצדקה, נעשה "גדול הוי' בעיר אלקינו", הוא בְּנוֹדֵעַ, כִּי בְּ"אתערותא דלתתא" – בהתעוררות האדם למטה, המתבטא בַּחֲמִשָּׁכַת חַיִּים חָן וְחֶסֶד בְּמַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה בְּרָצוֹן הַטּוֹב וְסִכָּר פְּנִים יְפוֹת – נעשה "אתערותא דלעילא", – התעוררות למעלה, שיהיה יאר הוי"ה פְּנִיָו, הוא הארת וְהַמְשָׁכַת חָן וְחֶסֶד וְרָצוֹן עֲלִיּוֹן מִחַי חַיִּים אֵין-סוֹף בְּרִיךְ-הוּא – אֲשֶׁר לְגִדְלוֹתוֹ אֵין חֶקֶר¹⁵ וְהַשְׁגָּה כָּלֵל – הרי שגדולתו איננה בהתגלות, שכן היא למעלה מהשגת הנבראים – תימשך גדולת "אין-סוף ברוך" הוא, אֵל בְּחִינַת "מַלְכוּתְךָ מְלֻבָּנֵת כָּל עוֹלָמִים"¹⁶, – מקור

ושורש לכל העולמות, עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא, – ה"עולם הגלוי" – כפי שנקראת "מלכות", הַמְּחִיָּה כָּל הַנְּבִרָאִים שֶׁבְּכָל הַהִיכָלוֹת – עולמות עֲלִיּוֹנִים וְ – עולמות תַּחְתּוֹנִים, שֶׁהֵן בְּבְּחִינַת מִסְפָּר וְחֲשָׁבוֹן, כְּמוֹ שִׁכְתוּב¹⁷: "אֵלֶּף אֱלֹפִים יִשְׁמְשׁוּנֶיהָ". – הרי שהם בחשבון וגבול של אלף אלפים. על-כל-פנים, הרי שעל-ידי ענין הצדקה בסבר פנים יפות, נעשה "חשבון גדול", שה"גדול הוי"ה" שהוא "אין סוף" בלי גבול, יימשך ב"חשבון" ב"מלכות", שהיא שורש ומקור הנבראים בעלי חשבון וגבול. וְזֶהוּ "חֲשָׁבוֹן גָּדוֹל", שֶׁ – נעשה עַל-יְדֵי רֹב "מַעֲשֵׂה הַצְדָּקָה – המביא ל"שלום", – כמו שכתוב¹⁸: "וזהו מעשה הצדקה שלום", כמסובר ב"אגרת הקודש" סימן י"ב, כִּי פְּרוּשׁ "שְׁלוֹם" הוּא דְּכָר הַמְּחַבֵּר וּמִתְּוֶךְ ב' קְצוֹת הַפְּכִיִּים, שֶׁהֵן קֶצֶה הַשָּׁמַיִם לְעִילָא, – למעלה, בְּחִינַת "לְגִדְלוֹתוֹ אֵין חֶקֶר", – בחינה ומדרגה שהיא "אין סוף" ולמעלה מהשגה, וְקֶצֶה הַשָּׁמַיִם לְתַתָּא, – למטה, בחינת ה"מלכות" שהיא הספירה והמדרגה התחתונה שבכל עשר הספירות, הַמְּתַלַּבֵּשׁ בְּבְּרִיאָהּ הַיְצִירָה עֲשֵׂיהָ, בְּחִינַת גָּבֹל וּמִסְפָּר, וְדִי לְמִכְּוִן:

8. בבא בתרא ט, ב. 9. זח"ב רכה, א. 10. ס"י פ"ד מי"ב. 11. ראה זח"ג רכ, ב. 12. שיר השירים ז, ה. 13. ל' הכתוב – תהלים קמה, ג. 14. ל' הכתוב – תהלים קמה, יג. 15. דינאל ז, י. 16. ישעי' י, יז.

~ יום חמישי כ"ה מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 302, לא נודע בשערים... עד עמ' 304, האברים וכו'.

סבוב והלך הרוח חיים הלך הוא כהלכתו, תמיד
בסדרו המסדר לו מ – הקדוש ברוך הוא, חיי חיים
ברוך הוא – אזי האדם בריא בתכלית, כי כל האברים
מקשרים יחד ומקבלים חיותם הראוי להם מהלב על ידי

סבוב הלך. – של רוח

החיים, אך אם יש איזה

קלקול באיזה מקומן

המונע ומעכב או

ממעט סבוב והלך

הדם עם הרוח חיים

המלבש בו – בדם, אזי

נפסק או מתמעט

הקשר הלך – אם הדם

נפסק לגמרי – נפסק

הקשר לגמרי, ואם מהלך

הדם ורוח החיים מאיט –

מתמעט הקשר, המקשר

כל האברים אל הלב

על ידי סבוב הלך, –

של הדם ורוח החיים,

ואזי נופל האדם

למשכב וחלי, ה'

ישמרנו. הרי, שהקשר

בין האברים, בינם לבין

עצמם, שעל ידי זה הם

קשורים ללב – נוגע גם

לבריאות הלב. וככה

ממש, על דרך משל,

הנה כל נשמות ישראל

נקראים בחינת "אברי דשכינתא"⁴, – אברי השכינה,

הנקראת – השכינה נקראת בשם "לב", כמו שכתוב:

"יצור לבבי", וכמו שכתוב: "ושכנתי בתוכם"; פרוש,

– מה הקשר בין השכינה לבין הלב והתפשטותו בכל

האברים? כי לשון "שכינה" הוא שאור הוי"ה שוכן

בעולמות בריאה יצירה עשיה לחיותם, והמשכת חיות

זו – מה שאור הוי"ה מחיה את העולמות, היא על ידי

התלבשות תחלה – שהחיות מתלבשת בנשמות ישראל,

לפי שכל הנבראים אין ערוך להם אל הנברא יתברך,

דכלא קמיה כלא ממש חשיבין, – שלגביו כולם נחשבים

לא. באגרת זו, סימן ל"א, מסביר רבנו הזקן, עד כמה נוגע
למעלה (כביכול) ענין האהבה והאחדות בין יהודי אחד
למשנהו, עד שכשהן חסרות חסד ושלום ושורר פירוד הלבבות
בין יהודי אחד למשנהו – מתהווה חולי כביכול בשכינה. שכן,

כפי שיסביר, נמשלה

השכינה ללב, והיהודים

לאברים, וקלקול באברים

המשבש את מהלך הדם

כראוי – מביא רחמנא

ליצול למחלה באדם, וכך

כביכול למעלה.

נודע בשערים – בהם

ידועים ענינים אלה, –

שלא כבאגרת הקודמת,

בה משתמש רבנו הזקן

בלשון "מודעת זאת"

(בלי הוספת המלה

"בשערים"), שכן שם

מדובר אודות מאמר

חכמינו ז"ל הידוע לכל,

ואילו כאן מדובר בענין

הלקוח מ"תיקוני זהר",

מה שכתוב

ב"תקונים"², דשכינתא

איהי מרעא בגלותא

בביכול. – שהשכינה

חולה (כביכול) בגלות.

פרוש, – איזה קשר יש

חסד ושלום בין חולי

לשכינה? על דרך משל,

כמו חלי הגוף, המבדיל בין

קדש וכו', – לחול, כך להבדיל בין מחלה בגוף לבין ענין

הנקרא "מחלה" בשכינה, שפגת החלי והבריאות היא

התפשטות והלך החיות מהלב אל כל האברים,

המלבשת – החיות הבאה מהלב, מלובשת בדם הנפש

היוצא מהלב אל כל האברים, – שהרי הדם נקרא "דם

הנפש", וסובב סובב הרוח חיים והדם – הוספת

כ"ק רבינו: והרוח חיים מלובש בו כדלקמן, תוך תוך כל

האברים והגידים המקבלים בהם, – באברים, וחוזר אל

הלב. – רוח החיים והדם חוזרים מכל האברים אל הלב, ואם

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוד" למשלי לא, כג". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תכ"ה עיי"ש בארוכה". 3. ב"לוח התיקון"
תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "עיי" הגידים". 4. זח"ג יז, א. 5. תהלים עג, כו. 6. תרומה כה, ת. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"ראה [תניא ח"א] פמ"א ובכ"מ".

ככלום ממש. וְאִי אִפְשָׁר לָהֶם לִקְבֹּל חַיִּית מְאֹרֹו וְשִׁפְעֹו יִתְבָּרֵךְ, לְהַיִּית נִבְרָאִים מֵאֵין לִישׁ וְחַיִּים וְקִנְיָמִים, – שעל כך הם זקוקים לקבלת חיות, אור ושפע מהקדוש ברוך הוא, והם אינם יכולים לקבל זאת, כִּי־אֵם עַל־יְדֵי הַנִּשְׁמֹות –

שבראש ובראשונה נמשכת החיות האלקית לנשמות ישראל ולאחר מכן היא נמשכת בעולמות, על-דרך שאנו אומרים בנוסח הברכות "אלקינו מלך העולם", בראש ובראשונה "אלקינו" – אלקות נמשכת לנשמות, ולאחר מכן "מלך העולם" – היא נמשכת בעולם, שֶׁעָלָה בַּמִּשְׁשָׁה, – שורש הנשמות הוא במחשבה שלמעלה, וְקִנְיָמוֹ – והן למעלה, לְבְרִיאוֹת עוֹלָמוֹת שׁ – נבראו על-יְדֵי בְּחִינַת הַדְּבֹר, – מחשבה, למשל, באדם היא הרי פנימית ולעצמו בלבד, ואילו דיבור הוא

חיצוני ולזולת, כך באות הנשמות מהפנימיות של אלקות, והעולמות – מחיצוניות האלקות, הרי כדי שהאלקות תימשך בעולמות – בחיצוניות – עליה להימשך תחילה בנשמות – בפנימיות, בַּמֶּאֱמָר ר"ל¹⁰: "כִּי מִלֶּךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ־הוּא וְכוּ", – על בריאת העולמות? – בנשמות ישראל, בַּנִּדְעָ בַּמִּקּוֹם אַחֵר. – הרי, שנשמות הן למעלה מעולמות באופן שהמלכה וההחלטה לבריאת העולמות, תלוי בנשמות. כל זה אמור לגבי המשכת החיות האלקית של שכינה בעולמות, כמו רוח החיים של הלב, למשל, הנמשך מהלב לכל האברים. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם הפרט השני במשל, מה שרוח החיים חוזר מהאברים אל הלב, ישנו גם בנמשל, שהרי החיות האלקית שבעולמות היא באופן של "רצוא ושוב", שהיא נמשכת מלמעלה למטה, מהשכינה אל העולמות, ואותה חיות חוזרת למקורה (בתורה ובעבודה של התחתונים). וְנִדְעָ בַּשִּׁעְרִים, – של אלה שידועים את הענינים, כִּי כָּל הַמִּשְׁכָּת הַחַיִּית וְהַשִּׁפְעָה מֵעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת תַּחְתּוֹנִים – מִהֶם, הֵן כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בַּסֵּפֶר יִצְרָה: "נַעֲוִין תַּחֲלֹתָן בְּסוֹפָן וְסוֹפָן בַּתַּחֲלֹתָן", – שזה באופן שה"תחלה" (של העליון) נעוץ ונמצא בסוף (של התחתון), והסוף (של

ה"תחתון") "נעוץ" ונמצא ב"תחלה" (של העליון), וּבְכַתְבִּי הָאֲרִיז"ל מְכַנֶּה בְּשֵׁם "אֹר יִשְׂר" וְ"אֹר חוּזֵר", – האור הבא באופן ישיר מהעליון לתחתון, והאור החוזר מהתחתון לעליון, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹¹: "וְהַחַיִּית רִצּוֹא וְשׁוּב". – שם מדובר על "חיות הקודש"

אגרת הקדש

מאורו ושפעו ית' להיות נבראים מאין ליש וחיים וקיימים כ"א ע"י הנשמות שעלו במחשבה וקדמו לבריאות עולמות שע"י בחי' הדבור כמאורו"ל במי נמלך הקב"ה וכו' כנודע במ"א. ונודע בשערים כי כל המשכת החיות וההשפעה מעליונים לתחתונים מהם הן כמ"ש כס"י נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן ובכתבי האריז"ל מכונה בשם אור ישר ואור חוזר וכמ"ש והחיות רצוא ושוב אשר ע"כ ע"פ הדברים והאמת האלה אשר א"א לכאר היטב במכתב נקראת השכינה בשם לב והנשמות בשם אברים להורות לנו כי כאשר כל הנשמות דבקות ומקושרות יחד אזי סיבוב והילוך החיות וההשפעה סובב סובב ונעוץ סופן בתחלתן לקשר ולחבר כולן להיות אחד ולדבקה בו ית' וכמ"ש אתם נצבים היום כולכם לפני הוי' אלקיכם כולכם דייקא ולפני דייקא ראשיכם כו' מחוטב עציד כו'. וכוה יובן מאורו"ל כי חורבן בית שני ונפילת ישראל בגלות והסתלקות השכינה וירידתה לאדום בבחי' גלות כבי' הכל הי' בעון שנאת חנם ופירוד

שב"מרכבה", ועל פי קבלה זה מוסב על החיות האלקית של העולמות והנבראים בכלל, שהיא באופן של "רצוא ושוב". על-כל-פנים, הרי, שלא זו בלבד שישנה ההמשכה של אלקות מהשכינה לעולמות ונבראים, אלא שהיא גם באופן של "אור חוזר", ו"שוב", מהנבראים אל השכינה שהיא מקור הנבראים, אֲשֶׁר עַל כֵּן, עַל פִּי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אִי אִפְשָׁר לְכַאֵר הַיִּטֵּב בַּמִּכְתָּב, נִקְרָאת הַשְּׁכִינָה בְּשֵׁם "לֵב", וְהַנִּשְׁמֹות בְּשֵׁם "אֲבָרִים"; לְהוֹדוֹת לָנוּ,

כִּי פֶאֶשֶׁר כָּל הַנִּשְׁמֹות דְּבוּקוֹת וּמְקֻשָּׁרוֹת יַחַד – אִי סָבִיב וְהַלֹּךְ הַחַיִּית וְהַשִּׁפְעָה – מהשכינה לעולמות ומעולמות אל השכינה, סָבִיב סָבִיב, וְנַעֲוִין סוֹפָן בַּתַּחֲלֹתָן, לְקִשְׁרָו וְלִחְבָּר כָּלָן – כל הנשמות, ועל ידן – כל העולמות, לְהוֹי"ה אֶחָד וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב¹²: "אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי הוֹי"ה אֱלֹהֵיכֶם" – "כָּלְכֶם" דִּיקָא, – דוקא, שדווקא כשכולם יחד באחדות, וְ"לִפְנֵי" – המלה "לפני", דִּיקָא, – היא בדווקא, שעל-ידי חיות כולם ביחד – עומדות הנשמות "לפני", לפני ולמעלה מ"הוי' אלקיכם", למעלה מכפי שהוי' נעשה אלקיכם, החיות והכוח של נשמות, "רָאשֵׁיכֶם כו'" – המדריגות העליונות ביותר, מִחֻטֵּב עֲצִיד כו". – המדריגות התחתונות ביותר – כשהם כולם עומדים באחדות – אז "אתם נצבים לפני הוי' אלקיכם", וכפי שמוסבר ב"לקוטי תורה", בתחילת פרשת נצבים, שהכוונה היא "כולכם לאחדים כאחד", שהמדריגות העליונות ביותר עד המדריגות התחתונות ביותר – הן כולם מאוחדות יחד כדבר אחד. וְכִזָּה יוֹבֵן מֶאֱמָר ר"ל¹³, כִּי הָרַבֵּן בֵּית שְׁנֵי וְנַפְלִית יִשְׂרָאֵל בְּגָלוֹת וְהַסְתַּלְקוֹת הַשְּׁכִינָה וִירִידָתָהּ לְאֲדוֹם בְּבְחִינַת גָּלוֹת כְּבִיכּוֹל – שכן, כשכני ישראל בגלות,

8. ראה רות רבה פ"ב, א. ב"ר פ"ח, ז. 9. פרק א' משנה ז'. 10. יחזקאל א, יד. 11. נצבים כט, ט. 12. יומא ט, ב.

הרי זה שהשכינה נמצאת איתם בגלות כביכול¹³, **הַפֶּל הָיָה בְּעֵזֶן שְׁנֵאת חֲנִים וּפְרֹד לְקָבוֹת** – בגלל שנאת חנים שבין יהודי אחד למשנהו, ופירוד הלבבות **רַחֲמָנָא לְאַלְלָן. וְלָבָן נִקְרָאת** – השכינה, **"חולָה" עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל,** – כמובא בתחילת האגרת, מ"תיקוני זוהר", שבגלות – השכינה היא בבחינת חולה. **כְּמֹ** **שְׁאוּמְרִים:** – בתפילת העמידה: **"סוּמָךְ נּוֹפְלִים וְרוּפָא חוֹלִים"** – לְשׁוֹן רַבִּים, – למרות שהכוונה היא לשכינה, הֵם

כָּל הָאֲבָרִים וְכו': – כל אלה המקבלים מהשכינה ונקראים "אברי השכינה", הם הרי בבחינת "נופלים" ו"חולים", לכן הלשון הוא "נופלים" ו"חולים" – לשון רבים. ב"לוח התיקון" כתוב שצריך לומר כאן **"ומ"ש",** שלא כפי שכתוב אצלנו **"כמ"ש"** – בהתאם לכך הרי זה בדרך של שאלה ותשובה, שמה שכתוב **"נופלים"** ו"חולים", לשון רבים – הוא מפני שזה אמור לגבי כל האברים של השכינה, שגם אותם הקדוש-ברוך-הוא סומך ומרפא.

אגרת הקדש

לבבות ר"ל ולכן נקראת חולה עד"מ כמ"ש סומך נופלים ורופא חולים לשון רבים הם כל האברים וכו':

~ יום שישי כ"ו מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 304, לב ברך ה' חילם... עד עמ' קנג, תדרשנו.

בֶּרֶךְ ה' חִילָם וּפְעֵל יָדָם יִרְצָה, – כלשון ברכתו של משה רבנו לשבט לוי¹, שבהתאם להכמינו ז"ל² זה מוסב על העבודה בבית המקדש, וב"אבות דר' נתן"³ הרי כתוב: **"יש לנו כפרה אחת שהיא כמותה"**, שבזמן הגלות יש לנו דבר המכפר בדוגמת העבודה בבית המקדש, והוא – גמילות חסדים, שצדקה וגמילות חסדים הן כמו ענין העבודה בבית המקדש, ויש לומר, שלכן מתחיל רבנו הזקן את הברכה לעושי הצדקה, בלשון זו, **לְרַצּוֹן לָהֶם לְפָנֵי ה' תְּמִיד,** – יכול להיות שהכוונה היא, שכשם שעל-ידי נתינת צדקה, למרות שנותנים "חומש" בלבד, מעלה ה"חומש" את "ארבע הידות", ארבעת החלקים הנותרים מרווחיו, שגם הם יעלו להוי', כפי שמוסבר בסוף פרק ל"ד ב"תניא", כך גם בנדון דידן, ש"פועל ידם", לא רק של מצות הצדקה, אלא של כל היגיעה והפעולות – יהיו "לרצון להם לפני ה' תמיד", **בָּה יִתֵּן וְכֹה יוֹסִיף ה' לְאַמֵּץ לָבָם בְּגִבּוֹרִים,** – מהלשון נראה שאגרת זו באה כתוצאה מ"שמועה טובה" בענין הצדקה, שעל כך אומר רבנו הזקן **"כה יתן וכה יוסיף"**, לחזק עוד יותר את לבם "בגבורים", בענין של "איזהו גבור הכובש את יצורו"⁵, לתת יותר מאשר יש ברצון לתת, ונִדְרִיב עַל נְדִיבוֹת יָקוֹם, – יכול להיות שהכוונה היא, שה"מַעֲשֶׂה" מעלתו למעלה מנדיבות ה"עושים", **לְהִיּוֹת גְּדוֹל הַמַּעֲשֶׂה** – מי שמעורר ומשפיע על אחרים לתת צדקה, שה"מַעֲשֶׂה" הרי גדול מה"עושה"⁷, **בְּכָל עֵיר וּמִנִּין, וְתִחְשֹׁב לוֹ** – ל"מַעֲשֶׂה"

לב. אגרת זו, סימן ל"ב, היא האחרונה בסדר "אגרת הקדוש" שסידרו בני הגאון המחבר, וכשם שהאגרת הראשונה פותחת בברכה, "פותחין בברכה", שבאה כתוצאה מ"שמועה טובה" שהגיעה אל רבנו הזקן על השלמת הש"ס ברוב עיירות ומנייני אנ"ש – כך גם האגרת האחרונה ב"אגרת הקדוש" מתחילה בברכה, **"ברך ה' חילם"**; כפי הנראה מתוכן האגרת, היא באה גם כן משמועה טובה שבעיירות ומנייני אנ"ש הונהג ענין הצדקה לארץ ישראל, בסדר של גבאי-צדקה – **"מַעֲשֶׂה"**, המעורר את ה"עושים", ורבנו הזקן נותן את ברכתו על כך גם ל"מַעֲשֶׂה" וגם ל"עושים", ומסביר את המעלה הנוספת שישנה כשהתעוררות לצדקה באה מהאדם עצמו, על-ידי "עבודתו" העצמית, לגבי ההתעוררות כשהיא באה באמצעות אדם שני. הרבי כותב באחד ממכתביו, שקיים גם קשר בין האגרת הראשונה לאגרת האחרונה. בכך שבשתייהן מדובר על העליונות והפעולה של עבודת התפלה בכוונה: באגרת הראשונה מדובר אודות "כוונת התפלה מעומקא דלבא כו' עד מיצוי הנפש כו'", ומה שזה פועל בענינים רוחניים, לחזק את השכל המתבונן בגדלות ה' ובחיווק של אהבה ויראה, ובאגרת האחרונה מדובר אודות עבודת התפלה בהתעוררות של אהבת ה' בקריאת שמע "ולמסור נפשו באחד" ו"בכל מאדך" כפשוטו, כשהיא באה בפועל בנתינת הצדקה, שיש בה המעלה הנוספת כשהתעוררות לצדקה באה מהעבודה העצמית בעבודת התפלה.

13. מגילה כט, ב. 1. ברכה לג, יא. 2. פסחים כב, ב. 3. פרק ד, ה. 4. ע"פ עמוס ב, טז. 5. אבות רפ"ד. 6. ע"ד ל' הכתוב – ישע"י לב, ח. 7. ב"ב ט, א.

לְצַדְקָה. – הצדקה של האחרים נחשבת כצדקה שלו. וְעַל הָעוֹשָׁה⁸ – זה שנותן הצדקה – על-ידי ההתעוררות ה"מַעֲשֶׂה", נֹאמַר⁹: "צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד" – "עֹמֶדֶת" לְשׁוֹן נִקְבָּה, שֶׁמִּקְבֵּל הַתְּעוּרָרוֹת לְבֹ הַמַּהוֹר מִ"גִּדּוֹל הַמַּעֲשֶׂה", – לא שהוא

מתעורר בעצמו לתת הצדקה, שאז הוא "משפיע", אלא הוא מקבל את ההתעוררות מה"מַעֲשֶׂה", ובנוגע להתעוררות זו הוא בבחינת "נקבה" שהיא "מקבלת", אֶת-עַל-פִּי בֶן "עֹמֶדֶת" – הצדקה שלו, לְעַד, פְּרוּשׁ, – מהי הכוונה שהצדקה שלו עומדת (נשארת) לעד? שֶׁכֵּל הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין בְּעוֹלָם הַהָ הַמְּדִבֵּת לָבֶם הַמַּהוֹר – הֵן הֵנָּה חַיִּית וְנִשְׁמֹת בְּעוֹלָם הַהָ הַנֶּשְׁמִי עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, – של תחיית המתים, שָׁאֵז – בזמן תחיית המתים, הוא זְמַן גִּלּוֹי אֱלֻקוֹת וְאוֹר אֵיךְ סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִבְּחִינַת

סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין בְּעוֹלָם הַהָ, – "אור אין סוף" שבבחינת "סוכב" ו"מקיף" ולמעלה מכל העולמות – אור זה יאיר בהתגלות בעולם הזה בזמן תחיית המתים, וְכִמּוֹ שְׁנֵתִיבָא בְּאִרְיָבוֹת בְּמִכְתָּב דְּאֶשְׁתְּקִיד. וְצִרִיךְ לְהִיטֵב כָּל וּמִכּוֹן לְהַתְלַבֵּשׁ בּוֹ אוֹר אֵיין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, כִּמּוֹ הַגּוֹף לְנִשְׁמָה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל, – הַגּוֹף הוּא כְּלִי מֵתָאִים לִקְבֵּל הַנִּשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה מֵתְלַבֶּשֶׁת בַּגּוֹף – כֵּךְ צִרִיךְ לְהִיטֵב כְּלִי לִקְבֵּל הַהַתְגַּלּוּת שֶׁל "אור אין-סוף" בְּרוּךְ-הוּא, ה"סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין", שִׁיתְגַּלֵּה בְּתַחֲיִית הַמֵּתִים, כִּמּוֹ שְׁכָנּוּב¹⁰: "הָלוֹא כֹּה דְּבָרִי בְּאִשׁ" – מָה אִשׁ אֵינָה מְאִירָה בְּעוֹלָם הַהָ אֵלָּא בְּשִׁנְאָחוֹת וּמֵתְלַבֶּשֶׁת בְּפִתִּילָה בּוֹ, – כֵּךְ, כְּדִי שְׁאֵלֻקוֹת יֵאִיר בְּעוֹלָם הַהָ, זְקוּקִים ל"כִּלִּי" בּוֹ יֵאָחֲזוּ הָאֱלֻקוֹת וְיִשְׁמַשׁ כ"פִּתִּילָה", הַמִּתְבַּטֵּל וְכֹלָה לַגִּמְרִי בְּאִשׁ הָאֱלֻקִּי, כִּמּוֹ שְׁנֵתִיבָא בְּמִקּוֹם אַחֲרִי. וְהַגּוֹף וְהַכִּלִּי לְאוֹר וְהַתְּבָרָה, – ל"אור אין סוף", הִיא מֵדֶת הַחֲסֵד וְנִדְיָבֶת הַלֵּב, לְהֵן

אגרת הקדש

ועל העושה נאמר צדקתו עומדת לעד עומדת לשון נקבה שמקבל התעוררות לבו המהור מגדול המעשה אעפ"כ עומדת לעד. פי' שכל הצדקה והחסד שישראל עושין בעוה"ז מנדבת לבם המהור הן הנה חיות וקיימות בעוה"ז הגשמי עד זמן התחי' שאז הוא זמן גילוי אלקות ואור א"ס ב"ה מבחי' סוכב כל עלמין בעוה"ז וכמ"ש באריכות במכתב דאשתקד וצריך להיות כלי ומכון להתלבש בו אור א"ס ב"ה כמו הגוף לנשמה עד"מ כמ"ש הלא כה דברי כאש מה אש אינה מאירה בעוה"ז אלא כשנאחזות ומתלבשת בפתילה כו' כמ"ש במ"א. והגוף והכלי לאורו ית' היא מדת החסד ונדיבות הלב ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו' כמ"ש בתיקונים וכמה גופין תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא – וכל הגוף נכלל בימין וכך אמר הפייט לבושו צדקה. וזהו שארז"ל אין הצדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה קצרו לפי חסד שתקציר הוא גילוי הזריעה הטמונה בארץ וכך הוא הצדקה והחסד שישראל עושין בזמן הגלות היא טמונה ונסתרת עד זמן התחיה שיתלבש ויאיר אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי ואיהו וגרמוהי חד הם בחי' הכלים

וְלַהֲשִׁיעַ חַיִּית לְמֵאן דְּלִית לֵיה בּוֹ, – לְמִי שְׁאִין לוֹ מִשֵּׁל עֲצֻמוֹ, הִרִי שְׁמֵדַת הַחֲסֵד וְנִדְיָבוֹת הַלֵּב – הַנִּתְיָנָה בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת וּבְהַרְגֵּשֶׁת הַעֲנִי – הֵם כְּלִי לְאוֹר וְיִתְבָּרֵךְ, כִּמּוֹ שְׁכָנּוּב בְּתִקּוּנֵיהֶם¹²: "וְכִמּוֹה גּוֹפִין תְּקִינַת לֹון, – וְכִמּוֹה גּוֹפִים תִּקְנַת לֵהם – לִקְבֵּל הָאוֹרוֹת שֶׁל הַסְפִּירוֹת, וְאַתְקָרִיאוּ בְּתִקּוּנָא דְּא חֲסֵד דְּרֹעָא יְמִינָא", – וְהֵם נִקְרָאִים ב"תִּקּוּן" זֶה: חֲסֵד – הַזֹּרֵעַ הַיְמָנִית, וְכֵשֶׁם שֶׁלְמַעֲלָה, חֲסֵד הִיא "דְּרֹעָא יְמִינָא" (זֹרֵעַ יְמִינִית), כֵּךְ מֵדֶת הַחֲסֵד שֶׁל הָאָדָם הִיא כְּלִי לִימִין וְלִגְלִילֵי שֶׁל מַעֲלָה, וְכָל הַגּוֹף נִכְלָל בְּיְמִין, – "יְמִין" הוּא כָּל עֵקֶרוֹ שֶׁל הַגּוֹף, וְכֵךְ אָמַר הַפִּיט¹³: "לְבוּשׁוֹ צִדְקָה"¹⁴. – שֶׁצִּדְקָה הִיא לְבוּשׁוֹ – סֹתֵם – שֶׁל כָּל ה"גּוֹף" – שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, לִקְבֵּל הַהַתְגַּלּוּת שֶׁל "אוֹר אֵין סוֹף". וְזֶהוּ שְׁאָמְרוּ רַבֵּינוּ¹⁵: "אֵין הַצִּדְקָה מִשְׁתַּלְמֶת אֵלָּא לְפִי חֲסֵד שְׁכָנָה, שְׁנֵאמַר¹⁶:

"וְרָעוּ לָבֶם לְצַדְקָה, קָצְרוּ לְפִי חֲסֵד", – שֶׁשֶּׁכֶר הַצִּדְקָה הוּא בְּהַתָּאֵם לְחֲסֵד שְׁבָאוֹתָה צִדְקָה, כִּפִּי חֲסֵד וְנִדְיָבוֹת הַלֵּב שֶׁהֵיוּ בְּנִתְיָנָה הַצִּדְקָה – כֵּךְ הוּא הַקְצִירָה וְהַשְׁכֵּר לְאוֹתָה צִדְקָה. מְדוּעַ נִקְרָאֵת צִדְקָה "זֹרִיעָה" וְהַשְׁכֵּר "קְצִירָה"? שֶׁהַקְצִיר – שֶׁל הַתְּבוּאָה, הוּא גִלּוֹי הַזֹּרִיעָה הַטְּמוּנָה בְּאַרְצִי, וְכֵךְ הוּא הַצִּדְקָה וְהַחֲסֵד שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׂין בְּזְמַן הַגְּלוּת, הִיא טְמוּנָה וְנִסְתָּרֶת עַד זְמַן הַתְּחִיָּה, – עַד תְּחִיַּת הַמֵּתִים, כֵּשֶׁם שֶׁהַזֹּרִיעָה טְמוּנָה וְנִסְתָּרֶת בְּאַרְצִי, שִׁיתְלַבֵּשׁ – בְּזְמַן תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְיֵאִיר אוֹר אֵיין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָם הַהָ הַנֶּשְׁמִי, – הַהַתְלַבְּשׁוֹת וְהַהַתְגַּלּוּת הֵן הַקְצִירָה וְהַזֹּרִיעָה שֶׁל צִדְקָה. בְּאִזְיָה אֹפֶן תִּהְיֶה הַהַתְלַבְּשׁוֹת וְהַהַתְגַּלּוּת שֶׁל "אוֹר אֵין סוֹף"? – יִסְבִּיר רַבְּנֵי הַזֶּקֶן לְהֵלֵן שֶׁזֶה עַל-דֶּרֶךְ וְעוֹד יוֹתֵר, מֵאִשֶּׁר הַהַתְלַבְּשׁוֹת וְהַהַתְגַּלּוּת בְּכֻלָּם שֶׁל הַסְפִּירוֹת בְּעוֹלָם ה"אֲצִילוּת". וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: וְאִיהוּ וְגִרְמוֹהֵי תָר, – וְמָה שֶׁהוּא, "אוֹר אֵין סוֹף" שְׁבָאֲצִילוּת, ו"גִּרְמוֹהֵי", הַכֻּלָּם, הֵם

8. תהלים קיא, ג. 9. אגרת הקדש סימן ט"ב. 10. ירמ' כג, כט. 11. תניא ח"א פנ"ג. 12. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 13. בפיוט "אתה הוא אלקינו" שבתפלת שמו"ע דר"ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולהעיר מאגה"ק ס"ג עיי"ש". 15. סוכה מט, ב. 16. הושע י, יב.

וְלִמְסֹר נַפְשׁוֹ בְּאַחַד, וּבְכָל מְאֹדָה בְּפִשּׁוּמוֹ וְכוּ'. – כלומר בכסף שלך¹⁸, שמאהבת ה' ומסירות נפשו לה' – באה ההתעוררות למתן צדקה, וּבְ"אַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא", – בהתעוררות שלמטה, מן האדם ומסירות נפשו ורצונו הפנימי

להקדוש-ברוך-הוא,

וּכְמִים חֲפָנִים לְפָנִים

בֵּן לֵב אָדָם הַעֲלִיּוֹן כּו' – שעל הכסא –

"אַתְעֲרוּתָא דְלִעֲלֵא",

– ההתעוררות מלמעלה,

שבהתאם להתעוררות

שלמטה, וכמידת מסירות

"פנימיות" רצונו

להקדוש-ברוך-הוא,

שהתבטאה בענין של

עשיה גשמית, בנתינת

צדקה – כך גם הוא

הַמְשַׁכֵּת אוֹר־אֵין־סוֹף

בְּרוּךְ־הוא הַפּוֹכֵב־כָּל־

עֲלָמִין לְמִטָּה מִטָּה

בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי

בְּבַחֲנֵית גִּלּוּי בְּזִמָּן

הַתְּתִיחָה, – של תחיית המתים, בְּמִבְאָר בְּמִכְתָּב דְּאַשְׁתָּקֵדִי

בְּאֲרִיכוּת. – הרי כשהתעוררות לצדקה באה מעצמו,

מעבודתו בתפלה – היא נקראת "צדק", לשון זכר. שכן, הוא

"משפיע" וממשיך את האור ה"סובב כל עלמין", וכפי

שיסביר רבנו הזקן להלן, הוא ממשיך את ה"פנים" והפנימיות

של האור ה"סובב כל עלמין". אך, כשהתעוררות באה מאדם

אחר, אז זה רק בבחינת "מקבל", כלי לקבלת האור ה"סובב",

והמדובר בהארה בלבד מ"אור הסובב". וְזֶהוּ – מה שלגבי

"צדק" הוא אומר "לְפָנָיו יְהִלָּה", שְׁמוּלִיךְ וּמְמַשִּׁיךְ "פָּנִים"

הַעֲלִיּוֹנִים – הפנימיות של "אור אין סוף", מְלַמְעֵלָה

מִהַאֲצִילוֹת עַד עוֹלָם הָעֲשִׂיָּה. וְכַעַת עַת לְקַצֵּר, וְכָל טוֹב

מֵהֶם לֹא יִבְצֹר, "הַמִּיכָה ה' לְטוֹבִים" – הנותנים נתינות

גדולות לצדקה, וְלִישָׁרִים בְּלִבּוֹתָם¹⁹, – הרוצים לתת יותר

– אלא שאין ידם משגת, בְּנִפְשׁ תְּדַרְשָׁנוּ: – כברכת ותפלת

הדורש טובתם – הכוונה לרבנו הזקן, כותב אגרת קודש זו.

דבר אחד – הם – הרי זה מוסב על בְּחִינֹת הַכִּלִּים דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, – שהם "חד", דבר אחד עם "אור אין סוף" שבאצילות, כמובא לעיל, ב"אגרת הקודש" סימן כ', וְכָל־שָׂכֵן וְכָל־נֹחַמֵּר אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא הַפּוֹכֵב כָּל־

עֲלָמִין – שהוא

מְלַמְעֵלָה מְבַחֲנֵית אֲצִילוֹת. –

שהוא למעלה לגמרי

מעולמות, והוא יתלבש

ויתגלה בזמן התחיה של

תחיית המתים. אם הכלי

ל"אור אין סוף" שיתגלה

בכלים של הספירות

שב"אצילות", הוא באופן

שהוא בטל ומאוחד

לגמרי ב"אור אין סוף",

עד שהם "חד", דבר אחד

– הרי כל-שכן וקל-

והומר גגילוי "אור אין

סוף" ה"סובב כל

עלמין", שלמעלה לגמרי

מעולמות, מן ההכרח

שיהיה "וגרמוהי חד", כלי לקליטת אור זה בפנימיות, – וזהו

ענין הצדקה. וּלְפִיכָךְ – ולכן, נִקְרָאת צִדְקָה לְשׁוֹן נִקְבָּה,

"צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לְעַד", – הרי ש"צדקה" היא לשון נקבה,

שְׁמִקְבָּלָת הָאֶרֶץ מֵאוֹר אֵין־סוֹף הַפּוֹכֵב כָּל עֲלָמִין,

הַמְתַּלַּבֵּשׁ – ומתגלה, בְּתוֹכָהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי בְּזִמָּן

הַתְּתִיחָה. – של תחיית המתים. הרי זו הוספה למה שנאמר

לעיל, ש"עומדת" לשון נקבה הוא במי שמקבל התעוררותו

מאדם אחר, ולכן הוא מצויין בלשון נקבה, מפני

שהתעוררות לצדקה אצלו היא בבחינת נקבה, מקבל – אלא

הצדקה עצמה היא בבחינת נקבה ומקבל, מפני שהיא כלי

"לקבל" בו את "אור אין סוף" ה"סובב"; היא כלי לקבלה,

אֲבָל – הפסוק¹⁷: "צִדְקָה לְפָנָיו יְהִלָּה" הוא לְשׁוֹן זָכָר, –

"צדק" ו"יהלך", היא מִדַּת הַחֶסֶד הַמְתַּעוֹרֶרֶת בְּלֵב הָאָדָם

מֵעַצְמוֹ, – שלא עלידי ההתעוררות של "מעשה", עַל־יְדֵי

הַתְּעוֹרָרוֹת אֲהֵבֶת ה' בְּקִרְיָאת שְׁמֵעַ, וְלִדְבָרָהּ בּוֹ,

~ שבת קודש כ"ז מרחשון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנג, להבין איך הקורא... עד עמ' 306, דוקא.

ברוך הוא; אך, כשקורא סיפורי מעשיות שבתורה בלבד, הרי אם כי אמת הדבר שבסיפורים אלה גלומים רמזים על ענינים רוחניים למעלה, נאו להיפך – העיקר הם הענינים הרוחניים למעלה, אלא שהם גם מרומזים בלבד בענינים הגשמיים של הסיפור כפי שאירע למטה, ככתוב בספרים: "התורה מדברת בעליונים ורומזת בתחתונים". אך כיוון שאין הוא יודע לגמרי מהענינים הרוחניים שבעולמות

העליונים, ידיעתו בסיפור התורה היא רק בענינים הגשמיים שאירעו בסיפור המעשה כאן למטה (ש"אין מקרא יוצא מידי פשוטו) – כיצד, איפוא, נעשה אדם מקושר על-ידיהו "לחכמה עילאה"? [למשל, רבנו הזקן מסביר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא" ענין המשכת רחמים רבים ממקור הרחמים למעלה, שלמעלה ממדת הרחמים שב"אצילות", כפי שיעקב ממשיך על "מקור נשמות ישראל" ועל נשמות ישראל, דבר המרומז בפסוק "ישק יעקב לרחל ויבך" (יעקב היינו מדת הרחמים ד"אצילות", ורחל – "כנסת ישראל", מקור נשמות ישראל, וכו'). אך, כשאין הוא יודע מהענינים הרוחניים למעלה – הוא יודע רק את הסיפור כפי שהוא מופיע בפשוטו של העולם הגשמי, כיצד הוא – מבלי שידע את הענינים הרוחניים המרומזים בסיפורים – מקושר ב"חכמה עילאה"?]. הדבר יובן – על-פי מה שכתוב ב- ספר הפנינות: דף מז עמוד ב: כמו שהאדם עוסק – בתורה, למטה, כך – גם עוסק בתורה, דיוקן – דמות, האדם העליון – "אדם העליון", למעלה בו, – כפי שמסביר רבנו הזקן להלן (ב"קונטרס אחרון") זה מוסב על שורש הנשמה של האדם (שהשורש הוא בספירות למעלה הנקראות "אדם העליון" – פרצוף של מוחין ומדות (כמו שזה בעשר הספירות) נקרא "אדם"), ו"אדם העליון" עוסק בתורה למעלה – הרי על-ידיהו שהאדם עוסק בתורה למטה, אפילו בסיפורי מעשיות שבתורה בלבד – הוא מקושר ב"חכמה עילאה" – על-ידי שה"דיוקן" שלו למעלה מקושר ב"חכמה עילאה". מזה הרי יוצא, שהעיסוק בסיפורים כאן למטה, אין לו, כשלעצמו, קשר ל"חכמה עילאה", שהרי אין זה עולה למעלה, לשורש שממנו תורה באה, מ"חכמה עילאה", אלא מפאת שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" למעלה עוסק בתורה

קונטרס אחרון על כמה פרקים
ענין בלקוטי אמרים – תניא – חלק א פרק מ
שם מוסבר ש"דחילו ורחימו" (יראה ואהבה) הן "גדפין" (כנפיים) בלבד, כמו למשל כנף עוף, שעל ידו מתרומם העוף ועף למעלה, אך אין הכנפיים העיקר של העוף, כפי הראיה שמובאת בהלכה, ש"ניטלו אגפיו כשרה"³, אם ניטלו הכנפיים של העוף – הוא כשר. שכן, העיקר הוא הראש והגוף, והכנפיים משמשים רק כדי לעוף בהם;

כך גם בנמשל, שהיחוד למעלה נעשה על-ידי התורה והמצוות עצמן, ואילו האהבה והיראה הנקראות "גדפין" (כנפיים) משמשות רק כדי להעלות את התורה והמצוות למקום ולמדריגה השייכים לאותו יחוד, ושם מתגלה בתורה ובמצוות "אור אין סוף" ברוך-הוא שלא היה יכול להתגלות בהן כשהן בעולם הגשמי.

הרי, מצד אחד, אומרים, שכדי לפעול היחוד למעלה, אין האהבה והיראה פועלות זאת, מפני שהן ענין של "הרהור" וכוונה בלבד – שהן כשלעצמן אינן פועלות יחוד זה; ומצד שני אומרים, שעל-ידי הכוונה דוקא מתעלות התורה והמצוות לעילוי שבכוחן להתעלות, ושעל ידן יהיה היחוד למעלה והתגלות "אור אין-סוף ברוך-הוא" שעל-ידי אותו יחוד.

להבין, איך הקורא בסיפורי מעשיות שבתורה הוא מקושר בחכמה עילאה – חכמה עליונה. כשיהודי לומד תורה בשכל והבנה – הוא מבין הלכה בתורה – מובן הדבר שהוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה) – הספירה העליונה ביותר ב"עולם האצילות" – , שכן, ההלכה היא הרי "חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא": השכל של ההלכה הוא חכמתו ושכלו של הקדוש ברוך הוא, ופסק ההלכה הוא רצונו של הקדוש ברוך הוא, כפי שרבנו הזקן אומר בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכשיטען ראובן כך וכך ושמעון כך וכך (למשל) יהיה פסק ההלכה כך וכך. וגם אם זה לא יארע אף פעם, שיובא לפני בית-דין סכסוך בין שני אנשים בטענות כאלו – הרי כיוון שכן עלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא, שכן יהיה פסק הדין – הרי עצם ידיעת פסק ההלכה – הוא ידיעת רצונו של הקדוש

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נישט (לא) 'ראה'". 2. ר"ח בשם היחודים פ"א. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א ב"הערות ותיקונים בדרך אפשר": "במשנה (תולין נו, ב): נשתברו גפיו, דין דניטלו אגפיו בב"ח וט"ז שו"ע י"ד ר"ס נג". וראה גם לעיל פרק מ הערה 13. 4. עשרה מאמרות מאמר חקר דין ח"ג פכ"ב. 5. דפוס ונציא ש"פ.

שבין העולם הזה הגשמי ועולם העשיה הרוחני, מה שאין כן בהרהור, – כשהוא רק חושב באותיות בהרהור של מחשבה – אז אין זה עולה לעולמות העליונים האמורים, אלא ה"דיוקן" שהוא שרש נשמתו וכו'. – גם הוא עוסק למעלה בתורה, ומצד זה הוא מקושר ל"חכמה עילאה" (עליונה). ומה שכתוב בזהר חלק ג דף קה דהרהור לא עבד מדי ב', – שהרהור (מחשבה) אינו פועל שום דבר, והינו אפילו לטב, – גם כשהרהור הוא מחשבה וכוונה טובה,

קונטרס אחרון

למעלה כו' וכן י"ל בהרהור באותיות הכתובות. אבל הדבור י"ל דבוקע וסליק לאצי' ממש או לבריאה בדו"ר שכליים או ליצי' בדו"ר טבעיים ובמקרא סליק מעוה"ז ל"ס דעשי' משום דבקע אורין וכו'. משא"כ בהרהור אלא הדיוקן שהוא שרש נשמתו וכו'. ומ"ש בזהר ח"ג דק"ה דהרהור לא עבד מדי כו' והיינו אפי' לטב ע"ש ובדל"א ע"ב י"ל דהיינו לאתערא לעילא

הרי אם חסרה ה"אתערותא דלתתא", ההתעוררות מלמטה, של מעשה או דיבור אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר. בזהר שם, כשהוא מדבר אודות הרהור, הרי זה לגבי הרהור שאינו פועל שום דבר לא טוב, שכן הוא מדבר שם, במה שנאמר לגבי שבת⁶: "ממצוא חפצך ודבר דבר", שבאם יהודי מדבר בשבת ענינים של חול – הוא עושה פגם, שכן הדיבור עולה למעלה ומביא חולין בקדושת השבת למעלה. ברם, זה רק כשהוא מדבר בדיבור ענינים של חול, אך אם הוא רק מהרהר במחשבה, אין ההרהור והמחשבה פועלים שום פגם למעלה. הרי שמדובר כאן ש"הרהור" אינו פועל שום ענין לא טוב, שום פגם, לכן מוסיף רבנו הזקן, שהדבר אמור גם לגבי ענין טוב, שאם זה ענין של הרהור בלבד, כשחסר ענין הדיבור או המעשה – אין ההרהור כשלעצמו פועל שום דבר גם לא בדבר הטוב שהיה פועל אילו זה היה בדיבור, ע"ן – בזהר שם וכן – וזהר חלק ג' דף לא עמוד ב – כך מסתבר – שזה גם לטוב, שאין ההרהור פועל שום דבר – כשמעיינים בזהר שם, שכן מדובר שם אודות "ימים טובים", שכדי "לקבל" קדושת ושמחת "יום טוב", מן ההכרח שתהיה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), על-ידי מעשה או דיבור, הממשיכים "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה), (ו"תיפח רוחי" של מי שאומר שלא זקוקים למעשה או דיבור), ולאחר מכן מביא בזהר שם שהדיבור בשבת בענינים של חול, פוגם למעלה, מה שאין כן הרהור. הרי מובן מזה, שכוונת זוהר של שם, שההרהור אינו פועל גם בנוגע לפגם וגם בנוגע לענין של טוב, אלא דוקא מעשה או דיבור. כך גם בזהר חלק ג' דף לא עמוד ב', שם מדובר ש"בעובדא דלתתא אתער עובדא

– מצד זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה". רבנו הזקן יסביר להלן, שהדברים אמורים רק בשעה שעיסוקו בתורה הוא בהרהור בלבד (במחשבה) באותיות הכתובות בתורה שבכתב; ואילו כשהוא מבטא את האותיות בדיבור, הרי מצד הקול

המתהווה מהדיבור, עולות האותיות שהוא לומד כאן למטה – למעלה. וזה יכול להיות גם במדריגה העליונה ביותר – בעולם ה"אצילות". וכן י"ש לומר – רק בהרהור – שהוא חושב פאזיות הפתובות. – בתורה

שבכתב, כלומר, מה שנאמר לעיל, שהקשר בין יהודי שעוסק בתורה למטה עם "חכמה עילאה" הוא רק מצד ה"דיוקן האדם העליון" שעוסק בתורה למעלה – הרי זה רק כשעיסוקו בתורה מתבסס על הרהור בלבד, אכל דהבור – כשהוא מבטא את אותיות התורה בדיבור, י"ש לומר דבוקע וסליק – ועולה לאצילות ממש, – כלומר, לא רק בספירות ומדריגות שהן בחינת "אצילות" בעולמות אחרים – אלא ב"אצילות ממש", כך הדבר באלה שעבודתם היא בבחינת "מרכבה", והם הצדיקים הגדולים הבטלים לגמרי להקדוש-ברוך-הוא כמו ה"מרכבה" הבטלה לגמרי לרוכב עליה (כפי שמוסבר בפרק ל"ט, בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שבאלה, תורתם ועבודתם עולות ב"אצילות"), או – שהדיבור בתורה עולה לבריאה – כשהדיבור בא ברחימו – מיראה ואהבה, שכללים, – הבאות מהשכל ומהתבוננות בגדלות ה', אז, עולה הדיבור בעולם ה"בריאה", שהוא עולם ההשגה, כפי המוסבר בחלק הראשון של ספר ה"תניא", פרק ט"ז, או – שהדיבור בתורה עולה ליצירה – כשהדיבור בא ברחימו – מיראה ואהבה, טבעיים, – יראה ואהבה הקיימות בטבע בנפשו של יהודי, והיא האהבה המסותרת הכוללת בתוכה גם יראה, והמקום והמדריגה ששם עולות התורה והעבודה הבאות על-ידי יראה ואהבה טבעיות הוא בעולם ה"יצירה", שהוא עולם ה"מדות", כפי המוסבר בפרק ט"ז בחלק הראשון של ספר ה"תניא", וכן לימוד מקרא – בדיבור, סליק – זה עולה מעולם הזה לעשר ספירות דעשיה, – כאשר הוא רק אומר אותיות התורה, והמקום אליו זה עולה מצד קבלת עול – הוא בעולם ה"עשיה"⁶, משום דבקע אורין וכו'. – האוירים

6. או שאפשר ללמוד, שהעליה היא בהתאם לענין התורה שהוא לומד: אם הוא לומד קבלה, שקבלה אינה מתפשטת למטה מעולם ה"אצילות" – אז העליה היא ב"אצילות", ואם הוא לומד תלמוד, שהוא ב"בריאה" – העליה היא ב"בריאה", ואם הוא לומד משנה – זה ב"יצירה", ו"מקרא" – ב"עשיה", כפי שהוא אומר בסוף פרק מ' בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בהגה"ה שם. וכפי שאומר שם, שכולם הם ב"אצילות" אלא ההתפשטות של מקרא היא עד עשיה, ושל משנה עד יצירה ושל תלמוד עד בריאה, וקבלה מתפשטת בעולם האצילות בלבד, וכפי הביאור בזה ב"תורה אור" דף י"ז בתחילת עמוד א'. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן הוא גם באתהלך. וצ"ע כי בכ"מ (בח"א פ"מ, בזה"ג המסומן שם ועוד) ריקעין. וצ"ע בדפוסים וכת"י". 8. ישע"י נח, יג.

דלעילא", שעל-ידי פעולה למטה מתעוררת פעולה למעלה, אם הפעולה היא בקדושה – מתעוררת קדושה שלמעלה ונמשכת ושוכנת עליו, ואם הפעולה היא מצד הטומאה ר"ל – היא ממשיכה רוח הטומאה על האדם רחמנא-ליצלן, והזוהר

מסיים שם, שמה שתלוי במעשה – הוא במעשה, ומה שתלוי בדיבור – הוא בדיבור. מזה גם מובן, שגם ללא-טוב וגם לטוב, פועלים רק הדיבור או המעשה, ולא ההרהור. על-כל-פנים יוצא מהזוהר, שהרהור ומחשבה אינם פועלים מאומה – ואילו כאן אמרנו, שעל-ידי קריאה (גם) במחשבה בלבד בסיפורי מעשיות

שבתורה – פועל הדבר, שה"דיוקן" של ה"אדם העליון" עוסק בתורה, ועל-ידי-זה הוא מקושר ב"חכמה עילאה" (עליונה)? יסביר רבנו הזקן, שכוונת הזוהר היא, שההרהור אינו פועל למעלה כדי להמשיך למטה, אין זה "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה) להמשיך (למטה) "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה); אך למעלה פועל ההרהור. ואדרבה, ה"העלאה מלמטה למעלה", להעלות למעלה גם את המעשה והדיבור של תורה ומצוות שיעשו למעלה את היחוד העליון – הרי זה דוקא על-ידי הרהור – מחשבה וכוונה. ראוי לציין, שבספר המאמרים "אתהלך ליאנא" עמוד ק"ס (שם מובאים פרקים אלה של "קונטרס אחרון"), לא כתוב "ומה שכתוב בזהר", בוא"ו, שזה המשך למה שכתוב לפני זה, אלא "מה שכתוב בזהר" – כלומר, שהוא מתחיל כאן ענין חדש, כפי שהרבי מציין בצינוניו שם. כך, שאין זו קושיא על הנאמר לפני זה, שהקריאה בהרהור ומחשבה פועלת ב"דיוקן האדם העליון למעלה", אלא, רבנו הזקן מתחיל להסביר את הזוהר, שמה שכתוב בזהר ש"הרהור לא עביד מידי" הכוונה שאין הוא ממשיך למטה, ואילו העלאה מלמטה למעלה – הוא כן פועל וכו'. יש לומר דהינו לאתערא לעילא – לעורר למעלה, שימשך משם לתתא, – למטה, זאת אין ההרהור פועל, רק מחשבתו – העולה למעלה, נשארה שם, ומוסיפה שם אור גדול, בתוספת וריבוי האור באצילות, על-ידי לימוד מקרא – בדיבור, ומצוות מעשיות שבעשיה, – לימוד המקרא ומצוות מעשיות מוסיפים ריבוי אור

ב"אצילות", שעקר היחוד – בספירות שב"אצילות" הנעשה על-ידי לימוד מקרא ועל-ידי מצוות מעשיות, הוא למעלה, – ב"אצילות", רק תפירות – שמהיחוד הנעשה למעלה, הם בעולם הזה, על-ידי המשכת אור מעט מועיר – מעט מן המעט, למטה – האור הנמשך למטה, ה"פירות",

קונטרס אחרון

שיומשך משם לתתא רק מחשבתו נשארה שם ומוסיפה שם אור גדול בתוספת וריבוי האור באצי' ע"י מקרא ומצוות מעשיות שבעשי' שעיקר היחוד הוא למעלה רק הפירות בעוה"ז ע"י המשכת אור מעט מועיר למטה ע"י הדבור ומעשה משא"כ בהרהור לא נמשך כלום ולכן לא יצא ידי חובתו מה שירדה נשמתו לעוה"ז רק להמשיך אורות עליונים למטה כמ"ש בע"ה שכו"ל להמשיך אור אבל להעלות ממה למעלה הוא דוקא ע"י מחשבה טובה דכלא דו"ר לא פרחא לעילא וכמ"ש בשער הנבואה פ"ב והמחשבה טובה כו' וכו' דבקע רקיעין וכו' והיינו אפילו בלא למטה, אלא למעלה, –

הרי במקום ובמדרגה שבהם נעשה היחוד שעל ידי תורה ומצוות – שם מוסיף ההרהור ריבוי אור, ולכן – המהרהר בלבד באותיות קריאת שמע, ואינו מבטא אותן בדיבור, לא יצא ידי חובתו, – "חובתו" – היינו: מה שירדה נשמתו לעולם הזה רק להמשיך אורות עליונים למטה, – שהאורות של העולמות העליונים יומשכו למטה בעולם הזה, כמו שכתוב ב'עין חיים' שער בו – שירידת הנשמה למטה היא כדי להמשיך אור. – לא למען עצמה, שכן אין היא זקוקה לתיקון, כיוון שעליה לתקן את הגוף והנפש הבהמית, על-ידי המשכת אורות עליונים דוקא למטה בעולם הזה, וכיוון שהמשכת אור למטה היא דוקא על-ידי מעשה או דיבור, הרי בשעה שהרהר בלבד ולא ביטא בדיבור – לא ביצע חובה זו ולא יצא ידי חובתו. כל האמור הוא בנוגע להמשכת אור למטה – אבל להעלות מלמטה למעלה, – שהתורה שהוא לומד והמצוות שהוא מקיים תעלה למעלה, הוא דוקא על-ידי מחשבה טובה, – על-ידי כוונה של אהבת ה' ויראת ה' – הנקראת "מחשבה טובה", דכלא דחילו ורחימו – בלי יראה ואהבה, הרי התורה שהוא לומד וכן המצוות שהוא מקיים לא פרחא לעילא, – אינן פורחות (אינן עולות) למעלה, וכמו שכתוב ב'שער הנבואה' פרק ב: "והמחשבה טובה כו'". – היא מעלה את התורה והמצוות למעלה. ומה שכתוב – בזהר האמור, ד'בקע רקיעין וכו'", – שזה בוקע רקיעים – שקול התורה, דיבור, בוקע רקיעים ועולה למעלה, והיינו אפילו – כשהקול של דיבור

9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בד"ה להבין איך הקורא כו' (וח"א פל"ח) לפעמים "מח" ולפעמים "הרהור". והבי: מח' – כולל כל הדרגות שבמח' (ראה סוף אגה"ק סי"ט) או – בפרט (בנוגע להרהור) – מח' שבמח', משא"כ הרהור: שמחשכ (1) איך לדבר, (2) באותיות הכתובות או המדוברות. ראה ביאורו"ז בתחלתו סד"ה להבין כו' פתח ר' חזק"ן.

וְכָל־שֶׁכֶן – שאינו עולה, בְּנִפְשֵׁי־רִחוּת־נִשְׁמָה – של ה"אדם העליון", שהן האור של "אצילות" המאיר באותו עולם, אֲפִלּוּ – לא, בְּ"אָדָם – העליון" דַּעֲשִׂיָּה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת: אִוְרוֹת וְכָלִים. – גם שם לא יכול לעלות דבר שחסרה בו הכוונה של יראה ואהבה.

וְזוּהוּ שְׁכִינָתוֹ בְּ"תַקְוִינִים"¹⁰, דְּבָלָא דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי – בלי יראה ואהבה, לֹא יִכְלָא לְסִלְקָא וְלִמְיָם קָדָם ה' דְּוָקָא: – אין זה יכול לעלות ולעמוד לפני הוי' דוקא, בעולם שלמעלה

זה יכול לעלות, אך "קדם ה'", לפני האלקות שבאותו עולם, הספירות שבאותו עולם – שם אין זה יכול לעלות בלי יראה ואהבה. מה שרבנו הזקן אומר כאן שעשר הספירות אורות וכלים גם של עשיה נקראים "קדם ה'", וב"אגרת הקודש" סימן כ' (ד"ה איהו וחיהו) הוא אומר, שהאורות נפש ורוח, ומה גם הכלים של עשר ספירות של בריאה-יצירה-עשיה, הם "ראשית היש הנברא", שנבראו "יש מאין" מאור הנשמה, ואילו כאן הוא קורא לכך "קדם ה'" – יש לומר שאף-על-פי-כן אין זה דומה כלל לנבראים של בריאה-יצירה-עשיה. ואולי יש לומר, שזה על-דרך ההיכלות של "אצילות" וגופי המלאכים של "אצילות", כפי שנראה שם קצת, והם מתאחדים עם אור הנשמה שזה האלקות של הכלים של "מלכות דאצילות". וכך הוא הרי אומר שם, שמזיווג "זו"נ" ד"ב"י"ע" נבראו מ"אין" ל"יש" כל הנבראים נוצרים ונעשים – על-ידי אור הנשמה שבהם.

התורה הוא בְּלֹא דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי, – בלי יראה ואהבה, בְּמִכְשָׁל־שֶׁכֶן מְדַבְּרִים בְּטָלִים – אם לגבי דברים בטלים אומר שם בזוהר, שכשהוא מהרהר בדברים בטלים של עניני חול בשבת – אין זה פוגם, אך כשהוא מבטא דיבורים אלה בדיבור

– זה עולה למעלה ועושה שם פגם, הרי אם דברים בטלים עולים – על-אחת-כמה-וכמה שדיבורים של קדושה – עולים [וְהָ אֵינוֹ, דָּגָם שֶׁם יֵשׁ אִיזוֹ תַּאֲוָה – אין זו ראייה, שהרי גם שם – בדברים בטלים – ישנה איזו שהיא תאוה, שהוא מתאוה לדבר דיבורים אלה, במילא אין זה גשמיות בלבד, מה-שאין-כן גשמיות בלבד, יש לומר, אינו יכול לעלות בעולם רוחני – אלא יש בזה גם משהו מרוחניות המחשבה – התאוה שבכך, בְּנִסְחָ אַחֵר לִיתָא תְּבוֹת אֱלֹו], – בנוסח אחר (בכתב-יד אחר) המלים "זה אינו שגם שם יש איזו תאוה" – אינן. דְּמִדָּה מְזוּבָּה – ענין טוב, מְרָבָה, – ופועלת במדה מרובה יותר מאשר מדה הפוכה. הרי, אם לגבי ענין לא טוב אומרים שדיבור עולה ופוגם למעלה, על-אחת-כמה-וכמה במדה טובה – ענין של קדושה – בודאי שזה עולה למעלה. על-כּל־פְּנִים השאלה היא שהרי מסתבר שגם בלי יראה ואהבה זה בוקע רקיעים ועולה למעלה – מתרץ רבנו הזקן: תִּינּוּ "רְקִיעִין" דְּוָקָא, שֶׁהֵן ה"הִיכָלוֹת" וְה"בְּתִיִּם", – של ה"אדם העליון", החיצוניות של ה"אדם העליון", וְלֹא בְּגוֹף ה"אָדָם הָעֲלִיּוֹן", – אין זה עולה בגוף של ה"אדם העליון", שהוא עשר הספירות של אותו עולם,

10. ת"י (כה, ב).

המשך ביאור למס' בכורות ליום שבת קודש עמ' 1

8 שכונה כך על שם מעשיו הרעים, תִּקַּע לִיה לְהִהוּא נִבְרָא –
9 תקע לאדם באזנו, אֲתָא לְקַמִּיָּה – בא נידון זה לפני דְּרַב הוּנָא.
10 אֲמַר לִיָּה רַב הוּנָא לַחֲנָן בִּישָׁא, חַב לִיָּה פִּלְגָא דְּוִוָא – תן למוכה חצי זוז, כי ההלכה היא שהתוקע לחברו נותן לו סלע מדינה,
11 דהיינו חצי דינר צורי. (הוּת אִיכָא) [הָוָה לִיָּה] – היה לו לחנן
12 בישא
13

1 לא תאמר שכונת המשנה שעליו לשלם סָלַע צורי, ששווי
2 אֲרִבַּע זוּזֵי – ארבעה דינרים צוריים, אֲלָא חיובו לשלם רק פִּלְגָא
3 דְּוִוָא – חצי דינר צורי, דהיינו סלע מדינה, ואף שהכוונה לחצי
4 זוז, נקטה המשנה 'סלע', כיון דְּקָרִי אִינְשֵׁי – שרגילים אנשים
5 לקרוא בשם 'סלע' פִּלְגָא דְּוִוָא – לחצי דינר צורי.
6 הגמרא מביאה מעשה שממנו מוכח שכך פסקו להלכה,
7 שהתוקע לחברו משלם סלע מדינה: חֲנִן בִּישָׁא – חנן הרע,

לוח היום יום...

יום ראשון

יום ששי

כא חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד־קה.
תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.

עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.

יום שני

שבת

כב חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קריקו.
תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה – של"ה קיץ תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלביש עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ" הלזו הגשמית. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תרי"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא [וכפי שכתוב] ב'פרדס' בשם ספר הבהיר, "אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מימי היות אברם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי". כי אברהם שהוא נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אורחים לפרסם אלקותו יתברך בעולם הזה התחתון, הוא למעלה במעלה ובמדרגה לגבי מדת החסד דאצילות. ו"אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא", הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברהם עליו-השלום.

יום שלישי

יום ראשון

כג חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קח־קיב.
תניא: ל. מודעת . . . ומספר וד"ל.

צוויי און צוואנציג מאל האט מען ארעסטירט דעם צ"צ אויף דער אסיפת הרבנים אין פעטערבורג, תר"ג, פאר זיין אנטקעגענשטעלען זיך דער פאדערונג פון דער מלוכה וועגען שינוים בחנוך וכו'. דער מיניסטער האט אים געפרעגט: דאס איז דאך מרידה במלכות? דער צ"צ האט געענטפערט: מורד במלכות איז חייב מיתה בגוף, אבער מורד במלכות שמים איז חייב מיתה בנפש. איז וואס איז גרעסער?

תרגום

עֲשִׂים וּשְׁתִּים פֶּעַם אֶסְרוּ אֶת הַצֶּמַח צֶדֶק בְּאִסִּיפַת הָרִבְנִים בְּפֶטֶרְבוּרְג, תר"ג, בְּגִלְל הַתִּנְגְּדוּתוֹ לְדְרִישַׁת הַמְּלָכוֹת אוֹדוֹת שְׁנוּיִים בְּחֲנוּף וְכו'. שְׁאֵלוֹ הָשִׁיר: זוֹ הָרִי מְרִידָה בַּמְּלָכוֹת? הָשִׁיב הַצֶּמַח צֶדֶק: מוֹרֵד בַּמְּלָכוֹת חָיֵב מִיתָה בְּגוֹף, אֵךְ מוֹרֵד בַּמְּלָכוֹת שְׁמַיִם חָיֵב מִיתָה בְּנַפְשׁ. מָה אִם כֵּן גָּדוֹל יוֹתֵר?

יום רביעי

יום שני

כד חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שני עם פירש"י.
תהלים: קיג-קיא.
תניא: לא. נודע. . . האברים כו'.

בְּעֲנִיָּנִים הַגְּשָׁמִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וּלְהוֹדוֹת לַה' יִתְבָּרַךְ כִּי-טוֹב, עַל חֲסִדוֹ אִתּוֹ עָמוֹ. –
בְּעֲנִיָּנִים הָרוּחָנִיִּים צָרִיךְ לְהִסְתַּכֵּל בְּמִי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וּלְהִתְחַנֵּן לַה' שִׁיתֵּן לוֹ יָדָה טוֹבָה לְהִתְלַמֵּד מִמֶּנּוּ, וְכֵן וְעַז שְׂיוֹכֵל לַעֲלוֹת בְּעָלוּי.

יום חמישי

יום שלישי

כה חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי. . . מצותך מאד.
תניא: לב. ברך. . . כנפש תדרשנו.

הַשְּׁגָחָה הָעֲלִיּוֹנָה בְּרִינְגֵט יַעֲדֵעַן אֵין זֵיין וואוּינאַרט צוֹלִיב חִיּוּק הִיהָדוּת וְהִרְבַּצַּת הַתּוֹרָה.
ווען מען אַקערט און מען פֿארזייט – וואַקסט.

תרגום

הַהֲשָׁחָה הָעֲלִיּוֹנָה מְבִיאָה כָּל אֶחָד לְמָקוֹם מְגוּרָיו לְשֵׁם חִיּוּק הִיהָדוּת וְהִרְבַּצַּת הַתּוֹרָה.
כְּאֲשֶׁר חוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים – צוֹמֵחַ.

יום שישי

יום רביעי

כו חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה. . . לא שכחתי.
תניא: להבין איך. . . ה' דוקא.

הַדֶּרֶךְ הָאֱמֵתִי הוּא שְׁצָרִיכִים לְדַעַת מֵהוּת עֲצָמוֹ, בְּהִכָּרָה אֱמֵתִית בְּחִסְרוֹנוֹת עֲצָמוֹ וּבְמַעֲלוֹת עֲצָמוֹ. וְכֲאֲשֶׁר יוֹדְעִים אֶת הַחֲסְרוֹנוֹת – לְתַקְּנָם בְּעִבּוּדָה בְּפַעַל, וְלֹא לְצִאֵת יְדֵי חוּבָתוֹ בְּאַנְחוֹת בְּלִבָּד.

שבת
קודש

יום חמישי

כז חשוון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: תולדות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תנאי: עיין ע"ה . . . אפים כנודע.

ר"א הלוי מהאמלי סיפר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הה"מ והרה"ק הרמ"מ מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו: האב האלט א אידען, וועט השי"ת דרך האלט האבען, טו א טובה א אידען, וועט השי"ת דיר א טובה טאן, זיי מקרב א אידען, וועט השי"ת דיר מקרב זיין.

תרגום

רבי אייזיק הלוי מהאמלי ספר: כשבאתי לליאזנא מצאתי מזקני החסידים שהיו מחסידי הרב המגיד והרב הקדוש הרב מנחם מענדל מהאראדאק, והוה מרגלא בפומייהו [והיו רגילים לומר]: "אהוב יהודי, ה' יתברך יאהבך. עשה טובה ליהודי, ה' יתברך ייטיב לך. קרב יהודי, ה' יתברך יקרבה".

המשך ביאור למס' בכורות ליום חמישי עמ' ב

פדינו של זה שמת, משום שכל אחד משני הכהנים יכול לומר להם שהדמים שקיבל הם דמי פדינו של הבכור החי, ואת דמי הבכור המת קיבל חבירו.

ז. שתי נשים של שני אנשים שילדו זכר ונקבה, ולא ידוע מאיזו אשה נולד כל אחד מהולדות, האבות פטורין, שכן אין ידוע אשתו של מי ילדה זכר, ואולם הכן חייב לפדות את עצמו כשיגדיל.

ח. ילדו שתי נקבות וזכר, או שילדו שתי נקבות ושני זכרים, ולא ידוע מאיזו אשה נולד כל אחד מהולדות אלו, אין כאן לבתן כלום, שכן כל אחד מהזכרים אינו אלא ספק בכור. ט. אשה אחת שבכרה ואחת שעדיין לא בכרה, והן של שני אנשים, וילדו שני זכרים והתערבו, זה שלא בכרה אשתו נותן חמש סלעים לבתן, שהרי ודאי בנו בכור. ואם ילדו זכר ונקבה, אין כאן לבתן כלום, שמא זו שלא ביכרה ילדה נקבה.

נמרא

מקשה הגמרא: מאי שנא שני כהנים שקיבל כל אחד מהם דמי פדיון הבן ומת אחד מהבכורים שאינם חייבים להחזיר כלום, משום דאזיל לגבי האי ומדחי ליה – שכשבא כל אב לתבוע את אחד הכהנים דוחו בטענה שמא קיבל את דמי פדיון החי, וכן אם אזיל לגבי האי – הכהן השני ומדחי ליה באותה טענה, הלא בתן אחד שקיבל את דמי פדיון שניהם נמי – וגם יכול להיפטר מסיבה זו, שהרי אזיל לגבי[ה] האי ולדחיה – כשילך אב אחד לבתן ויתבע בחזרה את דמי פדיון של המת ידחנו הכהן בטענה שמא בנך הוא החי, ואזיל לגבי[ה] האי ולדחיה – וכן כשיבוא לפניו האב השני ידחנו באותה טענה. מתרצת הגמרא: אמר שמואל,

ב. ילדו שתי נשותיו במחבוא זכר ונקבה, או שילדו שני זכרים ונקבה, והתערבו הולדות זה עם זה, נותן האב חמש סלעים לבתן, שכן אחד מהזכרים בודאי בכור.

ג. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות, אין כאן לבתן כלום, שכן יתכן שאף אחד מהזכרים אינו בכור. ד. היו לו שתי נשים, אחת בכרה ואחת שעדיין לא בכרה, וילדו שני זכרים והתערבו זה עם זה, נותן האב חמש סלעים לבתן, שהרי אחד מהם ודאי בכור. ואם מת אחד מהן בתוך שלשים יום ללידתו, האב פטור, שכן יתכן שהבכור הוא זה שמת. ואם מת האב והנשים קיימים, רבי מאיר אומר, אם נתנו לבתן עד שלא חלקו את הירושה, נתנו, ואם לאו פטורין, משום שכל אחד מהם טוען שמא אינו הבכור. רבי יהודה אומר, כבר נתחייבו הנכסים, ולפיכך אף לאחר שחלקו חייבים לתת מהם לבתן.

ה. אם שתי נשיו אלו, שאחת מהן ביכרה ואחת לא ביכרה, ילדו זכר ונקבה, והתערבו הולדות, ולא ידוע אם אותה שלא ביכרה ילדה זכר והרי הוא בכור, או שמא אותה שלא בכרה ילדה נקבה, והזכר שנולד לשניה אינו בכור, אין לבתן כלום ומספק הוא פטור, שכן המוציא מחבירו עליו הראיה.

ו. שתי נשים של שני אנשים ששתיהן עדיין לא בכרו, וילדו שני זכרים, והתערבו הולדות, זה נותן חמש סלעים לבתן, וזה נותן חמש סלעים לבתן, שהרי כל אחד מהם הוא בכור לאמו. ואם מת אחד מהם (מהבכורים) בתוך שלשים יום ללידתו ונפטר מפדיון, וכבר נתנו האבות את דמי פדיונם לבתן, אם שניהם לבתן אחד נתנו, יחזיר להם הכהן לשני האבות יחד חמש סלעים ויחלקו אותם ביניהם, שהרי אחד מהם פטור מפדיון. אבל אם לשני כהנים נתנו, שכל אב נתן את פדיון בנו לבתן אחר, אינן יכולין להוציא מדם של הכהנים את דמי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון כ"א מרחשון ~

טעות במחיר או בגודל הקרקע

אלא בכל מקרה המוכר חייב להשלים ללוקח אם נתן לו מעט מדי, ולא ידך הלוקח חייב לשלם על היתרה במקרה שקיבל יותר (רשב"א ב"ב קג, ב, מגיד משנה כאן).

אך יש המפרשים כלל זה באופן אחר: כאשר הטעות היתה במידה, במשקל או במנין ואין אפשרות להשלים את החסר – המכירה בטלה לגמרי, וכגון אם המוכר נתן ללוקח קרקע קטנה מכפי שסוכם, יכול הלוקח לבטל את העסקה לגמרי בטענה שאין זו הקרקע שאותה ביקש לקנות, ולא רק לבקש החזר על ההפרש (ראה כסף משנה לעיל פט"ו ה"א).

ולפי זה, יש לפרש הלכה זו שלא מדובר באופן שסיכמו ביניהם על גודל מסוים של 'בית כור', אלא הסיכום הוא לגבי מחיר השדה שהוא בשיעור סך מסוים עבור בית כור – בהתאם לגודל השדה, אך לא נאמר כלל שהיא בגודל של בית כור, אולם אם אכן נאמר ללוקח שהשדה היא בגודל בית כור ונמצאה פחות מזה, הרי זו עילה לביטול העסקה (רמב"ן ב"ב שם, וראה מגיד משנה).

הלכות מכירה פרק כח, הלכה ה: האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה כחבל' – אם פחת כל שהוא, ינכה לו מן הדמים; ואם הותיר כל שהוא, יחזיר לו.

כלומר, אם המוכר פחת ללוקח מהמקח אפילו בשיעור הקטן ביותר (כל שהוא), עליו לנכות מן המחיר כנגד מה שהחסיר, וכן להיפך – אם הלוקח קיבל אפילו מעט יותר, הרי הוא חייב להחזיר.

ובכך שונה דין זה מדין המוכר לחברו במחיר גבוה או נמוך מהמחיר המקובל בשוק, שאם הפער הוא בשיעור של פחות משישית, אין המוכר או הקונה יכולים לתבוע זה את זה (קידושין מב, ב).

ובטעם הדבר יש המפרשים על פי דברי הגמרא (שם, וברמב"ם לעיל פט"ו ה"א) "כל דבר שבמידה במשקל ובמנין – אפילו פחות מכדי אונאה, חוזר", דהיינו, כאשר הטעות אינה בגובה התשלום אלא בכמות או גודל החפץ הנקנה שהם בשיעור שונה מזה שסוכם עליו, לא נאמר בזה כללי אונאה,

~ יום שני כ"ב מרחשון ~

מתי קונה ידו של אדם שלא מדעתו?

של מחזיק השטר היא גם על נייר השטר או שמא אין דעתו עליו – הרי גם אם אין דעתו על השטר יקנה אותו כי ידו כחצרו (תוס' ב"ב נד, א, פו, א), וכשם שחצר קונה לאדם שלא מדעתו (ב"מ יא, א) כך ידו קונה לו שלא מדעתו? אלא צריך לומר שרוב ייבא אינו סובר שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ולכן הוא מסתפק, אבל כיון שלהלכה חצר קונה שלא מדעתו וידו כחצרו, המחזיק בשטר קונה את השטר אף שלא התכוון תחילה לקנותו.

ובעניינות המשפט (שם סק"ב) הביא את דברי התוספות (ב"ב נד, א) שחצרו קונה את מה שמונח בה אף בלא ידיעתו, רק כשלא ידע שהדבר מונח בחצרו, ואילו היה יודע היה מתכוון לקנותו, אבל כאן שהשטר בידו ואף על פי כן אינו מתכוון לקנותו – לא קנה.

אבל הש"ך נקט בדעת הרמב"ם שאפילו אם ידע שהשטר בידו ולא התכוון לקנותו – ידו קונה לו, ולכן אף שהחזיק בשטר רק כדי לקנות הקרקע, קנה את השטר.

הלכות זכיה ומתנה פרק א, הלכה ט: המחזיק בשטר מנכסיו חזר כדי לקנות הקרקע הפתובה באותו השטר – לא קנה אלא השטר בלבד, לצד אותו על פי צלוחיתו. הקשה הלחם משנה:

בגמרא (בבא קמא מט, ב) שאל רב ייבא סבא: המחזיק שטר קנין או שטר מתנה של קרקע שהיתה של גר (שאין לו יורשים) – האם הוא מחזיק בו רק כדי לקנות את הקרקע והשטר ישמש לו כראיה, אבל אין בדעתו לקנות את השטר עצמו, וכיון שאינו קונה את הקרקע (כי לא החזיק בה) אינו קונה את השטר (להשתמש בו "לצור ע"פ צלוחיתו"), או שמא דעתו גם על נייר השטר וזוכה בו? ומזה משמע שאם אכן דעתו רק על הקרקע ולא על הנייר לא קנה את השטר, ואם כן מדוע כתב הרמב"ם שהמחזיק בשטר "כדי לקנות הקרקע" קנה את השטר "לצור אותו על פי צלוחיתו"?

ומבאר הש"ך (ח"מ סי' ערה סק"ג):

לכאורה יש לשאול מהו ספיקו של רב ייבא האם דעתו

~ יום שלישי כ"ג מרחשון ~

מוזכים לאדם בעל כורחו?

נאסרת על בעלה. ובית דין יכולים לקנא לאשה משם ש'זכין לאדם שלא בפניו', וכיון שהאשה עוברת על דת – קינוי בית דין הוא זכות לבעל. ולכאורה, הרי הבעל יכול לומר שאין רצונו לקנא ואם לא נתרצה 'אין זכין לאדם בעל כורחו', אלא מכאן שכאשר הכריעו חכמים דעתו של אדם שזכות גמורה היא לו – זכין לו אף בעל כורחו.

וה'עין יצחק' (אה"ע"ז סי' א) הביא כן גם מדברי הרשב"א (קידושין כג, א) שכתב כי לדעת חכמים, האדון יכול לשחרר את עבדו בנתינת שטר שחרור על ידי אחרים, מדין 'זכין לאדם שלא בפניו', אף בעל כורחו של העבד. וביאר שאין זה דומה למתנה שאין מוזכים אותה לאדם בעל כורחו כי מתנה אינה זכות גמורה ויש בה גם חוב משום 'שונא מתנות יחיה', אבל שחרור עבד שמתירו בבת-חורין ומכניסו לכלל מצוות כישראל – הרי זו זכות גמורה ומוזכים אותו בעל כורחו ודעת העבד בטלה אצל כל אדם.

הלכות זכיה ומתנה פרק ד, הלכה ב: המִזְכֵּה לְחֵבְרוּ בְּמִתְנָה עַל יְדֵי אֲחֵר – בִּיּוֹן שֶׁהַחֵיִךְ בָּהּ הָאֲחֵר... וְכֵן חֵבְרוּ, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִנִּיעָה מִתְנָה לְיָדוֹ... וְאִין חֵבֵין לוֹ אֵלָא בְּפָנָיו; וְזִכּוּת הִיא לוֹ שֶׁתִּתֵּן לוֹ מִתְנָה, אִם יִרְצֶה, אֲכָל אִם לֹא יִרְצֶה, אִין נִתְּנִין לְאָדָם מִתְנָה בְּעַל כּוֹרְחוֹ.

וכתב ה'מחנה אפרים' (הל' זכיה ומתנה סי' ח):

בדבר שהוא זכות גמורה למקבל, זכין לו בעל כורחו – אפילו אם כשיודיעו לו על כך יטען שאינו רוצה בדבר וחוב הוא לו, כי יש לומר שבתחילה היה רוצה ועכשיו חזר בו. ומה שכתב הרמב"ם שאין נותנים מתנה לאדם בעל כורחו, מדובר במתנה ואין זו זכות גמורה אלא יש בה צד חובה שנאמר "ושונא מתנות יחיה" (משלי טו, כז).

והביא ראייה מדברי הגמרא (סוטה כה, א) שהאשה שנסתרה לאחר שבעלה קנא לה בפני עדים נאסרת על בעלה, ואם הבעל אינו יכול לקנא לה – בית דין מקנאים לה ואם נסתרה

~ יום רביעי כ"ד מרחשון ~

האם מותר לעבור על איסור כדי ליישב דעתו של חולה?

כך את הגט המונח בו כדי שתתגרש, הרי שמותר לקנות משכב מרע בשבת.

אך לדעת הרמב"ם יש לומר כי דווקא לגבי גט הקילו חכמים לטובת האשה כדי שלא תישאר מנועה מלהינשא ללא חליצה או ייבום (כאשר הבעל מת ללא בנים), אך משום עוגמת הנפש של החולה בלבד, לא התירו (פני שלמה ב"ב שם ד"ה קניין). ובשולחן ערוך (חור"ם סי' רנד ס"א) נפסק כדעת הרמב"ם שרק אם הקנין אינו נצרך מן הדין, מותר לעשותו בשבת. אך מאידך נפסק שחולה הנוטה למות המבקש שישלחו לקרוא לקרוביו בשבת, מותר לומר לנכרי לצאת חוץ לתחום כדי לקרוא להם (שו"ע אור"ח סי' שו ס"ט). ולכאורה, הרי לדעת הרמב"ם אין היתר לעבור על איסור דרבנן לשם יישוב דעתו של החולה!

ויש לבאר: לדעת הרמב"ם עשיית איסור דרבנן על ידי היהודי עצמו אכן לא הותרה מחשש טירוף דעתו של החולה, אולם איסור אמירה לנכרי קל יותר כי היהודי עצמו אינו עושה מאומה, ואת זה התירו לצורך שכיב מרע (ראה שו"ת הרי בשמים מהר"ת סי' קפט, מנחת יצחק ח"ד סי' ח).

הלכות זכיה ומתנה פרק ח, הלכה ג: לְפִיכָה, אִם אָמַר: 'קִנּוּ מִמֶּנִּי' – אִפְּלוּ בְּשִׁבְתָּ, קִנּוּיִן מִמֶּנִּי, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַקִּנּוּיִן אֵינוֹ צָרִיךְ.

מדברי הרמב"ם משמע שההיתר לקנות מהחולה בשבת הוא משום שממילא אין צורך בקנין שהרי נכסי שכיב מרע נקנים באמירה בלבד. ומאחר ומעשה הקנין אינו פועל מאומה, אין בו איסור קנין בשבת. ולפי זה, במקום שצריך קנין מן הדין, כגון אם כתב את כל נכסיו במתנה ופירש שאפילו אם יעמוד מחוליו לא יוכל לחזור בו (שעל כך מוכרח קנין), אסור לעשות זאת בשבת (טור חור"ם סי' רנד).

אך יש הסוברים כי ההיתר נאמר אף כאשר הקנין נדרש מן הדין, כי חכמים חששו שיתטרף דעתו של החולה מחשש שלא יקיימו את צוואתו ללא קנין, וכדי לפייס את דעתו התירו את האיסור דרבנן של קנין בשבת (רשב"ם ותוספות ב"ב קנו, ב).

והתוספות (שם) הוכיחו כן מדברי הגמרא (גיטין עז, ב) לגבי חולה שכתב גט לאשתו בערב שבת ולא הספיק ליתנו לה, והתירו לו להקנות לאשה בשבת את מקומו של הגט, ועל ידי

~ יום חמישי כ"ה מרחשון ~

שליטת המוריש בתהליך הירושה

חצי מנכסי, הרי זה מועיל שהרי משתמש באותה זכות של הנחלת הירושה גם כלפי השני.

אך לדעת ה'נתיבות המשפט' (שם, ב) יכול לחזור בו בכל צורה, כי ההנחלה אינה פועלת על גוף הבן אלא על גוף הנכסים ואין היא חלה בפועל עד שעת המיתה (שהרי עד אז הנכסים עדיין בבעלות המוריש) ומאחר ועדיין לא חלה בפועל, יכול לחזור בו בכל שעה (ראה שיעורי ר' שמואל ב"ב שם, פז).

ומכך נובעת מחלוקת נוספת:

לדעת ה'קצות' (סי' רנ"ג, ח) ההנחלה פועלת אפילו על נכסים שעדיין לא באו לעולם, למרות שהקנייה רגילה אינה חלה על דבר שלא בעולם, כי הקנייה רגילה פועלת על הנכסים ולכן אינה חלה כאשר אינם בעולם, אך הנחלה פועלת על הבן (שיהפוך להיות יורש) והרי הוא קיים.

אך לדעת ה'נתיבות' (סי' רפ"א שם), גם הנחלה איננה חלה על דבר שאינו בעולם, וזאת בהתאם לשיטתו שאף ההנחלה חלה על הנכסים ובהכרח שיהיו קיימים (שיעורי ר' שמואל שם).

הלכות זכיה ומתנה פרק יב, הלכה א: שְׂכִיב מִרְעָ שְׂאֵמֶר: 'בְּנִי פְּלוֹנִי יִירָשֶׁנִּי' – הָרִי זֶה יִירָשׁ אוֹתוֹ לְבָדּוֹ, וְלֹא יִירָשׁוּ שְׂאֵר הַבָּנִים.

מלשון הכתוב "והיה ביום הנחילו את בניו" למדים שהמוריש יכול ליטול חלק פעיל בתהליך הירושה ובאפשרותו לשנות אותה כראות עיניו ולהחליט שאחד הבנים יהיה היורש הבלעדי (ב"ב קל, א וברשב"ם שם).

ואם מלכתחילה הכתיר את אחד מהבנים כיורש יחיד, ולאחר מכן שינה את דעתו ואמר שהירושה תחלק בין כולם, לדעת ה'קצות החושן' (סי' רפ"א, ג) תלוי באיזו לשון אמר זאת. אם אמר שהבן שהיה אמור לרשת הכל לא ירש הכל, אין בדבריו כלום, כי מאחר וכבר השתמש בכוח שנתנה לו תורה להפוך אותו ליורש בלעדי, אין באפשרותו לשלול זאת ממנו והרי זה כ'מתנה על מה שכתוב בתורה'.

אך אם השתמש בלשון שאינה שוללת מהראשון את זכותו הקודמת אלא מקנה זכות לאח אחר, כגון 'שמעון ירש

~ יום שישי כ"ו מרחשון ~

מתי יש דין 'גוד או אגוד'?

השתתפנו בקניה (או בשכירות) כדי שלא להרבות בדמי המקח, שאם אני הייתי רוצה בה וגם אתה, היינו מעלים את המחיר אחד על השני, אבל עכשיו גם אם תעלה את המחיר – ההפסד הוא רק במחצית המקח. וכן יכול השותף לומר – מלכתחילה סמכתי שביכולתי לפעול על פי דין 'גוד או אגוד', ולכן השתתפתי אתך.

וב'דגל ראובן' (ח"ב סי' מד) ביאר את פלוגתת הרמב"ם והראב"ד שלדעת הראב"ד דין 'גוד או אגוד' (דבר שאין בו כדי חלוקה לכל אחד) הוא כעין פעולת חלוקה, ורק ביורשים או במקבלי מתנה אפשר לעשות 'חלוקה' זו, אבל בקניה או בשכירות בשותפות, כיון שנעשתה על דעת ששניהם ישתמשו בשותפות, לא שייך לומר שיפעלו באופן של 'גוד או אגוד'.

ואילו לדעת הרמב"ם דין 'גוד או אגוד' הוא תקנת חכמים מיוחדת כדי למנוע מחלוקת בין השותפים, ואם כן הוא שייך בקונים או שוכרים בשותפות כמו ביורשים ומקבלי מתנה.

הלכות שכנים פרק א, הלכה ג: אֶחָד הַשּׁוֹכֵר מִחֵבְרוֹ מִקְצַת חֶצֶר, או שְׂדֵה שְׂאִין בֶּהֱן דִּין חֲלֻקָּה, או שְׁנַיִם שֶׁשָּׂכְרוּ מְקוֹם אֶחָד בְּשִׁתְפוּת – כֹּל אֶחָד מֵהֶן יֵשׁ לוֹ לִבָּהּ אֶת חֵבְרוֹ וְלֹמֵר לוֹ: 'אוֹ שָׂכַר מִמֶּנִּי חֲלָקִי, או הַשָּׂכַר לִי חֲלָקִי'.

הראב"ד השיג וכתב שדין זה של 'גוד או אגוד' (שותף הרוצה לבטל את השותפות בנכס שאין בו כדי חלוקה יכול לומר לשותפו: מכור לי חלק או קנה את חלקי) אינו אלא ביורשים או שקיבלו מתנה בשותפות, אבל אם קנו או שכרו בשותפות בית או שדה שאין בו כדי חלוקה, אין בו דין 'גוד או אגוד' כי השותף יכול לומר 'על דעת כן קנינו (או: שכרנו) שנהיה שותפים ולא ניחלק'. והביא ה'מגיד משנה' את דברי הרשב"א המבאר את דעת הרמב"ם:

גם אם השתתפו בקניה או בשכירות יש דין 'גוד או אגוד' כי יכול השותף לטעון – מתחילה כששכרתי סבור הייתי שאוכל להיות שותף אתך ועכשיו נתברר לי שאיני יכול. וטעם נוסף כתב ה'מגיד משנה': יכול השותף לומר מתחילה

~ שבת קודש כ"ז מרחשון ~

זכויות הדייר בבית משותף

ומבאר: הנכנסים והיוצאים מתחלפים בכל יום ולכן יכול השכן לטעון: יכולתי לסבול את הרעש מאלו שנכנסו אתמול, אך איני יכול לעמוד ברעש של הבאים היום, אבל קול הפטיש והרחיים הוא קול אחד שאינו משתנה מיום ליום, ולכן אינו יכול לחזור בו מההסכמה שבשתיקה שנתן לכך אתמול.

ולפי זה, אם השכן ניגן בכלי נגינה מסוים ולא מחו במשך זמן, זכותו להמשיך לעשות כן, אך אינו רשאי להחליף לכלי אחר (ראה ערוך השולחן קנו, ב).

וכל זה לדעת הרמב"ם, אך יש סוברים שלעולם אין אדם יכול למחות על רעש שחברו עושה בתוך ביתו, ויכול למחות על ריבוי הנכנסים מחמת הצפיפות הנגרמת על ידי כך בחצר המשותפת (רשב"א ב"ב כ, ב).

וב'שלחן ערוך' (ח"מ סי' קנו, ב) נפסק כדעת הרמב"ם שהשכנים יכולים למחות ביד השכן המרעיש אלא אם כן החזיק בכך. ואילו הרמ"א פוסק כדעת שאר הראשונים שכל מה שעושה בביתו או ברשותו אי אפשר למחות בידו, אולם אם אחד השכנים חולה והקול מזיק לו, יכול למחות.

הלכות שכנים פרק ו, הלכה יב: חנות שפחצה, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין... אבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו: אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחיים, שהרי החזיק לעשות כן.

האם דיירים בבניין משותף יכולים למנוע משכן לנגן בביתו?

מדברי הרמב"ם כאן עולה שהדיירים יכולים למחות בשכן הגורם רעש על ידי ריבוי נכנסים ויוצאים לביתו, אך אינם יכולים להתנגד לקול הפטיש והרחיים משום שכבר הוזכר לעשות כן.

ובטעם הדבר שהחזקה מועילה לגבי קול הפטיש ולא לגבי קול הנכנסים והיוצאים מבאר הסמ"ע (ח"מ קנו, י) שהוא משום שהכאת הפטיש נעשית בביתו, ואילו ההפרעה מהנכנסים והיוצאים נעשית בחצר המשותפת.

והקשה ה'נתיבות המשפט' (שם, א): אם הסיבה היא משום שרעש הפטיש נעשה בתוך הבית מדוע צריך 'חזקה' כדי להתיר זאת והרי בלאו הכי אי אפשר למחות באדם העושה בתוך ביתו?

אגרות קודש

ב"ה, ז' מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מסר לי... שי' אודות הדאגה שלו אשר בהיותו במדינתנו חושש שנכשל פעם או פעמיים בשגגה ע"י שנודע לו אשר המקוה לא היתה כשרה אבל אינו יודע הפרטים בזה, ואמרת לי... שי' שלדעתי קרוב הדבר שאין זה אלא דמיון וכיון שכלשון רבנו הזקן באגה"ק ואגרת התשובה כל החרדים לדבר ה' נוהגים עכשיו להרבות מאד מאד בצדקה הרי הוא וזוגתו שיחיו יפרישו בל"נ כמובן בימי החול לפני התפלה או הברכות וזוגתו תח"י גם לפני הדלקת הנרות בעש"ק וערב יום טוב איזה פרנק נוספים על מה שנהגו עתה להפריש לצדקה עד שיתקבץ סכום של לערך נ"ג וחצי דולר, וישכחו על כל הענין הנ"ל, והשי"ת יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ויראו נחת אמיתי נחת חסידותי בכל יו"ח שיחיו מתוך בריאות הנכונה הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"א מרחשון ~

הלכות מבירה

פרק כח

מידת הקרקע הנמכרת.

א. האומר לחברו: 'בית כור' [מידת שטח] עפר אני מוכר לך, והיו בתוך השדה גאיות קטנים עמקים עשרה טפחים, אף על פי שאין בהן מים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אין נמדדין בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ויראה לו בשנים ושלשה מקומות. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור, בלא דמים. היו פחות מכאן [מעשרה טפחים], נמדדין עמה.

(א) ולכן, השטח ראוי לזריעה. (ב) אלא המוכר צריך לתת לו שטח של בית כור, מסביב לגאיות או הסלעים האלו. (ג) והרי, הגאיות והסלעים האלו הם רשות בפני עצמם. (ד) מכיון שהם טפלים לשדה.

ב. כמה דברים אמורים [שנמדדים עמה]? בשלא היה בהן אלא בית ארבעת קבין, והיו הארבעת קבין מבלעין [פרוסים יחד] בתוך [שטח של] חמשת קבין [ולא פחות] ומבלעין ברבה של שדה [פרוסים ברוב השדה]. אבל אם היה יתר על בית ארבעת קבין, או שהיו מפזרין הרבה, או אינן מבלעין - אף על פי שאין בהן עשרה, אין נמדדין עמה.

(ה) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (ו) יותר מחמישה קבים. (ז) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה.

היו מבלעין רבן במעוטה, או מעוטן ברבה, או שהיו מחלקין כמו חוט שוה, או כמו עגול, או כמו משלש, או שהיו בצדדין, או שהיו דרך עקלתון - כל אלו ספק; והמוציא מחברו, עליו הראיה. וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה, או סלע מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק.

(ח) כלומר, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך

מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, בגלל שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה זה נחשב כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעים בתוך רובה של השדה. (ט) בשורה ישרה. (י) כלומר, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (יא) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (יב) ואם הקונה כבר שילם והמוכר מוחזק כעת בתשלום ובשדה, ואם הקונה עדיין לא שילם, המוכר לא יכול להוציא ממנו את התשלום אלא אם הוא ייתן לו בית כור עפר חוץ מהסלעים. (יג) שהסלע מכוסה בעפר, וראוי קצת לזריעה. (יד) שיש עפר מתחת לסלע, ואפשר להוציא את הסלע ולזרוע בעפר.

ג. היה בה סלע יחידי, אפלו בית רבע לכור - אין נמדד עמה; ואם היה סמוך למצר^{טו} אפלו [גודל] כל שהוא - אין זה נמדד עמה^{טז}. הפסיק עפר בין סלע למצר, הרי זה ספק^{יז}.

(טו) ליד גבול השדה. (טז) מכיוון שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל האבנים שנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (יז) האם הסלע נחשב קרוב למצר ואז הוא אינו נמדד בכלל השטח הנמכר, או שהעפר מפסיק בין הסלע למצר.

ד. אמר לו: 'בבית כור עפר אני מוכר לך' - אפלו היו בה גאיות עמקות עשרה טפחים או יתר, או סלעים גבוהים עשרה טפחים או יתר - הרי אלו נמדדין עמה^{יח}.

(יח) מכיוון שלא אמר לו 'בית כור עפר', אלא 'כבית כור עפר', והמשמעות היא: כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" והיינו שמוכר לו שטח בגודל של בית כור כמות שהוא, בין אם יש בו סלעים ובין אם יש בו עפר.

ה. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל' [במדויק] - אם פחת כל שהוא, ינקה לו מן הדמים; ואם הויתר כל שהוא^{יט}, יחזיר לו.

(יט) כלומר, שמכר לו יותר מבית כור. (כ) הקונה יחזיר למוכר את העודף.

ו. אמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך' - הרי זה כמי שפרש ואמר 'בית כור עפר, בין חסר בין יתר'^{כא}; ואם פחת מן המדה אחד מארבעה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לב) שיפו חכמים את כוחו של הקונה, שמחזיר למוכר כשער הזול. (לג) והמוכר רוצה להכריח את הקונה, לקבלה כשער היקר. (לד) והקונה רוצה להכריח את המוכר, למכרה לו בזול. (לה) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר, ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל את שוויה בכסף. (לו) ואינך יכול להכריח את המוכר, למכרה לך כשער הזול של עכשיו. (לז) ואין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה, למרות שהזולה כשהייתה אצל הקונה.

ט. וְדִין חָצִי קֶבֶת בְּגִנָּה, בְּדִין תְּשַׁעַת קֶבֶת בְּשָׂדֶה: שֶׁאִם הוֹתִיר בְּגִנָּה פָּחוֹת מִחָצִי קֶבֶת עַל הָרִבְעִים, אֵינוֹ מַחְזִיר לוֹ אֶלָּא דָּמִים^ל; הוֹתִיר חָצִי קֶבֶת, מַחְזִיר לוֹ אֶת כָּל הָרִבְעִים עִם הַיִּתָּר, דָּמִים^{לט}, אוֹ קָרָקַע בְּשַׁעֲרֵי הַזּוֹל שֶׁל עֵת הַחֲזָרָה.

(לח) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה. (לט) ואם הזולה, מקבלה הקונה במחיר הראשוני היקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול.

י. מִכָּר שְׂדֵה^מ וְנִעְשִׂית גִּנָּה^{מא} בִּיד לֹקַח, אוֹ גִנָּה וְנִעְשִׂית שְׂדֵה^{מב} בִּיד לֹקַח - הָרִי זֶה סָפֵק אִם מַחְשֵׁב לוֹ בְּדִין שֶׁהִיָּתָה בַּעַת הַמָּכָר, אוֹ בְּדִין שֶׁהִיא עֲתָה.

(מ) שאם אין בה תשעה קבין, מחזיר הקונה בכסף. (מא) כגון, שנמצא בה מי, ומכיוון שיש בה חצי קב הקונה יכול להחזיר קרקע ולא כסף. (מב) כגון, שהיה שם מעיין, והוא התייבש.

יא. הָאוֹמֵר • לַחֲבֵרוֹ:

השגת הראב"ד

בֵּית כּוֹר עֶפְרָא אֲנִי מוֹכֵר לְךָ מִדָּה בַּחֲבֵל^{מג} בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרִי^{מד}, אוֹ שְׁאֵמֵר לוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפְרָא אֲנִי מוֹכֵר לְךָ בֵּין

חֶסֶר בֵּין יִתְרִי מִדָּה בַּחֲבֵל - הֵלֵךְ אַחֵר הַפָּחוֹת שֶׁבְּלִשְׁנוֹת^{מה}, וְאֵין לוֹ אֶלָּא בְּדִין [של "מוציא מחבירו"], אִם חֶסֶר^{מו} [או] אִם יִתְרִי^{מי}.

(מג) ובמקרה כזה, מנכה או מחזיר אפילו אם הטעות בכל שהוא. (מד) ובמקרה כזה, אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה, ואם כן המוכר סותר את עצמו. (מה) הלשון שלרעת הקונה. (מו) מבית כור, שאין המוכר צריך להשלים לו- כלשון 'בין חסר בין יתר'. (מי) מבית כור, שהקונה צריך להחזיר למוכר את היתרה- כלשון 'מדה בחבלי'.

יב. מִכָּר לוֹ בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לוֹ: בְּסִמְנֵי

וְעֶשְׂרִים, שֶׁהוּא רִבְעִי לְכָל סָאָה^{מז}, או הוֹתִיר קֶבֶת רִבְעִי לְכָל סָאָה - הִגִּיעוּ [זכה ביהרה]. יִתֵּר עַל כֵּן, יִחְשַׁב עִמּוֹ עַל כָּל הָרִבְעִים כֵּלָן שֶׁחֲסָרוּ^{מח} או הוֹסִיפוּ; וְכָל שִׁפְחַת מִבֵּית כּוֹר, יִנָּקֶה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית כּוֹר, יִחְזִיר לוֹ.

(כא) כלומר, שמוכר לו שטח שגודלו בערך כשטח של בית כור עפר, והם אינם מקפידים אחד על השני אם זה קצת פחות או יותר מבית כור, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (כב) רבע קב. (כג) סאה היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה וחצי קבים. (כד) כלומר, שאם נמצא חסרון או יתרון על המידה הראויה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר.

ז. וּמָה הוּא מַחְזִיר לוֹ^{מט}? אִם הִיָּתָה הַתּוֹסֶפֶת פָּחוֹתָה מִתְּשַׁעַת קֶבֶת^מ - מַחְזִיר לוֹ דָּמִים בְּשַׁעֲרֵי הַמְּכִירָה^{מא}, לִפְחוֹת כֹּחַ הַמוֹכֵר^{מב}; וְאִם הִיָּתָה הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה לְשָׂדֶה אַחֶרֶת שֶׁל מוֹכֵר, מַחְזִיר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת קָרָקַע, שֶׁהִי סוּמָךְ אוֹתָהּ לְשֶׁאֵר שְׂדוֹתָיו, וְאֵינוֹ מִפְסִיד כָּלוּם.

(כה) במקרה שנמצא שהשטח יותר גדול, האם הקונה מחזיר כסף או קרקע? (כו) שזהו השטח המינימלי להיקרא 'שדה'. (כז) כלומר, אם הקרקע הייתה יותר זולה בשעת המכירה והתייקרה אחר כך, הקונה מחזיר לו לפי שוויה בשעת המכירה. (כח) שלא יצטרך לקבל את ההחזר דווקא בקרקע, ששטח כזה קטן של קרקע הוא לא חשוב כל כך.

הִיָּתָה הַתּוֹסֶפֶת יִתְרָה עַל תְּשַׁעַת קֶבֶת^{מג}, נִתְּנִין לְרִבְעִי לְכָל סָאָה וְסָאָה, וְהַנֶּשְׂאָר יִתֵּר עַל כָּל הָרִבְעִים - אִם יֵשׁ בוֹ תְּשַׁעַת קֶבֶת, נִתֵּן לוֹ כָּל הָרִבְעִים כֵּלָן עִם הַיִּתְרָה מִן הַקָּרָקַע, וְנִתְּנוּ לוֹ בְּשַׁעֲרֵי שְׂלָקָה מְמַנְוִי^{מד} לֹא.

(מט) שאז היא ראויה להיקרא שדה, והמוכר לא מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (ל) מחשבים עם הקונה, ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך לו, ואת היתר מצרפים לתשעה קבים. (לא) כלומר, כשער הזול.

ח. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים^{מה}? בְּשֶׁהִיָּתָה בְּזוֹל בְּשַׁעֲרֵי מִמָּכָר וְהוֹקִירָה בְּשַׁעֲרֵי הַחֲזָרָה הַיִּתְרִי^{מז}. אֲבָל אִם הִיָּתָה בִּיקָר וְהוֹזְלָה^{מח} - אוֹמְרִין לְלֹקַח: 'אִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ דָּמִי הַתּוֹסֶפֶת כִּלְהִי^{מט}, תֵּן לוֹ דָּמִים לְפִי הַמִּמָּכָר^{מא}; וְאִם רָצִיתָ לִתֵּן לוֹ קָרָקַע, תֵּן לוֹ כִּפִּי מֶה שֶׁשָּׂוֶה עֲתָה^{מב}.''

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. החרש פיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר, או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח ^{השנת הראב"ד} ^{אבל לא בקרקע א"א זה לא ידעתי למה} ^{במטלטלין, אבל • לא בקרקע. אף במטלטלין,} לא יתקנמו מעשיו, עד שבודקין אותו בדיקות רבות, ומתנישבין בדבריו.

(א) על ידי עשיית סימן כל שהוא. (ב) כדי לבדוק, האם דעתו מיושבת עליו.

ג. אדם ששומע ואינו מדבר ^[מלידה], או מי שנשתתק - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קנימות בכל, בין במטלטלין בין בקרקע; והוא שיבדק בדרך שבודקין לגיטין, או יכתב בכתב ידיו.

(ג) אדם שרוצה לגרש את אשתו, שואלים אותו לסירוגין שלוש שאלות שהתשובה עליהם היא 'לא' ושלוש שאלות שהתשובה עליהם היא 'כן', ואם הוא ענה נכון זה סימן שהוא צלול בדעתו. (ד) את הקנין שהוא רוצה לבצע.

ד. השוטה - אין מקחו מקח, ואין ממכרו ממכר, ואין מתנה ממתנותיו קנימת. ובית דין מעמידין אפוטרופוס לשוטים, בדרך שמעמידים לקטנים. **ה.** מי שהוא עת שוטה ועת שפוי, כגון אלו הנקפין ^[חולי אפילפסיה] - בעת שהוא שפוי, כל מעשיו קנימין, וזוהי לעצמו ולאחרים, ככל בן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף שפיותו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה^ה.

(ה) ולמרות שנראה כשפוי, אין מעשיו כלום.

ו. קטן עד שש שנים, אין הקנינתו לאחרים כלום. ומשש שנים עד שנגדיל, בודקין אותו: אם ידע בטיב ^[בענין] משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה, בין בדבר מרבה בין בדבר מועט, בין מתנת בריא בין מתנת שכיב מרע ^[=סוס]. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא יבטל ולא ימצא מי שימכר לו ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן עד שנגדיל.

ז. במה דברים אמורים? בקטן שאין לו אפוטרופוס; אבל אם היה לו אפוטרופוס - אין מעשיו כלום אפילו במטלטלין, אלא מדעת

ובמציאו^{מח} - פחת שתות או הותר שתות, הגיעו^{מט}; פחת יתר על שתות, ינכה לו מן הדמים; הוסיף יתר על שתות, יתן לו דמים או קרקע, הכל לפי השיור. אם היה הנשאר בשדה פחות מתשעת קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך לשדה המוכר - מחזיר לו דמים.

(מח) הגדיר לו את הסימנים והגבולות, של הקרקע העומדת למכירה. (מט) שאם התברר שהשטח יותר גדול מבית כור, הקונה הרוויח, ואם השטח יותר קטן המוכר הרוויח.

יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה, וכבר הרגל בה - אפילו אמר לו: 'יש במשיחתה מאתים', ונמצאת מאה וחמשים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו. וזה שהזכיר לו החשבון, כלומר שהיא יפה כמו שדה אחרת שיש במשיחתה מאתים.

(נ) במידתה.

יד. האומר לחברו: 'בית כור פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין במשיחתו אלא לתך ^[=חצי כור], הגיעו; שלא מכר לו אלא מקום הנקרא 'בית כור'. לפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא נקרא 'בית כור'.

וכן האומר לחברו: 'כרם שלי במקום פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין בו גפנים^{נא}, הגיעו; והוא, שהיה קוראין אותו 'כרם'. וכן האומר לחברו: 'פרדס אני מוכר לך' - אפילו אין בו רמונים, הגיעו; והוא שיקרא 'פרדס'. וכן כל פיוצא בזה.

(נא) והשם 'כרם', נקרא על שם הגפנים שבו.

טו. וכל הדברים האלו, במקום שאין מנהג, כמו שבארנו; אבל במקום שיש מנהג - הלוך אחר מנהג המדינה, ואחר לשון רב אנשי המקום הידועה להן.

פרק כט

קניה של חרש שוטה וקטן, ושיכור.

א. שלשה - אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר, דין תורה: החרש, השוטה, והקטן. אבל חכמים תקנו שיהיה החרש והקטן נושא ונותן במטלטלין ומעשיו קנימין, משום כדי חייו ^[=שיוכל להתפרנס].

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הקנין או שכירות המקום גדול מחצו"ט. אבל הקטנה שנתרבת חצרה מידה, תקנה המטלטלין מאחרים, אם קנה מידה, או בשכירות מקום.

(י) כלומר, חכמים תקנו לקטן רק קנין משיכה, ולא קנין סודר וקנין חצר. (יא) שתקנת חכמים, שאדם קונה כל מה שנמצא בארבע אמות סביבו, כשאין להם בעלים. (יב) והקטן לא קונה בקנין חצר, מכיוון שאינו יכול לעשות שליח. (יג) קנין סודר. (יד) וכשם שהקטן לא קונה בקנין חצר, כך הוא לא קונה גם בקנין חליפין ושכירות. (טו) לגבי גט, שכשם היא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה.

יא. יראה • לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק - תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע כלום; שהקטן פמי שאינו בפניו הוא; וזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו.

השנת הראב"ד

יראה • בפניו א"א מעתה לפי דבריו אם קנה המטלטלין ושכר את מקומן למה אמר למעלה שלא קנה והלא המוכר זכה לו המטלטלין ע"י שכירות ובכל מיני זכיה זכין לו לאדם שלא בפניו חילוק זכה בשכירות מקומם וכשאמרו אין לו חצר ואין לו ארבע אמות לענין מציאה בלבד אמרו.

(טז) ומכיוון שקנית הקרקע היא זכות בשבילו, הרי 'זוכין לאדם שלא בפניו'.

יב. קטן שהגדיל, והביא [הצמיח] הזכר שתי שעירות אחר שלש עשרה שנה, והפת אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה במטלטלין; אבל בקרקע, אין מעשיו קיימין, עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שיהגדיל. יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו. אבל בקרקע שירש מאבותיו, או משאר מורישיו - אין ממכרו ממכר, עד שיהיה בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שעירות, ואף על פי שידע בטיב משא ומתן; שמא ימכר בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדין לא נתלשבה דעתו בדרך העולם.

(יד) שקטן שהגדיל ובקיא בענייני משא ומתן, יכול למכור קרקעות. (יח) קרובי משפחה אחרים, שאין להם יורשים אחרים.

יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים - בין מתנת פריא בין מתנת שכב מרע, הרי זו קניית; שאילו לא הגיעה לו הנחה גדולה, לא נתן; והוא דבר שאינו

האפטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין, מקיים.

(ו) שאז אין מקום לתקנה 'משום כדי חייו', שהרי יש מי שדואג לו.

ח. בודקין את הקטן לידע אם יודע טיב משא ומתן או אינו יודע, עד שיהגדיל; לפי שיש שם קטן נבון שהוא יודע והוא בן שבע, ויש אחר, שאפילו הוא בן שלש עשרה - אינו יודע טיב משא ומתן.

השנת הראב"ד

קטן • מחילה א"א אני אומר שהקטן אין לו מחילה ניהו וכן אני יתמי לאו בני מחילה ניהו וכן אני אומר שאם הקנו בקניין קנו שהקניין לא גרע מהכסף והוא כסף עצמו מההוא מעשה דגיתין דההוא דשדא לה מרה כומתא ואמר קני הא וקני נפשו וכו' ונמצא כסף גומר דעדיף משאר כסף וקונה לגמרי וכן אם קנה הוא בקניין קנה שהמקנה מקנה לו כל קניינו ואינו חוזר בו אבל אם השכיר הוא מקום פירות לא קנו ממנו דשכירות כמכר הוא.

קטן • היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין, וטעה - דינו כדין הגדול: פחות משותות, מחילה; שתות, קנה ותחזור ההנחה; יתר על שתות, בטל המקח, כמו שבארנו.

אני אומר, שאין מקח הקטן וממכרו קיימין במטלטלין, אלא בשמשוף [קנה החפץ במשיכה] או המשיף [משך הקונה ממנו]. אבל אם נתן מעות על המקח, וחזר בו - אינו מקבל מי שפרע; ואחרים שחזרו בו, עומדין ב'מי שפרע'.

ט. וכן אם קנה מיד הקטן, או השפיר מקום המטלטלין, וחזר בו - לא קנה הלוקח: שאין מוציאין מידי הקטן בדין, ואין הקנן מיד הקטן כלום - שהקנן כשטר, ואין העדים חותמין אלא על שטר אדם גדול.

(ז) בקנין חליפין. (ח) קנין אגב, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסוימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה גם את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר. (ט) ובקנין כסף או בקנין חליפין נשארים המטלטלין ברשות היתומים, ואילו בקנין משיכה, הקונה מושכם לרשותו.

י. וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים, וקנו מידן [התחייבו למכור], או שכר מהן המקום - לא קנה עד שימשוף, לפי שאינו זוכה בדרכים שזוכין בהן הגדולים. ראה לדבר - שאין חצרו של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו, מפני שנתרבו מדין שליחותי ולא מדין ידו"כ כמו שיתבאר, ולא יהיה

פרק ל

מכירה שלא מדעת.

א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה: ואם רצה לקח, אין המוכר יכול לחזור בו; ואם לא רצה, תחזור לבעליה. לפיכך, פותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח עמו; ולעולם הלוקח נותן שכר הסופר [שכותב את שטר המכירה], ואפלו מכר שדהו מפני רעתה.

(א) שאדם אחר, עשה בהם קנין עבור הקונה. (ב) ורק הוא יכול להחליט, אם לקיים את המכירה או לא. (ג) מכיוון, שהמוצר כבר נקנה לקונה. (ד) מכיוון שרק הקונה, יכול לבטל את המכירה. (ה) כי גם במקרה כזה, הקונה הוא הנחנה יותר מהמכירה, ועליו לשלם את שכר הסופר.

ב. וכן העבד שמכר או קנה או נתן מתנה, או נתנה לו [מתנה] - יד האדון על העליונה: אם רצה לקיים מעשיו, הרי אלו קיימין וקנוי; ואם לא רצה, בטלו כל מעשיו. ובדברים בלבד הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות ממנו כלום.

(ו) כי יש כלל, שיד העבד כיד רבו, ואם הוא עשה פעולה מסוימת ברצון אדונו הפעולה קיימת.

ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה, בין בנכסי צאן ברזל [שבאחריות] שהכניסה לו [כשהתחתנה], בין בדברים שיחד לה בכתבתה, בין בנכסי מלוג [שאנים באחריות], בין בקרקעות, בין במטלטלין, וכן אם לקחה או נתנה לה מתנה - יד הבעל על העליונה: רצה, לקיים; רצה, לבטל הכל. (ז) נכסים שהבעל ייחד לאשתו, שתגבה בהם את כתובתה.

אבל הבעל שמכר או שנתן - בין קרקע שהכניסה לו אשתו בכתבתה, או קרקע שהכניס לה שום משלו, או קרקע שיחד לה בכתבתה - אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו, הרי כל מה שעשה בטל; מפני שהיא אומרת: 'נחת רוח עשיתי לבעלי'.

(ח) קרקע, שהבעל ייחד לאשתו, שתגבה ממנה את התוספת שהוסיף לה בכתובה. (ט) ולכאורה יש הסכמת שניהם. (י) שהסכימה רק כדי שבעלה לא יכעס עליה, אבל לא הסכימה לכך בלב שלם.

ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין מקרקעין בין

מצוי תמיד. ואמרו חכמים: 'תתקנים מתנתו', כדי שיהיו דבריו נשמעין.

(יט) ועל דבר שאינו מצוי, לא גזרו חכמים. (כ) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן. (כא) מכיוון שיידעו שמתנתו קיימת, אנשים ייטיבו עמו כדי שייתן להם מתנה.

טו. במה דברים אמורים שהוא מוכר בקרקע אביו כשהוא בן עשרים? כשהביא שתי שערות, או כשנולדו לו סימני סריס [=ערק]. אבל אם לא הביא, ולא נעשה סריס - עדין קטן הוא, ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפלו בנכסיו, עד שייגיע לרב שנותיו.

(כב) שלשים וחמש שנה, ויום אחד.

טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו, ונתן, ויבאו קרוביו וערערו שהיה קטן בעת שמכר, ובקשו לבדקו [אם צמחו שערותיו] - אין שומעין להן לנולדו; ועוד, שהסימנים עשויין להשתנות במיתה. וחוזה היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא אם כן ידעו בודאי שהמוכר גדול.

יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו - חוזר ומוציא מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים; ומוציא מן הלוקח כל הפרות שאכלו. ואם הוציא הוצאות, או שנטע וזרע - שמין לזכה, ומחזיר את השאר.

(כג) ולא חלה המכירה. (כד) שהרי הקונה אכלם, שלא על פי דין. (כה) בית דין מעריכים את סכום ההוצאות שהוציא, ומנכים לו מהחשבון.

כדין זה הורו רבותי. ואני אומר, שאפלו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו, וכשנעשה בן עשרים לא מחה - אינו יכול לחזור; שפירן שלקח המעות, ונשתמש הלוקח בקרקע זו בפניו כשהוא בן עשרים ולא מחה - נתקיימה ביד הלוקח, שהרי רצה בממכרו.

יח. השפור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנותיו קיימין. ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השפור שעושה ואינו יודע מה עשה - אין מעשיו כלום, והרי הוא כשוטה או כקטן פחות מכן שש.

~ יום שני כ"ב מרחשון ~

הלכות זכיה ומתנה

ענין אלו ההלכות, לידע דין זוכה מן ההפקר, היאך יקנה ובמה יקנה, ודין נותן מתנה ומקבל, ואיזו מתנה חוזרת ואיזו מתנה אינה חוזרת. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים אלו.

פרק א

דיני זכיה בהפקר

א. ההפקר • - כל

השנת הראב"ד

ההפקר... בחן א"א דוקא לאותו המחזיק בו, זכה. וכן השבט.

המדרבנות והנהגים

הגדולים, כל שבהן הפקר, וכל הקודם בו זכה, כגון העשבים והעצים והפרות של האילנות של יער וכיוצא בהן.

(א) חפץ או נכס שבעליהם הכריזו שהם הפקר וכל מי שמעוניין יכול לתפוס ולקחת אותם, או דברים שאף פעם לא היו שייכים לאיש. (ב) כל מה שמוצאים בהם.

ב. הצד דגים מן היםים והנהרות, או שצד עופות או מיני חיה - הואיל ואין להן בעלים, זכה; ובלבד שלא יצוד בשדה חבירי; ואם צד שם,

קנה^ה. ואם היו הדגים בבית^ה - [מקום מגורו לגידול בע"ח] של בעלים, וכן חיה ועוף שבבית^ה - אף על פי שהוא בית גידול והוא מחסר צידה^ה - [יש צורך במאמץ לתפוסם], הרי הן של בעלי הבית^ה; והצד משם,

הרי זה גזלן [מדברי תורה].

ג. במדבריות וביערות שהם הפקר. (ד) מכיוון שאסור להיכנס לשדה חבירי בלי קבלת רשותו. (ה) מכיוון ששדה רגילה אינה מוקפת בגדר ואינה שומרת את הנמצא בתוכה לבעליה. (ו) מכיוון שלחיות אין יכולת לצאת מהשטח המגודר, הן נחשבות קנויות לבעל השטח.

ג. אבל • הלוקח דגים

השנת הראב"ד

אבל... גזלן א"א להוציא דיינין. מתוך מצודתו של חבירי כשהיא בתוך הים^ה, או שלקח חיה ממצודתו [של חבירי] כשהיא פרוסה במדבר - הרי זה אסור מדברי סופרים^ט; ואם היתה המצודה פלי, ולקח מתוך המצודה - הרי זה גזלן^א.

(ז) חוט ארוך עם כמה מחטים שבאמצעותם ניצודים דגים

מטלטלין - יד האשה על העליונה: רצתה לבטל, מבטלת; ואם קימה מעשיו, קנו הלוקחין^ב.

(יא) שהם נכסים ששייכים לאשה לגמרי, והבעל רק אוכל את ה'פירות' שלהם. (יב) ובמקרה כזה שהנכסים הם שלה לגמרי, היא לא יכולה לטעון שהסכימה לכך רק כדי שבעלה לא יכעס עליה.

ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, או מטלטלין שנתן לה משלוי^י - אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר או נתן - קנו הלוקחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם^י. וכן יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן תחת שעבוד הקתבה; ואם תבוא לטרף^{טו} [=לגבות^{טו}], טורפת, אלא אם כתבה ללוקח^{טז} תחלה^{יז}, וקנו מידה.

(יג) שהבעל ייחד לאשתו, שתגבה בזה את התוספת שהוסיף לה בכתובה, ודינם כנכסי צאן ברזל, שהבעל קיבל עליהם אחריות. (יד) מכיוון שהבעל יכול להשתמש בהם, עד שהם יכלו, גם אם מכר אותם ממכרו קיים. (טו) אם התגרשה, או התאלמנה. (טז) דין ודברים אין לי עמך בשדה זו. (יז) קודם מכירת הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, היא יכולה לטעון, "נחת רוח עשיתי לבעלי".

ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה, לא קנה^{יח}; ויש לה לחזור ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות אישות^ט.

(יח) מכיוון שהיא יכולה לטעון, "נחת רוח עשיתי לבעלי". (יט) שהאשה יכולה לחבוע אם התגרשה או התאלמנה, את נכסי צאן הברזל כמו שהם - אם הם קיימים.

בית דין שמכרו או שלקחו בנכסי יתומים, בין בקרקע בין במטלטלין, וכן האפיטרופסין, בין שמנו אותם בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים - מקחן מקח, וממכרן ממכר. אבל מתנתם אינה פלוס, שאין אדם נותן דבר שאינו שלו.

ז. המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב - אף על פי שמכין אותו^כ, מעשיו קיימין. וכן כל מי שקנו מידו^{כא} בשבת - הקנין קיים, וכותבין לאחר השבת ונותנין.

ברוך רחמנא דסייען

(כ) מכת מרדות, בגלל שעבר על דברי חכמים. (כא) קנין חליפין, שגם זה אסור בשבת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

קנה; אָבַל חֲבֵרְתָּהּ, לֹא קָנָה. הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקַנּוֹת אֶת חֲבֵרְתָּהּ, לֹא קָנָה אֶחָת מֵהֶן: חֲבֵרְתָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בָּהּ; וְזוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בָּהּ כְּדִי לְקַנּוֹתָהּ.

(כ) כלומר, קנה את כולה, כמובא להלן הלכה י ששדה שגבולותיה מסומנים, על ידי פעולה אחת בשדה קונים את כולה.

הַחֲזִיק בָּהּ לְקַנּוֹתָהּ וְלִקְנּוֹת אֶת חֲבֵרְתָּהּ וְאֶת הַמָּצֵר שֶׁבִּינֶיהֶן, או שֶׁהַחֲזִיק בַּמָּצֵר לְקַנּוֹת אֶת שְׂתֵּיהֶן - הֲרִי זֶה סֶפֶק^{כא}; וְאִם בָּא אַחֵר וְהַחֲזִיק בָּהּ לְקַנּוֹתָהּ, זָכָה הָאֲחֵרוֹן^{כב}.

(כא) מכיוון שיש סברה לומר שקניית המצר מחברת את שני השדות. (כב) מכיוון שהחזיק בשדה באופן ברור.

ח. וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה^{כג}, שֶׁהַחֲזִיק בְּאַחַד מֵהֶן לְקַנּוֹתוֹ וְלִקְנּוֹת אֶת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֲלָא זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ בְּלִבְדּוֹ. הַחֲזִיק בְּאַחַד מֵהֶן כְּדִי לְקַנּוֹת אֶת הַשְּׁנִי, אִף זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

(כג) שכדי להגיע אל הפנימי צריכים לעבור דרך הבית החיצוני.

ט. הַמַּחֲזִיק בַּשְּׂטָר^{כד} מִנְכָּסִי הִגֵּר כְּדִי לְקַנּוֹת הַקֶּרְקַע הַתְּחוּבָה בְּאוֹתוֹ הַשְּׂטָר - לֹא קָנָה^{כה} אֲלָא הַשְּׂטָר בְּלִבְדּוֹ, לְצַר אוֹתוֹ עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ וְכִיּוּצָא בָּהּ^{כו}.

(כד) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר. (כה) את השדה מכיוון שלא עשה בה קניין. (כו) להשתמש בנייר כפי רצונו.

י. שָׂדֶה הַמְּסִימָת בַּמָּצְרִיָּה [הגבולות מסומנים] - כִּיּוֹן שֶׁהַפִּישׁ בָּהּ מִפּוֹשׁ אֶחָד [=חפר חפירה אחת], קָנָה כָּלָהּ. וְאִם אֵינָה מְסִימָת בַּמָּצְרִיָּה - קוֹנָה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מִפּוֹשׁ [שטח הראוי] כְּדִי שֶׁיִּלָּף הַצָּמֵד [=זוג שוורים שחורשים יחד] בַּשְּׂעֵת חֲרִישָׁה וְיַחְזֹר. וְהַמָּצֵר וְהַחֲצֵב [=צמח ששורשי חוצבים לעומק] שֶׁמִּתְחַמֵּין בּוֹ הַתְּחוּמִּין, מִפְּסִיקִין בְּנִכְסֵי הִגֵּר; וְכָל הַמַּחֲזִיק בַּשְּׂדֶה, לֹא קָנָה אֲלָא עַד הַמָּצֵר אוֹ עַד הַחֲצֵב.

הַשְּׂנֵת הַרְאֵב^{כז} יֵא. כָּל הַמְּפָסִיק לְפָאָה^{כח}, מִפְּסִיק בְּנִכְסֵי הִגֵּר. לְגִישׁ א"א יש כאן ערכובי דברים שאין הגמרא הולכת ע"ז הדרך ואין בגמרא שיהא פיסלא חולק בנכסי הגר אלא בפאה ובשבת ובטומאה ובגיטין כי כן דרך הגמרא ומפרש בגמרא מה טיבן של הפסקות.

ובעלי חיים אחרים. (ח) שהוא מקום הפקר. (ט) בשונה מהמקרה בהלכה הקודמת, כאן זו אינה גזלה מהתורה, אך חכמים גזרו לאסור זאת מפני דרכי שלום. (י) עם בית קיבול. (יא) מכיוון שכליו של אדם מקנים לא את הנכנס לתוכם.

ד. הַפּוֹרֵשׁ • מְצוּדָה בַּשְּׂדֶה חֲבֵרוֹ, וְצָד בָּהּ חִיָּה אוֹ עוֹף - אִף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ רִשּׁוֹת לַעֲשׂוֹת דָּבָר זֶה^{יב}, קָנָה^{יג}. וְאִם הָיָה בַּעַל הַשְּׂדֶה עוֹמֵד בְּצַד שְׂדֵהוּ^{יד}, וְאָמַר^{טו}: 'זָכָת לִי שְׂדִי' - קָנָה בַּעַל הַשְּׂדֶה^{טז}, וְאִין לְבַעַל הַמְּצוּדָה כָּלִים.

(יב) מכיוון שלא קיבל את רשותו של בעל השדה לעשות זאת. (יג) מדברי חכמים, משום דרכי שלום. (יד) כאשר השדה אינה משתמרת - מצב בו בלי נוכחותו של בעל השדה, דברים לא נשמרים בתוכה. (טו) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. (טז) כי על ידי הבעת רצונו לקבל את בעלי החיים שניצודו, הוא ביטל את הקניין של בעל המצודה.

ה. דָּגִים שֶׁקָּפְצוּ לְתוֹךְ הַסְּפִינָה, קָנָה בַּעַל הַסְּפִינָה; שִׁזּוֹ כְּחֹצֵר הַמְּשַׁתְּמֶרֶת הִיא^{יז}, וְאֵינָה חֹצֵר הַמְּהֻלָּכֶת [שאינה קונה], שֶׁהַיָּמִים הֵן שְׂמוּלִיכִין אוֹתָהּ, וְאֵינָה הוֹלָכֶת מִחֲמַת עֲצָמָהּ.

(יז) חצר שהנמצא בתוכה, נשמר ואינו יכול לצאת משם באופן עצמאי, והדין הוא שחצר כזו מקנה א הנכנס לתוכה לבעליה אף אם הוא לא עומד בסמוך ולא אומר דבר.

ו. גֵּר שְׂמֵת, וְלֹא הוֹלִיד בָּנִים בְּיִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁנִּתְגַּדֵּר - אִין לוֹ יוֹרְשִׁין; אֲלָא כָּל הַקּוֹדֵם וְהַחֲזִיק בְּנִכְסָיו, זָכָה בָּהֶן, וְאִין בַּעַל הַמָּצֵר [=השכן] יָכוֹל לְסַלֵּקוֹ בְּדָמִים^{יח}, שִׁזּוֹ כְּמַתָּנָה הִיא^{יט}.

(יח) אחד מדיני הקניין הוא, שאם בעל שדה מכר את שדהו לאדם זר, והתברר שבעל השדה הצמודה היה מעוניין לקנות אותה, השכן יכול לכפות את הקונה למכור לו את השדה בתמורה לסכום הכסף ששילם בטענה שהקונה יכול לקנות שדה במקום אחר ואילו הוא יכול להרחיב את שדהו הקיימת רק על ידי קניית שדה זו. בהלכה זו החידוש הוא, שבנכסי גר אין דין קדימה לשכן. (יט) ובמתנה אין דין קדימה לשכן, מכיוון שהשכן לא יכול לטעון למקבל שהוא יכול לקבל שדה אחרת במתנה - וכך גם בנכסי גר.

ז. שְׂתֵי שְׂדוֹת בְּנִכְסֵי הִגֵּר, וּמָצֵר [גבול] אֶחָד בִּינֶיהֶן, הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לְקַנּוֹתָהּ - קָנָה^כ. הַחֲזִיק בָּהּ לְקַנּוֹת אוֹתָהּ וְאֶת חֲבֵרְתָּהּ - זֶה שֶׁהַחֲזִיק בָּהּ,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(לה) מכיוון שהוא חושש שללא השטר הגוי ייקח ממנו את הנכס בחזרה באלומות.

לפיכך, ישראל שלקח שדה מן הגוי, ונתן הדמים לו, וקדם שיתחזיק בה^ל פא ישראל אחר והחזיק בה בדרך שמחזיקין בנכסי הגר^ל - זכה האחרון, ונותן לראשון את הדמים; מפני שהגוי, מעת שלקח הדמים, סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שגייע השטר לידו; ונמצאו נכסים אלו בנכסי הגר - כל המחזיק בהן, זכה^ל.

(לו) ועל ידי נתינת הכסף הסתלקה כבר בעלותו של הגוי מהקרקע, אך עדיין לא עברה לידי הקונה הישראל מכיוון שעדיין הוא לא קיבל את השטר. (לז) אבל אם לאחר נתינת הדמים הקונה החזיק גם בקרקע, הוא קנה למרות שעדיין לא קיבל את השטר. (לח) כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (לט) אך בכל זאת על המחזיק לשלם את הכסף לראשון, מכיוון שאמנם הוא לא קנה את הקרקע אך על ידי נתינת הכסף היא נחשבת כמשכון שלו על שווי הכסף.

טו. במה דברים אמורים? במקום שאין בו משפט ידוע למלך; אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא למי שכותב שטר, או הנותן דמים, וכיוצא בדברים אלו - עושין כפי משפט המלך; שכל דיני המלך בממון, על פיהן דינין.

פרק ב

דיני קניין הפקר על ידי חזקה

א. נכסי • גר שאין לו יורשים, ונכסי ההפקר, ושדה שמכרה הגוי לישראל ועדין לא החזיק בה - כלן דינן שוה^א: כל המחזיק בהן בדרך מדרכי החזקה שבארנו בהלכות מכירה - קנה, חוץ מאכילת הפרות. (א) שהם נחשבים הפקר.

ב. כיצד? הלוקח קרקע מחברו, והחזיק בה באכילת פרותיה - קנה, כמו שבארנו; אבל בנכסי ההפקר, או בנכסי הגר - אפלו אכל פרות האילן במה שנים, לא קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע, עד שיעשה מעשה בגוף הארץ, או יעבד עבודה באילן.

ומעשה באשה אחת שאכלה פרות דקל [של הפקר]

הגר. כיצד? כגון שהיה שם נחל או אמת המים וכיוצא בהן, לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק רשות שבת^ב, מפסיק בנכסי הגר, כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד או פרמלית^{כט}; [א] אפלו היה ביניהן רשות שחולקת לגיטיל^ל.

(כו) כל הפסקה שמחשיבה שתי שדות כנפרדות אחת מהשנייה, ובעקבות זאת בעלי השדה צריכים להפריש פאה לעניים בנפרד בכל אחת מהן. (כח) הפסק הגורם לשני שטחים להיחשב כרשויות נפרדות לדין שבת. (כט) שטח שאינו רשות הרבים ואינו רשות היחיד. (ל) כלומר, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק לשם גט ויהיה נחשב שהיא קיבלה אותו והתגרשה, וזרק ונפל בעמוד העומד ליד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל - הפסק שכזה נחשב מפריד בין שתי שדות בנכסי הגר.

יב. כל דבר המפסיק לטמאה, מפסיק בנכסי הגר. כיצד? כגון שנקנס אדם לבקעה זו, וטמאה בבקעה אחרת בצדה, ואינו יודע אם הגיע למקום הטמאה לא אם לאו - כל מקום שמחזיקין אותו לטמאה [ומובדל מבקעה אחרת], הרי הוא במקום אחר מופלג בפני עצמו.

(לא) לאותה הבקעה שבה נמצאת הטמאה.

השנת הראב"ד

בקעה . . . אותו א"א אינו כן שכבר אמרו בגמרא כל שנקראת על שמו ה"ד דאמרי בי גרנותא דפלניא פר"ח ז"ל שדה בית השלחין שנותה מגרנותא חדא.

יג. בקעה • גדולה

שיש בה שדות הרבה, וכלן של גר אחד, ולא היה ביניהן לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים

המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת הבקעה לקנות את כלה - כל הנקרא על שם אותו הגר, קונה אותו.

יד. גוי שמכר מטלטלין לישראל, או קנה מטלטלין מישראל - קונה במשיכה, ומקנה במשיכה או בדמים^{לב}. אבל הקרקע - אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר^{לד}, ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר; שאין דעתו^{לד} סומכת אלא על השטר^{לה}.

(לב) כלומר, קונה ומקנה במשיכה או בכסף. (לג) שניתן יחד עם נתינת הכסף, ולא יכול לקנות את השדה על ידי חזקה - כי אם יוכל לקנות על ידי חזקה יעשה זאת באלומות וללא תשלום. (לד) של ישראל הקונה מהגוי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יב) מכיוון שרק הגדולים ראויים לשימוש.

וכן המשוה פני הארץ - אם דעתו למקן הארץ, קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד בו גרן^י, לא קנה^{יד}.

(יג) לדוש שם תבואה. (יד) מכיוון שזו הנאת שימוש בקרקע, ולא תיקון שלה.

ז. פיצד? היה לוקח עפר המקום הגבוה ונותנו למקום הנמוך, הרי זה מתקן הארץ. ראוינהו שאינו מקפיד על זה, אלא משליף העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו מתכונן אלא להשוות מקום לדיש.

וכן הפותח מים לתוך הארץ [-היטה אפיק המים לשדה] - אם למקן הארץ, קנה; ואם לצוד הדגים, לא קנה. ח. פיצד? עשה מקום שיפנסו בו המים בלבד, הרי זה מתכונן למקן הארץ^{טו}; עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא, הרי זה מתכונן לצוד דגים.

(טו) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

ט. הבונה פלטורין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להם דלתות - קנה האחרון; שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום, והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ שאינו קונה, שהרי לא הועיל בגדר זה^{טז}, מפני שהוא רחב ביותר ומפלוש; ואין צורת אותו הבנין מועלת לו, עד שיעמיד דלתות^{יז}.

(טז) כלומר, מכיוון שבנין זה אינו נחשב אפילו כגדר שניתן לקנות שדה באמצעות הקמתה. (יז) רק כאשר מעמידים דלתות למבנה שכזה, ניתן ליהנות ממנו ולהשתמש בו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ שאינו קונה".

צריך להבין היאך מסתבר לומר שזה שהעמיד "פלטורין גדולים" ובנה בו כל הדלתות הפנימיות והעמיד בו כל שאר כלים ורהיטים חוץ מהשערים החיצוניים שנעשו בידי אחר, אין לו כל זכות בהם, אבל זה שהעמיד השערים החיצוניים זכה בכל הפלטורין. לכך מאריך כאן הרמב"ם בהסבר לשון הגמרא מדוע לא קנה הראשון כי "לבני בעלמא הוא דאפוך".

במגיד משנה כאן הביא בשם הרמב"ם דברי רבו - ר' יוסף אבן מיגש שכל הדין הוא רק במקרה שהראשון

שלש עשרה שנה, ובא אחד והחזיק באילן בעבודתו שעבד בגוף האילן; ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: זה האחרון קנה.

ג. יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח, לא קנה עדין; ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר, או נכסי הפקר, וכיוצא בהן - קנה. פיצד? המוצא פלטורין [=ארמונות] גדולים בנויין בנכסי הגר או בנכסי הפקר, וסיד בהן סיווד אחד, או פיר [=צייר] בהן פיור אחד, כגון אמה או יתר כנגד הפתח - קנה.

(ב) בקיר מול הכניסה, ששם הציור או הסיווד נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

ד. הצר צורה בנכסי הגר, קנה. המציע מצעות בנכסי הגר, קנה^ה. הגר [=חורש] את השדה בנכסי הגר, קנה.

(ג) של חיה ושל עוף. ומכיוון שצורה כזו חשובה ביותר, קונה על ידי עשייתה גם אם היא בגודל פחות מאמה. (ד) מחצלות לשכיבה. (ה) מכיוון שבהצעת המחצלות הוא ייפה את הקרקע.

המפצל [=חותך] זמורות הגפן או שריגי [=ענפי] האילנות וכפות [=ענפי] התמרים בנכסי הגר - אם דעתו [=כוונתו]^ו לעבודת האילן, קנה; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה, לא קנה^ז.

(ו) כוונתו ניכרת מאופן החיתוך, כמובא בהלכה הבאה. (ז) שמתכוון לתקן את האילן, על ידי חיתוך הענפים המיותרים. (ח) מכיוון שעל ידי אכילת הפירות לא קונים בנכסי הגר.

ה. פיצד^ט? היה פורת מקאן ומקאן [=משני הצדדים], הרי חזקתו שנתפון לעבודת האילן; היה פורת מרוח אחת, אינו מתפון אלא לעצים.

(ט) כלומר, איך אנו יודעים אם כוונתו בחיתוך היא לתקן את האילן או להאכיל את העצים לבהמה.

וכן המלקט עצים ועשבים מן השדה - אם דעתו למקן הארץ, קנה; ואם לעצים^י, לא קנה.

(י) לנקותה ולהכשיר אותה לחרישה. (יא) לאסוף עצים או עשבים או אבנים, לתשימושו.

ו. פיצד? לקט הגס [=עצים גדולים] והדק [=עצים קטנים], הרי זה בחזקת שנתפון למקן את הארץ; לקט הגס והניח הדק - הרי זה בחזקת שנתפון לעצים^{יב}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תחנם" – לא תתן להם חני' בארץ ומזה שיש איסור בדבר משמע שאפשר לתת לגוי חני' בארץ.

כיון שקרקע בית המקדש היא כנכסי הגר, כשירד בית המקדש בנוי מן השמים על קרקע הפקר אינו ראוי עדין להקריב בו קרבנות כי כשם שקנה דוד המלך את קרקע המקדש מידי ארוונה, וכשם שהביאו ישראל מממונם כל צרכי המשכן, כך צריכה להיות בעלות לישראל על קרקע בית המקדש ועל כלי המקדש שירדו מן השמים, ובשעה שישראל מעמידים השערים עם הדלתות – מעשה אדם – קונים כל הפלטרין עם כל הדברים שירדו עמו מן השמים מדין "הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להן דלתות קנה האחר".

שיחות קודש ער"ח מנ"א תשל"ו ס"ב
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

י. המפיץ זרע לתוך התלמים^י, לא קנה; שפעת שהשליך הירע, לא השפית פלום; ובעת שצמח והשפית - שפח הפא מאליו הוא, ואינו קונה.

(יח) הכנים זרעים לתוך חריצים שהיו כבר בשדה מלפני כן, ולא כיסה את החריצים, לאחר הזריעה בהם.

יא. היתה מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ונעשה מחיצה אחרת על גבה - לא קנה^י, ואפלו נבלעה מחיצה התחתונה^[באדמה], והרי העליונה קימת; שפעת שפנה לא הועיל, ובעת שהועיל מאליו פא המעשה.

(יט) מכיוון שהיא מיותרת ואין בה כל תועלת.

יב. המחזיק בנכסי הגר ובהפקר, והוא אין דעתו לקנות - אף על פי שפנה וגדר, לא קנה.

יג. העוֹדֵר^[=חורש] בנכסי הגר, וכסבור שהי' שלו - לא קנה; עֹדֵר בנכסי גר זה, וכסבור ש'ל גר אחר - הואיל ונתפון במעשיו אלו לקנות מן ההפקר, הרי זה קנה.

(כ) כגון שהשדה שלו נמצאת על הגבול של שדה הגר, ובלי לשים לב חרש גם בשדה הגר.

יד. היתה משפון ישראל ביד הגר, וכשמת הגר פא ישראל אחר והחזיק במשפון - מוציאין אותו מידו^{כא}; שפיון שמת הגר, בטל שעבודו^{כב}.

(כא) מכיוון שהמשכון לא היה של הגר, אלא היה ברשות הגר רק למקרה שלא יהיה ללווה להחזיר לו את ההלוואה. (כב) והלווה זכה במשכון שלו בחזרה, מיד לאחר מיתת הגר.

לא בנה יסודות הפלטרין בקרקע, ולא עשה בו מקום ראוי לצאנו או לעצמו, שכיון שלא עשה דבר בקרקע, ולא עשה דבר לעצמו, לכן קונה האחר. אבל אם חפר יסודות בקרקע בוודאי קנה ואינו צריך לשים השערים בכדי לקנות הפלטרין.

ואף שהאבנים, הכלים, וכל שאר הדברים שייכים לראשון, קונה האחר, כיון שהפלטרין שבנה הראשון הם בנכסי הגר שהם הפקר וכשהעמיד שם את אבניו וכליו הפקירם כנכסי הגר, ובביאור דברי הר' יוסף מיגש כתב הרמב"ם בקיצור: "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום וכר".

בהסבר זה יש לבאר פסק הרמב"ם בהלכות מלכים שמשח "בבנה בית המקדש במקומו" והרי הדבר תלוי ב"זכו" ו"לא זכו" וכשם שב"זכו" יבוא משיח עם ענני שמי כך גם ירד ביהמ"ק בנוי מלמעלה, והלא חוץ מזה שבדורנו נמצאים ישראל באופן של "זכו" כיון שאינם מתייחסים לחושך כפול ומכופל של העולם ועומדים ביסורי הגלות, ובפרט בדורנו שגם מקיימים "אל יבוש מפני המלעיגים" והרי זהו הזיכוך של "זכו" באופן הכי נעלה, הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים" הרי לא תתכן מחלוקת במציאות ומדוע פסק הרמב"ם שבית המקדש יבנה בידי אדם – משיח.

והוסבר בזה באחרונים על יסוד הפסוק "טבעו בארץ שערי" ששערי בית המקדש נטבעו בארץ וממילא לא היתה בהם שליטה לאוה"ע, ואף שלדעה אחת בית המקדש יהי' בנוי בידי שמים והרי הוא מוכן ובנוי בשמים, אבל כדי שתהי' לישראל שלטת ואחיזה בבית המקדש שיקרא בית המקדש שלהם, יהיו השערים בנויים בידי ישראל שבנאום עוד בזמן בית שני ועל ידי זה קונים ישראל את כל הפלטרין – בית המקדש.

ובזה נראה דבר פלא בשייכות לבית המקדש השלישי דווקא, שהרי הדין בבית המקדש שאבן התלוי' באויר באפן שיש הפסק בין ובין הקרקע הרי זה חציצה, וכהן שעשה עבודה על אבן זו אין זה עבודה. ונמצא, שכל זמן שבית המקדש למעלה ואפילו אם ירד לארץ למטה מעשרה טפחים עדין יהי' זה הפסק שהוא חציצה בעבודה ואי אפשר להקריב בו קרבנות עד שיהי' מונח על הקרקע. בנוסף, תנאי בבית המקדש שיהי' מזהב גשמי ואבנים גשמיות ולא מזהב ואבנים של נס מלמעלה.

והביאור בזה: קרקע בית המקדש מצ"ע היא קרקע של הפקר כנכסי הגר, שהרי "ירושלים לא נחלקה לשבטים" ובפרט אחרי ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו" ובנוגע לכמה ענינים יש לעכ"ם ע"פ דין (לדעת אחת) קנין בא"י להפקיע מידי מעשר, ולכן גם ישנו איסור "לא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א. כָּל בְּדָבָרִים - [באמירה] - **לֹא זָכָה הַמִּקְבֵּל, אֲלָא כָּל אֶחָד מֵהֶן עֲדִין יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.**

(ב) דיני הקניין הללו התבארו בהלכות מכירה.

ב. מִחַל לַחֲבֵרוֹ חֹב שֵׁישׁ לוֹ עָלָיו, או נָתַן לוֹ הַפְקָדוֹן שֶׁהָיָה מִפְּקָד אֲצָלוֹ - הָרִי זֶה מִתְּנָה הַנִּקְנִית בְּדָבָרִים בְּלִבָּד, וְאִינוֹ צָרִיךְ דָּבָר אַחֵר, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ג. וְכֵן הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'מִנֵּה שֵׁישׁ לִי בְּיָדְךָ, תִּתְּנֵה לִּי זֶה' - קָנָה, וְאִין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ; בֵּין שֶׁנָּתַן הַמִּנֵּה לִּזֶּה בְּחֹב שֶׁהָיָה לוֹ אֲצָלוֹ, בֵּין שֶׁנָּתַן לוֹ מִתְּנָה, בֵּין שֶׁהָיָה הַמִּנֵּה חֹב אֲצָלוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה פְּקָדוֹן בְּיָדוֹ, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

ד. בְּדָרְךָ שֶׁאֵין צָרִיכִין עֲדִים לַעֲנֹן מִקָּח וּמִמָּכָר אֲלָא לְגִלּוֹת הַדָּבָר בְּלִבָּד [ואין הקניין תלוי בעדים], **אִם הָיְתָה שֶׁם טַעֲנָה וּכְפִירָה - כָּף בְּמִתְּנָתוֹ וּבְמַחֲלִילוֹת, אֵין צָרִיכִין עֲדִים אֲלָא מִפְּנֵי הַמִּשְׁקָרִין.**

ה. כָּשֶׁם • שֶׁהִמָּכַר

חשנת הראב"ד

צָרִיךְ לְסַיֵּם - [לציין פרטים] **הַמִּמָּכָר כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כָּף הַנּוֹתֵן. בִּיצֵד? הַנּוֹתֵב לַחֲבֵרוֹ: 'קָרַקַע מִנְּכָסִי נִתְּנָה לְךָ', או שֶׁכָּתַב לוֹ: 'כָּל נְכָסִי נְהוּיִין לְךָ חוּץ מִמִּקְצָתָי' - הוֹאִיל וְלֹא סִיֵּם הַדָּבָר שֶׁנָּתַן לוֹ, וְאִינוֹ יָדוּעַ - לֹא קָנָה כָּלֹם; וְאִינוֹ יָכוֹל לֹמַר לוֹ: 'תֵּן לִי פָחוֹת שֶׁבְּנְכָסֶיךָ', עַד שֶׁיִּסַּס לוֹ הַמָּקוֹם שֶׁנָּתַן לוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: 'חֲלַק כָּף וְכָף בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית' - הוֹאִיל וְסִיֵּם הַשָּׂדֶה, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא סִיֵּם הַחֲלַק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֲלַק מִן הַפָּחוֹת שֶׁבְּאוֹתָהּ הַשָּׂדֶה.^ה**

(ג) בלי שציין איזו קרקע בדיוק. (ד) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן לו. (ה) כי בכל מקרה יד המקבל על התחתונה.

ו. כָּל הַנּוֹתֵן מִתְּנָה עַל תְּנָאי, בֵּין שֶׁהִתְּנָה הַנּוֹתֵן בֵּין שֶׁהִתְּנָה הַמִּקְבֵּל, וְהִחְזִיק הַמִּקְבֵּל זֹכָה בָּהּ - אִם נִתְּקַיֵּם הַתְּנָאי, נִתְּקַיֵּם הַמִּתְּנָה; וְאִם לֹא נִתְּקַיֵּם הַתְּנָאי, בְּטֻלָּה הַמִּתְּנָה, וְיִחְזִיר פְּרוֹת שְׂאֵכֵל; וְהוּא, שֶׁהָיְתָה הַתְּנָאי כְּרֵאוּי.

טו. הִיָּה מִשְׁכּוֹן הַגֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְכֹא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהִחְזִיק בּוֹ - לִיקַח מִמֶּנּוּ הָרָאוּשׁוֹן כְּנֶגֶד מַעֲוִתָיו^כ, וְהִאֲחִירָן קוֹנֶה אֶת הַשָּׂאָר.

(כג) כשווי ההלוואה שהגר היה חייב לו, מכיוון שהשעבוד שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו גם אחרי שמת הגר.

טז. בַּמָּה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁלֹא הִיָּה מִשְׁכּוֹן בְּחֵצֵי הָרָאוּשׁוֹן; אֲבָל אִם הִיָּה בְּחֵצֵי - תִּצְרֹךְ קוֹנֶה לוֹ שֵׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנֶן מִצִּיאָה, וְאִין לִזֶּה הִאֲחִירָן כָּלֹם.

יז. גֵּר שְׂמַת, וּבִזְבוּז יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו^{כז}, וְהָיוּ בָּהֶם עֲבָדִים גְּדוּלִּים - קָנוּ עַצְמָן בְּנֵי חוּרִין. אֲבָל הָעֲבָדִים הַקְּטָנִים - הָרִי הֵן כְּפֹהֶמָה^{כח}, וְכָל הַמַּחְזִיק בָּהֶן זָכָה; וְכֹכֵר בְּאֲרָנוּ דְּרָכֵי הַחֲזָקָה שִׁיקָנוּ בָּהּ אֶת הָעֲבָדִים.

(כד) כלומר, תפסו את נכסיו וזכו בהם. (כה) מכיוון שאין להם יכולת לזכות בעצמם.

יח. גֵּר שְׂמַת וּבִזְבוּז יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, וְשִׁמְעוּ שֶׁעֲדִין לֹא מָת, או שֵׁישׁ לוֹ בֶּן, או שֶׁאֲשֵׁתוֹ מַעֲבֵרָת - פֶּלֶן תִּבְיִין לְהַחְזִיר. הַחֲזִירוֹ פֶּלֶן, וְאַחֵר כָּף שִׁמְעוּ שֶׁשְׂמוּעָה רֵאוּשׁוֹנָה אֶמֶת הָיְתָה, וּבְרֵאוּשׁוֹנָה מָת, או מָת בְּנוֹ מִקֵּדָם^{כט}, או הַפִּילָה אֲשֵׁתוֹ - כָּל הַמַּחְזִיק בְּשִׁנְיָה^ל, קָנָה; וּבְרֵאוּשׁוֹנָה^כ, לֹא קָנָה כֵּט.

(כו) לפני שהחזיקו בפעם הראשונה. (כז) בפעם השנייה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (כח) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (כט) מכיוון שבזה שהחזירו, גילו דעתם שלכתחילה הקניין שלהם לא היה מוחלט, ולא התכוונו לקנות ממש.

פָּרָק ג

דיני קניין מתנה

א. הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לַחֲבֵרוֹ - אֵין הַמִּקְבֵּל זֹכָה בָּהּ, אֲלָא בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים שֶׁהָקִנָּה זֹכָה בָּהֶן בְּמִקְחָהּ: אִם מִשְׁלֹטְלִין רוּצָה לָתֵן לוֹ - עַד שִׁיגְבִיבָהּ, או יִמְשֹׁךְ דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהַגְבִּיבָהּ, או יִקְנָה בְּאֶחָד מִשְׂאָר הַדְּרָכִים שֶׁהַמִּשְׁלֹטְלִין נִקְנִין בָּהֶן^א.

(א) כגון אם הניחו את המתנה עבורו בחצרו.

וְאִם קָרַקַע או עֲבָדִים נָתַן לוֹ - עַד שִׁיחְזִיק בְּדָרְךָ שִׁמְחִיזִק הַלּוֹקֶחַ^ב, או עַד שִׁיגְעִיעַ שְׁטַר מִתְּנָה לְיָדוֹ.

(ו) ראה להלן בהלכה ז.

השנת הראב"ד

כבר... ראה א"א אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר וטעם גדול יש לדבר ואין יתכן דוח מוכר קרקע או נותנו ואומר איני נותנו או מוכרו אא"כ יעשה לי כך וכך ונוציא אותו מידו ולא עשה בו מה שהתנה עליו אבל גיטין וקדושין אומדן דעתא הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפליג בדברים וקירוב הדעת וריחוק הדעת אין תנאי מועיל בו לרחק ולקרב אא"כ חזקו בכפילו ובכל העניינים שנתפרשו בו כי כולם חזקו התנאי הם ובין תבין ונחלת בני גד ובני ראובן לא היתה מוחזקת ביד ישראל ואינו דומה לקרקע המוחזקת לו לאדם מירושתו או ממקחו.

ז. כבר • בארנו, שכל התנאין שיש במתנות או במקח וממכר, צריך שיהיה תנאי בפול, והן קודם ללאו, ותנאי קודם למעשה, ויהיה תנאי שאפשר לקיימו; ואם חסר אחד מכל אלו - התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי.

י. האומר לחברו: 'שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו', הקדישו והחזירו - הרי זה מקדשו ומחזירו. אומר לו: 'על מנת שתחזירהו לי' - אינו קדושי, שלא התנה עליו אלא שחזירו לו דבר הראוי לו. וכן כל פיצא בזה.

(טו) שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. (טז) מכיוון שבסופו של דבר, החפץ נשאר בשלמותו וחוזר לבעליו הראשונים כמו שהוא היה. (יז) והמילה "לי" באה להדגיש: דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו. (יח) מכיוון שברגע שהמקבל הקדיש בכל זאת, בטל התנאי ובטלה המתנה, ואין לו יכולת להקדיש אותה.

יא. אסור לישראל לתן מתנת חנם לגוי, אבל נתן הוא לגר תושב, שנאמר: 'לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה, או מכר לנכרי' - במקרה, לא במתנה. אבל לגר תושב - בין במקרה בין בנתינה, מפני שאמה מצוה להחיותו, שנאמר: 'גר ותושב וחי עמך', כלומר: לא יהיה זה העני פחות מגר תושב שהוא חי עמך.

(יט) בזמן שהיובל היה נוהג, כאשר גוי קיבל על עצמו לקיים את שבע מצוות בני נח, היה מותר לנו להושיבו בינינו, והוא היה מכונה "גר תושב".

יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הפעל והאדון; אלא שהאדון קונה הגוף, והפעל קונה אותה לפרות.

(כ) זכה במתנה עצמה. (כא) ליהנות מהשימוש בה ומהרווחים שנוצרים ממנה, אבל המתנה עצמה שייכת לאישה.

יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה בה רשות, ולעבד על מנת שאין לרבו בה רשות - קנה הפעל, וקנה האדון.

אבל הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה הנותן בגופה של מתנה שתהיה לכה וכך - לא קנה האדון ולא קנה הפעל.

(כב) כלומר, שבנוסף לתנאי השלילי שהתנה הנותן, שלא יזכה האדון או הבעל, הוא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האישה יזכו בחפץ דווקא לשימושים מסוימים, האדון ובעל לא קונים, מכיוון שגם לעבד או האישה החפץ לא נקנה לחלוטין.

(ז) תנאי שמורכב מחלק חיובי וחלק שלילי, כגון שהנותן אמר למקבל: "מתנה זו תהיה שלך אם תאכל בערב, ואם לא תאכל היא לא תהיה שלך". (ח) החלק החיובי. (ט) כלומר, שהנותן אמר את התנאי לפני שהמקבל קנה את המתנה. (י) והמתנה שייכת למקבל גם אם לא קיים את דברי התנאי.

ח. וכל האומר 'על מנת' - הרי זה פאומר 'מעכשו', ואינו צריך לכלל התנאי.

(יא) כאשר בזמן הצבת התנאי, הנותן אומר שהנתינה תחול "מעכשו" אם יתקיים התנאי, התנאי מקבל תוקף גם אם הנותן לא אמר את התנאי בלשון כפולה - חיובית ושלילית, וכך גם הדין כאשר הנותן אומר את הביטוי "על מנת" כחלק מנוסח התנאי.

פדה הורו מקצת הגאונים, ולזה דעתי נוטה. ורבותי הורו שאין צריך לכלל את התנאי ולהקדים הן ללאו, אלא בקדושין וגיטין בלבד; ואין לדבר זה ראיה.

(יב) ולא בדיני ממון.

ט. הנותן מתנה על מנת להחזיר, הרי זו מתנה; בין שהתנה להחזירה מיד, בין שהתנה להחזירה בזמן קצוב, או כל ימי חייו של אחד מהן, או כל ימי חייו של פלוני - הרי זו מתנה, בין במטלטלין בין בקרקע; ואובל פרות כל זמן המתנה.

(יג) אם קיים את התנאי והחזיר אותה בסוף. (יד) כלומר, שאם אמר שהמתנה היא למשך כל ימי חיי המקבל, יחזירו יורשיו, ואם אמר שהיא למשך כל ימי חיי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן.

1. דברים-ראה, יד, כא. 2. ויקרא-בהר, כה, לה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יד. הנה צונו מעקרו - [מהרגע הראשון] - לא קנה המקבל, וחזרת לבטלים הראשונים.

ב. המזכה לחברו במתנה על ידי אחר - פיון שהחזיק בה האחר, כגון שמשך המטלטלין, או הגיע שטר קרקע לידו, או החזיק בקרקע - זכה חברו, אף על פי שלא הגיעה מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו.

אבל המקבל, ידו על העליונה: אם רצה, מקבל; ואם רצה, לא יקבל. שזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות היא לו שתנתן לו מתנה, אם ירצה, אבל אם לא ירצה, אין נותנין לאדם מתנה בעל פרוה.

(ג) אם הוא אמר שהוא רוצה את המתנה כאשר הוא קיבל אותה לידו, או שתק ולא מחה.

ג. זכה לו על ידי אחר, וכששמע המקבל שתק, ואחר כך צוה ואמר: 'איני מקבלה' - הרי זה ספק, אם זה ששתק, כבר רצה, וזה שחזר וצוה, חזר בו, או זה ששתק, מפני שעדיין לא הגיע לידו כלום, וזה שצוה, הוכיח [גילה] סופו על תחלתו.

(ד) ושתיקה זו פירושה הסכמה, כמו כל שתיקה. (ה) ודינו כמובא בהלכה א. (ו) ואין לו עדיין על מה לצוות או למחות. (ז) שאף אז כששתק דעתו הייתה לשלילה.

לפיכך, אם קדם אחר, וזכה בה לעצמו - אין מוציאין אותה מידו; ששם המקבל זכה, ובין שאמר 'איני רוצה בה', הרי הפקירה, כמו שבארנו, וזה שקדם ולקחה, מן ההפקר זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפסוה מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידו; ששם המקבל הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה; וברשות בעליה הראשונים היא קנימת עדין.

(ח) כדין כל ספק בממון, שהוא נשאר אצל מי שהוא ברשותו כעת. (ט) בהלכה א.

ד. ראובן • שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו המאה על ידי לוי - אם אמר לו: 'זכה במאה זו לשמעון', או: 'תן מאה זו לשמעון' - אינו יכול לחזור בו; אבל אם אמר לו: 'הילך' [הולך]

יד. כיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: 'הרי המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתאכלי בהן ותשתי בהן', או 'על מנת שתלבשי בהן', או 'על מנת שתעשי בהן מה שתרצי בלא רשות בעלך' - לא קנה הבעל. וכן אם אמר לעבד: 'על מנת שתאכלי בהן ותשתי', 'על מנת שתצא בהן לחרות' - לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה.

טו. הנותן כל נכסיו לעבדו מתנה - קנה [העבד את] עצמו ויצא בן חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם שיר כל שהוא, אפלו מטלטלין - לא קנה כלום; שאין זה גט חרות גמור, שהרי שיר בו בגט; ומתוך שלא נשתחרר, לא קנה כלום.

(כג) מכיוון ששטר השחרור של העבד צריך להיות מנוסח שמילים המעידות שלא נשארה שום בעלות לאדון עליו, כאשר האדון כתב שאפילו דבר אחד קטן לא יכול להיות ברשות העבד אזי נשארה אצלו איזושהי בעלות עליו וגט השחרור בטל לגמרי.

~ יום שלישי כ"ג מרחשון ~

פרק ד

דיני קניין מתנה נוספים

א. המקבל • את המתנה, וזכה בה, ואחר שבאת לידו והוא שותק, חזר בו ואמר: 'איני רוצה בה', או 'איני מקבלה', או 'הרי היא בטלה', או שאמר: 'מום זה נראה לי בה' - לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך המקבל אינו יכול לחזור אחר שזכה.

(א) קנה אותה בקניין הראוי. (ב) מכיוון שהתוכן של כל הביטויים הללו הוא, שהמתנה אינה שלו רק מעכשיו ולא מרגע קבלת המתנה.

מתנה זו שאמר המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבאת לידו - הרי היא הפקר, וכל הקודם בה זכה, שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה. אבל אם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָבַל בְּחֶצֶר שְׂאִינָה מְשַׁמֶּרֶת, כְּגוֹן שֶׁדָּהוּ וְחִרְבָּתוֹ - עַד שְׂתִיחָהּ עוֹמֵד בְּצִדָּהּ וַיֹּאמֶר: 'זָכַת לִי שְׂדִי'.

(יח) שחצרו קונה לו, אף אם אינו עומד לידה. (יט) שהדברים הנמצאים בתוכה נשמרים ולא נלקחים על ידי אחרים. (כ) שאז הוא שומר על המתנה בעצמו.

וְכֵן • אֶרְבַּע אֲמוֹת שֶׁל אָדָם כֹּא שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּצִדּוֹ, קוֹנִין לוֹ

בְּסִמְטָה^{כב}, או בְּצִדֵי רִשּׁוֹת הָרִבִּים, או בְּחֶצֶר שְׂאִין לָהּ בַּעֲלִים. אָבַל בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים^{כג}, או בְּשִׁדָּה חִבְרוֹ - אֵינוֹ זֹכֶה, עַד שֶׁתִּגְיַע מִתְּנָה לִידּוֹ. קִטְנָה, תִּזְכָּה לָהּ חֶצְרָה, וְאַרְבַּע אֲמוֹת שְׁלֵה^{כד}; אָבַל הַקָּטָן אֵינוֹ זֹכֶה, עַד שֶׁתִּגְיַע מִתְּנָה לִידּוֹ אוֹ שִׁזְזָהּ לוֹ אַחֵר.

(כא) שטח של כשני מטרים רבועים מסביב לאדם. (כב) רחוב צדדי, או פינה קטנה ברשות הרבים. (כג) שם נמצאים אנשים רבים באותם שני מטרים רבועים. (כד) מכיוון שמדין תורה היא יכולה לזכות בגט שלה בדרכים הללו, תיקנו שגם יכולה לזכות כך במתנה ובמציאה.

ו. אֵין אָדָם זֹכֶה בְּמִתְּנָה לְחִבְרוֹ, עַד שְׂתִיחָהּ הַזֹּכֶה גָּדוֹל וְכֵן דַּעַת, אֶחָד אִישׁ וְאֶחָד אִשָּׁה, וְאֶפְלוֹ אִשָּׁת אִישׁ, וְאֶפְלוֹ עֶבֶד וְשִׁפְחָה. אָבַל הַגּוֹי אֵינוֹ זֹכֶה; הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לְשְׁלִיחוֹת לְעוֹלָם, כִּף אֵינוֹ זֹכֶה לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵשֶׁם שְׂאִין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לַגּוֹי, כִּף אֵינוֹ זֹכֶה לַגּוֹי.

ז. קָטָן שֶׁנִּתְּנִין לוֹ צָרוּר [=אבן] וְזוֹרְקוֹט^{טו}, אֶגְזוֹ וְנוֹטְלוֹ^{טז} - זֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ זֹכֶה לְאַחֵרִים. פְּחוֹת מִזֶּה [-צִעֵר יוֹתֵר] - לֹא [זֹכֶה] לְעַצְמוֹ, וְלֹא לְאַחֵרִים. וְכֵן הַשּׁוֹטָה אֵינוֹ זֹכֶה, לֹא לְעַצְמוֹ וְלֹא לְאַחֵרִים; וְהַמְזֻזָּה לְשׁוֹטָה עַל יְדֵי כֵן דַּעַת, זָכָה. אָבַל הַחֹרֵשׁ זֹכֶה לְעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה.

(טו) מכיוון שהוא יודע להבחין שזהו אינו דבר טוב עבורו. (טז) שיועד לבחור בטוב.

ח. זִכִּין לְקָטָן^{יז}, אֶפְלוֹ כֵּן יוֹם אֶחָד, וּלְגָדוֹל, בֵּין כְּפָנָיו בֵּין שְׁלֹא כְּפָנָיו. וְחֶצְרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ עוֹמֵד שָׁם; כִּינֵן שֶׁהִגִּיעָה הַמִּתְּנָה לְחֶצְרוֹ, כְּאִלּוּ זָכָה לוֹ בָּהּ אַחֵר [עבורו].

(יז) כלומר, אחר זוכה עבורו. **ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{יח}? בְּחֶצֶר הַמְּשַׁמֶּרֶת^{יט}.**

מָאָה זֹ לְשִׁמְעוֹן - יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ, עַד שְׂתִיחָהּ הַמָּאָה לִיד שִׁמְעוֹן.

(י) מכיוון שהוא מינה אותו כשליח רק להוליד אליו את המנה ולא לזכות בו עבורו.

ה. הִלֵּךְ לוֹי בְּמָאָה זֹ שֶׁנִּשְׁתַּלַּחַה בִּידּוֹ לְהוֹלִיכָהּ לְשִׁמְעוֹן, וּבִקָּשׁ שִׁמְעוֹן וְלֹא מָצָאָהּ - יַחֲזִיר לְרֵאוּבֵן^{יב}. מֵת שִׁמְעוֹן בְּחֵי רֵאוּבֵן - יַחֲזִיר לְרֵאוּבֵן אוֹ לְיוֹרְשָׁיו^{יג}. מֵת רֵאוּבֵן בְּחֵי שִׁמְעוֹן - יִתֵּן הַמָּאָה לְשִׁמְעוֹן אוֹ לְיוֹרְשָׁיו^{יד}; שִׁמְעוֹן לְקִיָּם דְּבָרֵי הַמֵּת, וְאֵף עַל פִּי שְׂאֵמֶר הַדְּבָרִים וְהוּא בְּרִיא, שֶׁהָרִי הַמָּאָה בִּידּוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ עֲדִין^{יז}.

(יא) מכיוון שלוי היה רק שליח להוליד את הכסף, ושמעון לא זכה בו עדיין. (יב) של ראובן אם מת ראובן אחרי מיתת שמעון. (יג) מכיוון שמיד לאחר מיתת ראובן, זכה בהם שמעון כי "מצווה לקיים דברי המת". (יד) מכיוון שהמנה נמצא עדיין בידי השליח גם לאחר מות ראובן ובאפשרותו לקיים גם עכשיו את שליחותו, מוטלת עליו החובה לעשות זאת.

ו. אֵין אָדָם זֹכֶה בְּמִתְּנָה לְחִבְרוֹ, עַד שְׂתִיחָהּ הַזֹּכֶה גָּדוֹל וְכֵן דַּעַת, אֶחָד אִישׁ וְאֶחָד אִשָּׁה, וְאֶפְלוֹ אִשָּׁת אִישׁ, וְאֶפְלוֹ עֶבֶד וְשִׁפְחָה. אָבַל הַגּוֹי אֵינוֹ זֹכֶה; הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לְשְׁלִיחוֹת לְעוֹלָם, כִּף אֵינוֹ זֹכֶה לְיִשְׂרָאֵל. וְכֵשֶׁם שְׂאִין יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה שְׁלִיחַ לַגּוֹי, כִּף אֵינוֹ זֹכֶה לַגּוֹי.

ז. קָטָן שֶׁנִּתְּנִין לוֹ צָרוּר [=אבן] וְזוֹרְקוֹט^{טו}, אֶגְזוֹ וְנוֹטְלוֹ^{טז} - זֹכֶה לְעַצְמוֹ, וְאֵינוֹ זֹכֶה לְאַחֵרִים. פְּחוֹת מִזֶּה [-צִעֵר יוֹתֵר] - לֹא [זֹכֶה] לְעַצְמוֹ, וְלֹא לְאַחֵרִים. וְכֵן הַשּׁוֹטָה אֵינוֹ זֹכֶה, לֹא לְעַצְמוֹ וְלֹא לְאַחֵרִים; וְהַמְזֻזָּה לְשׁוֹטָה עַל יְדֵי כֵן דַּעַת, זָכָה. אָבַל הַחֹרֵשׁ זֹכֶה לְעַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת גְּזֵלָה.

(טו) מכיוון שהוא יודע להבחין שזהו אינו דבר טוב עבורו. (טז) שיועד לבחור בטוב.

ח. זִכִּין לְקָטָן^{יז}, אֶפְלוֹ כֵּן יוֹם אֶחָד, וּלְגָדוֹל, בֵּין כְּפָנָיו בֵּין שְׁלֹא כְּפָנָיו. וְחֶצְרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ עוֹמֵד שָׁם; כִּינֵן שֶׁהִגִּיעָה הַמִּתְּנָה לְחֶצְרוֹ, כְּאִלּוּ זָכָה לוֹ בָּהּ אַחֵר [עבורו].

(יז) כלומר, אחר זוכה עבורו. **ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים^{יח}? בְּחֶצֶר הַמְּשַׁמֶּרֶת^{יט}.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁתִּיהָ גְלוּיָהּ וּמִפְרָסְמָתָּה. אָמַר לְעֵדִים: 'כְּתֹבוּ בִּסְתֵר וַתֵּנוּ לוֹ' - אֵינָהּ פְּלוּנָה; שָׁהָּ מַעֲרִים הוּא, כְּדִי לֵאבֹד מִמּוֹן אַחֲרִים, שְׂחִיזוֹר וְיִמְכֹּר אַחֵר שְׂחִיזוֹ. (א) כלומר, הוא מתכוון בכך לזמון את האנשים שרוצה למכור להם לאחר נתינת המתנה.

ב. לְפִיכָךְ, כָּל שֹׁטֵר מִתֵּנָה קֶרֶקַע שָׁאִין פְּתוּב בּוֹ: 'אָמַר לָנוּ פְּלוּנִי הַנּוֹתָן, שָׁבוּ בְּשׁוּקִים וּבְרִחוּבוֹת, וְכָתְבוּ לוֹ מִתֵּנָה גְלוּיָהּ וּמִפְרָסְמָתָּה, וְכִיּוּצָא בְּעֵנִינִים אֵלָיו - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מִתֵּנָה מְסִתֶּרֶת הִיא, וְלֹא זָכָה הַמִּקְבָּל.

(ב) מכיוון שהדין הוא שמתנה מסותרת אינה נחשבת. (ג) ביטויים דומים, המדגישים את הפומביות.

ג. הַפּוֹתֵב שְׁתֵּי מִתֵּנוֹת עַל שְׂדֵה אַחַת, הָרֵאשׁוֹנָה מְסִתֶּרֶת וְהָאַחֲרוֹנָה גְלוּיָהּ וּמִפְרָסְמָתָּה - אַחֲרוֹן קָנָה. וְאִפְלוּ הָיְתָה הָרֵאשׁוֹנָה סֶתֶם, וְאִין פֶּה לֹא עֲנִין סִתִּירָה וְלֹא עֲנִין גְּלוּיָהּ אֵלָא מִתֵּנָה סֶתֶם - הָאַחֲרוֹן קָנָה.

(ד) שנכתב לעיל שחוששים שמא מתנה מסותרת היא, והמקבל לא זכה בה מצד הספק. (ה) מכיוון שקרקע בחזקת בעליה עומדת, וביכולתם לתת אותה לאחר.

ד. כָּכֵר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַמּוֹסֵר מוֹדְעָהּ, וְאַחֵר כֶּף נִתֵּן מִתֵּנָה - הַמִּתֵּנָה בְּטָלָה, וְאַף עַל פִּי שָׁאִין שֵׁם אָנֹס; שָׁאִין הוֹלְכִין בְּמִתֵּנָהּ, אֵלָא אַחֵר דַּעַת הַנּוֹתָן; וְהָאֵיל וְגִלְהָ דַּעַתוֹ שָׁאִינוֹ רוֹצֶה בָּהּ, מִתֵּנָתוֹ בְּטָלָה.

(ו) מודעה זוהי הצהרה מראש בפני עדים, שהמעשה שהמצהיר עומד לעשות אינו מרצונו. הצהרה זו, מסירה את התוקף מהמעשה המאוחר יותר. (ז) בניגוד למכר, שמקבל כסף, שאז המודעה מועילה רק אם הוא אנוס, כי יתכן שבשעת המכירה החליט בכל זאת למכור.

ה. לְפִיכָךְ, כִּי שְׂחִיזוֹ הַדְּבָרִים מוֹכִיחִין שָׁאִין דַּעַתוֹ לִתֵּן מִתֵּנָה זֶה - אֵף עַל פִּי שְׁנִתִּינָה הַמִּתֵּנָה גְלוּיָהּ, וְנִמְצָא שְׁנִתֵּנָה מִקְדָּם [לֵאחֹר] **מִתֵּנָה מְסִתֶּרֶת - הָרִי שְׁתֵּי הַמִּתֵּנוֹת בְּטָלוֹת: הָרֵאשׁוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְסִתֶּרֶת; וְהַשְּׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהַדְּבָרִים מוֹכִיחִים שָׁאִינוֹ רוֹצֶה, וְהָרִי קִדְּמָה זֶה הַמִּתֵּנָה, שֶׁנִּמְצָאָתָּה כְּמוֹ מוֹדְעָה לָהּ.**

(ח) כלומר, שני הדברים הללו - ההוכחה שאינו מעוניין לתת את המתנה בפעם השנייה, והנתינה המסותרת שערך לפני - אינם מספיקים כל אחד לבדו לבטל את המתנה

(כו) בלשון עבר. (כז) בלשון עתיד. (כח) מכיוון שאין כאן נתינה אלא רק הבטחה לתת. (כט) אפילו אם התבטא בלשון עתיד - "אתננה לו", מכיוון שרק אם נותן את השטר מידו ליד המקבל, שהמתנה מתקיימת מיד, צריך לכתוב בלשון עבר "נתתי" או בלשון הווה "נתונה", אבל אם אומר לעדים שיכתבו ויתנו, שאז המתנה תתקיים רק כשיבוא השטר לידי המקבל - בזה אפשר לכתוב גם בלשון עתיד.

יב. הָאוֹמֵר: 'נָתַתִּי שְׂדֵה פְּלוּנִי לְפְלוּנִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא נָתַן לִי' - חוֹשְׁשִׁין, שְׁמָא זָכָה לוֹ עַל יְדֵי אַחֵר [כלי ידיעות]. **אָבָל אִם אָמַר: 'פְּתַבְתִּי וְנָתַתִּי לָךְ', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא פָתַח וְלֹא נָתַן לִי' - אִם הַמִּקְבָּל מִתֵּנָה הוּא שָׁאִמַּר בֶּן - הוֹדָאָתָּ בְּעַל דִּין לֹא כְּמֵאָה עֲדִים הוּא, וְהַנּוֹתָן אוֹבֵל פְּרוֹת שְׂדֵהוּ.**

(ל) כלומר, שהנותן מדגיש שהוא בעצמו נתן לידי המקבל. (לא) המקבל שהוא זוכר יותר מהנותן, מכיוון שיכול להיות שהנותן חשב לתת למקבל ובפועל לא נתן מתוך שכחה ומחשבה שכבר נתן לו.

ואם בֶּן הַמִּקְבָּל הוּא שָׁאִמַּר: 'לֹא נָתַתְּ לְאָבִי שְׂדֵה זֶה', וְהוּא אוֹמֵר: 'פְּתַבְתִּי וְנָתַתִּי לוֹ' - מְנִיחִין אֶת הַפְּרוֹת עַל יְדֵי שְׁלִישׁ [בידי אדם שלישי], **עַד שְׂחִיזָה הַדְּבָרִים הֵיאָף הוּא לִב.**

(לב) מכיוון שהנתינה נשארת בספק, שיכול להיות שהאב קיבל ללא ידיעת הבן.

יג. מִקְבָּל • מִתֵּנָה שֶׁטָעַן וְאָמַר: 'זֶה שְׂחִיזָה יְדִי, אֵינָה מִתֵּנָה בְּיָדִי, אֵלָא שׁוֹמֵר אָנִי עָלֶיהָ, וְכִיּוּצָא בּוֹ, אוֹ שָׁאִמַּר: 'בְּטָלָה הָיְתָה מִתְּחִלָּתָה, לְפִי שֶׁלֹּא קִבַּלְתִּיהָ, אוֹ: 'פֶּעַל פְּרָחִי בְּאֵנֶס', אוֹ 'בְּטָעוֹת', וְכִיּוּצָא בְּדְבָרִים אֵלֶּי - דְּבָרָיו קִיָּמִין; וְנִשְׁפָּע עַל זֶה שְׁבוּעַת הַסֵּת [מדרבנן], וְתַחֲזוֹר לְבַעֲלָהּ.

יד. טָעַן הַנּוֹתָן וְאָמַר: 'שׁוֹמֵר אֶתָּה עָלֶיהָ, אוֹ שָׁאִמַּר: 'שֶׁלֹּא מִדַּעַתִּי [=מִרְצוֹנִי] נָתַתִּיהָ, אוֹ גִּזְלָה הִיא בְּיָדִי', וְזֶה אוֹמֵר: 'אֶתָּה נָתַתָּה לִי' - נִשְׁפָּע הַמִּקְבָּל שְׁבוּעַת הַסֵּת, וְנִפְטָר.

פֶּרֶק ה

אופן נתינת המתנה

א. הַנּוֹתָן • מִתֵּנָה, בֵּין בְּרִיא בֵּין חוֹלָה - צָרִיךְ [הנתינה]. **אחרים** א"א פירוש הטובה שקבל מזה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מתנה, והשני שאחריו מכר - לא בטל האחרון את הראשון, שיש לו למכר שלהוסיף לו אחריות חזר וכתב בשם מכר, אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות, שאחריות טעות סופר הוא. וכן אם הראשון מכר והשני מתנה - קנה השדה מזמן ראשון, שלא כתב לו שטר המתנה אלא ליפות את פחו משום דין בן המצר [=השכן].²

(יז) זה ביום אחד, וזה ביום שני. והתעורר ספק אולי ביטל השטר השני את הראשון, שמכיוון שיש ביד בעל השטר שני שטרות, הרי הוא כאילו מודה שהראשון בטל. (יח) שאם בעל חובו יגבה מהמקבל את השדה, יחזיר לו את שווי. (יט) אנו מניחים, שהמוכר ציווה לכתוב באחריות, והסופר טעה ושכח. (כ) שמצד הדין כאשר שדה עומדת למכירה יש לשכן זכות קדימה לבוא ולקנות אותה, ואילו הוא מעוניין למכור אותה דווקא לאדם אחר, ולכן חזר ונתן את השדה לקונה במתנה כדי לבטל את זכות הקדימה של השכן - שדין קימת השכן אינו קיים במתנה.

ט. היו שני השטרות במכר או שניהם במתנה - אם הוסיף בשני פלוס [=משותף] - הרי הראשון קיים; שלא כתב השני אלא מפני התוספת. ואם לא הוסיף - בטל השטר השני את הראשון, ואין לו אחריות אלא מזמן שניא.

(כא) שאם בא בעל חובו של הנותן או המוכר שהשדה השתעבדה לחובו בין השטר הראשון לשני וגבה את השדה עבור חובו, הקונה או המקבל אינו יכול לחזור ולתבוע מהנותן או מהמוכר.

לפיכך, כל הפרות שאכל הלוקח מזמן ראשון עד זמן שני, מחזיר אותן³. ואם היה על אותה השדה חק למלך בכל שנה - הנותן או המוכר נותן אותו החק, עד זמן השטר השני.

(כב) מכיוון שברור שהשטר הראשון מזויף או שאינו תקף.

פרק ו

דיני השערת רצון נותן המתנה

א. לעולם אומדין [=משערים] דעת הנותן: אם היו הדברים מראין סוף דעתו - עושין על פי האמד, אף על פי שלא פירש. כיצד? מי שהלך בנו למדינת הים [=מקום רחוק] ושמע שמות, ועמד וכתב כל נכסיו לאחר מתנה גלויה גמורה, ואחר כך בא בנו - אין מתנתו קיימת; שהדברים מוכיחין, שאלו ידע שבנו קיים, לא היה נותן לזה כל נכסיו. לפיכך, אם שיר

השנייה, אך כשיש את שניהם יחד, הם מבטלים את המתנה השנייה והדבר נשאר אצל הבעלים.

ה. מעשה באחד שרצה לשא אשה, ואמרה לו: 'איני נשאת לך, עד שתכתב לי כל נכסיו'; שמע בנו הגדול, וצוה על שפניחו ריקן; אמר לעדים: 'לכו והחבאו וכתבו לו כל נכסי מתנה', ואחר כך כתב לזו כל נכסיו, ונשאה. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו: 'לא הבן קנה ולא האשה קנת; שהרי שלא ברצונו כתב לה, וכאנוס ביצרו הוא, שהרי גלה דעתו במתנה הראשונה, אף על פי שהיא בטלה מפני שהיא מסתרת'. וכן כל פיוצא בענינים אלו⁴.

(ט) כלומר, כל מקום שיש צירוף של שני גורמים: הוכחות בגוף המתנה, ומתנה מסותרת קודמת לה - שניהם יחד מבטלים את המתנה.

ו. שני שטרות שזמנן יום אחד, והן כתובין על שדה אחת, בין במכר בין במתנה - אם דרך אנשי המקום לכתב שעות, כל הקודם⁵ זכה. ואם אין דרך לכתב שעות, הרי הדבר מסור לדגנים: כל מי שדעתן נוטה להעמיד שדה זו בידו, יעמידו⁶.

(י) התאריך, שבו נכתבו השטרות. (יא) השטר שנכתב בשעה מוקדמת יותר. הדין כך הוא מכיוון שנתנת המתנה היא בזמן מסירת השטר למקבל, ואנו משערים שמי שהשטר שלו נכתב קודם, הוא נמסר לידי קודם. (יב) הם משערים, למי הייתה דעתו של הנותן נוטה יותר ואותו היה מעדיף על השני, ובוודאי לו מסר קודם.

ז. במה דברים אמורים? בשטר שאין בו קנין⁷, אלא קנה שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעין מי הוא משניהם שהגיע שטרו לידו תחלה. אבל אם היה בכל שטר מהן [תיעוד על] קנין - כל שקדם לו הקנין, זכה; וישאלו העדים⁸. וכן אם היו שם עדים⁹ שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחלה, קנה הראשון.

(יג) שהכל תלוי במסירת השטר, שמי שנמסר לו קודם, הוא זכה. (יד) שלא הוזכר בו שנעשה קניין נוסף חוץ ממסירת השטר. (טו) ישאלו את עדי החתימה, מי קדם בקניין. (טז) בשטר שלא כתוב בו קניין.

ח. שני שטרות היוצאין על שדה אחת בשם קונה אחד, ואין זמנם שוה¹⁰, אם היה שטר אחד משניהן מכר ואחד מתנה: אם היה השטר הראשון

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִנְכָּסִיו כָּל שֶׁהוּא [שלא נתן במתנה], **בֵּין קֶרְקַע בֵּין מִטְלָטְלִין - מִתְּנָתוֹ קִיָּמָת.**

(א) על רקע הנסיבות ועל יסוד הערכה פסיכולוגית, אנו משערים את דעתו של הנותן, אף שהוא עצמו לא פירש אותה. (ב) מבלי להשאיר כלום לבנו. (ג) כלומר, מכיוון שכל ההוכחה היא מזה שהאב לא השאיר כלום לבנו, לכן אם השאיר משהו בטלה ההוכחה ומתנתו קיימת.

ב. וְכֵן הַפּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו מִתְּנָה לְאַחַד מִבָּנָיו, בֵּין שֶׁהָיָה בְּרִיא בֵּין שֶׁהָיָה שָׂכִיב מְרַע [=נוטה למות], **אֶפְלוּ הָיָה הֵבֶן קֶטָן הַמִּטָּל בַּעֲרִיסָהּ - לֹא עָשָׂהוּ אֵלָא אֶפְטָרופּוֹסִי, וְהָרִי הוּא בְּכָל הַנִּכְסִים כְּאַחַד מֵאַחֵיו; אֲמִדָּן דַּעַת הוּא, שְׁלֹא נִתְּפֹן אֵלָא לְהִיּוֹת אַחֵיו נִשְׁמָעִין לוֹ. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קֶרְקַע בֵּין מִטְלָטְלִין - זָכָה הֵבֶן בַּמִּתְּנָה.**

(ד) פסק הלכה נוסף שמוכרע על פי אומדן דעת הנותן. (ה) שלכאורה, מינויו כאחראי אינו מתאים. (ו) האחראי בפועל על כל הנכסים, אך הם אינם שייכים רק לו. (ז) חכמים שיערו שזו כוונתו של הכותב, מכיוון שלא סביר להניח שאדם יעשה כזו הפליה קיצונית בין בניו. (ח) ומשערים שמכיוון שלא כתב לו כל הנכסים, בוודאי התכוון למתנה גמורה, ולא רק לעשותו אפטרופוס.

ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפֶתֵב לְבֵן בֵּין הַבָּנִים. אֲבָל אִם פֶּתֵב כָּל נִכְסָיו לְבֵן בֵּין הַבָּנוֹת, או לְבֵת בֵּין הַבָּנוֹת, או לְאַחַד מִן הַיּוֹרְשִׁין בֵּין שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שִׁיר כָּלֹם, מִתְּנָתוֹ קִיָּמָת.

(ט) בנות שאמורות לרשת, כגון בנות בניו שמתו בחייו. (י) מכיוון שבכל המצבים הללו, שיערו חכמים שאדם בכתובה זו, לא רק רצה לדאוג שיכבדו את האיש הנכתב אלא ממש לתת לו את כל נכסיו.

ד. וְכֵן הַפּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו [במתנה] **לְאַשְׁתּוֹ, בֵּין בְּרִיא בֵּין שָׂכִיב מְרַע - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנָה מִיָּדוֹ** [התחייב על כך בקניין]^א, **לֹא עָשָׂה אוֹתָהּ אֵלָא אֶפְטָרופּוֹסִיא עַל יוֹרְשָׁיו; בֵּין שֶׁהָיָה יוֹרְשָׁיו בָּנָיו מִמֶּנָּה, או מֵאַחֲרָת, או אַחֵיו, או שְׁאָר יוֹרְשָׁיו. וְאִם שִׁיר כָּל שֶׁהוּא, בֵּין קֶרְקַע בֵּין מִטְלָטְלִין - קָנָת כָּל שֶׁפֶתֵב לָהּ.**

(יא) וקניין רגילים לעשות רק כאשר מקנים דבר למישהו אחר, ולא כאשר רק ממנים אותו כאחראי.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנִשְׁוָאָה. אֲבָל אִם פֶּתֵב כָּל נִכְסָיו לְאַשְׁתּוֹ אֲרוּסָהּ^ב, או גְרוּשָׁה - אֵף עַל

(יב) שעדיין אינו דואג כל כך לכבודה.
ו. הַפּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו לְאַחַד מִבָּנָיו וְלְאַחַר - קָנָה הָאַחֵר חֲצֵי הַנִּכְסִים בַּמִּתְּנָה, וְנִשְׁאָר הַחֲצֵי לְבָנָיו; וְהֵבֶן שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, אֶפְטָרופּוֹסִי עַל שְׁאָר אַחֵיו.

(יג) מכיוון שהחצי שנשאר לבן, נחשב כל נכסי האב, ואם כן הדין הוא כאמור בהלכה ב.

ז. וְכֵן אִם פֶּתֵב כָּל נִכְסָיו לְאַשְׁתּוֹ וְלְאַחַר - הָאַחֵר קָנָה מִחֲצָה, וְאַשְׁתּוֹ אֶפְטָרופּוֹסִיא עַל הַמִּחֲצָה.

ח. הָאִשָּׁה שֶׁקָּנָת כָּל נִכְסֵיהָ בַּמִּתְּנָה^י - אֲבָדָה כְּתֻבָּתָהּ^ט, וְתִקְרַע^י; לְפִיכָךְ, אִם יָצָא עָלֶיהָ שְׁטֵר חוֹב, וְהָלְכוּ כָּל הַנִּכְסִים בְּחוּבּוֹ שֶׁקָּדַם הַמִּתְּנָה - תִּשְׁאָר הִיא בְּלֹא כָלֹם, וְלֹא תִקַּח בְּכְתֻבָּתָהּ שֶׁקָּדָמָה הַחוּב^י; שְׁאֲמִדָּן דַּעַת הוּא, שֶׁבְּהִנָּיָה הַפָּאָה לָהּ בְּשִׁמּוּעָה זוֹ שֶׁפֶתֵב לָהּ כָּל נִכְסֵיהָ, אֲבָדָה כָּל זְכוּת שִׁישׁ לָהּ בַּנִּכְסִים חוּץ מִמִּתְּנָה זוֹ^י.

(יד) שכתב באופן ברור שהוא נותן לה את כל נכסיו במתנה. (טו) הנכסים הללו כבר לא משועבדים לתשלום הכתובה שלה, מכיוון שהם אינם של הבעל. (טז) לא כפשוטו, אלא הרמב"ם רק רוצה להשמיענו שמהנכסים הללו היא כבר אינה יכולה לגבות, אך אם הבעל יקנה נכסים חדשים היא תוכל לגבות את הכתובה מהם. (יז) כלומר, למרות שמצד הדין היא הייתה יכולה לגבות, מכיוון שכתובת הכתובה שלה הייתה לפני החוב. (יח) הנאה שגורמת לה נחת רוח מיוחדת. שיוצאת שמועה שהיא חשובה לבעלה, עד שהוא מוכן לתת לה את כל נכסיו במתנה, ותמורת הנאה זו היא מוותרת על שעבוד הכתובה. (יט) חוץ מזכות זו, לזכות בנכסים אלו כמתנה.

ט. וְכֵן הַפּוֹתֵב נִכְסָיו לְבָנָיו, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִיבוֹת, בֵּין בְּרִיא בֵּין שָׂכִיב מְרַע, וְכֵתֵב לְאַשְׁתּוֹ עִמָּהֶן קֶרְקַע כָּל שֶׁהוּא - הוֹאִיל וְעָשָׂה אוֹתָהּ שְׁתָּף בֵּין הַבָּנִים, וְלֹא מִחַת - אֲבָדָה כְּתֻבָּתָהּ^י, וְאִינָה טוֹרְפֶת מִנְכָּסִים אֵלּוּ כָלֹם. אֲבָל מִנְכָּסִים שֶׁיָּבֹאוּ לוֹ אַחֵר אֵלּוּ, נוֹטְלָת מֵהֶן כְּתֻבָּתָהּ.

(כ) כלומר, על ידי הנאה זו, שהפכה להיות שותפה עם הבנים, היא מוותרת על שעבוד כתובתה.

י. פֶּתֵב לָהּ עִמָּהֶן מִטְלָטְלִין בְּלִבְדָּא^ב, או שְׁשִׁיר לַעֲצָמוֹ קֶרְקַע כָּל שֶׁהוּא^ב - כְּתֻבָּתָהּ קִיָּמָת. וְתִקְנָת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְבָנוֹת לְבָנוֹת, כְּגוֹן כְּלֵי מְשִׁי הַצְּבוּעִים וְחָלִי [נזם] זָהָב, יִטְלוּ אוֹתָן הַבָּנוֹת. הֵיוּ רְאוּיִין לְזָכְרִים וְלִנְקָבוֹת, יִטְלוּ אוֹתָן הַזָּכָרִים לֹא.

(לא) מכיוון ששיערו חכמים שדעתו של אדם קרובה יותר לבנו מלבנו.

וְכֵן הַמְשַׁלַּח בָּלִים לְבֵיתוֹ סָתָם, וְהָיוּ בָּהֶן בָּלִים הָרְאוּיִין לְבָנוֹת - יִטְלוּ אוֹתָן בְּנוֹתָיו; אֲמִידָה דַּעַת הוּא שְׁלֵהֶן שְׁלַח. וְאִם אֵין לוֹ בָּנוֹת, אוֹ שֶׁהָיוּ בְּנוֹתָיו נְשׂאוֹת - יִטְלוּ אוֹתָן נְשֵׁי בָנָיו; שֶׁהַדַּעַת נוֹטָה שְׁלֵהֶן שְׁלַח.

טו. הַמְשִׂיא בְּנוֹ גְּדוֹל לְכַתוּלָה [ומכנסים] בְּבֵית, קָנָה [הבן] הַבֵּית; וְהוּא, שֶׁיִּהְיוּ נְשׂוֹאִין רְאוּשֵׁי לְזֶה הַבֵּן, וְלֹא הַשִּׂיא הָאֵב בֶּן אַחֵר קָדָם לוֹ, וְלֹא שִׁיר הָאֵב בְּזֶה הַבֵּית שֶׁיִּחַד לוֹ פְּלוּם. וְדָבָרִים אֵלּוּ פֶּהֱלָכָה שָׂאִין לָהּ טַעַם הֵן, וְנִגְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה מֵאֲמִידָה הַדַּעַת, שֶׁמֶרֶב שְׂמִיחָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ גָּמַר וְהִקְנִהוּ הַבֵּית לִב, שֶׁהָרִי לֹא שִׁיר בּוֹ לְעַצְמוֹ פְּלוּם לִי; לְפִיכָךְ, אִם שִׁיר שֵׁם אָפְלוֹ פֶּה אַחֵד, לֹא קָנָה הַבֵּית.

(לב) ושיערו חכמים שהאהבה והשמחה מוחלטת, דווקא כשישנם כל התנאים הנ"ל. (לג) וזו הוכחה שרוקן את הבית למוסרו לבנו.

יִחַד לוֹ בֵּית וְכָלִי בֵּית - אֵף עַל פִּי שִׁשִּׁיר בְּבֵית כְּלֵי אַחֵד לְעַצְמוֹ, אוֹ הָיָה לוֹ שֵׁם אוֹצֵר [מחסן תבואה] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - קָנָה כְּלֵי הַבֵּית, אֲבָל הַבֵּית לֹא קָנָה. **טז.** יִחַד לוֹ בֵּית וְעֲלֵיהֶּ - בֵּית, קָנָה; עֲלֵיהֶּ, לֹא קָנָה לֵה. וְכֵן אִם יִחַד לוֹ בֵּית וְאַכְסְדָּרָה [מורפסת], לֹא קָנָה אַכְסְדָּרָה לִי. שְׁנֵי בָתִּים זֶה לְפָנִים מִזֶּה - לֹא קָנָה אֶלָּא הָאֶחָד שֶׁנֶּשֶׂא בּוֹ.

(לד) כלומר, שלבית שבו התקיימו הנישואין יש קומה שנייה. (לה) מכיוון שהעלייה אינה חלק של הבית לעניין הזה, והיא רשות נפרדת. (לו) מכיוון שהיא לא משמשת כבית.

יז. כָּבֵר בְּאֶרְנוֹ בְּנִשְׂוֹאִין, שֶׁשְּׁנֵי שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם שְׂדוּכִין לִי וּפְסָק [התחייב] זֶה עַל יָדִי [בשביל] בְּנוֹ זֶה עַל יָדִי בְּתוֹ, וְאָמְרוּ: 'כִּמָּה אֶתָּה נּוֹתֵן לְבִתְךָ?' 'כֶּף וְכָף'; 'כִּמָּה אֶתָּה נּוֹתֵן לְבָנְךָ?' 'כֶּף וְכָף'; וְעָמְדוּ וְקִדְּשׁוּ - קָנָה בְּאֶמִירָה זֹלָה; וְאֵין קוֹנִין בְּאֶמִירָה זֹה, עַד שֶׁעָתָה הַנִּשְׂוֹאִין, שֶׁכָּל הַפּוֹסָק, דַּעַתוֹ לְכָנֶס [להנישא].

(לז) כלומר, אבי החתן ואבי הכלה. (לח) אפילו אם לא עשו

גְּאוּנִים הֵיא, שֶׁאָפְלוֹ שִׁיר מְשַׁלְטִין כָּל שֶׁהוּא - כְּתֻבָּתָהּ קִימָתָהּ, שֶׁהָרִי הֵיא אוֹמֶרֶת [לעצמה]: 'כִּמָּה שֶׁשִּׁיר אָנִי גּוֹבָה'; וּמִתּוֹךְ שֶׁתָּרַד לָמָּה שֶׁשִּׁיר, תָּרַד לְשִׁיבָר נְכָסִים וְתִטְרֹף.

(כא) מפני שהמטלטלין אינם חשובים בעיניה, ובוודאי לא ויתרה על כתובתה, בגללם. (כב) מהסיבה שמובאת בסוף ההלכה. (כג) כלומר, לפי תקנת הגאונים, שהאישה יכולה לגבות כתובתה מהיתומים גם ממטלטלין, אין להבדיל גם כאן בין שייר קרקע לשייר מטלטלין. (כד) תגבה בכוח השעבוד שיש לה עליהם.

יח. הַכּוֹתֵב כָּל נְכָסָיו לְבָנָיו, וְכֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ חֶלֶק עֲמֻהָ, וּמֵת אַחֵד מִן הַבָּנִים יָד - הָרִי זֶה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִחֶלֶק זֶה שְׂמֵתָהּ, שֶׁלֹּא אֶבְדָּה זְכוּתָהּ אֶלָּא מִלְטָרָף מִהֵן.

(כה) ללא בנים, ואם כן אביו יורש בחזרה ממנו את החלק שנתן לו. (כו) מכיוון שהדבר נחשב כאילו קנה הבעל נכסים חדשים. (כז) מהיורשים, אבל מנכסים חדשים שהבעל קונה, נשארת לה הזכות לגבות.

יט. הַרוֹצֵה לְהַנְשֵׂא, וְכֹתֵבָהּ כָּל נְכָסֶיהָ בֵּין לְבָנָהּ בֵּין לְאִחֶיהָ, וְאַחֵר כֶּף נִשְׂאָתָה, וְנִתְגַּרְשָׁה, אוֹ מֵת בַּעֲלָהּ - מִתְּנָתָהּ בְּטָלָה; שֶׁזֶּה מְבַרַּח הֵיא, וְלֹא כְּתֻבָּהּ כָּל נְכָסֶיהָ אֶלָּא לְהַבְרִיחַ מִבַּעֲלָהּ שֶׁלֹּא יִדְרֹשָׁנָה, וְכִשְׁתֵּהֶּה צְרִיכָה לְהָנִיחַ יִחְזְרוּ לָהּ כֹּס. לְפִיכָךְ אִם מֵתָה הֵיא בְּחַיֵּי בַּעֲלָהּ, קָנָה הַמְּקַבֵּל מִתְּנָה אֶת הַכֹּס. וְאִם שִׁירָה פְּלוּם [משוהן], אָפְלוֹ מְשַׁלְטִין - מִתְּנָתָהּ קִימָתָה; וְאֵף עַל פִּי שְׁנִתְגַּרְשָׁה, אֵינָה חַוֶּזֶת.

(כח) כשתתגרש, או כשימות הבעל. (כט) דין זה בא מתוך הנחה, שאדם לא מזניח את עצמו לגמרי לטובת אחרים, ואפילו אם הם בניו.

יג. כָּל הַנּוֹתֵנִין כָּל נְכָסֶיהֶן - כְּשֶׁתְּכַבֵּל הַמִּתְּנָה וְיִחְזְרוּ כָּל הַנְּכָסִין לְבַעֲלֵים הָרְאוּשֵׁי, אֵין הַמְּקַבֵּל מִתְּנָה מִחֲזִיר פְּרוֹת שֶׁאֵכָל; שֶׁאָפְלוֹ נָתַן הָאָדָם מִתְּנָה בְּפִירוֹשׁ עַל מִנְתָּה לְהַחֲזִיר כָּל יָמֵי חַיֵּי פְּלוּנִי, הָרִי זֶה אוֹכֵל פְּרוֹת כָּל זְמַן הַמִּתְּנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוֹל. (ל) לעיל פרק ג, הלכה ט.

יד. מִי שֶׁשְּׁלַח בָּלִים מִמְּדִינַת הַיָּם, וְאָמַר: 'נִתְּנָהוּ אֵלָיו לְבָנִי' - הָרִי אֵלָיו נִתְּנָהוּ לְבָנִים וְלְבָנוֹת; הָרְאוּי לְבָנִים לְבָנִים, כְּגוֹן סְפָרִים וְכָלִי מְלַחְמָה, וְהָרְאוּי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כב. וכן בלים מועטין ששלא לה להשתמש בהן בבית אביה - אם נשתמשה בהן וכלו או אבדו, אינן משתלמין. אבל אם היו קיימין - חוזר הכל, וגובה אותן בבית דין; שהדבר ידוע, שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד.

כג. חזרה היא בו [התחרטה מהאירוסין], חוזר הכל; ואפלו המאכל והמשקה, נותנת דמיו בזול^{מח}. וכבר הספיקו הגאונים, שאם היו דמי המאכל והמשקה ששה - משלמת ארבעה, אם חזרה בה; שלא נתן לה מתנה זו, אלא ודעתו שלא תחזור בו.

(מז) למרות שכבר אינם קיימים. (מח) פחות משוויו האמיתי של האוכל, מכיוון שאם ידעו שיצטרכו לשלם לא היו קונים ביוקר כל כך.

כד. הורו • רבותי,

שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל ארוס סעודה ויבא כל רעיו, או יחלק מעות לשמשין ולחזנין וכיוצא בהן, ועשה כדרך שעושין כל העם, וחזרה בו - משלמת הכל; שהרי גרמה לו לאבד ממנו, וכל הגורם לאבד ממון חברו, משלם. והוא שהיה לו עדים כמה הוציא, שאין זה נשבע ונוטל.

השנת הראב"ד
הורו . . ממונו א"א איני מושה עם רבותיו בזה וזאת הגרמה דומה לזרעוני גנה ולא צמחו שאינו משלם לו (אלא) ההוצאה, וכללו של דבר אבוד ממון שבעל הממון עושה אותו אע"פ שגרם לו זה פטור.

קנין, מכיוון שעל ידי הנאת השידוך הם מגיעים להחלטה גמורה ואינם זקוקים לחיזוק.

וצריכין שיהיו הדברים שפסקו מצויין ברשותן, שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם כמו שבארנו. ודברים • אלו לא נתנו להפתח; לפיכך אינן פשוט, (עד) [שיטורף בהן].

(לט) כלומר, אף אם הם נכתבו אין להם תוקף של שטר. (מ) כלומר, אפשר לגבות התחייבות זו רק מנכסים שנמצאים כעת בידי המתחייב, ולא כמו חוב עם שטר שניתן לגבות אותו גם מנכסים משועבדים.

יח. המקדש את האשה - אפלו קדשה באלף דינר, בין שחזרה [התחרטה] היא^{מא} בין שחזר הוא, בין שמת הוא בין שמתה היא - אין הקדושין חוזרין לעולם^{מב}, אלא הרי הן מתנה גמורה שאין להן חזרה.

(מא) ובעלה גרש אותה בהסכמתו לדרישתה. (מב) כדי שלא יטעו ויחשבו שהדבר נחשב שהוא לא קידש אותה מעולם ויהיה מותר לישא את אחותה.

יט. ואם היו קדושי טעות, חוזרין המעות. **כ.** והמקדש [את] אחותי^{מא}, המעות מתנה; אדם יודע שאין קדושין תופסין בעריות, ואין זה טועה, אלא גמר ונתן לשם מתנה.

(מג) שהיא אסורה עליו מהתורה, והקידושין הללו כלל לא נחשבים.

כא. השולח • סבלונות [מתנות] לבית חמיו^{מד} -

בין מרבין^{מה} בין מועטין, בין שאכל שם סעודת ארוסין בין לא אכל, בין שמת הוא בין שמתה היא, או שחזר בו האיש - יחזרו הסבלונות פלו, חוץ מן המאכל והמשקה^{מו}.

(מד) לאחר הקידושין ולפני הנישואין. (מה) שאז בוודאי התכוון שיחזרו אליו. (מו) מכיוון שהם נאכלו ואינם קיימים.

~ יום רביעי כ"ד מרחשון ~

פרק ז

דיני מתנות חתונה

א. מנהג פשוט בלב המדינות, שבזמן שישא אדם אשה, משלחין לו רעיו ומידעיו מעות כדי שיתחזק [ישלם] בהן על ההוצאה שמוציא במשתה, ובאין אותן הרעים והמידעין ששלחו, ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשתה או במקצתן, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין נקראין 'שושבינות', ואותם האנשים ששלחו אותן המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים 'שושבינין'.

ב. השושבינות אינה מתנה גמורה; הדברים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו.אם יתר על דינר עד סלע שלח לו, מנכה לו מחצתה. מסלע ולמעלה, אומדין דעת המשלח.

(ד) כאשר אדם נותן דינר כדמי שושבינות, הוא משגיח על עצמו לא לאכול יותר משווי דינר. (ה) מכיוון שאדם שנותן יותר מדינר, מרשה לעצמו לאכול ברווח.

ז. ושעור השושבינות - אם אדם חשוב הוא, מנכה לו מחצתה; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו, אינו מנכה לו אלא שעור מה שאכל ושתה, ומשלם לו השאר.

(ו) למרות שמחצית מסכום גדול שווה הרבה יותר ממה שאכל, אדם חשוב לא יורד לעשות חשבון מדויק והוא מוכן להעניק יותר ממה שהוא מקבל. (ז) כלומר, דינר אחד ולא יותר.

ט. מת שמעון קדם שישא אשה, או נשא ומת בתוך ימי המשתה - אין ראובן חייב להחזיר ליוֹרְשֵׁי שמעון כלום, שהרי אומר להם: 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.

י. לפיכך אם שמח עמו¹ ואחר כך מת שמעון, או שקרא לו ולא בא², או שלא היה במדינה, או שלא הודיעו³ - הואיל ושלמו ימי המשתה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליוֹרְשֵׁי; או פלה, או בנפוי אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה.

(ח) וכבר התחייב להחזיר את השושבינות. (ט) כאמור לעיל הלכה ה, שבמקרה זה מחזיר לו את כל השושבינות. (י) שמחזיר לו את השושבינות בניכוי מה שאכל ושתה (לעיל הלכה ו).

יא. מת ראובן, ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי המשתה - מקום • שנהגו לגבות השושבינות מן היורשין, כופין יורשי ראובן להחזיר בנפוי⁴; ומקום שלא נהגו, אין היורשין משלמין כלום.

(יא) כי אביהם לא היה ולא אכל שם.

יב. מת ראובן אחר שנישא שמעון אשה ושלמו ימי המשתה - כופין את יורשיו לשלם השושבינות בכל מקום, שהרי נתחייב אביהם לשלם. ואם פלה היה חייב לשלם, משלמין את פלה; ואם בנפוי, משלמין בנפוי.

ידועים, שלא שלח זה עשרה דינרין, כדי שיאכל וישתה בזיו אחד; ולא שלח אלא ודעתו שאם ישא הוא [השושבין], יחזר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה, ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובע בדין, ומוציאה ממנו.

ג. ואינו יכול לתבעו, עד שישא בדרך שנישא הוא. כיצד? ראובן שנישא בתולה, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה - אינו יכול לתבע לראובן להחזיר לו השושבינות, שהרי אומר לו: 'איני מחזיר לך אלא בבתולה כמו שנתת לי. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה, אינו יכול לתבעו להחזיר לו בנשואי בתולה.

(א) ששמחת נישואיה גדולה. (ב) ששמחת נישואיה פחותה.

ד. עשה ראובן משתה בגלוי ובפרהסיא [=בפרסום], ועשה שמעון בצנעה, או שעשה ראובן בצנעה, ועשה שמעון בפרהסיא - אינו יכול לתבעו, שהרי אומר לו: 'איני עושה עמך אלא בדרך שעשית עמי'.

ה. ראובן שנישא, ושלח לו שמעון שושבינות, ואכל ושתה עמו, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו, או שקרא לו שמעון לאכל ולא רצה לבוא, או שהיה במדינה ושמע קול טבלה [לוח שמכים עליו להזמין אורחים] במקום שאין דרך לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות פלה; שהרי ידע ולא בא, או קרא לו במקום שדרך לקרות אחד אחד ולא בא.

ו. לא היה ראובן במדינה - מנפין [=מפחיתים] לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר שאר השושבינות. וכן אם היה במדינה, ולא קראהו או לא הודיעו - מנפין לו; ויש לו עליו תרעמת [=כעס], מפני שלא הודיעו.

(ג) בזמן נישואי שמעון.

ז. וכמה • מנפין? השנת הראב"ד נהגו בנפוי, אם דינר וכמה • . לו א"א לא ראיתי אחד שלח לו שמעון - אינו מחזיר לו כלום, שזה הוא דמי מה שאכל.

השנת הראב"ד
וכמה • . לו א"א לא ראיתי
חשיבות עם צרות עין.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השכר בכל המצטרך לו בגשמיות וברוחניות והן השכר האמיתי - "שכר מצוה מצוה", "ששכר מצוה היא מצוה עצמה" היינו ההתקשרות (מצוה מלשון צוותא וחיבור) עם הקב"ה שבאין ערוך לגמרי לגבי שכר גשמי ורוחני ואעפ"כ אין מוותרים עליו אלא שתובעים עוד יותר, לא רק השכר כפשוטו אלא גם (ובעיקר) עצם ההתקשרות עם הקב"ה.

יין מלכות ספר קנין סי"ד
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

פרק ח

דיני מתנת הנוטה למות

א. הסומא [=עיוור] או הפסח [=חיה] או הגדמ [=נקטעו ידי], או החושש בראשו או בעינו או בגולו או בידו, וכיוצא בהן - הרי הוא כבריא לכל דבר בממכרו ומקחו ומתנותיו.

(א) כל אדם המרגיש חולשה באחד מאבריו, ולא בכל גופו ממש.

ב. אכל החולה שתשש כח כל גופו, וכשל מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המטה - הוא הנקרא 'שכיב מרע'. [=נוטה למות], ומשפטי מתנותיו אינן כמתנת בריא.

פיצד? שכיב מרע שצוה לתן לפלוני כך וכך, ולתן לפלוני כך וכך, בין בחל - בין בשבתי, בין כתב בין לא כתב - זכו הפל פשימות בכל מה שנתן להן, ואינו צריך קנין; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן.

(ב) שיכול לכתוב. (ג) שאינו יכול לכתוב. (ד) הנוטה למות אינו צריך לעשות מעשה קנין כלשהו כדי לתת חזוק להעברת הבעלות.

ודבר זה מדברי סופרים. ואף על פי שאינה קונה אלא מדבריהן, עשו אותה כשל תורה, כדי שלא תטרח [=תתבלבל] דעתו עליו פשידע שאין דבריו קיימים.

ג. לפיכך, אם אמר: 'קנו ממני' [ניתן חוקף למתנתי כקנין]¹ - אפלו בשבתי, קונין ממנו, מפני שזה הקנין אינו צריך.

(ה) כלומר, מכיוון שחששו שמה תיטרף דעתו עליו. (ו) כדי לוודא שאכן יקיימו את דבריו. (ז) שאסור לעשות בו קנין,

לג. חמשה דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין - שאינה אלא כמו מלוה². ואינה משתלמת אלא בעונתה בעין נשואי ראשון³ - שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פרש שעל דעת זו שלחה. ואין בה משום רבית; אפלו שלח לו דינר, והחזיר לו עשרה - מתר, שלא על מנת להוסיף לו שלח⁴. ואין השביעית משמטתה, שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שישא כדרך שנשא הוא⁵. ואין הבכור נוטל בה פי שנים⁶ כשתחזר ליורשין, מפני שהוא ראוי⁷, ואין הבכור נוטל בראוי כבמחזק, כמו שיתבאר במקומו.

(יב) כלומר, ולא כמתנה. (יג) כמובא לעיל למעלה הלכה ג והלכה ה. (יד) כלומר, התוספת לא נחשבת רבית, מכיוון שהיא ניתנה מתוך רצון טוב ולא מצד חוב כלשהו. (טו) ואם כן נתינת כסף זה, היא כמו הלוואה לעשר שנים, שהשביעית לא משמטת אותה מכיוון שמלכתחילה לא היה ביכולתו לגבות את החוב בשביעית. (טז) כדין בכור, שנוטל חלק כפול בירושה. (יז) כלומר, דבר שלא נמצא כעת ברשותו של המוריש, אלא רק עתיד להיות שללו.

יד. השולח תשורה [=מתנה] לחברו, או שנתן לו מעות כשמטה ידו [=כשהענין], והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח, וכל כיוצא באלו - אף על פי שלא פרש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזר ולתבע, עד שיפרש שהיא מלוה.

טו. וכן • השולח לחברו כדי יין וכדי שמן ופרות בעת הנשואין - אינן נגבין בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני השושבינות אלא במעו

בלבד.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ולא נאמרו דיני השושבינות אלא במעו

הוזכר לעיל שענין הקנין בעבודת האדם הוא להקנות לקב"ה כל עניני העולם. בזה גופא צריכה להיות ההקניה בתוקף הכי גדול שהוא בנתינת "מעו" שע"ז נעשה הקנין בתוקף הכי גדול כפי שמצינו באברהם אבינו שקנה מערת המכפלה ב"כסף מלא" דווקא, "ארבע מאות שקל כסף". ואז, בנוגע לשכר שמקבל מהקב"ה, "תובעו בדין ומוציאה ממנו" כביכול, הן

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּמִיתָתוֹ נִתְחַיְבוּ הַנִּכְסִים בְּכֻתְבָּהּ וּבְמִזְנוֹתָּהּ, וְאֵלּוּ שְׁנֵתָן לָהֶן לֹא יִקְנוּ אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

(טז) כלומר, מכיוון שמתנת שכיב מרע נקנית למקבל רק לאחר המיתה.

י. מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע שְׂפָתוֹב בְּהָ קִנְיָן^י, בֵּין הִיָּתָה בְּמִקְצַת נִכְסֵי^י בֵּין הִיָּתָה בְּכָל נִכְסֵי^י - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׂמָא לֹא גָמַר^[וְרוּחָה] לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשִׁטְרִי; וְהוֹאִיל וּמִתְּנָהּ זֹו לֹא תִקְנָהּ אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָהּ כֵּא - אֵין שִׁטְר לְאַחֵר מִיָּתָהּ, וְהִיָּרִי הַמִּתְּנָהּ בְּטֻלָּהּ.

(יז) שלחזוק הנתינה עשו קניין. (יח) שאז הקניין מיותר, מכיוון שמתנת שכיב מרע מתקיימת על ידי האמירה של האדם עצמו. (יט) שגם כך אין צורך בקניין, כמבואר לעיל הלכה ב. (כ) שוויתר על הזכות של שכיב מרע, ורוצה להקנות לו בקניין רגיל. (כא) מכיוון שעדיין התכוון להקנות לו אותה רק לאחר המיתה, כמו כל שכיב מרע.

יא. וְאֵם קָנוּ מִמֶּנּוּ בְּדִי לִיפּוֹת כַּח הַמִּקְבָּל^י, כְּגוֹן שְׂפָתוֹב בְּהָ: יִקְנִינוּ מִמֶּנּוּ מוֹסָף^[בְּנוֹסָף] עַל מִתְּנָהּ זֹו - הִיָּרִי הִיא קִיָּמָה.

(כב) כלומר, אם בקניין לא התכוון לשנות מכל מתנת שכיב מרע, אלא רק להוסיף בכוח המקבל.

יב. שְׂכִיב • מְרַע

השנת הראב"ד

שְׂאָמַר: 'פְּתָבוּ' [שטר קניין] וְתִנּוּ מְנָה לְפָלוֹנִי, וּמִתָּ קִדָּם שְׂיִקְתָּבוּ וְיִתְּנוּ לֹו - אֵין פּוֹתְבִין וְאֵין נוֹתְנִין לֹו; שְׂמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתוֹ אֶלָּא בְּשִׁטְר, וְאֵין שִׁטְר לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

יג. וְאֵם אָמַר 'פְּתָבוּ' בְּדִי לִיפּוֹת כַּח הַמִּקְבָּל, כְּגוֹן שְׂאָמַר: 'תִּנּוּ מְנָה לְפָלוֹנִי, וְאֵף פְּתָבוּ וְחִתְּמוּ וְתִנּוּ לֹו' - הִיָּרִי אֵלּוּ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

יד. שְׂכִיב מְרַע שְׂפָתוֹב כָּל נִכְסֵי מִתְּנָה סְתָם^י, וְלֹא שִׁיר פְּלוֹם - אֵם עָמַד^[הַחֲלִים] - חוֹזֵר, וְאֶפְלוּ קָנוּ מִיָּדוּ בְּדִי לִיפּוֹת אֵת כָּחוּ, בֵּין שֶׁהִקְנָה כָּל נִכְסֵי לְאַחֵד, בֵּין שֶׁתְּבָן לְשֵׁנִים; שְׂאָמַדֵּן דַּעַת הוּא, שְׂלֹא נִתָּן זֶה הַכָּל^י, אֶלָּא וְנִתְּבָן שְׂלֹא יִקְנוּ פְּלוֹם אֶלָּא לְאַחֵר מוֹתוֹ.

(כג) שלא כתב מפורש שזו מתנת שכיב מרע. (כד) כלומר בעודו בחיים, שאין אדם נותן כל נכסיו לאחרים כל זמן שהוא חי.

וכל פעולה של מקח וממכר. (ח) כדי להרגיע אותו, אף שאין שום צורך בקניין זה.

ד. וְאֵין שְׂכִיב מְרַע צָרִיךְ לֹומר 'אֵתָם עֲדִי^י, אֶלָּא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ דְּבָרָיו, הִיָּרִי זֶה עַד; שְׂאֵין אָדָם מִשְׁטָה בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ^י.

(ט) בשונה מכל נתינה אחרת, שהנותן צריך לומר לשני אנשים שיהיו עדים, ואם לא אמר, ביכולת הנותן לטעון שלא התכוון לתת באמת. (י) אדם לפני מיתתו, אינו אומר דברים שאינו מתכוון אליהם באמת.

ה. שְׂכִיב מְרַע שְׂעִיָּה לְתֵן מִתְּנָה לְעֵבֶר שְׂפָמַעִי אִשְׁתּוֹ - זָכָה הָעֵבֶר^י, מִפְּנֵי שְׂדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶל בְּנוֹי^י, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

(יא) למרות שלפי הדין הרגיל המזכה לעובר לא קנה, מכיוון שהוא עדיין לא נמצא בעולם. (יב) והוא מתכוון באמת להעניק לו את הדבר, למרות שהוא עדיין לא נולד.

ו. אָמַר: 'אֵם יִלְדָּה אִשְׁתִּי זָכָר, יִטַּל מְנָה, וְאֵם נִקְבָּה, מֵאֵתִים' - יִלְדָּה זָכָר, נוֹטַל מְנָה; יִלְדָּה נִקְבָּה, נוֹטַל מֵאֵתִים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר נוֹטַל מְנָה וְהַנִּקְבָּה מֵאֵתִים; יִלְדָּה טְמֵטוֹם^[=ללא איברי זכר ונקבה] אוֹ אֲנָדְרוֹגִינוֹס^[=יש לו איברים של זכר ושל נקבה], נוֹטַל כְּפָחוֹת שְׂפָשְׁנֵיהֶם.

ז. שְׂכִיב מְרַע שְׂאָמַר לֹו: 'נִכְסֵי לְמִי? וְאָמַר לָהֶן: 'דּוּמָה שְׂיֵשׁ לֹו בֵּן אוֹ שְׂאִשְׁתּוֹ מְעַבְּרָת^[חשבת] שֵׁשׁ לִי בֵּן וְאוֹרִישׁ לֹו נִכְסִי^י, עֲכָשׁוּ^[שאני מבין] שְׂאֵין לֹו בֵּן אוֹ שְׂאֵין אִשְׁתּוֹ מְעַבְּרָת, נִכְסֵי לְפָלוֹנִי, וְנוֹדַע שְׂיֵשׁ לֹו בֵּן, אוֹ שֶׁהִיָּתָה אִשְׁתּוֹ מְעַבְּרָת - אֵף עַל פִּי שֶׁהִפִּילָה אוֹ מֵת הַבֵּן אַחֵר כֶּף, אֵין מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה^י.

(יג) מכיוון שהוא אמר במפורש, שנתיתו לפלוני היא רק בגלל שאין לו בן, ברור אם כן שאם יש לו בן הנכסים אינם שייכים לאיש ההוא.

ח. מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע אֵינָה קוֹנָה, אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָה^י; וְאֵין אַחֵד מֵהֶן זֹוכָה בְּדָכָר שְׂעִיָּה בֹו בֵּין מִקְרָעֵין בֵּין מִשְׁלִטְלִין, אֶלָּא לְאַחֵר מִיָּתָה^י.

(יד) כלומר, לאחר סיום תהליך המיתה. (טז) כלומר, והמקבל לא זוכה בה מזמן האמירה של השכיב מרע, אלא רק לאחר המיתה.

ט. לְפִיכָף^י מוֹצִיאֵין לְכֻתְבַּת הָאִשָּׁה וְלְמִזְזוֹן הָאֵלְמָנָה וְהַבְּנוֹת מִיָּד אֵלּוּ שְׂעִיָּה לָהֶן, שֶׁהִיָּרִי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁנֶּתַן הַנֶּכְסִים לִי, שֶׁהִדְבֵּר גְּלוּי שֶׁהָן כָּל נֶכְסִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ - הָרִי זֶה כְּמִתְּנָה בְּמִקְצָת; וְאִם קָנִי מִיָּדוֹ וְעַמֵּד, אֵינִי חוֹזֵר. חוֹשֵׁשִׁין אָנֹכִי, שֶׁמֵּא נִשְׁאַרְוּ לוֹ נֶכְסִים אַחֲרֵים בְּמִדֵּינַת הָיִם, עַד שִׁיאֵמַר: 'כָּל נֶכְסִי, שֶׁהָן אֵלָיו', אוֹ שִׁיהִיָּה מַחְזֵק [=יָדוּעַ בְּבִיּוּר] שֶׁאֵין לוֹ נֶכְסִים אֲלֵא אֵלָיו; וְאַחֲרֵי כֵן תִּהְיֶה מִתְּנָה בְּכָל.

(לב) ולא כתב בשטר "כל נכסי נתונים לי".

כא. שְׂכִיב • מֵרַע
השגת הראב"ד
שכיב . . בולן א"א האחרון צריך
שיהא קניינו לייפות כחו.
לְאַחֲרֵים, רוֹאִין: אִם
בְּמַחְלֵק כְּתָבָם [ולא התכוון לשיר] - אִם מֵת, קָנִי כָּלִי;
עַמֵּד, חוֹזֵר בְּכָלִי. וְאִם בְּנִמְלֵךְ אַחֵר שֶׁשִּׁיר, וְחוֹזֵר
וְכֵתֵב, וְחוֹזֵר וְכֵתֵב, וְקָנִי מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד
[-התכוון לשיר והתחרט וחילק הכל] - מֵת, קָנִי כָּלִי; עַמֵּד, אֵינִי
חוֹזֵר אֲלֵא בְּאַחֲרוֹן, שֶׁהָרִי נָתַן לוֹ כָּל נֶכְסִי
הַנִּשְׁאַרִים.

(לג) כדין שכיב מרע שהורה לתת את כל נכסיו לאדם אחד.

כב. הַכּוֹתֵב כָּל נֶכְסִי לְעַבְדִּי, וְעַמֵּד - חוֹזֵר
בְּנֶכְסִים, וְאֵינִי חוֹזֵר בְּעַבְדִּי; שֶׁהָרִי יֵצֵא עָלָיו שֵׁם בֶּן
חוֹרִין לָהּ.

(לד) שבמקרה כזה אם הנותן מת, כל נכסיו קנויים לעבד, וגם הוא עצמו קנוי לעצמו ויוצא לחרות. (לה) ובן חורין לא חוזר להיות עבד, והאדון יודע זאת, ולכן יש להניח שהתכוון לשחרר העבד מיד.

כג. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצִּוָּה מִחֲמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהִיָּתָה דַּעְתּוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וְדַאי, וְנִכְרַח [מובן] דְּבָרֵי זֶה מְפַלֵּל דְּבָרָיו - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּנִי מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת - אִם עַמֵּד, חוֹזֵר.

כד. וְהַמְפָּרֵשׁ [=המפליג] לֵימִם, וְהִיוֹצֵא בְּשִׁירָה [למדבר] לִי, וְהִיוֹצֵא בְּקוֹלָר [=מובל לגרודים], וְהִמְסַכֵּן, וְהוּא שֶׁקָּפֵץ עָלָיו הַחֲלִי וְהַכְּבִיד עָלָיו חֲלִילֵי - כָּל אֶחָד מֵאַרְבָּעָתָן, כְּמִצְוֶה מִחֲמַת מִיתָה הוּא לִי, וְהָרִי דְּבָרָיו כְּכֹתוּבִין וְכְּמִסּוּרִין, וְיִמְקְמִין אוֹתָן אִם מֵת; וְאִם נִצּוּל וְעַמֵּד לִי - אֶפְלוּ קָנִי מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת, חוֹזֵר בְּדִין כָּל מִצְוֶה מִחֲמַת מִיתָה.

(לו) המסע בים ובמדבר, נחשב כמסוכן. (לז) כלומר, שכל הגוף נהיה תשוש. (לח) ולמרות שהנוסעים בים ובמדבר אינם חושבים שהם הולכים למות, בכל אופן ככוונתם

טו. שִׁיר כָּלוּם [=משהו] לְעַצְמוֹ, בֵּין קָרָקַע בֵּין מִטְלָטְלִין - הָרִי זֶה מִתְּנָה בְּמִקְצָת, וְסִתְּמָהּ כִּי כְּמִתְּנָה בְּרִיא שְׁקוּנָה מִזְמָן הַתִּיבָּה. לְפִיכֵךְ אֵינִי חוֹזֵר, וְהוּא שֶׁקָּנִי מִיָּדוֹ; שֶׁמִּתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה קִנְיָנוּ, בֵּין עַמֵּד בֵּין לֹא עַמֵּד.

(כח) כאשר לא כתב מפורש שזו מתנת שכיב מרע. (כז) כמו כל מתנה, שהנותן לא יכול להתחרט לאחר שכבר נתן אותה. (כז) כמו כל מתנת בריא.

טז. בְּמָה • דְּבָרִים
אֲמֹרִים? בְּשֶׁנֶּתַן סֵתָם;
שֶׁהָרִי אָנֹכִי אוֹמְדִין דַּעְתּוֹ
וְאוֹמְרִין: 'הוּאִיל וְשִׁירָה, לֹא נִתְּנוֹן אֲלֵא לְהַקְנוֹת לוֹ מַחֲיִים כְּמִתְּנָת בְּרִיא'.

(כח) וזהו סימן שהאמין שיחיה עוד, ונתנת המתנה לא הייתה בגלל שהוא עומד למות.

יז. אֲכָל • אִם נָתַן לוֹ
הַמִּקְצָת בְּפִרוּשׁ בְּמִתְּנָת
שְׂכִיב מֵרַע, שֶׁאֵינִי קוּנָה
אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה, אֵינִי צָרִיךְ קִנְיָן, וְאִם עַמֵּד -
חוֹזֵר; וְאִם לֹא עַמֵּד, קָנָה זֶה הַמִּקְצָת. וְאִם הָיָה בֶּה
קִנְיָן, לֹא קָנָה אֲלֵא אִם בֶּן הָיָה מְצִיפָה כָּחוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יח. אֵל תִּטְעֶה בְּשְׂכִיב מֵרַע שֶׁכָּתֵב כָּל נֶכְסִי, וּפִרְשׁ שֶׁנֶּתַן הַכָּל מַעֲכָשׁוֹ וְהַקְנָה מַחֲיִים, שֶׁאֵין זֶה מִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע, אֲלֵא כִּשְׁאָר כָּל מִתְּנוֹת הַבְּרִיאִים; שֶׁאִם הִגִּיעַ הַשָּׁטֵר לִיד הַמִּקְבָּל, אוֹ שֶׁקָּנִי מִיָּד הַנוֹתֵן - קָנָה הַכָּל, וְאֵין יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ. (כט) כלומר, אל תחשוב שזוהי מתנת שכיב מרע. (ל) כלומר, דע שאין זה מתנת שכיב מרע, מכיוון שאמר במפורש שמקנה לו מחיים.

יט. הַנוֹתֵן מִתְּנָה כִּשְׁהוּא שְׂכִיב מֵרַע, וְכֵתֵב בֶּה: 'בַּחֲיִים וּבְמָוֶת', אוֹ: 'מַחֲיִים וּבְמָוֶת', בֵּין בְּכָל בֵּין בְּמִקְצָת - הוּאִיל וְכֹתוּב בֶּה 'וּבְמָוֶת', הָרִי זֶה מִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע; שֶׁזֶה שֶׁכָּתֵב בֶּה 'וּבְמָוֶת', שֶׁלֹּא יִקְנָה אֲלֵא לְאַחֵר מִיתָה; וְזֶה שֶׁכָּתֵב בֶּה 'בַּחֲיִים', סִימָן לִיִּשְׁבֵּי דַּעְתּוֹ שֶׁיִּחְיֶה מִחֲלִי זֶה לֹא.

(לא) כלומר, שמכיוון שהזכיר את מיתתו, לא רצה לפתוח פה לשטן, ולכן הוסיף וכתב שם "בחיים" או "מחיים", כתפילה ש' יציל אותו ולא ימות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. מְצִנָּה מִחֲמַת מִיתָה, אֵינוֹ צָרִיף לֹמֶר: 'גָּלוּ אֶת הַמִּתְנָה';²; אֲלֵא אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתוּבָה סֵתָם, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא מִסְתַּתֶּרֶת הִיא.

(ב) מכיוון שמפאת מצבו הוא אינו יכול להאריך בדבריו.

ג. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁאָמַר: 'יִטֵּל פְּלוֹנִי נֶכְסִי' או 'מִקְצֵת נֶכְסִי', או 'יִחְזִיק', או 'יִזְכֶּה', או 'יִקְנֶה' - כֵּלָן לְשׁוֹן מִתְנָה הֵן.³ וְכֵן אִם אָמַר: 'יִחְסֹן' - [לשון ירושה בארמית] או 'יִירֹש' עַל מִי שֶׁרְאוּי לִירְשׁוֹ, הֲרִי זֶה קִנְיָה.

(ג) ולכן, למרות שהנותן אמר בלשון עתיד, ומתנת בריא שנאמרה כך אינה נחשבת מתנה, בשכיב מרע היא נחשבת מתנה. (ד) שראוי להיות אחד מהיורשים, כגון אחד מבניו.

ד. 'הִנֵּה פְּלוֹנִי בִּהְיוֹתִי', 'נִעְמַד בִּהְיוֹתִי', 'יִשְׁעֵן בִּהְיוֹתִי' - לֹא קִנְיָה.⁴

(ה) מכיוון שבביטויים אלו יש ספק, האם הוא התכוון לתת לו במתנה או רק לאפשר לו שימוש מסוים בהם, ומצד הספק הוא לא יכול לזכות במתנה.

ה. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁכָּתַב כָּל נֶכְסֵי לְאַחֵר - אִם אֵינוֹ רְאוּי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם מִתְנָה; וְאִם רְאוּי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם יִרְשָׁהוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִירִים? בְּשֶׁהִיא הַיִּירֶשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, או אֶחָד מִכָּלל בְּנֵי בָּנָיו, או אֶחָד מִכָּלל אֲחָיו, וְכִיּוֹצֵא בִּהְיוֹת מִשְׁאָר יוֹרְשֵׁין. אֲבָל אִם כְּתָבָן לְאַחֵד מִבְּנֵי, לֹא עָשָׂהוּ אֲלֵא אֲפוֹטְרוֹפּוֹס, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(ו) ההבדל בין ירושה למתנה הוא, כאשר הנותן הוסיף ואמר "ואחריו לזה" - שאחרי מותו של המקבל, הנכסים שקיבל ממנו יעברו למישהו שלישי. במתנה אכן הנכסים עוברים לאחר מות המקבל לאדם השלישי, אך בירושה הנכסים עוברים לצמיתות ליורש ואחריו ליורשיו והאדם השלישי לא מקבלם.

ו. מִי • שֶׁאָמְרוּ לוֹ בְּשִׁעֲצַת מִיתָתוֹ: 'נֶכְסֵיךָ לְמִי הֵן? שֶׁמָּא לְפְלוֹנִי? וְאָמַר לָהֶן: 'וְאֵלֵא לְמִי' - רֹאִין: אִם רְאוּי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם מִתְנָה.

ז. גֵּר • שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֶּן שְׁאֵין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁהּ - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹרְשָׁהּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ, כִּף אֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ נֶכְסֵי בְּמִתְנָת שְׂכִיב מֶרַע, לֹא כָּל נֶכְסֵי וְלֹא מִקְצָתָן -

לעזוב את המקום הזה לצמיתות ולהשתקע במקום אחר, ולכן מתנותיהם נחשבות מתנות גמורות גם על ידי אמירה בלבד. (לט) או אם חזר לעירו הראשונה, לאחר שיצא למסע בים או במדבר.

כה. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁנָּתַק מִחֲלִי לְחֲלִי - [נרפא, ונחלה במחלה אחרת] - אִם לֹא עָמַד וְלֹא הִלָּךְ עַל מְשַׁעְנָתוֹ בְּשׁוּק⁵, מִתְנָתוֹ מִתְנָה⁶.

(מ) שחילק מתנות מנכסיו. (מא) בין החולי הראשון לחולי השני. (מב) מכיוון שבוודאי יש בו עדיין מהחולי ראשון, ומת בגללו.

כו. עָמַד בֵּין הַחֲלִי שֶׁצָּוָה בּוֹ וּבֵין הַחֲלִי שֶׁמָּת מִמֶּנּוּ, וְהִלָּךְ עַל מְשַׁעְנָתוֹ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי רוֹפְאִים⁷: אִם מִחֲמַת חֲלִי הָרָאשׁוֹן מָת, מִתְנָתוֹ קִיָּמָה; וְאִם לֹא, אֵין מִתְנָתוֹ קִיָּמָה. וְאִם הִלָּךְ בְּשׁוּק בְּלֹא מְשַׁעְנָת - אֵינוֹ צָרִיף אָמַד, אֲלֵא כְּטָלוֹ מִתְנוּתָיו הָרָאשׁוֹנוֹת.

(מג) מכיוון שהוא לא הלך עוד בצורה רגילה בלי משענת, מתעורר אצלנו ספק, אולי הוא עוד לא הבריא מהחולי הראשון.

כז. מִתְנָת שְׂכִיב מֶרַע שֶׁאֵין כְּתוּב בָּהֶּם שְׁמִתּוֹף חֲלִי זֶה שֶׁצָּוָה בּוֹ מִתְנָה⁸, וְאֵין הַעֲדִים מְצוּיִין לְשֶׁאֵל לָהֶם - אֵף עַל פִּי שֶׁהֲרִי זֶה הַמְצִיָּה מָת, הֲרִי הַמִּתְנָה כְּטָלָה; שֶׁאֵין מִיתָתוֹ רְאָיָה, שֶׁמָּא עָמַד מִחֲלִי שֶׁנָּתַן בּוֹ הַמִּתְנָה וְאַחֵר כִּף חָלָה חֲלִי אַחֵר וּמָת; לְפִיכָךְ הַנֶּכְסִים בְּחֻזְקַת הַיִּירֶשִׁין⁹, עַד שֶׁיָּבִיא רְאָיָה שְׁמִתּוֹף הַחֲלִי שֶׁנָּתַן בּוֹ מִתְנָה זֶה מָת.

(מד) אחרי מות הנותן, היו עושים שטר שישימש לראיה ביד המקבל, והיו כותבים בו שמתוך אותו חולי מת. (מה) ומכיוון שלא כתבו בו כך בשטר, יש אפשרות שהנותן התרפא מאותו חולי ומת אחר כך מחולי אחר, ואין למקבל כלום. (מו) מכיוון שהדבר ספק, מעמידים את הנכסים בחזקת הבעלים הראשונים, כדין כל ספק.

פֶּרֶק ט

המשך דיני מתנת הנוטה למות

א. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁצָּוָה וְאָמַר: 'לֹא תִּגְלוּ מִתְנָה זוֹ, וְלֹא תוֹדִיעוּ בָּהּ אָדָם אֲלֵא לְאַחֵר מוֹתוֹ'¹⁰ - הֲרִי זֶה מִתְנָה קִיָּמָה, וְאֵינָה מִתְנָה מִסְתַּתֶּרֶת¹¹; שֶׁבִּעֲצַת שִׁתְקָנָה, שֶׁהוּא אַחֵר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר: 'גָּלוּ אוֹתָהּ'.

(א) שאינה נחשבת מתנה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ד מרחשון - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכֶּתֵב כָּל נִכְסָיו לְאַחַר, וְאָמַר הִלָּה: 'אֵינִי רוֹצֶה בָּהֶן' - לֹא קָנָה. וְאָמַר תֹּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה בְּאֵלֹי יִרְשׁ אָבִיו;

(ז) כלומר, שאשתו שהתגיירה אתו, הייתה כבר מעוברת ממנו לפני שהתגיירו. (ח) מכיוון שגם הבן וגם האב הם גרים, וגר אינו יורש גר. (ט) כלומר, מכיוון שדין מתנת שכיב מרע ביורשים, הוא רק מתורת ירושה, שאפילו אם הנותן אומר במפורש שנותנם לו במתנה, הרי זה כירושה. (י) ויש חשש שיחשבו שהוא אחד מהאחים, ויוכלו לבוא לטעות בדיני ייבום במשפחה זו.

ח. לְפִיכָף, אִם נָתַן לְגַר מִשְׁאֵר הַגֵּרִים, מִתְּנָתוֹ קִיָּמָה^{יא}.

(יא) מכיוון שחשש זה קיים רק בנתינה לבנו הגר.

ט. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁהוֹדָה: 'שִׁישׁ לוֹ לְפָלוּנִי' [ממון] אֲצָלִי כֶּף וְכָף, תְּנוּהוּ לוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר: 'כָּלִי פָלוּנִי הוּא פִּקְדוֹן בְּיָדִי לְפָלוּנִי, תְּנוּהוּ לוֹ', חֲצָר פָּלוּנִית שֶׁל פָּלוּנִי הוּא, 'חֹב שִׁישׁ לִי בְּיַד פָּלוּנִי אֵינוֹ שָׁלִי, שֶׁל פָּלוּנִי הוּא' - בְּכָל אֵלֹו הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, הוֹדִיתוֹ הוֹדִיָּה^{יב}. וְאִפְלוּ הוֹדָה הַגֵּר לְבָנוֹ שֶׁאֵין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁהּ^{יג}, דְּבָרָיו קִיָּמָה^{יד}; אִפְלוּ הוֹדָה שְׂכִיב מֵרַע לְגוֹיִט^{טו}, נִתְּנִין לוֹ.

(יב) ויש להחזיר את השייך לאותו אדם אליו, אף אם השכיב מרע התרפא מחוליו. (יג) כלומר, ואפילו אם אמר שחפץ פלוני שאצלו, שייך באמת לבנו הגר שלא יכול לרשת ממנו, מחזירים את החפץ לבן ולא חוששים שיחשבו שהוא בנו לכל דבר. (יד) מכיוון שזו לא מתנה אלא הודאה שהנכסים שייכים למקבל. (טו) שאסור לתת לו מתנת חנם, ואין בו דין מתנת שכיב מרע, כמבואר להלן.

י. אֲבָל שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצָּנָה לָתֵן לְגוֹי מִתְּנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁזֶה כְּמִי שֶׁצָּנָה לַעֲבֹד עֲבָרָה בְּנִכְסָיו. וְאָמַר: 'פָּלוּנִי עֲבָדִי עָשָׂו אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין'^{טז}, אוֹ שֶׁאָמַר: 'עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין', אוֹ: 'הָרִי הוּא בֶּן חוֹרִין' - כּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין, וּמִשְׁחַרְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהַעֲבָד יִשְׁנֶה בְּמִקְצַת מִצְוֹת^{יז}.

(טז) שיצא לחירות לאחר מותו. (יז) עבד חייב במצוות שנשים חייבות בהן, ולכן הוא אינו נחשב כגוי שאסור לתת לו מתנה.

יב. אָמַר: 'פָּלוּנִית שֶׁפָּחַתִּי עָשָׂו לָהּ קוֹרֶת רוּחַ' - עוֹשִׂין לָהּ, וְאֵינָה עוֹבְדָת אֵלָא עֲבֹדָה שֶׁהִיא רוֹצֶה בָּהּ מִכָּל הָעֲבֹדוֹת הַיְדוּעוֹת לַעֲבָדִים בְּאוֹתוֹ מְקוֹם^{יח}.

(יח) מכיוון שמצווה לקיים את דברי המת.

יד. שֶׁתִּקַּט, וְאַחֵר כֶּף צָנוֹחַ [שאינו רוצה לקבל המתנה] - קָנָה; שֶׁדְּבָרֵי שְׂכִיב מֵרַע כְּתוּבִין וְכִמְסוּרִין; וְכִיּוֹן שִׁשְׁתָּק, אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

(יט) לאחר מיתת הנותן, כאשר הנכסים כבר עברו לרשותו.

טו. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכֶּתֵב לָזֶה, וְחָזַר וְכֶתֵב לְאַחֵר - הָאֲחֵרוֹן קָנָה; שִׁישׁ לוֹ לַחְזֹר עַד שִׁמּוֹתָי - בֵּין בְּכָל בֵּין בְּמִקְצַת [מהמתנה], בֵּין לַעֲצֻמוֹ בֵּין לְאַחֲרֵיכָא. וְאִפְלוּ כֶּתֵב וְזָכָה לְרֵאשׁוֹן, וְכֶתֵב וְזָכָה לְאַחֲרוֹן - הָאֲחֵרוֹן קָנָה; שֶׁשְׂכִיב מֵרַע שֶׁזָּכָה, עֲדִין מִתְּנָת שְׂכִיב מֵרַע הִיא.

(כ) מכיוון שהמתנה חלה רק אחרי המיתה. (כא) ביכולתו לחזור מהמתנה בין אם רוצה אותה בחזרה לעצמו, ובין אם הוא רוצה אותה כדי לתת למישהו אחר.

טז. אֲבָל שְׂכִיב מֵרַע שֶׁכֶּתֵב וְזָכָה, וְקָנָה מִיָּדוּכִי - אֵין לְאַחֵר קָנָן פְּלוּס^{יב}; וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר - לֹא לְאַחֵר וְלֹא לַעֲצֻמוֹ, בֵּין שֶׁנָּתַן הַכֹּל בֵּין שֶׁנָּתַן מִקְצַת.

(כב) כלומר, שבנוסף לאמירה הוא גם זיכה למקבל את המתנה על ידי קניין. (כג) מכיוון שאנו משערים שאם הוא כל כך טרח להוסיף גם זיכוי וקניין, בוודאי התכוון לתת לו את המתנה כבר כמתנת בריא.

יז. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁחָזַר בְּמִקְצַת, חָזַר בְּכָל. מִיָּצֵד? נָתַן כָּל נִכְסָיו לְרֵאשׁוֹן, וְקָנָה מִיָּדוּ בְּיָדִי לְיָפּוֹת אֶת כּוֹחִי, וְחָזַר וְנָתַן מִקְצָתוֹ לְאַחֵר, וְקָנָה מִיָּדוּ בְּיָדִי לְיָפּוֹת אֶת כּוֹחִי - הַשְּׁנִי קָנָה; אֲבָל הָרֵאשׁוֹן לֹא קָנָה פְּלוּס^{יב}, בֵּין שֶׁעָמַד בֵּין שְׁמָת.

(כד) שאם לא כן, הקניין גורע, כמובא לעיל פרק ח הלכה י. (כה) מכיוון שהנותן חזר בו מהמתנה.

יח. נָתַן מִקְצַת נִכְסָיו וְקָנָה מִיָּדוּ, וְאַחֵר כֶּף נָתַן אֶת כָּלֹן לְאַחֲרֵי וְקָנָה מִיָּדוּ בְּיָדִי לְיָפּוֹת אֶת כּוֹחִי - אִם מֵת - קָנָה הָרֵאשׁוֹן בְּמִקְצַת, וְקָנָה הָאֲחֵרוֹן אֶת הַשְּׁאָרִי^{יב}; וְאִם עָמַד - רֵאשׁוֹן קָנָה^{יב}, אֲחֵרוֹן לֹא קָנָה.

(כו) ומתנה כזו נחשבת מתנת בריא. (כז) מתנת שכיב מרע. (כח) כדין הנותן כל נכסיו שנחשב מתנת שכיב מרע. (כט) שהיא מתנה במקצת, שדינה כמתנת בריא.

יט. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁהִקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו וְלֹא שִׁיר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לח) כגון שהמתנה כללה כמה אנשים שהזכירם בשטר, וזיכה את המתנה לאחד מהם. (לט) מכיוון שהמסירה לאחד, משמשת גילוי דעת על רצונו של הנותן לקיים את הדברים הכתובים בשטר, ושאינן דעתו לחזור בו.

כו. וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר [שחייב לאחר], או בשם בן מבניו, או מן היורשין, ונתן השטר על יד שלישי ואמר לו: 'יהיה זה אצלך', ולא פירש לו פלוס, או שאמר לו: 'הנח עד שאמר לך מה תעשה', ומת - הרי זה אינו כלום.^מ

(מ) אנו משערים שהוא רק תכנן ללוות, אך בפועל עדיין לא לווה.

כלום, או הפקדון, או חלקו לעניים - אם עמד, חוזר בכלל.

(ל) במצב כזה יש ספק, האם התכוון להקנות את נכסיו ככל מתנת שכיב מרע שאם התרפא חוזר, או שמכיוון שמדובר פה בנתניה לדברים שכולם שווים בהם בכונתו לתת לחלוטין בחייו כך שגם אם התרפא אינו יכול לחזור בו. (לא) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחברו - עליו להביא ראיה.

כז. מכר פשהוא שכיב מרע, ממכרו קנים פבריא. **כח.** מכר פל נכסיו - אם המעות עצמן קימות לב - אם עמד, חוזר; ואם הוציא המעות, אינו יכול לחזור.

(לב) שמוכח מכך ששמר על הכסף ולא השתמש בו, שלא הייתה בכונתו למכור באמת אם יבריא.

כב. מתנה שהיא סתם, ולא נתפרש בה [אם] שהיה בריא כשנתן או שהיה שכיב מרע - הוא אומר: 'שכיב מרע היתילי, והרי עמדי ואחזור במתנתי', ומקבל מתנה אומר: 'בריא היה, ואינו יכול לחזור' - על המקבל להביא ראיה שלא שכיב מרע היה לו.

(לג) כלומר, ונתתי כל נכסיי שיזכה בהם המקבל לאחר מיתה. (לד) כדין כל ספק בממון, שהמוציא מחברו - עליו להביא ראיה.

לא מצא ראיה - ישבע הנותן^ל שבועת הסת [מדרבנן] ויפטר, ותעמד הקרקע בחזקת הנותן.

(לה) כדין כל המכחיש לחלוטין את דברי חברו.

כג. אכל אם היו מטלטלין ביד המקבל - מתוך שיכול לומר 'שלי הן', ישבע הסת שפריא היה כשנתן לו מתנה זו [וישאו ברשותו].

כד. מי שמת, ונמצאת מתנה קשורה לו על ירכו לו - אף על פי שהיא בעדים, וקנו מידו בדי ליפות פח אלו שנתן להם - הרי זו אינה פלוס; שאני אומר: כתבה ונמלך לו.

(לו) ואם כן בוודאי זה אינו שטר מזויף. (לז) התחרט. וחוששים לכך, מכיוון שהוא לא הורה בפיו לתת את המתנה.

כה. ואם זכה בה לאחר^{לה}, בין מן היורשין בין שאינו מן היורשין - פל הדברים שבה קנימין לט בכל מתנות שכיב מרע.

~ יום חמישי כ"ה מרחשון ~

פרק י

המשך דיני מתנת הנטשה למות

א. שכיב מרע שאמר: 'תנו מנה לפלוני', ומת - יתנו לאחר מיתה; שדברי שכיב מרע, פכתובין וקמסורין הן; ואין חוששין שמא על מנה שיש לו קבור [טמון במקום כלשהו] הוא אומר.

ב. וכן שכיב מרע שאמר: 'הלוואה או הפקדון שיש לי ביד פלוני, תנו אותה לפלוני' - דבריו קנימין, ואינו צריך למעמד שלשתן^א.

(א) במתנת שכיב מרע כזו, אין צורך שהלווה או השומר והמקבל יהיו נוכחים.

וכן אם אמר: 'תנו שטר [חוב שחייב לו] פלוני לפלוני', זכה במה שיש בשטר^ב, וכאלו כתב ומסר, אף על פי שלא משה השטר; ואין היורש יכול למחל שטר זה, שנתן במתנת שכיב מרע.

(ב) כלומר, לא רק בנייר של השטר, אלא גם במה שכתוב בו. (ג) שטר מתנה על השטר הזה.

ומפני מה המוכר או הנותן שטר חוב לחברו וחזר היורש ומחלו, מחול, ושכיב מרע שנתן שטר חוב, אין היורש יכול למחלו?

השנת הראב"ד

ומפני . . . מדבריהם א"א יש כאן שיבושים והגהתי אותם מדעתי וכבר פירש הרב ז"ל הטעם פ' הכותב שדברי שכ"מ ככתובים וכמסורין דמו שחכמים עשאוה כשל תורה כמי שקבל המתנה והטעם שכתוב כאן הוא יותר טוב ומספיק ממ"ש הרב ז"ל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא) אם התובע טוען בוודאות שאביהם לא אמר להם שפרע, הם צריכים להישבע ככל אדם שכוfer בכל התביעה.

ט. אָמַר 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: 'חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אָבֵא: פְּרַעְתִּינוּ' - אֵין נֶאֱמָנִין.^ב

(יב) מכיוון שאמר "תנו", בוודאי דקדק היטב בדבר וידע שלא פרע, ואינו נאמן לומר שנזכר אחר כך.

י. אָמַר: • מְנָה לְפָלוֹנִי

פְּדִי, וְאָמְרוּ יְתוּמִין:

נִתְּנָנוּ^ג - אֵין נֶאֱמָנִין;

שֶׁהָיָה לֹא אָמַר 'תָּנוּ',

וּמִיָּנִין יָדְעוּ שֶׁחִיבִין

לָתֵן?

השנת הראב"ד

אמר... ליתן א"א בחיי ראשי טעות גדול טעה בזה ובשביל שראה בגמרא אדרבא איפכא מסתברא כתב את כל זה וחס ושלום שלא נתכוונו לכך אלא כמי שאומר אם שמעת חילוק בזה א"א כך אלא כך ולעולם בין בזה ובין בזה נאמנים שאם הודה כמערים שלא להשביע את בניו הרי שאין חייבין ליתן ואם כמודה איך נאמר מנין היו יודעין שהן חייבים ליתן הרי יודעין ומצווים וכשאמרו עשינו מצות אבינו נאמנין ותו לא מיד, ועוד י"ל כי מה שהקשו בגמרא אדרבא איפכא מסתברא על דין אמת הקשו דמנה לפלוני בדי הודאה היא וכדברי בריא הוא ואם נכתב כמלוה בשטר הוא ויש בה פנים שלא יהו נאמנים לומר פרענו אבל תנו שהוא לשון מתנה אם לא אמר כתובו אע"פ שכתבו העדים ונתנו לו יכולין לומר פרענו וזהו איפכא מסתברא, מיהו כל זמן שלא נכתבה ונמסרה שטר ההודאה נאמנים לומר פרענו ואף בחיוב ב"ד כן.

יג) שהם פרעו בעצמם, בניגוד להלכות הקודמות, שטענתם הייתה שאביהם פרע. (יד) ויכול להיות שאמר חייב לפלוני רק כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להם ממון, כדלעיל הלכה ג.

יא. אָמַר: 'תָּנוּ', וְאָמְרוּ יְתוּמִים: 'נִתְּנוּ' - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁפָּעִין הָסֵת שְׁנֵתָנוּ.

יב. שְׂכִיב מֶרַע שְׁנָתָן מְנָה לְאַחַד וְאָמַר לוֹ: 'הוֹלֵךְ מְנָה זֶה לְפָלוֹנִי', הֵלֵךְ וּמָצָאוּ שְׁמַת - אִם קָיָם הָיָה בִּשְׁעָה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֶרַע^ט, וְנִתְּנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי שְׁנִשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שֶׁדְּבָרֵי שְׂכִיב מֶרַע, בְּכַתוּבִין וּבְמִסְוִירֵין הֵי'י. וְאִם לֹא הָיָה קָיָם, יִחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי הַמְּשַׁלֵּחַ; שֶׁאֵין קִנְיָן לְמָת.

יג. שְׂכִיב מֶרַע שְׁנָתָן מְנָה לְאַחַד וְאָמַר לוֹ: 'הוֹלֵךְ מְנָה זֶה לְפָלוֹנִי', הֵלֵךְ וּמָצָאוּ שְׁמַת - אִם קָיָם הָיָה בִּשְׁעָה שְׁנָתָן לוֹ הַשְּׂכִיב מֶרַע^ט, וְנִתְּנוּ לְיֹרְשֵׁי מִי שְׁנִשְׁתַּלְּחוּ לוֹ; שֶׁדְּבָרֵי שְׂכִיב מֶרַע, בְּכַתוּבִין וּבְמִסְוִירֵין הֵי'י. וְאִם לֹא הָיָה קָיָם, יִחְזְרוּ לְיֹרְשֵׁי הַמְּשַׁלֵּחַ; שֶׁאֵין קִנְיָן לְמָת.

טו) סתם כך, כאשר הנותן משתמש בלשון "הולך", המקבל זוכה רק כשיגיע הדבר לידו, אך בשכיב מרע גם כאשר הוא אומר הולך, המקבל זוכה מיד. טז) שאז יכול היה השליח לזכות בעבורו. יז) ואינו צריך קניין, ולמרות שמתנת שכיב מרע קונה רק לאחר מיתה וכאן הרי מת המקבל בחיי השכיב מרע? - כיוון שטרח ונתן המנה לשליח בוודאי דעתו שיקנה מיד.

יג. שְׂכִיב מֶרַע שְׁאָמַר: 'תָּנוּ מְאֵתִים זֶז לְפָלוֹנִי, וְשִׁלַּשׁ מְאֹת זֶז לְפָלוֹנִי, וְאַרְבַּע מְאֹת זֶז לְפָלוֹנִי' - אֵין אוֹמְרִין: 'כָּל הַקֹּדֶם בִּשְׁטַר זָכָה' [אלא זמנם שוה]^ח. לְפִיכָף, אִם לֹא הָיְתָה תְּשַׁע מְאֹת - חוֹלְקִין

מִפְּנֵי שֶׁקִּנְיָן הָרְאִיָּה שְׂבִשְׁטַר, מְדַבְּרִיהֶם. לְפִיכָף, הַיּוֹרֵשׁ, עֲדִין זֶה הַשְּׁטַר שֶׁלֹּו הוּא מִן הַתּוֹרָה וּמוֹחֵל; וּמִתְּנַת שְׂכִיב מֶרַע - אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהֶם, עָשׂו אוֹתָהּ כְּשֶׁל תּוֹרָה, וּכְאִלוּ קָנָה מִמּוֹן שְׂבִשְׁטַר מִן הַתּוֹרָה, וְהָגִיעַ לְיָדוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר לְיֹרֵשׁ בּוֹ קִנְיָן, וּלְפִיכָף אֵינוֹ מוֹחֵל.

ג. שְׂכִיב מֶרַע שְׁאָמַר: 'מְנָה לְפָלוֹנִי בְּיָדִי' - אִם אָמַר 'תָּנוּ', נִתְּנִין; לֹא אָמַר 'תָּנוּ', אֵין נִתְּנִין, שְׁמָא לֹא אָמַר 'מְנָה יֵשׁ לְפָלוֹנִי בְּיָדִי', אֲלֵא פְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ עַל יוֹרְשָׁיו שֶׁיֵּשׁ לָהֶן מִמּוֹן.

ד. לְפִיכָף, אִם אָמַר דְּבָר זֶה דְּרָף הוֹדָאָה, וְלֹא הָיָה שֵׁם חֲשֵׁשׁ עֲרָמָה - נִתְּנִין, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר 'תָּנוּ'.

(ד) כלומר, שניכר מדבריו שזו הודאה רצינית.

ה. פְּיוּצָא בּוֹ, רָאוּ אֶת אֲבִיהֶן שֶׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשִׂדָּה תְּבָה וּמִגְדָּל [אֵין], וְאָמַר: 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', 'שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן' - אִם כְּמוֹסֵר דְּבָרָיו לָהֶן^ה, הָרִי דְּבָרָיו קִנְיָן; אִם פְּמַעֲרִים^ו, לֹא אָמַר כְּלוֹם.

(ה) בלשון ציווי. ו) שלא יחשבו שהוא עשיר.

ו. וְכֵן אִם בָּא אֶחָד וְאָמַר לָהֶן: 'אֲנִי רְאִיתִי אֶת אֲבִיכֶן שֶׁהִטְמִין מְעוֹת בְּשִׂדָּה תְּבָה וּמִגְדָּל, וְאָמַר שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן, שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן' - אִם הָיוּ טְמוּנִין בְּבֵיתוֹ, לֹא אָמַר כְּלוֹם^ז; בְּשִׂדָּה^ח, דְּבָרָיו קִנְיָן. כָּלֵלוּ שֶׁל דְּבָר: כָּל שֶׁאִלוּ יָכוֹל לְטָלֵן, דְּבָרָיו קִנְיָן; וְאִם לֹאוּ, לֹא אָמַר כְּלוֹם.

ז) במקום שהעד אינו יכול להגיע אליו. ח) שאין מוציאים מאדם ממון על פי עד אחד. ט) במקום שהוא יכול לקחת בעצמו. י) מאמינים לו מכיוון שאם היה רוצה לשקר הוא היה לוקח את הכסף הזה וטוען שהוא שלו.

ז. הָרִי שֶׁהָיָה מַצְטַעַר עַל מְעוֹת שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אֲבִיו, וְלֹא יָדַע הֵיכָן הִחְבִּיאָן, וְאָמְרוּ לוֹ בְּחִלּוֹם: 'כֹּף וְכֹף הֵן, וּבְמָקוֹם פְּלוֹנִי הֵן, וְשֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', אוֹ 'שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן', וּמָצָאָן בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ, וְכִמְנָן שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ - זֶה הָיָה מַעֲשֵׂה, וְאָמְרוּ חֻקִּים: 'דְּבָרֵי חִלּוּמֹת - לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹדִידִין' [ואינו חייב להחזירם]. ח. שְׂכִיב מֶרַע שֶׁהוֹדָה שֶׁיֵּשׁ לְפָלוֹנִי בְּיָדוֹ מְנָה, וְאָמְרוּ יְתוּמִים: 'חֲזֹר וְאָמַר לָנוּ אֲבִינוּ: פְּרַעְתִּינוּ' - נֶאֱמָנִין, וְנִשְׁפָּעִין^י עַל זֶה שְׁבוּעַת הָסֵת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאִם הִחֲזֹק שְׁמוֹ רֵב טוֹבִיָּה, אֵינוֹ נוֹטֵלָן; וְאִם הִיָּה שְׂכִיב מְרַע גָּס [=רגיל] **בוּ, וְקוֹרָא אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ - נוֹטֵלָן.**

(ב) למרות שיש בסביבה אדם נוסף ששמו טוביה, מכיוון שזה שלפנינו הזדרז לבוא, נותנים לו, ובוודאי המת התכוון לתת לו, ואין חשש לרמאות, שהרי סוף הדבר להתגלות. (ג) מכיוון שהוא אינו מזוהה כטוביה סתם, שלרב לא היה קורא בשמו.

ג. פֶּאוּ שְׁנִים לְתַבְעַ, וְכָל אֶחָד מֵהֶן מִחֲזֹק שְׁמוֹ 'טוֹבִיָּה' - אִם הִיָּה אֶחָד מֵהֶן תַּלְמִיד חֲכָמִים, תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; אִין בְּהֵן תַּלְמִיד חֲכָמִים, וְהִיָּה בְּהֵן שְׁכֵן אוֹ קְרוֹב - הוּא קוֹדֵם; הִיָּה אֶחָד שְׁכֵן וְאֶחָד קְרוֹב, הַשְּׁכֵן קוֹדֵם. שְׁנֵיהֶם קְרוֹבִים אוֹ שְׁנֵיהֶם שְׁכָנִים אוֹ שְׁנֵיהֶם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, יַעֲשׂוּ הַדִּינִין כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאָה לָהֶם: כָּל מִי שֶׁדַּעַתָּן נוֹטֵה שַׁעַל זֶה אָמַר, נוֹתֵנִין לוֹ. וְכֵן אִם הָיוּ רַבִּים.

(ד) כי מן הסתם רוצה אדם, ההולך למות, להנות תלמיד חכם מנכסיו, שזו מצווה גדולה. (ה) בהתאם למה שנאמר במשלי כז, י: "טוב שכן קרוב מאח רחוק".

ד. שְׂכִיב מְרַע שְׁאֹמֵר: נְכָסֵי פְּלוֹנִי וּפְּלוֹנִי וּפְּלוֹנִי - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ, אֶפְלוֹ הֵן מֵאָה. ה. אָמַר: 'נְכָסֵי פְּלוֹנִי וּלְבָנִי' - פְּלוֹנִי נוֹטֵל מִחֲצָה, וְכָל בְּנֵי מִחֲצָה. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁאֹמֵר לֹאֲשׁוֹ: 'נְכָסֵי לֵידָ וּלְבָנֶיהָ, וְאֶמְרוּ חֲכָמִים: 'תִּטַּל הִיא מִחֲצָה, וְכָל הַבָּנִים מִחֲצָה'.

ו. אָמַר: • 'לְפְּלוֹנִי

וּפְּלוֹנִי וּבְנֵי פְּלוֹנִי' - נוֹטֵלִין בְּנֵי פְּלוֹנִי מִחֲצָה, וְהַשְּׁנִים הָרֵאשׁוֹנִים מִחֲצָה.

ז. שְׂכִיב • מְרַע

שְׁאֹמֵר: 'יִחְלַק פְּלוֹנִי בְּנָכְסֵי' - יִטַּל מִחֲצָה. 'תֵּנוּ חֶלֶק לְפְּלוֹנִי בְּנָכְסֵי' - יִטַּל אֶחָד מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר; וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹדָה שִׁיטַּל רִבְעֵי הַנְּכָסִים.

(ו) שזו הייתה כוונתו במילה "יחלוק" - שייקח חצי מנכסיו.

ח. שְׂכִיב מְרַע שְׁאֹמֵר: 'תֵּנוּ חֶלֶק לְפְּלוֹנִי בְּבוֹר הַיֵּין שֵׁישׁ לִי' - יִטַּל רִבְעֵי הַיֵּין. אָמַר: 'תֵּנוּ לוֹ בּוֹ

הַנְּמָצָא לִפִּי [ערך] **מָה שֶׁתֵּבַח לָהֶן** [ע"ד שמשלמים כדלהלן] **יט. וְאִם יֵצֵא עָלָיו שְׁטֵר חוֹבִי - גּוֹבָה מִפְּלָן, מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד פֶּפִּי** [ערך] **מָה שֶׁנָּתַן לוֹ. פִּיצֵד? הִיָּה הַחוֹב אַרְבַּע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים - בַּעַל הַמֵּאִתִּים נוֹתֵן מֵאָה, וּבַעַל הַשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, וּבַעַל הָאַרְבַּע מֵאוֹת נוֹתֵן מֵאִתִּים.**

(יח) מכיוון שאדם לא יכול לומר שני משפטים בבת אחת, והוא התכוון בעצם לתת לכולם בבת אחת. (יט) כלומר, לפי האחרונים. (כ) אחרי שכולם קיבלו את המתנה בבת אחת.

יך. אֲבָל אִם אָמַר: 'תֵּנוּ מֵאִתִּים זֶוּז לְפְּלוֹנִי, וְאֶחָד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לְפְּלוֹנִי, וְאֶחָד אַרְבַּע מֵאוֹת לְפְּלוֹנִי' - כָּל הַקּוֹדֵם בְּשְׁטֵר זָכָה יי. לִפִּיקָה, אִם יֵצֵא עָלָיו שְׁטֵר חוֹב, גּוֹבָה מִן הָאַחֲרוֹן; אִין לוֹ, גּוֹבָה מִשְׁלָפְנֵי בְּנֵי.

(כא) שהדגיש את הקדימה והאחרון. (כב) שאם אין סכום מספיק בעיזבונו לחלוקת כולם, ייקח הראשון, שקיבל את המתנה, לפני אלו שבאים אחריו.

טו. שְׂכִיב מְרַע שְׁאֹמֵר: 'יְדוֹר פְּלוֹנִי בְּבֵית זֶה, יֵאֱכַל פְּלוֹנִי פִּרוֹת דָּקָל זֶה' - לֹא אָמַר כְּלוּם; שְׁלֹא הִקְנָה לָהֶם דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁהִדִּירָה וְהֵאֱכִילָה וּכְיוּצָא בְּהֵן. הָרִי הֵן כְּדַבּוֹר וּכְשִׁנָּה שְׁאִינָן נִקְנִין. אֲבָל אִם אָמַר: 'תֵּנוּ בֵּית זֶה לְפְּלוֹנִי כְּדִי שִׁדּוֹר בּוֹ עַד זְמַן פְּלוֹנִי', אוֹ: 'תֵּנוּ דָּקָל זֶה לְפְּלוֹנִי כְּדִי שִׁאֱכַל פְּרוֹתָיו' - דְּבָרָיו קִימִין; שֶׁהָרִי הִקְנָה לָהֶן הַגּוֹף לַפִּרוֹת, וְהַגּוֹף דָּבָר שֵׁישׁ בּוֹ מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

פָּרָק יא

המשך דיני מתנת הנוטה למות

א. שְׂכִיב מְרַע שְׁאֹמֵר: 'נְכָסִים אֱלוֹ לְבָנִי', אִין הַבָּנוֹת בְּכָלֵל. הִיָּה לוֹ בֶּן אֶחָד וּבֵת אַחַת, אוֹ בֶּן וּבֵת הֶבֶן - אֵף עַל פִּי שְׁאֹמֵר 'לְבָנִי', שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, אִין נוֹתֵנִין אֶלָּא לְבָנוֹ; שֶׁהֶבֶן הָאֶחָד נִקְרָא 'בָּנִים'.

(א) דווקא שכיב מרע אינו מתכוון בדבריו אלו גם לבנותיו, מכיוון שבשעת מיתתו אדם אינו רוצה לעקור נחלה דאורייתא, אבל בריא שמתבטא כך מתכוון גם לבנותיו.

ב. שְׂכִיב מְרַע שְׁאֹמֵר: 'נְכָסֵי לְטוֹבִיָּה, וְמָת, וּבָא אֶחָד שֶׁשְּׁמוֹ טוֹבִיָּה, וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא' - נוֹטֵלָן.

וְהַבְהֶמָה וְהָעוֹפֹת, וְהַתְּפִלִּין עִם שְׂאֵר סִפְרִים; הַפֶּלַח
בְּכָלֵל נִכְסִים. אָבֵל סִפֵּר תּוֹרָה, יֵשׁ בּוֹ סִפְקָא אִם הוּא
בְּכָלֵל נִכְסִים אוֹ אֵינוֹ^{טז}; לְפִיכָךְ אִם תִּפְשׂוּ, אֵין
מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ.

(טז) מכיוון שמצד אחד אסור למכור אותו לכל מטרה, אך מצד שני ישנן מטרות שמותר למכור אותו עבורן, כגון כדי לשאת אישה.

טז. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר: 'תָּנּוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי
בְּנֵי בְכוּרֵי בְּרָאוֹי' לוֹ^{יז} - נוֹטֵלָן, וְנוֹטֵל^[גם את]
בְּכוּרָתוֹ.

(יז) אלו מילים מיותרות, והן באות לרבות שמקבל אותם כחלק נוסף על חלק הבכורה שלו.

יז. אָמֵר: 'בְּכֻרָתוֹ' - יָדוּ עַל הָעֲלִיוֹנָה: רָצָה חֶלֶק
בְּכוּרָה, נוֹטֵל; רָצָה מֵאֲתִים זֶזוּ, נוֹטֵל.

יח. וְכֵן אִם אָמֵר: 'תָּנּוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִית אֲשֵׁתִי
בְּרָאוֹי לָהּ'^{יח} - נוֹטֵלָתָן, וְנוֹטֵלָת בְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמֵר:
'בְּתֻבָּתָהּ' - יָדָה עַל הָעֲלִיוֹנָה.

(יח) כאן המילים המיותרות, באות לומר שהיא מקבלת סכום זה בנוסף לסכום המגיע לה מהכתובה שלה.

יט. אָמֵר: 'תָּנּוּ מֵאֲתִים זֶזוּ לְפָלוֹנִי בַּעַל חוּבִי
בְּרָאוֹי לוֹ' - נוֹטֵלָן, וְנוֹטֵל חוּבוֹ. אָמֵר: 'בְּחוּבוֹ' -
אֵין לוֹ אֵלָא חוּבוֹ.

כ. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר: 'תָּנּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ
לְפָלוֹנִי, וְיֵשָׁא בִּתִּי' - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁנָּתַן לוֹ שְׂתִי
מִתְּנוּת, כָּל אֵיזָה מִהֶן שִׁירָצָה - יָקָח; לְפִיכָךְ, אִם
רָצָה לְקַח הַמַּעוֹת, וְלֹא יֵשָׁא הַבֵּת - יָקָח. אָבֵל אִם
אָמֵר: 'יָקָח בִּתִּי וְתָנּוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ' - הָרִי זֶה
תְּנֵאִיט, וְלֹא יָזַכָּה בַּמַּעוֹת עַד שִׁיקָח הַבֵּת.

(יט) למרות שלא כפל את תנאו, וכל תנאי שאינו כפול אינו תנאי, בשכיב מרע, לא הצריכו דיני תנאי כשם שלא הצריכו בו קנין, שלא תיטרף דעתו עליו.

כא. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר: 'תָּנּוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ
לְפָלוֹנִית בִּתִּי בְּתֻבָּתָהּ', אוֹ 'לְבְּתֻבָּתָהּ' - אִם הָרִף
אֲנִשִּׁי הָעִיר לְהוֹסִיף בְּשׂוּמַת^[בהערכת שווי] הַנְּדוּנָא,
וְלִכְתֹּב שְׁנֵה מְנָה בְּמֵאֲתִים^י - אֵינָה נוֹטֵלָת אֵלָא
מֵאֲתִים; שֶׁהָרִי לֹא אָמֵר 'אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ' סָתֵם,
אֵלָא 'בְּתֻבָּתָהּ'; פְּלוֹמֵר: 'תָּנּוּ לָהּ מָה שֶׁתִּהְיֶה
שׂוּמָתָהּ בְּתֻבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זֶזוּ'.

חֶלֶק בְּחִבְתִּי^י - הָרִי מַעֲטִי, וְיֵטֵל שְׁמִין^[=שמינית]
הַיֵּין. אָמֵר: 'תָּנּוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק לְקִדְרָה'^ט - נוֹטֵל חֶלֶק
מִשְׁנִים עֶשֶׂר מִן הַיֵּין. אָמֵר: 'תָּנּוּ לוֹ בּוֹ חֶלֶק
לְטַפְחִי'^[=כד שתי קטן] - נוֹטֵל חֶלֶק מִשְׁשָׁה עֶשֶׂר מִן
הַיֵּין שְׁבִבּוֹר, שֶׁהָרִי גָלָה דַּעְתּוֹ שֶׁלְּחֶלֶק מוֹעֵט נִתְפָּן.

(ז) למלא מהבור לתוך החבית. (ח) שמילת ל"חבית" באה למעט ממידת הבור. כלומר, שצריך מהבור, רק כדי למלא חבית. (ט) מה שצריך לשים בקדרה, הקטנה מחבית.

ט. וְאֵין גּוֹמְרִין מִן הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ לְדִין אַחֵר.
(י) מכיוון שאנחנו לא יודעים את הסיבה לכמויות הללו.

י. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר: 'תֵּטֵל אֲשֵׁתִי בְּאֶחָד מִן
הַבָּנִים'^{יא} - נוֹטֵלָת בְּאֶחָד מִבָּנָיו; וְאִם נוֹלְדוּ לוֹ בָּנִים
אַחֵר הַצּוֹאָה - מַצְטַרְפִּין עִם אֵלּוּ שֶׁהָיוּ בְּשַׁעַת
הַצּוֹאָה, וְנוֹטֵלָת חֶלֶק עִם כָּלָן.

(יא) כלומר, חלק שווה כאחד מהבנים.

יִצְדָּר? הָיוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, וְלֹא־אֶחָד
מֵהֶם נוֹלְדוּ לוֹ שְׁנַיִם - נוֹטֵלָת חֶלֶק בְּאֶחָד מִן
הַחֲמִשָּׁה, שֶׁהוּא שְׁתּוֹת^[=ששית מכל] הַמָּמוֹן.

יא. וְאֵינָה נוֹטֵלָת עִמָּהֶן אֵלָא בְּנִכְסִים שֶׁהָיוּ לוֹ
בְּשַׁעַת הַצּוֹאָה, אָבֵל נִכְסִים שֶׁבָּאוּ לוֹ אַחֵר הַצּוֹאָה
- אֵין לָהּ בָּהֶן חֶלֶק; שְׂאִין אֲדָם מִקְנֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ
בְּרִשְׁתּוֹ.

יב. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר: 'מִטְּלָטְלִין שְׁלִי לְפָלוֹנִי'
- נוֹטֵל כָּלִי תִשְׁמִישׁוֹ, אָבֵל לֹא חֲטִים וּשְׁעוּרִים
וְכִיּוּצָא בִּהְיָ^{יב}; אָמֵר: 'כָּל מִטְּלָטְלִין שְׁלִי' - נוֹטֵל
הַכֹּל.

(יב) שאדם לא רגיל לקרוא להם "מטלטלין" בדרך כלל.

יג. וְהַעֲבָדִים בְּכָלֵל הַמִּטְּלָטְלִין^{יג}; אָבֵל לֹא רַחִים
הַתְּחַתּוּנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ, שֶׁהָרִי הִיא מְחַבֵּרַת בְּאַרְצִי^{יג}.
(יג) אם אמר "כל מטלטלין", מכיוון שאפשר לקחת ולהסתיר אותם. (יד) ולא רגילים לטלטל אותה.

יד. אָמֵר: 'כָּל הַמִּטְּלָטְלִין^{יד}' - נוֹטֵל אֶף הַרְחִים
הַתְּחַתּוּנָה וְכִיּוּצָא בָּהּ.

(טו) מובן, כל מה שאפשר לטלטל, אפילו אם לא נוהגים לעשות כן.

טו. שְׂכִיב מֵרַע שְׂאֵמֶר: 'נִכְסֵי לְפָלוֹנִי' - נוֹטֵל כָּל
הַמִּטְּלָטְלִין וְכָל הַקְּרָקְעוֹת, וְהַבְּגָדִים וְהַעֲבָדִים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

סוֹפְדִין אוֹתוֹ. 'אֵל תִּקְבְּרוּהוּ מִנְכָּסֵיו' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׂיַחְוֹס עַל מָמוֹן בְּנִי, וַיִּפֹּל עֲצָמוֹ עַל הַצָּבוֹר, שְׁאָסוּר לְהַנִּיחוֹ בְּלֹא קְבוּרָה; אֶלָּא פּוֹפִין אֶת הַיִּירָשִׁין לְקַבְּרוֹ מִנְכָּסֵיו.

(כד) מכיוון שהקבורה היא מצווה, אך אמירת הספדים היא רשות.

פֶּרֶק יב

מתנת שכיב מרע הכוללת תנאי

א. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: 'בְּנִי פְּלוֹנִי יִירָשֵׁנִי' - הָרִי זֶה יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ לְבָדּוֹ, וְלֹא יִירָשׁוּ שְׁאָר הַבְּנִים. וְכֵן אִם אָמַר עַל בֵּית בֶּן הַבְּנוּתִי, אוֹ אֶחָד בֵּין הָאֲחִין, אוֹ שְׁאָר הַיִּירָשִׁין - דְּבָרָיו קִיָּמִין.

(א) הדיוק בהלכה זו הוא, שהשכיב מרע אמר לשון ירושה, ולכן קיום צוואה זו שייך דווקא אם ציווה כך על אחד מיורשיו על פי דין. (ב) בבת בין הבנות, כשאין בנים; באח בין האחים, כשאין לא בנים ולא בנות. ובשאר יורשים, כשרק הם היורשים, ואין אחרים קודמים להם.

ב. אֶבֶל הַבְּרִיא [שאמר כן], אֵין דְּבָרָיו קִיָּמִין.

ג. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: 'נָכְסִי לְפְלוֹנִי, וְאַחֲרָיו לְפְלוֹנִי' - אֵין לְשָׁנִי אֶלָּא מִה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן.

(ג) אחרי מות הראשון. (ד) כלומר, הראשון לא צריך לשמור על כל הנכסים כדי שיגיעו בשלימותם אחרי מותו לשני, מכיוון שבחיינו הם שייכים לו באופן מוחלט.

ד. וְאִם הָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירָשׁוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בֶּן מִקְּלָל הַבְּנִים - אֵין לְשָׁנִי בָּלוֹם; שְׂקָל לְשׁוֹן מִתְּנָה לִיִּירָשׁ, הָרִי הִיא פְּלוֹנִי יִירָשָׁה; וִירָשָׁה - אֵין לָהּ הַפֶּסֶק, וְאֵין עַל פִּי שְׁאָמַר 'וְאַחֲרָיו לְפְלוֹנִי'.

ה. אֶבֶל הַבְּרִיא שֶׁנָּתַן מִתְּנַת בְּרִיא עַל דֶּרֶךְ זֶה, וְכָתַב לָזֶה: 'נָכְסִי לָךְ וְאַחֲרָיו לְפְלוֹנִי' - אֵין לְשָׁנִי אֶלָּא מִה שְׁשִׁיר רֵאשׁוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירָשׁוֹ, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה רָאוּי לִירָשׁוֹ.

(ה) מכיוון שזו מתנה רגילה שיש לו אפשרות לשות בה תנאי כזה.

ו. שְׂכִיב • מֵרַע

שְׁאָמַר: 'נָכְסִי לָךְ וְאַחֲרָיו לְפְלוֹנִי, וְהָיָה הָרֵאשׁוֹן רָאוּי לִירָשׁוֹ, וּפְרֵשׁ וְאָמַר: 'לֹא מְשׁוּם

השנת הראב"ד

שכיב... להם א"א כל מ"ש בכאן לא כתב אלא להזהר מן הקושית ממה ששלח רב אחא עם ברייתא זו של תנו שקל לבני בכל שבת כר' ולא היה צריך לזה וגם זה הטעם אינו מוטעם ויש לנו טעם יפה.

(כ) בשטר הכתובה כתובים את שווי הנכסים שהאשה מביאה לבית ושייכים לה, וכן את סכום ההתחייבות שהבעל מתחייב לתת לה במקרה של גירושין. בזמנם היו מקומות בהם נהגו לכתוב בשטר הכתובה סכום גדול יותר משווים האמיתית של נכסי האשה כדי להגדיל את כבודה, וההלכה היא שבמקרה של גירושין הבעל צריך להחזיר לה רק כפי השווי האמיתי של הנכסים שהיא הביאה ולא כפי שווים המופרז הכתוב בכתובה.

כב. אָמַר: 'תָּנוּ נְדוּנָא לְבִתִּי כֶּן וְכֶן בְּגָדִים, וְכֶן וְכֶן פְּלִים', וְזָלוּ הַבְּגָדִים וְהַפְּלִים אַחֵר בֶּן - הָרוּחַ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ כְּשֶׁעַר הַזֹּל. וְכֵן אִם אָמַר: 'תָּנוּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזִי דָמִי הֵינִי לְבִתִּי', וְהוֹקֵר הֵינִי - הָרוּחַ לִיתוּמִים, וְנוֹתְנִין לָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זָזִי בְּלִבָּד.

מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה יוֹצֵא בְּקוֹלָר [הובל לגרדום], וְאָמַר: 'תָּנוּ לְפְלוֹנִי אַרְבַּע מֵאוֹת זָזִי מִיִּין מְקוֹם פְּלוֹנִי', וְאָמַרְו חֲכָמִים: 'יִטַּל אַרְבַּע מֵאוֹת זָזִי מִדָּמִי אוֹתוֹ הֵינִי, שְׁלֹא נִתְּפוֹן זֶה לְתֵן לוֹ מִן הֵינִי מִשְׁקַל אַרְבַּע מֵאוֹת זָזִי, וְלֹא נִתְּפוֹן אֶלָּא לְדָמִים; וְזֶה שִׁיחֲדָן בֵּינִי, לִיפְתּוֹת אֶת כַּחוֹכֵי.

(כא) מכיוון שהוא לא הזכיר בדבריו 'משקל'. (כב) להבטיח שאכן יתנו לו.

וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁאָמַר: 'הִדְקַל לְבִתִּי וְנָתַתְּ, וְהַנִּיחַ שָׁנִי חֲצִי דְקָלִי; וְאָמַרְו חֲכָמִים: 'תִּטַּל הַשָּׁנִי חֲצִי, שְׁלֹזָה נִתְּפוֹן, וְהֵן שְׁקָרָא דְקָל'.

(כג) שיש לו שותפות בשני דקלים נפרדים, בכל אחד מהם - חצי.

וְשׁוֹב מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁאָמַר: 'תָּנוּ לְפְלוֹנִי בֵּית הַמַּחְזִיק [שיש מקום בתוכו ל]מֵאָה בְּדִין, וְנִמְצָא הַבֵּית שִׁישׁ לָזֶה הַמַּצָּה מַחְזִיק מֵאָה וְעֶשְׂרִים [כדים], וְאָמַרְו חֲכָמִים: 'זָכָה בְּבֵית זֶה; שֶׁהַדְּבָרִים מְרַאִין שֶׁפְּנוֹתוֹ לָזֶה הָיְתָה; שְׂקָל הַנּוֹתֵן, בְּעֵין יָפָה נּוֹתֵן. וְכֵן כָּל כִּיּוּצָא בְּדְבָרִים אֵלוֹ.

כג. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: 'תָּנוּ לְבָנִי שְׂקָל בְּכָל שְׁבֹת' [=שבע], אוֹ שְׁאָמַר: 'אֵל תָּתֵנוּ לָהֶם אֶלָּא שְׂקָל', וְנִמְצָא שְׁאֵין מְסַפִּיק לָהֶם אֶלָּא סֵלַע [=שני שקלים] בְּכָל שְׁבֹת - נּוֹתְנִים לָהֶם כָּל צָרְכָן; שְׁלֹא נִתְּפוֹן זֶה לְהַרְעִיב אֶת בְּנָיו, אֶלָּא לִזְרֹז אוֹתָן, שְׁלֹא יִירָיוּחַ בְּהוֹצָאָה [=יגדילו את ההוצאות] יָתֵר מִדִּי.

כד. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁצָּהָה וְאָמַר: 'אֵל יִסְפְּדוּהוּ', אֵין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא עשה פלוס^י. וכן אם נתן במתנת שכיב מרע, אפלו לאחרים - לא עשה פלוס; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא

מפרש אותו ענין דרב ביבי כדרך שכתב בכאן אימר דאמר רשב"ג שנתן לאחר אבל לעצמו כגון שנתן לבנו קטן שהוא אוכל הפירות מי אמר ואם כך הוא מפרש נותן לבנו גדול מנין לו שלא הועיל כי אם לדעת ר"י בן ברוקא והוא אמר שלא אמר ר"י בן ברוקא בבריא.

לאחר מיתה, ובשמימות - קנה השני.

(יב) שאם הראשון עבר ומכר, השני לא יכול להוציא מיד הלקוחות. (יג) מכיוון שאת זה בדיוק התכוון הנותן לשלול - שהראשון לא יעביר זאת ליורשיו, אלא השני יקבל.

יא. הנה חוב על הראשון, או כתבת אשה^י, ובאו לבית דין להפריע מנכסים אלו - אף על פי שהראשון קנס - אין בית דין מגבין אותן מגוף הנכסים, אלא מן הפירות בלבד שמין להם.

(יד) שגירש את אשתו וחייב להביא לה את הסכום הנקוב בכתובה.

מת הראשון, ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין מגבין להם פלוס^י; אפלו עשאן היפותקי (=יחד אותם לגביית) או שייחדן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו פלל, שהרי הן של שני. (טו) לא מהגוף ולא מהפירות, מכיוון שהכל שייך לשני.

יב. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: נכסי לך, ואחריו לפלוני^י, ועמדה ונשא את - בעל לוקח הוא^{טז}, ואין השני מוציא מיד הבעל. היתה אשת איש פשנאמר לה 'ואחריו לפלוני' - השני מוציא מיד הבעל; שפיון שזכת בנכסים על תנאי זה פשהיא נשואה, נמצא פאלו אמר לה בפרוש 'אחריו קנה פלוני, לא הבעל'.

(טז) הבעל נחשב כאילו קנה את הנכסים הללו, והשני לא יכול לקחת אותם ממנו.

לפיכך אם מכרה נכסים אלו פשהיא תחת הבעל^י, ומתה תחת הבעל - יעמדו נכסים ביד הלוקח; שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה פשהיא נשואה, הרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני - שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון; ואין בשלשון מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד בידו^{יז}.

(יז) שאם היה מדובר בנכסיה (=נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל), הבעל היה יכול להוציא מיד הלקוחות. (יח) ולכן

ירשה אני נותן לך שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה^י - השני קונה מה ששיר הראשון. לפיכך, אם נתן המעות על ידי שלישי^[מתווך], או שאמר: 'תנו לבני שקל בכל שבת, ולא משום ירשה אני נותן להם, והנשאיר מן הנכסים אחר מותם יהיה לפלוני' - אין נותנין להם אלא שקלי, אף על פי שאינו מספיק להם^י.

(י) בניגוד למה שכתוב בפרק יא הלכה כג. (ז) מכיוון שבדבריו הוא אכן התכוון שיתנו להם רק שקל, כדי שישאר גם למקבלים אחריהם חלק מהמתנה.

ז. נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני - מת ראשון, קנה שני; מת שני, הרי אלו ליורשי השני; מת השני בחיי הראשון, הרי יהיו הנכסים ליורשי הראשון^י.

(ח) מכיוון שהשני כבר לא בחיים, והנותן לא אמר שיתנו אותם ליורשי השני.

ח. אף על פי שאין לשני אלא מה ששיר הראשון, אסור לראשון למכור ולתן גופן^ט; אלא אוכל הפירות עד שמימות, ויזכה השני.

(ט) כדי שיתקיים רצונו של הנותן, שהשני יזכה אף הוא בנכסים.

ט. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה, אין השני מוציא מיד הלקוחות; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפירות, אלא הנשאיר. וכל המשיא (=הנתן) עצמה לראשון למכור, נקרא 'רשע'. ואפלו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות, או פלים ועשאן תכריכין למת - מעשיו קימין^{יא}.

(י) למרות שהמשחרר עבדו עובר על מצוות 'עשה', ויש כאן טענה שאולי הנותן לא נתן לו כדי שיעשה עבירה בנכסיו - בכל זאת מה שעשה המקבל עשוי. (יא) ולמרות שבגדי המת אסורים בהנאה ויש כאן טענה שאולי הנותן נתן לו בתנאי שיהיה בני אדם מנכסיו, ולא לאוסרם בהנאה - בכל זאת מה שעשה עשוי.

השנת הראב"ד

במה . . בלום א"א זה אינו מחזור המעשה דרב ביבי בר אביי דאקנייה לבנו הקטן ולא תפסו עליו אלא משום דאחריו דרב ביבי היא עצמה היתה אבל משום שהקנה לבנו לא תפסו עליו, ועוד כי הדרך שכתב אינו אלא כדברי ר"י בן ברוקא והוא כתב שאינו בבריא, ואני סבור שהוא

ל. במה • דברים אמורים י? בשמכר הראשון או נתן מתנה לאחרים. אבל אם מכרן הראשון או נתן במתנה לבנו או לאחד מיורשיו,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עבר הבן ומכרו - אין ללוקח כלום עד שיעמית האב. מכר הבן בנחית האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - בשיעמית האב, יקנה הלוקח; שאין לאב אלא פרות, וקנין פרות אינו בקנין הגוף.

(כז) את גוף הקרקע.

יד. מתנת בריא שכתוב בה: 'מהיום ולאחר מיתה' - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה; שמשמע דברים אלו - שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

טו. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין - בין שכתוב בו זמן ובזמן זה חי היה, הזמן מוכיח שמתחיים הקנה לו, ואינו זוכה לא אלא לאחר מיתה; שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה פותב בו זמן.

(כח) תיעוד של מעשה קניין. (כט) אלא השטר עצמו משמש קנין כשהגיע ליד המקבל. (ל) את גוף הקרקע. (לא) לאכול פירותיה.

לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', קונה לאחר מיתה. וזה שפותרין בכל המתנות והמכירות 'מעכשיו', ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר [לתוספת חיוב] פותרין בו, אף על פי שאינו צריך.

טז. בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר: 'בחייה ובמות' - הרי זו מתנה גמורה^{לב} מחיים, שהרי כתוב בה 'בחייה'; וזה שכתוב בו 'ובמות', כמו שאומר: 'מעתה ועד עולם', וכמו נוי השטר הוא זה.

(לב) לגוף ולפירות.

יז. הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה, לא יקבלו מתנה מאדם; אלא בנחית ביה בריוף שמו, לא בנדיבים; והרי נאמר^{לד}: "ושונא מתנת - יחיה".

בריוף רחמנא דסיעין

קבעו חכמים שהנכסים הללו נשארים בידי הלוקח לתמיד.

מעשה באחד שאמר: 'נכסי לאמי, ואחריה ליורשי', והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בנחית הפעל ובנחית אם אביה, ואחר כך מתה הדיקה; ואמרו חכמים: 'אין הפעל יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכת בהם האשה אלא אחר שמתה.'

אבל אלו הניחה הבת בן או בת - היו יורשין הנכסים, שמשמע יורשיו ואפלו יורשי יורשיו. ואילו אמר: 'וכשתמות הדיקה - הרי הם לבתי מעכשיו', היתה הפעל יורש אותם אחר מיתת אשתו.

(ט) מכיוון שבמילה "מעכשיו" הנותן החשיב את הפעל לא רק כ"ראוי" אלא כ"מוחזק", ולכן הוא יורש את אשתו למפרע.

יג. הכותב נכסיו לבנו [שהיו שלו] לאחר מותו - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפרות לאב עד שיעמית. לפיכך, האב אינו יכול למכר, מפני שהן נתונים לבן, והבן אינו יכול למכר, מפני שהם ברשות האב.

(כ) ובשטר כתוב זמן הנתנה, והרי זה כאילו היה כתוב: "מהיום ולאחר מותו". (כא) כך פירשו בגמרא את שני הביטויים "מהיום" ו"לאחר מותו", שלכאורה הם סותרים זה את זה, - שכוונתם: גוף מהיום, ופירות לאחר מיתה.

מת האב, והניח פרות מחברין לקרקע - הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו. היו תלושין, או שהגיעו להבציר - הרי הן של יורשין.

(כב) שעל פי הדין הם שייכים לכל היורשים, שהרי הפירות הם של האב ולא של הבן המקבל. (כג) של בן זה, שלו כתב נכסיו, ולא של בניו האחרים. (כד) ונחשבים כתלושים.

עבר האב ומכר - מכורין עד שיעמית, ובשיעמית האב - הבן מוציא מיד הלוקח. ואם היו שם פרות מחברין, שמין אותן^{לז} ללוקח ונותן הבן דמיתה; היו תלושין, או שהגיעו להבציר - הרי הן של לוקח.

(כה) מעריכים מה שווים במצב זה, שהם מחוברים וצריכים עוד לקרקע. (כו) שהרי על פי הדין הם של האב, וכשמכר האב ללוקח - הם שייכים ללוקח.

~ יום שישי כ"ו מרחשון ~

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין, והרחקת נזקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים אלו.

(א) אדם שיש לו נכס בסמיכות לנכסיו.

פרק א

כפיית חלוקה בין שותפים.

א. אחד הקונה מחברו חצי שדה, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו [שדה], או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר או נכסי גר - כללו של דבר: כל שיש ביניהן שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק [אותה] ולטל חלקו לבדו - אם יש באותה קרקע דין חלקה^א, כופה [יכול לכפות] את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה, אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין.

(א) כמבואר בהלכה ד.

במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מכיר את חלקו במקום שהן שתפין בו, אלא יד פלן [כל השותפים] משתמש בכול המקום; אבל אם היה כל אחד מהן מכיר חלקו - אף על פי שאין בה דין חלקה, כופה [יכול לכפות] כל אחד מהן את חברו להבדיל^ב בין חלקו וחלק חברו.

(ב) לבנות מחיצה. (ג) כי מכיוון שכל אחד מכיר את חלקו הפרטי ומשתמש רק בו, המקום המשותף נחשב כמחולק.

ב. אחד מן השתפין שאמר לחברו במקום שאין בו דין חלקה, או בדבר שאי אפשר שיהחלקי, כגון שפחה או כלי: 'מכר לי חלקך בכך וכך', או קנה ממני חלקי בשער [בסכום] הזה - הדין עמו, וכופין את הנתבע למכר לחברו או לקנות ממנו.

(ד) לא ניתן כלל לחלקו לשני חלקים. (ה) בסכום מסוים, אף אם סכום זה גבוה יותר מהמחיר הרגיל של המקום.

אבל אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול לכף את חברו לקנות ממנו, אפילו בשער הזול; שהרי חברו יכול לומר לו: 'אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר'.

(ו) אין לו יכולת כספית לשלם על הקנה. (ז) אף אם הוא מוכן להזיל את המחיר. (ח) אולם, אם התובע יכול למכור את חלקו או לקנות את חלק הנתבע אך הנתבע אינו יכול לשלם על קניית חלק התובע, התובע יכול לכפות אותו למכור לו את חלקו.

לפיכך, שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, שהניח להן אביהן מרחץ או בית הבד^ט - אם עשאן האב לשכר, השכר לאמצע^י כל זמן שירצו לעמוד בשתפות^{יב}; עשאן האב לעצמו [לשימוש אישן] - אינו יכול לכף את אחיו להשכיר אותם, אלא משתמשין בהן בדרך שהשתמש אביהן.

(ט) מקום בו כותשים את הזיתים ומייצרים מהם שמן. (י) השכיר אותם לאחרים ולא השתמש בהם בעצמו. (יא) מחולק לשני האחים בשווה. (יב) ולכן, האח העשיר אינו יכול להשתמש בחלק מהמרחץ או בית הבד לעצמו כי דבר זה ימנע את השכרת החלק הנותר. אולם, אם האח העשיר אינו רוצה להישאר בשותפות עם אחיו העני, הוא יכול לכפות עליו למכור לו או לקנות ממנו את חלקו.

והרי העשיר אומר לעני: 'קח לך זיתים, ובוא ועשה אותן בבית הבד', קנה לך עבדים, ויבואו וירצו במרחץ^{יג}. ואין העני כופה [יכול לכפות] את העשיר לקנות חלקו^{יד}, אלא אם בן אומר לו: 'קנה ממני או מכר לי, והריני לזה וקונה^{טו}, או מוכר לאחרים וקוני^{טז} - הדין עמו'.

(יג) כלומר: למרות שהאח העני אינו יכול להשתמש בעצמו בבית הבד או במרחץ כי אין לו זיתים או עבדים שירצו במרחץ, האח העשיר יכול לטעון ולומר לו שהוא יכול לקנות זיתים או עבדים וכך הוא יוכל להשתמש בהם כמו שהשתמש בהם אביהם. (יד) כי הוא אינו יכול לבקש מהעשיר למכור לו את חלקו מכיוון שאין לו יכולת כספית לשלם על המכירה. (טו) אלוהו מאחרים כסף על מנת שאוכל לשלם על המכירה. (טז) אמכור לאחרים חלק מהמרחץ או בית הבד על מנת שאוכל לשלם על המכירה. (יז) הוא יכול לכפות את העשיר למכור לו או לקנות ממנו את חלקו.

אמר כל אחד מהן: 'איני קונה, אלא הריני מוכר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. איזה הוא דין חלקה? כל שאלו יחלק לפי
[מספר] השתפין, יגיע לפחות שבהם חלק ששם
הכל קרוי עליי; אבל אם אין שם הכל נקרא על
החלק, אין בה דין חלקה.

(כו) אף לשותף שיש לו את החלק הקטן ביותר מבין כל
השותפים. (כו) חלק הנקרא באותו שם של המקום השייך
לכל השותפים.

פיצד? כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע
אמות, אינה קרויה חצר; וכל שדה שאין בה כדי
[מקום] זריעת תשעה קבין [של תבואה], אינה קרויה
שדה; וכל גנה כש שאין בה כדי זריעת חצי קב,
אינה קרויה גנה; וכל פרדס שאין בו כדי זריעת
שלושה קבין, אינו קרוי פרדס.

(כח) כי לא משתלם להשקיע את המאמצים הכרוכים
בחישה ובזריעה בשטח קטן יותר. (כט) המיועדת לגידול
ירקות השווים יותר מתבואה, ולכן משתלם להשקיע
בגידולם אף במקום קטן יותר. (ל) שדה שנוטעים בה
אילנות.

לפיכך, אין חולקין את החצר, עד שיהיה בה ארבע
אמות לכל אחד ואחד מן השתפין; ולא את השדה,
עד שיהיה בה בית תשעת קבין לכל אחד ואחד;
ולא את הגנה, עד שיהיה בה בית חצי קב לכל אחד
ואחד; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו בית שלשת
קבין לכל אחד ואחד.

במה דברים אמורים? בארץ ישראל וכיוצא בה לא.
אבל בבבל וכיוצא בה, אין חולקין את השדה,
עד שיהיה בה [שטח שגודל] כדי חרישת יום [עבודה] לזה
וחרישת יום לזה; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו
ששה ושלושים אילנות לזה וששה ושלושים אילנות
לזה, כדי [שהוא ראוי עבור] עבודת אדם אחד ביום
אחד; ושדה שמשקין אותה בדלי, עד שיהיה בה
כדי שמילא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.
(לא) בכל מקום בו שווי הקרקע דומה לארץ ישראל.
(לב) בה שווי הקרקע הוא פחות מארץ ישראל.

ה. אין חולקין את הטרקלין, ולא את המורן
[ארמון], ולא את השוכה, ולא את בית הבד, ולא את
המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהיה בכל חלק מהן
כדי לזה וכדי לזה. אם מרחץ חלקו, עד שיהיה
בכל חלק כדי מרחץ [הראוי לשימוש]; ואם שוכה, עד

חלקי - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל אחד מהן:
'איני מוכר', אלא כל אחד מהן רוצה שיקנה חלק
חברו, או שאין אחד מהם רוצה לא לקנות חלק
חברו ולא למכור חלקו אלא ישארו שתפין בגוף -
היאך הם עושין?

השנת הראב"ד

אם . . לשנת א"א כמה זה הדין
רחוק מדעתי ולמה יכריח את
חבירו לפנות שנה בשנה ויאמר לו
מאחר שאין אתה רוצה למכור וגם
אני איני רוצה למכור או תסבול
היזק ראה או תחלוק כי לעולם לא
אטרח להיות גולה שנה בשנה ועוד
אם אין לו לחיך יפנה מה תהא
עליו.

אם • היה המקום עשוי
לשכר - משפירין אותו,
וחולקין שכרו. ואם
אינו עשוי לשכר - אם
חצר היא, שוכנין בה
שנה שנה, שאי אפשר
שישכנו שניהן כאחד

[ביחוד], מפני הזק ראייה, שהרי אין בה דין חלקה; ו
ואין אדם עשוי לטרוח כל שלשים יום לפנות מחצר
לחצר, אלא משנה לשנה.

(יח) כמבואר בתחילת ההלכה אשר השכר לאמצע.
(יט) וממילא, עליהם להשתמש בה כמו שהשתמש אביהם.
(כ) אחד מהם משתמש בחצר לבדו במשך שנה אחת ובשנה
שלאחר מכן משתמש בה השני לבדו, וכך הם עושים בשנים
הבאות. (כא) כאשר אחד מהם יסתכל על חלק השני, הוא
נחשב כמזיק את נכסיו. (כב) כמבואר בתחילת ההלכה
אשר מדובר במקום שאין בו דין חלוקה. (כג) ולכן, לא
ניתן לחלק את שימוש החצר לפי חודשים אלא לפי שנים.

ואם מרחץ היא, נכנסין לה שניהן תמיד בכל
יום. וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד,
ואינו עשוי לשכר, כגון מרחץ או שפחה או ספר
תורה - אינו יכול לומר לו: 'השתמש אתה יום,
ואני יום', שהרי אומר לו [השני]: 'בכל יום אני רוצה
להשתמש בה'.

(כד) כי במרחץ אין היזק ראייה.

השנת הראב"ד

אחר . . חלק א"א וגם זה הדין
נפשו אותה ויעש ממנו לשכירות
שע"מ כן שכרו וקרוי אני לומר
אף במקום כן ולא אמרו גוד או
איגוד אלא בירושה ומתנה.

ג. אחד • השוכר
מחברו מקצת [מן] חצר,
או שדה שאין בה דין
חלקה, או שנים ששכרו

מקום אחד בשתפות - כל אחד מהן יש לו לכף את
חברו ולומר לו: 'או שכר ממני חלקי, או השכר לי
חלקי'; ואם יש בה דין חלקה, חולקין.

(כה) והשני אינו יכול לטעון שהם קנו או שכרו את המקום
על מנת שהם יהיו שותפים בו לעולם, כי חברו יכול לטעון
שהוא התחרט ואינו מעוניין עתה בשותפות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הפתח. דין זה קיים רק בחצרות הכפרים אשר נבנו על שטח הפקר, אך כאשר שני אנשים קונים חצר בנויה יש ארבע אמות בלבד לכל אחד מהם אף אם יש להם פתחים רבים. (ה) בפרק הקודם בהלכה ד.

פיצד? היו שני שתפין, לזה שני בתים ולזה בית אחד - זה שיש לו שני בתים, מודדין לו מן החצר [אורן] **ארבע אמות לכל בית ובית על רחב הפתח, אפלו היה** [רוחב הפתח] **עשר אמות; וזה שיש לו בית אחד, נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו. והנשאר מן החצר - אם יש בו שמונה אמות כדי שיהיה לזה ארבע אמות על ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות, חוץ משל פתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות מזה, אין בה דין חלקה.**

ב. בית • שיש לו

פתחים רבים מפל רוחותיו, יש לו ארבע אמות לכל רוחי; ואם יחד לו פתחי, אין לו

אלא ארבע אמות כנגד פתחו.

(ו) לפתח אחד בכל רוח. (ז) משתמש רק בפתח אחד מכל הפתחים.

ג. אכסדרה" - אם אפשר לו להפגס לתוכה במשאו, אין לה ארבע אמות^ט; ואם לאו, יש לה ארבע אמות; שלא אמרו [חכמים] שיש לכל פתח ארבע אמות, אלא כדי לפרק משאו שם.

(ח) חצר מקורה ללא דפנות. (ט) אין לבעל החצר ארבע אמות מחוץ לאכסדרה. (י) ולכן, כאשר ניתן לפרוק את המשא באכסדרה, אין לאדם ארבע אמות מחוץ לאכסדרה.

ד. בית שערי^א או מרפסת^ב, יש להן ארבע אמות^ג; היו חמשה בתים פתוחים למרפסת, והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה אלא ארבע אמות^ד.

(יא) חדר קטן אשר נכנסים דרכו לשער החצר. (יב) הנמצאת בקומה העליונה, ונכנסים דרכה לבתים שבקומה זו. (יג) לבעל בית השער יש ארבע אמות לפני השער, ולבעל המרפסת יש ארבע אמות בקומה התחתונה לפני הכניסה לחצר. (יד) כי חמישה הבתים נחשבים כבית אחד.

ה. לול של תרנגולין, אין לו ארבע אמות^{טו}.

שיהיה כל חלק שובך בפני עצמו; וכן בטלית ובשאר כל הדברים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שכנות בעבודת האדם."

על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה ש"רוב דיני התורה אינן אלא לתקן הדעות ולישר כל המעשים" כלומר, שמתוך הדינים וההלכות למדים ענינים והוראות בעבודת ה' יש לומר, שענין השכנים בעבודת ה' הוא שאין להסתפק בעבודה עם עצמו וצריך לפעול גם על כל אלו שבסביבתו שיהיו "שכנים" שלו בעניני יהדות, תורה ומצוותיה.

לקו"ש חכ"ו ע' 307 הערה 67

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

אם אין בהן כדי לזה וכדי לזה, מעלין אותן בדמים^א, ויש לו לומר לחברו: 'או מכר לי, או קנה ממני' לד. אמר אחד מהן: 'חלק זה, אף על פי שאין החלקין שוים [בגודלם], אני אטל את הפחות, וטל אתה את היתר' - אין שומעין לו, שהרי אומר לו [חשני]: 'אין רצוני לקח מתנה^ב, אלא הואיל ואין בה דין חלקה בשוה, הרי אנו מעלין אותה בדמים'.

(ג) מעריכים את השווי שלהם. (ד) כמבואר בהלכה ב. (ה) כי שונא מתנות יחיה, כמבואר בסוף הלכות זכיה ומתנה.

פרק ב

חלוקת חצר משותפת ודבר שאין בו דין חלוקה; זכויות השותף בחלק חברו, ובניית כותל על ידי השותפים.

א. חצרות הפפרים, שפל אחד ואחד בונה לו בית^א, ונמצאת החצר שבין הבתים משותפת לכל בני הבתים^ב - הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו, ברחב כל הפתח. והנשאר מן החצר - אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שתף ושתף, חולקין אותה; ואם לאו, אין חולקין אותה, שפל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה קרויה חצר, כמו שבארנו^ה.

(א) על שטח הפקר שאינו שייך לאף אחד. (ב) ואף שטח החצר הוא הפקר שאינו שייך לאף אחד. (ג) שטח של ארבע אמות לאורך החצר, על מנת שהאדם יוכל לפרוק שם את משאו מבהמתו. (ד) רוחב השטח נקבע בהתאם לרוחב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חֲלָקָה, אָף עַל פִּי שְׁהֵן מִפְסִידִין אֶת שְׁמוֹל - חוֹלְקִין. וּבִכְתָּבִי הִקְדַּשְׁלָא - אָף עַל פִּי שְׁרָצוּ, לֹא יִחְלָקוּלֵי. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּכָרְךָ אֶחָדִי; אָבֵל בְּשִׁמְי פְּרִיכוֹת - אִם רָצוּ לְחָלֵק, חוֹלְקִיןִי.

(ל) על ידי החלוקה, כי חלק זה לא ייקרא בשמו הקודם כמבואר בפרק הקודם בהלכה ד. (לא) עשרים וארבעה ספרי התנ"ך, אשר בעבר היו רגילים לכותבם על גבי קלף כספר תורה. (לב) כי החלוקה תגרום לביזוי הספרים. (לג) כאשר שני הספרים כרוכים יחד. (לד) כי אין בכך ביזוי לספרים.

י. מְקוֹם שָׂאִין בּוֹ דִּין חֲלָקָה, שְׁרָצוּ הַשְּׁתַּפִּין לְחָלֵקוֹ - אָף עַל פִּי שְׁקֵנוּ מִיָּדָן שְׁרָצוּלָה, כָּל אֶחָד מֵהֶן יִכּוֹל לְחַזֵּר בּוֹ; שְׁזָה קִנְיָן דְּבָרִים הוּאִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּלִי. אָבֵל אִם קֵנוּ מִיָּדָם שְׁזָה רָצָה [להשתמש] בְּרוּחַ פְּלוּנִית, וְזָה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוּנִית - אֵינָן יִכּוֹלִין לְחַזֵּרֵי. וְכֵן אִם הֵלֵךְ זֶה בְּעַצְמוֹ וְהַחֲזִיק בְּחֻלְקוֹ, וְזֶה בְּעַצְמוֹ וְהַחֲזִיק בְּחֻלְקוֹלֵט - אָף עַל פִּי שְׁלֹא קֵנוּ מִיָּדָן, אֵין אֶחָד מֵהֶן יִכּוֹל לְחַזֵּר בְּחֻבְרוֹי.

(לה) התחייבו בקנין סודר לעשות חלוקה. (לו) לא נעשה על דבר ממשי, ולכן אינו נחשב קנין. (לז) בהלכות מכירה סוף פרק ה. (לח) כי הם חילקו בפועל את המקום. (לט) לאחר שסיכמו ביניהם לעשות את החלוקה. (מ) כאשר כל אחד מהם החזיק בחלקו החלוקה ביניהם נעשתה בפועל, ומכיוון שחלוקה אינה צריכה קנין הם לא יכולים לחזור בהם מהחלוקה למרות שהם לא עשו עליה קנין.

יא. הָאֲחִין • שְׁחֻלְקוּמָא, הַשְּׁנֵת הָרֵאב"ד
האחין . . כולן א"א לא נתחוררו וְעָשׂוּ בִּינֵיהֶן גּוֹרֵל מִבְּ - דבריו.
פִּינִין שְׁעֵלָה הַגּוֹרֵל
לְאֶחָד מֵהֶן, קֵנוּ פְּלִיןִי; [כ] בְּהִנָּה שְׁנַעֲשִׂית לָהֶן שְׁשֻׁמְעוּ זֶה מִזָּה לְדַבֵּר שְׁהִסְפִּימוּ עָלָיו, גָּמַר כָּל אֶחָד מֵהֶן וְהִקְנָה לְחֻבְרוֹי.

(מא) חילקו את הירושה לחלקים שווים. (מב) על מנת לקבוע מהו החלק השייך לכל אחד. (מג) כאשר יש שני אחים ואחד מהם זכה בגורל בחלק מסוים האח השני זכה מייד בחלק השני, וכאשר יש שלושה אחים ואחד מהם זכה בגורל בחלק מסוים שני האחים האחרים זכו בשני החלקים האחרים ועליהם לעשות חלוקה נפרדת. (מד) ויש מפרשים, אשר האחים סימנו את החלקים לפי סדר לידתם, ולכן כאשר אחד מהם זכה בגורל בחלק מסוים כל אח זוכה בחלקו בהתאם לסדר לידתם. (מד) כאשר הם עשו גורל, כי הגורל נחשב קנין.

יב. הָאֲחִין שְׁחֻלְקוּ, הָרִי הֵן פְּלִקוּחוֹת זֶה מִזָּהִי;

(טו) כי התרנגולים מנתרים ונכנסים ללול בקלות וממילא אין צורך בשטח פנוי לפני הלול, אך בהמה או חיה שיש עליה משא לא ניתן לפרוק את המשא מעליה בתוך בית או חצר ולכן יש צורך בשטח פנוי של ארבע אמות.

ו. בֵּית - חֲצִי מְקָרָה וְחֲצִי אֵינוֹ מְקָרָהִי, בֵּין שְׁקָרֵיו לְפָנִיםִי אוֹ פְּלָפִי חוּצִיָּה - אֵין לוֹ אֲרָבַע אַמּוֹתִי.

(טז) ושטחו של החצי שאינו מקורה גדול מארבע אמות על ארבע אמות. (יז) החצי הפנימי הוא החצי המקורה. (יח) החצי החיצוני הוא החצי המקורה. (יט) כי ניתן לפרוק את המשא בחצי שאינו מקורה, מכיוון שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות.

ז. בֵּית סְתוּמִי, יֵשׁ לוֹ אֲרָבַע אַמּוֹתִי; פְּרִין אֶת פְּצִימִיוֹי, אֵין לוֹ אֲרָבַע אַמּוֹתִי.

(כ) שאטמו את פתחו היחיד. (כא) כי בעל הבית בוודאי עתיד לפתוח שוב את הפתח על מנת שיוכל להיכנס לבית. (כב) עקר את כל מסגרת הפתח. (כג) כי ביטל את פתח הבית לחלוטין.

ח. בֵּית • שָׂאִין בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת, אֵין לוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת בְּחֻצְרִי; אֶלָּא אִם יֵשׁ בְּכָל הַחֲצֵר אֲרָבַע אַמּוֹת לָזֶה וְאֲרָבַע אַמּוֹת לָזֶה עַד פֶּתַח הַבֵּית הַזֶּה־כֹּה - חוֹלְקִין. וְהַזֶּבֶל שֶׁל חֲצֵרִי, מִתְחַלֵּק לְפִי הַפְּתָחִיםִי; אָבֵל הָאֲכַסְנִיָּא שֶׁל מִלְּךָ־כֹּה, לְפִי בְּנֵי הָאֲדָם־כֹּס.

(כד) כנגד פתחו, כי בית זה אינו נחשב בית. (כה) אם בתייהם של שני השותפים בחצר קטנים מארבע אמות, אך ניתן לחלק את החצר עצמה לשני חלקים שווים בגורל ארבע אמות לכל הפחות. (כו) הזבל המצטבר בחצר במשך הזמן על ידי השכנים, וכל אחד מהם רוצה להשתמש בו עבור זיבול שדותיו. (כז) בהתאם למספר הפתחים הפתוחים לחצר ולא בהתאם למספר הנפשות שבכל בית, כי הזבל נזרק לחצר דרך הפתחים. (כח) ההוצאה המוטלת על התושבים כאשר נדרש מהם לארח את אנשי הצבא בעת הצורך. (כט) מתחלקת בין השכנים בהתאם למספר הנפשות שבכל בית.

ט. הַשְּׁתַּפִּין שְׁרָצוּ לְחָלֵק דְּבָר שָׂאִין בּוֹ דִּין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בדבר מסוים המזיק לחברו הקונים אינם יכולים לשנות זאת, כי זכויותיהם נותרות בדיוק כמו זכויות המוכרים.

יד. חצר השתפין שיש בה דין חלקה, או שחלקיה ברצונם אף על פי שאין בה דין חלקה - יש לכל אחד מהן לכף את חברו לבנות הפתל באמצעי, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש בחלקו, שהזק ראה - הזק הוא; ואין לו חזקה בחצרי, אלא אף על פי שעמדו כף שנים רבות בלא מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה.

(נז) בין שני חלקי החצר. נח כאשר אדם מביט על חברו בשעה שהוא משתמש בחצרו לצרכיו האישיים, הבטת האדם נחשבת היזק. (נט) לא ניתן להחזיק בהיזק ראייה ולטעון שחברו מחל לו על נזק זה. (ס) כי אדם אינו מוחל לעולם על היזק ראייה, כמבואר בפרק יא הלכה ד.

טו. רחב מקום הפתל, משל שניהם. וכמה יהיה רחבו? הכל כמנהג המדינה, ואפילו נהגו לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובהוציא; ובלבד שלא יהיה בה אור [חור] שישתפל בו ויראה את חברו.

(סא) כמנהג שותפים הבונים כותל ביניהם. (סב) ענפי תמרים. אך אם המנהג הוא לבנות מחיצה פחותה יותר מקנים והוציא, עליהם לבנות מחיצה טובה יותר.

טז. כמה • גבה השנת הראב"ד
כמה . . . טפחים א"א זה שיבוש גדול אלא כותל ארבע אמות.
הפתל? אין פחות מארבע אמות. וכן בגנה, כופהו להבדיל גנתו מגנת חברו במחיצה גבוהה עשרה טפחים. אבל בבקעה, אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו אלא במקום שנהגו.

(סג) כי גובה אדם ממוצע הוא שלוש אמות, וממילא, כותל בגובה ארבע אמות מונע מאדם בגובה ממוצע להתרומם ולהציץ מעל הכותל. (סד) אף אם לא נהגו במקום זה לבנות מחיצה בין שתי גינות. (סה) בגינה אין היזק ראייה משום שאדם לא משתמש כל כך בגינתו לצרכיו האישיים ולכן אין צורך לבנות בגינה מחיצה בגובה ארבע אמות, אולם יש צורך בבניית מחיצה על מנת למנוע מחברו להיכנס לגינתו ולגנוב ממנה ועבור זה מועילה מחיצה בגובה עשרה טפחים. (סו) המגדלים בה תבואה.

רצה להבדיל בקעתו מבקעת חברו - פונס לתוף שלו, ובונה, ועושה חזית [חיצונית] כמו אמה בסיד מבחוץ, כדי להודיע שהפתל שלו; לפיכך אם נפל הפתל, המקום והאבנים שלו. ואם עשו

ואין להן דרך זה על זה, ולא סלמות זה על זה, ולא חלונות זה על זה, ולא אמות [תעלה] המים זה על זה; שפיון שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו.

(מה) כלומר: החלוקה ביניהם לא נחשבת כחלוקה למפרע (אשר התברר שכל חלק היה שייך מלכתחילה לאח שזכה בו), אלא חלוקה חדשה המתבצעת עתה בעת החלוקה. ולכן, האחים נחשבים כאנשים המוכרים את נכסיהם זה לזה, וממילא הם מוכרים בעין יפה ולא מותירים דבר לעצמם כמבואר בהמשך ההלכה. (מו) כאשר אחד האחים זכה בחצר חיצונה ואח נוסף זכה בחצר פנימית, האח השני אינו יכול לדרוש מהאח הראשון שייתן לו דרך בחצר החיצונה על מנת שיוכל להיכנס לחצר הפנימית. (מז) כאשר אחד האחים זכה בבית וחצר ואח נוסף זכה בקומה העליונה, האח השני אינו יכול לדרוש מהאח הראשון להניח סולם בחצרו על מנת שיוכל לעלות לקומה העליונה. (מח) כאשר אחד האחים זכה בבית עם חלון המשקיף על חלק אח אחר, האח השני יכול לסתום את החלון המשקיף על חלקו. (מט) כאשר אחד האחים זכה בתעלת מים העוברת בחלק של אח אחר, האח השני יכול להסיר מחלקו את התעלה. (נ) מכיוון שהם נחשבים כאנשים המוכרים את נכסיהם זה לזה.

לפיכך, יש לו^א לומר לאחין: 'בשהיתה השדה פלה לאחד, היה מעביר בה אמת המים הזאת במקום המקום; אבל עתה שנעשה זה חלקי, יש לי להסיר אמת המים מעלי'. וכן סותם החלון המשקיף על חלקו, ובונה בצד הסלם, אף על פי שהוא מבטל את תשמישו.

(נא) לאחד האחים. (נב) אם אחיו הניח סולם בחצרו, הוא יכול לבנות בסמיכות לסולם. (נג) וגורם שאחיו לא יוכל להשתמש בסולם.

והוא הדין בשנים שקנו שדה מאחד, וחלקו [אותה] - לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו, ומפסיק אמת המים מחלקו, וסותם החלונות.

(נד) כמו אחים שחלקו, כי הטעם לכך שלא נותרה לאחד מהם זכות בחלק חברו הוא משום שהם נחשבים כאנשים המוכרים נכסיהם זה לזה.

יג. אבל שנים שקנו שדה משני אחים או משני אנשים - אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא לשנות דבר מן הנזקים שהחזיקו בהן המוכרים.

(נה) שלא היו שותפים. (נו) במידה ואחד המוכרים החזיק

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ורחב לבנה הוא שלושה טפחים ורוחב הטיט שבאמצע הוא טפח אחד, וממילא רוחב הכותל כולו הוא ארבעה טפחים. (עט) אם נהגו לבנות את כתלים אלו בלבנים שלמות שהן ברוחב שלושה טפחים.

והואיל ומקום הפתל משל שניהם - אם נפל הפתל, הרי המקום והאבנים של שניהם. ואפילו נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד מהן את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו חברו חלקו, או נתנו לו במתנה - אינו נאמן^פ; אלא הרי הן ברשות שניהם, עד שביא ראיה^{פא}.

(פ) כי שותפים אינם מקפידים כל כך על זה, ולכן השותף השני לא מחה בו על כך שהאבנים נמצאות ברשותו. (פא) שהשותף מכר לו את חלקו או נתנו לו במתנה.

פרק ג

חיוב השותף בתשלומים הכרוכים בבניית מחיצה או בתיקון ליקויים; חלוקת מי הנהר ואמת המים.

א. פתל חצר המבדיל בין שני שתפין, שגפלו יש לכל אחד משניהן לכף את חברו לבנותו עד גובה ארבע אמות^א, כדי שלא יראה זה את זה; אכל יתר על ארבע אמות, אין מחיבין אותו^ב.

(א) שהוא הגובה המינימלי של הכותל בחצר משותפת, כמבואר בפרק הקודם בהלכה טז. (ב) אף אם הכותל הקודם היה גבוה יותר מארבע אמות, כי אין בכך צורך עבור מניעת היזק הראיה.

רצה האחד והגביה הפתל יתר על ארבע אמות - אם בא חברו וקנה פתל אחר גבוה פנגד הפתל שביניהן, מחיבין אותו לתן חלקו בגובה שפנגד פתלו.

(ג) ושילם על כך ממנו האיש בלבד.

פיצד? בנה האחד פתל שביניהן, והגביהו עשר אמות, ובא חברו וקנה פתל אחד פנגדו או פצדו לעשות לו בית, והגביה הפתל האחר שש אמות - מחיבין אותו לתן חלקו בשתי האמות שהוסיף על הארבע^ה; שהרי נראה ממשעו שהוא רוצה פתל.

(ד) על מנת להשתמש בשני הכתלים, שלו ושל חברו, עבור בניית ושיפוץ הבית. (ה) לשלם לחברו מחצית מההוצאות של שתי האמות הנוספות. (ו) בנייתו הוכיחה שהוא מעוניין להשתמש באמות הנוספות שבנה חברו המקבילות לגובה הכותל שבנה.

(מחיצה) מדעת שניהן - בונין הפתל באמצע, ועושין חזית מפאן ומפאן^א; לפיכך אם נפל הפתל, המקום והאבנים של שניהם^ב.

(סז) לבנות מחיצה כי בבקעה לא מגדלים תבואה במשך כל השנה, בשונה מגינה בה מגדלים ירוקות במשך כל השנה ולכן יש בה צורך הכרחי יותר במחיצה. (סח) במקום שלא נהגו לבנות מחיצה בבקעה. (סט) בונה את המחיצה רק בחלק שלו ולא בחלק של חברו. (ע) בגודל של אמה שהוא כחמישים ס"מ. (עא) ולא שייך לשניהם. אם החזית תהיה מצידה הפנימי של המחיצה, היא לא תהווה היכר לכך שהוא בנה לבדו את המחיצה מכיוון שאף חברו יכול לעשות בקלות חזית בחלקו מצידה הפנימי השני של המחיצה מבלי שאחרים ישימו לב לכך. מפני זה החזית נעשית מבחוץ, וכך חברו לא יוכל לעשות בקלות חזית נוספת מבחוץ מבלי שאחרים יבחינו בו. (עב) כל אחד עושה חזית מצידו על מנת שיידעו שהכותל שייך לשניהם. אם אף אחד מהם לא יעשה חזית יש לחשוש שאחד מהם יצליח לעשות חזית מצידו מבלי שאחרים יבחינו בכך ויטעון שהכותל שייך לו, ולכן כל אחד מהם עושה חזית.

יז. המוכר • גנה השנת הראב"ד
לחברו סתם^{עג}, והיתה המוכר • ביניהן א"א וכן המוכר.
מערכת עם גנות אחרות - כופין את הלוקח לבנות את הפתל ביניהן^ע,
ואפילו • במקום שנהגו השנת הראב"ד
שלא לגדר בגנות. אכל ואפילו • בגנות א"א זה שיבוש.
אם מכר בקעה סתם - אין מחיבין אותו לגדר^{עה},
אלא במקום שנהגו.

(עג) מבלי לומר לו שהוא צריך לבנות מחיצה. (עד) שנותרו ברשות המוכר. (עה) להשתתף בבניית הכותל יחד עם המוכר.

יח. מקום שנהגו לבנות הפתלים המבדילין בחצרות או בגנות באבנים שאינן גזית^{עז}, זה נותן [משלם על] שלשה טפחים וזה נותן שלשה טפחים; בגזית^{עז}, זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה; בכפיסין^{עח}, זה נותן טפחים וזה נותן טפחים; בלבנים^{עט}, זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה. וכל השעורין האלו, עבי הפתל עם הסיד [שעליו].

(עז) אבנים שאינן מהוקצעות אשר רוחבן הוא שישה טפחים. (עז) אם נהגו לבנות כתלים אלו באבנים מהוקצעות, ומפני הקצעתן רוחב האבנים מתמעט לחמישה טפחים. (עח) אם נהגו לבנות כתלים אלו בשני חצאי לבנה וטיט ביניהם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לפיכך, אם גדר לו ^[המקף] רוח רביעית, עד שנמצאת חרבתו מקפת גדר - מגלגלין ^[מטילים] עליו את הכלב, ונותן חצי ההוצאה שהוא צאי זה בארבע הרוחות עד ^[גובה] ארבע אמות, ובלבד שיהיה מקום הפתל של שניהם כ.

כ) וממילא, ניתן להשתמש בה שוב. כא) למרות שהמקף גדר את כל הרוחות והוא לא סייע לו בכך, מכיוון שאף הוא עצמו היה עתיד לגדור את החצר במידה והייתה לו אפשרות לעשות זאת. כב) שהוא הגובה המינימלי של כותל בחצר משותפת, כמבואר בפרק הקודם בהלכה טז. כג) ושניהם יכולים להשתמש בכותל.

ד. אבל • אם היה

הפתל של זה שפנה, ובחלקו פנה - יראה ליד שני מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו שירא ^[יחליטן] הדין, שהרי אינו יכול להשתמש בפתלים כ.

כד) במילים אלו משתמש הרמב"ם כאשר הוא כותב דבר מסברתו, ואין לכך מקור מפורש. כה) ויש לו רק הנאה מכך שהחצר שלו מגודרת.

וכן אם הנקף עצמו הוא שגדר רוח רביעית - הרי גלה דעתו; ונותן חצי ההוצאה של שלש רוחות, אם היו הפתלים של שניהם. וכן כל פיצול בזה.

כו) שהוא מעוניין בגידור חצרו. כז) שגדר המקף, ומפחית מסכום זה מחצית מההוצאה של הרוח הרביעית.

ה. שני בתים זה בצד זה, והיו גגיהן עשויין לדירה, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים - זה ^[אחד מהם] עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, וזה ^[השני] עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, זה שלא פגד זה לא ומעדיף, כדי שלא יראו זה את זה לג. ואף על פי שבני רשות הרבים רואין אותן, יכול כל אחד מהן לומר לחברו: 'אלו אין רואין אותי אלא ביום בעת שאעמד על גגלי, ואתה רואה אותי תמיד'.

כח) בתים הסמוכים זה לזה, ורשות הרבים לא מפסיקה ביניהם. כט) גגות הבתים היו שטוחים ולא משופעים, וממילא נוח להשתמש בהם לצרכים שונים. ל) אף אם הבתים היו זה מול זה, ורשות הרבים מפסיקה ביניהם.

וכן אם חקק בראש הפתל שביניהן מקום להניח בו הקורות, או שפנה עליו קורה גדולה שהקורות נשענין עליה - מחביין אותו לתן חלקו בשש האמות פלן שהוסיף חברו על הארבע, אף על פי שלא בנה פגד כל הפתל; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגבה הזה.

ז) על מנת לבנות תקרה מעל השטח הסמוך לכותל. ח) קורה גדולה ועבה אשר מניחים עליה את קורות התקרה על מנת להגן עליהן מפני לחלוחית הכותל. ט) בכך שהוא חקק מקום בראש הכותל או בנה עליו קורה גדולה.

ב. אחד מן השתפין שפנה הפתל המבדיל בינו ובין חברו עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו בהוצאה, ואמר: 'נתתי חלקי' - הרי זה בחזקת שנתן, ונשבע הסת' שנתן ונפטר; עד שייביא התובע ראיה שלא נתן.

י) כי ידוע לכולם אשר שניהם חייבים להשתתף בשווה בבניית הכותל בגובה ארבע אמות. יא) שבועה מדרבנן, ללא אחיזת ספר תורה או תפילין. יב) שיעידו עדים אשר הם היו עם הנתבע מתחילת בניית הכותל ויודעים שהוא לא שילם לתובע מאומה.

אבל אם בא לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות, מפני שסמך לו^י או פגדו, ואמר: 'נתתי' - אינו נאמן^ט; אלא חברו נשבע בנקיטת חפץ^ט שלא נתן לו^י, ונוטל ממנו, כדין כל הנשבעין ונוטלין^י; עד שייביא זה ^[הנתבע] ראיה שנתן לו.

יג) בנה כותל בצידו. יד) כמבואר בהלכה הקודמת. טו) כי חובת תשלום זו אינה ידועה לכל, ולכן ניתן לטעון שהנתבע לא ידע כלל שהוא צריך לשלם על כך לפני שתבעו אותו לדין תורה. טז) עליו לאחוז בשעת השבועה ספר תורה או תפילין. יז) מכיוון שלא ידוע בוודאות שהנתבע לא שילם לתובע על כך, התובע צריך להישבע על מנת לוודא זאת. יח) כמבואר בהלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב.

ג. מי שהיה לו חרפה^י בין חרבות חברו, ועמד חברו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד שנמצאת חרפה זו מקפת גדר משלש רוחותיה - אין מחביין אותו לתן מן ההוצאה כלום, שהרי לא הועיל לו, והרי ^[כז] חרבתו פתוחה לרשות הרבים בשותיה.

יט) חצר שנחרבה ולא משתמשים בה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

של כל גובה הכותל המונע מהתחתון להזיק את העליון מוטלות על שניהם בשווה, כי ללא החלק התחתון של הכותל לא ניתן לבנות את חלקו העליון המונע מהאדם התחתון להביט לחצרו של העליון. (מה) ההוצאות של שאר גובה הכותל המונע מהעליון להזיק את התחתון מוטלות רק על האדם העליון. (מו) וממילא בעל החצר אינו מזיק בראייתו לבעל הגג, כי בעל הגג לא משתמש בגג בתדירות כמבואר בהלכה הקודמת. (מז) בעל הגג צריך לבנות כותל על מנת שהוא לא יוכל להזיק לבעל החצר בראייתו אך בעל הגג אינו זקוק להשתתף עימו בהוצאות הבנייה מכיוון שבעל החצר אינו נזוק ממנו כלל, והחידוש בכך הוא אשר בעל הגג אינו משתתף עם בעל החצר אף בהוצאות עשרה הטפחים הראשונים של המחיצה (הן במקרה זה והן במקרה המבואר בתחילת ההלכה הקודמת), למרות ששניהם חייבים במחיצה מינימלית זו על מנת למנוע גניבות זה מזה. הטעם לכך: מכיוון שבמקרה זה בעל הגג מחוייב לבנות כותל בגובה ארבע אמות לבדו מפני היזק ראייה אין צורך לבנות מחיצה נוספת על מנת למנוע גניבות זה מזה כי הכותל שבונה בעל הגג מונע אף את הגניבות, ולכן אין טעם לחייב את בעל החצר להשתתף בהוצאות של העשרה הטפחים הראשונים.

ח. מי שהיה פתלו סמוך לגגת חבירו^{מח}, ונפל - כופין אותו [-את בעל הכותל] **לפנות אבניו. אמר לו^{מט}: 'הגיעוהו, והרי הן שלף' - אין שומעין לו^{נא}. ואם רצה בזה בעל הגג, ואמר לו 'הין' - אם פנה אותו^{נב} - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר לו^{נג}: 'הא לך יציאותיה' [-הוצאות הפינוי], ואטל אבני - אין שומעין לו^{נד}. אבל אם לא פנה - לא קנה^{נה}, שלא אמר לו אלא לזכותו^{נז}.**

(מח) בגינה, השותפים אינם צריכים לבנות יחד כותל בגובה ארבע אמות כמבואר בפרק הקודם בהלכה טז, וממילא, האדם שבנה את כותל זה בנה אותו לבדו ואבני הכותל שייכות רק אליו. (מט) בעל הכותל לבעל הגינה. (נ) האבנים נפלו ברשותך. (נא) אינו יכול להכריח את בעל הגינה לקנות את האבנים. (נב) בפני בעל הכותל. (נג) אף אם לאחר פינוי האבנים, אמר בעל הכותל לבעל הגינה. (נד) והאבנים נותרות בבעלות בעל הגינה. (נה) בעל הגינה את האבנים. (נו) כאשר בעל הכותל אמר לבעל הגינה שהאבנים יהיו שלו הוא התכוון לדחות אותו ולהתחמק מפינוי האבנים אך לא התכוון להקנות לו אותן.

ט. חמש גנות^{נז} המספקות [-המקבולות] **מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - פלן מתקנות^{נח} עם** [הגינה] **העליונה^{נח}. נמצאת התחתונה מתקנת עם פלן^{נח}, ומתקנת לעצמה^{נח}; והראשונה** [-העליונה] **אינה מתקנת עם השניה, ולא משניה ולמטה^{נח}.**

(לא) כל אחד בונה את המעקה בחצי אחר, על מנת שלא יוכלו להביט זה לזה בגג. למשל, אחד בונה את המעקה בחצי הצפוני של הגג והשני בונה את המעקה בחצי הדרומי של הגג. (לב) כאשר שני הבתים הם זה מול זה ניתן לעמוד בסמיכות לסוף המעקה ולהביט לגג של השני, ולכן כל אחד מהם צריך לבנות מעקה בגודל העודף במקצת על חצי הגג. (לג) וכך לא יהיה היזק ראייה. (לד) כאשר הם עוברים ליד בתיים ומביטים למעלה. (לה) אך בחשכת הלילה הם אינם מצליחים לראות את הנעשה בגג. (לו) אף כאשר אינני עומד בגג, ולכן כל אחד מהם יכול לדרוש לעשות מעקה.

ו. גגלי • הסמוך
לחצר חבירו^{נח}, עושה לו
מעקה גבוה ארבע
אמות^{נח}. אבל בין גג לגג משאר הגגין^{נח}, אינו זקוק
לארבע אמות, שאין בני אדם דרין פגגות, לפיכך
אין פגגות הזק ראייה; אבל צריך לעשות מחיצה בין
שני הגגין גבוהה עשרה טפחים, כדי שיתפש אותו
פגגב אם נכנס לרשותו^{נח}.

(לז) שטוח שראוי להשתמש בו. (לח) גובה קרקעית הגג הוא כמו גובה החצר הסמוכה של חבירו. (לט) בעל הגג צריך לעשות מעקה בגובה ארבע אמות על מנת שלא יזיק בראייתו את בעל החצר, אך בעל החצר אינו צריך להשתתף עימו בבניית המעקה. הטעם לכך: אנשים רגילים להשתמש בחצר בתדירות אך בגג לא משתמשים כל כך בתדירות ולכן בעל החצר אינו יכול להיזהר להשתמש בחצר רק כאשר לא רואים אותו וממילא בעל הגג מזיק אותו בראייתו, אך בעל הגג יכול להיזהר בכך ולהשתמש בגג כאשר לא רואים אותו וממילא בעל החצר אינו מזיק אותו כל כך בראייתו. (מ) בגגות משופעים שאינם ראויים לשימוש. (מא) וכך הוא ימנע ממנו לגנוב, כמבואר בפרק הקודם בהלכה טז לגבי גינה.

ז. שתי • חצרות זו
למעלה מזו^{נח}, לא יאמר
העליון: 'הריני בונה
מפגגדי ועולה^{נח}; אלא בונים שניהן מלמטה
ועליון^{נח}, ובונה העליון לבדו מפגגדי ולמעלה^{נח}.
ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חבירו^{נח}, אין
העליון זקוק לתחתון פלל^{נח}.

(מב) וכל אחד מבעלי החצרות יכול להביט בחצר של השני, ולכן הם צריכים לבנות כותל בגובה שתי החצרות על למנוע את היזק הראייה. (מג) אשלים רק על גובה הכותל המקביל לגובה החצר שלי (שהיא החצר העליונה), ולא אשתתף עם התחתון בבניית החלק התחתון של הכותל. (מד) ההוצאות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ שבת קודש כ"ז מרחשון ~

פרק ד

דיני שכנים הגרים בבית ועלייה; יכול שהתפשט או נסחף לשדה חברו, וחלוקת הפירות בין השותפים באילנות.

א. מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של חברו, ונפל פתל מפתלי הבית - אין בעל העליה נותן לו ביציאותיו כלום, וכופה את בעל הבית לבנותו כשהיה; אבל אין בעל הבית כופה לבעל העליה לבנות פתל עליה שנפלי. והתקרה של ביתי, הרי היא של בעל הבית; והמעזיבה שעל התקרה, הרי היא של בעל העליה.

(א) למשל, כאשר שני אחים ירשו את אביהם ואחד מהם קיבל את הבית והשני קיבל את העליה. (ב) בית דין יכולים למשכן את נכסיו של בעל הבית על מנת לשלם את הוצאות הבנייה, כי נפילת אחד מכותלי הבית יכולה לגרום לנפילת העליה כולה. (ג) כי בעל הבית אינו זקוק כלל לכותל העליה. (ד) הקורות המשמשות כתקרת הבית. (ה) ומוטל עליו לתקנה לבדו. (ו) הטיט שעל התקרה המשמש כרצפת העליה. (ז) ומוטל עליו לתקנו לבדה, כי היא מיועדת לשימוש.

ב. נפלו שתיקהם, הבית והעליה - הרי שניהן חולקין [בשווה] פִּעֵצִים וּבְאֲבָנִים וּבְעֶפֶר. ואם נשתברו מקצת האבנים, רואין [בדוקים] איזו ראויות להשתבר, אם אבני הבית, או אבני העליה; ודבר זה יודע מדרגה הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו, או נשמש התחתון ונפל העליון ונהרסו. ואם אינן יודעין כיצד נפלי, חולקין [בשווה] האבנים השלמות והשבורות.

(ח) וכל האבנים נשברו או שכולן נותרו שלימות, והשכנים סיכמו ביניהם לא לבנות את הבית והעליה מחדש. (ט) וממילא, יש לדון מי יקבל את האבנים שנותרו שלימות ומי יקבל את האבנים שנשברו. (י) ואזי, אבני העליה הן האבנים השבורות ובעל העליה מקבל אותן. (יא) ואזי, אבני הבית הן האבנים השבורות ובעל הבית מקבל אותן. (יב) כי פינו את האבנים ממקום נפילתן.

ג. אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות הבית פִּדִי שִׁיבָנָה עֲלֵיתָּהּ עַל גִּבּוֹרִי, והוא אינו רוצה - הרי בעל העליה בונה את הבית כשהיה, ויושב ודר

(ז) הנמצאות זו תחת זו. (נח) משתתפות בהוצאות תיקון המעיין ומעבר המים לגינות. (נט) כי אם לא יגיעו המים לגינה העליונה לא יהיו מים לכל הגינות (מכיוון שהמים יורדים בטבעם מלמעלה למטה), וממילא כל הגינות זקוקות להגעת המים לגינה העליונה. (ס) משתתפת בהוצאות התיקון של כל הגינות, כי היא זקוקה לכולן. (סא) הוצאות התיקון הנדרש עבורה בלבד מוטלות רק עליה, כי שאר הגינות אינן זקוקות לתיקון זה. (סב) כי היא אינה זקוקה לתיקון הנדרש לשאר הגינות.

וכן חמש חצרות^{סג} ששופכות מים [מלולכסין] לכיבוד אחד, ונתלקלל הדיב - כלן מתקנות עם התחתונה^{סה}. נמצאת העליונה מתקנת עם כלן^{סו}, ומתקנת לעצמה^{סז}; והתחתונה אינה מתקנת עם השניה, ולא משניה וּלְמַעְלָה^{סח}.

(סג) הנמצאות זו תחת זו. (סד) תעלת ביוב. (סה) כי כל החצרות מעוניינות שהמים ייצאו מהחצר התחתונה ללא תקלות על מנת שהמים לא יישארו בשטחן. (סו) כי היא מעוניינת שהמים ייצאו מכל החצרות לכיב. (סז) כי שאר החצרות אינן מעוניינות שהמים של החצר העליונה יעברו דרכן. (סח) כי היא אינה מעוניינת במי כל החצרות העליונות.

י. בני הנָהָר^ט מִשְׁקִין עַל הַסֶּדֶר: רָצָה אֶחָד מֵהֶן לִסְכֹּר [את הנהר] כְּדִי שִׁיחֲזִיר לוֹ הַמֵּיִם וְיִשְׁקָה תַּחְלָה, וְאַחֵר כֶּף יִפְתַּח [את הסכר], וְאַחֵר רוֹצֶה לְהִשְׁקוֹת תַּחְלָה - כָּל הַמִּתְגַּבֵּר זָכָה עָב. ובור • הקרוב לאמה^{עג} מתמלא ראשון^{עד}, מפני דרכי שלום^{עה}.

(ט) בעלי שדות הסמוכות לנהר. (ע) סדר השקיית השדות נקבע בהתאם לקרבת השדה אל הנהר על מנת למנוע מריבות, ולכן השדה הקרובה ביותר לנהר היא הראשונה בהשקאה. (עא) שיישארו המים בשדהו. (עב) כל אחד יכול לעשות כרצונו, ומי שיתגבר יותר יזכה בהשקאה הראשונה. (עג) בור הנמצא בסמיכות לתעלת מים המעבירה מים לשדות, ולעיתים היו עוצרים את זרם התעלה וממלאים את הבור במים על מנת להשתמש בהם לצרכים שונים. (עד) לפני השקיית השדות. (עה) על מנת למנוע מריבות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת אֶת הַכֶּתְלִים לְהַרְחִיב וּלְחַזֵּק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּיד עַל כְּתָלֵי הַתְּחִתּוֹן; אֲבָל לְמַעַט מִזֶּה, שׁוֹמְעִין לוֹ.

(כח) כשם שמותר לבעל הבית לשנות דברים רק אם הם מחזקים את הבית, כך מותר לבעל העלייה לשנות דברים רק אם הם אינם מחזקים את העלייה ומכבידים על כתלי הבית כמבואר בהמשך ההלכה.

וְכֵן בְּקוֹרוֹת תְּקֵרַת הָעֲלִיָּה - אִם שָׁנָה אוֹתָן לְקָלִים מִמָּה שֶׁהָיוּ, שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכֹבֵדִים מִזֶּה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בַּחֲלוּנוֹת אוֹ שִׁמְעֵט בַּגִּבֵּה הָעֲלִיָּה^{יז}, שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל אִם מַעַט בַּחֲלוּנוֹת אוֹ שֶׁהִרְבָּה בַּגִּבֵּהָ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

(כו) וכאשר העלייה נמוכה יותר, היא פחות מכבידה על הבית.

ו. נִדְלָדְלוּ קוֹרוֹת [התקרה של] הַבַּיִת, וַיִּרְדּוּ לְאֹוִיר הַבַּיִת^{יח} - אִם הִגִּיעוּ לְתוֹךְ עֲשָׂרָה טַפְחִים^{יט}, סוֹתֵר וּבּוֹנֶה כֵּס; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ [לעשרה טפחים], יָכוֹל פַּעַל הָעֲלִיָּה לַעֲכָב עָלָיו. וְאִפְּלוּ אָמַר לוֹ פַּעַל הַבַּיִת: 'אֲנִי אֶשְׁכֹּר לָךְ מְקוֹם כְּדִי שֶׁתְּדוּר בּוֹ עַד שֶׁתִּתְקַן הַתְּקֵרָה' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ [בעל העלייה]: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֶטְרַח מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כְּדִי שֶׁתִּתְקַן אֶתָּה אֶת בֵּיתִי'.

(כו) אך כתלי הבית נותרו בשלימותם. (כח) הקורות ירדו לגובה פחות מעשרה טפחים מקרקע הבית. (כט) בעל הבית יכול להרוס את הבית והעלייה אף בעל העלייה אינו חפץ בכך, ושניהם יבנו אותם מחדש (כאשר כל אחד ישלם על הוצאות בניית חלקו). הטעם לכך הוא משום שאדם אינו יכול לגור בבית אשר תקרתו נמוכה מעשרה טפחים, ולכן בעל הבית יכול להרוס את הבית והעלייה על מנת שהוא יוכל לדור בבית ראוי. (ל) ולמנוע ממנו להרוס את הבית והעלייה.

ז. הִתְנֵנוּ בִּינְיָהֵן עַל דָּבָר זֶה^{לא}, אִם נִשְׁאַר בַּגִּבֵּה הַבַּיִת כְּדִי [גובה המאפשר] שִׁיֻּקֵּחַ אֶדָם חֲבִילָה בִּינּוּנִית [ממנוצעת] עַל רֹאשׁוֹ וַיִּפְּנֵס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת אֵלּוּ שֶׁנִּעְקְמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר^{לב}; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִפְנֵס בָּהּ עַד שֶׁיִּכָּחַף [יכופף] אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמִתְקַן וּבּוֹנֶה. וְאֵין פַּעַל הָעֲלִיָּה יָכוֹל לַעֲכָב, שֶׁהָיוּ הִתְנֵנוּ בִּינְיָהֵן תַּחֲלָה.

(לא) התנו ביניהם מלכתחילה אשר אם קורות תקרת הבית ירדו לאוויר הבית, הם יהרסו את הבית והעלייה ויבנו אותם מחדש. (לב) כי הקורות שירדו לאוויר הבית לא מפריעות כלל למגורים בבית.

בְּתוֹכּוֹ עַד שְׁתֵּיתָן לוֹי" אֶת כָּל יִצִּיאוֹתָיו; וְאַחֵר כָּךְ יֵצֵא וַיִּבְנֶה עָלֵיתוֹ, אִם רָצָה^{לד}.

(ג) על חשבון בעל הבית בלבד. (יד) בעל הבית. (טו) אולם, בעל העלייה אינו יכול לכפות את בעל הבית לבנות את הבית למרות שנפילת הבית מונעת את בניית העלייה, כי במקרה זה כל הבית נפל וכתוצאה מכך בעל הבית אינו משועבד כלל, כביכול, לבעל העלייה. בכך שונה דין זה ממקרה בו אחד מכותלי הבית נפל כי במקרה זה רוב הבית קיים וממילא בעל הבית 'משועבד' לבעל העלייה, ולכן בעל העלייה יכול לכפות עליו לבנותו כמבואר בתחילת הפרק.

ד. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְבָנוֹת^{לה} - פַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹטֵל שְׁלִישׁ הַקֶּרֶקַע, וּבַעַל הַבַּיִת נוֹטֵל שְׁנֵי שְׁלִישִׁים^{לו}.

(טז) מכיוון שהם עניים, אך הם מעוניינים להשתמש בשטח הבית והעלייה או למכור אותו. (יז) כאשר אדם בונה עלייה על גבי בית, הוא מחליש את יכולת העמידה של הבית בשליש. למשל, אם בית מסוים יכול להחזיק מעמד תשעים שנה ובנו עליו עלייה, הוא יכול להחזיק מעמד שישים שנה בלבד שהן שני שליש מתשעים שנה. ולכן, כאשר בעל הבית ובעל העלייה מחלקים ביניהם את השטח, בעל העלייה מקבל שליש ובעל הבית מקבל שני שליש.

ה. רָצָה פַּעַל הַבַּיִת לְבָנוֹת בֵּיתוֹ, בּוֹנֶה אוֹתוֹ פֶּשְׁהִיָּה. וְאִם בָּא לְשָׁנוֹת בִּכְתָלִים - אִם חִזַּק אוֹתָן וְהִרְבָּה [או הרבה] בְּרִחְבָּן יִתֵּר מִמָּה שֶׁהָיוּ^{לז}, שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעַט בְּרִחְבָּן אוֹ לַפְּחוֹת מִחִזְקוֹן, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ אֲבָנִים^מ וַיִּבְקֹשׁ לְהַחֲזִירָן לְבָנִים^{מא} וַיִּבְיֵצָא בָּזָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ^{מב}. בָּא לְשָׁנוֹת אֶת [קורות] הַתְּקֵרָה לְקוֹרוֹת כְּבִדִּין וְחִזְקִין, שׁוֹמְעִין לוֹ; [ואם רוצה לבנות] פְּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיוּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הִרְבָּה בַּחֲלוּנוֹת^{מג} אוֹ שֶׁהוֹסִיף בַּגִּבֵּה הַבַּיִת^{מד}, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; מַעַט בַּחֲלוּנוֹת אוֹ שִׁמְעֵט בַּגִּבֵּה הַבַּיִת, שׁוֹמְעִין לוֹ^{מה}.

(יח) למשל, אם הכותל היה בנוי מלבנים שהן רחבות שלושה טפחים וכעת הוא בונה את הכותל מאבנים שהן רחבות שישה טפחים (כמבואר בסוף פרק ב). (יט) שהן רחבות שישה טפחים. (כ) לבנות עתה את הכותל מלבנים, שהן רחבות שלושה טפחים. (כא) כי דבר זה יגרום לערער את חוזק הבית וממילא יערער את העלייה שעל גביו. (כב) וגורם בכך לערעור חוזק הבית. (כג) ואף דבר זה מערער את חוזק הבית, כי בית נמוך חזק יותר מבית גבוה. (כד) ונמצא, אשר מותר לבעל הבית לשנות דברים רק אם הם מחזקים את הבית.

וְכֵן^{מז} פַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה אוֹתָהּ, אִם רָצָה, פֶּשְׁהִיָּתָה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ברשות התחתון. (מז) כי ייתכן שהירקות שייכים לו. (מח) גבול הנמצא בין שתי שדות השייכות לשני אנשים שונים. (מט) כי השורשים של האילן נטועים בגבול השייך לשתי השדות, וממילא האילן יונק מהקרקע של שני האנשים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׁתֵּי גִנוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה, וְהִירָק בֵּינֵינוּ . . אֲבָל הָאֵילָן הָעוֹמֵד עַל הַמַּצָּר . . בִּי".

בגמרא הובא דין אילן העומד על המיצר כמה דפוס לפני דין שתי גנות זו על גב זו שבסוף המסכת, וכן בשו"ע הובאו שני הדינים בשני סעיפים נפרדים, וצריך להבין מדוע כללם הרמב"ם בהלכה אחת.

ויש לבאר זה בהקדים דברי המשנה "שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים, ר"מ אומר של עליון (שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק), ר' יהודה אומר של תחתון (שעל אוריו הוא מונח). אמר ר"מ אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק. אמר ר' יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק. אמר ר"מ מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה, רואין מהיכן ירק זה חי. אמר ר"ש כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול (ובגמרא: "אמרי דבי רבי ינאי ובלבד שלא יאנס"), הרי הוא שלו, והשאר של תחתון".

בביאור דעת ר"ש כתב רש"י שהוא כדעת ר"מ ומה שנוטל רק עד היכן שידו מגעת הוא כיון שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חברו וללקוט" ולכן מפקיר השאר.

אבל הרמב"ן הקשה ע"כ – א"כ אמאי אמרי דבי ר' ינאי ובלבד שלא יאנס הרי כיון שיכול ללקוט אפילו באונס אינו מפקיר. לכן מפרש באופן אחר: "הא דר"ש בדר"י שייכא, וטעמי" משום דתחתון אפקורי מפקר גבי עליון, הואיל וידו מגעת שם, והוא סבור שהיא שלו הואיל ועיקרו בתוך שלו, דמימר אמר תחתון עליון שקיל לי, ואם תקניטנו לאסור עליו תפיסת ידו יטול את עפרו", ומסיימת הגמרא: "הלכה כר"ש".

בהמשך הגמרא שם: "אמר רב בעיקרו כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי, כי פליגי בנופו, ר"מ סבר שדי נופו בתר עיקרו, ור' יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו". ולכאורה קשה, שהרי סברת "שדי נופו בתר עיקרו" אינה הסברה שבמשנה לדין שתי גנות – "אם ירצה העליון ליקח את עפרו" או "אם ירצה התחתון למלאות את גנתו", ולמאי נפק"מ.

אלא, שסברת רבא בגמרא אי אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" נוגעת לדין אילן העומד על המיצר שבו לא שייכת הסברה ירצה ליקח את עפרו או למלאות עפר,

ח. בֵּית הַבֵּדֶלֶג שֶׁהוּא בְּנוֹי פְּעָכִי הָהָר, וְגִנַּת [אדם] אַחֵר עַל גְּבִיּוֹ, וְנִפְתְּחוּ שְׁמֵי בֵּית הַבֵּד בְּאַרְבָּעָה טַפְחִים^ל או יָתֵר - הָרִי בְּעַל הַגֶּנֶה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה^ל, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בְּדוּ כַּפִּין [תקרה], וַיִּתֵּן הָעֲלִיּוֹן קֶרֶקַע גִּנְתּוֹ^ל, וַיִּזְרַע כָּל גִּנְתּוֹ^ל.

(ג) מקום בו כותשים את הזיתים ומייצרים מהם שמן. (לד) ותקרת בית הבד היא קרקעית הגינה. (לה) ארבעה טפחים מקורות התקרה שקעו וירדו למטה. (לו) למרות שחלק מקורות התקרה נותרו במקומן, כי אדם אינו יכול לזרוע חלק מהגינה למעלה וחלק מהגינה למטה ולכן בעל הגינה יכול לטעון שהוא מעוניין לזרוע את הגינה כולה למטה. (לז) הוצאות התקרה מוטלות על התחתון והוצאות קרקעית העלייה מוטלות על העליון, כמבואר בתחילת הפרק לגבי תקרה ומעזיבה. (לח) אולם אם פחות מארבעה טפחים מקורות התקרה שקעו וירדו למטה בעל הגינה אינו יכול לזרוע את הגינה כולה למטה, כי מקום הפחות מארבעה טפחים אינו נחשב מקום ולכן ירידת ושקיעת חלק מהקורות אינה נחשבת ירידה.

ט. שְׁתֵּי גִנוֹת זֶה עַל גְּבִי זֶה^ט, וְהִירָק בֵּינֵינוּ בְּגִבָּה עֲבִי הָאֶרֶץ שְׁבִינֵיהֶן^י - כָּל שֶׁהָעֲלִיּוֹן יָכוֹל לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ מֵעֵקְרוֹ^{מא}, הָרִי הוּא שְׁלֹ^{מב}, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יֵאָנֵס עֲצָמוֹ^{מג}; וְהִשָּׁאֵר מִדְּשֵׁל תַּחְתּוֹן^{מה}. הָיָה מְגִיעַ לְנוֹפוֹ [ענפים], וְאֵינוֹ מְגִיעַ לְעֵקְרוֹ - לֹא יִטֹּל הָעֲלִיּוֹן^{מו}; וְאֵם נִטֵּל, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ^{מז}. אֲבָל הָאֵילָן הָעוֹמֵד עַל הַמַּצָּר^{מח} - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֵה לְתוֹךְ שְׂדֵה אֶחָד מֵהֶן, הָרִי שְׁנִיָּהּ [הענפים] חוֹלְקִין [בשווה] בְּפִרְוֵיהֶם^{מט}.

(לט) הגינות סמוכות זו לזו, וקרקעית אחת הגינות גבוהה מקרקעית הגינה השנייה. (מ) חלק מהירקות גדלו בקרקע הגינה העליונה אך התפשטו לאוויר הגינה התחתונה, וכל אחד מבעלי הגינות טוען שהירקות שייכים לו. בעל הגינה העליונה טוען שהירקות גדלו בקרקעו ולכן הם שייכים לו, ובעל הגינה התחתונה טוען שהוא היה יכול למנוע את גדילת הירקות באוויר גינתו (אם היה ממלא את גינתו עפר לגובה רב), ולכן הירקות שייכים לו. (מא) מהשורש, אף אם אינו יכול להגיע לענפים והעלים הנמצאים באוויר הגינה התחתונה. (מב) כי מן הסתם התחתון מוכן לוותר לו על ירקות אלו. (מג) שלא יעשה זאת באופן הגורם לעצמו סכנה. (מד) שאר הירקות, יחד עם השורשים שלהם. (מה) כי טענתו מתקבלת, וממילא כל הירקות שייכים לו (אלא אם כן הוא מוותר עליהם). (מו) בירקות אלו יש ספק האם התחתון מוותר לו עליהם, ומכיוון שמעיקר הדין כל הירקות שייכים לתחתון (אלא אם כן הוא מוותר עליהם), לא מחלקים את הירקות בין העליון לתחתון כמו בשאר ממון המוטל בספק אלא ירקות אלו נותרים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

האילנות יכולים להמשיך לצמוח אף אם לא יטעו אותם בקרקע (אך הם לא יגדלו פירות) ולכן הם פטורים מערלה כמבואר בהלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק י הלכה יב. גושי העפר הגורמים לפטור האילנות מערלה במשך שלוש שנים שייכים לבעל הזיתים, אך האילנות לא היו יכולים לגדל פירות ללא נטיעתם בקרקע של בעל השדה ולכן הפירות מתחלקים בשווה ביניהם במשך שלוש שנים (אולם העצים נותרים במקומם מפני יישוב הארץ). (ג) כאשר בעל השדה אינו זקוק יותר לפטור האילנות מערלה, מכיוון שאף אם הוא היה נוטע אותם מחדש הם היו פטורים מערלה לאחר שלוש שנים. (נד) וממילא, האילנות אינם פטורים מערלה ואין חלק לבעל הזיתים בגדילת האילנות בשדה חברו. (נה) ההסבר לכך: כאשר האילנות נעקרו ממקומם ללא גושי העפר הם נחשבים כמטלטלין, וההלכה היא אשר הבעלים מתייחסים כשהמטלטלין שלהם נסחפים בנהר למקום אחר והם שייכים לבעל המקום אליו הם נסחפו כמבואר בהלכות גולה ואבדה פרק יא הלכה י, ולכן במקרה זה העצים והפירות שייכים לבעל הקרקע. אולם כאשר האילנות נעקרו ממקומם יחד עם גושי העפר הם נחשבים כקרקע אשר יאוש הבעלים ממנה לא נחשב יאוש כמבואר בהלכות גולה ואבדה סוף פרק ח, ולכן העצים והפירות שייכים מעיקר הדין לבעל הזיתים אך מכיוון שלשניהם יש חלק בגידול הפירות הם מתחלקים בפירות בשווה במשך שלוש שנים כמבואר בהערה נא.

יא. פִּיּוּצָא בּוֹ הַמּוֹכֵר זֵיתוֹ לְעֵצִים - אִם פָּסַק עֲמּוֹ לְקַץ מִדֵּי - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂהוּ, הֲרִי הֵן לְבַעַל הַקֶּרְקַע; וְאִם הִתְנָה עֲמּוֹ שֶׁיִּקְצֶה כָּל זְמַן שְׁרִירָה - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיַּצִּיאָהוּ, לְבַעַל הָעֵצִים. מִכָּר סֶתֶם - אִם עָשָׂה פְּחוֹת מְרִבִּיעִית לְסֵאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה^{סא}, הֲרִי אֵלּוֹ שֶׁל בַּעַל הַזֵּיתִים^{סב}; עָשָׂה רְבִיעִית לְסֵאָה חוּץ מִן הַהוֹצָאָה^{סג}, הֲרִי אֵלּוֹ יִחַלְקֶנּוּ^{סד}.

(נו) על מנת להשתמש בהם להסקה או לבנייה. (נז) סיכם עם הקונה שיקצוץ מיד את העצים. (נח) שיגדלו, לפני שהקונה קצץ את העצים. (נט) שמכר את הזיתים. בכך דין זה דומה לדין המבואר בסוף ההלכה הקודמת אשר הכל שייך לבעל הקרקע, ולכן הלכה זו מתחילה במילים 'כיוצא ב'. (ס) מבלי להתנות בפירוש על זמן קציצת העצים. (סא) איכות הזיתים פחותה עד כדי כך אשר השמן שהופק מהם, לאחר ניכוי ההוצאות של המסיקה והסחיטה, הוא פחות מרביעית לוג שמן לכל סאה של זיתים. (סב) כי בעל הקרקע מוותר על זיתים שאיכותם פחותה כל כך ונותנם לבעל הזיתים. (סג) וממילא, הזיתים איכותיים יותר. (סד) מכיוון שהזיתים עצמם שייכים לבעל הזיתים אך הקרקע שבה הם גדלו שייכת לבעל הקרקע, שניהם נחשבים שותפים בזיתים ולכן הם חולקים אותם ביניהם בשווה.

כי ליטול את העפר לא יכול אף אחד מהם כיון שעפר המיצר שייך לשניהם, וגם אם ירצה למלאות עפר בחלקו לא יתבטל הנוף (כמו בירק שצומח בגובה עובי הארץ שבין שתי הגנות) אלא יצמח כלפי מעלה, או שיטטה לצד של חבריו.

אבל הסברא שבגמרא "שדי נופו בתר עיקרו" שייכת לדין אילן העומד על המיצר: אי אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" חולקין, ואם לא אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" הרי ששייך למי שהנוף נוטה בחלקו.

וזאת בא הרמב"ם להשמיענו, שהסברא העיקרית בדין שתי גנות זו על גב זו היא סברת המשנה, שהרי אם הסברא העיקרית היא "שדי נופו בתר עיקרו" ששייכת גם באילן העומד על המיצר, אזי לא שייך לומר "שתי גנות כו" אבל אילן העומד על המיצר כו".

לכן כלל הרמב"ם שני הדינים (שתי גנות ואילן העומד על המיצר) בלשון "אבל אילן כו" להשמיע שהסברא העיקרית בדין שתי גנות היא סברת המשנה, אבל באילן אין שייכת סברת המשנה שהיא הסברא העיקרית.

ע"פ כהנ"ל יובן הקשר שבין תחילת מסכת בבא מציעא לסופה שהוא באופן של "אבל" כלשון הרמב"ם כאן: דין "שתי גנות" שבמשנה שבו פוסק ר"ש (שהלכה כמותו) כר"מ או כר"י (כשני הפירושים הנ"ל) הוא מצד סברא מיוחדת השייכות רק בדין זה – "אם ירצה העליון כו" אבל אין זה שייך לדין "שנים ואוחזין בטלית כו" שבתחילת המסכת ששם לא שייכת סברא מיוחדת זו ולכן הדין שם ש"יחלקו".

תורת מנחם חלק מ"ה עמוד 244
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

י. שְׁטַף • נִהַר זֵיתוֹ, וּשְׁתָּלֶם בְּתוֹךְ שָׂדֶה חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הִלָּה -] בַּעַל הַזֵּיתִים:] 'זֵיתִי אֲנִי נוֹטֵל' -

אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוּם יֵשׁוּב הָאָרֶץ; אֲלָא יַעֲמִדוּ בְּמִקְוָמִי. וְאִם עָקְרָן הַנִּהַר בְּגוֹשִׁיָּהּ כְּשֶׁשְׁתָּלְא - יִחַלְקוּ הַפְּרוֹת בַּעַל הַשָּׂדֶה עִם בַּעַל הַזֵּיתִים, כָּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים^{יב}; וְלֵאחֶר שְׁלֹשִׁי^{יג}, הַכֹּל לְבַעַל הַשָּׂדֶה. וְאִם לֹא נַעֲקְרוּ בְּגוֹשִׁיָּהּ^{יד}, הַכֹּל לְבַעַל הַקֶּרְקַע מִדֵּי^{יה}.

(ג) בעל הזיתים בוודאי ימשיך לנטוע זיתים בשדהו אך בעל השדה שאליה נסחפו ונשתלו הזיתים לא יטע זיתים בשדהו אם הזיתים לא יישארו ברשותו, ולכן העצים נותרים במקומם על מנת להרבות את נטיעת העצים בארץ. (נא) יחד עם גושי העפר שסביב האילנות. במקרה זה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ה

דברים בהם ניתן לכפות את השותפים בחצר ובמבוי.

א. חצר השתפין - כל אחד מהן כופה את חברו לעשות לה בית שער [=בית לשומר] ודלת, וכן כל הדברים שהחצר צריכה להן צרך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה לעשותם. אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיור [=קישוטי קיר] וכיוצא בהן - אינו כופהו. עשה אחד מהן מעצמו - אם גלה השני דעתו שנות לו כמה שעשה חברו, מגלגלין עליו את הפל, ונותן חלקו בהוצאה.

(א) להשתתף בהוצאות. (ב) כמו נגר ומנעול, כמבואר בהלכה הבאה. (ג) כי דברים אלו אינם הכרחיים עבור החצר. (ד) מחייבים אותו להשתתף בהוצאות.

ב. מי שיש לו בית בחצר אחרת - בני חצר משעבדין אותו לעשות עמה דלת ונגר [=ברח] ומנעול, אבל בשאר הדברים אין משעבדין אותו; ואם היה שריו [=גר] עמהן באותה חצר, משעבדין אותו על הפל.

(ה) והוא אינו גר בבית זה. (ו) ואף אינו צריך להשתתף איתם בהוצאות בית השער של השומר, כי שמירה זו נועדה למנוע את היזק הראייה של העוברים ושבים ליד החצר, ומכיוון שאדם זה אינו גר בחצר אין לו צורך כלל במניעת היזק הראייה.

ג. אחד מן השתפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או רחים, או לגדל בה תרנגולין - חברו מעכב עליו. וכן שאר הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותם בתצורותיהן, ככלן השתפין מעפבין זה על זה - חוץ מן הפביסה, לפי שאין דרךן של בנות ישראל להתבזות על גב הנָהֵרֵט.

(ז) יכול למנוע אותו מכך. (ח) אף אם מנהג המקום הוא אשר הנשים מכבסות את הבגדים בנהר, לא ניתן למנוע מבני ביתו של אחד השותפים בחצר לכבס את בגדיהם בחצר. (ט) הכיבוס בנהר גורם להתבזות בנות ישראל.

ד. אחד חצר השתפין, ואחד מבוי שאינו מפלש - כל בני המבוי מעפבין זה על זה שלא להשתמש במבוי, אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.

(י) מבוי הוא דרך אשר משני צדדיה יש חצרות עם בתים, וכל האנשים הגרים באותם בתים נקראים בני המבוי. מבוי

מפולש הוא מבוי הפתוח לרשות הרבים בשני קצותיו ודינו כרשות הרבים, אך מבוי שאינו מפולש הוא מבוי הפתוח לרשות הרבים בקצה אחד וסתום בקצהו השני ולכן בני מבוי זה יכולים למנוע זה מזה דברים שונים כמבואר בהלכה זו.

ה. אחד מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא בהן בחצר, ולא מחה בו שתפו - הרי זה מעכב עליו כל זמן שיצאה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, החזיק; שהשתפין מקפידין על המחיצה; והואיל והניחו, מחלי.

(יא) שאר השותפים יכולים לכפות עליו בכל עת להסיר את הבהמה או הרחיים, למרות שהם לא מחו בו על כך במשך זמן רב. הטעם לכך: השותפים לא מקפידים כל כך כאשר שותף אחר עושה דברים אלו, ולכן, אי מחאתם בפני השותף אינה מהווה הוכחה שהם ויתרו לו והסכימו לו לעשות זאת, וממילא הם יכולים למחות בו בכל עת. (יב) לא ניתן לכפות על בעל הבהמה והמחיצה להסיר אותן מהחצר. (יג) כאשר אחד השותפים בונה מחיצה שאר השותפים מקפידים על כך ומוחים בו, ומכיוון ששותף זה לא מחה בו על בניית המחיצה מוכח שהוא ויתר ומחל לו על כך. החידוש בכך הוא אשר חזקה זו נחשבת חזקה מייד כאשר השותף עושה זאת ואף אם אין עמה טענה כי חזקה זו היא חזקת שימוש בדברים מסוימים, בשונה מחזקת קרקעות הנחשבת חזקה רק לאחר שלוש שנים ורק כאשר יש עמה טענה כמבואר בהלכות טוען ונטען פרק יד הלכה יב.

במה • דברים אמורים?

בחצר השתפין. אבל

בחצר חברו - אפלו

העמיד בהמתו ועשה

לה מחיצה, לא החזיק;

שהדבר ידוע שאין זו

אלא דרך שאליה. והוא

הדין לכל מעמיד תנור

וכירים ומגדל תרנגולין

וכיוצא בהן ט - שאם

תאמר החזיק, אין לך אדם שמשאיל מקום

לחברו ט.

(יד) לא ייתכן לומר שחברו ויתר לו על שטח זה, אלא הוא השאיל לו את המקום לזמן מסוים. (טו) שאין לו חזקה בדברים אלו. (טז) אולם אם החזיק בדברים אלו שלוש שנים ויש לו טענה על כך, יש לו חזקה אף בהם כמו בחזקת קרקעות.

השגת הראב"ד

במה . . החזיק א"א הירושלמי חולק עליו א"ר אלעזר המגדל תרנגולין בחצר שאינה שלו הרי זה חזקה א"ר יוסי ויאור מה נפיש אם יש לו לגדל הרי זה גדל ואם אין לו לגדל הרי החזיק ואומר אני כל אלו המחילות שאמרו שאין עמהם טענת מכירה או מתנה אין מפסידין ממנו קרקע מתורת מחילה ואם רצה לבנות בית בחצירו בונה וחזקתו בטלה מאליה אלא כ"ז שהחצר כך החזיק זה בתמישור ועל דרך זה יתקיימו דבריו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עמו קרוביו ומידעיו לשפך עמו פאחד בבית זה -
הרי המשפיר מעבב עליו^{יח}.

(כו) מתחילת ההלכה הקודמת. (כז) כי אנשים אלו דרים בביתו, והוספת דיירים בבית גורמת לצפיפות. (כח) אך אם הוא הכניס אורחים לביתו עבור מאכל ומשתה לא ניתן למנוע זאת ממנו כי דבר זה לא גורם לצפיפות.

י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן - אינו יכול להרחיבו, שהרי שתפו אומר לו: 'בפתח קטן אני יכול להסתיר' [להסתיר] ממך בשעת תשמישי, ואיני יכול להסתיר בפתח גדול. ואם היה הפתח גדול - לא יעשנו שנים [לשני פתחים]; שהוא אומר לו: 'בפתח אחד אני יכול להסתיר, בשנים אני יכול'.

יא. אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים - אין חברו שפנגדו^{יט} מעבב עליו; ואין צריך לומר בגי רשות הרבים, שאינן יכולין לעבב עליו. (כט) מהצד השני של רשות הרבים. (ל) כי בכל אופן הוא צריך להסתיר אף מבני רשות הרבים.

יב. כופין בגי מבוי^כ זה את זה לעשות להם לחי וקורה למבוי^{כב}.

(לא) שאינו מפולש לרשות הרבים משני צדדיו. (לב) על מנת להתיר את הטלטול בשבת במבוי, כמבואר בהלכות שבת פרק יז הלכה ב.

יג. ומי שיש לו פתח במבוי^{כג} - אין בגי מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי; שיכול לומר: 'רצוני שאפגס בבחילתי עד פתחי^{כד}. ומבוי המפלש לרשות הרבים, ובקשו בגי המבוי להעמיד להם דלתות - בגי רשות הרבים מעפבין עליהן, שפעמים^{כה} לה דוחקין הרבים ונכנסין בו^{כז}.' (לג) והפתח נפתח בהסכמה ובהיתר, כמבואר בהלכות הבאות. (לד) והדלת עלולה להפריע לכך. (לה) לעיתים, כאשר יש אנשים רבים ברשות הרבים. (לו) למבוי, והדלתות עלולות להפריע להם.

יד. מי שבקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפלש^{כז} - בגי מבוי מעפבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם היה מבוי מפלש, פותח כל פתח שירצה לכתחלה^{כח}.

ו. אחד מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חברו מעבב עליו^{יח}, מפני שמסתכל בו ממנו^{יט}; ואם פתח, יסתם^כ. וכן לא יפתחו השתפין בחצר פתח בית פנגד פתח בית, או חלון פנגד חלון^כ; אבל פותח אדם לרשות הרבים פתח [בית] פנגד פתח [בית שמולו] וחלון פנגד חלון, מפני שהוא אומר לו: 'הריני פאחד מבני רשות הרבים שרואין אותך^{כא}'.

(יז) מונע ממנו לפתוח חלון בביתו. (יח) למרות שחברו יכול להסתכל עליו דרך חצרו, כי חלון הבית יגרום להיזק ראייה גדול יותר. (יט) אם מחה בו חברו, כמבואר בפרק יא הלכה ד. (כ) מטעמי צניעות, אף אם הם מוחלים זה לזה על היזק הראיה. (כא) אולם אם מדובר בחלון גבוה אשר בני רשות הרבים לא יכולים להביט דרכו בקלות, אסור לבנות חלון כנגד חלון כמבואר בפרק ג הלכה ה לגבי גג.

ז. אף על פי כן, לא יפתח אדם חנות כנגד פתח חצר חברו, שזה הזק קבוע תמיד; שהרי בגי רשות הרבים עוברין ושבינ^{כב}, וזה יושב פחנותו כל היום ומביט בפתח חברו.

(כב) ואינם עומדים ומביטים בו תמיד.

ח. אחד מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת [סמורה], אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין שלו. אפלו בנה עליה על גג ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי שמרבה עליהן את הדרך^{כג}; שהרי היה לזה שכן אחד, ונעשו לו שכנים הרבה. אבל פותח הוא פתח העליה לתוך ביתו^{כד}; ואם רצה לחלק חדרו לשנים, חולק^{כה}.

(כג) גורם לצפיפות גדולה יותר, וממילא, זמן ההליכה בחצר מבית לבית מתארך. (כד) הפתוח לחצר, מכיוון שלא רגילים להשכיר עליה כזו לדיירים אחרים (כי היא פתוחה לבית), וממילא דבר זה לא גורם לצפיפות בחצר. (כה) כי אף דבר זה אינו גורם לצפיפות בחצר.

השנת הראב"ד

מבא . . הדרך א"א בחיי ראשי ג"ל דבריו סותרים זה את זה שאמר תחלה שבונה עליה על ביתו ופתוחה לביתו ואע"פ שהם מרבים שכנים בדירות חלוקות ואין ימנע ממנו שלא יכניס לביתו כל מי שירצה ואם ירצה לקבל אכסנאין לת"ת נמנע ממנו.

ט. מקאני • אתה

למד, שאחד מן השתפין שהביא אצלו לביתו אנשי בית אחר - יש לחברו לעבב עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך^{כז}.

הדרך^{כז}. וכן המשפיר ביתו לבעל בית אחד, והביא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(מח) כי היא אינה יכולה להשתמש כלל בשטחה. (מט) גורם לצפיפות גדולה יותר במבוי.

וְכֵן בַּעַל הַשְּׁנִיָּה שֶׁפָּתַח לְחֶצְרוֹ פָּתַח שְׁנֵי בֵּינוּ וּבֵין הַחִיצוֹנָה - אֵין הַחִיצוֹנָה מַעֲכָבֶת עָלָיו, שְׁאִין לָהּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא מִפְתָּחָהּ וְלַחוּץ; אָבָל אִם פָּתַח פָּתַח הַשְּׁנִי בֵּינוּ וּבֵין הַשְּׁלִישִׁית - הַפְּנִימִיּוֹת מַעֲכָבוֹת עָלָיו, שְׁאִין לוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּמְּבוי אֶלָּא מִפְּתַח חֶצְרוֹ הָרִאשׁוֹן וְלַחוּץ. וְכֵן הִדִּין בְּכָלֵן.

(נ) ואף החצרות הפנימיות אינן יכולות לעכב עליו, כי הוא יכול לבנות בשטח שלו כל דבר שאינו מפריע לאנשים העוברים שם.

פֶּרֶק ו

דברים בהם בני העיר כופים זה את זה; פתיחת חנות או עסק במבוי ובחצר, והליכה דרך בית או גינה של אדם אחר.

א. כּוֹפִין בְּנֵי הָעִיר זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת חוֹמָה דְּלָתִים וּבְרִיחַ לָעִיר, וְלִבְנוֹת לָהֶן בֵּית הַכֶּנֶסֶת, וְלִקְנוֹת לָהֶן סֵפֶר תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים כְּדִי שִׁיקְרָא בָּהֶן כָּל מִי שִׁירְצָה לְקָרוֹת מִן הַצִּבּוֹר.

(א) הכתובים בדיו על גבי קלף, כפי שהיה מצוי בעבר.

ב. מִי שֶׁלָּקַח ^[קנה] עֵיר בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין לָקַח לוֹ ^[לסלול] דֶּרֶךְ מֵאֲרַבַּע רוּחוֹתֶיהָ, מִשּׁוּם יָשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכוֹפִין בְּנֵי בִקְעָה זֶה אֶת זֶה לַעֲשׂוֹת בֵּינֵיהֶן חֲרִיץ וְכֵן חֲרִיץ.

(ב) אף אם בני העיר אינם יכולים לכפות אותו על כך, כי הוא נתן להם את בתיהם במתנה. (ג) על מנת לחבר את העיר לערים הסמוכות. (ד) תעלה ברוחב שישה טפחים. (ה) תעלה ברוחב שלושה טפחים. תעלות אלו מגינות על הבקעה מפני החיות כמבואר בהלכות מכירה פרק כא הלכה כב.

ג. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֶצֶר בְּעִיר אַחֲרֵת, בְּנֵי הָעִיר מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ לְחַפּוֹר עֲמָהֶן בּוֹרוֹת שִׁיחִין ^[שווחות] וּמַעְרוֹת וְאַמָּת ^[תעלות] הַמַּיִם; אָבָל בִּשְׁאָר כָּל הַדְּבָרִים, אֵין מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ. וְאִם הָיָה שְׂרוּי ^[גר] עֲמָהֶן בְּאוֹתָהּ הָעִיר, מְשַׁעֲבְדִין אוֹתוֹ עַל הַכֹּל.

(ו) והוא אינו גר בחצר זו. (ז) וכל שכן אשר כל האנשים הגרים בעיר חייבים בכך. (ח) כמו הדברים המועילים לשמירה על אנשי העיר. (ט) כי אין לו צורך בהם מכיוון שהוא לא גר בעיר.

(יז) הפתוח מצד אחד בלבד לרשות הרבים. (יח) אף אם לא היה מעולם פתח במקום זה, כי מבוי מפולש נחשב כרשות הרבים וברשות הרבים לא ניתן למנוע מאדם לגרום צפיפות ולהרבות את הדרך.

טו. הִיָּה לוֹ פָּתַח סָתוּם בַּמְּבוי שְׁאִינוּ מְפָלֵשׁ, הָרִי זֶה פּוֹתְחוֹ בְּכָל עֵת שִׁירְצָה לֵט; וְאִם פָּרַץ אֶת פְּצִימִיּוֹ ^[עקר את מסגרת הפתח], בְּנֵי הַמְּבוי מַעֲכָבִין עָלָיו מֵא.

(לט) כי פתח זה היה פתוח בעבר. (מ) עקר את כל מסגרת הפתח וביטל אותו לגמרי. (מא) כי פתח זה נחשב פתח חדש.

וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוי שֶׁבִקֵּשׁ לְסַתֵּם פָּתָחוֹ וּלְחַזְרֵירוֹ ^[לפתוח] לְמְבוי אַחֲרָם - בְּנֵי הַמְּבוי ^[הראשון] מַעֲכָבִין עָלָיו; שְׁמָא יָבֹא לָהֶן מַס, וּמִתְמַעֵט ^[הוא] מִחֲלָקֵן מִן הַמַּס הַקָּצוּב עַל בְּנֵי הַמְּבוי. לְפִיכָךְ, מְקוּם שְׁאִין הַמַּס קָצוּב עַל בְּנֵי הַמְּבוי, הָרִי זֶה סוֹתֵם פָּתָחוֹ בְּכָל עֵת שִׁירְצָה.

(מב) ובני המבוי האחר אינם יכולים למנוע ממנו לעשות זאת, בהתאם למבואר בהלכות הקודמות בנוגע למבוי מפולש ואינו מפולש. (מג) בעבר, תשלום המס של בני המבוי היה מתחלק ביניהם בהתאם למספר הנפשות הגרים במבוי. במקרה זה, כאשר האדם סותם את פתחו הוא נחשב כאחד מבני המבוי השני, וכתוצאה מכך, כל אחד מבני המבוי הראשון משלם חלק גדול יותר מהמס ולכן הם יכולים למנוע ממנו לעשות זאת.

טז. חֲמֵשׁ חֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לְמְבוי שְׁאִינוּ מְפָלֵשׁ ^{מד} - פָּלֵן מִשְׁתַּמְשֵׁת עִם הַחִיצוֹנָה ^{מה}, וְהַחִיצוֹנָה מִשְׁתַּמְשֵׁת לָעֲצָמָה ^{מו}. וְכֵן הַשְּׁנִיָּה מִשְׁתַּמְשֵׁת לָעֲצָמָה, וּמִשְׁתַּמְשֵׁת עִם הַחִיצוֹנָה, וְאִינָה מִשְׁתַּמְשֵׁת עִם הַשְּׂאָר. נִמְצְאָת הַפְּנִימִיּוֹת מִשְׁתַּמְשֵׁת עִם פָּלֵן, וּמִשְׁתַּמְשֵׁת לָעֲצָמָה ^{מז}.

(מד) וממילא ניתן להיכנס מרשות הרבים למבוי מצד אחד בלבד, ולכן האנשים הגרים בחצרות החיצונות אינם זקוקים לעבור בשטח החצר הפנימית. (מה) החצר הקרובה לרשות הרבים, כי כל בני החצרות עוברים דרכה לחצרות הפנימיות. (מו) ואינה יכולה להשתמש בחצרות אחרות, כי האנשים הגרים בה אינם עוברים דרכן. (מז) שאר החצרות אינן יכולות להשתמש בשטחה.

לְפִיכָךְ, אִם בָּנָה בַּעַל הַשְּׁנִיָּה אֲצִטְבָּא ^[פוסל] כְּנָגֵד פָּתָחוֹ, וּסְתָמוֹ - אֵין הַחִיצוֹנָה יְכוּלָה לָעֲכָב עָלָיו ^{מח}. אָבָל כָּל הַפְּנִימִיּוֹת מַעֲכָבִין עָלָיו, מִפְּנֵי שְׁמִרְבָּה לָהֶן בְּאַרְבֶּן הַדֶּרֶךְ ^{מט}, שֶׁהָרִי מְקִיפִין הָאֲצִטְבָּא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. פִּשְׁתֵּי גֻבִּין מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר לְבָנוֹת הַחוּמָה, גֻּבִּין לְפִי קְרִיבַת הַבָּתִּים מִן הַחוּמָה; כָּל הַסְמוּךְ לַחוּמָה, נֹתֵן יִתְרָא.^[אדם זה] מִבְּנֵי מְבוֹי אַחֵר - אֵינָן יְכוּלִין לְמַנְעוֹ, שֶׁהָרִי יֵשׁ בֵּינֵיהֶם אוֹתָהּ אֲמָנוּת.^כ

(יח) שאינו מפולש לרשות הרבים משני צדדיו. (יט) פוגע בפרנסתו, ואף בני המבוי האחרים אינם יכולים למנוע ממנו לעשות זאת. (כ) אולם, בני המבוי יכולים למנוע משני האומנים להמשיך במלאכתם על מנת שלא תהיה אומנות במבוי כלל, כמבואר בפרק יא הלכה ה.

אָבֵל גֵּר מִמְּדִינָה ^[עיר] אַחֲרֵת שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת חֲנוּת בְּצֵד חֲנוּתוֹ שֶׁל זֶה, אוֹ מְרַחֵץ בְּצֵד מְרַחֵץ שֶׁל זֶה - יֵשׁ לָהֶן לְמַנְעוֹ. וְאִם הָיָה נֹתֵן עִמָּהֶן מִנֵּת ^[מס] הַמֶּלֶךְ, אֵינּוּ יְכוּלִין לְמַנְעוֹ.^{כא}

כא) הן בני העיר והן בני המבוי אינם יכולים למנוע.

ט. רֹכְלִין ^{כב} הַמְחֲזִירִין ^[=המסתובבים] בְּעִירֹת, אֵין בְּנֵי הָעִירֹת יְכוּלִין לַעֲכָפָן ^{כג}, שֶׁתִּקְנֶת עֲזָרָא הִיא שֶׁהָיָה מְחֲזִירִין, כְּדִי שֶׁהָיָה הַבְּשָׂמִים מְצוּיִין לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל. אָבֵל אֵין קוֹבְעִין מְקוֹם וְיוֹשְׁבֵין בּוֹ ^[עם הסחורה], אֲלָא מְדַעַת בְּנֵי הָעִיר; וְאִם תִּלְמִיד חֲכָמִים הוּא, קוֹבֵעַ בְּכָל מְקוֹם שֶׁרָצָה ^{כד}.

כב) מוכרי בשמים לנשים. כג) למרות שהרוכלים לא משלמים את מס המלך בעיירות אלו. כד) על מנת שלא יתבטל מלימודו כל כך.

י. הַסוֹחְרִים שֶׁמִּבְּיָאִין סְחוֹרְתָן לְמִכּוֹר בְּתוֹךְ הָעִירֹת, בְּנֵי הָעִיר מַעֲכָבִין עֲלֵיהֶם ^{כה}. וְאִם מְכָרוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק בְּלֶבֶד, אֵין מוֹנְעִין אוֹתָן; וְהוּא ^[ובלבד] שֶׁמִּכְרוּ בַשּׁוּק ^{כז}. אָבֵל לֹא יַחֲזִרוּ עַל הַפְּתָחִים, אֲפֹלוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק. וְאִם יֵשׁ לָהֶן מְלֻחָה בְּעִירָם - מוֹכְרִין כְּדִי ^[לצורך] פְּרָנְסָתָם, אֲפֹלוּ בְּלֹא יוֹם הַשּׁוּק, עַד שֶׁיִּפְרְעוּ חוּבָן, וְיִלְכּוּ לָהֶן.

כה) כי הם אינם משלמים את מס המלך. כו) כי מגיעים אליו אף אנשים מחוץ לעיר. כז) והם חייבים לשלם לו את חובם.

יא. אֶחָד מִבְּנֵי מְבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפָלֵשׁ שֶׁבִּקֵּשׁ לַהֲעֲשׂוֹת רוּפָא ^[=מחלה], אֲמָן ^[=מקוץ דם], אוֹ גֵּרָדִי ^[=אורג בגדים], אוֹ מְלָמֵד תִּינוּקוֹת שֶׁל גּוֹיִים - בְּנֵי מְבוֹי מַעֲכָבִין עֲלֵיהֶם ^{כח}, מִפְּנֵי שֶׁמְרַבֶּה עֲלֵיהֶם הַנִּכְנָסִין וְהַיּוֹצֵאִין ^{כט}. וְכֵן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית בַּחֲצֵר הַשְּׂתַפְּכִין - לֹא יִשְׁפִּירְנוּ לֹא לְרוּפָא, וְלֹא לְאֵמָן, וְלֹא לְגֵרָדִי, וְלֹא לְסוֹפֵר יְהוּדִי שְׂכּוֹתָב הַשְּׂטְרוּתִי, וְלֹא לְמְלָמֵד תִּינוּקוֹת שֶׁל גּוֹיִים ^{לא}.

(י) האחראים על גביית הכסף לבניית החומה. (יא) כי הוא זקוק יותר להגנה של החומה.

ה. וְכָל הָדָר בְּעִיר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ שְׁקָנָה בֶּה בֵּית דִּירָה ^{יב} - נֹתֵן עִם בְּנֵי הָעִיר בְּכָל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין לְתַקּוֹן הַחוּמָה וְהַדְּלָתוֹת וְשֹׁכֵר הַפְּרָשִׁין הַשּׁוּמְרִין אֶת הַמְּדִינָה, וְכָל פְּיוּצָא בְּאֵלוּ מְדָרִים הַשּׁוּמְרִין אֶת הָעִיר ^{יג}.

יב) וממילא, הוא מעוניין להשתקע בעיר. יג) אולם, חיוב כל תושב בנתינת צדקה לבני העיר תלוי במשך זמן המגורים שלו בעיר, כמבואר בהלכות מתנות עניים פרק ט הלכה יב.

ו. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִין לְשְׁמִירַת הָעִיר - לֹקְחִין מִכָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר, וְאֲפֹלוּ מִן הַיְּתוּמִים ^{יד}, חוּץ מִתְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים, לְפִי שֶׁאֵין הַחֲכָמִים צָרִיכִין שְׁמִירָה - הַתּוֹרָה שׁוֹמְרָתָן. אָבֵל לְתַקּוֹן הַדְּרָכִים וְהַרְחֻבוֹת, אֲפֹלוּ מִן הַחֲכָמִים. וְאִם כָּל הָעָם יוֹצֵאִין וּמִתְקַנְּנִין בְּעֵצְמָן ^{טו} - לֹא יֵצְאוּ תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים עִמָּהֶן, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ ^[ראוי עבור] תְּלִמְיָדֵי חֲכָמִים לְהַזְדַּלֵּל בְּפָנֵי עַמִּי הָאֶרֶץ.

יד) למרות שהם פטורים מנתינת צדקה, כי הם נהנים מהשמירה. טו) ואין פועלים העושים זאת.

ז. הָיוּ חוֹפְרִין נֶהָר לְהִבְיָא בּוֹ מִים לְמְדִינָה - גֻּבִּין אֹף מִן הַיְּתוּמִים, שֶׁזֶּה זְכוּת לָהֶם כְּדִי שֶׁיִּשְׁקוּ מִמֶּנּוּ שְׂדוֹתֵיהֶם וְכַרְמֵיהֶם ^{טז}; לְפִיכָּה, אִם אֶרֶץ לָהֶם דָּבָר וְלֹא בָּאוּ הַמִּים, הוּאִיל וְלֹא נִהְנוּ מֵהֶם הַיְּתוּמִים, מְחֲזִירִין לָהֶם כָּל מָה שֶׁנִּלְקַח מֵהֶם ^{יז}. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזֶה.

טז) וממילא, הם נהנים מהמים. יז) כי ביתומים לא קיים הכלל אשר אדם מוחל על כספו אף אם הוא לא נהנה מכך כתוצאה ממאורע יוצא דופן.

ח. כּוֹפִין בְּנֵי מְבוֹי ^{יח} זֶה אֶת זֶה שֶׁלֹּא לְהוֹשִׁיב בֵּינֵיהֶם לֹא חֵיט, וְלֹא בְּרִסִּי ^[=מעבר עורות], וְלֹא אֶחָד מִבְּעַלֵּי אֲמָנוּת. הָיָה שֵׁם בְּמְבוֹי אֶחָד מִבְּנֵי הַמְּבוֹי אֲמָן, וְלֹא מָחוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁהִיתָה שֵׁם מְרַחֵץ אוֹ חֲנוּת אוֹ רַחֲסִים, וְכֹא חֲבָרוּ וְעָשָׂה מְרַחֵץ אַחֲרֵת כְּגִדְדוֹ אוֹ טָחוֹן ^[=טחנת קמח] אַחֲרֵת - ^[האומן] אֵינוֹ יְכוּלִין לְמַנְעוֹ מִפְּנֵי וְלוֹמַר לוֹ: 'אַתָּה פּוֹסֵק חֵיִי'. וְאֲפֹלוּ הָיָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לז) לבור שלו, דרך החצר של חברו. לח) שהן שעות היום, כי בשעות הלילה חברו אינו מחוייב לפתוח לו את דלת הבית על מנת שהוא יוכל להיכנס לבורו. לט) כי אין בכך צורך הכרחי. מ) למנוע מבעל הבית לגנוב אותם. מא) שאינו חושש אשר בעל הבור יגנוב חפצים מביתו, כי בני ביתו נמצאים בו תמיד. מב) על מנת למנוע מבעל הבור להיכנס אליו בשעה שבעל הבית לא נמצא בביתו, כי דבר זה עלול לגרום לבעל הבור לזנות עם אשתו של בעל הבית.

יד. מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חברו - נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים^מ, ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת^מ. והחיצון זורע את הדרך^מ.

(מג) סוחרים המעוניינים לקנות ממנו ירקות. (מד) כי אין בדברים אלו צורך הכרחי והם עלול לפגוע בגינה החיצונה. (מה) והפנימי לא יכול למנוע ממנו לעשות זאת, כי הדבר יגרום הפסד רב לחיצוני מכיוון שהדרך נמצאת באמצע הגינה.

החזירו [-העבירו] הדרך [שתהיה] מן הצד מדעת שניהם - הרי זה נכנס בשעה שהוא רוצה, ויוצא בשעה שהוא רוצה; ומכניס לתוכה תגרים^מ, ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת^מ. וכל אחד מהן יש לו לעפב על חברו בזריעת הדרך שנתנו מן הצד^מ.

(מו) כי דברים אלו אינם מפריעים כל כך לחיצוני, והם חלק מצורכי הגינה הפנימית. (מז) כי אין בכך צורך עבור הגינה עצמה. (מח) כי החיצוני אינו מפסיד הפסד רב אם הוא לא יזרע אותה, והפנימי קיבל את הדרך להליכה ולא לזריעה.

כח) למרות שהמהלך עושה מצווה, כי הוא אינו מוכרח לעשות את הברית בביתו הפרטי אלא יכול ללכת לבית הרך הנימול או למקום אחר. כט) לכאורה דין זה נאמר בתחילת הלכה ח לגבי כל בעלי אומניות, ואם כן בהלכה זו נכפל הדין ללא צורך. ויש לעיין בכך. ל) של דברי חולין. לא) אף אם בני החצר אינם מוחים בכך. אולם, במבוי שאינו מפולש ניתן להשכיר בית לאחד מבעלי אומניות אלו, אך אם בני המבוי מוחים בכך הם יכולים למנוע זאת ממנו כמבואר בתחילת ההלכה.

יב. חנות שפחצרלי^א, יכולין השכנים למחות בידו^ב ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין', אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק. אבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחמים', שהרי החזיק לעשות כן^{לד}.

(לב) או במבוי. לג) ככל עת, אף אם החנות קיימת שם זמן רב. לד) אך אם הוא לא החזיק אף בכך, הם יכולים למחות בו אף על עצם עשיית המלאכה.

וכן יש לו ללמד תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השתמפין יכולין למחות בידו^{לז} ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן^{לו}.'

לח) אף אם הם גרים באותה חצר. לו) אולם אם הוא מלמד אותם לימודי חול, הם יכולים למחות בו ולמנוע ממנו לעשות זאת.

יג. מי שיש לו בור לפנים מביתו של חברו - נכנס^{לי} בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם יוצאין^{לז}; ואינו מכניס בהמתו ומשקה [אותה] מבור^{לט}, אלא ממלא ומשקה מבחון. ושניהן עושין פותחת^{לז} על [דלת] הבור; בעל הבור - כדי לשמר את מימיו^מ, ובעל חצרו^{מא} - משום חשד אשתו, שלא יכנס לשם אלא מדעתו^{מב}.

האדם נצטווה לעשות התלוי בו בדרך הטבע והתורה נתנה רשות לרופא לרפאות. צריך למצוא רופא מומחה במקצוע, וביותר בכזה שיש אצלו ניסיון רב במקצוע שאז בקל יותר יקבע את הטיפול המתאים

ממכתב י"ז מר-חשוון, תש"כ

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"א מרחשון ~

הלכות אסורי ביאה

פרק יג

דיני גרות

א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לבקריה - במילה, ובטילה, וקרן.

(א) בבקריה עם ה' ולהיבדל משאר האומות.

ב. מילה - היתה במצרים⁶¹. כשנאמר⁶²: "וכל ערל לא יאכל בו", מל אותם משה רבנו, שכלם בטלו בקריה מילה במצרים, חוץ משבט לוי⁶³; ועל זה נאמר: "ובקריה ינצרו"⁶⁴.

(ב) בהלכות אלו רוצה הרמב"ם להראות שמצוות אלו היו עוד קודם וכהכנה למתן תורה. (ג) ואיך אכלו במצרים את הפסח? מוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (ד) כלומר, בציווי משה רבינו. (ה) בכל זמן שיעבוד מצריים כל העם לא מלו, עד שציווה אותם משה רבינו.

ג. ובטילה - היתה במקדש, קדם מתן תורה, כשנאמר⁶⁵: "וקדשתם היום ומחר, וכבסו שמלתם". וקרן - כשנאמר⁶⁶: "וישלח את נערי בני ישראל, ויעלו עלת", על ידי כל ישראל הקריבים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... ובטילה - היתה במקדש... כשנאמר: "וקדשתם היום ומחר, וכבסו שמלתם"."

צריך להבין: הלא הלימוד מפסוק זה היה רק הקס"ד של הגמרא, אבל למסקנה נלמד מזה ש"שאין הזאה בלא טבילה".

ובב"ח (לטויו"ד סי' רסח) פירש שכוונת הגמרא היא רק שאין להוכיח מכתוב זה שהכוונה לטבילה, כי אולי היתה לנקיות. אבל לאחר המסקנה שהיתה טבילה

מהטעם שהוזכרה הזאה "ואין הזאה בלא טבילה", מוכח שגם כוונת הכתוב ב"וכבסו שמלותם" הוא לענין טבילה.

לקוטי שיחות, חלק לג, עמוד 26 והערה 4
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ד. וכן לדורות, כשירצה הגוי להפגס לבקריה, ולהסתופף תחת כנפי השכינה, ויקבל עליו עול תורה - צריך מילה, ובטילה, והרצאת קרן; ואם נקבה היא - טבילה וקרן, כשנאמר⁶⁷: "ככם כגור" - מה אתם במילה ובטילה והרצאת קרן, אף הגר לדורות במילה ובטילה והרצאת קרן.

ה. ומה הוא קרן הגר? עולת בהמה, או שתי תורים או שני בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן הזה שאין שם קרן, צריך מילה ובטילה; וכשיבנה בית המקדש, יביא קרבנו.

ו. גר שמל ולא טבל, או טבל ולא מל - אינו גר, עד שימול ויטבל. וצריך לטבל בפני שלשה. והואיל והדבר צריך בית דין, אין מטבילין אותו בשבת, ולא ביום טוב, ולא פליגה; ואם הטבילוהו [בלילה], הרי זה גר.

(ו) שהם בית דין. (ז) כי בזמנים אלו בית דין לא דן.

ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכותה היא לו⁶⁸; מעברת שנתגיירה וטבילה, אין בנה צריך טבילה.

(ח) ויש כלל שזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו.

טבל בינו לבין עצמו, ונתגייר בינו לבין עצמו, ואפלו בפני שנים - אינו גר. בא ואמר: 'נתגירתי בבית דינו של פלוני, והטבילוני' - אינו נאמן לבוא בקהל, עד שביא עדים.

(ט) כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות (דהיינו קבלת עול מצוות) היו בינו לבין עצמו.

61. שמות-בא, יב, מח. 62. דברים-ברכה, לג, ט. 63. שמות-יתרו, יט, י. 64. שמות-משפטים, כד, ה. 65. במדבר-שלח, טו, טו.

וטבילה... תורה: לשיטת רבינו בזמן הטבילה - לקו"ש ח"ג ע' 26 והע' 26. ובזמן הזה: בגדר גרות בזמננו, אם היא גרות מושלמת או שעדיין מעוכבת עקב חסרון ההקדשה - לקו"ש ח"ח ע' 416, ח"ט ע' 290, יין מלכות סס"ו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"א מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים וטבל לשם בן חורין לפני שטבל לשם עבדות, הוציא את עצמו משעבודו של הישראל שקנה אותו. (יח) כיון שאדונו עומד לפניו, ומיהר לטבול לפני שהאדון שלו הטביל אותו, הרי כאילו הוא פירש שהוא טובל לשם גירות.

לפיכך צריך רבו לתקפוץ במים, עד שיעלה והוא עדיין תחת שעבודו, ומודיעו בפני הדיין, שלשם עבדות מטבילו; ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר, שמקצת גרות היא.²

(ט) האדון צריך לתת לו עול מלאכה כשהוא במים, כדי שיהיה נראה שהטבילה היא לשם עבדות. (כ) שהעבד חייב במצוות כאשה.

יב. פשישתחרר העבד, צריך טבילה אחרת³ בפני שלשה ביום, שבה תגמר גרותו ויהיה בישראל; ואין צריך לקבל עליו מצוות ולהודיעו עקרי הדת, שפכר הודיעהו פשטבל לשם עבדות. (כא) מתקנת חכמים.

יג. ובמקנה הפשר לטבילת גדה, שם מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת [העבדים] המשחררים; וכל דבר שחוצץ בגדה, חוצץ בגרים ובעבדים ובמשחררים.

יד. אל יעלה על דעתך, שמשמשון המושיע את ישראל, או שלמה מלך ישראל ידידה, נשאו נשים נכריות בגיותן; אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצנה הנכונה פשיכא הגר או הגירות להתגר, בודקין אחריו - שמא בגלל ממוץ שיטל, או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד, בא להפגס לדת; ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא, שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל.

אם לא נמצא להן עלה כב - מודיעין אותן פכד על התורה וטרח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו; אם קבלו ולא פרושו, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלין אותן, שנאמר: "ותרא פי מתאמצת היא ללכת אמה, ותחדל לדבר אליה".

(כב) שום סיבה במה לתלות את הרצון להתגייר.

טו. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד

ח. היה נשוי לישראלית, או לגיורת, ויש לו בנים, ואמר: 'נתגירתי ביני לבין עצמי' - נאמן לפסל את עצמו, ואינו נאמן לפסל את הבנים⁴; וחזור וטובל בבית דין.⁵

(י) ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתו הוא אסר אותה על עצמו. (יא) מכיון שהוחזקו כשרים. (יב) מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה.

טז. גירות שראינוה נזהגת בדרכי ישראל תמיד, כגון שתטבל לנדתה ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה, וכן גר שנהג בדרכי ישראל, שטובל לקריו ועושה כל המצוות - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים שמעידין בפני מי נתגירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל - אין משיאין אותם עד שיביאו עדים, או שייטבלו בפנינו, הואיל והחזקו גויים.

יז. אבל מי שבא ואמר: שהיה גוי, ונתגר בבית דין - נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

במה • דברים אמורים? בשנת הראב"ד
בארץ ישראל ובאותן
הימים, שחזקת הפל
שם בחזקת ישראל. אבל
בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה, ואחר כך ישא
ישראלית; ואני אומר, שזו מעלה ביהוסין י.

(יג) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי ואין מכירים אותו. (יד) על פי דבריו התודענו לזה שהוא היה גוי, ועל פי דבריו שאמר: נתגירתי. (טו) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

יא. פשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין ומטבילין את העבדים הנלקחים מן הגויים לשם עבדות. הלוקח [הקונה] עבד מן הגוי, וקדם⁶ העבד וטבל לשם בן חורין - קנה עצמו⁷; והוא שיאמר בעת טבילה: 'הריני טובל בפניכם לשם גרות'; ואם טבל בפני רבו, אינו צריך לפרש⁸, אלא בין שטבל, נשתחרר.

(טז) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (יז) כיון שלמוכר הגוי בעצמו אין קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, שזה רק

~ יום שני כ"ב מרחשון ~

פרק יד

כיצד מקבלים את הגר, דיני הגר בעריות.

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא להתגיר, ויבדקו אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: 'מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע שישדאל בזמן הזה דוים דחופים ומסחפין ומטרפין, ויסורין באין עליהן?' אומר: 'אני יודע, ואני פדאי' - מקבלין אותו מיד.

(א) אני ראוי להשתתף בצרתם, ומי יתן ואזכה לכך.

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם [אמונה בה' אחד] ואסור עבודה זרה; ומאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות; ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עוון לקטי שכחה ופאה, ומעשר עניי. ומודיעין אותו עונשן של מצוות.

(ב) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשרש בו אמונת ייחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. (ג) כשקוצרים ומלקטים תבואה, לא ילקט את השבלים שנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים. (ד) אם שכח אלומה אחת בשדה, לא יקחנה אלא ישאיר לעניים. (ה) כשקוצר את שדוה, לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט בקצה השדה לעניים. (ו) בשנה השלישית והששית מן השמיטה, אחרי שמפרישים מעשר ראשון, מפרישים מעשר נוסף ונותנים לעניים. ומודיעים לו את ארבעת מתנות העניים, כדי שיחשוב על ממונו, ולא ירצה להתגיר.

כיצד? אומרים לו: 'הוי יודע שעד שלא באת לדת זו - אם אכלת חלב, אי אתה ענוש פרת; אם חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה; ועכשו אחר שתתגיר - אם אכלת חלב, אתה ענוש פרת; אם חללת שבת, אתה ענוש סקילה'. ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה, שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון רפים; וכן הוא אומר: "בחבלי אדם אמשכם"⁶⁷, ואחר כך "בעבותות אהבה"⁶⁸.

(ז) בהזכרת עונשין. (ח) כוונתו באמת לטוב, ומרוב שיטרידו אותו בעונשים ואזהרות, יסור לדרך רעה.

ושלמה - בימי דוד, שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה, שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו; שכל החזרו מן הגויים בשביל דבר מהבלי העולם, אינו מגרי הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות⁶⁹, והיו בית דין הגדול חוששין להן, לא דוחין אותן, אחר ששכלו מפל מקום⁷⁰, ולא מקריבין אותן, עד שתראה אחריתן.

(כג) שלא ידעו את ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו. (כד) בכל אופן, והרי הם גרים.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין גירום - וחשכון הכתוב באלו הן גויות, ובאסורין עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן, שהן עובדות עבודה זרה שלהן, ובנו להן במות, והעלה עליו הכתוב באלו הוא בנאן, שנאמר⁷¹: "אז יבנה שלמה במה".

יז. גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות וענשן, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - הרי זה גר; ואפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר - הואיל ומל וטבל, יצא מפלל הגויים; וחוששין לזה, עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר ועבד עבודה זרה - הרי הוא כישדאל משמד, שקדושיו קדושין; ומצוה להחזיר אבדתו; מאחר שטבל, נעשה כישדאל. ולפיכך קנים שמשון ושלמה נשותיהן⁷², ואף על פי שנגלה סודן.

(כה) לא דוחים אותו ולא מקריבים אותו עד שתראה אחריתו, כמבואר בהלכה הקודמת. (כו) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: 'קשים להן גרים לישראל כנגע צרעת' - שרפן חוזר בשביל דבר, ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהו אחר שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה; וכן רב הנסיונות - האספסוף והערב רב] היו בהן תחלה.

67. מלכים, א יא, ז. 68. הושע, יא, ד. 69. שם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ב מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ט) קודם כתוב בפסוק "חבלי", שהם חבלים דקים ורכים, ורק אחר כך כתוב "עבותות", שהם חבלים עבים.

ז. איזה הוא גר תושב? זה גוי שקבל עליו שלא יעבד עבודה זרה, [יח] עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם; ולמה נקרא שמו 'תושב'? לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודה זרה.

השגת הראב"ד

ואין . . . נוהג א"א דעת זה המחבר סתם וחתום ולא פירש מהו אין מקבלין גר תושב אלא בזמן שיוכל נוהג ומה הן מצוות גר תושב והוא שאין מושיבין אותו בתוך העיר דדרשין בספרי עמך ישב ולא בעיר עצמה ומצוה להחיותו דכתיב וחי אחיך עמך וקונה עבד עברי כעכו"ם ואלה הדינים שאינם נוהגים בו אלא בזמן שהיוכל נוהג יש מהן שהוא להקל עליו ויש מהן להחמיר עליו שבזמן שאין היוכל נוהג יושב אפילו בעיר עצמה שאין קדושת הארץ עליה כשהיתה וקונה ע"ע עד זמן שירצה שאין זמן מיוחד ואלו להקל עליו אבל אין אנו מצווים להחיותו זהו להחמיר עליו וקרב הדבר להיות מן הטעם כי בזמן היוכל היו שומטין והיה יכול להתפנס שלא בטורח צבור ועכשיו אינו יכול מעתה מקיימן מי שהתנה שלא למול ושל לא לטבול כמה שירצה בכל זמן.

ח. ואין • מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נוהג; אבל בזמן הזה, אפילו קבל כל התורה כלה חוץ מדקדוק אחד - אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן הגוים - אין אומרים לו: 'מה ראית שבאת'; אלא אומרים לו: 'יצונך שתפנס בכלל עבדי ישראל ויהיה מן הכשרים, או לא? אם רצה, מודיעין לו עקרי הדת ומקצת מצוות קלות וחמורות וענשן ושכרן, כמו שמודיעין את הגר; ומטבילין אותו בגר, ומודיעין אותו בשים.

ואם לא רצה לקבל, מגלגלין [מחכים] עליו כל שנים עשר חדש, ומוכרו לגוים; ואסור לקימו יתר על כן. ואם התנה עמו מתחלה שלא ימול ויטבל, אלא יהיה כגר תושב - מתר לקימו בעבדותו כשהוא גר תושב; ואין מקיימן עבד כזה אלא בזמן היוכל^{טו}.

(יד) אם יקבל על עצמו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לקיימן. (טו) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. הגוים^{טז} - אין אסור עליהן משום ערובה אלא

ג. וכשם שמודיעין אותו ענשן של מצוות, כך מודיעין אותו שכרן של מצוות; ומודיעין אותו שבעשית מצוות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שם צדיק גמור אלא בעל חכמה שעושה מצוות אלו ויודען.

(י) אין לאדם אפשרות להיות צדיק, אלא אם כן לומד את התורה ואת טעמי המצוות ומקיים אותן.

ד. ואומרים לו: 'הוי יודע, שהעולם הבא אינו צפון [=שמור] אלא לצדיקים, והם ישראל; וזה שתרצה ישראל בצער בעולם הזה, טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה באמות, שמא ירום לבכם ויתעו ויפסידו שכר העולם הבא, כענין שנאמר⁷⁰: "וישמך ישרון ויבעט".

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רב פרענות, כדי שלא יאבדו, אלא כל האמות כלן, והם [ישראל] עומדין; ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן.

אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרכו. ואם קבל - אין משהין אותו [וממתנים], אלא מלין אותו מיד; ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית. ומשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.

ו. ושלשה עומדין על גביו; ומודיעין אותו מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות פעם שניה⁷¹, והוא עומד בשים.

(יא) כאשר הוא בא לטבול.

ואם היה אשה - נשים מושיבות אותה במים⁷² עד צאתה, והדינין מבחין. ומודיעין אותה מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות, והיא יושבת במים⁷³; ואחר כך טובלת בפניהן [של הדיינים], והם מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן המים.

70. דברים-האינו, לב, טו.

ואין . . . זה: משום שגם חיוב ההכנה ולימוד המצוות חל רק לאחר הגירות - לקו"ש חל"ה ע' 67. הלכה ת: בדין גר תושב בהרחבה - לקו"ש חל"ה ע' 127 והע' 59 ושה"ג.

שְׂאֵמָשׁ הִיְתָה זֹאת אִסּוּרָה לּוֹ, וְהַיּוֹם מִתְּרַת. וְכֵן גַּר שָׂבָא עַל אָמוּ אוֹ אֲחֹתוֹ וְהִיא בְּגִיּוֹתָהּ, הָרִי זֶה כְּבֹא עַל הַנְּכָרִית."

(יז) כלומר, לפני שנתגייר. (יח) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. פִּיצֵד דִּין הַגֵּרִים בְּעֲרִיּוֹת שֶׁל שָׂאֵר בְּשָׂר? אִם הָיָה נָשׁוּי בְּשֶׁהוּא גֹי לְאָמוּ אוֹ לְאֲחֹתוֹ, וְנִתְּגִירוֹ - מִפְּרִישִׁין [=מפרידים] אוֹתָן, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנִי; וְאִם הָיָה נָשׁוּי לְשָׂאֵר עֲרִיּוֹת, וְנִתְּגִיר הוּא וְאִשְׁתּוֹ - אֵין מִפְּרִישִׁין אוֹתָן."כא.

(יט) מאמו שהיתה אסורה עליו עוד לפני הגירות. (כ) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. (כא) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות, אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה.

גַּר אִסּוּר בְּשָׂאֵר [=קרוב מצד] הָאֵם אַחֵר שֶׁנִּתְּגִיר, מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִתֵּר בְּשָׂאֵר הָאֲבִיב, אֵף עַל פִּי שְׂוִידָע בּוֹדָאי שֶׁזֶה שְׂאֵרוֹ מֵאֲבִיו; כְּגוֹן תְּאוֹמִים, שֶׁדָּבָר בְּרוּר שֶׁאֲבִיו שֶׁל זֶה הוּא אֲבִיו שֶׁל זֶה; וְאֵף עַל פִּי כֵן, לֹא גָזְרוּ עַל שָׂאֵר אֲבִיו.

(כב) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו בגיותו. שרק בעריות מצד האם, אנו חוששין שיבואו לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקרובת האב לא יבואו לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב.

לְפִיכָךְ נוֹשֵׂא הַגֵּר אִשֶּׁת אֲחִיו מֵאֲבִיו, וְאִשֶּׁת אֲחִי אֲבִיו, וְאִשֶּׁת אֲבִיו, וְאִשֶּׁת אֲבִיו, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאָת לְאֲחִיו אוֹ לְאֲבִיו אוֹ לְאֲחִי אֲבִיו אוֹ לְבִנּוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְּגִירוֹ; וְכֵן אֲחֹת אָמוּ מֵאֲבִיָּה, וְאֲחֹתוֹ מֵאֲבִיו, וּבְתוֹ שֶׁנִּתְּגִירָה - מִתְּרַת לוֹ. אֲבָל • אֵינוֹ נוֹשֵׂא לֹא אֲחֹתוֹ מֵאָמוּ, וְלֹא אֲחֹת אָמוּ מֵאֲמָה, וְלֹא אִשֶּׁת אֲחִיו מֵאָמוּ שֶׁנִּשְׁאָת אֲחִיו מֵאָמוּ אַחֵר שֶׁנִּתְּגִיר; אֲבָל אִם נִשְׁאָת אֲחִיו בְּשֶׁהוּא גֹי,

אבל... אחיו א"א מכדי רב ששת אמרה לשמעיה דפליג ביבמות בבני יודן אמתא דאשתחררו ואסר להו למינסב נשי דהרדי ואיהו מוקים לברייתא דקתני ומותר באשת אחיו דנסבה כשהוא עכו"ם ולא דנסבה כשהוא גר מעתה באשת אחיו אביו ובאשת אביו דקתני להו כי הרדי חד אורחא אית להו ובדנסבה כשהוא עכו"ם הוא דשרוי ליה אבל נסבה כשהוא גר אסור.

הרי זה מתרת לו.

אָמוּ, וְאִשֶּׁת אֲבִיו, וְאֲחֹתוֹ מֵאָמוּ, וְאִשֶּׁת אִישׁ, וְזָכוּר, וּבִהְמָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאֵר בְּהִלְכוֹת מְלָכִים וּמִלְחָמוֹת; אֲבָל שָׂאֵר עֲרִיּוֹת מִתְּרֹת לָהֶן.

(טז) להבין את דברי הרמב"ם בהלכות י"ט, ניתן הקדמה קצרה: העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: (א) שאינן מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3) זכר. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגוים, חוץ מנדה. (ב) קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3) בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות אמו. והן מותרות לגוים חוץ מאמו ואחותו מאמו. (ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לגויים. (ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגוים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתיים. ורק שש מהן אסורות לגוים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות משלש המדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובזה הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה הפקירה את זרע הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו.

יא. גַּר שֶׁנִּתְּגִיר וְעָבַד שֶׁנִּשְׁתַּחֲרַר, הָרִי הוּא פְּקֻטָּן שֶׁנּוֹלָד, וְכָל שָׂאֵר בְּשָׂר שֶׁהָיָה לוֹ בְּשֶׁהוּא גֹי אוֹ בְּשֶׁהוּא עָבֵד, אֵינֶן שָׂאֵר בְּשָׂר; וְאִם נִתְּגִיר הוּא וְהָיָה, אֵינוֹ חָיִב עַל אַחַת מֵהֶן מִשּׁוֹם עֲרֻה כָּלָל.

יב. דִּין תּוֹרָה, שֶׁמִּתֵּר לַגֵּר שִׁישָׂא אָמוּ אוֹ אֲחֹתוֹ מֵאָמוּ שֶׁנִּתְּגִירוֹ; אֲבָל חֲכָמִים אָסְרוּ דָּבָר זֶה, כִּדִּי שֶׁלֹא יֵאמְרוּ: 'בָּאֵנוּ מִקְדָּשָׁה חֲמוּרָה לְקִדְשָׁה קְלָה',

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יט. עבדים שנסתחררו, הרי הן כגרים: כל שאסור לגרים - אסור להן, וכל המותר לגרים - מותר להן. נותן אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו, ומסר שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה, ואינן צריכין שום דבר אלא הרי הן כבהמה. ושפחה שהיא מיחדת לעבד זה או שאינה מיחדת, אחת היא - לפי שאין אישות לג אלא לישראל^{לד}, או לגויים^{לה} על הגויים^{לו}, אבל לא לעבדים^{לו} על העבדים^{לה}, ולא לעבדים^{לט} על ישראל^{למ}.

(לג) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (לד) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (לה) אשת איש של גוי. (לו) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש. ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי. (לז) אשת עבד. (לח) לחייב את העבד הבא עליה. (לט) אשת עבד. (מ) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב.

~ יום שלישי כ"ג מרחשון ~

פרק טו

דיני ממזר, שתוקי ואסופי.

א. איזה הוא "ממזר" האמור בתורה^א? זה הבא מערנה מן העריות^ב - חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו ממזר^ג; אבל הבא על שאר העריות - בין באנס בין ברצון, בין בידון בין בשגגה - הולד ממזר^ה. ואחד זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם - שנאמר^ז: "גם דור עשירי", כלומר לעולם.

(א) שעליו נאמר "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (ב) כל מי שבא על אחת מהנשים שנאסרו בתורה וחייב על ביאתו כרת, והן נקראות "עריות". (ג) כלומר, אינו מיוחס. (ד) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלוייה גם בתפיסת קידושין. (ה) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג הוא רק לגבי עונשין.

יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתם שלא בקדשה^{כג} ולדתם בקדשה^{כד} - תיבין משום אשת אח^{כה}.

(כג) לפני הגירות. (כד) לאחר שנתגיירו ההורים. (כה) ככל הישראלים.

טו. הנושא גיורת ובתה הגיורת^{כז}, או שתי אחיות מן האם - ישב עם אחת מהן, ומגרש השנייה^{כח}; נשא גיורת ומתה - הרי זה מותר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בתייהן. ומתן אדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב, שלא גזרו בשאר האב, כמו שבארנו.

(כז) לאחר שנתגיירו. (כח) היות שהקידושין תופסים בשתייהן, כי גר שנתגייר כקטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים את שתייהן, שלא יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל.

טז. השניות^{כט} כלן, לא גזרו עליהן כגרים. לפיכך מותר הגר לשא אם אמו, ונושא אדם גיורת ואם אם אמה, או בת בת בתה, וכן שאר השניות.

(כח) נשים האסורות מדברי סופרים.

יז. העבד מותר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לומר בתו ואחותו וכיוצא בהן - שפכר יצא מכלל גויים, ואין העריות^{כט} האסורות על הגויים אסורות עליו, ולא בא לכלל ישראל^{לד}, כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים^{לה}.

(כט) כל העריות האסורות משום קירבה. (ל) כשמל וטבל לשם עבדות. (לא) העריות שחכמים גזרו על הגר (מפני הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל), לא גזרו בעבד.

יח. ויראה • לי, שאם בא העבד על זכור ובהמה, והרגולי^כ, שאסור שתי עריות אלו שנה בכל אדם.

(לב) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין הורגים את הבהמה.

71. דברים-כ"ה, כג, ג. 72. שם.

הפניות לשיחות קודש

שהבן . . ממזר: עיין במקור הדברים - לקו"ש חל"ב ע' 244.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המחזיר גרושתו מנשואת - הולד פשר, שהרי אינה ערה.

(ט) גרושתו שנישאת לאדם אחר, ואחר כך התגרשה מבעלה השני, אסורה על בעלה הראשון, אך אם חזרה לבעלה הראשון - הולד כשר.

ג. גוי ועבד הבא על בת ישראל - הולד פשר, בין בפנייה בין באשת איש, בין באנס בין ברוצח; וגוי ועבד הבאים על הממזרת - הולד ממזר. וממזר הבא על הגויה - הולד גוי; נתגיר, הרי הוא פשר פשאר גרים. ואם בא על השפחה - הולד עבד; שחררו - הולד פשר פשאר עבדים משחררין, ומתו בבת ישראל.

(י) מפני שהולד כמותו.

ד. זה הפלל: בן הבא מן העבד, או מן הגוי, או מן השפחה, או מן הגויה - הרי הוא פאמו, ואין משגיחין על האב.

לפי דבר זה, התירו ל"ממזר לשא שפחה כדי לטהר את בנו - שהרי הוא משחרר אותו, ונמצאו בני חורין; ולא גזרו על השפחה לממזר, מפני תקנת הבנים."

(יא) ואפילו לכתחילה. (יב) חכמים גזרו ששפחה אסורה לבן חורין, אך בממזר לא גזרו כדי שיוכל לטהר את בנו.

ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, הבא על אשת איש - אותו הבן אין לו תקנה, מפני שצד ממזרותו וצד עבדותו מערבים בו; לפיכך אסור בשפחה, ונמצאו בניו פאמו לממזר, לעולם."

(יג) עבד של שני שותפים ואחר מהם שחרר את חלקו. (יד) שנולד מביאה זו. (טו) שנאמרה בהלכה הקודמת לישא ממזרת. (טז) משום צד חירות - הוא כישראל הבא על אשת איש והולד ממזר. (יז) משום צד עבד - עבד הבא על בת ישראל הולד כשר גם באשת איש. (יח) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. (יט) שנולדו באיסור. (כ) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

ו. גוי הבא על השפחה שטבלה, הרי זה עבד, ועבד שטבל שפא על הגויה, הולד גוי - הלך אחר האם; אבל גוי הבא על שפחה גויה, או עבד גוי שפא על גויה בת חורין - הלך אחר הזכרי."

(כא) לשם עבדות. (כב) כלומר, שלא טבלה. (כג) שלא טבל. (כד) כי הכלל שבאומות העולם הולכים אחר הזכר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו ממזר כו'".

איתא במסכת כלה "עז פנים רבי אליעזר אומר ממזר רבי יהושע אומר בן הנדה רבי עקיבא אומר ממזר ובן הנדה. פעם אחת היו זקנים יושבין בשער ועברו לפניו שני תינוקות אחד כסה את ראשו ואחד גילה את ראשו זה שגילה את ראשו רבי אליעזר אומר ממזר, רבי יהושע אומר בן הנדה, רבי עקיבא אומר ממזר ובן הנדה. אמרו לו לרבי עקיבא היאך מלאך לבך לעבור על דברי חבירך, אמר להן (זה) אני אקימנו. הלך אצל אמו של תינוק וראה שהיתה יושבת ומוכרת קטניות בשוק. אמר לה בתי אם את אומרת לי דבר שאני שואלך אני מביאך לחיי עולם הבא אמרה לו השבע לי, היה רבי עקיבא נשבע בשפתיו ומבטל בלבו אמר לה בנך זה מה טיבו, אמרה לו כשנכנסתי לחופה נדה הייתי ופירש ממני בעלי ובה עלי שושביני והיה לי בן זה נמצא התינוק ממזר ובן הנדה. אמרו: גדול היה רבי עקיבא כשהכחיש את רבותיו. באותה שעה אמרו ברוך ה' אלהי ישראל אשר גילה סודו לרבי עקיבא בן יוסף."

יש שכתבו שמקורו של הרמב"ם שכן נדה פגום הוא ממסכת כלה הנ"ל וכ"מ בביאור הגר"א והדברים צע"ג ואדרבא, משם ראי' לסתור כיון שהוכח כדברי ר"ע שהוא גם ממזר וגם בן הנדה ואמרו שגדול ה' ר"ע שהכחיש דברי החולקים על זה (שהוא רק בן נדה).

לקוטי שיחות חלק לב עמוד 244

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ב. אחד ממזר שנשא ישראלית, או ישראלית שנשא ממזרת - ביון שבעלו אחר הקדושין, לוקין; קדש ולא בעל, אינו לוקה. בעל ולא קדש, אינן לוקין; משום ממזרת -

השנת הראב"ד

שאין... קידושין א"א על הבכא ראשונה אין זה מחזור וקשיא ליה ממזרת דאלו נערות וכו' דפריך התם אי רבי יצחק קשיא ממזרת והמבין יבין.

אלא... שיתבאר א"א לא נתבאר ולא יתבאר והאומרה לא יתפאר כי טעות גדול היא השתא איסור כהונה דכתיב ביה לא יקח אמרי' בעל ולא קידש לוקה הנך פסולין דלא כתיב בהו אלא ביאה לחודה לא כל שכן והדין נותן שהביאה תאסר כדי שלא ירבה ממזרות בישראל ופצוע דכא כדי שלא תזנה אשתו תחתיו והממזרות רבה.

(ו) כי בקידושין לבד אין לאו. (ז) כי האיסור מהתורה הוא: "לא יבוא בקהל ה'", וביאה בקהל נעשית רק על ידי קידושין. (ח) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה", כי הם עושים מעשה זנות.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומכיוון שהם לא טבלו, הם עדיין גויים, ואין להם דין של עבד ושפחה. **עם אחרים.** וזה הוא הנקרא 'שתוקי' - שמפיר את אמו, ואינו מפיר את אביו ודאי.

(כז) לא שאלו אותה למי היא נבעלה והיא מתה. (כח) אישה נאמנת להכשיר את בנה, אך היא אינה נאמנת לפסול אותו. (כט) שמא היא זינתה עם אדם אחר שהוא כשר, ואז גם הבן כשר ואסור בממזרות, ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר ודאי אלא כספק ממזר.

יג. וכן בן הנמצא בשוק, והוא הנקרא 'אסופי' - הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא. **יד.** פנויה שזנתה, ואמרה: 'בן זה בן פלוני הוא' - אם אותו פלוני כשר, הרי הבן כשר; ואינה נאמנת להיות זה בן של פלוני. ויראה לי שחוששין לדבריה, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני, מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר.

(ל) כי נאמנת לומר לכשר נבעלת. (לא) כדי לפטור את אשתו מן הייבום אם אין לו ילדים, או כדי שיירש אותו. (לב) אף על פי שאינה נאמנת לומר לשייך אותו שהוא בנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערווה.

טו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: 'בני זה ממזר הוא' - נאמן; ואם יש לבן בנים - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר⁷⁴: "כי את הבכור בן השנואה יפיר", ויפירו לאחרים.

טז. וכשם שנאמן לומר: 'בני זה בכור' - כך נאמן לומר שהוא ממזר, או בן גרושה, או בן חלוצה. וכן אם היתה אשתו מעברת - נאמן לומר: 'עבר זה אינו בני, וממזר הוא'; ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר, נאמן לאסור עצמו בבת ישראל⁷⁵; ואסור בממזרות⁷⁶, עד שיודע שהוא ממזר. ובנו פמולה⁷⁷, ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן לפסול בני בניו, ולא יפסל אלא עצמו.

(לג) כי הוא עצמו אסר עליו בת ישראל. (לד) כי להתיר לו ממזרת אינו נאמן. (לה) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו לפוסלו. (לו) במקרה כזה גם על בניו אינו נאמן, כי יש לבניו בנים.

ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר; והבנים משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום; שנאמר⁷⁸: "בקהל ה'", וקהל גרים אינו קרוי קהל ה'.

ח. גיורת שנשאת לגר, והולידו בן - אף על פי שהורתו ולדתו בקדשה, הרי זה מתר בממזרות. וכן בן בן בנו, עד שישתקע שם גיורתו ממנו, ולא יודע שהוא גר; ואחר כך יאסר בממזרות. ואחד הגרים ואחד עבדים משחררין, דין אחד לכלן.

ט. גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת - הולד ישראלי לכל דבר, ואסור בממזרות.

י. שלשה ממזרים הן - ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר מדברי סופרים. איזה הוא ממזר ודאי? זה שבא מן הערוה הודאית, כמו שבארנו; וממזר ספק - זה שבא מספק ערוה, כגון הבא על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או נתגרשה ספק גרושין, וכיוצא בהן.

האשה ששמעה שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קיים, ובא בעלה עליה והיא תחת השני - הרי הבן ממזר מדברי סופרים⁷⁹.

(כח) אישה ששמעה שמת בעלה, והלכה ונישאה לאדם אחר, ואחר כך חזר בעלה הראשון, חכמים תיקנו שהיא צריכה להתגרש משניהם. אם בעלה השני לא גירש אותה, והיא חזרה לבעלה הראשון - הבן ממזר מדברי סופרים.

יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: 'מה הוא העבר הזה או הילוד הזה'? - אם אמרה: 'בן כשר הוא, ולישראל נבעלתי' - הרי זו נאמנת, והבן כשר, ואף על פי שרכ העיר שזנתה בה פסולים⁸⁰. (כו) ממזרים או נתינים.

יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה⁸¹, או שהיתה חרשת או אלמת או שוטה, או שאמרה: 'לפלוני הממזר נבעלתי', או 'לפלוני הנתיני' - אפלו אותו פלוני מודה שהוא ממנו, הרי זה הילוד ספק ממזר⁸²; כלשם שזנת עם זה שהודה לה, כך זנתה

73. דברים-כ"ח, כא, יז. 74. דברים-כ"ח, כא, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לז. אַרוֹסָה שְׁנַתְעַבְרָה וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ - הָרִי הוֹלֵךְ בְּחֻזְקַת מִמְּזוּרָה⁷⁵; וְאָסוּר בְּבֵית יִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר בְּמִמְזוּרָה. וְאִם נִבְדָּקָה אִמּוֹ וְאִמְרָה: 'מֵאֲרוּסִי נִתְעַבְרָתִי' - גָּאֻמָּתָה, וְהוֹלֵךְ בְּשֹׁר. וְאִם הִכְחִישָׁה הָאָרוּס וְאָמַר: 'מֵעוֹלָם לֹא בָאתִי עָלֶיהָ' - הָרִי הוֹלֵךְ מִמְּזוּר; שֶׁאִפְלוּ הָיָה בְּחֻזְקַת בְּנוֹ, וְאָמַר: 'בְּנִי זֶה מִמְּזוּר' - גָּאֻמָּן. וְהֵאשְׁמָה אֵינָה בְּחֻזְקַת זוֹנָה, אֲלֵא גָאֻמָּתָה לזמרי: 'לְאָרוּסִי נִבְעַלְתִּי', וְאֵינָה זוֹנָה; וְאִם נִשְׁאֵת לְכַהֵן - לֹא תִצָּא לט, וְיִלְדָה מִמֶּנּוּ בְּשֹׁר⁷⁶.

(מז) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה להתרחק מן הכיעור.

כא. דִּין תּוֹרָה שֶׁסֶפֶק מִמְּזוּר מִתֵּר לְבּוֹא בְּקֶהֱלָה, שְׁנֵאֲמָר⁷⁵: "לֹא יָבּוֹא מִמְּזוּר בְּקֶהֱלָה ה'" - מִמְּזוּר וְדַאי אָסוּר לְבּוֹא בְּקֶהֱלָה, וְלֹא סֶפֶק; אֲבָל חֻזְקָתָם עָשׂוּ מֵעֵלָה בְּיָחוּסִין, וְאָסוּר כָּל הַסִּפְקוֹת לְבּוֹא בְּקֶהֱלָה. לְפִיכָךְ, מִמְּזוּר וְדַאי מִתֵּר לִשְׂאֵל מִמְּזוּרָה וְדַאִיתָ, אֲבָל מִמְּזוּר סֶפֶק, אוֹ שְׁתוּקִי, אוֹ אֲסוּפִי - אָסוּר לִשְׂאֵל בֵּית יִשְׂרָאֵל.

כב. וְאָסוּר⁷⁶ לִשְׂאֵל מִמְּזוּרָה, וְאִפְלוּ מִמְּזוּרָה מִסֶּפֶק אָסוּרָה לוֹ - שֶׁמָּא אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מִמְּזוּר וְהַשְׁנִי מִמְּזוּר וְדַאי. וּמִמְּזוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם^[מדרבנן] מִתֵּר לִשְׂאֵל מִמְּזוּרָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶם. וְכֵן שְׂאֵר הַסִּפְקוֹת אָסוּרִין לִשְׂאֵל זֶה מִזֶּה.

(מח) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.

כג. בֵּיצֵד? שְׁתוּקִים וְאֲסוּפִים וְסֶפֶק מִמְּזוּרִים, אָסוּרִים לְבּוֹא זֶה בָּדָה; וְאִם נִשְׂאוּ - לֹא יִקְיָמוּ אֲלֵא יוֹצִיאוּ בִּגְט, וְהוֹלֵךְ סֶפֶק בְּאֲבוּתָיו. וְאִין לְסִפְקוֹת אֵלּוּ תִקְנָה, אֲלֵא שִׁישְׁאוּ מִן הַגָּרִים; וְהוֹלֵךְ הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם.

כד. בֵּיצֵד? שְׁתוּקִי אוֹ אֲסוּפִי שֶׁנִּשְׂא גִיזָּרָה אוֹ מִשְׁחָרָרָה, אוֹ גֵּר וּמִשְׁחָרָר שֶׁנִּשְׂאוּ שְׁתוּקִית אוֹ אֲסוּפִית - הוֹלֵךְ שְׁתוּקִי אוֹ אֲסוּפִי.

כה. הָאֲסוּפִי שֶׁנִּמְצָא בְּעִיר שִׁישׁ בָּה גוֹיִים, בֵּין שֶׁהָיָה רַב גוֹיִים אוֹ רַב יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה סֶפֶק גוֹי לְעֻנְיָן יְחוּסִין; קִדַּשׁ אִשָּׁה - צְרִיכָה גֵט מִסֶּפֶק. מִי שֶׁהִרְגוּ, אֵינוֹ נִהְרָג עָלֵיו⁷⁷.

(מט) הסיבה שלא הולכים כאן אחר הרוב, היא מפני הכלל: "כל קבוע כמחצה על מחצה" - ספק שנוצר במקום קבוע, דינו כספק שווה, ואסור. למשל: תשע חנויות שמוכרות בשר כשר ואחת שמוכרת נבילה - אם אדם קנה ואינו יודע מאיפה, הבשר אסור, כי הספק נוצר במקום שבו גם האיסור

הוא אסור. והוא אסור בבת ישראל, ואסור בממזרת. ואם נבדקה אמו ואמרה: 'מארוסי נתעברתי' - גאומתה, והולך בשר. ואם הכחישה הארוס ואמר: 'מעולם לא באתי עליה' - הרי הולך ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: 'בני זה ממזר' - גאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא גאומתה לזמרי: 'לארוסי נבעלתי', ואינה זונה; ואם נשאת לכהן - לא תצא לט, וילדה ממנו בשר⁷⁶.

(לז) שהוא ספק ממזר ולא ממזר ודאי. (לח) שאינו נאמן לפסול את האשה. (לט) אבל לכתחילה אסורה להינשא לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (מ) הבן כשר לכהונה, שאינו חלל.

יח. הִיוּ הָעַם מְרַנְּנִים אַחֲרֶיהָ, וְהִיא אַרוֹסָה⁷⁸, עִם אַרוֹסָה וְעִם אֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם⁷⁹ - אֵף עַל פִּי שֶׁבֹא עָלֶיהָ אַרוֹסָה בְּבֵית חָמִיו, הָרִי זֶה סֶפֶק מִמְּזוּר; כִּשְׁם שֶׁהִפְקִירָה עֲצָמָה לְאָרוּסָה, הִפְקִירָה לְאַחֲרֵיהֶם⁸⁰. וְאִם נִבְדָּקָה וְאִמְרָה: 'עֶבֶר זֶה מֵאֲרוּסִי' - הָרִי זֶה בְּשֹׁר, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(מא) אנשים מדברים עליה שהיא נבעלה בזמן שהיא ארוסה. (מב) חושדים אותה ומלעיזים שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (מג) אבל כשהיא אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שרק ארוסה בא עליה, הולך כשר, ואין צריכים לבדוק אותה.

יט. אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיתָה מִעֵבֶרֶת וְאִמְרָה: 'עֶבֶר זֶה אֵינוֹ מִבְּעֵלִי' - אֵינָה גָאֻמָּתָה לְפִסְלוֹ, וְהָרִי הֵבֵן בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת; שֶׁלֹּא הֵאֲמִינָה תּוֹרָה אֲלֵא הָאָב. אָמַר הָאָב: 'אֵינוֹ בְּנִי', אוֹ שֶׁהָיָה בְּעֵלָה בְּמִדְיַנַת הַיָּם - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת מִמְּזוּר⁸¹; וְאִם אִמְרָה: 'מִגּוֹי וְעֶבֶד נִתְעַבְרָתִי' - הָרִי הוֹלֵךְ בְּשֹׁר⁸², שֶׁאִין הַבֵּעַל יָכוֹל לְהִכְחִישָׁה בְּדָבָר זֶה. וְאִין הָעֶבֶר מִשְׁתַּתָּה בְּמַעֲיָ אִמּוֹ יֵתֵר עַל שְׁנַיִם עֹשֵׂר חֲדָשִׁי⁸³.

(מד) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוליד כשר. (מה) כי היא נאמנת להכשיר את וולדה. (מו) ואין להכשיר הולד שהוא נולד מבעלה, אלא כשנולד בתוך שנים עשר חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש אין העובר יכול לשהות במעי אמו.

כ. אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁצָּאָה עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְזוּנָה תַּחַת

75. דברים-כ"ח, כג, ג.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ג מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קנט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִיא עֲרוּהָ עָלָיו - הָרִי זֶה סֶפֶק אֵשֶׁת אִישׁ, שְׁאִין קְדוּשִׁין תּוֹפְסִין בְּעֲרִיּוֹתָּי.

(נ) ולכן היא ספק אישתי, וספק אינה.

כח. וְאִיזוֹ הִיא הָאִשָּׁה שְׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה עֲרוּהָ עָלָיו? כָּל אִשָּׁה שֶׁהִיא אֲבִיהָ אוֹ אֲחִיהָ הֵיכָן כְּשֶׁנִּתְעַבְּרָה בּוֹ אִמּוּיָּהּ; וְכָל אִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמָנָהּ, שְׁמָא אֵשֶׁת אָבִיו הִיא אוֹ אֵשֶׁת אָחִי אָבִיו.

(נז) שמא היא אחותו, או שהיא אחות אביו. (נח) ובעלה הקודם היה קיים כשנתעברה בו אמו.

כט. וּמִזֵּינִן אֲנִי אוֹמֵר, שְׁאִין הַשְּׁתוּקִי וְהָאֶסּוּפִי אֶסּוּר בְּכָל אִשָּׁה שְׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה עֲרוּהָ עָלָיו? שֶׁהִרִי הַפֶּשֶׁר שֶׁנִּבְדָּקָה אִמּוּיָּהּ, אֵינוֹ אֶסּוּר בְּכָל אִשָּׁה שְׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה עֲרוּהָ עָלָיו. וְהִרִי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: "אֵל תַּחֲלֹל אֶת בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ"⁷⁶; וְאִמּוּרֵי חֻכָּמִים, שְׁאֵם יַעֲשֶׂה זֶה, נִמְצָא אֵב נוֹשֵׂא בְּתוֹ וְאֵחַ נוֹשֵׂא אֲחוֹתוֹ⁷⁷. וְאֵלּוּ הֵיכָן הַדִּין שֶׁכָּל מִי שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ אֲבִיו בּוֹדָאִי, אֶסּוּר בְּכָל אִשָּׁה שְׁאֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה עֲרוּהָ עָלָיו - לֹא הֵיכָן בָּאִים לַמִּדָּה הַזֹּאת לַעֲלֹם, וְלֹא תִּהְיֶה הָאֶרֶץ מְלֵאָה זִמָּה⁷⁸.

(נט) במקרה ששאלו את האישה ממי נבעלת, ואמרה מכשר נבעלתי, למרות שאין אנו יודעים מי אביו, הוא אינו אסור על אף אחת, ויכול להתחתן עם כולם. (ס) על הפסוק "אל תחלל את בתך להזנותה", דרשו חז"ל שהתורה מזהירה כאן מפני מצב שבו אדם נושא נשים רבות במקומות שונים, והילדים שיוולדו לו לא יכירו זה את זה. עם הזמן, עלול לקרות שאח ואחות יתחתנו מבלי לדעת שהם קרובי משפחה מצד האב. (סא) שהרי אם ההלכה הייתה שאדם שאינו מכיר את אביו אסור לו לשאת אף אישה מחשש שהיא קרובת משפחה שלו - לא היה מקום לחשש שחז"ל העלו, ולפיו יש להזהיר אדם שלא יישא נשים רבות במקומות שונים בעולם, פן ילדיו יתחתנו זה עם זה מבלי לדעת שהם אחים. כי לפי אותה הלכה, כל ילד כזה ממילא לא היה רשאי להינשא לאיש, מחשש קרבה משפחתית.

הא למדת, שְׁאִין אוֹסְרִין עֲרִיּוֹת וּמַחֲזִיקִין אוֹתָן בְּשֵׁאֵר בָּשָׂר בְּסֶפֶק, עַד שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹדָאִי שְׁזוֹ עֲרוּהָ עָלָיו: שְׁאֵם אֵתָּה אוֹמֵר בֵּן - כָּל הִיתוּמִים שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁלֹּא הִפִּירוּ אֲבוֹתֵיהֶם, הֵיוּ אֶסּוּרִין לְהִנָּשֵׂא בְּכָל מְקוֹם, שְׁמָא יִפְגְּעוּ בְּעֲרוּהָ.

נמצא בקביעות. לעומת זאת, אם הבשר נמצא מונח ברחוב, מותר, כי הוא "פירש" ממקומו - ואז הולכים אחר הרוב. אז למה כאן לא מקילים, הרי הילד "פירש" ממקומו? כי ביוחסין החמירו, שלא יבואו להתיר גם במקרה של קבוע ממש. כך גם באיסור אשת איש - לא סמכו שיש כאן רוב גויים, ולכן צריך לתת גט מספק. מצד שני בספק נפשות הקילו - ולכן גם בעיר שרובם ישראל, לא יהרגו את מי שהרג אותו, כי אולי הוא גוי, שאין חייבים על הריגתו מיתה.

כו. הַטְּבִילוּהוּ • בֵּית דִּין לְשֵׁם גְּרוּת, או שְׁטַבֵּל מִשְׁהַגְדִּיל - הָרִי הוּא⁷⁹ כְּשֵׁאֵר אֶסּוּפִים הַנִּמְצָאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל.

(נ) כשהוא היה קטן, שמטבילין אותו על דעת בית דין. (נא) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר.

הִיָּה רַב הָעִיר גּוֹיִים, מִתֵּר לְהֶאֱכִילוֹ נִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת⁸⁰; הִיָּה רַבֵּן יִשְׂרָאֵל, מַחֲזִירִין לוֹ אֲבִדְתּוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. מַחֲצֶה לְמַחֲצֶה - מַחֲצֶה לְהַחֲיוֹתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִפְקָחִין עָלָיו אֶת הַגָּל בְּשִׁבְתּוֹ⁸¹; וְהִרִי הוּא לַעֲנִין נִזְקִין כָּל סֶפֶק מִמּוֹן - הַמוֹצִיא מִחֻבְרוֹ עָלָיו הָרָאיה⁸².

(נב) אם הוא לא התגייר, מותר להאכילו נבלות, כי לעניין אכילת איסור, אנו דנים אותו שהוא "פירש", והרוב גויים (בשונה מיוחסין כמו שהסברנו בהלכה הקודמת). (נג) כדי להצילו, כי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת. (נד) לדוגמה: אם שור של ישראל נגח את שורו, ישראל בעל השור פטור, שיכול לומר לו, הבא ראיה שישראל אתה ואשלם לך.

כז. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל מְדִינָה שִׁישׁ בָּהֶּיּ שֶׁפָּחָה אוֹ גּוֹיָה הָרְאוּיָה לְוָלָד - הוּאִיל וְהָאֶסּוּפִי הַנִּמְצָא שָׁם סֶפֶק גּוֹי אוֹ סֶפֶק עֶבֶד, כְּשִׁישָׂא הַגִּיּוֹרָת כְּמוֹ שְׁאֶמְרֵנוּ, הָרִי זֶה סֶפֶק אֵשֶׁת אִישׁ, וְהֵבֵא • עָלֶיהָ פֶּטוּר: שְׁאִין הוֹרִגִין מִסֶּפֶק.

(נה) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

וכן יִרְאֶה לִי, שֶׁהַשְּׁתוּקִי שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה שְׁאֶפְשָׁר

השנת הראב"ד
הטבילוהו... אסופים א"א אם רוב עכו"ם ונתגייר קרוב אני להכשיר עכו"ם הוא ונתגייר.

השנת הראב"ד
והבא... אשה א"א מצאנו במס' סנהדרין שהולכין בדיני נפשות אחר הרוב ובמס' מכשירין ר' יהודה היא שאמר כן שאם היתה שם שפחה או עכו"ם היא חשודה להשליך.

~ יום רביעי כ"ד מרחשון ~

פָּרָק מִזֵּי

דיני פצוע דכא וכוות שפכה.

א. פצוע דכא וכוות שפכה: שְׁנֵשָׂאוּ בַת יִשְׂרָאֵל וּבָעֵלוּ - לֹקִין, שְׁנָאמָר⁷⁷: "לֹא יָבֵא פָּצוּעַ דְּכָא וּכוּתָּה שְׁפָכָה בְּקֹהֶל הָ"י; וּמִתְרִין לִשְׂא גֵיזְרָה וּמִשְׁחָרְרָה. וְאֶפְלוּ כַּהֲנֵי שְׂדֵהוּ פָּצוּעַ דְּכָא - מִתֵּר לִשְׂא גֵיזְרָה וּמִשְׁחָרְרָה, שְׂאִינוּ בְּקִדְשֹׁתָהּ; וְאֶפְלוּ מִתְנִיָּה אוֹ אַחַת מִן הַסְּפָקוֹת, מִתֵּר לֹ; וְאֶפְלוּ

(א) אדם שנפצעו הביצים שלו. ב. אדם שנכרת הגיד שלו. ג. כי גרים אינם קרויים קהל. ד. שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת. ה. אין בו קדושת כהונה. ו. 'נתינים' שאיסורן רק מדרבנן, בפצוע דכא וכוות שפה לא גזרו שלא להתחתן איתם. ז. של ממזרים שמותרים מן התורה, וחכמים אסרו.

ב. הוֹאִיל וּפָצוּעַ דְּכָא אָסוּר לְבֹא בְּקֹהֶל, לֹא גִזְרוּ בּוֹ עַל הַנְּתִינִים וְלֹא עַל הַסְּפָקוֹת. אָכֵל • פָּצוּעַ דְּכָא וּכוּתָּה שְׁפָכָה אָסוּר בְּמִזְוֶה וְדֹאֵית, שְׁהִי אָסוּרָה מִן הַתּוֹרָה.

השנת הראב"ד

אבל... התורה א"א וברייטא זו הביאה לומר כך פצוע דכא מותר בנתינה ולא אמר בממזרת אלמא אסור בממזרת והאי סברא לא נהירא חדא דמתני' קתני ואינן אסורים אלא מלבא בקהל וממזרת לאו קהל הוא ועוד פצוע דכא כהן שמותר בגיורת דרב ששת הכי פשט להו והלא גיורת לכהן אסורה מדאורייתא היא ושריא ליה דלאו בקדושתיה קאי וה"ה לישראל פסול בממזרת ואי אמרת אמאי קאמר בנתינה ליתני בממזרת אימא לך רבותא קמ"ל דאפילו לרבי יהודה דאמר קהל גרים אקרי קהל גר כשר אבל הני דפסולים לא וכ"ש ממזרת דלאו קהל הוא כלל.

ג. אִיזָה הוּא פָּצוּעַ דְּכָא? כָּל שְׁנִפְצָעוּ הַבִּיצִים שְׁלוֹ; וּכוּתָּה שְׁפָכָה - כָּל שְׁנִכְרַת הַגִּיד שְׁלוֹ. וּבִשְׁלִשָּׁה אֵיבָרִין אֶפְשָׁר שְׂיולִיד הַזָּכֵר - בְּגִיד, וּבִבְצִיצִים, וּבִשְׂבִילִין שְׂפָהֶן תַּחֲבֹשֶׁל שְׂכַבַת הַזָּרַע, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'חוּטֵי בִיצִים'; וְכִינֹן שְׁנִפְצָע אֶחָד מִשְׁלִשָּׁה אֵבָרִים אֵלּוּ, אוֹ נִכְרַת, אוֹ נִדּוּף (=נעמך) - הִרי זֶה פְּסוּל.

ד. בִּיצָה? נִפְצָע הַגִּיד אוֹ נִדּוּף, אוֹ שְׁנִכְרַתָּה הַעֲטָרָה⁷⁸ אוֹ לְמַעְלָה מֵעֲטָרָה⁷⁹ - פְּסוּל. וְאִם נִכְרַת מִרֹאשׁ הַעֲטָרָה, וְנִשְׁתַּר מִמֶּנָּה אֶפְלוּ כַּחוּט הַשְּׂעָרָה מִקֶּף לְכָל הַגִּיד - פָּשָׁר; נִכְרַת הַגִּיד לְמַעְלָה מֵעֲטָרָה כְּקוֹלְמוֹס⁸⁰ אוֹ כְּמִרְזַב⁸¹ - פָּשָׁר.

ל. הוֹלֵד שְׁהִיה מִשְׁלָף בְּדֶרֶךְ, וּבָא אֶחָד וְאָמַר: 'בְּנִי הוּא, וְאֲנִי הַשְּׁלֵכְתִּיר' - נֶאֱמָן; וְכֵן אִמּוֹ נֶאֱמָנָה. נֶאֱסָף מִן הַשּׁוּק, וּבָאוּ אָבִיו וְאִמּוֹ אַחֵר קָף וְאָמְרוּ: 'בְּנֵנוּ הוּא' - אֵין נֶאֱמָנִין, הוֹאִיל וְיָצָא עָלָיו שֵׁם אֲסוּפִי; וּבִשְׁנֵי רַעֲבֹן נֶאֱמָנִין, שְׁמִפְנֵי הָרָעֵב הַשְּׁלִיכֵהוּ וְהֵן רוֹצִין שְׂיִזְנוּ אוֹתָן אַחֲרִים, וּלְפִיכָף שְׁתָּקוּ עַד שְׁנֶאֱסָף.

לא. נִמְצָא הוֹלֵד מֵהוּל, אוֹ שְׁהִמְלַח [כדי להקשות איבריו], אוֹ שְׁהִחְתַּל [=נעטף בבגדיו], אוֹ שְׁהִיה הַפְּחַל [=משחה] בְּעֵינָיו, אוֹ הִקְמִיעִין בְּצִנְאוֹ, אוֹ שְׁנִמְצָא תַּחַת אֵילָן מִסָּבָף שְׂאִין חֵיה נִכְנָסָת לוֹ וְהִיה סְמוּךְ לְעִיר, אוֹ שְׁנִמְצָא בְּבֵית הַכְּנָסָת הַסְּמוּךְ לְעִיר, אוֹ בְּצִדֵי רְשׁוֹת הָרִבִּים - אֵין בּוֹ מִשׁוּם אֲסוּפִי; מֵאַחֵר שְׁהֵן מִשְׁמְרִין אוֹתוֹ שְׁלֹא יָמוּת, בְּחֻזְקַת פָּשָׁר הוּא. אָכֵל אִם נִמְצָא מִשְׁלָף בְּאֶמְצַע הַדֶּרֶךְ, אוֹ רְחוּק מִן הָעִיר - אֶפְלוּ תַּחַת אֵילָן אוֹ בְּבֵית הַכְּנָסָת, אוֹ שְׁנִמְצָא תְּלוּי בְּאֵילָן מְקוֹם שְׁחִיה מִגַּעַת לוֹ - הִרי זֶה אֲסוּפִי.

לב. נֶאֱמָנָה חֵיה [=מילדת] לומֵר: 'זֶה הֵבֵן כַּהֵן הוּא', אוֹ 'לֹוִי', אוֹ 'נְתִין', אוֹ 'מִמְזָר' - מִפְּנֵי שְׁלֹא הִחְזַק, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין יְחוּסוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהֲחֻזְקָה בְּנֶאֱמָנוּת, וְלֹא עֲרַעַר עָלֶיהָ⁸² אָדָם. אָכֵל אִם עֲרַעַר עָלֶיהָ אֶפְלוּ אֶחָד, וְאָמַר: 'בְּשָׁקֵר מַעֲדָה' - אִינָה נֶאֱמָנָה; וְהִרי הֵבֵן בְּחֻזְקַת פָּשָׁר⁸³, וְאֵין לוֹ יְחוּס⁸⁴.

(סב) כלומר, על המיילדת המעידה. (סג) זה שהמיילדת העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי עד אחד. (סד) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

לג. דָּבָר בְּרוּר⁸⁵, שְׁהִשְׁתַּוִּקִי אָסוּר לִשְׂא שְׁתוּקִית, וְהָאֲסוּפִי אָסוּר בְּאֲסוּפִית, מִפְּנֵי שְׁהֵן סְפָקוֹת; אָכֵל מִמְזָרִים וְדֹאֵיִם וְנִתִּינִים, מִתְרִין לְבֹא זֶה בְּזֶה, וְהוֹלֵד מִמְזָר. וּשְׁתוּקִי וְאֲסוּפִי מִתֵּר בְּנִתִּינִים כְּשֶׁאָר גֵּרִים, וְהוֹלֵד סָפָק.

(סה) בהלכה זו מסכם הרמב"ם את דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ה מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכֵרֶת אֶת הַבִּיטִים אוֹ נִתְקֵן, וְכָא אַחֵר וְכֵרֶת אֶת חוּטֵי הַבִּיטִים, אוֹ שָׁבָא אֶחָד וּמַעַף אֶת הַגִּיד, וְכָא אַחֵר וְנִתְקֵן, וְכָא אַחֵר וְכֵרֶת - בְּלֵן לֹקִין, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא סֵרֵס הָאַחֲרוֹן אֶלָּא מִסֵּרֵס; בֵּין בְּאֶדָם, בֵּין בְּבִהמָה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמִּסֵּרֵס אֶת הַנִּקְבָּה, בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בְּשֶׁאֵר מִיָּנִים - פְּטוּר.

יב. הַמִּשְׁקָה עֲקָרִי לְאֶדָם, אוֹ לְשֶׁאֵר מִיָּנִים, כְּדִי לְסֵרֵסוֹ - הֲרִי זֶה אֲסוּר, וְאִין לֹקִין עָלָיו; וְאִשָּׁה מִתֵּרֶת לְשִׁתּוֹת עֲקָרִין שְׁמִסֵּרִין אוֹתָהּ עַד שְׁלֹא תֵלֵד. הֲרִי שְׁכַפֶּת אֶת הָאֶדָם וְשָׁפָה בּוֹ כְּלָב אוֹ שֶׁאֵר חַיָּוִת, עַד שֶׁעָשָׂהוּ כְּרוֹת שְׁפָכָה, אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבּוּ בְּמִים אוֹ בְּשִׁלְג, עַד שֶׁבִטַּל מִמֶּנּוּ אֲבָרֵי תִשְׁמִישׁ - אִינוֹ לֹקָה, עַד שִׁסֵּרֵס בִּידּוֹ. וְרֹאאִי לְהַכּוֹתוֹ מִכַּף מְרִדּוֹת [-מִלְּקוֹת מִתְּקַנֵּת חֲכָמִים].

(יד) סמים שגורמים לעקרות. (טו) כיון שלא נגע באיברי התולדה ומאליו מסתורס.

יג. אֲסוּר לֹמֵר לְגוֹי לְסֵרֵס בְּהִמָּה שְׁלָנוּ; וְאִם לְקַחָהּ הוּא מַעֲצָמוֹ לְסֵרֵס אוֹתָהּ, מִתֵּר. וְאִם הַעֲרִים יִשְׂרָאֵל בְּדִבְרֵי זֶה, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָהּ לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר; וְאִפְּלוּ לְבָנוֹ הַגָּדוֹל מִתֵּר לְמִכְרָהּ; אֲבָל לְבָנוֹ הַקָּטָן - אִינוֹ מוֹכְרָהּ לוֹ וְלֹא נֹתְנָהּ לוֹ.

~ יום חמישי כ"ה מרחשון ~

פֶּרֶק י"ז

דיני נשים שנאסרו על הכהנים.

א. שְׁלֹשׁ נָשִׁים נֶאֱסְרוּ [מן התורה] עַל כָּל הַכֹּהֲנִים - גְּרוּשָׁה, וְזוֹנָה, וְחִלָּה; וְעַל כֹּהֵן גָּדוֹל אֲרָבַע - אֵלוֹ הַשְּׁלֹשׁ, וְהָאֶלְמָנָה. אֶחָד כֹּהֵן גָּדוֹל הַמְּשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ הַמִּרְבֶּה בְּבָגְדֵים, וְאֶחָד כֹּהֵן הָעוֹבֵד אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁמֹנִי וְעֹבֵד, וְכֵן כֹּהֵן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה - בְּלֵן מְצִוִּין עַל הַתְּהִלָּה וְאֲסוּרִין בְּאֶלְמָנָה.

(א) אישה נוכרית או אישה שנבעלה לאדם שאסור לה להינשא אליו. (ב) אישה שנולדה מאיסורי כהונה.

(ח) נכרת הגיד מהעטרה ולמטה כלפי הארץ. (ט) למעלה מהעטרה לכיוון הגוף. (י) לא נכרת הכל, את נכרת מהצדדים, כמו שמחזירים קולמוס. (יא) תעלה חקוקה לכל האורך.

ה. נִקְבַּ לְמִטָּה מַעֲטָרָה, כְּשֶׁר. נִקְבָּה הַעֲטָרָה עֲצָמָה - אִם כְּשִׁירָאָה קָרִי תֵצֵא שְׁכַבֶּת זָרַע מִן הַנִּקְבָּה, פְּסוּל; נִסְתָּם הַנִּקְבָּה, חֲזוֹר לְהַכְשִׁירוֹ. נִקְבַּ לְמִטָּה מַעֲטָרָה שְׁפָנְגָדוֹ לְמַעַלָּה בְּתוֹךְ הַעֲטָרָה⁷⁸, פְּסוּל - שֶׁהַעֲטָרָה כְּלָה מַעֲכָת.

(יב) הנקב עובר מצד לצד, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא כנגדו למעלה בתוך העטרה.

ו. נִסְתָּם שְׁבִיל [=צִנּוֹר] שְׁכַבֶּת זָרַע, וְחֲזוֹר לְרֹאוֹת שְׁכַבֶּת זָרַע מִשְׁבִּיל שְׁמִשְׁתִּין בּוֹ - הֲרִי זֶה פְּסוּל. ז. נִכְרְתוּ הַבִּיטִים אוֹ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שְׁנִפְצָעָה אַחַת מֵהֶן, אוֹ שְׁנִדּוּכָה, אוֹ שִׁחְסְרָה⁷⁹, אוֹ שְׁנִקְבָּה - הֲרִי זֶה פְּסוּל; נִכְרְתוּ חוּטֵי בִיטִים אוֹ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שְׁנִדּוּף, אוֹ נִפְצָע - הֲרִי זֶה פְּסוּל.

(יג) שחסר חלק מאחד הביצים.

ח. נִקְבַּ חוּט מַחוּטֵי הַבִּיטִים לְשִׁבִּיל מִי רִגְלִים, וְהֲרִי הוּא מְטִיל מִים מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, מִשְׁבִּיל הַמִּים וּמִשְׁבִּיל שְׁכַבֶּת זָרַע - הֲרִי זֶה כְּשֶׁר.

ט. כָּל פְּסוּל שְׁאִמְרָנוּ בַּעֲגוּן זֶה, בְּשִׁלָּא הָיוּ בִידֵי שְׁמִים - בְּגוֹן שְׁכַרְתּוֹ אָדָם אוֹ כְּלָב, אוֹ הִכָּהוּ קוֹץ, וְכִיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלוֹ; אֲבָל אִם נוֹלַד כְּרוֹת שְׁפָכָה, אוֹ פְצוּעַ דָּבָא, אוֹ שְׁנוֹלַד בְּלֹא בִיטִים, אוֹ שִׁחְלָה מִחֲמַת גּוֹפּוֹ וּבִטְלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָרִים אֵלוֹ, אוֹ שְׁנוֹלַד בְּהֵן שִׁחִין וְהִמָּסָה [=מוֹסַס] אוֹתָם אוֹ כִּרְתָּן - הֲרִי זֶה כְּשֶׁר לְבוֹא בְּקָהֶל, שְׁכָל אֵלוֹ בִידֵי שְׁמִים.

י. אֲסוּר לְהַפְסִיד [=לְהַשְׁחִית] אֲבָרֵי הַזָּרַע - בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בְּבִהמָה חַיָּה וְעוֹף, אֶחָד טְמֵאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאַרְץ בֵּין בַּחוּצָה לְאַרְץ; אָף עַל פִּי שְׁנִאֲמַר⁷⁸: "וְכִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ", מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ שֶׁדָּבָר זֶה נֹהֵג בְּכָל מְקוֹם; וְעַגְוֵן הַכְּתוּב, לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּגוֹפֶן בֵּין בְּגוֹפּוֹת אַחֲרִים. וְכָל הַמִּסֵּרֵס - לֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם; וְאִפְּלוּ מִסֵּרֵס אַחֵר הַמִּסֵּרֵס לֹקָה.

יא. כִּיצַד? הֲרִי שָׁבָא וְכֵרֶת אֶת הַגִּיד, וְכָא אַחֵר

78. ויקרא-אמור, כב, כד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז. הַחֲלוּצָה^ט אֲסוּרָה לִכְהֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא גְרוּשָׁה; וּמִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּת מִרְדּוֹת מִדְּבָרֵיהֶם. כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאַ שֶׁסֶּפֶק חֲלוּצָה - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָהּ מִתַּחְתּוֹ, וְהִיא כְּשֶׁרָה וְיֻלְּדָה כְּשֶׁר; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָזְרוּ עַל סֶפֶק חֲלוּצָה, אֲלָא עַל חֲלוּצָה וְדֹאֵית. וְכֵן מִי שֶׁהִיתָה סֶפֶק גְרוּשָׁה, אוֹ סֶפֶק זִוְנָה, אוֹ סֶפֶק חֲלָלָה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפְּת מִרְדּוֹת, וּמוֹצִיא בְּגִטָּא.

ט) אישה שבעלה מת ללא ילדים, ואחיי בעלה לא יבמו אותה, אלא חלצו בפניה. י) כלומר, היא איננה ספק חללה. יא) כי כל אלו הם ספק מהתורה, ובספק מהתורה יש להחמיר.

ח. כָּל גָּדוֹל הוּא בְּכָל אֲסוּרִים שֶׁבַתּוֹרָה, שְׂאִין אֲסוּר חָל עַל אֲסוּר אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי הָאֲסוּרִין בְּאֵין בְּאַחַת, אוֹ שֶׁהִיא הָאֲסוּר הָאֲחֵר מוֹסִיף דְּבָרִים אֲחֵרִים עַל אוֹתוֹ הָאֲסוּרִי, אוֹ אִם הָיָה כּוֹלֵל דְּבָרִים אֲחֵרִים עִם אֲסוּר זֶה.^י

יב) כלומר, שנוספו עוד אנשים שנאסרו באותו הדבר. אנו אומרים מתוך שהאיסור החדש חל על האנשים האחרים שלא היו בכלל האיסור הקודם, האיסור הנוסף חל גם על אותו האיש שנאסר כבר ע"י האיסור הקודם. יג) כלומר, שהתווספו עוד דברים שנאסרו ולא היו בכלל האיסור הראשון, ואנו אומרים, מתוך שהאיסור החדש חל על אותם הדברים שמקודם היו מותרים, חל האיסור שוב גם על אותו הדבר שכבר היה אסור.

ט לפיכך^י אִשָּׁה שֶׁהִיתָה אֶלְמָנָה, וְנִעְשְׂת גְרוּשָׁה, וְנִעְשְׂת חֲלָלָה, וְנִעְשְׂת זִוְנָה, וְכָא עֲלִיהָ כֹהֵן גָּדוֹל אַחֵר כֶּף - לֹקָה אַרְבַּע מִלְקֻיּוֹת עַל בִּיאַה אַחַת^י; לִפִּי שֶׁהָאֶלְמָנָה אֲסוּרָה לִכְהֵן גָּדוֹל וּמִתַּרְת לְהִדְיוּט; יד) מפני שבאיסור מוסיף, איסור חל על איסור. טו) כפי שיבואר בהלכה הבאה.

י. חֲזָרָה לְהִיּוֹת גְרוּשָׁה^י - נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר וְנֶאֱסְרָה לִכְהֵן הִדְיוּט, לְפִיכֶךְ נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר אַחֵר עַל אֲסוּר הָאֶלְמָנָה^י, וְעַדִּין הִיא מִתַּרְת לְאָכֵל תְּרוּמָה^י. נִעְשְׂת חֲלָלָה - נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר, שֶׁהָיָה נֶאֱסְרָה בְּתְרוּמָה, וְעַדִּין הִיא מִתַּרְת לְיִשְׂרָאֵל. נִעְשְׂת זִוְנָה - הוֹאִיל וַיֵּשׁ שָׁם זִנוּת שְׂאוּסֶרֶת עַל יִשְׂרָאֵל אִם זִנְתָה אֶשְׁתּוֹ בְּרִצּוֹן, נוֹסֵף בָּהּ אֲסוּר אַחֵר^י.

טז) אלמנה שנעשתה גרושה. יז) גם לכהן הגדול נוסף איסור, מתוך שנוסף עכשיו איסור חדש לכהן הדיוט.

ג) "מרובה בגדים" הוא כהן גדול בזמן בית שני, שאז לא היה להם שמן המשחה, אבל נעשה לכהן גדול בלבית שני בגדי כהונה גדולה. ד) כהן שנתמנה באופן זמני להיות כהן גדול בזמן יום כיפור, כדי לשמש גיבוי למקרה שמשוה יארע לכהן הגדול ולא יוכל לעשות את עבודת יום כיפור. אחרי יום כיפור זמנו עבר, והוא חזר להיות כהן רגיל. ה) תפקידו של כהן משוח מלחמה לדבר אל העם לפני שיוצאים למלחמה.

חשנת הראב"ד

אינו . . . ויבעול א"א אין השכל מודה בזה שהרי למדו כהן הדיוט מכהן גדול לחלול הורע בג"ש זונה זונה הלכך כי הדרי ניעהו באסוריהו וטעות הוא בידו והטעהו מה שראה בגמרא כהן גדול באלמנה לוקה שחים אחד משום לא יקה ואחד משום לא יחלל והוא סבר דוקא כהן גדול ולא היא אלא משום דלא מיתני ליה בכחה הדיוט לחלול דאשה בשלא גמר ביאתו קמיידי דליכא חילול זרע.

ב. כֹּהֵן כֹּהֵן שֶׁנִּשְׁאַ

אַחַת מִהַשְּׁלֵשׁ נָשִׁים, בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הִדְיוּט, וּבְעַל - לֹקָה. וְאִם כָּא עֲלִיהָ דְּרֶךְ זִנוּת - אֵינוֹ . לֹקָה מִשּׁוּם זִוְנָה, אוֹ גְרוּשָׁה, אוֹ חֲלָלָה, שְׁנַאֲמַר⁷⁹: "לֹא יִקְחוּ" - עַד שִׁיקַח

וְיִבְעֵל^י.

ו) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה", כי הם עושים מעשה זנות. ז) צריך להיות גם קידושין וגם ביאה.

ג. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבְּעַל אֶלְמָנָה - לֹקָה אַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָדַשׁ, שְׁנַאֲמַר⁸⁰: "וְלֹא יִחַלֵּל" - בֵּין שֶׁבְּעֵלָה, חֲלָלָה וּפְסָלָה לְפָנֶיהָ; אֲבָל זִוְנָה וְחֲלָלָה וּגְרוּשָׁה - הָרִי הֵן מַחֲלָלוֹת וְעוֹמְדוֹת קֹדֶם בְּעִילָתוֹ. לְפִיכֶךְ לֹקָה כֹּהֵן גָּדוֹל לְבָדוֹ עַל בְּעִילַת אֶלְמָנָה אֵף עַל פִּי שְׂאִין שָׁם קְדוּשִׁין; שֶׁהָרִי חֲלָלָה, וְהוּא מְזַהֵר שֶׁלֹּא יִחַלֵּל כְּשֶׁרִים - לֹא אִשָּׁה, וְלֹא זָרְעוֹ.

ד. קָדַשׁ כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלְמָנָה וּבְעֵלָה - לֹקָה שְׁתֵּים: אַחַת מִשּׁוּם "אֶלְמָנָה לֹא יִקַּח"⁸¹, וְאַחַת מִשּׁוּם "לֹא יִחַלֵּל"⁸². וּבֵין כֹּהֵן גָּדוֹל וּבֵין כֹּהֵן הִדְיוּט שֶׁנִּשְׁאַ אִשָּׁה מִן הָאֲרָבַע וְלֹא בְּעַל - אֵינוֹ לֹקָה.

ה. וְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא לֹקָה - הִיא לֹקָה, וְכָל מְקוֹם שְׂאִינוֹ לֹקָה - הִיא אֵינָה לֹקָה; שְׂאִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין אִשָּׁה לְאִישׁ לְעִנְשֵׁין, אֲלָא בְּשִׁפְחָה תְּרוּפָה בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸³.

ו. כֹּהֵן כֹּהֵן הָבָא עַל הַגּוֹיָה, בֵּין גָּדוֹל בֵּין הִדְיוּט - לֹקָה מִשּׁוּם זִוְנָה, שֶׁהָרִי אֵינָה בַּת קְדוּשִׁין^י; וְהוּא אֲסוּר בְּבְעִילַת זִוְנָה, בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין גּוֹיָה.

ח) לכן לוקה בבעילה בלבד.

79. ויקרא-אמור, כא, ז. 80. ויקרא-אמור, כא, טו. 81. ויקרא-אמור, כא, יד. 82. שם, פסוק טו. 83. לעיל ג, יד.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ה מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁתֵּי נָשִׁים לְעוֹלָם כְּאַחַת - שְׁנָאֻמְרָם⁸⁵: "יִקַּח אִשָּׁה", אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים.

כה) כי בוגרת נתמעטו קצת בתוליה, והתורה אמרה "בבתוליה", שישנן אצלה כל הבתולים. כו) בת שגילה פחות מן 12 שנה ויום אחד נקראת קטנה, ומגיל זה ולמעלה אם צמחו לה שתי שערות למטה בגוף במקומות ידועים שמתמלאים שער עם גידול הבת - היא נקראת נערה, עד ששה חדשים שלמים. לאחר מכאן נקראת בוגרת.

יד. כֹּהֵן גָּדוֹל - לֹא יִשָּׂא מִפֶּת עֵצִי, אִף עַל פִּי שָׂלָא נִבְעֵלָה. נִבְעֵלָה שְׂלָא כְּדִרְכָּה, הָרִי זֶה כְּנִבְעֵלָת כְּדִרְכָּה; נִבְעֵלָה לְבִהְמָה, הָרִי זֶה מִתֵּרָת.

כז) שנשרו בתוליה מחמת מכה שקיבלה.

טו. כֹּהֵן גָּדוֹל שְׁנָשָׂא בְּעוֹלָה - אֵינוֹ לֹקְהָכָּה, אֲבָל מוֹצִיא בָּגֵט; נָשָׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מִפֶּת עֵץ - הָרִי זֶה יִקָּים.

כח) מפני שאינו עובר אלא על מצוות 'עשה' "כי אם בתולה", בתולה ולא בעולה - ורק על מצוות לא תעשה לוקין.

אֲרִס בְּעוֹלָה, וְנִתְמַנָּה כֹּהֵן גָּדוֹל - הָרִי זֶה יִכָּנֵס אַחֵר שְׁנִיתָמָנָה כֵּס.

כט) כי קנה אותה עוד קודם שנתמנה.

טז. אֲנָס נַעֲרָה בְּתוּלָה אוֹ פֶּתָה אוֹתָהּ - אֶפְלוֹ אֲנָסָה אוֹ פֶּתָה כְּשֶׁהוּא הִדְיוּט, וְנִתְמַנָּה כֹּהֵן גָּדוֹל קִדְּם שִׁיכָנֵס - הָרִי זֶה לֹא יִכָּנֵס; וְאִם כָּנֵס, מוֹצִיא.

ל) אף על פי שהדין היה צריך לכנוס אותה, כמו כל אחד שאנס או פיתה נערה, היות שהוא נתמנה לכהן גדול - היא נאסרה עליו.

יז. אֲרִס אֶת הַקְּטָנָה, וּבִגְרָה תַּחֲתֵּיו קִדְּם נִשְׁוֹאִין - הָרִי זֶה לֹא יִכָּנֵס, מִפְּנֵי שְׁנִיתָמָנָה גּוֹפָה⁸⁶; וְאִם כָּנֵס, לֹא יוֹצִיא לָב.

לא) ואין זה דומה לאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול שיכול לכונסה אחר שנתמנה, מפני שנשתנה גופה מקטנה לבוגרת. לב) שהרי אפילו בבוגרת אם עבר ונשאה יקיים אותה.

יח. אַחַת גְּרוּשָׁה מִן הָאֲרוּסִין אוֹ מִן הַנִּשְׁוֹאִין; אֲבָל הַמִּמָּאֲנָתִיג - אֶפְלוֹ גְּרָשָׁה בָּגֵט, וְהַחֲזִירָה

יה) אם האלמנה שנעשתה גרושה היא בת כהן, היא עדיין מותרת לאכול בתרומה. יט) היות שאישה שזינתה מרצון היא הופכת להיות זונה ונאסרת על ישראל, לכן נוסף באיסור נאסר חדש - הישראל.

וְהוּא הִדִּין לְכַהֵן הִדְיוּט שָׂבָא עַל הַגְּרוּשָׁה שְׁנִיעֵשֶׂת חֲלָלָה וְאַחֵר כָּף זוֹנָה - שֶׁהוּא לֹקְהָ שְׂלָשׁ עַל בִּיאָה אַחַת; אֲבָל אִם נִשְׁתַּנָּה סֵדֶר זֶה, אֵינוֹ לֹקְהָ אֲלָא אַחַת.

כ) כי האיסורים האחרים שבאו אחרי איסור זונה, לא הוסיפו לא נאסרים ולא איסורים חדשים, ונשאר הכלל: אין איסור חל על איסור.

יט. מִי שְׁנִיתָמַנָּה מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה, אוֹ נִתְגַּרְשָׁה מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה - אֵין לֹקִין עָלֶיהָ אֲלָא אַחַת עַל כָּל בִּיאָה.

אלמנה, בין מן הארוסין בין מן הנשואין - אסורה. יב. כֹּהֵן גָּדוֹל שָׁמַת אַחֵר - אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מִן הָאֲרוּסִין⁸⁷, הָרִי זֶה לֹא יִבָּס, אֲלָא חוֹלֵץ. נִפְלָה לוֹ יָבָמָה וְהוּא כֹּהֵן הִדְיוּט, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל - אִף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בָּהּ מֵאֲמָרִיכִי כְּשֶׁהוּא כֹּהֵן הִדְיוּט, הָרִי זֶה לֹא יִבָּס אַחֵר שְׁנִיתָמָנָה; אֲבָל אִם אֲרִס אֶת הָאֲלֻמָּנָה, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל - הָרִי זֶה יִכָּנֵס אַחֵר שְׁנִיתָמָנָה⁸⁸. הִיתָה מְקַדְּשֶׁת סֶפֶק קְדוּשִׁין, וְמֵת אֲרוּסָה - הָרִי זֶה סֶפֶק אֲלֻמָּנָה⁸⁹.

כא) והיא עדיין בתולה, ואין בה איסור 'עשה' של "כי אם בתולה מעמיו יקח". כב) קידש את היבמה בקידושי כסף או שטר, וביבמה קידושין אלו קונים רק מדרבנן, אבל מן התורה יבמה נקנית רק בביאה. כג) מפני שכבר קנה אותה לפני שנתמנה לכהן גדול. כד) ואסורה לכהן גדול.

יג. מִצְוַת עֲשֵׂה עַל כֹּהֵן גָּדוֹל, שִׁישָׂא נַעֲרָה בְּתוּלָה; וּמִשְׁתַּבְּגֶּרֶת⁹⁰ - תֹּאסֵר עָלָיו, שְׁנָאֻמְרָם⁸⁴: "וְהוּא •, אִשָּׁה בְּבַתּוּלָהּ יִקַּח" - "אִשָּׁה", לֹא קְטָנָה⁹¹; "בְּבַתּוּלָהּ", לֹא בּוֹגֶרֶת. הָא פִּיעִיד?

השנת הראב"ד והוא... שתיים א"א לא מתחורא זאת הסבירא שלא אמרו במס' יומא אלא ביתו אמר רחמנא ולא ב' בתים ואפשר שלא נאסר בב' נשים אלא ביו"כ שמא ימשוך לבו אחריהן ויבא לידי טומאה, אבל הדעת נותנת כן כדי שלא יצטרך לגרש ערב י"כ אלא שאני מוצא וישא לו יהודע נשים שנים ויולד בנים ובנות.

84. ויקרא-אמור, כא, יג. 85. שם, פסוק יד.

הפניות לשיחות קודש שיישא נערה בתולה: גדר מצוה זו - לקו"ש ח"י"ז ע' 172 הע' 5.

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמֵאֲנָהּ בּוֹ - הָרִי זֶה מִתְּרַת לִכְהֵן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
בְּהִלְכוֹת גְּרוּשִׁין^ל. וְכָל מִי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְחִלְצָהּ^ל

- אִם נִחְלְצָה, לֹא נִפְסְלָה לִפְהֶנָּה.

(מב) כי מדובר בפסול משפחה, ואין פוסלין אישה בפסולי משפחה אלא אם יש ראייה ברורה. (מג) ומותרת לכהן. (מד) הנהגות צניעות שקיבלו בנות ישראל. (מה) עדים שהיא עשתה מעשה מכוער. (מו) שהאישה זינתה.

(לג) הנושא קטנה יתומה שאין לה אב, והשיאווה אחיה ואמה ולא רצתה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא ממאנת והולכת לה, כי רק לאב נתנה תורה זכות לקבל קידושי בתו. (לד) פרק יא, הלכה ט"ז: "שכל היוצאת במיאון, אף-על-פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם". (לה) כגון החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת, ואז מתברר שהיא אינה צריכה חליצה.

~ יום שישי כ"ו מרחשון ~

פֶּרֶק יח

מי היא הזונה האמורה בתורה, ודין שבויה.

א. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה^א

השגת הראב"ד

או . . . לחלל א"א ליתנהו להני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעבדים ועבד שאין בהן קידושין מיהו כל הפסולים לבא בקהל אם באו עליה פסולה מן הכהונה ומן התרומה ואפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא.

אסור השונה בכלי, או

שנבעלה לחללי אף על פי שהיא מתרת להנשא לו.

(א) דברים שעברו במסורת מדור לדור, ולא נכתבו בתורה שבכתב. (ב) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים ששטופים בזימה. (ג) כגון שנבעלה לממזר וכדומה כפי שיפרט להלן. (ד) אדם שנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן.

לפיכך, הנרפעת לבהמה - אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשית זונה ולא נפסלה לפהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה - אף על פי שהיא בכרת, לא נעשית זונה ולא נפסלה לפהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.

ב. וכן הבא על הפנויה, אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל [לזנות] - אף על פי שהיא במלקות^ה, לא נעשית זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.

(ה) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל".

אבל הנבעלת לאחד מאסורי לאוין השוין בכל,

יט. יצא עליו קול: 'איש פלוני כהן פתבלי גט לאשתו', או 'נתן גט לאשתו', והרי היא יושבת תחתיו ומשמשותו - אין מוציאין אותה מתחת בעלה^ל; ואם נשאת לכהן אחריל^ה, תצא מן השני^{לט}.

(לו) ויש אנשים שקורין לנתינת הגט כתיבה. (לז) אף על פי שלפי הקול היא גרושה, ואסורה להיות עם כהן, אינה צריכה לצאת כיון שיצא עליה קול כשהיא נמצאת כבר תחתיו. (לח) אחר שמת בעלה הראשון. (לט) מפני שלגבי הכהן השני, קדם הקול שהיא גרושה לנישואין.

השגת הראב"ד

ונתגרשה . . . לה א"א איני יודע מהו אבל אין הפרש בקולות בין גרושה לחלוצה ולא בין שאר הקולות חוץ משם מזנה דתלינן בפריצותא ואינשי קרו לה מזנה משום פריצותא ושאר הקולות אם הוחזקו בבית דין שאמרו פלוני מהיכן שמע מפלוני עד שהגיעו קרוב לדברים ברורים חוששין להם.

כמו . . . גירושין א"א והוא בהלכות גירושין לא כתב אלא כמו שהוא בגמרא שאם יצא קול שנתקדשה ונתגרשה מותרת לכל אדם קול ושוברו עמו ולא דברו שם על כהונה, מ"מ אמת הוא שאם הוחזק קול בבית דין אסורה לכהן וכן כל קול שהוחזק בבית דין שלא יהא קול הברה חוששין לה ובלבד שלא תהא בתר אירוסין.

אבל אם יצא עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה^{מא}.

(מא) שהקול אינו אלא כספק, ובספק חלוצה לא גזור.

כא. יצא קול על הבתולה שהיא בעולה - אין חוששין לה^{מב}, ותנשא לכהן גדול; יצא עליה קול שהיא שפחה - אין חוששין לה, ותנשא אפילו לכהן. יצא לה שם שהיא מזנה בעיר - אין חוששין לה^{מג}; ואפילו הוציאה בעלה משום שעברה על דת משה ויהודית^{מד}, או בעדי דבר מכער^{מה}, ומת קדם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח) שפחות מגיל זה אין ביאתה ביאה. ט) ובפחות אין ביאתו ביאה.

ז. ואשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמא⁸⁶; 'שנאמר⁸⁷: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה". הכל בפלל, שאם נבעלו נאסרו על בעליהם⁸⁸; פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, 'שנאמר⁸⁷: "והיא לא נתפשה"⁸⁹; אבל אשת כהן באסורה עומדת, שהרי היא זונה⁹⁰.

י) אם בעלה בא עליה אחרי שנאנסה. יא) הכלל שכל אישה שנבעלה תאסר על בעליה, ולא משנה אם היא נבעלה כאשר היא הייתה נשואה אליו או אחר שנתגרשה ממנו, ובין שנבעלה באונס ובין שנבעלה ברצון. יב) באשת ישראל הכתוב מפרט שהיא נבעלה באונס, היא עדיין מותרת לבעלה. יג) אשת כהן שנאנסה, נאסרת על בעליה, ולכן אם בא עליה לוקה גם משום זונה.

ח. אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שהיא מתרת לבעלה, הרי זו אסורה לכהן⁹¹.

יד) אם מת בעלה.

אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שנגנתי' ובא עלי אחד, או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזנת, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו, שמא נתנה עיניה באחר⁹²; ואם היא נאמנת לו, או העיד נאמן לו, וסמכה דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי ספק⁹³.

טו) הטעם הזה הולך על המקרה שהיא שאמרה "נאנסתי", כי אולי היא מעוניינת להינשא לאדם אחר, ורוצה לגרום לבעלה שיגרש אותה. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם שעד אחד אינו נאמן לאסור אשה על בעלה. טז) כלומר לצאת ידי שמים.

ט. אשת כהן

שנאמרה לבעלה: 'נאנסתי' - אף על פי שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו⁹⁴, הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות

השנת הראב"ד

אשת . . אמרה א"א אע"פ שאמר דבר חכמה אין שמועתו מתכוננת שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה אינה נאמנת וחלה לא הודת על עצמו הודאה לאסור ולא נתקבלו דבריה כלל והרי אשה שאמרה א"א אני ואחר כך אמרה פנויה אני ונתנה אמטלה לדבריה נאמנת אף בזו אם היתה קטטה ביניהם אמטלה גדולה היא זו ונאמנת.

ואין מיחדין בכהנים, או מאסורי עשה, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערוה, או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו - הרי זו זונה. ו) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

ג. וכן • הגיורת והמשחררת - אפלו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים - הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן.

מכאן אמרו: גוי או עבד או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון ושני, או פצוע דפא וקרוע שפכה, או חלל, שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהן; ואם היתה כהנת, נפסלה מן התרומה. וכן יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה. והאילונית ^[עקרה] מתרת לכהן, ואינה זונה.

ד. הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, כגון הבא על קרובת חלוצתו או על חלוצתו - לא עשה אותה זונה; שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כפי שבארנו בהלכות יבום.

ז) שאסורות להינשא רק מדברי חכמים, ונקראים 'שניות'.

ה. הא למדת, שאין היותה זונה תלוי בבעילה של אסור; שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנרבעת לכהן - נבעלה בעילה של אסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של הותר כמו שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה; ומפי השמועה למדו, שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שבארנו.

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה - בין באנס בין ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין בדרבה בין שלא בדרבה - משהערה בה, נפסלה משום זונה; ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד⁹⁵, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה⁹⁶. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - נפסלה לכהן.

86. דברים-כ"ה, כד, ד. 87. במדבר-נשא, ה יג.

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהבעל לא יכול לקנא את אישתו, ובית דין מזהירין אותה, ובמקרה כזה לא משקים אותה.

בַּעֲלָהּ; שֶׁהָרִי הוֹדֵת שֶׁהִיא זֹנָה, וְאֶסְרָה עֲצָמָה וְנַעֲשֶׂת פְּחִיתִיכָה הָאִסוּרָה.

(ז) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמא עיניה נתנה באחר.

יג. פְּנוּיָה שֶׁרְאוּהָ נִבְעֵלָה לְאָחֵד, וְהִלֵּךְ לוֹ, וְאָמְרוּ לָהּ: 'מִי הוּא זֶה שֶׁבָּא עֲלֶיךָ?' וְאָמְרָה: 'אָדָם כָּשֵׁר' - הָרִי זֶה נֶאֱמָנָה; וְלֹא עוֹד, אֲלֹא אָפְלוּ רְאוּהָ מַעֲבֶרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ: 'מִמֵּי נִתְעַפְּרָתְךָ?' וְאָמְרָה: 'מֵאָדָם כָּשֵׁר' - הָרִי זֶה נֶאֱמָנָה, וְתִהְיֶה מִתְרַתֵּל לִכְהֵן.

(ל) אם תלד בת, היא תהיה מותרת להינשא לכהן.

יד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּשֶּׁהִיָּה הַמָּקוֹם שֶׁנִּבְעֵלָה בּוֹ פְּרִשְׁת דְּרָכִים, אוֹ בְּקִרְנֹת שִׁבְשֻׁדוֹת, שֶׁהִכָּל עוֹבְרִין שָׁם, וְהָיוּ רַב הָעוֹבְרִין שָׁם כְּשֵׁרִים, וְרַב הָעִיר שֶׁמִּמֶּנָּה פָּרְשׁוּ אֵלּוּ הָעוֹבְרִין כְּשֵׁרִים - שֶׁחֲכָמִים עָשׂוּ מַעֲלָה בְּיַחוּסִין, וְהָעִירִכּוֹ שֶׁנִּי רְבוּתָא¹. אָבֵל אִם הָיוּ רַב הָעוֹבְרִים פְּסוּלִין, כְּגוֹן גּוֹיִים וּמִמְזֻזִּים וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, אָף עַל פִּי שָׂרֵב הַמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִמֶּנּוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁהָיוּ רַב אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם פְּסוּלִין, אָף עַל פִּי שָׂרֵב הָעוֹבְרִין שָׁם כְּשֵׁרִים - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לְמִי שֶׁפּוֹסֵל אוֹתָהּ נִבְעֵלָה, וְלֹא תִנָּשֵׂא לִכְהֵן לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִשְׂאָתָּ, לֹא תִצָּא.

(לא) שיהיו גם רוב תושבי העיר כשרים וגם רוב העוברים שם כשרים.

טו. רְאוּהָ שֶׁנִּבְעֵלָה בְּעִירִלִּי, אוֹ נִתְעַבְּרָה בְּעִיר - אָפְלוּ לֹא הָיָה שׁוֹכֵן שָׁם אֲלֹא גּוֹי אֶחָד אוֹ חָלָל אֶחָד וְעַבְד וְכִיּוֹצֵא בָהֶם, הָרִי זֶה לֹא תִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה לִכְהֵן; שֶׁכָּל הַקְּבוּעַ, כְּמַחֲצָה עַל מַחֲצָה הוּא². וְאִם נִשְׂאָתָּ - לֹא תִצָּא, הוּאִיל וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לִכְשֵׁר נִבְעֵלְתִּי'.

(לב) שאין תלות בעוברים ושבים. (לג) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנים על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא ניגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא פרש, הרי הוא קבוע, ואז הדין שזה נחשב כמחצה על מחצה, שיש כאן ספק שקול.

טז. הִיָּתָה אֵלְמָתָּ, אוֹ חֲרָשָׁתָּ, אוֹ שֶׁאָמְרָה: 'אֵינִי

י. כִּהֵן שֶׁקִּדַּשׁ אִשָּׁה גְדוּלָּה אוֹ קִטְנָה, וְאַחֵר זְמַן יִיבָּא עָלֶיהָ וְטָעַן שֶׁמִּצָּאָה דְּרוּסָת אִישִׁי³ - נֶאֱסְרָה עָלָיו מִסָּפֶק, שֶׁמָּא קָדָם קִדּוּשִׁין נִבְעֵלָה⁴, אוֹ אַחֵר קִדּוּשִׁין⁵. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁטָּעַן טַעְנָה זֹה - לֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו, שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן שְׁנֵי סָפֵקוֹת: שֶׁמָּא קָדָם קִדּוּשִׁין, שֶׁמָּא אַחֵר קִדּוּשִׁין, וְאָפְלוּ נֶאֱמַר אַחֵר קִדּוּשִׁין - שֶׁמָּא בְּאֵנָס שֶׁמָּא בְּרִצּוֹן, שֶׁהֶאֱנוּסָה מִתְרַתֵּל לִישְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(יח) כלומר, שעבר הרבה זמן בין הקידושין עד שבא עליה. (יט) שלא מצאה בתולה. (כ) ומותרת לו. (כא) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

יא. לְפִיכָּךְ, אִם קִדְּשָׁה אִבְיָהּ לִישְׂרָאֵל, וְהִיא פְּחוּתָה מִבֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְטָעַן שֶׁמִּצָּאָה דְּרוּסָת אִישׁ - נֶאֱסְרָה עָלָיו מִסָּפֶק; שֶׁאִין כָּאֵן אֲלֹא סָפֶק אֶחָד - שֶׁמָּא בְּאֵנָס שֶׁמָּא בְּרִצּוֹן⁶ - וּסָפֶק אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, לְהַחֲמִיר.

(כב) ואין כאן ספק שאולי נבעלה לפני הקידושין, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד ובתוליה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

יב. כָּל אִשָּׁה שֶׁקָּנָא לָהּ בַּעֲלָהּ⁷, וְנִסְתְּרָה⁸ וְלֹא שָׁתַת מִי סוּטָה⁹ - הָרִי זֶה אִסּוּרָה לִכְהֵן¹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֶק זֹנָה¹¹; בֵּין שֶׁלֹּא רָצָתָהּ הִיא לְשִׁתּוֹת, בֵּין שֶׁלֹּא רָצָה הוּא לְהִשְׁקוּתָהּ, בֵּין שֶׁהִיָּתָה שָׁם עֲדוּת¹² שֶׁמִּנְעָה אוֹתָהּ מִלְּשִׁתּוֹת, בֵּין שֶׁקָּנָאוּ לָהּ בֵּית דִּין¹³, בֵּין שֶׁהִיָּתָה מִן הַנָּשִׁים שֶׁאִינָן רְאוּיֹת לְשִׁתּוֹת - הוּאִיל וְלֹא שָׁתַת מִכָּל מָקוֹם, הָרִי זֶה אִסּוּרָה לְכַהֲנָה מִסָּפֶק.

(כג) שבעלה אמר לה בפני עדין "אל תיסתרי (תתיחדי) עם איש פלוני". (כד) עם אותו אדם שהזהיר אותה שלא תסתרי. (כה) אישה שנסתרה אחרי קינוי הדין שצריכה לשתות מי סוטה, והמים בודקים אותה אם היא חטאה או לא. במקרה שהיא שתתה ממי הסוטה ולא מתה, הדין שמותרת לשוב לבעלה, אפילו הוא היה כהן. (כו) לאחר שמת בעלה. (כז) בהלכות סוטה מבאר הרמב"ם שהנשים שאינן שוות אסורות על בעליהן, בין ישראל בין כהן. (כח) שעד אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה, ובמקרה של וודאות לא משקים אותה. (כט) במקרה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ו מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מא) כי היא יכולה להכחישו, כי אין פוסלין אותה רק בשני עדים שנשבית.

היו שם שני עדים שנשבית, ועד אחד מעיד שנשטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה, לא נתיחד עמה גוי עד שנפדית - אפלו זה שמעיד שהיא טהורה או שפחה, הרי זו מתרת.

כב. מי שאמרה: 'נשביתי, וטהורה אני', והתירוה בית דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשבית - הרי זו תנשא לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אחריה השבאי, והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה - הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה; ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.

כג. באו לה שני עדים אחר כך שנשטמאת - אפלו נשאת, ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא; ואם בא עד אחד, אינו פלוס. אמרה: 'נשביתי, וטהורה אני, ויש לי עדים שאני טהורה' - אין אומרים: 'מתין עד שיבואו עדים', אלא מתירין אותה מיד; ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול שיש עליה עדי טמאה - מתירין אותה עד שיבואו; ששבבויה הקלו.

כד. האב שאמר: 'קדשתי את בתי וגרשתי', והרי היא קטנה - נאמן^{מב}. 'קדשתי וגרשתי' כשהיתה קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה^{מג}. 'נשבית ופדיתיה', בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן; שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות, שנאמר^{מח}: "את בתי נתתי לאיש הזוה", אבל לא לפסלה משום זנות.

מב) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. מג) שיש נאמנות לאב רק בבית הקטנה ולא בגדולה.

כה. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה - הואיל והדבר ספק, הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; ובלבד שהיה עמו בנו ובני ביתו תמיד לשמר.

כו. עיר שבאה במצור ונכבשה - אם היו הגויים

יודעת למי נבעלתיה, או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין פשר לפסול - הרי זו ספק זונה; ואם נשאת לכהן - תצא, אלא אם כן היו שני הרבין המצויין אצלה פשרים^{לי}.

לד) כמו שאמרנו לעיל, שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו ממנה כשרים.

לז. השבויה שנפדית^{לה}, והיא בת שלש שנים ויום אחד^{לו} או יתר - אסורה לכהנה, מפני שהיא ספק זונה; שמא נבעלה לגוי. ואם יש לה עד שלא נתיחד הגוי עמה, הרי זו כשרה לכהנה. ואפלו עבד או שפחה או קרוב, נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה כל אחת מהן לחברתה, הרי אלו נאמנות; הואיל ואסור כל הספקות בלן מדברי סופרים^{לי}, לפיכך הקלו בשבויה.

לה) בת ישראל שנשבית בין הגויים. לו) שהיא כבר ראויה לביאה. לז) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו^{לה}, נאמן. מעשה^{לט} באחד שנשבה הוא ואמו, והיה מסיח לפי תמו ואמר: 'נשבינו לבין הגויים; יצאתי לשאב מים - ודעתי על אמי; ללקט עצים - ודעתי על אמי' - והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו.

לח) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. לט) דוגמא למסיח לפי תומו. מ) שכל הזמן השגחתי על אמי, גם כשיצאתי לזמן מועט כדי לשאוב מים או ללקוט עצים.

יט. אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא נשטמאת, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא תעיד לה; אבל שפחת בעלה מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי תמה, נאמנת.

כ. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא ישאנה, שמא עיניו נתן בה; ואם פדיה והעיד לה - הרי זה ישאנה, שאלו לא ידע שהיא טהורה, לא היה נותן מעותיו בה.

כא. האשה שאמרה: 'נשביתי, וטהורה אני' - נאמנת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואפלו היה שם עד אחד שמעיד שהיא שבויה^{מא}. אבל אם יש שם שני עדים שנשבית - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה.

~ שבת קודש כ"ז מרחשון ~

פָּרָק י"א

חללה מהתורה ומדברי סופרים, וחזקת כשרות במשפחות.

א. איזו היא חללה? זו שנולדה מאסורי כהנה; וכן אחת מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן, נתחללה. אבל הכהן עצמו שעבר העברה, לא נתחלל.

ב. ובין שנבעלה באנס בין שנבעלה בשגגה, בין בדרך בה בין שלא בדרך בה - משהערה בה, נתחללה; והוא שיהיה הפה בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, ותהיה זו האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.

ג. פיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה או על הזונה, וכהן גדול שבא עליהן או על האלמנה, או שנשא בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם; ואם הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל. אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה. ואם נשאת - אף על פי שלא נבעלה, נתחללה; שכל נשואה בחזקת בעולה, אף על פי שנמצאת בתולה.

(א) רק כשקידש אותה, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה. (ב) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו, היא הפכה להיות חללה. (ג) אם רק קידש אותה, הם לא הופכות להיות חללות. ולכן אם היא התאלמנה כשרה להנשא לכהן אחר, ואם היא התגרשה והיא הייתה בת כהן, ראוייה לחזור לבית אביה ולהמשיך לאכול תרומה.

ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מפת עץ, לא חללה; וכן אם בעל בעילה בלא נשואין, לא חללה.

(ד) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לא להישאר עמה ולא חייב לגרשה. (ה) שרק בנישואין הוא עובר על מצוות עשה "והוא אשה בבתוליה יקח", שמהלשון "יקח" למדו שצריך לשאת אותה, אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר עליה.

ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מגדה, או

מקיפין את העיר מפל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה ברשותן - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לכהנה בשביות, שמה נבעלו לגויים; אלא מי שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

כז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

כח. פיצד מצלת? כל אשה שאמרה: 'טהורה אני' - נאמנת, ואף על פי שאין לה עד; מתוך שיכולה לומר: 'נמלטתי כשנכבשה העיר', או 'במחבוא הייתי ונצלתי' - נאמנת לומר: 'לא נמלטתי ולא נחבאתי, ולא נטמאתי'.

כט. במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, שהן מתישבין בעיר ואין יראין; לפיכך חוששין להן שמה בעלו. אבל גדוד של מלכות אחרת שפשט וטטף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין להן פנאי לבעל; שהן עוסקים בשלל ובורחין להן. ואם שבו נשים ונעשו ברשותן - אף על פי שרדפו אחריהן ישראל והצילו אותן מידן - הרי הן אסורות.

ל. האשה שנחבשה ביד גויים על ידי [=בגלל] ממון - מתרת^י; ועל ידי נפשות - אסורה לכהנה. לפיכך, אם היה בעלה כהן - נאסרה עליומה. במה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל תקיפה על הגויים, והן יראין מהן; אבל בזמן שיד הגויים תקיפה - אפלו על ידי ממון - כיון שנעשת ברשות גויים, נאסרה; אלא אם כן העיד לה אחד בשביתה, כמו שבארנו.

(מד) היות שמטרת השבי היה כדי שירוויחו ממון, הם מפחדים שיפסידו את הממון אם יבעלו אותה. (מה) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה, כי אין חוששים שמה נבעלה ברצון, ורק חוששים שמה נבעלה באונס, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש כ"ז מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קסט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נִתְּנִין עָלָיו חֻמְרֵי כֹהֲנִים וְחֻמְרֵי יִשְׂרָאֵל: אֵינוֹ אוֹכֵל בְּתְרוּמָה כְּיִשְׂרָאֵל^י, וְלֹא מִטְמֵא לְמַתִּים כְּכֹהֵן^י, וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה הֶרְאוּיָה לְכֹהֵן^י; וְאֵם אָכַל [תְּרוּמָה], אוֹ נִטְמָא, אוֹ נָשָׂא גְרוּשָׁה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת^י. וְהוּא הָדִין לְחָלָל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם^י. אָכַל חָלָל שֶׁל תּוֹרַת הַיְּהוּדִים - הָרִי הוּא כְּזֶר, וְנוֹשֵׂא גְרוּשָׁה, וּמִטְמֵא לְמַתִּים, שְׁנָאֵמֵר⁹⁰: "אִמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן" - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי אֶהֱרֹן, עַד שֶׁיְהִיוּ בְּכֹהֲנִים^י.

(יב) כהן שבא על החלוצה. (יג) שמא הוא חלל שאסור לאכול תרומה. (יד) אולי הוא כהן כשר, שאסור להיטמא למתים. (טו) שמא אינו חלל. (טז) מכין אותו מכות מדברי סופרים, כי הוא עבר על ספק של תורה. (יז) שנותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. (יח) מכך שהפסוק כותב "הכהנים" ולא רק "בני אהרן", למדו חז"ל שהאיסור לשאת גרושה וכדומה חל רק על כהנים כשרים - לא על חללים, אף שגם הם בני אהרן.

יא. כֹּהֵן זָכָר, הוּא שְׁאֵסוּר לִשְׂא חָלָלָה וְזוֹנָה; וּלְפִיכָף אֵסוּר בְּגִיּוֹרָת וּמִשְׁחָרְרַת, שֶׁהִיא כְּזוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹ. אָכַל הַכֹּהֵן - מִתְּרַת לְהַנְשֵׂא לְחָלָל וּלְגֵר וּלְמִשְׁחָרֵר, שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ כְּשֵׁרוֹת לְהַנְשֵׂא לְפִסּוּלִין, שְׁנָאֵמֵר⁹⁰: "בְּנֵי אֶהֱרֹן", וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן. נִמְצָא הֵגֵר מִתֵּר לִשְׂא מִמִּזְרַת, וּמִתֵּר לִשְׂא כֹהֵן.

יב. גֵּרִים וּמִשְׁחָרְרִים שֶׁנִּשְׂאוּ אֵלָיו מֵאֵלֶּי וְהוֹלִידוּ בֵּת - אֶפְלֹ אַחֵר כְּמֵה דוֹרוֹת - הוֹאִיל וְלֹא נִתְּעַרְבּ בֵּהֶן זֶרַע יִשְׂרָאֵל, הָרִי אוֹתָהּ הַבֵּת אֵסוּרָה לְכֹהֵן; וְאֵם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, הוֹאִיל וְהוֹרְתָהּ וּלְדָתָהּ בְּקִדְשָׁה. אָכַל גֵּר אוֹ מִשְׁחָרֵר שֶׁנִּשְׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל, אוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׂא גִיּוֹרָת וּמִשְׁחָרְרַת - בֵּתוֹ כְּשֶׁרָה לְכֹהֵן לְכַהֵן לְכַתְּחֵלָה^י.

(יט) מפני שנתערב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם.

יג. גֵּר עֲמוּנִי שֶׁנִּשְׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִצְרִי שְׁנִי שֶׁנִּשְׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל - אֵף עַל פִּי שֶׁבִּיאָתָם בְּעֶבְרָה, וְהָרִי נִשְׁוִיתִיהֶן זִוּנוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹ - בְּנוֹתֵיהֶם כְּשֵׁרוֹת לְכֹהֵן לְכַתְּחֵלָה.

יד. חָלָל שֶׁנִּשְׂא כְּשֶׁרָה, זֶרַעוֹ מִמֶּנָּה חָלָלִים; וְכֵן בֶּן בֶּן בְּנוֹ, אֶפְלֹ אַחֵר אֶלֶף דוֹר - שֶׁבֶן הַחָלָל הַזֶּכֶר,

עַל אַחַת מִחֻבֵּי לְאוּיִן הַשְּׂוִיִּן כָּל - עֲשֵׂה אוֹתָהּ זוֹנָה^י, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹ; חֲזֹר וּבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה^י, בֵּין הוּא בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - נִעְשֶׂת חָלָלָה, וְזֶרַעוֹ מִמֶּנָּה חָלָלִים.

(ו) ולא חללה, מפני שאין זה מאיסורי כהונה. (ז) ועכשיו היא אסורה לו מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה.

לְפִיכָף, כֹּהֵן שֶׁבֹא עַל זְקוּקָה לִיכָם, וְנִתְּעַבְּרָה מִבִּיאָה רִאשׁוֹנָה - הוֹלֵךְ כְּשֶׁר, לְפִי שֶׁאֵינָה מֵאִסוּרֵי כֹהֵן; וְנִעְשֶׂת זוֹנָה^י. חֲזֹר וּבֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה, וְנִתְּעַבְּרָה וְיִלְדָה - הִיא חָלָלָה וְיִלְדָהּ חָלָל, לְפִי שֶׁהוּא מֵאִסוּרֵי כֹהֵן.

(ח) כי יבמה שבא עליה מישהו זר, נעשית לזונה.

ו. וְכֵן כֹּהֵן הֵבִיא עַל הַגִּיּוֹרָת וְהַמִּשְׁחָרְרַת - חָלָלָה^י, וְזֶרַעוֹ מִמֶּנָּה חָלָלִים.

(ט) כי כל מי שבא מאומות העולם, אסורה משום זונה.

כֹּהֵן שֶׁבֹא עַל הַנָּדָה, הוֹלֵךְ כְּשֶׁר וְאֵינוֹ חָלָל - שְׂאִין אֵסוּר הַנָּדָה מִיַּחַד בְּכֹהֲנִים, אֲלֹא שׁוּה כָּל.

ז. כֹּהֵן שֶׁנִּשְׂא גְרוּשָׁה מְעַבְּרָת, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאַחֵר, וְיִלְדָה כְּשֶׁהִיא חָלָלָה - הוֹלֵךְ כְּשֶׁר, שֶׁהָרִי לֹא כָּא מִטְּפַת עֶבְרָה.

(י) שהוא החזיר את גרושתו.

ח. כְּכֶר בְּאַרְנֹ, שֶׁהַחֲלוּצָה אֵסוּרָה לְכֹהֵן מִדְּבָרֵיהֶם. לְפִיכָף, כֹּהֵן שֶׁבָּעַל חֲלוּצָה - הָרִי זֶה חָלָלָה, וְזֶרַעוֹ מִכֹּהֵן חָלָלִים; וְהַכֹּל מִדְּבָרֵיהֶם. אָכַל כֹּהֵן שֶׁבֹא עַל אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת^י - הִיא כְּשֶׁרָה, וְזֶרַעוֹ מִמֶּנָּה כְּשֵׁרִים; שְׂאֵסוּר הַשְּׁנִיּוֹת אֵסוּר הַשְּׁוִיָּה כָּל, וְאֵינוֹ מִיַּחַד בְּכֹהֲנִים.

(יא) שאסורות על כולם מדברי חכמים.

ט. כֹּהֵן שֶׁבֹא עַל סֶפֶק זוֹנָה, כְּגוֹן סֶפֶק גִּיּוֹרָת אוֹ מִשְׁחָרְרַת, אוֹ שֶׁבֹא עַל סֶפֶק גְרוּשָׁה, וְכֵן כֹּהֵן גְּדוּל שֶׁבֹא עַל סֶפֶק אֶלְמָנָה - הָרִי זֶה סֶפֶק חָלָלָה, וְיִלְדָה סֶפֶק חָלָל.

י. נִמְצָאוּ הַחָלָלִים שְׁלֹשָׁה - חָלָל מִן הַתּוֹרָה, וְחָלָל מִדְּבָרֵיהֶם^י, וְסֶפֶק חָלָל. וְכֵן סֶפֶק חָלָל,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חָלָל הוּא לַעֲוֹלָם. וְאִם הָיְתָה בֵּת - אֶסְוֶיהָ לְכַהֲנָה, שֶׁהָיָה חָלָלָהּ. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּשֶׂא חָלָלָהּ, הַנֹּלֵד בָּשָׂר; לְפִיכָךְ אִם הָיְתָה בֵּת, הָיָה זֶה תִּנְשֵׂא לְכַהֲנָה. טו. כֹּהֲנִים לִוְיִים וְיִשְׂרָאֵלִים - מִתְרִין לְבֹא זֶה בְּזָה, וְהַנֹּלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזָּכָר; לִוְיִים וְיִשְׂרָאֵלִים וְחִלְלִים - מִתְרִים לְבֹא זֶה בְּזָה, וְהַנֹּלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזָּכָר⁹¹, שֶׁנֶּאֱמָר⁹²: "וַיִּתְּנֵהוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם" - בֵּית אָבִיו הִיא מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאִין בֵּית אִמּוֹ מִשְׁפַּחְתּוֹ.

כ) אם האב כהן, הולד הוא כהן, ואם האב לוי, הוא לוי. כא) אם האב הוא חלל, הולד חלל. ואם האב כשר, גם הולד כשר, אף-על-פי שהאם היא חללה. הכלל שכל מקום שקידושין תופסים ואין בזה עבירה, הולד הולך אחר הזכר.

טז. לִוְיִים וְיִשְׂרָאֵלִים וְחִלְלִים וְגֵרִים וּמִשְׁחָרְרִים - מִתְרִים לְבֹא זֶה בְּזָה. וְהַגֵּר וְהַמִּשְׁחָרֵר שֶׁנֶּשֶׂא לִוְיָהּ, או יִשְׂרָאֵלִית, או חָלָלָהּ - הָיָה הֵבֶן יִשְׂרָאֵלִי; וְיִשְׂרָאֵלִי או לִוִּי או חָלָל שֶׁנֶּשֶׂא גֵיזֵרֶת, או מִשְׁחָרֵר - הַנֹּלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזָּכָר.

כב) ואסור במזורת כמו ישראל. ולמרות שאמרנו שכל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, וכאן האב הרי הוא גר, וגר מותר במזורת - כלל זה נאמר רק כשהאב הוא ישראל, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא ממזרת, שהיא מותרת לגר - הולד ממזר כאמו, ולא הולך אחר אביו.

יז. כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת בְּחֻזְקַת בְּשָׂרוֹת, וּמִתֵּר לִשְׂא מִהֵן לְכַתְּחָלָהּ. וְאֵף עַל פִּי בֶן, אִם רְאִיתָ שְׂתִי מִשְׁפָּחוֹת שֶׁמִּתְגָּרוֹת זֶה בְּזֵוּ תָּמִיד, או רְאִיתָ מִשְׁפָּחָה שֶׁהִיא בַּעֲלַת מִצָּה וּמִרְבָּה תָּמִיד, או רְאִיתָ אִישׁ שֶׁהוּא מִרְבָּה מִרְבָּה עִם הַכֹּל וְעַז פָּנִים בְּיוֹתֵר - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, וְרֹאִי לְהִתְרַחֵק מִהֵן; שְׂאֵלוֹ מִיָּנִי פִּסְלָנוֹת הֵן.

וְכֵן כָּל הַפּוֹסֵל אֶת אֲחֵרִים תָּמִיד, פְּגוֹן שְׁנוֹתָן שְׁמֵן בְּמִשְׁפָּחוֹת או בִּיחִידִים, וְאִמְרָה עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן מְזוֹרִים - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא מְזוֹר הוּא; וְאִם אָמַר עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן עֲבָדִים, חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עֶבֶד הוּא; שְׁפָל הַפּוֹסֵל, בְּמוֹמּוֹ הוּא פּוֹסֵל.

91. במדבר, א, יח. 92. שמואל-ב, כא, ב.

וְכֵן כָּל מִי שֵׁשׁ בּוֹ עֲזוֹת פָּנִים, וְאֶקְזָרִיוֹת, וְשׁוֹנָא אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאִינוֹ גּוֹמֵל לָהֶן חֶסֶד - חוֹשְׁשִׁין לוֹ בְּיוֹתֵר, שֶׁמָּא גִבְעוֹנִי⁹³ הוּא; שְׁסִימְנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֵמָּה - הַקְדוּשָׁה - בִּישָׁנִים, רַחֲמָנִים, וְגוֹמְלֵי חֶסֶדִים; וּבִגְבְּעוֹנִים הוּא אוֹמֵר⁹²: "וְהַגְבְּעָנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה" - לְפִי שֶׁהֶעֱזוּ פָּנֵיהֶם, וְלֹא נִתְפָּסוּ, וְלֹא רַחֲמוּ עַל בְּנֵי שְׂאוֹל, וְלֹא זָכְרוּ לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד לְמַחֵל לְבָנֵי מִלְכָּם, וְהֵם עָשׂוּ עִמָּהֶם חֶסֶד וְחֵחִיּוֹם בְּתַחֲלָה⁹⁴.

כג) עם מיושבי כנען שדוד גזר עליהם שלא יבואו בקהל. כד) עם ישראל ריחם על הגבעונים והחיה אותם, אך בתקופת דוד הגבעונים לא ריחמו על בני שאול, ודרשו את הוצאתם להורג.

יח. מִשְׁפָּחָה שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ עֶרְעֵר, וְהוּא שֶׁעִידוֹ שְׁנִים שֶׁנִּתְעַרַּב בָּהֶן חָלָל או מְזוֹר, או שֵׁשׁ בָּהֶן עֲבָדוֹת⁹⁵ - הָיָה זֶה סֶפֶק. וְאִם מִשְׁפָּחָה כֹּהֲנִים הִיא - לֹא יִשָּׂא מִמֶּנָּה אִשָּׁה, עַד שֶׁיִּבְדֹּק עֲלֶיהָ אַרְבַּע אֲמָהוֹת שֶׁהֵן שְׂמוֹנָה⁹⁶: אֵמָּה, וְאֵם אֵמָּה, וְאֵם אֵמָּה, וְאֵם אֵמָּה; וְכֵן הוּא בּוֹדֵק עַל אֵם אֵבִיָּה, וְאֵם אֵם אֵבִיָּה, וְאֵם אֵבִיָּה, וְאֵם אֵם אֵבִיָּה. אֵבִיָּה.

כח) וכל המשפחה ספק עבדים. כו) ארבע אמהות מכל צד, שהם שמונה אמהות.

יט. וְאִם הָיְתָה מִשְׁפָּחָה זֶה שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ עֶרְעֵר יִשְׂרָאֵלִים או לִוְיִים, מוֹסִיף לְבָדֵק זֶה אֶחָד⁹⁷; וְנִמְצָא בּוֹדֵק עֶשֶׂר אֲמָהוֹת, שֶׁהָעֶרֶב בְּלִוְיִים וְיִשְׂרָאֵלִים יֵתֵר מִן הַכֹּהֲנִים⁹⁸.

כו) אם אם אמה ואם אם אביה. כח) הסיכוי שימצא ערוב במשפחות לויים וישראלים גדול יותר, כי הכוהנים מקפידים על יחוסם.

כ. וְלָמָּה בּוֹדֵק בְּנָשִׁים בְּלִבָּד? מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים -

הפניות לשיחות קודש
ססימני ישראל: ביאור שיטת רבינו בענין הסימנים - לקו"ש ח"ל ע' 63. בסדר הבאת הסימנים - לקו"ש חל"ב ע' 200. הע' ד"ה שלושת הסימנים, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 251. הע' 72.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש כ"ז מרחשון - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קעא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. כָּל עַת שְׂרִיבּוּ זֶה אֶת זֶה, יִתְרַף אֶת חֲבֵרוֹ בְּפִסּוּל שֵׁשׁ בּוֹ בִּיחּוּסוֹ, וְאִלּוּ הָיָה שָׁם פִּסּוּל, הָיָה נִשְׁמָע; אֲבָל הַנָּשִׁים, אֵין מִתְּרַפּוֹת בִּיחּוּסֵין.^{כט}

(כט) נשים בעת מריבה אינן מגנות אחת את השניה ביחוס שלהן, מה שאין כן הגברים מגנים אחד את השני ביחוס שלו, ולכן ידוע אם יחוסם טוב או לא.

כג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעַרְבָּה בָּהּ סִפְקָה חָלָל - כָּל אֱלֻמְנָה^{לא} מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה, אֲסוּרָה לִכְתּוּב לִכְתּוּבָה; וְאִם נִשְׁאֵת - לֹא תִצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂפָקוֹת: שְׁמָא זֶה אֱלֻמְנָת אוֹתוֹ חָלָל^{לב}, שְׁמָא אֵינָה אֱלֻמְנָתוֹ; וְאִם נֶאֱמַר שֶׁהִיא אֱלֻמְנָתוֹ - שְׁמָא חָלָל הוּא, שְׁמָא אֵינּוּ חָלָל. אֲבָל אִם נִתְעַרְבָּה בָּהּ חָלָל וְדַאי - כָּל אִשָּׁה מִהֵן אֲסוּרָה לִכְתּוּב עַד שְׂיִבְדֵּק, וְאִם נִשְׁאֵת תִּצָּא.

כד. וְלָמָּה יִבְדֵּק הָאִישׁ כְּשִׁירְצָה לְשֵׁא מִמִּשְׁפָּחָה זֶה שֶׁהוֹרְעָה חֲזָקָתָה, וְלֹא תִבְדֵּק אִשָּׁה שֶׁתִּנְשֵׂא לָהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ כְּשֵׁרוֹת לְהִנְשֵׂא לְפִסּוּלֵין.

(ל) התורה לא הזהירה את הנשים להינשא לפסולי הכהונה, לכן גם חכמים לא הקפידו על הנשים בכלל שיצטרכו לבדוק ספק ממזרות, ורק על הגבר מוטלת החובה לבדוק.

(לא) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה. (לב) ואם היא אלמנתו, היא נאסרה לכהן.

והוא הדין^{לג} אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי - שאשת ממזר ואשת חלל לפהנה, אסור אֶחָד הוּא כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

כב. כָּל • שְׂקוּרִין לוֹ 'מִמְזָר' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'נִתִּין' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'חָלָל' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'עֶבֶד' וְשׁוֹתֵק

השגת הראב"ד
כל . . ושותק א"א כל אלו שאמרו על שתיקתן שהם פסולים לא אמרו אלא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקין לחרפות שאדם מחרף את חברו כגון הקורא לחבירו עבד יהא בנודי ממזר סופג את הארבעים וזה ששתק ולא צווח לב"ד כבר הודה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי הוא משובח אא"כ קורין לו שלא בשעת מריבה.

(לג) כלומר, ספק ממזר אם נתערב – דינו כספק חלל, שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב – דינו כחלל ודאי, שאם נישאת תצא.

המשך מעמוד 214

12 והרי קשה על כך ממשנה (פרה פ"ב מ"ב), ששינוי בה לגבי פרה
13 אדומה, פָּרָה שְׂכַל שְׁעוֹתֶיהָ אֲדוּמוֹת, אולם קִרְיָיָהּ וְחִלְפֶיהָ
14 שְׁחוּרִים, יָגוּד – יִתְחַנֵּן אֶת הַמָּקוֹם הַשְּׁחוֹר שֶׁבִּקְרָנִים וּשְׁבִטְלָפִים,
15 כְּדֵי שֶׁכָּל הַפָּרָה תִּרְאֶה אֲדוּמָה, הִרִי שְׁחִיתוֹךְ הַקְרָנִים וְהַטְלָפִים
16 אֵינּוּ נֶחֱשָׁב מוֹם הַפּוֹסֵל קֶרֶן. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: תִּרְנָמָה וְעִירִי
17 לְבֹאֵר שְׁכוּנוֹת הַמִּשְׁנָה מְעִילוֹי וְכָרוֹת – שִׁיכּוּל לַחֲתוּךְ אֶת אוֹתוֹ
18 חֶלֶק מִחוּדָה שֶׁל הַקֶּרֶן, שֶׁשֶׁם יֵשׁ בְּשִׁיעוֹר שְׁתֵּים אוֹ שְׁלֹשׁ
19 אֲצִבְעוֹת שֶׁאֵין הַזְכָּרוֹת נִכְנָסֶת לָשֶׁם, וְאִם הַשְּׁחִירוֹת אֵינָה מְגִיעָה
20 עַד מָקוֹם הַזְכָּרוֹת יִתְחַנֵּן, אֲבָל אִם הִיא מְגִיעָה לַמָּקוֹם הַזְכָּרוֹת,
21 הַבְּהֵמָה פְּסוּלָה, כְּדִבְרֵי רַב חֲסֵדָא.

1 מקשה הגמרא: מִיִּתְיָב, שִׁנּוּי בְּרִייתָא, נִמְלֹו קִרְיָיָין וְחִלְפֶיהָ,
2 וְזָכְרוּתָן עֲמָהּ, פְּסוּלָה, וְנִפְדִּיתָ עֲלֶיהֶן. הִרִי שְׁקִרְנִים שֶׁנִּשְׁטְלוּ
3 עִם זָכְרוֹתָן נֶחֱשָׁבִים כְּמוֹם גָּמוֹר אֶף לַעֲנִין פְּדִיָּה, וְשֶׁלֹּא כְּדִבְרֵי
4 רַב חֲסֵדָא. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: לֹא קִשְׂיָא, הָא דְּאִיתְעָקוֹר
5 אִיתְעָקוֹר – הַבְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֵן שֶׁנֶּעֱקְרוּ הַקְרָנִים וְשִׁרְשֵׁי
6 הַזְכָּרוֹת, עַד שֶׁנִּרְאִיתָ גּוֹמָא בְּרֹאשׁ בַּמָּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ נֶעֱקְרוּ, וְזֶה
7 נֶחֱשָׁב מוֹם גָּמוֹר, הָא דְּאִיגוּם אִיגוּמִי – וְאִילוּ רַב חֲסֵדָא עוֹסֵק
8 בְּאוֹפֵן שֶׁהַקְרָנִים נִתְּחָבוּ מִלְּמַעְלָה, וְשִׁרְשֵׁיהֶם נִשְׁאָרוּ בְּרֹאשׁ, וְזֶה
9 אֵינּוּ נֶחֱשָׁב מוֹם גָּמוֹר, אֲלֹא רַק פְּסוּל לְקֶרֶן.
10 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְדְּאִיגוּם אִיגוּמִי – וְכִי בְּאוֹפֵן שֶׁהַקְרָנִים נִתְּחָבוּ
11 מִלְּמַעְלָה, וְשִׁרְשֵׁיהֶם נִשְׁאָרוּ בְּרֹאשׁ, הַקֶּרֶן פְּסוּל, וְרִמְיָנָהּ –

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תפנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

~ יום רביעי כ"ד מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תפנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

~ יום חמישי כ"ה מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה

~ יום ראשון כ"א מרחשון ~

מצות לא תעשה רנב.

המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות את-הגר בדרך, והוא אמרו יתעלה: "וגר לא-תונה" (שם) ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-תונה" — בדרך. ונכפל הלאו ואמר: "לא תונה אתו" (ויקרא יט, לג). ובספרא (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית עובד עבודה זרה ועכשו נכנסת תחת פנפי השכינה".

~ יום שני כ"ב מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תפנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

~ יום שלישי כ"ג מרחשון ~

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תפנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין

אלה ועוד (מדור לדור). וכבר נתפאר הלכות דין זה בפירק ח' (מבבא קמא).

~ שבת קודש כ"ז מרחשון ~

מצות עשה רלו.

המצוה הרלו — הצווי שגצטינו בדין חובל בחבירו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש כתוב הפולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה: אפילו בישו בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתפאר הלכות דין זה בפירק ח' (מבבא קמא).

~ יום שישי כ"ו מרחשון ~

מצות עשה רלו.

המצוה הרלו — הצווי שגצטינו בדין חובל בחבירו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש כתוב הפולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה: אפילו בישו בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות

המשן ביאור למס' בנורות ליום שליש עמ' 1

אכיל, ואיתקא - ויש אומרים שאמר זאת רב כהנא, מאי קראה - מהו הפסוק בו נרמז שהחברה היא בראיית כל הפנים, שנאמר (ישעיה ג ט) 'הַכִּרְתָּ פְּנֵיהֶם עֲנֵתָהֶם בָּם', ופסוק זה עוסק בנואפים, שהקדוש ברוך הוא צר את צורת הולדות כפני הנואפים, ומתוך הכרת פני הבנים ניתן לדעת את חטאי אבותם. ועל כל פנים מוכח שרק על ידי ראיית פדחת ופרצוף עם החוטם ניתן להכיר את האדם, וכדעת ריש לקיש, ושלא כדברי רבי יוחנן שניתן להכיר את הולד על פי הפדחת לבד. דוחה הגמרא: באמת ניתן להכיר את האדם בפדחת בלבד, ולכן לגבי בכור די בהוצאת הפדחת כדי שיתקיים דין 'כיר', אך שאני עדות אשה - שונה הדבר בעדות המתירה אשת איש, דאחמירו בה רבנן שלא תחשב הכרה עד שיראו העדים את כל פניו של הבעל. תמחה הגמרא: ופי' אחמירו - האם החמירו חכמים בעדות אשה, והיא - והרי אדרבה, הִנֵּן במסכת יבמות (קכב.) שהוחזקו לְהוֹיֵת מְשִׁאִים - קיבלו חכמים שניתן להתיר אשה על פי עדות שמת בעלה, אפילו עד מפי עד, ואפילו כששמעו את העדות מפי אשה, או מפי עבד או מפי שפחה, שהם פסולים לשאר עדויות, הרי שהקילו בעדות זו יותר מבשאר עדויות. מתרצה הגמרא: כי אֶקְיִלוּ רַבָּנָן - מה שהקילו חכמים בעדות זו, היינו בְּסוּפָה - לאחר שראיית העדות היתה בצורה ברורה, הקילו להאמין אפילו למי שאינו נאמן בדרך כלל, אבל בְּתַחֲלָתָהּ, בראיית העדות עצמה, לא אֶקְיִלוּ רַבָּנָן, אלא אדרבה, החמירו שלא לסמוך על עדות שאינה ברורה, ולכן אמרו שאין מעידים אלא על פרצוף הפנים עם החוטם. תירץ נוסף: ואֵיכָצִיט אִימָא - ואם תרצה תוכל ליישב כך,

כנכרית שילדה, ואין נותנין לה ימי טומאה וימי טהרה, וכן אינה מביאה קרבן לידה כילודת ישראלית, כיון שהוצאת הפדחת של הולד נחשבת כלידה, ונמצא שהיתה הלידה בגיוותה. ודין זה ריבה ריש לקיש כשאמר שיציאת הפדחת נחשבת כלידה 'בכל מקום'. הגמרא שבה לזון במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, האם דין 'כיר' מתקיים ביציאת הפדחת. מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, לשון 'כיר' שאמרה תורה לגבי בכור, זו הַכִּרְתָּ פְּנֵיהֶם, שהולד נחשב בכור רק מעת שהוכרו פניו, ואִיזוּ הִיא הַכִּרְתָּ פְּנֵיהֶם, פְּרִצוּף פְּנֵיהֶם עִם הַחוּטָם, הרי שיציאת פדחת בלבד אינה נחשבת הכרה, וכריש לקיש. מתרצה הגמרא: לדברי רבי יוחנן, תני - שנה בברייתא, 'פרצוף הפנים עד החוטם', ואין החוטם בכלל, וכדברי רבי יוחנן. הגמרא מסייעת לריש לקיש ממשנה נוספת: תא שָׁמַע, שנינו במשנה (יבמות קכ), עדים המעידים על אדם שמת כדי להתיר את אשתו להנשא, אין מעידים - אין עדותם מתקבלת, אלא כשמעידים שהכירוהו על ידי ראיית פְּרִצוּף פְּנֵיהֶם עִם הַחוּטָם, כיון שלא ראיית החוטם אינם יכולים להכירו, וזהו כדברי ריש לקיש שיכיר' היינו בראיית כל הפנים. דוחה הגמרא: אף כאן, תני - שנה במשנה 'עד החוטם', ולא 'עם החוטם'. הגמרא מביאה ראיה נוספת לריש לקיש: תא שָׁמַע, שנינו בברייתא לגבי עדות על אדם שמת, להתיר את אשתו, אם ראו העדים פְּדַחַת בְּלֹא פְּרִצוּף פְּנֵיהֶם, או פְּרִצוּף פְּנֵיהֶם בְּלֹא פְּדַחַת, אין מעידין, עד שיהיו שְׁנֵיהֶם - פדחת ופרצוף עם החוטם, אבל אם נטל חוטמו אין מעידין עליו, אף שראו פדחת ופרצוף. ואמר

נביאים

צפניה פרק ג א-ז

א הוּי מִרְאָה וְנִגְאָלָה הָעִיר הַיּוֹנָה: ב לֹא שָׁמְעָה בְּקוֹל לֹא לָקְחָה מוֹסֵר בִּיתָהּ לֹא בָטְחָה אֱלֹהֵיהָ לֹא קִרְבָּה: ג שְׂרִיָּה בְּקִרְבָּה אֲרִיּוֹת שְׂאֲגִים שִׁפְטִיהָ זָאֲבֵי עָרֵב לֹא גִרְמוּ לְפָקֵר: ד נְבִיאֶיהָ פְּחֻזִּים אֲנָשֵׁי בְּגָדוֹת כְּהִנִּיָּה חֲלֹלֵי־קֹדֶשׁ חֲמָסוֹ תוֹרָה: ה יְהוָה צִדִּיק בְּקִרְבָּה לֹא יַעֲשֶׂה עוֹלָה בְּפָקֵר בְּפָקֵר מִשְׁפָּטוֹ יִתֵּן לְאוֹר לֹא נִעְדָּר וְלֹא־יִדְרַע עוֹל בִּשְׁת: ו הִכְרַתִּי גוֹיִם נִשְׁמָו פְּנוֹתָם הִחְרַכְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלֵי עוֹבֵר נִצְדוּ עֲרֵיהֶם מִבְּלִי־אִישׁ מֵאִין יוֹשֵׁב: ז אֲמַרְתִּי אֲדֹתִירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסֵר וְלֹא־יִפְרֹת מְעוֹנָה כָּל אֲשֶׁר־פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אֲכֵן הִשְׁכִּימוֹ הַשְּׁחִיתוּ כָּל עֲלִילוֹתָם:

רש"י

משפטו יתן לאור. נותן לאור דין אמת לאמתו: ולא יודע עול בשת. וכל זה לא נתנו שופטי עול שבתוכה אל לבם להתבייש מן הצדיק השוכן ביניהם: (ו) הכרתי גוים. הבאתי פורענו' על העכו"ם כדי שתראו ותיראו כמו שהוא מסיים והולך אמרתי אך תראי אותי: (ז) ולא יכרת מעונה. ולא יחרובן מדוריה: כל אשר פקדתי עליה. ולא יכרת ממנו כל הטוב אשר צויתי להביא עליה:

(א) הוי מוראה ונגאלה. עד עכשיו דבר בנינוה ועכשיו חוזר על ירושלים הוי שתהא לבו ולסחי כרואי ותהא מגואלת בצחן עוונה, מוראה כמו מוראתו (ויקרא א) ושמתיך כרואי (נחום ג): העיר היונה. כיונה פותה אין לב: (ג) זאבי ערב. הממהרים לאכול טרפם בלילה: לא גרמו לבוקר. לא השאירו אף העצמות לגרם לבוקר: (ד) חמסו תורה. לא הורו אותה לשואליהם: (ה) ה' צדיק. השרה שכינתו בקרבם ולפיכך אינו יכול לראות במעשיהם הרעים כי צדיק הוא ואין עולה לפניו:

מצודת ציון

(א) מוראה ונגאלה. ענין שניהם מלוכלך ומטונף כמו ושמתיך כרואי (נחום ג) וכמו נגאלו בדם (ישעיה נט) וכפל המלה בשמות נדרפות: היונה. מל' אונאה ועניינו קחת ההון וכן מפני חרון חיונה (ירמיה כה): (ג) גרמו. ענין עצם כמו גרמיו כמטיל ברזל (איוב מ): (ד) פוחזים. קלי הדעת וכן אנשים ריקים ופוחזים (שופטים ט): בוגדות. מל' בוגד: חללו. ענין בזיון: חמסו. ענין הסרה כמו ויחמוס כגן שכו (איכה ב): (ה) לאור. ר"ל ברור כאור ודומה לו: נעדר. ענין חסרון כמו איש לא נעדר (ישעיה מ): (ו) נשמו. מל' שממון: פנותם. הם המגדלים הגבוהים כמו ועל הפנות הגבוהות (לעיל א): החרבתי. מל' חרבן: חוצותם. ענין שוק ורחוב: נצדו. ענין שממון כי והשמותי אני את הארץ (ויקרא כו) ת"א ואצדי: (ז) אך. עניינו כמו באמת וכן אך עצמי ובשרי אתה (בראשית כט): מעונה. מדורה כמו ה' מעון אתה היית (תהלים צ): פקדתי. צויתי כמו והוא פקד עלי (עזרא א): עלילותם. מעשיהם:

מצודת דוד

(א) הוי מוראה ונגאלה. יש להתאונן על ירושלים המטונפת ומלוכלכת העיר המאנה ואונסת את הבריות: (ב) לא שמעה בקול. ר"ל בקול הנביאים המזהירים אותה: לא לקחה מוסר. ממה שבא על עשרת השבטים בגמול העוון: בה' לא בטחה. כי בקשה עזר ממלכי מצרים: לא קרבה. לבקש עזר ממנה: (ג) שריה בקרבה. שריה אשר בקרבה מאיימים על העם בקול שאגתם כאריות השואגים: זאבי ערב. ר"ל ימהרו לטרוף כזאבים הטורפים בערב הממהרים לטרוף בעבור הרעבון שלא אכלו כל היום: לא גרמו לבוקר. לא השאירו לבוקר אף העצמות כי את הכל יאכלו ור"ל השופטים משחיתים את העם מכל וכל ולפי שהמשילם לזאבי ערב אמר לשון הנופל בהם: (ד) נביאיה פוחזים. נביאי הבעל המה קלי הדעת ואנשי בוגד: כהניה. כהני המקדש חללו את הקודש ומבזין אותה: חמסו תורה. הסירו את התורה ולא למדוה את העם ועל הכהן ללמד כמ"ש כי שפתי כהן וגו' תורה יבקשו מפיהו (מלאכי א): (ה) ה' צדיק בקרבה. הנה ה' הצדיק משרה הוא שכינתו בקרב ירושלים והוא הלא אין עושה עולה כי שנואה היא לו:

בבוקר בבוקר. ר"ל בכל יום ויום הוא דן משפט אמת וברור ולא נעדר בשום פעם מדין משפט האמת והגוי העול הזה אינו יודע מהו בושה כי איך לא יכלם לעשות עול במקום שכינת האל השונא את העול' ואוהב המשפ': (ו) הכרתי גוים. והנה הכרתי את העכו"ם ונשמו מגדליהם: החרבתי. עשיתי חוצותם חרבות מבלי איש עובר בהן ונשמו עריהם מבלי איש וחוזר ומפרש מאין יושב ר"ל לפי שאין מי יושב בהן לכן אין איש עובר בהן: (ז) אמרתי. חשבתי ע"י אבדן העכו"ם באמת עתה תיראו מפני ומהגמול הבא עליהם תקחו מוסר ואז לא יהיה נכרת מדורו זהו בהמ"ק וכן לא יכרת ממנה כל הטובה אשר פקדתי עליה: אכן. באמת לא כן עשו כי עוד השכימו בזריות רב ועוד השחיתו כל מעלליהם יותר ממה שעשו מאז:

תהלים פרקנ יא-כ

יֵאֵדַעְתִּי פֶלְעוֹף הָרִים וְזִזוֹ שְׂדֵי עַמִּידִי: יב אִם־אֶרְעֵב לֹא־אֶמָּר לָךְ פִּי־לִי תִכַּל וּמִלֶּאֱחָה: יג הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר אֲבִירִים וְדָם עֲתוּדִים אֶשְׁתֶּה: יד זִבַּח לַאלֹהִים תוֹדָה וְשִׁלְמֹם לְעִלְיוֹן נְדָרֶיךָ: טו וְקִרְאֵנִי בַיּוֹם צָרָה אֲחַלְצֶךָ וְתִכְבְּדֵנִי: טז וְלִרְשָׁעִי אֶמָּר אֱלֹהִים מִחֲלָדְךָ לְסִפְּרִי חֲקִי וּתְשֹׂא בְרִיתִי עָלַיִפֶיךָ: יז וְאַתָּה שְׁנֵאתָ מוֹסֵר וּתְשַׁלֵּךְ דְּבָרִי אַחֲרֶיךָ: יח אִם־רָאִיתָ גִּבּוֹר וּתְרִץ עִמּוֹ וְעַם מְנַאפִּים חִלְקֶךָ: יט פִּיד שְׁלַחַת בְּרָעָה וּלְשׁוֹנְךָ תִּצְמִיד מְרֻמָּה: כ תִּשָּׁב בְּאֲחִיךָ תִּדְבֵּר בְּבֶן־אִמְךָ תִּתְקַדֵּפִי: כא אֱלֹהֵי עֲשִׂיתָ וְהִחַרְשְׁתִּי דְמִית הַיּוֹת־אֲהִיָּה כְמוֹךָ אוֹכִיתֶךָ וְאֶעְרֹכָה לְעֵינֶיךָ: כב בִּינוּנָא זֹאת שְׁכַחֲתִי אֱלֹהֵי פֶן־אֶטְרֹף וְאִין מְצִיל: כג זִבַּח תוֹדָה יִכְבְּדֵנִי וְשִׁם דְּרָךְ אֶרְאֶנּוּ בִישַׁע אֱלֹהִים:

רש"י

רמיה לדבר רעה, תצמיד אגוטא"ש בלע"ז, כמו (במדבר י"ט) צמיד פתיל (סא"א): (כ) חשב. במושב לצים: בבן אמך. שאין לך דין וריב עמו שאינו יורש עמך: דופי. דבר גנאי לדחותו לשון יהדפנו: (כא) דמית. סבור אתה שאהיה כמוך להתרצו' במעשיך הרעים, (וי"מ דמית כי אינני יודע הנסתרות): (כג) זוכה תודה. המביא לי זבח של תשובה והודאה על עוונותיו הוא יכבדני: ושם דרך. השב אלי אני מלמד ושם דרך לחוטאים לשוב אלי אני אראנו בישועתי:

(יא) וזיו שדי עמדי. רמש השדה זיו על שהם זזים ממקום למקום אישמובימנ"ט בלע"ז: עמדי. אני יודע את כלם: (יג) האוכל בשר אבירים. לא אמרתי לך להביא זבח שאני צריך לאכילה אלא נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני: (יד) זבח לאלהים תודה. התודה על מעשיך ושוב אלי זהו זבח שאני חפץ בו ואחר כך שלם לעליון נדריך כי אז יתקבלו לרצון: (טו) ותכבדני. שזה הוא כבודי שאושיע את הבוטחים בי: (טז) ותשא בריתי. תורת: (יח) ותרץ עמו. תרצית ללכת עמו: (יט) תצמיד מרמה. תרגיל אצלך

מצודת ציון

(יא) וזיו. ר"ל הזו ממקום למקום וכן וזיו שדי ירענה (לקמן פ): שדי. כמו שדה: (יג) אבירים. חזקים: (טו) אחלצך. אוציאך: (יח) ותרץ. מלשון רצון וחפץ: (יט) תצמיד. ענין חבור כמו צמיד פתיל (במדבר יט): (כ) דופי. דברי גנות: (כא) והחרשתי. ושתקתי: דמית. מל' דמיון ומחשבה: אוכיתך. מלשון ויכות. ואערכה. ענין סדור: (כב) נא. עתה: (כג) ושם. מלשון שימה:

מצודת דוד

(יא) ידעתי. מה שאינם ידועים לך: וזיו שדי. הבריות הזזים ממקום למקום ע"פ השדה המה עמדי וברשותי: (יב) לא אומר לך. להאכיל אותי לשבור הרעבון והוא מל' מליצה: ומלואה. הבריות הממלאים את העולם: (יג) האוכל. וכי אני אוכל בשר בהמות חזקות ושמנות וכי אשתה דם עתודים ומה לי א"כ בהבאת הקרבנות: (יד) זבח וגו'. הזבח המקובל לאלהים הוא מה שמתודה על פשעיו בעת הבאתו כי אז יעורר לבו לחשוב שבעבור פשעיו היה הוא ראוי למות והביא נפש

תחת נפש: ושלם. ואם נדרת מה שלם לה' אבל טוב אשר לא תדור: (טו) וקראני. וכאשר כן תעשה אז כשתקרא אלי בעת צרה אוציאך ממנה ואתה תספר כבודי ברבים על התשועה הבאה לך ממני: (טז) ולרשע. אבל לרשע שאינו מתודה על פשעיו בעת הבאת הקרבן ולא שב מהם אליו יאמר אלהים מה לך לספר חוקי ר"ל לעשות מצותי מבלי כוונת הלב כאשר יספר האדם ספורי דברים מבלי כוונה מכוונת: ותשא בריתי. את דברי התורה הנתונה בברית תשא לבד על פיך לדבר בהם מן השפה ולחוץ ובלא לב תדבר: (יז) ואתה. הלא בלב אתה שונא המוסר והשלכת דברי אחרי גוף כדרך שמשליך האדם דבר אשר לא יחפוץ לראותו: (יח) ותרץ עמו. להתחבר אליו: חלקך. בחרת חלקך ללכת עם מנאפים: (יט) ברעה. לדבר הרע בעיני ה': תצמיד. תחבר עם המרמה כי לא נפרדה המרמה מלשונך: (כ) תשב. כאשר תשב בין אנשים תדבר דופי אף באחייך ואפי' בבן אמך שהוא ודאי אחיך: (כא) והחרשתי. מלהפרע לך על כל אלה ולזה תדמה ותחשוב אשר אני כמוך לאהוב את הרע: אוכיתך. אבל דע אשר אתוכה עמך ואערוך לפניך את מעשיך ועל כלם תקבל גמול בעוה"ב: (כב) בינו נא זאת. את אשר כל מעשי האדם שמורים הם לעוה"ב: פן אטרוף. לענוש בעוה"ב ואז אין דבר להציל עצמו בו כי אפי' התשובה לא תועיל אז: (כג) זוכה תודה. הזוכה קרבן ומתודה עליו ושב מעון הוא מכבד אותי בזה: ושם דרך. המשיים דרכו ר"ל לא יעשה מעשיו בדרך מקרה והזדמנות אבל ישים עיניו ולבו על דרכו להבין הטובה היא אם רעה: בישע אלהים. עם שאמר אראנו וכאלו המקום ידבר אמר בישע אלהים ולא אמר בישעי כי כן דרך המקרא וכן ואל משה אמר עלה אל ה' (שמות כ"ד):

משניות מסכת אהלות

ה' שני זיזין זה על גבי זה, ויש בהן פותח טפח וביניהן פותח טפח, טמאה תחתיהן – תחתיהן טמא; ביניהם – ביניהן טמא; על גביהן – פנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח, טמאה תחתיהן או ביניהן – תחתיהן וביניהן טמא; על גביהן – פנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח, טמאה תחתיהן – תחתיהן וביניהן טמא; ביניהן או תחת המותר – רבי אליעזר אומר: תחתיהן וביניהן טמא; רבי יהושע אומר: ביניהן ותחת המותר – טמא, ותחתיהן – טהור.

ו' יש בהן פותח טפח ואין ביניהן פותח טפח, טמאה תחתיהן – תחתיהן טמא; ביניהן או על גביהן – פנגדו עד לרקיע טמא.

פירוש ברטנורא

ה' שני זיזין זה על גבי זה, ומכונים זה כנגד זה: יש בהן פותח טפח. שכל אחד מן הזיזים רחבו טפח על טפח: וביניהן פותח טפח. התחתון גבוה מן הארץ טפח והעליון גבוה מן התחתון טפח: וטמאה תחתיהן. תחת התחתון. כל מה שתחתיו טמא ומה שעל גביו טהור, דחוצין בפני הטומאה: ביניהן. אם טומאה בין תחתון לעליון כל מה שביניהן טמא, אבל מה שתחת התחתון ושעל העליון, טהור, דחוצים: על גביהן. על גבי העליון. כנגד הטומאה עד הרקיע, טמא, וכל השאר טהור: היה העליון עודף על התחתון וכו' תחתיהן וביניהן טמא. דבין שהטומאה תחת התחתון בין שהטומאה ביניהן, אותו העודף שהעליון יתר על התחתון טפח מערב את הטומאה בכל מקום. אבל מה שעל העליון טהור, דחוצין: על גביהן. על גבי העליון: היה העליון עודף על התחתון וכו' טומאה תחתיהן. תחת התחתון: תחתיהן וביניהן טמא. דאותו עודף מערב את הטומאה ביניהן ומביא את הטומאה למה שתחתיו: ביניהן. אם הטומאה ביניהן או למטה בארץ תחת המותר, דהיינו כנגד העודף ולא תחת התחתון: רבי אליעזר אומר תחתיהן וביניהן טמא. דאע"ג דליכא טפח בעודף מביא את הטומאה לתחת התחתון, הואיל ועודף עליו: ביניהן ותחת המותר טמא. מה שבין שני הזיזין ומה שתחתיהן בארץ כנגד המותר, טמא: ותחתיהן טהור. מה שתחת התחתון. דכיון דאין במותר טפח אין הטומאה באה תחת התחתון. והלכה כר' יהושע:

ו' ואין ביניהם פותח טפח. שאין התחתון גבוה מן הארץ טפח ואין העליון גבוה מן התחתון טפח: ביניהן ותחתיהן טמא. דאין התחתון חוצץ, כיון דאין תחתיו פותח טפח ולא על גביו פותח טפח, והעליון מביא את הטומאה לכל מה שתחתיו ותחת התחתון, וחוצץ למה שעל גביו, כיון דעליון גבוה מן הארץ טפח: כנגדו עד הרקיע טמא. ומה שתחתיו טהור. דאע"ג דאין גבוה מחבירו טפח, הרי גבוה מן הארץ טפח וחוצץ:

משניות מבוארות – קהתי

עודף על התחתון פחות מטפח – שהזיז העליון בולט לחוץ יותר מהתחתון בפחות מטפח, טמאה תחתיהן – תחת הזיז התחתון, תחתיהן וביניהן טמא – שהעודף של העליון מערב את הטומאה ביניהם ומביא את הטומאה לכל מה שתחתיו: ביניהן – היתה טומאה בין הזיז התחתון לעליון, או תחת המותר – שהיתה טומאה תחת העודף של העליון, ולא תחת הזיז התחתון, רבי אליעזר אומר: תחתיהן וביניהן טמא – שאף על פי שהעודף הוא פחות מטפח מכל מקום הוא מביא את הטומאה לכל מה שתחת הזיז העליון, ומשם מתפשטת היא אף לתחת הזיז התחתון; רבי אליעזר הולך לשיטתו במשנה הקודמת, שאם טומאה תחת הזיז, אף על פי שהזיז שכנגד הפתח אין בו טפח על טפח מכל מקום הוא מביא את הטומאה לבית. רבי יהושע אומר: ביניהן ותחת המותר, טמא – מה שבין שני הזיזים ומה שתחת העודף של העליון טמא, ותחתיהן טהור – אבל מה שתחת הזיז התחתון טהור, שהואיל והעודף של העליון הוא פחות מטפח, אינו מביא את הטומאה לתחת הזיז התחתון, רבי יהושע הולך לשיטתו במשנה הקודמת, שאם טומאה תחת הזיז, הבית טהור, הואיל והזיז שכנגד הפתח אין בו פותח טפח. והלכה כרבי יהושע.

באור משנה ו

יש בהן פותח טפח – כל אחד מהזיזים יש בו טפח על טפח, ואין ביניהן פותח טפח – ואין בין הזיז התחתון לעליון טפח, שאין הזיז העליון גבוה מן התחתון טפח, אבל התחתון גבוה מן הארץ טפח (רמב"ם; תפארת ישראל; "סדרי טהרות"; עיין ברטנורא שמבואר בו לפי הר"ש, שאף התחתון אינו גבוה מן הארץ טפח, אלא שיש לו גירסא אחרת במשנתנו): טמאה תחתיהן – תחת הזיז התחתון, תחתיהן טמא – כל מה שתחת התחתון טמא, אבל על גביו טהור,

~ יום ראשון ~

באור משנה ה

שני זיזין זה על גבי זה – ומכונים זה כנגד זה; במפרשים אחדים מבואר שמדובר כאן בזיזים שעל גבי כותל הבית ולא בזיזים שעל גבי הפתח, שבכגון זה אין שייך כאן אלא השיעור של "פותח טפח" (ימשנה אחרונה; "סדרי טהרות"), ויש בהן פותח טפח – שכל אחד מהזיזים יש בו טפח על טפח, וביניהן פותח טפח – ובין הזיז התחתון לעליון יש טפח, כלומר אין צורך לומר שהזיז התחתון גבוה מן הארץ טפח, שכן סתם זיז גבוה מן הארץ הרבה, אלא אף הזיז העליון גבוה מן התחתון טפח ("סדרי טהרות"); טמאה תחתיהן – תחת שני הזיזים, היינו תחת הזיז התחתון, תחתיהן טמא – כל מה שתחת התחתון טמא, אבל מה שעל גביו טהור, שהזיז חוצץ בפני הטומאה; ביניהם – היתה טומאה בין הזיז התחתון לעליון, ביניהן טמא – כל מה שבין הזיזים טמא, אבל מה שתחת הזיז התחתון ושעל גבי הזיז העליון טהור, שהזיז חוצץ; על גביהן – היתה טומאה על גבי הזיז העליון, פנגדו עד לרקיע טמא – כנגד הטומאה ולמעלה עד הרקיע טמא, וכל השאר טהור. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח – שהזיז העליון בולט לחוץ טפח יותר מהתחתון: טמאה תחתיהן – היינו תחת הזיז התחתון, או ביניהן – בין שני הזיזים, תחתיהן וביניהן טמא – שהעליון העודף מביא את הטומאה לכל מה שתחתיו, ואפילו הטומאה נמצאת בין הזיזים, טפח העודף מערב את הטומאה בכל מקום (הרא"ש), אבל מה שעל גבי העליון טהור, שהזיז חוצץ; על גביהן – היתה הטומאה על גבי הזיז העליון, פנגדו עד לרקיע טמא – כנגד הטומאה למעלה טמא, וכל השאר טהור. היה העליון

ז אין בִּהַן פֻּתַח טֶפֶח, בֵּין שֵׁשׁ בִּיגִינָה פֻּתַח טֶפֶח בֵּין שְׁאִין בִּיגִינָה פֻּתַח טֶפֶח; טֶמְאָה תַּחְתִּיהָ, בִּיגִינָה, אוֹ עַל גְּבִיהָ – טֶמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת. וְכֵן שְׁתֵּי יָרִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח.

פ ר ק ח מ ש ה ע ש ר

א סָגוּם עָבָה וְכַפֶּת עָבָה – אֵינָן מְבִיאִין אֶת הַטֶּמְאָה עַד שֶׁיְהִי גְבוּהֵין מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח. קְפוּלִין זֶה עַל גְּבִי זֶה – אֵינָן מְבִיאִים אֶת הַטֶּמְאָה, עַד שֶׁתֵּהָא הָעֲלִינָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח. מְבָלִיּוֹת שֶׁל עֵץ זֶה עַל גֵּב זֶה – אֵינָן מְבִיאִים אֶת הַטֶּמְאָה, עַד שֶׁתֵּהָא הָעֲלִינָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח. וְאִם הָיוּ שֵׁשׁ – טֶמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת.

ב מְבָלִיּוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן נוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה בְּקִרְנוֹתֵיהֶם, וְהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח: טֶמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן –

פירוש ברטנורא

ז אין בִּהַן פֻּתַח טֶפֶח. שהיווין אין ברחבן טפח, הלכך בין שהטומאה למטה בין שהטומאה למעלה לא חייצי כלל: וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ כפותה טפח. וגבוהות זו מזו טפח, דינן כשני זיוין:

טו א סגום עבה. דך מתניתין פירשנה לעיל בפרק הבית שנמדק [משנה ג]. ואידי דבעי למתני מבליות, הדר תניא הכא: **ואם היו של שיש.** אפילו עליונה גבוהה מן הארץ טפח לא חשיבי אוהל להביא את הטומאה, כיון דתחתונה ממעטת את האויר לפי שהן נחשבות כארץ. אבל מבלאות של עץ אינן חשובות כקרקע בזמן שהעליונה גבוהה מן הארץ טפח, אע"פ שהתחתונה ממעטת את האויר, העליונה מביאה את הטומאה:

ב מבליות של עץ, שהן סמוכות זו אל זו וכל אחת מהן גבוהה מן הארץ טפח ונוגעות בקרנותיהן כל אחת בחברתה שאצלה, ודרך קרני המבלאות

משניות מבוארות – קהתי

תחתיהם, **עד שִׁיהו גְבוּהֵין מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח** – שיהא תחתיהם חלל של טפח על טפח ברום טפח; אבל אם אין תחתיהם חלל טפח, אף על פי שהצד העליון שלהם גבוה מן הארץ טפח, אין אומרים שרואים את עוביים כאילו אינו, והצד העליון מביא את הטומאה, אלא הואיל ועוביים ממעט את חלל הטפח אינם מביאים את הטומאה. **קְפוּלִין זֶה עַל גְּבִי זֶה** – בגדים הרבה המקופלים זה על גבי זה; ויש מפרשים: בגד אחד המקופל בכמה קיפולים זה על זה (עיין ביאורנו לעיל יא ג). **אֵינָן מְבִיאִים אֶת הַטֶּמְאָה** – תחתיהן, **עד שֶׁתֵּהָא הָעֲלִינָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח** – שבכגון זה אין הקיפולים התחתונים ממעטים את גובה החלל, שרואים אותם כאילו אינם, והקיפול העליון, הואיל והוא גבוה מן הארץ טפח, מביא את הטומאה, ובלבד שהצד התחתון של הקיפול העליון יאה גבוה מן הארץ טפח, שאם הצד העליון שלו בלבד גבוה טפח, הריהו ממעט את החלל, ואינו מביא את הטומאה (כמו שביארנו ט). **מְבָלִיּוֹת שֶׁל עֵץ זֶה עַל גֵּב זֶה, אֵינָן מְבִיאִים אֶת הַטֶּמְאָה, עַד שֶׁתֵּהָא הָעֲלִינָה גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח** – כדן קיפולין, שאין הטבליות התחתונות ממעטות את החלל של טפח, ובלבד שהצד התחתון של הטבלה העליונה יאה גבוה מן הארץ טפח. **וְאִם הָיוּ שֵׁשׁ** – טבלאות של שיש חלקות נתונות זו על גב זו, אף על פי שהעליונה גבוהה מן הארץ טפח, מכל מקום הטבלאות התחתונות ממעטות את החלל, לפי שהן נחשבות כקרקע, והרי כל הטבלאות כגל של צורות טומאה תחתיהן (מהר"ם). הלכך **טֶמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת** – כדן טומאה רצוצה.

~ יום שלישי ~

באור משנה ב

מְבָלִיּוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁהֵן נוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה בְּקִרְנוֹתֵיהֶם – בלבד, כזה: ◇◇ ואין בקרנות טפח על טפח, וְהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח – שכל אחת מהן גבוהה מן הארץ טפח, היינו שיש תחתיה חלל של טפח על טפח ברום טפח: **טֶמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן** – היתה טומאה תחת אחת מן הטבלאות, **הַנוֹגֵעַ בְּשִׁנֶּיהָ טֶמְאָה טֶמְאָה שְׂבָעָה** – כלומר אין צורך לומר שהנוגע בטבלה הראשונה, שהטומאה תחתיה, שטמא טומאת שבעה, אלא אף הנוגע בטבלה השנייה, הסמוכה לה, טמא טומאת שבעה, שהואיל והשנייה נוגעת בראשונה ומוסיפה על אהלה, לפיכך אף הנוגע בשניה נחשב כאילו

שהזיו התחתון חוצץ, הואיל והוא גבוה מן הארץ טפח; **בִּיגִינָה** – טומאה בין הזיו התחתון לעליון, **אוֹ עַל גְּבִינָה** – על גבי הזיו העליון, **כְּנִגְדּוֹ עַד הָרָקִיעַ טֶמְאָה** – כנגד הטומאה למעלה עד הרקיע טמא, שהואיל ואין בין הזיוים גובה טפח, לפיכך אם הטומאה נמצאת שם, הרי טומאה רצוצה היא הבוקעת ועולה עד לרקיע, אבל אינה בוקעת ויורדת למטה לתחת הזיו התחתון, לפי שהזיו התחתון הגבוה מן הארץ טפח אוהל הוא, ואוהל חוצץ אף בפני טומאה רצוצה, וכן אם הטומאה על גבי הזיו העליון, אין היא בוקעת אלא למעלה, אבל לא למטה, אפילו לבין הזיוים, שהואיל ואין ביניהם טפח, הזיו העליון בטל לגבי הזיו התחתון וכזיו אחד חשובים, הלכך האוהל של התחתון חוצץ בפני הטומאה שלא תבקע אף לתחת הזיו העליון ("סדרי טהרות").

~ יום שני ~

באור משנה ז

משנתנו ממשכה עוד בשני זיוים זה על גב זה.

אֵין בִּהַן פֻּתַח טֶפֶח – שכל אחד מן הזיוים אינו טפח על טפח, **בֵּין שֵׁשׁ בִּיגִינָה פֻּתַח טֶפֶח** – שהזיו העליון גבוה מן התחתון טפח, **בֵּין שְׁאִין בִּיגִינָה פֻּתַח טֶפֶח** – שאין בין הזיוים גובה טפח, **טֶמְאָה תַּחְתִּיהָ** – תחת הזיו התחתון, **בִּיגִינָה** – או בין הזיוים, **אוֹ עַל גְּבִינָה** – על גבי הזיו העליון, **טֶמְאָה בּוֹקֶעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֶעַת וְיֹרֶדֶת** – שהואיל ואין בהם טפח על טפח אין עליהם תורת אוהל, ואין חוצצים בפני הטומאה, הלכך אם הטומאה תחתיהם או ביניהם הרי הוא טומאה רצוצה הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וכן אם הטומאה על גבי הזיו העליון, בוקעת היא גם למטה, שהרי אין חוצץ בפניה. **וְכֵן שְׁתֵּי יָרִיעוֹת שֶׁהֵן גְּבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ פֻּתַח טֶפֶח** – ויש גם ביניהן גובה של טפח, שהיריעה התחתונה גבוהה מן הארץ טפח, והיריעה העליונה גבוהה מן היריעה התחתונה טפח, דינן כדן שני זיוים ששנינו במשניות ה-ז.

באור משנה א

הרישא של משנתנו כבר נשנתה לעיל (יא ג), ונדרקו המפרשים למצוא טעמים שונים למה שהובאה כאן שנית (עיין ברטנורא: מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב"; "תפארת ישראלי"). בעל "סדרי טהרות" מבאר, שהובאה כאן כהמשך לסיפא של המשנה הקודמת: "וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח".

סָגוּם עָבָה – מעיל צמר עבה, **וְכַפֶּת עָבָה** – חתיכת עץ עבה, **אֵינָן מְבִיאִין אֶת הַטֶּמְאָה** – שתחתיהם על הכלים הנמצאים

הנוגע בשנייה טמא טמאת שבועה; פלים שתחת הראשונה טמאים, ושתחת השנייה טהורין. השלחן אינו מביא את הטמאה, עד שיהא בו רבוע בפותח טפה. ג חביות שהן יושבות על שוליהן, או מטות על צדיהן, באויר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפה, טמאה תחת אחת מהן – טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. במה דברים אמורים? בטהורות. אבל אם היו טמאות, או גבוהות מן הארץ פותח טפה, טמאה תחת אחת מהן – תחת פלים טמא.

פירוש ברטנורא

שאין ברחב טפה, הלכך כלים שתחת הראשונה שהטמאה תחתיה, טמאים, ושתחת השנייה טהורים: הנוגע בשנייה טמא טמאת שבועה. ואף על גב דתנן בפרק קמא כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טמאת שבועה, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טמאת ערב, הא תנן התם אין האוהל מתחשב, הלכך טבלא שהטמאה תחתיה אינה מן המניין: עד שיהא בו רבוע בפותח טפה. כמין תיבה פרוצה שיש לה ארבע דפנות היו עושים לשלחן שהשלחן יושב עליה, ואותה תיבה פרוצה קרוי רבוע. ופעמים שהשלחן בולט ויוצא חוץ מאותו רבוע טפה או פחות או יותר, והשתא קאמר דצריך שיהא השלחן בולט חוץ מאותו רבוע בפותח טפה, דמה שבתוך הריבוע אינו מצטרף. ואם טמאה נמי בתוך הריבוע מבפנים, הריבוע חוצץ ומונע הטמאה מלעבור לחוץ:

ג חביות. שורות הרבה של חביות, זו אחר זו וזו על זו: שהן יושבות על שוליהן. ופיהן למעלה: או מוטות על צדיהן. ופיהן מן הצד: באויר. בגינה או בחצר: בפותח טפה. ברוחב טפה נוגעות זו בזו: טמאה בוקעת ועולה. לצדדין קתני לה. דמוטות על צדיהן אפילו כנגד הטמאה אין טמא אלא מה שתחתיהן ועל גביהן, אבל מה שבתוכן מותר, כיון דאין כל חרס מוטמא מנבו על מה שבתוכו מציל, ומה שאינו כנגד הטמאה אפילו שתחתיהן ועל גביהן טהור. וביושבות על שוליהן אפילו על מה שבתוכו אין מצילות, כיון שאין הפסק מאויר תוכו לאויר שחוץ לו, וחבית עצמה נטמאת ונטמאו כל כלים שבתוכה ואפילו שלא כנגד הטמאה, כדאמרין טעמא בסוף פרק כורות: במה דברים אמורים בטהורות. דכיון דטהורות הן דמו למבלאות של שיש שהתחתונות סותמות את חלל טפה וטמאה בוקעת ועולה: אבל אם היו טמאות. אפילו אין גבוהות מן הארץ, העליונות שגבוהות מן הארץ טפה מביאות את הטמאה, שאין התחתונות סותמות כיון דטמאות, מיד דהוא אקפולין זו על זו וטבלאות זו על זו: או גבוהות מן הארץ פותח טפה מביאות את הטמאה, ואפילו טהורות, כיון דנוגעות זו בזו ברוחב טפה נחשבות כולן כאוהל אחד:

משניות מבוארות – קהתי

על שוליהן – ופיהן למעלה, או מטות על צדיהן – ופיהן מן הצד, באויר – בחוץ, כגון בחצר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפה – שמקום נגיעת החביות רחב טפה על טפה, טמאה תחת אחת מהן – היתה טמאה מן המת תחת אחת מן החביות, והיא טמאה רצוצה, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת – במפרשים מבואר, שאם החביות יושבות על שוליהן, כל מה שמצא כנגד הטמאה טמא, ואף החבית עצמה טמאה, שהואיל והאויר הטמא שעל גבה מעורב עם האויר שבתוכה, נטמא אוויר תוכה, ועל ידי כך אף החבית כולה; אבל אם החביות מוטות על צדיהן, אין תוכה טמא, שהואיל ואין החבית מקבלת טמאה מגבה, דפנותיה חוצצות בפני הטמאה, ומה ששינוי כאן: טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היינו שמטמאה כנגדה כל מה שתחת החבית ומעל גבי החבית, שאין דפנות החבית חוצצות אלא על תוכה, אבל לא על מה שמעלה ממנה. במה דברים אמורים – שהטמאה בוקעת למעלה ולמטה, ואינה מתפשטת לצדדיה? בטהורות – בחביות טהורות, שעדיין לא נטמאו מתוכן. אבל אם היו טמאות – שכבר נטמאו קודם לכן מתוכן, או גבוהות מן הארץ פותח טפה – שהיה תחת כל החביות חלל של טפה על טפה, ואפילו היו טהורות, טמאה תחת אחת מהן, תחת פלים טמא – כל מה שנמצא תחת כל החביות טמא, שאם היו טמאות, והיינו בכגון שהיו מוטות על צדיהן, הרי הדופן התחתונה אינה חוצצת בפני הטמאה הואיל והיא טמאה, ובוקעת הטמאה לתוך החבית, וכיון שהדפנות העליונות של כל החביות נוגעות זו בזו בפותח טפה, הרי הן נחשבות כאוהל אחד, ומביאות את הטמאה לכל מה שתחתיהן; ואפילו היו טהורות, אלא שהיו יושבות על שוליהן, הרי האוהל שתחתיהן מביא את הטמאה תחת כולן, שהואיל ונוגעות זו בזו בפותח טפה, הרי הן כאוהל אחד, והטמאה מתפשטת לתחת כל החביות. ויש עוד חילוקי דינים בענין חביות אלו, אלא שכבר נישנו לעיל (ט, טז), ולא בא התנא כאן אלא ללמדנו את ההבדל שבין הרישא לסיפא, שברישא הטמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואינה מתפשטת לצדדים, ובסיפא מתפשטת הטמאה תחת כולן, אף על פי שחביות הן גופים נפרדים (הגרא);

נגע באוהל שהטמאה תחתיו, והרי שינוי, שכלים הנוגעים במת וכלים או אדם בכלים טמאים טמאת שבועה (לעיל א, בג); פלים שתחת הראשונה טמאים – שהרי מאהילה על הטמאה ועליהם, ושתחת השנייה – וכלים שתחת השנייה, טהורין – שדווקא לענין טמאת עצמה די בגיעתה כל שהיא בראשונה, כדי שתיחשב כאילו אף היא מאהילה על הטמאה, והנוגע בה דינו כנוגע באוהל המת כמו שביארנו לעיל, אבל לענין הבאת הטמאה על הכלים שתחתיה, אין דינה כאוהל המת, אלא אם כן היא נוגעת ברוחב טפה, והרי כאן אינה נוגעת בה אלא בקרן, שאין בה רוחב טפה, הלכך אין מביא את הטמאה (שתחת הראשונה) על הכלים שתחתיה, וזהו ששינוי: כלים שתחת השנייה טהורים (יסדרי טהורות). השלחן אינו מביא את הטמאה, עד שיהא בו רבוע בפותח טפה – "דיבוע" היינו הבסיס של השולחן, שהיה (בימי התנאים) כמין תיבה פרוצה של ארבע דפנות, בלי שוליים, ועל אותה ריבוע מונחת הטבלא, הנקראת "שולחן", ויש שהשולחן בולט ויוצא סביב חוץ מהריבוע; ובאה המשנה להשמיענו, שאם טמאה מן המת נמצאת בחלל הריבוע, אין השולחן מביא את הטמאה על מה שתחתיו, בתוך הריבוע, אלא אם כן שטח השולחן שעל הריבוע, חוץ מהחלק הבולט ממנו, הוא טפה על טפה; אבל אם אין בשולחן שעל הריבוע בפני עצמו טפה על טפה, אף על פי שהשולחן כולו עם בליטתו יש בו טפה על טפה, אינו מביא את הטמאה על מה שתחתיו, שכן הטמאה שבחלל הריבוע טמאה רצוצה היא הבוקעת למעלה ולמטה, ואינה מתפשטת לצדדים.

בארנו את המשנה לפי משמעות לשונה. וכן פירשה הרש"ש. אבל יש מוסיפים (על פי הר"ש ור"ב) שמשנתנו באה גם להשמיענו, שאם הטמאה נמצאת תחת החלק הבולט חוץ מהריבוע, אין השולחן מביא את הטמאה על מה שתחת החלק הבולט, אלא אם כן יש בו, בחלק הבולט בפני עצמו, טפה על טפה, ואין חלק השולחן שעל הריבוע מצטרף לו להשלים שיעור טפה על טפה, שמה שעל הריבוע נידון כאוהל בפני עצמו, ומה שבולט חוץ מן הריבוע נידון כאוהל בפני עצמו...

באור משנה ג

חביות – של חרס, שאינן מקבלות טמאה מאחוריהן, שהן יושבות

ד בית שחצצו בנסרים או ביריעות, מן הצדדים או מן הקורות, מִמָּאָה בְּבִית – פְּלִים שֶׁבְּחָצֵץ מְהוּרִים; מִמָּאָה בְּחָצֵץ – פְּלִים שֶׁבְּבִית מִמָּאִין. פְּלִים שֶׁבְּחָצֵץ, אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתֵחַ טֶפַח – טִמְאִים; וְאִם לֹא – מְהוּרִים.
ה חֲצִצּוֹ מֵאֲרִצּוֹ, מִמָּאָה בְּחָצֵץ – פְּלִים שֶׁבְּבִית מִמָּאִים; מִמָּאָה בְּבִית, פְּלִים שֶׁבְּחָצֵץ, אִם יֵשׁ בְּמִקּוֹמָן טֶפַח עַל טֶפַח עַל רוֹם טֶפַח – מְהוּרִים; וְאִם לֹא – טִמְאִין, שְׂאֲרִצּוֹ שֶׁל בֵּית כְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם.

פירוש ברטנורא

ד שחצצו. שעשה בו מחיצה: מן הצדדין. שהיריעות והנסרים נתונות כנגד הכתלים של הבית: או מן הקורות. שנתונות תחת תקרת הבית: כלים שבחצץ מְהוּרִים. דיריעות ונסרים חוצצים, ונחשבים ככלים שעל הגג וככלים שחוץ לכותל: כלים שבבית מִמָּאִים. דאין חציצה לטומאה, מידי דהוה אכלי חרס המוקף צמיד פתיל, דאם טומאה בבית מצייל על מה שבתוכו, ואם טומאה בתוכו אין צמיד פתיל לטומאה: כלים שבחצץ. הכלי שעם הטומאה בתוך המחיצה: אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתֵחַ טֶפַח. שיש שם חלל רחב טפח: וְאִם לֹא מְהוּרִים. הכלים שבחצץ. אבל בית מיהא טמא:
ה חֲצִצּוֹ מֵאֲרִצּוֹ. שכיסה קרקעית הבית בנסרים או יריעות: טִמְאָה בְּחָצֵץ. אפילו יש בו טפח על טפח ברום טפח: כלים שבבית מִמָּאִים. כביב שהוא קמור תחת הבית, דתנן לעיל בפרק ג', יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח, טומאה בתוכו הבית טמא, טומאה בבית מה שבתוכו מהו: שְׂאֲרִצּוֹ שֶׁל בֵּית כְּמוֹהוּ. כשאין בו פותח טפח:

משניות מבוארות – קהתי

אחרונה¹, אבל כולם נדחקים מאד בביאור הטעם, שאף על פי שהטומאה רצוצה ואינה מטמאה את הכלים שבצידה, מכל מקום יוצאת היא לבית ומטמאה את הכלים (עיין רא"ש²; "תפארת ישראל"³; "משנה אחרונה"⁴; "סדרי סהרות"). אבל הרמב"ם מפרש: כלים שבחצץ – היינו בעוביה של המחיצה עצמה, ובאה המשנה ללמד, שאם היה במקום הכלים פותח טפח, בין שהיתה הטומאה לפנים מן המחיצה ובין שהיתה בבית, הכלים טמאים; ואם לאו – מהוירין (פירוש הרמב"ם למשנתנו: משנה תורה הל' טומאת מת ד. ב.).
ובעל "סדרי סהרות" מבאר לשיטת הרמב"ם⁵, שאם יש בתוך עובי המחיצה חלל פותח טפח, הרי זו מחיצה כפולה, ובכגון זה רואים שני צידי המחיצה כמחולקים זה מזה, והצד הקרוב למקום הטומאה בטל לגביו, ואין עליו תורת מחיצה; נמצא שהכלים המונחים בתוך המחיצה כאילו הם נמצאים בתוך אוהל הטומאה, הלכך הכלים טמאים. אבל אם אין בתוך עובי המחיצה חלל פותח טפח, נחשבים שני צידי המחיצה כמחיצה אחת, והיא מצילה על מה שנמצא בעוביה, הלכך הכלים שבתוך המחיצה מהוירים.

"תפארת ישראל".

הר"ש והר"ב מפרשים משנתנו בחבית המסודרת שורות על גבי שורות, ולפי פירושם מתיישבת הפסקה "אבל אם היו טמאות" גם בכגון שהיו החביות יושבות על שוליהן (ולא כביארנו. שפיטקה זו כוונתה דווקא לחביות שהיו מוטות על צידן). עיין "תפארת ישראל", שמקשה על פירושם, ואף טורח ליישבו. אף בעל "סדרי סהרות" מאריך בביאור משנתנו על פי הר"ש והר"ב. ברם, ביארנו הוא לפי הגר"א ו"תפארת ישראל", שכן מחוץ לדוחק שבפסקא הגל', משנתנו מתיישבת יפה לפי אותו פירוש.

ויש עוד להוסיף (לפי ביארנו). שמה שנקטה המשנה ברישא "והן נוגעות זו בזו בפותח טפח", אינה אלא משום סיפא, שבה נישנה שהטומאה מתפשטת תחת כולן, אבל ברישא, בין נוגעות בפותח טפח ובין אינן נוגעות בפותח טפח, טומאה בוקעת כנגדה למעלה ולמטה.

~ יום רביעי ~

באור משנה ד

בית שחצצו – שעשה בו מחיצה, בנסרים או ביריעות, מן הצדדים – שנתן את הנסרים או היריעות כנגד כותל הבית, ונעשו מחדר אחד שני חדרים, חיצוני ופנימי, או מן הקורות – שעשה את המחיצה מתחת לתקרת הבית, ויש כאן חדר ועלייה על גביו: **מִמָּאָה בְּבִית** – היינו בחדר החיצוני, או בחדר למטה, מתחת למחיצה, **פְּלִים שֶׁבְּחָצֵץ** – כלים המונחים במקום שעשה לו מחיצה, היינו בחדר הפנימי או בעלייה, **מְהוּרִים** – שהמחיצה של הנסרים או היריעות חוצצת בפני הטומאה. **טִמְאָה בְּחָצֵץ** – אבל אם היתה טומאה בחדר הפנימי או בעלייה, **כלים שבבית** – הכלים המונחים בחדר החיצון או בחדר שלמטה, **טִמְאִין** – שהאוהל שנעשה על ידי מחיצת הנסרים או היריעות אוהל עראי הוא לגבי הבית, ואוהל כזה מציל אמנם על הטהורים שבתוכו מלהיטמא, אבל אינו חוצץ בפני הטומאה שבתוכו מלטמא מה שבבית, כדין כלי חרס המוקף צמיד פתיל (תוספתא כלים ב"ק ו, יב; הר"ש; הר"ב; "סדרי סהרות"). ויש מבארים הטעם, לפי שדרך הטומאה לצאת לבית, הואיל ואין בחדר הפנימי או בעלייה פתח אחר ("תפארת ישראל"; ועיין "משנה אחרונה"). **פְּלִים שֶׁבְּחָצֵץ** – בזמן שהטומאה בו, אִם יֵשׁ שָׁם פּוֹתֵחַ טֶפַח – אם יש בחצץ חלל של טפח על טפח ברום טפח, **טִמְאִים** – הכלים, מחמת הטומאה שבצידם, וְאִם לֹא – אם אין בחצץ חלל של טפח על טפח ברום טפח, **מְהוּרִים** – הכלים שבחצץ, שטומאה רצוצה היא הבוקעת ועולה, ואינה מתפשטת לטמא את הכלים שבצידה. אבל הכלים שבבית על כל פנים טמאים, כמו ששינינו לעיל, משום שסוף טומאה לצאת דרך הבית.

חֲצִצּוֹ מֵאֲרִצּוֹ – חצץ את הבית מן הארץ, שהניח נסרים או יריעות על פני קרקע הבית, **טִמְאָה בְּחָצֵץ** – היינו בין המחיצה לקרקע הבית, ואפילו יש שם פותח טפח, **פְּלִים שֶׁבְּבִית מִמָּאִים** – כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת, שהאוהל שנעשה על ידי המחיצה, אוהל עראי הוא לגבי הבית, ואינו מצייל על טומאה שבתוכו מלטמא ("סדרי סהרות"). ורוב המפרשים מבארים הטעם, שהחצץ דינו כביב שהוא קמור תחת הבית ואין ביציאתו פותח טפח (לעיל ג, ז), שהטומאה בוקעת ועולה לתוך הבית ("רש"י; ברטנורא; "תפארת ישראל"); **טִמְאָה בְּבִית** – מעל המחיצה, **פְּלִים שֶׁבְּחָצֵץ** – שמתחת למחיצה: **אִם יֵשׁ בְּמִקּוֹמָן טֶפַח עַל טֶפַח עַל רוֹם טֶפַח** – אם במקום שהכלים מונחים יש חלל של טפח על טפח על רוֹם טפח, **מְהוּרִים** – שהמחיצה חוצצת בפני הטומאה שבבית, ומצילה על הטהורים שבתוכה מלהיטמא; ולפי רוב המפרשים, הרי זה כדין הביב, שאם הטומאה בבית, מה שבתוכו מהויר; וְאִם לֹא – שאין במקום הכלים טפח על טפח על רוֹם טפח, **טִמְאִין** – הכלים, **שְׂאֲרִצּוֹ שֶׁל בֵּית כְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם** – וכל מקום שתחת לבית, כל שאין בו פותח טפח, הריהו נחשב כחלק מהבית, הלכך הכלים שבחצץ כאילו הם מונחים בתוך חלל הבית, וטמאים הם מחמת הטומאה שבבית. וכבר הזכרנו, שדין זה למדים ממה שנאמר (במדבר יט, יד): "כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים", והרי הכתוב "וכל אשר באוהל" מיותר, אלא דורשים מכאן, שבא הכתוב לעשות קרקעו של בית עד התהום כמנהגו, שכל מה שטמון בקרקע הבית כאילו מונח בחללו של הבית, חוץ ממקום שיש בו חלל של טפח על טפח על רוֹם טפח, שהוא נחשב כאוהל בפני עצמו.

בארנו את הסיפא לפי רוב המפרשים (הר"ש; הרא"ש; "תפארת ישראל"; "משנה

ו בית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח, מלאה בפנים – פלים שפנגד יציאה ממאים; מלאה בחוץ, פלים שפפנים, אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח – טהורים; ואם לאו – ממאים. אם יש בין התבן לקורות פותח טפח – בין כך ובין כך ממאים.

ז בית שמלאו עפר או צרורות, ובטלו, וכן כרי של תבואה, או גל של צרורות, אפילו בגלו של עכן, ואפילו מלאה בצד הפלים – מלאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

פירוש ברטנורא

ו טומאה בפנים. במקום התבן: שפנגד יציאה. מקום פנוי יש כרוחב אמה מן הפתח עד כותל שכנגדו שנכנסים ויוצאים דרך שם להוציא התבן ולהכניס. וכלים שבאותו מקום הפנוי טמאים, מדי דהוה אטומאה בחצץ דכלים שבבית ממאים: טומאה בחוץ. היינו במקום הפנוי מן הפתח עד כותל שכנגדו: כלים שפפנים. במקום התבן: אם יש במקומן טפח על טפח ברום טפח טהורים ואם לאו טמאים. דבחיצץ נמי אם טומאה בבית כלים שבחיצץ שאין במקומן טפח טמאים: ואם יש בין התבן ולקורות פותח טפח. לא נתבטל התבן ההוא ליחשב כחיצץ והרי הוא כשאר חפצים שבבית, ואין מצייל על מה שבתוכו בין יש במקומו טפח בין אין במקומו טפח:

ז וכן כרי של תבואה. שביטלו: אפילו טומאה בצד הפלים. שהיתה הטומאה בתוך הגל, וכלים שם סמוכים לטומאה בתוך הגל אבל אינן נוגעים בטומאה: טומאה בוקעת ועולה. ומה שבצידה טהור. ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח ברום טפח, הרי הוא כקבר תחת ומטמא כל סביביו:

משניות מבוארות – קהתי

בוקעת ועולה בוקעת ויורדת – שטומאה רצוצה היא, ואינה מטמאה אלא כל מה שכנגדה למעלה ולמטה, אבל לא את הכלים שבצידה.

במשנתנו ישנם כמה עניינים סתומים, שנאמרו עליהם פירושים שונים. (א) בית שמלאו עפר או צרורות ובטלו – מה פירוש הלשון "ובטלו"? לפי פשט לשון המשנה משמע, שביטל את הבית. וכן מפרש הרמב"ם: "רצוצה לומר בטל דין הבית", אלא שמלשנו משמע, שהוא גורס: בטלו (בלי וא"ו). וכן כותב הרמב"ם במשנה תורה (הל' טומאת מת ז, ו): "בית שמלאו עפר או צרורות – הרי זה ביטל הבית, והרי הוא כגל של עפר או צרורות..."

אבל לפי הגמרא (עירובין עח, ב) יוצא, שכונת משנתנו היא, שביטל את העפר או הצרורות, כמו שבארנו במשנה, שכן דווקא בכגון זה, שאדם מתכוון לבטל את הדבר שממלא בו את הבית, אוהל הבית בטל (עין עוד "מלאכת שלמה", "תפארת ישראל").

(ב) וכן כרי של תבואה – רבים מפרשים, שאף כאן הכוונה היא שביטל את הכרי (הר"ש; ברטנורא; "תפארת ישראל"; תוספות עירובין עט, א; תוספות סוכה ד, א); ופירוש הדבר, שגמר בבלו להניחו זמן מסוים, ואין אומרים: בטלה דעתו אצל כל אדם, שכן דרך כרי של תבואה לעמוד ימים (הר"ן במס' סוכה).

אבל יש תמיהם על פירוש זה: למה צריך הכרי ביטול? כלום דין טומאה רצוצה תלוי בביטול? והלא מוצאים בכמה מקומות שטומאה טמונה בוקעת ועולה, אפילו בלא ביטול. אמנם יש מבארים, שלדעת מפרשים אלו אף פסיקה זו מוסבה על בית. כלומר: וכן בית שמלאו כרי של תבואה או גל של צרורות ולכן מוסיפים הם לפרש, שאף באלו מדובר בכגון שביטול. אבל פירוש זה מוקשה ודחוק.

ברם, מדברי הרמב"ם במשנה תורה (הל' טומאת מת ז, ה), משמע, שהמשנה מוסיפה ללמד דבר חדש: וכן כרי של תבואה המונח בחוץ, ולא תחת אוהל, אף על פי שלא ביטלו ועתיד לפנותו, אם יש בו טומאה רצוצה, היא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכן מפרש בעל "סדרי טהרות", והוא מוסיף שהרי בכרי של תבואה אין מויעל ביטול, ואפילו ביטול, בטלה דעתו אצל כל אדם.

(ג) או גל של צרורות, אפילו בגלו של עכן – מהו החידוש "אפילו בגלו של עכן"? רוב המפרשים אינם מבארים דבר זה. אמנם כפי שבארנו (על פי לשון הכתוב), נראה שהחידוש הוא בזה, שהגל הוא גדול מאוד, ואף על פי כן אינו חוצץ בפני הטומאה הרצוצה שבתוכו. וכן מפרש בעל "תפארת ישראל".

אבל הרא"ש מפרש: אפילו בגלו של עכן, שלא היה אלא לפי שעה עד שקברוהו, כלומר שלשיטת המפרשים שאף פסיקה זו פירושה: בית שמלאו גל של צרורות וביטלו, באה המשנה להשמינו שאפילו ביטול לשעה דיו ואין צורך בביטול לעולם. ומשמע לפי הרא"ש, שאין כוונת המשנה למה שכתוב "ויקמו עליו גל גדול", אלא לאבנים שרגמו אותו בהן, שמצוותן לקברן עם הנסקל.

אך בעל "סדרי טהרות" מסיק, שהרא"ש בפירושו זה (הבא ליישב את החידוש שבעניין גלו של עכן) זונח את שיטת המפרשים הנ"ל, ונוקט שיטת הרמב"ם, שהפסיקה "וכן כרי של תבואה או גל של צרורות" מדברת בכגון שהם מונחים בחוץ, והיא באה להשמיע, שבכגון זה אף על פי שלא ביטלו ועתיד לפנותם, מכל מקום נוהג בהם דין טומאה רצוצה. וזהו ששינינו: "אפילו גל של צרורות

~ יום המישי ~

באור משנה ו

בית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח – שאין התבן רחוק מן התקרה טפח, מלאה בפנים – אם היתה טומאה מן המת בתוך התבן, פלים שפנגד יציאה – שכן משאירים מקום פנוי כרוחב אמה, מן הפתח עד הכותל שכנגדו, שנכנסים ויוצאים דרך שם להכניס את התבן ולהוציא, ובאה המשנה ללמד, שהכלים המונחים באותו מקום פנוי, כנגד הפתח, טמאים – כדין טומאה בחצץ, שהכלים שבבית טמאים (הר"ש; ברטנורא); מלאה בחוץ – מתוך התבן, היינו במקום הפנוי, כנגד הפתח, פלים שפפנים – בתוך התבן, דינם כדלקמן: אם יש במקומם – במקום שהכלים מונחים, טפח על טפח על רום טפח – חלל של טפח מעוקב הנחשב כאוהל בפני עצמו, טהורים – הכלים, שהרי הם באוהל המציל על הטהורים שבתוכו מלהיטמא; ואם לאו – אם אין במקומם חלל של טפח מעוקב, טמאים – כדין חצץ, ששינוי במשנה הקודמת (הר"ש; ברטנורא). ויש מפרשים הטעם, שאין כאן אוהל שיעיל עליהם; ואף משום מחיצה אין התבן מצייל, הואיל ומן הסתם בעל הבית עתיד לפנותו, ומחיצה שעתידים לפנותה אינה חוצצת בפני הטומאה (רמב"ם; יסדרי טהרות). אם יש בין התבן לקורות פותח טפח – שהתבן רחוק מן התקרה טפח, בין כך ובין כך – הכלים, שאין התבן נחשב פותח טפח ובין שאין בו, טמאים – שכן שיש אוהל על מה שבתוכו (הר"ש; כמחיצה אלא כשאר חפצים בבית, ואינו מצייל על מה שבתוכו (הר"ש; ברטנורא). ויש מבארים הטעם, שכיון שיש אוהל גם למעלה מן התבן, אפילו יש במקום הכלים פותח טפח, הרי זה אוהל בתוך אוהל, ואין אוהל בתוך אוהל מצייל על הטהורים שבתוכו אלא אם כן אין עתידים לפנותו, אבל תבן, מן הסתם דעתו של בעל הבית לפנותו, הלכך אינו חשוב אוהל כלל, ואינו מצייל על מה שבתוכו (יסדרי טהרות); ברם, כשאין פותח טפח בין התבן לקורות, אין זה אוהל בתוך אוהל.

באור משנה ז

בית שמלאו עפר או צרורות, ובטלו – ביטל את העפר או את הצרורות, שגמר בדעתו להשאירם שם ולא לפנותם, והרי שביטל על ידי כך את אוהל הבית, וכן כרי של תבואה – המונח בחוץ, או גל של צרורות – המונח בחוץ, אפילו בגלו של עכן – שכתוב בו (ויחשז, כז): "ויקמו עליו גל אבנים גדול", ואפילו מלאה בצד הפלים – בתוך העפר או הצרורות שבבית או בתוך הכרי של התבואה או בתוך הגל של צרורות, אבל אין הכלים נוגעים בטומאה, מלאה

ח חצר הקבר, העומד בתוכה טהור, עד שיהא בה ארבע אמות, פדברי בית שמאי; בית הלל אומרים: ארבעה טפחים. קורה שעשאה גולל לקבר, בין עומדת בין מטה על צדה – אין טמא אלא כנגד הפתח. עשה ראשה גולל לקבר – אין טמא אלא עד ארבעה טפחים, ובזמן שהוא עתיד לגור. רבי יהודה אומר: פלה חבור.

ט חבית שהיא מלאה משקים טהורים, ומקפת צמיד פתיל, ועשאה גולל לקבר – הנוגע בה טמא טמאת שבעה, והחבית והמשקין טהורין. בהמה שעשאה גולל לקבר – הנוגע בה טמא טמאת שבעה; רבי מאיר אומר: כל שיש בו רוח חיים אינו מטמא משום גולל.

פירוש ברטנורא

ח חצר הקבר. חצר המוקפת מארבע רוחותיה ארבע מערות של קברות: טהור עד שיהא בה ארבע אמות. כל זמן שיש בה ארבע אמות טהור העומד בה. אבל פחותה מארבע אמות, טמא העומד בה. ואם אין שם אלא שלש מערות משלש רוחות ורוח רביעית של חצר פתוחה לאויר העולם, אפילו אינו מרוחק מפתח המערה אלא כל שהוא, טהור, ובלבד שלא יגע למשקוף של פתח המערה. והני מילי, חצר הקבר דמסיימא מחיצתה, אבל מת בעלמא תופס ארבע אמות לטומאה: גולל לקבר. כיסוי על פתח הקבר: אלא כנגד הפתח. של הקבר. והנוגע בקצה המונה חוץ לקבר, טהור: עשה ראשה גולל לקבר. והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן. הנוגע ממנה בארבע טפחים סמוך לקבר, טמא משום גולל, ומארבע ולמעלה טהור: בזמן שהוא עתיד לגור. לקין. ואע"פ שלא קצץ עדיין. לגור, כמו גורו אילנא (הניאל ד'): כולה חיבור. כל זמן שלא קצץ, ואע"פ שעתידי לקין. ואין הלכה כרבי יהודה:

ט הנוגע בה. כל זמן שהיא גולל: טמא טמאת שבעה. דחביב (במדרש י"ט) וכל אשר יגע על פני השדה, לרבות גולל ודופק: והחבית והמשקין טהורים. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מליטמא באוהל המת, שנאמר (שם) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש צמיד פתיל עליו טהור, ובכלי חרס הכתוב מדבר שאינו מקבל טומאה מגבו: רבי מאיר אומר וכו'. ואין הלכה כרבי מאיר, אלא אע"פ שאין לך דבר שיש בו רוח חיים ומטמא, חוץ מאדם, מכל מקום מטמאים הן משום גולל כל זמן שהן גולל לקבר:

משניות מבוארות – קהתי

ארבעה טפחים. אבל הנוגע מארבעה טפחים ולמעלה טהור, הואיל ועתיד לקין. רבי יהודה אומר: פלה חבור – כל הקורה חשובה חיבור, ואף על פי שעתידי לקין, כל זמן שלא קצץ, הנוגע בכל הקורה טמא. ואין הלכה כרבי יהודה.

בארנו את הסיפא כפירוש הגר"א, וכן פירשה בעל "סדרי טהרות". ואף בעל "משנה אחרונה" מבארה בדרך דומה. אבל שאר המפרשים מבארים אותה בדרכים אחרות, ונדחקים למצוא הבהל בין עשאה גולל בעומדת לבין "עשה ראשה גולל לקבר".

הרמב"ם כותב (הל' טומאת מת ו, ה): "עשה ראשה גולל לקבר. והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן – הנוגע ממנה בארבעה טפחים סמוך לקבר, טמא משום גולל; ומארבעה ולמעלה – טהור". וכן מפרש הרב מברטנורא. אבל הראב"ד מקשה על הרמב"ם: "אם כן היינו 'עומדת' (שברישא?) אלא סיפא שהקורה שוכבת בקרקע וראשה נכנס לתוך הקבר, נעשה לו גולל; ורישא הטעם, בזמן שהיא עומדת או מוטת על צידה וסומכת על הקבר, כל הקורה צריכה לראשה התחתון, שהוא גולל לקבר, לפיכך כל שהוא כנגד הפתח של הקבר טמא. אבל כשהיא שוכבת אינה כן, לפיכך מה שעתידי לקין אינו חיבור". עד כאן לשונו (עיין (ספ"ק משנה); ועיין (תוספות יוסף סו"ב).

באור משנה ט

חבית – של חרס – שהיא מלאה משקים טהורים, ומקפת צמיד פתיל, ועשאה גולל לקבר – כמו שהיא מוקפת צמיד פתיל עם המשקים שבתוכה, הנוגע בה טמא טמאת שבעה – אף על פי שכלי חרס אינו מטמא מגבו, מכל מקום הואיל ועשאה גולל, הריהי מטמאה את הנוגע בה משום גולל, שנאמר (במדבר י"ט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה", ודרשו: לרבות גולל ודופק.

והחבית והמשקין טהורין – יש מפרשים, שכונת המשנה היא, לאחר שפירשה החבית מן הקבר, שכן כל גולל לאחר שפירש מן הקבר טהור, אבל יש סוברים, שאף לאחר שפירש הגולל מן הקבר מטמא, ולדעתם מפרשים כאן הטעם, שטומאת גולל אינה אלא בצד החיצון שבו, אבל הצד הפנימי טהור, ואף כאן החבית טהורה ליתן לתוכה משקים, והם טהורים (תוספות ברכות י"ט, ב; "משנה אחרונה").

בהמה שעשאה גולל לקבר – וכגון שהיתה כפוחה ונתנה על פני הקבר (ומב"ט), הנוגע בה טמא טמאת שבעה – כדן הנוגע בגולל. רבי מאיר אומר: כל שיש בו רוח חיים אינו מטמא משום גולל – טעמו של רבי מאיר מבואר בגמרא (סוכה ד', א),

נגזו של עכ"ל. בזמן שרגמו אותו, כמו שכתוב (יהושע ז, כה): "וירגמו אותו כל ישראל אבן", שודאי היה על דעת לפנותו, ולא היה אלא לפי שעה עד שקברוהו, שהרי היו צריכים לקיים בעכ"ל ובאבנים שרגמוהו בהן מצוות קבורה (עיין גמרא סנהדרין מה, ב). ונקט התנא לשון "גזלו של עכ"ל", לפי שכהוראת שעה מצוות רגירתו היתה על כל ישראל, והיה עליו גל ברגימתו.

~ יום ששי ~

באור משנה ח

חצר הקבר – חצר שמעורות הקברים פתוחות לתוכה, העומד בתוכה טהור, עד שיהא בה ארבע אמות – כלומר כל זמן שהחצר גדולה ויש בה לכל הפחות ארבע אמות, העומד בה טהור; אבל אם אין בה ארבע אמות, העומד בה טמא; שכן חכמים גזרו, שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו, כדי שאוכלי טהרות לא יהיו רגילים ליקרב לו ויהיו סבורים שלא האהילו עליו, ויש לחוש שמא יפשוט אחד ידו ויאחיל ולא ירגיש בכך (גמרא סוטה מז, א), ובאה משנתנו ללמד, שמכל מקום חצר הקבר, הואיל ומעורות הקברים חלוקות ממנה, ומחיצותיהן ניכרות, לא גזרו בה חכמים, שיהיו המתים שבתוכה תופסים ארבע אמות סביבותיהם, ובלבד שיהא בה ארבע אמות ויותר; פדברי בית שמאי – כך הם דברי בית שמאי; בית הלל אומרים: ארבעה טפחים – אם יש בחצר ארבעה טפחים, העומד בתוכה טהור. קורה שעשאה גולל לקבר – שביטל את כל הקורה להיות גולל לקבר (כיסוי על פתח הקבר; עיין הקדמתנו לבאור המשנה ב, ד). בין עומדת בין מטה על צדה – בין שהקורה זקופה בין שהיא מונחת, אין טמא – הנוגע בקורה, אלא כנגד הפתח – כשנוגע בחלק הקורה שכנגד פתח הקבר. אבל הנוגע בחלק האחר, טהור, שמה שחוץ לקבר אין עליו תורת גולל. ברם כנגד הפתח טמא אפילו כשהקורה עומדת והיא גבוהה מאה אמה, שהואיל וביטל את כולה להיות גולל, כל גובהה שכנגד הפתח טמא. עשה ראשה של הקורה – גולל לקבר – שלא ביטל את כולה להיות גולל אלא ראשה בלבד, והשאר בדעתו לקין לצרכו, אף על פי שהקורה עומדת כולה כנגד פתח הקבר, אין טמא – הנוגע בקורה, אלא עד ארבעה טפחים – של גובהה מן הקבר, ובזמן שהוא עתיד לגור – שעומד לקין את כל שאר הקורה, חוץ מראשה המשמש גולל; ואפילו עתיד לקין עד פחות מארבעה טפחים, כל זמן שלא קצץ, טמא עד

י הנוגע בַּמֵּת וְהוֹנֵג בְּכָלִים, הַמֵּאֲהִיל עַל הַמֵּת וְהוֹנֵג בְּכָלִים – מְבַאֵן. מֵאֲהִיל עַל הַמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכָּלִים, הוֹנֵג בַּמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכָּלִים – טְהוּרִים; אִם יֵשׁ בִּידוֹ פוֹתַח טֶפַח – טְמֵאִין. שְׁנֵי בָתִּים וּבֶהֱן פְּשָׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים, פֶּשֶׁט אֶת שְׁתֵּי יָדָיו לָהֶן, אִם יֵשׁ בִּידוֹ פוֹתַח טֶפַח – מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה; וְאִם לֹא – אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה.

פ ר ק ש ש ה ע ש ר

א כָּל הַמִּטְלָטְלִין מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה בְּעֵבִי הַמְּרַדֵּעַ. אָמַר רַבִּי טְרֶפּוֹן: אֶקַּפָּה אֶת בְּנֵי שָׁזוֹ הַלֵּכָה מִקַּפְחָת, שְׁשֻׁמַּע הַשּׁוֹמֵעַ וְטַעָה, שֶׁהָאֶכֶר עוֹבֵר וְהַמְּרַדֵּעַ עַל כַּתְּפוֹ, וְהָאֲהִיל צִדּוֹ אַחֵד עַל הַקֶּבֶר, וְטִמְאַוְהוּ מִשּׁוּם כָּלִים הַמֵּאֲהִילִים עַל הַמֵּת. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אֲנִי אֶתְקַן, שִׁיְהוּ דְּבָרֵי חֲכָמִים קְמִיִן, שִׁיְהוּ כָּל הַמִּטְלָטְלִין מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה עַל

פירוש ברטנורא

י המאהיל על המת ונוגע בכלים. הכלים טמאין טומאת שבעה מטעם חיבורים, כגון דבשעה שנגע במת או מאהיל עליו, נוגע כמו כן בכלים: ואם יש בידיו פותח טפח טמאים. כיון ידידו מאהילות על המת ועל הכלים, מביאות את הטומאה: שני בתים. ופתוחין מכוונים זה כנגד זה: מביא את הטומאה. ונשארו שני הבתים טמאים. דאחל של ידיו מצרף את הטומאה כאילו שני החצאים מונחים בזה ובזה: ואם לאו. דאין בידיו פותח טפח, נברא מיהא טמא הו כרתנן לקמן ועל עצמן בכל שחן, אבל שני הבתים טהורים:

טז א כל המיטלטלין מביאין את הטומאה. משום אוהל. שאם האהיל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים, מביא להם טומאה: בעובי המרדע. אפילו אין בו רותב טפח אלא שיש בהיקפו טפח. דחוט של טפח מקיפו, דגורו על הקיפו משום עבוי: אקפח את בני. אקברם. קיפוח לשון כריתת וחיתוך. ושבועה היא, אקפח את בני אם אין דבר זה אמת שהלכה זו מקופחת קטועה ומחוככת, דהא פותח טפח בעינן: ששמע השומע. כשנשאלה שאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאווה ולא ידע משום מה טמאווה. הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת, שהכלי עצמו המאהיל על המת טמא בכל שהוא, ולא בעינן פותח טפח אלא להביא את הטומאה תחת ראשו השני, וטמאו את האיכר או מטעם חיבורים או משום דהו ליה כלים

משניות מבוארות – קהתי

פּוֹתַח טֶפַח – טפח על טפח, מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – על כל מה שנמצא בשני הבתים, ואפילו אין ידיו מאהילות על כחצאי זיתים, לפי שהאוהל של ידיו מצרף את שני הבתים להיות אוהל אחד; ואין גופו מפסיק בין האהילים של ידיו, שהואיל ואדם מקבל טומאה, אינו חוצץ; הלכך חשובים שני כחצאי הזיתים כאילו מונחים תחת אוהל אחד (משנה אחרונה; "סודי טהורות"); וְאִם לֹא – שאין בידיו פותח טפח, אֵינוֹ מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה – לשני הבתים, ואפילו ידיו מאהילות על כחצאי הזיתים. ברם, בכגון זה האדם עצמו טמא (הר"ש; ברטנורא; "סודי טהורות").

באור משנה א

כָּל הַמִּטְלָטְלִין מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה – משום אוהל, שאם הם מאהילים בראשם האחד על המת ובראשם האחר על דברים טהורים, מביאים הם את הטומאה על הדברים הטהורים, בְּעֵבִי הַמְּרַדֵּעַ – כשעוביים של המיטלטלים המאהילים הוא כעובי מלמד הבקר, היינו כשיש בהיקפם טפח, אף על פי שאין ברחבם טפח; וכבר בארנו הטעם (כלים יז, ח), שהואיל ודבר שיש ברחבו טפח מביא את הטומאה מן התורה, לפיכך גזרו חכמים במיטלטלים שיש בהיקפם טפח משום מיטלטלים שיש ברחבם טפח. אָמַר רַבִּי טְרֶפּוֹן: אֶקַּפָּה אֶת בְּנֵי שָׁזוֹ הַלֵּכָה מִקַּפְחָת – לשון שבועה: אשכל את בני אם אין זו הלכה קטועה ומשובשת, שְׁשֻׁמַּע הַשּׁוֹמֵעַ – כשנשאלה השאלה על ידי מעשה בבית המדרש, שמע את הדין שהמרדע שהאהיל על המת מטמא, וְטַעָה – בטעמו של הדין, שלא ידע משום מה פסקו חכמים שהמרדע מטמא, שֶׁהָאֶכֶר עוֹבֵר – שכן היה המעשה: האכר עובר בשדה וְהַמְּרַדֵּעַ עַל כַּתְּפוֹ, וְהָאֲהִיל צִדּוֹ אַחֵד – של המרדע, עַל הַקֶּבֶר – שבשדה, וְטִמְאַוְהוּ – וטמאו חכמים את המרדע, מִשּׁוּם כָּלִים הַמֵּאֲהִילִים עַל הַמֵּת – שהכלי עצמו המאהיל על המת נטמא בכל שהוא, ואין צריכים לרוחב טפח אלא כדי להביא טומאה על דברים שבצידו השני, וכיון שנשא האיכר את המרדע, טימאו גם אותו, כדן אדם שנגע בכלי שנטמא במת, שהוא טמא טומאת שבעה (כדלעיל א, ג), או משום טומאה בחיבורים (הר"ש; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"). אבל השומע ששמע דין זה טעה וחשב, שטימאו את האיכר טומאת שבעה, משום שהמרדע האהיל עליו ועל הקבר, ומכאן הסיק בטעות, שההלכה היא, שהמיטלטלים

שכל מחיצה שעומדת ברוח (על ידי רוח) אינה מחיצה (שעיקר עמידתה דבר שאין בו ממש הוא (רש"י). או משום שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה מחיצה.

~ שבת קודש ~

באור משנה י

הוֹנֵג בַּמֵּת וְהוֹנֵג בְּכָלִים, או הַמֵּאֲהִיל עַל הַמֵּת וְהוֹנֵג בְּכָלִים – יש מפרשים, שמדובר כאן בטומאה בחיבורים, שבשעה שנגע אדם במת או שהאהיל על המת נגע בכלים (הר"ש), ויש מפרשים אפילו שלא בחיבורים, כלומר שלאחר שנגע במת או האהיל עליו נגע בכלים (רמב"ם). מְבַאֵן – הכלים טומאת שבעה. מֵאֲהִיל עַל הַמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכָּלִים – אפילו בחיבורים (לדברי הכל). כגון שהאהיל בידו האחת על המת ובידו האחרת האהיל על הכלים, או הוֹנֵג בַּמֵּת וּמֵאֲהִיל עַל הַכָּלִים – שבזמן שנגע במת האהיל על הכלים, טְהוּרִים – הכלים, שאדם הנטמא במת אינו מטמא באוהל אלא במגע בלבד; אִם יֵשׁ בִּידוֹ – ויש גורסים: בידיו. פּוֹתַח טֶפַח – שפס ידו רחב טפח על טפח ("סודי טהורות"). מְבַאֵן – שהואיל וידיו בפותח טפח מאהילות על המת ועל הכלים, נמצאים המת והכלים תחת אוהל אחד. לדעת מפרשים אחדים אין דין זה מוסב על "הנוגע במת ומאהיל על הכלים". אלא על "מאהיל על המת ומאהיל על הכלים". כגון שבידו האחת מאהיל על המת ובידו האחרת מאהיל על הכלים (תפארת ישראל; "משנה אחרונה"), וכך אמנם נראה, שהרי הנוגע במת אינו מאהיל עליו, ומה בכך שיש בידו פותח טפח? אבל הרמב"ם כותב: "אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל בשנייה על הכלים, או שנגע במת והאהיל על הכלים – אם יש בידו פותח טפח, הכלים טמאין. ואם לאו – טהורין" (הל' טומאת מת יח, א), והרי מכאן, שהרמב"ם מפרש במשנתנו, שהפסיקה "אם יש בידו פותח טפח" מוסבה על כל מה ששינוי לפני כן, היינו אף על "הנוגע במת ומאהיל על הכלים". וטעמו של הרמב"ם נראה, שאי אפשר לנוגע שלא יאהיל קצת, והרי זה כשיפוע אוהלים ("סודי טהורות"). שְׁנֵי בָתִּים – ופתחיהם מכוונים זה כנגד זה, וּבֶהֱן פְּשָׁנֵי חֲצָאֵי זִיתִים – בכל בית נמצא כחצי זית מן המת, פֶּשֶׁט – אדם העומד בין שני הבתים – אֶת שְׁתֵּי יָדָיו לָהֶן – יד אחת לבית זה ויד אחת לבית זה: אִם יֵשׁ בִּידוֹ

אָדָם הַנוֹשֵׂאֵן בְּעֵבִי הַמֵּרְדֵּעַ, וְעַל עֶצְמָן בְּכָל שָׁהֶן, וְעַל שְׂאָר אָדָם וְכָלִים בְּפֹתֶהּ טָפַח.

פירוש ברטנורא

שנענו כמות ואדם בכלים ומטא טומאת שבעה. והשומע טעה לומר דטמאותו מוטעם שהמרדע מביא עליו טומאת מדין אוהל: **שיח דברי חכמים מקוימים**. שאומרים דמרדע מביא טומאה על האדם הנושאן. וימנין דאדם הנושאן אין עליו כי אם טומאת ערב, שבגדו מפסיק בין כתיפו למרדע והיו ליה דיקרב בדיקרב לדיקרב, והרואה שמטמאים אותו טומאת ערב יטעה לומר משום אוהל טמאותו לפי שיש בחקיו טפח, ואתי למימר דטומאת אוהל אין בה כי אם טומאת ערב. הלכך גזרו עליו בעובי המרדע לטמא טומאת שבעה מדבריהם משום אוהל: **ועל עצמן בכל שחן**. דכלי המאחיל על חמת טמא אפילו כל שהוא: **ועל שאר אדם וכלים**. שתחת המרדע. **בפוחת טפח**. כיון דאין להם טומאה כלל אין שייך לגזור על הקיפו משום עובי:

משניות מבוארות – קהתי

ערב, הלכך גזרו חכמים שיחא טמא מדבריהם טומאת שבעה משום אוהל; **ועל עצמן בכל שחן** – המיטלטלים עצמם המאהילים על חמת נטמאים בכל שהם, כמו שכבר הזכרנו לעיל, בדברי רבי טרפון; **ועל שאר אדם** – שאינו נושא את המיטלטלים, אלא הם מאהילים עליו ועל חמת, **וכלים** – או שהמיטלטלים מאהילים על כלים ועל חמת, **בפוחת טפח** – אין המיטלטלים מביאים את הטומאה אלא אם כן יש בהם רוחב טפח. אבל אם אין ברחבם טפח, אף על פי שיש בהיקפם טפח, אינם מביאים את הטומאה, שהוהיל ואין כאן טומאה כלל, לא שייך לגזור על היקפם משום רחבם.

בארנו משנתנו כפירושו של הרב מברטנורא (על פי הר"ש), אבל יש מפרשים אותה בדרכים אחרות (עיין "משנה אחרונה" "סדרי סהרות" עפי' רש"י שבת יז, א).

מביאים את הטומאה בעובי המרדע. **אמר רבי עקיבא: אני אתקן, שיהיו דברי חכמים** – שאמרו: כל המיטלטלים מביאים את הטומאה בעובי המרדע. **קיימין** – אתקן שיהיו דבריהם אלו קיימים, שכן כוונתם היא, **שיהיו כל המיטלטלין מביאין את הטמאה על אדם הנושאן בעבי המרדע** – הנושא מיטלטלים שהם בעובי המרדע, היינו שאין ברחבם טפח ויש בהיקפם טפח, והמיטלטלים האהילו על חמת, אף על פי שמן התורה אינו טמא משום אוהל אלא משום מגע, ויש שאינו טמא אלא טומאת ערב, כגון אם המיטלטלים לא נגעו בגופו אלא בבגדו, מכל מקום חששו חכמים שמא יטעו ויאמרו, שנטמא משום אוהל, הואיל ויש בהיקפם טפח, וכיון שאינו טמא אלא טומאת ערב, יבואו להסיק שכל טומאת אוהל אין בה אלא טומאת

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' א

גמרא

שלושים יום, וְדָאִי יְהִיבָה בְּנֵי פְדוּי לְאַחַר שְׁלוּשִׁים יוֹם. כִּי פְלִיגִי – מתי נחלקו רב ושמואל, באופן שנתן את המעות על מנת שיחול הפדיון **לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם**, וְעַד שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַפְדִּיּוֹן כִּבְר נִתְעַבְּלוּ (כלו) **הַמְעוֹת** וכבר אינם ביד הכהן. **רַב אָמַר**, אף שהמעות אינן בעין **בְּנֵי פְדוּי**, מִיְדֵי דִּהְיוּ (כמו) **אֶקִידוּשִׁי אִשָּׁה**, שהרי הָתָם בְּנוֹת מַעוֹת לֹאשָׁה ואמר לה התקדשי לי **לְאַחַר שְׁלוּשִׁים יוֹם**, לֹא אֶף עַל גַּב נִתְעַבְּלוּ **הַמְעוֹת הָיוּ קִידוּשִׁי** – וכי לא יחולו הקידושים אפילו שבזמן שהם צריכים לחול כבר הוציאה את המעות ואינן ברשותה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בפדיון קודם זמנו: **אִתְמַר, הַפְּדוּהָ אֶת בְּנֵי בְתוּלָה שְׁלֹשִׁים יוֹם** ללדיהו קודם זמן חיוב פדיונו, **רַב אָמַר, בְּנֵי פְדוּי, וְשְׁמוּאֵל אָמַר, אֵין בְּנֵי פְדוּי**. הגמרא מפרשת מחלוקת אמוראים זו: **דְּכֹלִי עֲלָמָא מוּדִים** שאם נותן האב את כסף הפדיון על מנת שיהיה בנו פדוי **מַעֲבָדִישִׁי, אֵין בְּנֵי פְדוּי**, שהרי עדיין לא הגיע זמן חיובו, והבספ שניתן לכהן אינו אלא מתנה. ואם נתן על מנת שיחול הפדיון **לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם**, וְעִידִין אִתְּנָהּ (ו–ישנן) **לְמַעוֹת** אלו ביד הכהן כעבור

המשך מעמוד 215

מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם** – באמת מה ששינו במשנה שכהנת או לוייה שילדו פטורות מפדיון הבן, אינו מדובר בבת כהן או בת לוי, אלא באשה **דְּאִיעֵבַר** – שהתעברה **מִבְּהֵן וְהִיא בַת יִשְׂרָאֵל, וְאִמָּא קְרִי לָהּ** – ולמה קראה המשנה **בְּהֵנָה**, משום **דְּבָנָה בְּהֵן** – שהבן הנוולד לה מתייחס אחר אביו והוא כהן. אך באמת יאמר לך רב פפא שבת כהן ולוי אינן פטורות את בניהן אם ילדו לישראל, כיון שאז הבן מתייחס אחר האב, שהוא ישראל, ורק אם ילדו לעובד כוכבים, שהבן אינו מתייחס אחר אביו, אלא אחר אמו, כיון שהיא לוייה הבן פטור מפדיון.

לדברי רב פפא: **הִנֵּיחָא** – דברי רב אדא בר אבהה שלוייה פטורה מפדיון הבן מובנים לפי ביאור **מִן בְּרִית דְּרַב יוֹסֵף מְשֻׁמֵּיהָ דְּרַבָּא, דְּאָמַר** שהפטור הוא גם באופן **דְּאִיעֵבַר מִיִּשְׂרָאֵל**, כיון שהוא **מוֹקֵי לָהּ** – יכול להעמיד את מה ששינו במשנה ש'היא וכהנת' או 'היא ולוייה' פטורין מפדיון הבן, **דְּאִיעֵבַר מִיִּשְׂרָאֵל** – באופן שהכהנת או הלוייה התעברו מישראל, ולכן לא נפגמה הכהנת או הלוייה מקדושתה. **אֵלָּא לְרַב פָּפָא**, שכוונת רב אדא בר אבהה לפטור בת לוי מפדיון הבן רק באופן שהתעברה מעובד כוכבים, אם כן קשה **בְּמָאי מוֹקֵי לָהּ** – באיזה אופן יעמיד מה ששינו במשנה ש'היא וכהנת' או 'היא ולוייה' פטורין מפדיון הבן.

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

דף מט עמוד ב. הגמרא מביאה מחלוקת תנאים, אם עורות של אומן מותרים בטלטול. אומרת הגמרא: מחלוקתם של רבי יונתן בן אלעזר ורבי חנינא בר חמא (לעיל ע"א) אם עורות של אומן מותרים בטלטול בשבת היא פתנאי - כמחלוקת התנאים, ששנינו, עורות של בעל חיה מותרים בטלטול בשבת, ושל אומן אין מטלטלין אותם, כדברי רבי יונתן בן אלעזר. רבי יוסי אומר, אחד זה ואחד זה - בין עורות של בעל חיה ובין עורות של אומן מטלטלין אותם, וכדברי רבי חנינא בר חמא.

מביאה הגמרא ספק נוסף שהסתפקו בו אותם החכמים המובאים לעיל: הדרור יתבי - שוב ישבו החכמים הנזכרים לעיל, רבי יונתן בן עכניאי ורבי יונתן בן אלעזר ורבי חנינא בר חמא, וקמיעיניא להו - והסתפקו, הא דתנן - מה ששנינו במשנה בפרק כלל גדול (לקמן עג.), אבות מלאכות האסורות בשבת הם ארבעים חסר אחת [שלשים ותשע], כנגד מי - כנגד איזה דבר הם נקבעו? אמר להו - השיב להם רבי חנינא בר חמא, שלשים ותשע מלאכות האסורות בשבת הם כנגד שלשים ותשע המלאכות שהיו צריכים בעבודות המשכן, שלכן נסמכה פרשת שבת לפרשת המשכן (שמות לה) ללמדנו שהמלאכות שעשו להקמת המשכן הם המלאכות האסורות בשבת.

מביאה הגמרא דעה אחרת: אמר להו רבי יונתן בן אלעזר, כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, המלאכות האסורות בשבת הן כנגד 'מלאכה' ו'מלאכה' שכתובות בתורה - כלומר כנגד מספר המקומות שכתובה מלאכה בתורה, שהם ארבעים חסר אחת. וכך משמעות הכתוב (שמות כ ט) 'לא תעשה כל מלאכה', לא תעשה כמנין כל מלאכות שבתורה.

הגמרא מבררת ספק במנין ל"ט המלאכות הכתובות בתורה: בעי רב יוסף, 'מלאכה' שנאמרה בפרשת יוסף ואשת פוטיפר (בראשית לט יא) 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו', האם ממנינא הוא של שלשים ותשע המלאכות, או לא. אמר ליה אביי, וליתי ספר תורה ולימני - יביא ספר תורה וימנו כמה פעמים כתוב בתורה מלאכה, ונדע אם גם זו בכלל. מי לא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כיוצא בזה, במעשה שנצרכו למנות אותיות בתורה, 'לא זו מושם עד שהביאו ספר תורה ומנאום'.

רב יוסף מבאר את שאלתו: אמר ליה רב יוסף לאביי, איני מסתפק במנין הפעמים שכתובה תיבת מלאכה בתורה, אלא כי קא מספקא לי מושם דכתיב בענין מלאכת המשכן (שמות לו ז) 'והמלאכה היתה דים', ואם תיבה זו ממנינא הוא - ממנין ל"ט המלאכות הוא, ונמנה גם תיבה זו, וגם תיבת 'מלאכה' שנאמר אצל יוסף, נמצא שכתוב ארבעים פעמים 'מלאכה'. ובודאי שאחד מהם אינו מן המנין, שהרי שנינו (לקמן עג.) שאבות המלאכות הם ארבעים חסר אחת. לכן יש להסתפק איזה מהתיבות אינם מן המנין, האם בפסוק 'המלאכה היתה דים' כוונת התורה למלאכה ממש, דהיינו לומר שעשו את המלאכה די, היינו כפי צורך המלאכה לא פחות ולא יותר. כגון במלאכת רידוד הטסים לשם ציפוי קרשי המשכן, שהיו מרדדים אותם כפי הצורך, ולא הוסיפו לרדד אותם יותר מהשיעור הנצרך. וכן במלאכת אריגת היריעות, שהיו אורגים אותם כפי הצורך, לא פחות מהמידה ולא יותר ממנה. ואם כך הוא פירוש הפסוק, נמצא שמלאכה זו שנאמרה לגבי המשכן הרי היא ממנין ל"ט המלאכות, והיא - ופסוק זה שנאמר אצל יוסף 'ויבא הביתה לעשות מלאכתו' אינו מהמנין, ויהיה פירושו כמאן דאמר במסכת סוטה (לו:): שיוסף לעשות צרכיו נבנם - לשמש עמה, אלא שנראתה לו דמותו של אביו ומפני כך הוא נמנע. ואם כך הוא המנין המלאכות, יהיה מכאן סיוע לדעה זו הסוברת שיוסף נכנס לעשות צרכיו.

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

או דילמא – או שמא הפסוק 'וַיָּבֹא הַפִּיתָה לְעִשּׂוֹת מְלָאכָתוֹ' הנאמר אצל יוסף מְמַנֵּנָא הוא – נמנה ממנין ל"ט המלאכות, ואם כן תיבת 'מלאכתו' שנאמרה בענין יוסף פירושה מלאכה ממש, ויהיה מכאן סיוע לדעה הסוברת (סוטה שם) שיוסף נכנס לעשות מלאכה ממש, ולא נתכוין לדבר עבירה. וְהָאִי – וזה שכתוב 'וְהַמְּלָאכָה הִיתָה דִּים', אין הכוונה בו למלאכה ממש, אלא הָכִי קְאָמַר – כך כוונת הפסוק לומר דְּשָׁלִים לִיהָ עֲבִידָתָא – שנשלמה מלאכת הבאת הנדבות, ולא נצרכו עוד להביא. מסיקה הגמרא: הֵיכָן – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

אגרות קודש

ב"ה, ה' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

זה לא כבר נתקבל מכתבה מענה על מכתבי שלי. אבל גם במכתבה השני אינני מוצא מהו היסוד שיש לה להעדר השמחה. ולמה שכותבת אשר פתאום פקע הכל. וכיון שזהו דבר בלי יסוד הרי אין לו קיום ובין לילה הי' ובין לילה אבד. ובלבד שלא לגרות על עצמה מחשבות כאלו שהם היפך טבע האדם והיפך הוראת תורתנו חיים הדורשת מכל אחד ואחת עבודת השי"ת (שלאמיתתה אפשרית וצריכה להיות בכל רגע ורגע מחיי האדם) בשמחה דוקא.

ובודאי יודעת גם מהנסיון שרואים במוחש אשר אם לפעמים קשה להלחם נגד מצב רוח מסוים, העצה היעוצה היא היסח הדעת מהמצב, ולא בדרך מלחמה אלא על ידי עסק בענינים אחרים ובמחשבות אחרות, והסיסמה הכללית בזה היא, האלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים. וכיון שהענין בה מהמה, הרי ההמה יכולים לבטלו בנקל...

בבקשתה אזכיר את אלו שכותבת אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ואסיים בעצה, כיון ששואלת לעצתי. להסיח הדעת מכל ענינים של חשבונות הנפש וללכת לבטח דרכה בחיים כיון שההשגחה פרטית מלווה את כל אחד ואחת מאתנו כולנו על כל צעד ושעל. ולא רק בענינים הנראים בעינינו גדולי ערך אלא בכל פרט ופרט בחיים, וכידוע שזהו אחד מיסודי תורת הבעל שם טוב שנתבארה אחר כך בארוכה בתורת חסידות חב"ד.

המחכה לבשו"ט.

אף על פי שאינו שקוע כל כך ואינו בוחל בשתי עיניו באחת נחשב חרום.

שנינו במשנה: [שתי עיניו למעלה] שתי עיניו למטה. שואלת הגמרא: מאי - מה כונת המשנה במום זה של שתי עיניו למעלה שתי עיניו למטה. אילימא שהכוונה שתי עיניו למעלה שאין שינוי בצורת העינים, וקבועות הן במקומם, אלא שהראיה לקיה, והיינו דהוי למעלה - שתמיד הוא רואה בשתי עיניו למעלה מהמקום העומד כנגדו, וכן שתי עיניו למטה, קבועות הן במקומן, אלא דהוי למטה - שתמיד הוא רואה בשתי עיניו למטה מהמקום העומד כנגדו, וכן עיניו אחת למעלה ועינו אחת למטה משמע דהוי עינו אחת למטה ועינו אחת למעלה - שהוא רואה בעינו אחת למעלה מהמקום העומד כנגדו, ובעינו השניה למטה מהמקום העומד כנגדו, אף ששתי עיניו קבועות במקומן, אם כן נמצא שמום זה של 'עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה' היינו המום של 'רוואה את החרד ואת העלייה באחת', ואין זה יתכן, שהרי המשנה חילקה אותם לשני מומים.

מבאר הגמרא: אלא, הכוונה למום של שינוי מקום קביעת העינים, ו'שתי עיניו למעלה' משמעו דקיימן למעלה - ששתי עיניו קבועות בגובה המצח, דהיינו למעלה ממקומם הרגיל, ו'שתי עיניו למטה' משמעו דקיימן למטה - ששתי עיניו קבועות למטה ממקומם הרגיל, והמום של 'עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה' משמעו דקיימי עינו אחת למעלה ועינו אחת למטה - שעינו אחת קבועה למעלה ממקומה הרגיל, והשניה קבועה למטה ממקומה הרגיל, ועל כך הוסיפה המשנה שיש מום נוסף, וקיימי כסדרן נמי - שגם אם שתי עיניו קבועות במקומם הרגיל, אלא שראייתו משונה, ורוואה את החרד ואת העלייה באחת, כי עינו אחת מביטה למעלה ועינו אחת מביטה למטה, אף שינוי זה נחשב מום.

מבררת הגמרא: מנא הני מילי לפסול כל שינויים אלו בעיני אדם. מבאר הגמרא: דתנו רבנן, נאמר בפסוק לגבי מומי אדם (ויקרא כ"א) 'דק או תבלל בעיניו', ולכאורה היה די לומר 'דק או תבלל', שהרי ידוע לכל שמממים אלו שייכים רק בעין, ומדוע הוצרכה התורה לומר 'בעינו', אלא יש לדרוש מיתור לשון זה לפסול כל מה שבעיניו. מנא אפרו, שכל שינוי בעינים פוסל, בין אם השינוי הוא במקום קביעת העינים, כגון אם שתי עיניו קבועות למטה ממקומם, או שתי עיניו קבועות למעלה, או עינו אחת קבועה למעלה, ועינו אחת קבועה למטה, ובין אם עיניו קבועות במקומם אלא שראייתו לקיה, ורוואה את החרד ואת העלייה באחת, או שמדבר עם חבירו, ואדם אחר אומר, לי רואה - אותי הוא רואה, כי מבטו נראה מופנה למקום אחר ממה שעניו רואה, בכל האופנים הללו נחשב כבעל מום בעיניו.

תנו רבנן, עור שפסלה התורה במומי כהנים (ויקרא כא יח), הוא בין סומא בשתי עיניו, בין סומא באחת מעיניו. תרונור - חולי העין, שנראה כטיפות לבנות הקבועות בעין, והמים הקבועים - ומים הזולגים מהעין באופן קבוע, והם מונעים את הראיה. מנן שהם נחשבים מום הפוסל בכהנים, תלמוד לומר 'איש עור', ותיבת 'איש' היא ריבוי, ובאה ללמד שאף אופנים אלו פוסלים בבחן.

הגמרא מבאר את המקורות לכל המומים שהוזכרו עד עתה, ומדוע הוצרכה התורה לפרט את כולם: אפר רבא, למה לי דכתב רחמנא שני ריבויים, גם 'איש עור' וגם 'דק תבלל'.

בעיניו, הלא יש לנו ללמוד מפסוק אחד שכל שינוי בעין נחשב מום. מבאר רבא: צריכי את שני הריבויים, דאי כתב רחמנא רק 'עור', היה מקום לומר שרק סומא, בשתי עיניו או בעינו אחת, נחשב בעל מום, משום דליתנהו כלל - כי עיניו נחשבות כאילו אינם כלל, שהרי ניטל מהם כח הראיה לגמרי, אבל תרונור והמים הקבועים, דאיתנהו ביה - כיון שעדיין יש בדם ראייה, אלא שהחרור והמים מונעים אותה, לא יחשב בעל מום, לכן כתב רחמנא תיבה נוספת 'איש עור', לרבות גם חורור והמים הקבועים.

ואי כתב רחמנא רק את הריבוי של 'איש עור', היה ניתן לומר שרק חסרון כמו חורור ומים הקבועים התרבה להחשב כמום, משום דלא קא חוי כלל - כי על ידם נמנעת ראייתו לגמרי, אבל מחסורייתא - באופן שראייתו נפגמה, אך לא לגמרי, אלא עדיין רואה מעט, לא יחשב בעל מום, לכן כתב רחמנא גם את מום 'דק', שהוא קרום בחלק השחור שבעין ומחסר מהראיה ולא נוטלה לגמרי, ללמדנו שגם מום שגורם רק למעט את הראיה פוסל.

ואי כתב רחמנא את מום דק, היה ניתן לומר שחסרון כזה נחשב מום, משום דמחסרן - שפוגם מעט את הראיה, אבל מכללייתא - באופן שאין חסרון כלל בראיה, אלא רק יש כעין חוט לבן נמשך מהחלק הלבן שבעין, ועובר את החלק המקיף את השחור שבעין, ונכנס לתוך החלק השחור, ונקרא 'תבלול' כי הוא מבלבל את צורת העין, הייתי אומר שפגם זה לא נחשב כמום בעין, לכן כתב רחמנא גם את מום ה'תבלול' ללמדנו שאף חסרון כזה נחשב מום.

ואי כתב רחמנא את מום ה'תבלול', היה ניתן לומר שחסרון זה נחשב מום, משום דמכללייתא - שמבלבל את צורת העין, אבל כשהחסרון בעין הוא רק משום משנייתא - שיש שינוי במקומה של העין שאינה קבועה במקומה הרגיל, או שיש שינוי במבטה, שנראית כמביטה שלא כנגדה, לא יחשב מום, לכן כתב רחמנא 'בעינו', לומר שגם עין הקבועה שלא במקומה הרגיל, או שמבטה נראה כמופנה למקום אחר, נחשבת כמום. מסיקה הגמרא: אפר רבא, חלפך - כיון שביארו כיצד נדרשו כל סוגי מומי העינים, נמצא שכל חסרון בעין שהוא מקמת כהיותא - שאינו רואה כלל, איתא - נלמד מריבוי תיבת 'איש', כמו שלמדו את מומי החורור ומים הקבועים מריבוי זה. מחסורייתא - מי שראייתו נפגמה, אך לא לגמרי, אלא עדיין רואה מעט, נלמד ממום של 'דק'. מכללייתא - באופן שאין חסרון בראיה אלא רק שינוי בצורת העין, נלמד ממום 'תבלול'. משנייתא - ובאופן שאין שינוי בצורת העין עצמה אלא רק במקומה או באופן מבטה, נלמד מיתור תיבת 'בעינו'.

שינוי במשנה: מום ששמו סבי שמש. מבאר הגמרא: תני רב יוסף, סבי שמש - שונא את השמש, דהיינו שאינו יכול להביט במקום שהשמש זורחת.

שינוי במשנה: ונדרין. מבאר הגמרא: מתני - הראה רב הונא על עינו ועל עיני היושבים מולו, ורצונו בזה היה לבאר שהכוונה למי שיש לו חד מדירן - עין אחת כמו שלנו, דהיינו רגילה, וחד מדיריה - ועין אחת כמו של היושבים מולו, ואחד מהיושבים היה רבי יהודה שהיה יושב כנגדו והיו עיניו משונות, ואיכפך - והקפיד רב יהודה על שהביאו כדוגמא למום.

מקשה הגמרא על דברי רב הונא: מיתבי, שינוי בברייתא, מום השכבנא, הוא מי ששכבניו - (גבותיו) ארוכים עד שהם שוכבים על עיניו, מום הונדום, הוא מי שגבינו אחר שחור ואחר לכן.

מחוי רב הונא חד מדידו — פירוש: רב יהודה שהיה לפניו. פירש בקטנסו שהיו עניו משונות, ולא פירש במה היו משונות, ורבינו תם מפרש, דרב יהודה אריך בדורו הוה, דאמר בפיר "ומפלת" (גדה כ"ב), ורב הונא איניש גוצא דהוה, בדאיתא במסכת תענית פרק דחסידים, ומשום הכי לא היו עניו בכרות קטנות כל כך משל סתם בני אדם, אבל משל רב יהודה היו בכרות, שהיו גדולות הרבה, ולכן הקפיד רב יהודה, והיינו שנינו, דעניו אתא גדולה ואחת קטנה, ואף על גב דלא הוי מומא לענין אחולי עבודה, עד שתהא גדולה כשל עגל או קטנה כשל אוח, מכל מקום אין זה שדה בורעו של אחרן. **עניו** תרעות — פירש בקטנסו: עגלות, כמו "כי תרוט" בסנהדרין (ק) גבי לבנה, ו"צירנות" פירש בקטנסו: עגלות יותר מתרעות, ותימה כיון דתנא קילתא — כל שכן צמיתא ובענין זה קשה גבי דתנא: דומעות דולפות וטורדות, דולפות יותר מדומעות, וטורדות יותר מדולפות. ושנא איצטריך למיתני כולה, לאשמועינן דלא מיפסלי משום מומא, אלא משום דאין שדה בורעו של אחרן.

ואין

רחויין למעלה — שעומדות במקומן בסדר, אבל כל שעה רואות למעלה. **חדר למטה** — עליה למעלה. **דיקיימין למעלה** — בגובה המצת, שלא כשאר בני אדם. **וקיימן בסדרן** — כלומר, והיון עומדות במקומן בסדר, אבל רואה את החדר ואת העליה, שעניו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה. **בעינו** — "תבלול" בעינו, דהוה ליה למכתב "דק תבלול".

ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין. **איש** — מריבויא ד"איש", עור — משמע שניתול עינו וליתנהו כלל. **מחסוריתא** — שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת. **דק** — טייל"א, מחסרת המראה ואינו ניטל. **מכלבלייתא** — לכן הפוסק בסירה ונכנס בשורה, ואינו מקצר המראית כלל. **משונייתא** — משונות במעמדן, כגון למעלה או למטה, או רואה חדר ועליה כאחת. **כחיותא** — דאינו רואה. **אתיא מאיש** — דהני חרורו והמים הקבועין כדוהא ניתה, ומפיק להו תנא דברייא מ"איש", שכי שמש תני רב יוסף שני שמש — ששונא את השמש, ואינו יכול לראות מקום שחמה וזרחת שם. **חד מדידהו וחד מדין** — שיש לו עין אחת דומה לעין אלו והשני נגדי, ועין אחת שלי. **רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עניו משונות. שכבנא** — שגביו ארוכים ושובכין על עינו. **תרעות** — עגלות. **וצירנות** — עגלות יותר מתרעות. **דומעות** — מעט, דולפות — יותר מדומעות. **טורדות** — יותר מדולפות, כמו (משלי כז) "דלף טורד", **תנא** אף החייין ולופין וחיתותא — הוי מום. **דמוודין עניו**, והא נבי מוסיין תני להו — להאי תומיין, מי הוי מום דהא לא פסיל ליה מתניתין אלא משום מראית העין! **אישתייר נרדמו** — שרשן, לא הוי מום, אלא משום מראית העין. **מושנה מאכבריו** — כגון ידיו ורגליו ושוקיו. **ציטם ציטם** — במתניתין מפרש לה. **לספון** — שכריות וסחמות. **גמרא עשר אמות** — דא סלקא דעתך באמה שלו. **בעל מום** — גופא גדול ממועדו, דהא כל אדם אין גופא אלא שלש אמות באמתו. **באמה של קרש קאמינא** — דהיינו עשר אמה באמה של קרשים, דאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה. **והא דאמרן בפירקא דלעיל (מ"א)**, אחת יתירה על של משה חצי אצבע — לאו בשל משה ממש קאמר, דהויא של משה דתהא יתירה מאד על אותה של קדש שתקין משה. **כאצבע קטנה** — אם חוטמו גדול לפי שאר אברין יותר מדאי, כשיעור דוחב אצבע קטנה — הוי מום. **היכי משערין ליה מודדין חוטמו לחוטם בני אדם** הארובין בגופם כמחור. **חיויא** — אזניו ארוכות מאד עד שתכופות למטה. **במקדש** — דלא הוי מום. **והצפח והצפם והצפם** ומתניתין דחשיב להו באדם מומין, קאמר לפי שאינו שוה בבורעו של אחרן. **זכרות** — היינו עצם החשוב בתוך הקרניים. **זכרות** — תלפנים היינו עצם שבתוך התלפנים, דוה היא כף הרגל. **ואין נפדין עליהם** — אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור — אינה נפדית בכך, דלא הוי מום גמור, אלא לאיפסולי. **נפדית עליהן** — וקשיא לרב חסדא, דאמר: אין נפדין ברייתא דקתני ברעקור אעקורו — קרנים ושרשי הזכרות, ונראית גומא בראש. **רב חסדא דאינוס אינוס** — נחתכן ממלעמל ושרשיו נשארו. **ודאינוס אינוס** — מי שייך בה אפילו פסלות פרה — אדומה. **יגוד** = יחתוך, כמו (דניאל ד') "יגודו אלנא". **תרנמה ועירי** — האי ודקתני דחתוך — מעליו וזכרותיהו. שיש בחידו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם, ואם השחרות אין מגיע עד מקום הזכרות — יחתוך, אבל יותר מכאן פסולה.

ואין שותן מים בפני רבים — פירש בקונטרס: דרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ושתיה. והא דאמר בסוף "כיצד צולין" (פסחים פ"ב) דרב הונא בריה דרב נחן אשתי כסא בתרי זמני ולא מהדר אפיה, וקאמר הוה: "כלה" תנן, משמע הוה שדרך לשותת בפני רבים בלא חזרת פניו — היינו בשעת סעודה, דומיא דכלה. ובהלכות דרך ארץ אמרין דבריהם הוה פניו לצד אחר וישתה דומי

משנה דרין שוכבין כשל אשה, פריסו צבה, מיבורו ויצא, נכפה אפילו אחת לימים, רוח קצרה באה עליו, המאושבן, ובעל גבר. **גמרא** אמר רבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא: משתינין מים בפני רבים ואין שותין מים בפני רבים. ותניא נמי הכי: משתינין מים בפני רבים, ואין שותין מים בפני רבים; ומעשה באחד שבקש להשתין מים ולא השתין, ונמצא פריסו צבה. שמואל איצטריך ליה בשבא דרנא, נגרו ליה גלימא. אתא לקמיה דאבבה, אמר ליה: אתן לך ארבע מאה זוזי וזיל אתר עובדא; את — דאפשר לך, דלא אפשר ליה — ליסתתן. מר בר רב אשי איצטריך אנדא נמלא, אשתין. אמרו ליה: חמתך קאתיא! אמר להו: באוניה. ותיפוק לי משום עלקא — בשותת. תנו רבנן: שני נקבים יש בו באדם, אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בין זה לזה אלא פקליפת השומן; בשעה שאדם נצרך, אם נקבו זה לתוך זה — נמצא עקר. אמר ריש לקיש: מאי דכתיב "לא יהיה כד עקר ועקרה ובבהמתה" אימתי לא יהיה כד עקר — בזמן ש"בבהמתה". אמר רבי יהושע בן לוי: לא יהיה כד עקר — מן התלמידים, ועקרה — שלא תהא תפלתך עקרה לפני המקום, אימתי — בזמן שאתה משים עצמך בבהמה. אמר רב פפא: לא ישתיין אדם מים לא על כלי חרס, ולא על מקום קשה; דאמר רב: הני מדורי דבבל מדדרי מיא לעין עיטם. אמר אבוי: הא איתתא לא תקום להדיא באנפי ינוקא, אנקא — אית לן בה. תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: עמוד החזור — מביא אדם לירי הדרוקן, סילון החזור — מביא אדם לירי ירקון. אמר רבה בר בר הונא, אמר רב קטינא אמר ריש לקיש: דם רבה — שחין רבה, שכבת זרע רבה — צרעת רבה, צואה רבה — הדרוקן רבה, מי רגלים רבין — ירקון רבה. "רוח קצרה באה עליו". מאי נינהו תנא: רוח בן נפלים באה עליו. "המאושבן ובעל גבר". תנא: משוכן — בבציע, ובעל גבר — בגיד. תנא: משוכן — זה תניין, התרבתן — זה פעל קיץ, קיץ — בבציע, גרבתא — בגיד. ועד כמה מחויר רב יהודה: עד רכובה. תניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר: עד רכובה — פסול, למעלה מן רכובה — פשר. איבא דאמרי: עד רכובה — פשר, למטה מן הרכובה — פסול. **משנה** אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת, הרי זה "מרוח אשך" האמור בתורה. רבי ישמעאל אומר: כל שנימוחו אשכיו, רבי עקיבא אומר: כל שרוח באשכיו, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: כל שפראו חשכוין, **גמרא** קשיא ליה לרבי ישמעאל: הא "חסר אשך" מיבעי ליה! תני: שנימוחו אשכיו. קשיא ליה: תני: שרוח באשכיו. קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס: הא "רוח אשך" מיבעי ליה! תני: שפראו חשכוין, קסבר: גורעין ומוסיפין ודורשין. בעל

שלא תהא תפלתך עקרה לפני המקום בזמן שאתה משים עצמך בבהמה — פירש בקונטרס: שלא תהא עקרה כשאתה מתפלל על בנים. ונראה דכלל תפלה קאמר, כדאמר: שאין העולם מתקיים אלא במי שמשים עצמו בבהמה, כדכתיב: "אדם ובהמה תושיע ה'". ובמי שמשים עצמו במי שאינו, כדכתיב (איוב כו): "תולה ארץ על בלימה" (חולין פ"ט).

לא ישותן אדם מים לא על גבי (ובלי) חרס ולא על גבי מקום קשה — דהך וחבורת דוקא בבבל, כדאמר טעמא — משום דהני מדורי דבבל מדדרי מיא לעיטם שעל נהר פרת. דדרך המים ללכת דרך היובלם לעין עיטם. דפרת מתערב בכל ממותה שבעולם, כדאמר לקמן בפרק השני (נה"א). הנודר ממימי פרת — אסור בכל מימות שבעולם. ואפילו עינאתא דמוליא, אמרין לקמן דהנודר סולמי דפרת ניהו. ובסוכה (נ"א). נמי אמרין, דכרין פורתא ונבעי מיא — הנה סולמי דפרת, והא על גבי סולמי דפרת מתערבין בכל מימות שבעולם — אין לאסור אלא שבבבל, כדפרישית, שדרך היובלם של פרת מתערב בעין עיטם. והוה משמע מכאן דפרת חולק מבבל לארץ ישראל. אבל שאלתי לאחד מארץ ישראל, ואמר לי שירד מארץ ישראל לבבל. וכן מוכח לקמן בפרק תשיעי (נה"ב). דאמרין: מטרא במערבא — סודיא רבא פרת. וכן פירש שם בקונטרס. וזהו דוקא לומר דאפילו חולק מבבל לארץ ישראל ניכר, כשגדל הנודר ממתן רוב עיטם ומתערב הנודר לאחוריו מתוך רבי המים. **הא** איתתא לא תיקום להדיא באפי ינוקא — אף על גב שאינה מגלה עצמה, איבא חוצפת כשהיא מטילה מים והתינוק עומד בפניה, דאף אף דאך אשה לגלות עצמה לפני

לא לקטנים ולא לגדולים, כדמוכח בפרק "מי שמת" (ברכות כ"ג). **לירי** הדרוקן כו' לירי ירקון — משמע הדרוקן וירקון תרי מילי ניהו. ומיהו, נראה שהם ענין אחד, דאמרין ביבמות (ס'א). העבירות לפני ציצ, כל שראויה לבואה — פניה מוריקות, דאמה סימן לעבירה — הדרוקן. בעל

— היינו פושי' — רבי חנינא בן אנטיגנוס לא תני פושי'. **משנה** מקיש בקרסוליו ובאנפובותיו, ואלף במקום חית' על "מרוח", והוי "מרווח חשך". היינו כושי' — וכושי בהדיא קתני מתניתין (בכורות מ"ה). הכושי והגיחור. **משנה** המקיש בקרסוליים — שארכבותיו עקמות לחוץ וקרסוליו לפניו, ונקושיין זה לזה כשהוא מהלך. ובארכבותיו היינו איפכא, שרגליו עקמות לחוץ ומורקין זה מזה, עד שארכבותיו מלמעלה העקמות כלפי פנים נקושתו זה לזה.

משנה דרין שוכבין — גדולים. **נכפה** — נופל מחמת חולי. **אחת לימים** — שאינו נופל אלא פעם אחת לימים, שבתא לזמן קבוע. **רוח קצרה** — רוח שד. **מאושבן** — ביציו גדולים. **בעל גבר** — גידו גדול. **גמרא** ואין שותין מים — דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה. אבל להטיל מים לא ליהוי צנוע, שמה ימתין וישתכן. **איצטריך ליה** — להטיל מים. **נכשבתא** — שלשים יום קודם הרגל, דשואלין ודורשין בהלכות הרגל, כדאמרין במגילה (ד"א). **נגרו ליה גלימא** — פרסו סדין בינו לבין העם. **אחר עובדא** — דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות. **את דאפשר לך** — לפרש סדין לפי שחשוב אתה. **ואי ליצטריך אינש אחרינא דלא אפשר ליה** — ימתין עד שיכלו העם, וישתכן, ויהא עקור. **חמתך** — חמוץ. **באוניה** — אפילו בתוך אונה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין, וכל שכן בפניה. **ותיפוק לי משום עלקא** — דקתני לעיל שבשך להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה, ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה, שקורין שנשוואה, לפיכך צבה כריסו בשותת — שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן, אלא שותת טיפין טיפין, דודאי מחמת עיבוד שתי הוה ליה. **בזמן שבבהמתך** — שתישים עצמך בבהמה, שלא תהא צנוע בהטלת מים. **שלא תהא תפלתך עקורה כו'** — וכשתתפלל ושל בנים תהא נשמתת תפלתך. **בבהמה** — חיה תמתין מלהטיל מים. **אף על גב דלי חרס** — בתוך עבט של מימי ירקון. **לפי שמשליכין אותו בנהר** בסמוך להם, ונחרות בבל חולקין (ומתעבבין) ונתערבין בעין עיטם כדמפרש. **ולא על מקום קשה** — שאין בולעין, ורפין על הקרקע עד שנתספן למקום מדרון ונפילין לנהר. **ואמר רב הניך מדורי דבבל** — מקומות מדרון שבבבל. **מהדרי לעין עיטם** — שבו כון גדול טובל מים דכופרים, כדאמרין במסכת יומא בפרק שלשים (לא"א). **לא תיקום להדיא באפי ינוקא** — כשהוא מטיל אל תנמוחו ממש כנגד התינוקות, דחוצפתא היא. **[אניסא]** — אם לצד אחר, שאין משתנת בפני התינוק — לית לן בה. **עמוד** — גדולים. **הדרוקן** — חולי מעיים. **סילון** — קטנים. **דם רבה שחין רבה** — דהמרבא דם, שאינו מקיץ — מרבה שחין. **שכבת זרע רבה** — מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו — מרבה צרעת. **(נאלת)** רוח שטות על ידי שד זהו בן נפלים, נויטין. **קצין** — היינו "משוכן". **התרבתן** — היינו מין בעל גבר. **בבציע** — גדולים. **בגיד** — שגידו גדול. **ועד כמה** — גידל הגיד שיהא פסול. **משנה** שנמרחו אשכיו — שנימוחו ביציו. **שחרור אשכיו** — שביציו נפוחים. **שפראו חשכוים** — שהוא שחור ככושי. **ולא בבציע משתיי כלל**. **גמרא** קשיא ליה לרבי ישמעאל — כלומר, להכי פליג רבי ישמעאל אתנא קמא — ששום דקשיא ליה: אם כן, בדשאן לו ביצים משתעי קרא "חסר אשך" מיבעי ליה! תני: שנמרחו אשכיו — להכי תני רבי ישמעאל: שנמרחו אשכיו. **מפריח אשך מיבעי ליה** — דהא מים ד"מרוח" משמשת היא. **גורעין** ומוסיפין — גורעין חית מ"מרוח", ואלף מ"אשך", ומוסיפין ח' במקום אלף על "אשך", **משנה** המקיש בקרסוליים — שארכבותיו עקמות לחוץ וקרסוליו לפניו, ונקושיין זה לזה כשהוא מהלך. ובארכבותיו היינו איפכא, שרגליו עקמות לחוץ ומורקין זה מזה, עד שארכבותיו מלמעלה העקמות כלפי פנים נקושתו זה לזה.

משנה

המשנה ממשיכה לפרט שינויים ומחלות הפוסלים כהן לעבודה: כהן שדקיו שוקבין - גדולים ומדולדלים כלפי מטה, עד שנראים שוכבים על גופו כדדים של אשה. ומי שפריסו צבה - בטנו גדולה ובולטת. ומי שטבורו יוצא - בולט חוץ לגופו כיבלת. והנכפה - חולה במחלת הנפילה, אפילו אם נופל רק אחת לימים - לפעמים. ומי שרוח קצרה באה עליו - שיש בו רוח שטות הבאה על ידי שד השוכן בקרבו. והמאוששן - שביציו גדולים. ובעל נגר - שהגיד שלו ארוך מדאי. הרי אלו פסולים לעבודה.

גמרא

אגב מה ששינו במשנה מום 'כריסו צבה' מביאה הגמרא כיצד נשמרים ממחלה זו: אמר רבי אמא בריה דרבי חייא בר אבא, משתינין מים בפני רבים, ואין שותין מים בפני רבים - דרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ולא לשתות בפני רבים, אבל אין לו להיות צנוע בהטלת מי רגלים, כי אם ימתין יסתכן. ותניא נמי הכי, משתינין מים בפני רבים, ואין שותין מים בפני רבים, ומעשה כאדם אחר שביקש - שהוצרך להשתין מים ולא השתין מיד, ונמצאה פריסו צבה. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: שמואל איצטריך ליה - הוצרך להטיל מי רגלים בשבתא דרנלא - בעת הדרשה שדרש לפני העם בשבת שלפני הרגל בהלכות הרגל, נגדו ליה גלימא - פרסו סדין בינו לבין העם כדי שיוכל להטיל מים מיד ובצניעות. אחר הדרשה אתא לקמיה דאבהו - בא שמואל לפני אביו, אמר ליה אביו, אתן לך ארבע מאה זוזי, וזיל אהדר עובדא - ולך תחזור ותדרוש לרבים שלא יעשו כפי שעשית, כי אין להמתין להטיל מים עד שימצא מקום צנוע, שהרי את דאפשר לך - אתה אדם חשוב ויכול אתה לפרסו סדין באמצע הדרשה כדי להטיל מים בצניעות, אבל שאר אדם דלא אפשר ליה - שאינו יכול לפרסו סדין באמצע הדרשה, אם ילמד ממעשיך וימתין להטיל מים בצניעות כשיתפזרו העם שהתקבצו לדרשה, ליסתבן - יבא ליד סכנת עקרות. מעשה נוסף: מר בר רב אשי איצטריך אגודא דנמלא - הוצרך להטיל מים, בעדו עומד על הגשר, אשתין שם, אמרו ליה העומדים אצלו, חמקת קאתיא - חמותך בדרכה לכאן ויש לך להתנהג בצניעות. אמר להו מר בר רב אשי, באודנה - אפילו בתוך אונה של חמותי הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר להטיל בו בלי להמתין, וכל שכן שאני חושש להטיל בפניה. בברייתא שהובאה לעיל שינו שדאם אחד בקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה. מקשה הגמרא: מנין שכרסו צבה משום שלא השתין, ותיפוק לי משום עלקא - והרי יתכן שארע לו כך משום ששתה מים שבתוכם עלוקה, הגורמת לצבות את כרסו של השותה. מתרצת הגמרא: המעשה היה בשותת - שמי רגליו שותתים טיפות טיפות, ומוכח שכרסו צבה מחמת שעייב מי רגליו, ולכן נחלה גם בכך שמי רגליו שותתים. הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר כיצד מניעת הטלת מי רגלים גורמת לעיקור: תנו רבנן, שני נקבים יש בו באדם - בגופו של אדם יש שני צנורות שמסתיימים בנקב בראש הגיד, נקב אחד מוציא שתן, ואחד מוציא שכבת זרע, ואין בשר מפסיק בין זה לזה אלא בעובי בקליפת השום, בשעה שאדם נצרך להטיל מי רגלים, אם נקבו זה לזה, זה מחמת לחץ מי הרגלים שמתעכב מלהטילם, נמצא עקר.

הגמרא מביאה מקור מהתורה שעצירת מי רגלים גורמת לעקרות: אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (דברים י ד) 'לא יהיה כף עקר ועקרה ובבהמתך', כוונת הכתוב, אימתי לא יהיה כף עקר, בזמן שבהמתך - שתשים עצמך כבהמה בזמן שהנך נצרך להטיל מי רגלים, ולא תשתהה להטילם מחמת צניעות. דרשה אחרת מפסוק זה: אמר רבי יהושע בן לוי כוונת הכתוב 'לא יהיה כף עקר' לומר שלא יהיה כף עקר מן התלמידים, כלומר, ברכה היא שתמיד יהיו לך תלמידים. ולא תהיה כף עקרה, היינו שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום - כשתתפלל על בניס תהיה תפלתך נשמעת ותעשה פירות, וכוונת הכתוב בסיימו 'ובבהמתך' היא, אימתי תתקיים הברכה, בזמן שאתה משים עצמך כבהמה ואינך מתעכב מלהטיל מי רגלים עד שתגיע למקום צנוע. הגמרא מביאה הלכות נוספות שנאמרו לגבי הטלת מי רגלים: אמר רב פפא, לא ישתין אדם מים לא על בלי חרס - עבית של מימי רגלים, שאחר כך משליכם אל הנדר הסמוך, ולא על מקום (קרקע) קשה, שאין המים נבלעים אלא נשפכים למקום מדרון, ונופלים לנהר. וטעם האיסור הוא משום דאמר רב, הני מדורי דבבל - מקומות בבבל שהם עשויים במדרון, מהדרי מיהא לעין עיטם - מוליכים מימיהם אל מעין עין עיטם, שכהן גדול טובל במימיו ביום הכיפורים (יומא לא), וכיון שמימי מקומות אלו מגיעים אל מקום קדוש אין להטיל בהם מי רגלים. ולכן אין להשתין אלא על עפר תיחות, שנבלעים מי הרגלים במקומם. הגמרא מביאה הלכה נוספת לגבי צניעות בהטלת מי רגלים: אמר אבין, האי איתתא לא תקום להדיא באנפי גימא - לא תטיל האשה מי רגלים בעומדה לפני התינוק ממש, שחוצפה היא, אנקא לית לו פה - אבל אם עומדת לצידו של הקטן אין בכך איסור. הגמרא מביאה ברייתא המלמדת על הסכנה הנגרמת מחמת עצירת נקבים: תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, עמוד החוזר - שמתחיל להתפנות לגדולים וחוזר ועוצר, ומחזיר לגופו את הצואה שכבר התחילה לצאת, מכא אדם ליד הרקוקן - חולי מעים. קילון החוזר - שמתחיל להטיל מי רגלים ועוצרם, מכא אדם ליד חולי ירקקון. אמר רבה בר רב הונא אמר רב קמינא אמר ריש לקיש, דם רבה - המרבה דם בגופו, שאינו מקיז דם כשנצרך לכך, שחין רבה בגופו. שכבת זרע רבה - מי שיש לו אשה ואינו משמש מטתו בזמן הראוי ומרבה בגופו שכבת זרע, צרעת רבה בגופו. צואה רבה - המרבה צואה בגופו, מחלת הרקוקן רבה בגופו. מי רגלים רבין, מחלת ירקקון רבה בגופו. שינו במשנה בין המומים, רוח קצריה באה עליו. מבררת הגמרא: מאי ניהו - מה הוא מום זה. מבארת הגמרא: תנא בברייתא, רוח בן נפלים - רוח שטות על ידי שד באה עליו. שינו במשנה: המאוששן ובעל נגר. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מומים אלו: תנא בברייתא, משושן (מאושבן) הוא מום בפריצים, שביציו גדולים, ובעל נגר הוא מום בגיד, שגידו גדול. ברייתא נוספת המבארת מומים אלו: תנא בברייתא, משושן זה הקיין, הנקבין - אחד מאופני המחלה הנקראת בעל גבר, זה בעל קליק. ומבארת הברייתא מה מומו של כל אחד מאלו, קיין, בפריצים - שביציו גדולים, נקבא, בגיד - גידו גדול. מבארת הגמרא: ועד כמה יהא הגיד גדול כדי שיחשב לבעל מום. מהו - הראה רב יהודה על גופו, מה מגיע הגיד עד לנקבה - עד ברכיו.

53 שנינו במשנה: **אֲצַבְעוֹתָיו מוֹרְכָבוֹת זֶה עַל גַּב זֶה אוֹ קְלוֹמָתוֹ**.
 54 הגמרא מביאה ברייתא שמבררת את המקור לפסולים אלו: **תָּנוּ**
 55 **רַבֵּנּוּ**, נאמר במומי כהנים (ויקרא כא יט) **"שָׁכַר יָד, אִין לִי אֶלֶּא**
 56 **שָׁכַר יָד** שהיא מום, אבל כשהאצבעות מוֹרְכָבוֹת (לְמַעַלָּה)
 57 ועולות אחת על חברתה, **אוֹ קְלוֹמָתוֹ** (מחוברות) לְמַעַלָּה מִן
 58 הַפֶּרֶק לצד הצפרניים וְחֻתְכָּן, מנין לִי שהוא מום. הגמרא
 59 מפסיקה באמצע דברי הברייתא ותמחה: **וְהָאֵמֶרְתָּ** - והרי
 60 אמרת במשנה שאם חתך וחילק את האצבעות הכהן כְּשֶׁר,
 61 ואיך מבקשת הברייתא לפסלו. מבארת הגמרא: **אֶלֶּא** שאלת
 62 הברייתא היא על אצבעות קלוטות וְלֹא חֻתְכָּן, מִנֵּין שהוא
 63 מום. ועל כך משיבה הברייתא: **תִּלְמֹד לֹמֶר** (ויקרא כא יט) **"אוֹ**
 64 **שָׁכַר יָד,** שייתור ה'או' בא לפסול גם אצבעות מורכבות וגם
 65 קלוטות שלא חתך וחילק ביניהן.
 66 שנינו במשנה: **הֵיתָה בּוֹ יִתְּרָה וְחֻתְכָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ עֵצֶם, פֶּסוּל,**
 67 **וְאִם לֹא כְּשֶׁר**. הגמרא מבארת מתי פוסל חיתוך אצבע יתירה:
 68 **אִמֶּר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְהוּא שֶׁנִּסְפַּרְתָּ עַל גַּב**
 69 **הַיָּד** - שעומדת בשורה אחת עם שאר האצבעות ונספרת יחד
 70 איתן, אבל אם צמחה אצבע במקום אחר אינה נחשבת אבר נוסף
 71 ואין חיתוכה פוסל משום מום.
 72 הגמרא מביאה בשם רבי יוחנן דין דומה לגבי טומאת מת: **תָּנוּ**
 73 **רַבֵּנּוּ** בברייתא, אצבע יתירה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵצֶם, ואפילו אם אין
 74 בָּהּ צִפּוֹרֵן אך יש בה קצת בשר, הרי היא נחשבת אבר לכל
 75 דבר, וּמִטְמֵא בטומאת מת כְּמַנֶּה וּבְמִשְׁא, וּמִטְמֵא גם בְּאֵהֶל.
 76 ואם אין בו בשר כלל, הוא עוֹלָה (מַצְטָרֵף) לְמִנֵּין מֵאָה עֲשָׂרִים
 77 וְחֻמְשָׁה שהוא רוב מנין רמ"ח אברי האדם, שאם היו יחד עמו
 78 כמנין הזה מעצמות המת, אפילו בלא בשר הן מטמאות באוהל.
 79 ואִמֶּר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְדוּקָא בְּאֵצְבַּע
 80 שֶׁנִּסְפַּרְתָּ עַל גַּב הַיָּד היא נחשבת אבר לטמא באוהל.
 81 הגמרא מביאה מיימרא בשם רב ומפרשת אותה על פי דברי רבי
 82 יוחנן: **אָמַר רַב חֲסִידָא, דָּבָר זֶה שׁוֹבֵא בְּסוּמָךְ רַבִּינוּ הַגָּדוֹל**
 83 **(רב) אֶמְרוּ, וְהַמָּקוֹם יִהְיֶה עֶזְרוֹ**. אצבע יתירה (יתירה) של
 84 מת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עֵצֶם, ואפילו אם אין בָּהּ צִפּוֹרֵן, הרי הוא מִטְמֵא
 85 טומאת מת כְּמַנֶּה וּבְמִשְׁא. אולם ואִין הוא מִטְמֵא בְּאֵהֶל אפילו
 86 אם יש בו קצת בשר, משום שאינו נחשב אבר.
 87 מבארת הגמרא את דברי רבי: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי**
 88 **יוֹחָנָן, וְדוּקָא בְּשֵׁאִינָה נִסְפַּרְתָּ עַל גַּב הַיָּד** אינה נחשבת אבר
 89 כשאין בה צפורן, אולם כשהיא נספרת על גב היד מודה רב
 90 שהיא נחשבת לאבר ומטמאה באוהל.
 91 הגמרא מביאה את תמימה רבי יוחנן על דין זה: **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,**
 92 **האומרים שאצבע יתירה שאין בה צפורן ואינה נספרת על גב**
 93 **היד מטמאה במגע ובמשא ואינה מטמאה באהל, עֲשׂוּ בְּכך אֵת**
 94 **דְּבָרֵיהֶם כְּדָבָרִי נְבִיאוֹת** - כדברים בלא טעם. שכן מִמָּה נִסְפַּדְךָ,
 95 **אִי אָכַר הוּא** אם כן בְּאֵהֶל נְמִי מִטְמֵא, ואִי לֹא אָכַר הוּא,
 96 ומשום כן אינו מטמא באהל המת, אם כן כְּמַנֶּה וּבְמִשְׁא נְמִי
 97 לֹא לִיטְמִי.
 98 הגמרא מביאה שני תירושים על תמימה זו: **אָמַר רַב הוּנָא בַּר**
 99 **מְנוּחַ מִשְׁמִיָּה דְּרַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא,** לעולם אצבע זו
 100 אינה נחשבת לאבר, ומה שהיא מטמאה במגע ובמשא, מִשְׁוֹם
 101 **עֵצֶם כְּשֶׁעוֹרָה נִנְעוּ בָּהּ** (אמרו בה) שהיא מטמאה, שכן עצם
 102 שיש בה שיעור כשעורה מטמאה במגע ובמשא אף כשאינה
 103 אבר. ורַב פֶּסָא אָמַר, גזרו חכמים גְּזִירָה באצבע יתירה שֶׁאִינָה
 104 נִסְפַּרְתָּ עַל גַּב הַיָּד שאף על פי שאינה אבר תטמא במגע ומשא,
 105 אִמֵּו (משום) אצבע הנִסְפַּרְתָּ שנחשבת אבר ומטמאה מעיקר

המשך בעמוד 13

1 **וּבַעַל הַפִּיקִים וְהַעֲיָקָל הֵם בַּעֲלֵי מוּמִים**. מבארת המשנה: **אִיֵּהוּ**
 2 **'הַעֲיָקָל', בַּל שְׁהוּא מְקִיף פְּרָסוֹתָיו** - כל שבעת ישיבתו הוא
 3 מקרב כפות רגליו זו לזו, **וְאִין אֲרַבְּבוֹתָיו נִקְשׁוֹת זֶה לְזֶה** -
 4 וברכיו אינם נוגעות זו בזו, מחמת שעקומות כלפי חוץ. ואיזהו
 5 'בעל הפיקים', פִּיקָה יוֹצֵא מְגוֹדְלוֹ - שחתיכת בשר עגולה
 6 יוצאת מהאגודל בידו או ברגלו.
 7 מומים נוספים ברגלים ובאצבעות: **עֲקִיבֹ בולט ויוֹצֵא לְאַחֲרָיו**
 8 עד שנמצא שהשוק מחובר באמצע כף הרגל, שחצי הכף לפני
 9 השוק וצחיה לאחוריו. **פְּרָסוֹתָיו רַחְבוֹת כְּשֶׁל אֶזְוֹ** - שפרסותיו
 10 רחבות ועגולות, ואינם כרגלי שאר אדם, שאורכם יותר מרחבם.
 11 **אֲצַבְעוֹתָיו בִּידָיו או ברגליו מוֹרְכָבוֹת זֶה עַל זֶה, אוֹ** שאצבעותיו
 12 קְלוֹמָתוֹ, מחוברות, הרי זה בעל מום. אמנם אם אצבעותיו
 13 מחוברות רק לְמַעַלָּה - בתחילתם לצד הגוף, עַד הַפֶּרֶק האמצעי
 14 של האצבעות, כְּשֶׁר הכהן לעבודה. וכן אם מחוברות גם לְמַטָּה
 15 מִן הַפֶּרֶק, וְחֻתְכָּה - והפריד האצבעות, כְּשֶׁר.
 16 הֵיתָה בָּהּ - בידו או ברגלו, אצבע יתְּרָה - מיותרת, וְחֻתְכָּה,
 17 **אִם יֵשׁ בָּהּ** - באצבע עֵצֶם, פֶּסוּל הכהן לעבודה, שכיון שהיה
 18 בה עצם הרי זה אבר שבחסרונו נעשה בעל מום, **וְאִם לֹא** - ואם
 19 לא היה באצבע זו עצם, אינה אלא חתיכת בשר, ואם חתכה
 20 הכהן הרי הוא כְּשֶׁר.
 21 כהן שיש לו אצבע יתְּרָה בְּיָדוֹ וּבְרַגְלוֹ, והיינו שיש לו שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ
 22 - שש אצבעות בכל יד ובכל רגל, ויחידיו הם עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע
 23 אצבעות, רַבִּי יְהוֹדָה מְכַשֵּׁר. וְחֻכְמִים פּוֹסְלִין שאף שמנין
 24 האצבעות בכל הידים והרגלים שוה, כיון שאינם כמנין אצבעות
 25 של כל אדם, הרי זה בעל מום.
 26 כהן הַשְּׁלֹמֶל כְּשֶׁתִּי יָדָיו - שכוחו שוה בשתי ידיו, ואינו ככל אדם
 27 שידו הימנית חזקה מידו השמאלית, רַבִּי פִּוְסֵל הכהן לעבודה,
 28 וְחֻכְמִים מְכַשֵּׁרִין.
 29 **גמרא**
 30 שנינו במשנה בין הפסולים לעבודה, המקיש בקרסוליו
 31 ובארכובותיו, ובעל הפיקים, והעיקל. הגמרא מביאה ברייתא
 32 שמבררת את המקור בתורה לפסולים אלו: **תָּנוּ רַבֵּנּוּ**, נאמר
 33 בענין מומי כהנים (ויקרא כא יט) **"אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ שָׁכַר רִגְלֹ,**
 34 **אִין לִי שִׁיחֵשׁ לְמוֹם, אֶלֶּא שָׁכַר רִגְלֹ, מִנֵּין לְרַבּוֹת הַקִּישָׁן** -
 35 המקיש בקרסוליו, וְהַעֲיָקָל, וְחֻתְכָּן - מי שפיקה יוצאת
 36 מגודלו, **תִּלְמֹד לֹמֶר** (שם) **"אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ שָׁכַר רִגְלֹ**
 37 **וחיבת 'או' באה לרבות, שגם אלו נחשבים בעלי מומים.**
 38 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מומים נוספים ברגל: **תָּנָא,**
 39 **בַּעַל (הקִישָׁן) [הפִּיקִין] וְהַשּׁוֹפָנָר, וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אֲבָא**
 40 **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, 'בַּעַל הַפִּיקִין' הוּא מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּסִתּוֹת הַרְפָּה**
 41 **- שעצם הקרסול ברגלו גדולה מאוד, ו'שופנר' הוּא מִי שֶׁאִין לוֹ**
 42 **בְּסִתּוֹת** (עצמות קרסול) כָּל עֵיקָר.
 43 שנינו במשנה: פִּיקָה יוֹצֵא מְגוֹדְלוֹ וְעִקְבֹ בְּיָדָיו יוֹצֵא לְאַחֲרָיו. אָמַר
 44 רַבִּי אֱלֵעָזָר, זה הוא מי שנראה שוקו יוֹצֵא בְּאֵצְבַּע רִגְלוֹ -
 45 שהשוק עומד באמצע כף הרגל, חצי מהכף לפניו וחצי ממנה
 46 לאחוריו.
 47 שנינו במשנה: **פְּרָסוֹתָיו רַחְבוֹת כְּשֶׁל אֶזְוֹ. אָמַר רַב פֶּסָא, לֹא**
 48 **תִּימָא** שהכוונה היא לרגל דְּמִרְיָפָה וְלֹא סְדִיקָא - שהיא דקה
 49 ואינה סדוקה, שאצבעותיה מחוברות ואינן חלוקות, ומתוך כך
 50 צורתה עגולה כצורת רגל של אווז, אֶלֶּא כִּינֹן דְּרַגְלוֹ מִרְיָפָה
 51 (דקה), אִף עַל גַּב הַסְּדִיקָא - אפילו שהיא סדוקה ואצבעותיה
 52 חלוקות הרי זה מום.

בכורות. פרק שביעי - מומין אלו - דף מה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קצא

תוספות

רש"י

1 בעל הפיקין והעיקל — כדמפרש. וקמפרש עיקל ברישא — כל שהוא מקפו פרסותיו, כשידוש ומחבר פרסות רגליו זו לזו, ואין ארכובותיו נוקשות זו לזו, שעוקמות כלפי חוץ.
2 פיקה יוצא מגודלו — חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאת מגודלו. עקיבו יוצא לאחריו — כדמפרש בגמרא. ששוקו עומד באמצע רגלו, שחצי הרגל עומד בפנים וחצי לאחור.
3 רחבות כשל אוז — שקלושות הן כשל אוז, ואין ארכין יותר על רחבן. עד הפרק — פרק האמצעי. למטה מן הפרק — דהיינו לצד הצפורן, שמחברין כולן וחתכה שיהיו מסולקים
4 — כשר, יתירה — אצבע יתירה. אם יש בה עצם פסול — הואיל וחתכה, שהיא הוא מחסור אבר שנמצא בו. ואם לאו — כשר, דלא חשיב אלא תלתול בעלמא. שש שש עשרים
5 וארבע — מפרש לגבי קרא בגמרא אמאי נקט
6 לה, ומתניתין לישנא דקרא נקט. גמרא
7 הקישן — היינו המקיש בקרסוליו. והעיקל
8 והקילבן — היינו פיקה יוצאת מגודלו. בעל
9 הפיקין והשופר — גרסינן, בסתות הרבה —
10 שאסתמרא שלו שקורין קביל"א גדולה מאד.
11 מריפה — קלשטנב"א. למעלה" דברייא
12 היינו למשה" דמתניתין. ובנספרת על גב דיד
13 שנספרת עם שאר האצבעות, שעומדת
14 בשורתן — בההיא חתני מתניתין דחשיב אבר.
15 אם היה בה עצם ואין [בה] צפורן — רבנא
16 נקט, אף על גב דאין בה צפורן — חשיב אבר,
17 אם נספרת על גבי ידי. מטמא במגע ובמשא
18 ובאהל. ובגון שיש בה בשר קצת, ולא כות.
19 דאי הוה בה כות בשר, אפילו אינה נספרת או
20 אין בה עצם — נמי הוה מטמא באהל. דהא
21 כות מן המת מטמא באהל. ואי לא הוה בשר
22 לכל, אפילו אצבע נמי דחשיב אבר — לא
23 מטמא באהל, דאין עצמות מטמאין באהל
24 אלא רוב בנין או רוב מנין או רוב הקב. אבל
25 השתא דאיכא מקצת בשר — מטמא אף על גב
26 דלכא כות. והואיל ונספרת על גב ידי,
27 דחשיב אבר. דחבי אמרין במסכת נדה בפרק
28 "יוצא דופן" (מגב), האברים אין להם שיעור,
29 אפילו פחות מכית מן הגבילה ופחות מכית
30 מן המת. ועולה למנין מאה עשרים וחמשה —
31 אם אין בה בשר עולה למנין מאה עשרים
32 וחמשה, ודוה רוב מנין אברי המת. דאברי
33 המת מאתיים ארבעים ושמונה, ורוב מנינו של
34 מת מטמא באהל. ובנספרת, דאי לא קיימא
35 בשורת האצבעות — לא חשיב אבר, הואיל
36 ואין בה צפורן. רבינו הגדול — רב. ואינה
37 מטמאה באהל — ובאינה נספרת, כדמפרש,
38 דאיכא תרתי לגרעיתא: אין בה צפורן, ואינה
39 נספרת. אבל יש בה צפורן — מטמאה, ואף על
40 גב דאינה נספרת. והבי תנן בפרק "בא סימן"
41 (נדה מט, א). דברבי נביאות — שאין צריכין
42 ליתן טעם לבגדאן, לפי שכל טעם שומעים
43 להם, כך הם לא נתנו טעם לדבריהם. ואף על
44 פי שאין בהם רובע הקב טמאים — באהל.
45 וגבי אהלות תנינן לה. הואיל ורוב גובהו
46 בגדול — דהוה רוב הגובה באדם גדול, שאינו
47 ננס באברים, דשני שוקים וירך אחד היו רוב
48 גובה הגוף בלא הראש. דלגבי בנין המת לא
49 חשיב ראשו כברייתא דאהלות, דקתני: איזוה
50 בנינו — השוקים והזרעים הגוף והשדרה.
51 נוסח אחר: "הואיל ורוב בנינו בגדול" גרסינן,
52 והכי לישנא דתוספתא. בגדול = בגובה.
53 מניינא אתא לאשפועין — בתמידה, דבין
54 דמאתים ארבעים ושמונה אברים — פשיטא
55 דרובא הוי מאה עשרים וחמשה חסר שאין בו
56 מאתיים — שנברא חסר בכל יד ובכל רגל
57 הוא אצבעות, דהיינו שמונה אצבעות, ובכל
58 אצבע יש שש עצמות, כך מפרש במסכת
59 אהלות — הרי חסר מן האצבעות ארבעים ושמונה, ולא נשתירו אלא מאתיים. ותר שיש בו מאתיים שמונים ואחד — כגון אשה שנבראת יתירה ארבע אצבעות בכל יד ורגל,
60 והרי ארבע אצבעות יתירין הוי עשרים וארבע עצמות יתור. ובאשה יש שני צירין ושני דלתות ומפתח. כדאמרין לקמן — הרי עשרים ותשעה אברין יתור. היספין על מאתיים
61 ארבעים ושמונה, ותמצא מאתיים שבעים ושבעה. וארבעה הנותרין לא ידענא דכי מתרמי, דהאי אין בכל אצבע אלא שש עצמות סך הכל, לא שורש ולא ענף. והכי מפרש
62 באהלות. כולן עולין למנין מאה עשרים וחמשה — כל אלו יתירין חשובין לאברים, ועולין למנין מאה עשרים וחמשה. דאף על גב דמאה עשרים וחמשה לא הוי
63 רובא ידידה, דהא מאתיים שמונים ואחד היו לו — אפילו הכי הוי מאה עשרים וחמשה רובא. וגבי חסר נמי, אף על גב דהוי רובא ידידה [ומאה ואחד], אפילו הכי לא חשיב רובא
64 אלא מאה עשרים וחמשה. צירין — קרדור"ש. לרבי עקיבא — מפתח הוה לזו מאתיים ומשים ושלשה. וקשיא לתלמידי רבי ישימעאל, דלא מצאו אלא מאתיים ומשים ושנים.
65 אידי דזוטרא — המפתח, איתמודי איתמודי מחמת שליקה. וכולן — כל היתירין הללו שבאשה, אין מטמאין באהל, האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת. צירי בשר — תירוצא
66 הוא. לא חשיב אבר בלא עצם.

ושת

תוספות

ובשאר דברים המשכרים ודלא כרבי יהודה — הא דתניא בסוף פרק קמא דזבחים (יד.) זר ואונן ושיכור ובעלי מום — בקבלה ובחלכה ובזריקה פסול, ש לתמוה: אמאי נקט שיכור? הוה ליה למימר: שתיין יין ופרועי ראשו ואומר החכם רבי חיים כהן נשמתו עזר, דמיירי בשאר דברים המשכרים, וכרבי יהודה, דמחיל עבודה, בדמוקמיין שיכור דהבא בשאר דברים המשכרים.

הניחא למאן דאמר צריך לפרט בו — פלוגתא היא דרב נחמן ורב פפא בפרק "השולח" (גיטין להב). ונראה דהלכתא כרב פפא דצריך לפרט, דבתראה הוא. ואפילו לפי הספרים דגרסי התם "רב ששת" במקום "רב פפא" — אין הלכה כרב נחמן, דלאו לענין דינא איתשיל דחזין אלמנה הבאה לגבות כתובתה, אלא לענין פסולא איתשיל. כדמשמע: פלוגתא דקאמר. ואי אמרת דצריך לפרט ודימין דגזאן ליה לדיבוריה. ורב הונא נמי, שהוא גדול בחכמה ובמניין, קסבר נמי התם צריך לפרט.

הניחא למאן דאמר נדר שחודר ברבים אין לו הפרה — פירש בקונטרס: פלוגתא במסכת גיטין ב"השולח" גט לאשתו" (מא.) גבי המוציא את אשתו משום נדר. דקאמר רבי יהודה: כל נדר שידעו בו רבים — לא חזיר, דאיכא פריצותא. שנדרה נדר שאין לו חזיר. ושלא ידעו בו רבים — חזיר. דלא חזיר, חזיר לקלולא. ואם תאמר: מנל דפליגי רבנן עליה דרבי יהודה בתיב, דקסברו יו של ה' הפרה? דלמא בקלולא לחוד פליגי ובחזירא שמעתין דהתם נמי פשיטא לן להתלמוד דקסברי רבנן יו של הפרה, דקאמר: רבנן, אטו התם מי חזירא שבועה עליהו כלל? וכי תימא: מדלא מפלגי רבנן בין ידעו בו רבים ללא ידעו. בכל ענין לא חזיר, דהיישקן לקלולא — אלמא יו של הפרה. ואי לא מפלגי נמי בדיעת הרבים, ואף על גב דאיכא לפלוגי, דמה נפשך אין לו הפרה לכולי עלמא? ויש לפרש: דעל דעת רבים ודלא איירי כלל, לא אינעו ולא רבי יהודה — אין לחוש אם לא פירשו, אף על פי שיש לחלק. אבל בחודר ברבים, שחילק רבי יהודה, אם איתא דאין לו הפרה — לרבנן נמי הוה לפרושי לחלק ולומר איפכא מדברי יהודה, ועוד, כי בעל דעת רבים איכא למימר שיש לו הפרה מדעתם על אותם רבים שנדר על דעתם, אם לדבר מצוה שיש לו הפרה. ולחזי על פסוק ליה למתני בעל דעת רבים שיחזיר, למאן דחיש לקלולא. דפעמים שיש לו חזיר ואיכא קלולא. אבל ברבים — אין לו הפרה, לא שנה לדבר מצוה ולא שנה לדבר הרשות, בשום ענין אין לו הפרה. תדע, דמעשה דבנענים לדבר מצוה היה.

דמדרינן ביה על דעת רבים — ואם תאמר: "השולח" (שם להב) גבי אלמנה שהתקין רבן שמעון בן גמליאל שותא נדרת ליתומים כל מה שירצו בו, וקאמר רבנא: לא שנו אלא שלא ניסת, אבל ניסת — אין מדרין אותה, דמיירי לה בעלה אפילו נדרה ברבים. ואמאי אבתי נדיר אותה על דעת רבים שאין לו?

נמטא למתים. גמרא "ואלו כשירין באדם". מאי ב"אותו ואת בנו" אילימא אהרן ובניו, דכותיה תייש ובנו, מי נהיין והתנאי: "אותו ואת בנו" נהיין בנקבות ואינו נהיין בזכרים! אלא תיישה ובנה, דכותיה הכא כהנת ובנה, כהנת בת עובדה היא — לעולם אהרן ובניו, דכותיה הכא תייש ובנו; אמרי כמערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין: עדיא אמרה — חנניה היא, דתנאי: "אותו ואת בנו" נהיין בנקבות ואינו נהיין בזכרים, חנניה אומר: נהיין בזכרים ובנקבות. "והנשוא נשים" כו'. תנא: נודר ועובר, יורד ומגרש, וליחוש דלמא אזיל לגבי חכם וישי ליה! — קסבר: צריך לפרט את הנדר. — הניחא למאן דאמר: צריך לפרט את הנדר, אלא למאן דאמר: אין צריך לפרט את הנדר, מאי איכא למימר — דמדרינן ליה ברבים. — הניחא למאן דאמר: נדר שחודר ברבים — אין לו הפרה, אלא למאן דאמר: יש לו הפרה, מאי איכא למימר — דמדרינן ליה

רש"י

ושית ידיה ושית דבריה — בידו אחת וברגלו אחת היה יתר, ולא בשתיקו. כמותך יתמעטו ממורי ונתיני ישראל — כל ממורים בישראל היו במוות, ויהיו ניכרין שמשפט פסולה הן, ולא ידבק בהן. **אימר ברנל** — שכשמהלך עוקר רגל השמאל תחלה, מה שאין דרך בני אדם כך. אימר ביד פסול דכתיב: "וטבל אצבעך, כל מקום שנאמר "אצבע" רכוב" — אנו אלא ימין (זבחים כדא). ואיטר דרגל נמי — "לעמוד ולשרת" כתיב, בדרך שאר עמידה, דעיקר בימין. דמר סבר כחישותא **אתחלא** — ליה בימין. **משנה** הכושר והניחור וחלקין וחקפה — מפרש בגמרא. ובעלי נעים סחורים — כגון ספחה. דאי נגעים טמאים — לא איצטרך למימר, דאפילו אבניסה דעורה הוי חייב כרת. התלחולין — כמין חתיכות בשר יצאות ותולות להם. **גמרא** סומקא = ריש בלעז. לוקיני — טלאים לבנים היו. לסומקא רגילי אינש למקריה "גזזיא". **באריכא שמישה סניא** — דארוך הוא ודק, שאינו עבה לפי אורכו. ולפי שדך הוא — אינו יכול לסבול קומתו, ונכפף, ונראה כמו שחלחוליו שמוטות. בוחק — שלבן ביותר. **פפוח** — שחור בקריה. וחזירו בשילוי מסכת שבת (קנא). ופקקו את המאור בטפית. **שיכור בתמיח**, אחולי אחיל עבודה דכתיב (ויקרא יא) יין ושכר לא תשת, וכתיב בתריה: "להבדיל בין הקודש ובין החול" וגו'. **בחי מומין נמויין בני** למחשבים — וקניי ליה גבי מומין הבאין מחמת שאר שוין בורעו של אהרן, דאמרין בריש פיקקו דלא מחלי עבודתו ודלא כרבי יהודה — דמשוי לשאר דברים המשכרים דין יין דמחלי עבודה. דקאמר במסכת כריתות (יגב). על הניין במיתה, ועל שאר משכרין באוהרה. דתנאן ל' משכרין אל תשת, וכתבי בתריה: "ולא להבדיל בין הקדש ובין החול". אלמא לרבי יהודה שאר משכרין מחלי עבודה. דתנאן אבל דיביל קעילית — הגדילה באותו מקום ומשכרת כיון. דבש — מ"ד בלעז. עמי דבש שולקן ביחד, חייב מלקות. כרבי יהודה מוקמיין לה בפרק "אמר לו" בכריתות (שם) דקאמר התם: על שאר משכרין באוהרה ד"אל תשת", וכוין דכתיב שאר משכרין — מחלי עבודה, דא כתיב "בין הקודש ובין החול". ומתניתין לרבי חשיב להו גבי הנך דמחלי עבודה, דלא כרבי יהודה. **משנה** אותו ואת בנו — פסול לקרבן, דמחוסר זמן הוא. והנשוא נשים כעבירה — גרושה וחלוצה. **גמרא** ערא אמרה — זאת אמרת. כזכרים — האב והבן או בת. נודר ועובר — אף על פי שעדיין לא גירש, מותר לעבוד משנדר שלא תהנה ממנו והוא ממנה. צריך לפרט — הכא לחתיר נדר, צריך שפרט על מה נדר. ודין שמע דמשום דפסולה לו נדר — לא שרי נדריה. נדר שחודר ברבים — פלוגתא היא במסכת גיטין (מא.) גבי המוציא את אשתו משום נדר, ב"השולח" גט.

והני

מטא למתים. **גמרא** "ואלו כשירין באדם". מאי ב"אותו ואת בנו" אילימא אהרן ובניו, דכותיה תייש ובנו, מי נהיין והתנאי: "אותו ואת בנו" נהיין בנקבות ואינו נהיין בזכרים! אלא תיישה ובנה, דכותיה הכא כהנת ובנה, כהנת בת עובדה היא — לעולם אהרן ובניו, דכותיה הכא תייש ובנו; אמרי כמערבא משמיה דרבי יוסי בר אבין: עדיא אמרה — חנניה היא, דתנאי: "אותו ואת בנו" נהיין בנקבות ואינו נהיין בזכרים, חנניה אומר: נהיין בזכרים ובנקבות. "והנשוא נשים" כו'. תנא: נודר ועובר, יורד ומגרש, וליחוש דלמא אזיל לגבי חכם וישי ליה! — קסבר: צריך לפרט את הנדר. — הניחא למאן דאמר: צריך לפרט את הנדר, אלא למאן דאמר: אין צריך לפרט את הנדר, מאי איכא למימר — דמדרינן ליה ברבים. — הניחא למאן דאמר: נדר שחודר ברבים — אין לו הפרה, אלא למאן דאמר: יש לו הפרה, מאי איכא למימר — דמדרינן ליה

הגמרא חוזרת בה ומפרשת באופן אחר: **אֵלָא, בּוּשִׁי, אוֹבְמָא** –
 שחור. **גִּיחור, סוּמְקָא** – אדום. **בְּדָמְרִי אִינְשִׁי, סוּמְקָא** – על
 אדם אדום שהוא '**גִּיחור**'. **לִבְקָן, חִיוּרָא** – לבן מאוד.
 כִּהְהוּא דְאָמַר לְהוּ, מָאן עָבִי לִקְוֵאנִי וְאִישְׁתַּכַּח חִיוּרִי – כמו
 זה שהכריז, מי רוצה טלאים לבקנים, ונמצאו טלאי לבנים.
 הגמרא ממשיכה לבאר את דברי המשנה: **קָפְחָה, תְּנִי רַב זְבִיד,**
 קפח הוא אדם גבוה. שואלת הגמרא: **אִינִי** – האם כך הוא,
 והתני רבי אבהו, מִנֵּין שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא מִשְׁתַּכַּח בְּכַעֲלִי
 קוֹמָה, שְׁנֵאמַר (עמוד ב ט) '**וְאִנְכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם**
אֲשֶׁר בְּגוֹבֹה אֲרִיזִים גְּבֻהִים, הרי שגובהם מוכיח על גבורתם ולא
 על מומם. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב פֶּפְא, בְּאִירָכָא שְׁמִימָה**
סִנְיָא – באדם ארוך ושמוט יש כיעור, שמשום דקותו אינו יכול
 לזקוף את קומתו, והוא נראה כמי שחוליותיו שמוטות.
אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, גְּבֻהָה לֹא יֵשֵׁא גְבוּהִית, שְׁמָא יֵצֵא מִהֶן בֵּן
תוֹרִין – גבוה מאד. נָכֵם לֹא יֵשֵׁא נָכֵם, שְׁמָא יֵצֵא מִהֶם בֵּן
אֲצַבְעִי – נמוך מאוד. לָכֵן לֹא יֵשֵׁא לְבִנָּה, שְׁמָא יֵצֵא מִהֶם בֵּן
בוֹחֵק – לבן ביותר. שְׁחֹרָה לֹא יֵשֵׁא שְׁחֹרָה, שְׁמָא יֵצֵא מִהֶן בֵּן
 שהוא טָפִיחַ – שחור כקדירה.
 שנינו במשנה: הַחֹרֶשׁ הַשּׁוֹמֵה וְהַשְּׂכֹּר. מקשה הגמרא: הרי
 שְׂכֹר שֶׁעֵבֵד מְחִיל – מחלל את העֲבוּדָה שעבד ופוסלה, ואילו
 במשנתנו נשנו רק פסולים שעבודם כשיירה, כמבואר לעיל
 (גמ-גמ). ואם כן שיכור מְחִיל מִמְּחִיל עֲבוּדָה עָבִי לְמִיחָשֵׁב
 – בין בעלי מומים שמחללים את עבודתם היה צריך לשנותו.
 מתרצת הגמרא: המשנה מדברת בשיכור מִשְׁאָר הֶבְרִים
 הַמְּשַׁכְּרִים ולא מיין, ומשנתנו היא דְּלֹא בְּרִיךְ יְהוּדָה הַסּוֹבֵר
 שהוא מחלל את עבודתו. דִּתְנִינָא, כֹּהֵן שֶׁאֵכָל דְּבִילָה קַעֲלִית,
 וכן כֹּהֵן שֶׁשָּׁתָה חֶלֶב אוֹ דְּבִשׁ שֶׁהִתְבַּשֵּׁל בָּמִים, והשתכר וְנִכְנָם
 לְמִקְדָּשׁ, חֲטִיב מַלְכוּת. ומבואר במסכת כריתות (א) שברייתא זו
 שנויה בשיטת רבי יהודה, אך משנתנו סוברת שרק שיכור מיין
 מחלל את עבודתו.

משנה

אֵלּוּ דְּבָרִים בְּשִׁירִין בְּאָדָם וּפְסוּלִין בְּבִהְמָה, א. אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ
 – שאב ובן כהנים יכולים לעבוד באותו יום, אבל בהמה ובנה
 אינם באויים להקרבה באותו יום, שנאמר (ויקרא כב כח) 'אלו ואת
 בנו לא תשחטו ביום אחד'. ב. בהמה מְרִיפָה ופסולה למזבח, אבל
 כֹּהֵן טְרִיפָה כשר לעבודה. ג. וְיוֹצֵא דוֹשֵׁן – שלא נולד דרך פתח
 הרהם אלא יצא דרך דופן בטן אמו פסול למזבח, אבל כֹּהֵן יוצא
 דופן אינו נפסל לעבודה. (ובמהות שֶׁנִּעְבְּדָה בְּהוֹן עֲבִירָה ונרבעו
 לאדם, וכן שור שֶׁהִמִּית אֶת הָאָדָם פסולים למזבח, אבל כֹּהֵן
 שנרבע או הרג אינו נפסל). וְכֹהֵן הַזּוֹשֵׁא נָשִׁים בְּעִבְרָה פְּסוּל
 לעבודה עַד שִׁדְוִירָהּ בְּהִנָּחָה – שלא יהנו זה מזה עד שיגרשנה.
 וכן כֹּהֵן הַמְּטָמָא לְמַתִּים פְּסוּל עַד שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו שְׁלֹא יֵהָא
 מְטָמָא לְמַתִּים.

גמרא

שנינו במשנה: **וְאֵלּוּ בְּשִׁירִין בְּאָדָם** [וכו']. מקשה הגמרא: **מֵאִי**
בְּאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ? ששנתה המשנה, **אֵילִימָא** באב ובן כגון אֶהְרִן
 וְכִנְיֵי שֵׁחַם כשרים לעבוד באותו יום, דְּכֻתִּיָּה – כיצא בן
 בבמה שהם תִּישׁ וְכִנְיֵי זכרים אינם כשרים להקרבה באותו
 יום, הלא יקשה, מִי נִהְיָ איסור זה בזכר. וְהִתְנִיָּא איסור 'אוֹתוֹ
 וְאֵת בְּנוֹ' נִזְהָר רק בְּנִקְבֻתָּה, שאסור לשחוט אם ובנה באותו יום,
 וְאִינִי נִזְהָר בְּנִקְבֻרָם, ומותר לשחוט אב ובנו באותו יום. אֵלָא

שנינו במשנה: **וְהַחֹרֶשׁ וְהַשְּׂכֹּר**, שש ושש, עשרים וארבע
 וכו'. **אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְשִׁנְיָהֶם** – רבי יהודה וחכמים, מְקַרָּא אֶחָד
 דְּרִשׁוּ, שנאמר (שמואל ב' כא כ), '**וְהָיָה עוֹד מִלְחָמָה בָּגֵת, וְכִתְיָב**
שָׁם, וְיָהִי אִישׁ מְדוֹן וְעֵנָק, וְ[וְ]אֲצַבְעָ[ת] יָדָיו וְאֲצַבְעָ[ת] רַגְלָיו
שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ, עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מִסְפָּר. מִרְ סָבַר – חכמים סוברים,
 בְּגִיחִיתָה מִשְׁתַּעֲרִי – מדברו הכתוב, שאצבעותיו המיותרות
 נחשבות למום. וְמִר – רבי יהודה סָבַר, בְּשִׁבְחָהּ מִשְׁתַּעֲרִי
 הכתוב, שדבר זה הוא מעלה ולא מום.

הגמרא מפרשת כתוב זה: **אָמַר רַבָּה, מַה לִּי דְכִתְיָב 'שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ,**
עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע מִסְפָּר, הלא אם היו לו שש אצבעות בידי
 ורגליו ודאי היו לו עשרים וארבע אצבעות. והשיב: צְרִיכִי,
 מִשּׁוֹם דְּאִי כְּתִב רַחֲמָנָא רַק 'שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ', הוּא אֲמִינָא שִׁית דִּידֵיהּ
 וְשִׁית דְּרַגְלֵיהּ – שהיו לו שש רק ביד ורגל אחת, לכן כְּתִב שהיו
 לו יחד 'עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע' אצבעות. וְאִי כְּתִב רַק 'עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע'
 אצבעות, הוּא אֲמִינָא (הוא) שהיו לו חֲמֵשׁ אצבעות ביד וברגל
 מֵהָאִי גִיסָא – מצד אחד וְשֵׁשׁ אצבעות ביד וברגל מֵהָאִי גִיסָא,
 לכן כְּתִב שהיו 'שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ' וְ[וְ]מִסְפָּר, מלמדנו שהדברים אמורים
 בְּאֲצַבְעֵי הַנִּסְפָּרָה עַל גֵּב הַיָּד יחד עם שאר האצבעות.

רבי יהודה מביא ראיה לדבריו: **תְּנִינָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַעֲשֶׂה**
בְּאָדָם אֶחָד שָׂבָא לִפְנֵי רַבִּי מְרִפָּן, והיה יתר אצבעות בְּיָדָיו
 וּבְרַגְלָיו, שֵׁשׁ וְשֵׁשׁ בכל אחת. עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע אצבעות יחד.
אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, כְּמוֹתָךְ יִרְבּוּ בְּיִשְׂרָאֵל. ומכך ששיבחו רבי
 טרפון מוכח שאינו מום. **אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוּדָה, וְכִי מִשָּׁם**
רָאִיתָ, הֲלֹא כִּדְ אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן, אִם כָּל הַמְּמוּזָרִים וְהַנִּתְנִינִים
יִהְיוּ כְּמוֹתָךְ, יֵדְעוּ לַפְרוֹשׁ מֵהֶם, וְיִתְמַעְטּוּ מִמּוֹזְרֵי וְנִתְנִינֵי
מִיִּשְׂרָאֵל.

שנינו במשנה: הַשּׁוֹלֵט בְּשִׁתֵּי יָדָיו. תְּנִי רַבֵּנָן, כֹּהֵן אִימָר, בֵּין
 אִיטֵר בְּיָד וּבֵין אִיטֵר בְּרַגְלָהּ, פְּסוּל לַעֲבוּדָה. וְהַשּׁוֹלֵט בְּשִׁתֵּי יָדָיו
 בשוה, רַבִּי פִּוְסֵל, וְחַכְמִים מְכַשְׁרִין. הגמרא מבארת במה
 נחלקו רבי וחכמים: מִר – רבי סָבַר, שמשום שֶׁכִּישׁוּתָא
 אֶתְחַלָּא בְּיָמִין – שימינו נחלשה) הוא שולט בשתיהן בשוה, ולא
 משום ששמואל חזק יותר משמאל כל אדם, ועל כן הוא נחשב
 בעל מום. וְמִר סָבַר – וחכמים סוברים, שסיבת הדבר היא משום
 דְּכֻרִיתָא אֶתְחַלָּא בְּשְׂמָאל – ששמאלו חזקה משמאל כל אדם,
 ולא משום שימינו חלשה, ועל כן אינו נחשב בעל מום.

משנה

כֹּהֵן הַבּוּשִׁי, הַגִּיחור, וְהַלִּבְקָן, וְהַקָּפְחָה, וְהַנֶּנֶם, וְהַחֹרֶשׁ,
 וְהַשּׁוֹמֵה, וְהַשְּׂכֹּר, וְכַעֲלִי נְעֻעִים מְהוּרִים, כָּל אֵלּוּ פְּסוּלִין
 בְּאָדָם – פוסלים כֹּהֵן לעבודה, וְכַעֲרִים בְּבִהְמָה ואינם פוסלים
 אותה למזבח. ויתבאר בגמרא כל מומים אלו. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 זְמַרְיָא אָמַר, שׁוֹמֵה מִן הַבִּהְמָה – (בהמה שוטה) אִינִיָּה קָרִבן
 מִן הַמִּבְחָר ואינה ראויה להקרבה.
רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אִם בְּעָלִי הַדְּלִדוּלִין – שחתיכות בשר
 מדולדלות יוצאות מגופם, פְּסוּלִין בְּאָדָם וּבְכַעֲרִים בְּבִהְמָה.

גמרא

הגמרא מפרשת את המומים שנשנו במשנתנו: **בּוּשִׁי, אוֹבְמָא** –
 שחור מאוד. **גִּיחור, חִיוּרָא** – לבן. **לִבְקָן, סוּמְקָא** – אדום.
 מקשה הגמרא: **אִינִי** – וכי כן הוא, וְהָא הֵוָּא דְאָמַר לְהוּ, מָאן
 עָבִי לִקְוֵאנִי וְאִישְׁתַּכַּח חִיוּרִי – והרי היה אדם שהכריז, מי
 רוצה לקנות טלאים לבקנים, ונמצאו טלאי לבנים, ואם כן
 'לבקן' הוא לבן.

מלאו לו תשעה חדשי הריון, וראוי לחיות, והשני עדיין לא
מלאו חדשיו, והרי הוא נפל, **אף על פי שיש צא** – שהוציא הנפל
את ראשו כשהוא חי, והחזיר את ראשו ומת, והוצאת הראש
נחשבת כלידה גמורה. ב. וכן אם היתה מעוברת בתאומים,
והולד היוצא ראשון היה **בן תשעה** – מלאו לו תשעה חדשי
הריון, **שיצא ראשו** כשהוא מת, ואחר כך יצא השני כשהוא
חי. ג. אשה המפלת עובר שצורתו **כמין בהמה** או **חיה ועוף**,
ואחר כך ילדה ולד חי, **דברי רבי מאיר**. ו**חכמים אומרים**, אינו
פוסט את הולד הבא אחריו מפדיון הבן **עד שיהא בו מצורת**
אדם, אך אם גם צורת פניו כבהמה חיה ועוף, הבן שנולד אחריו
נחשב כבכור גם לכהן. ד. **המפלת סנדל** – עובר בצורת דג
ששמו סנדל, שאין לו צורת פנים, **אז שהפילה שללא** – כעין
שק עור שהולד מונח בו, ואין שליא בלי ולד, אלא שנימוח ואינו
ניכר, **אז שהפילה שפיר מרוקם** – עור של הולד, והיוצא
מחורתה, שחתכוהו והוציאוהו אברים אברים, בכל ההפלות
הללו, **הבא אחריהם** נחשב כבכור רק לנחלה, ליטול פי שנים
בירושת אביו, כיון שדין הבכורה לענין נחלה תלוי בראשית
אונ' של האב, והיינו מי שהאב מצטער עליו במותו, וכיון
שהראשון היה נפל שאין האב מצטער עליו במותו, הרי השני
הוא ה'בכור' ונטול פי שנים בירושת אביו. ומכל מקום הבא
אחרים **אינו** נחשב כבכור **לכהן**, לענין חיוב נתינת חמשה
סלעים לכהן לפדיון הבן, כיון שסוף סוף אותו נפל שנולד
בתחילה היה 'פטר רחם' של אמו, שהוא פתח את רחמה.
אופן נוסף של דין זה: ה. **מי שלא היו לו בנים, ונשא אשה**
שכבר ילדה, אפילו אם ילדה בעודה שפחה, ונשתחררה, או
שכבר ילדה בעודה עובדת פוככים ונתגיירה, מכל מקום אם
משפחת לכלל ישראל, שהשתחררה או התגיירה, ילדה
לבעלה הישראלי, הרי הוא **בכור לנחלה**, כיון שלגבי ירושת
פי שנים בנכסי האב, נאמר 'ראשית אונ', וכיון שלאב עדיין לא
נולדו בנים, הרי בנו זה יורש פי שנים, ו**אינו בכור לכהן**, כיון
שלענין זה חייבה התורה רק בכור שהוא פטר רחם לאמו, וכאן
אמו כבר ילדה.
המשנה מביאה מי שחולק על האופן האחרון: **רבי יוסי הגלילי**
אומר, באופן זה שכבר ילדה בהיותה גויה, והתגיירה, בנה
הראשון הנולד לה בהיותה ישראלית, נחשב **בכור בין לנחלה**
ובין לכהן, **שנאמר** (שמות יב ג) **'קדש לי כל בכור פטר כל רחם**
בבני ישראל', ודרשו שלעולם הולד העתיד להוולד דינו כ'פטר
רחם' והוא בכור לכהן, אף שנולדו לפניו ולדות, **עד שיפטר**
רחם מישראל, וכיון שהשפחה שהשתחררה או הגויה
שהתגיירה לא ילדה עדיין בן בהיותה ישראלית, הרי בנה
הראשון שנולד לה בהיותה בישראל נחשב 'פטר רחם' וחייב
בפדיון הבן.
המשנה מביאה ארבעה אופנים שבהם שייך הדין השני, שהבן
הוא בכור לכהן ולא לנחלה: א. **מי שהיו לו בנים, ונשא אשה**
נוספת שעדיין לא ילדה, הבן הראשון שיוולד לו מאשה זו, הרי
הוא פטר רחם לאמו. אך אינו בכור לענין ירושת פי שנים בנכסי
האב, כיון שלענין נחלת האב נאמר 'ראשית אונ'. ב. וכן גוי
שנשא גויה, והתגיייר, ונתגיירה אשתו עמו כשהיא מעוברת, או
שנשאה כשהיתה שפחה ונשתחררה כשהיא מעוברת, וילדה,
אותו ולד נחשב 'פטר רחם בישראל', שהרי נולד ראשון לאמו,
ולידתו היתה כשהוא כבר ישראל, אך אינו בכור לנחלה, שהרי
גר ועבד אינם מתייחסים אחר אביהם ואין להם חלק בירושתם.
ג. וכן הדין בשני ולדות שהתערבו, האחד חייב בפדיון והשני

ל**יה אדעת רבים** – מדיירים את הכהן על דעת רבים, ונדר שנידר
על דעת רבים אין לו התרה, משום שתלה את הנדר בדעת
הרבים.
הגמרא מביאה את פסק ההלכה בידי נדרים אלו: **אמר**
אמיר, הלכתא, אפילו למאן דאמר נדר שהנדר בפני רבים
יש לו התרה, מכל מקום נדר שנידר על דעת הרבים, אין לו
התרה. **והני מילי** – ודברים אלו אינם אלא באופן שבא להתירו
לצורך דבר הרשות, אבל לצורך דבר מצוה אף אם נדר על
דעת רבים יש לו התרה, שמן הסתם רצון הרבים הוא שיתירו
נדר זה. ומזה התרה לצורך דבר מצוה, **כי תהא דמקרי דרדקי**
– כאותו מעשה במלמד תינוקות, **דאיהא רב אחא, דקא פשע**
בינוקי – שהדירו רב אחא על דעת רבים שלא ילמד עוד
תינוקות, משום שהיה מלקה אותם עד שמתו, ו**איהדיה**
(והחזירו) **רבינא** ללמד תינוקות לאחר שהתיר לו את הנדר,
משום **דלא אשכח דהוה דייק בנותיה** – משום שלא נמצא מי
שיוודע לדקדק כמזהו בתלמודו.
שנינו במשנה: **והמפלא למתים בו** פסול עד שיקבל עליו שלא
יהא מטמא למתים. שואלת הגמרא: **מאי שנא הכא** בכהן
המייטמא למתים **דסגי** ליה **בקבלה** שלא יטמא שוב למתים
ואינו צריך לידור בדבר זה, **ומאי שנא התם** בנושא נשים
אסורות **דמדינן** ליה (שצריך להדירו) ואין די לו בקבלה
בלבד. משיבה הגמרא: **התם** בכהן הנושא אשה אסורה יצרו
תקפו שלא לגרשה, ואם לא ידור הנאה מהן יש לחשוש שמא
יעבור על קבלתו ולא יגרשנה. אך כהן המייטמא למתים שאינה
עבירה שיצרו תוקפו עליה, די לו בקבלה שלא ישוב לחטאו זה,
ואין לחשוש מא יעבור על קבלתו.

הדרן עלך מומין אלו

פרק שמיני - יש בכור

פרק זה עוסק בידי בכור אדם, וכולל שני סוגי בכורות, לגבי
שני דינים שונים: א. 'בכור לכהן', והוא בן זכר הנולד ראשון
לאמו, אף אם אינו בכור לאביו, שצריך לפדותו בנתינת חמשה
סלעים לכהן, שנאמר (במדבר יח טז) **'ופדיון מִבֶּן תִּדְשׁ תִּפְדֶּה**
עַרְכָּךָ בֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים. ב. 'בכור לנחלה', והוא בן זכר
הנולד ראשון לאביו, אף אם אינו בכור לאמו, שנוטל בירושת
אביו חלק כפול משאר אחיו, שנאמר (דברים כא ז) **'לתת לו פי**
שנים בכל אשר ימצא לו כי הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה'.

משנה

המשנה מבארת את דיני בכור שקדמה לו לידה כל שהיא,
ויבואר בה שיש ארבעה מיני בנים השונים זה מזה לגבי דיני
בכורה: יש בן שהוא **בכור רק לנחלה**, ליטול פי שנים בירושת
אביו, ו**אינו** נחשב כבכור **לכהן**, לענין חיוב פדיונו בנתינת
חמשה סלעים לכהן. יש בן שהוא **בכור לכהן** – לענין חיוב
פדיונו, ו**אינו** נחשב כבכור **לנחלה**, ליטול פי שנים בירושת
אביו. יש שהוא **בכור בין לנחלה ובין לכהן**, ויש שאינו נחשב
כבכור **לא לנחלה ולא לכהן**.
המשנה מפרטת את הדין הראשון, ומביאה בו כמה אופנים:
איהו בכור רק לנחלה, שירש את אביו פי שנים, ו**אינו בכור**
לכהן, לחייב נתינת חמשה שקלים לכהן לפדיון הבן, א. **הבא**
אחר נפלים, כגון אשה שהיתה מעוברת בתאומים, אחד מהם

והני מילי - דאין לו הפרה לגדר שהודר על דעת רבים. דארייה רב אחא - שלא ילמד עוד תינוקות. פשע בנינו - מלקה אותן ומותם. בקבלה - בלא נדר. גבי נשים יצרו תוקפן, להבי מדרין ליה.

הדרן עלך מומין אלו

משנה יש בכור לנחלה - ליטול פי שנים.

לכחן - לתת לכחן פדיונו חמש סלעים. הבא אחר נפלים - שיצא ראשו של נפל חי. כגון שהיו תאומים, אחד נפל ואחד כלו לו חרשיו, והוציא נפל ראשו חי והחזירו, ובא חבירו וקדמו ויצא זה - האחרון בכור לנחלה, דראשון לא הפסידו, ואף על גב דראשו שהוציא חשוב ליה מנעליא. מאי טעמא - דגבי נחלה כתיב: "ראשית אונן" - מי שלב אביו דוח עליו אם מת, יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והיו כילוד, דלאו בר קיימא הוא, ואין לבו דוח עליו, אבל לענין כחן פטור האי ולד אחרון, דבפטר רחם - תליא מילתא, והרי ראשון פטר את הרחם. וכן תשעה שיצא ראשו מת - והחזירו, ויצא אחר - הרי בכור לנחלה. דהא ראשון לא חשיבי, שאין הלב (אביו) דוח עליו, ולענין כחן - פטר רחם הוא. אבל יצא ראשון בן תשעה חי, ואחר כך החזירו ומת - בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו. וכן המפלת בחמה כו' - למפטר מנחלה לא חשיבי, דאין הלב דוח עליהם. אבל פטר רחם מידא הוה. עך שייחא בו מצורת הארם - לא חשיב פטר רחם, והבא אחריו בכור אף לכהן. סנדל - שאין לו צורת פנים. או שליא - שהרי אין שליא בלא ולד, אלא שנימות, ומיהו פטר רחם הוי. שפיר - עור ממש של ולד. מרוקם - מפרש במסכת נדה ב"המפלת" (כהא) מדו ריקומו של שפיר. מחותך - אברים אברים ויצא כו' - הוי פטר רחם. אבל ראש מחותך לא פטר. אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחותר - הני נמי בכור לכהן. שכבר ילדה כו' - דלענין נחלה תליא מילתא באב, דכתיב (דברים כא): "ראשית אונן. ולענין כחן - "פטר רחם" עושה שפחה - אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה, ונשתחררה עכשיו. נכרית נתיגריה - ומשבת ליד ישראל ילדה - נמי הוי בכור לנחלה, שהרי לזה לא היו בנים. ולכחן לא - דאינו "פטר רחם". לנחלה ולכחן - דבנים הנולדו לה בחייתה גייה לא פטרי. נתיגריה מעוברת - ובעלה עמה, וילדה - דפטר רחם הוא בישראל. ולא לנחלה - דהורתו שלא בקדושה, ולאו בר נחלה הוא. חורע רחמנא אפקריה, דכתיב (יחזקאל כג): "חורמת סוסים וזממתם", היא ובהנת - או בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת, ואין ידוע איזה ולד של ישראל. או היא ולויה - דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים, כדאמרן בפרק קמא. או היא ואשה שכבר ילדה - ואין ידוע איזו בנה בכור לכהן. ורבותא קא משמע לן: דבעלה של מבכרת חייב חמשה סלעים לכהן, דהבן זכר יש לו כל היבא דאיתיה. ולא לנחלה, דהא לא ידיד ברירה דמאן הוא. וכן מן שלא שהתה כו' - נמי בכור לכהן, והוא יפדה עצמו. ולא לנחלה - דהא לא ידע מאן ירית. ובגמרא פריך: דאפילו פשוט נמי לא הוי.

אפקריה: דכתיב: "חורמת סוסים וזממתם". ובחנם פירש טעם זה, דבלאו הכי לאו בר נחלה הוא - משום דגר שנתגייר כקטן שנולד הוי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעדור גוי חשוב אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו בר תורה. ומיהו, בפרק "נשואין על האנוסה" (יבמות כחא) אמרינן: דהא דאמור רבן אבא רב חוב - לא גבי משום דשטפו בוימה ולא ידיע, דהא שני אחין תאומים. דטיפה אחת וזהו ונחלקה לשתיים. וקתני: ואין חייבים משום אשת אח. משע מינה: אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתיגריה, ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה - היה לנו לאסור למנסב נשי דהדי, משום דאחי לאחיו בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ראינן חייבין - לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: חליצתן ולא מייבבין, ושיך לעמוד בן א"י"י דבעי למיתני סיפא בן תשעה כו' - מגופה הוה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא - הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי. אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי.

גמרא

ליה אדעת רבים. אמר אמיתור: הלכתא, אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה, על דעת הרבים - אין לו הפרה. והני מילי - לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה - יש לו הפרה; כי ההוא דמקרי דרדקי, אדריה רב אחא דקא פשע בגנוקי, ואדריה רבינא - דלא אשבח דתוה דייק פותיה. "והמפלא למתים" כו'. מאי שנא הכא דסני ליה בקבלה, ומאי שנא התם דמדרין ליה התם יצרו תפקו.

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה ואינו בכור לפנה, בכור לפנה ואינו בכור לנחלה, בכור לנחלה ולפנה, ויש שאינו בכור לא לנחלה ולא לפנה. איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לפנה, הבא אחר נפלים, אף על פי שיצא את ראשו חי; וכן תשעה שיצא ראשו מת; המפלת במין בחמה היה ועוף - דגרי רבי מאיר, והכמים אומרים: עד שהיה בו מצורת אדם. המפלת סנדל או שליא או שפיר מרוקם, והיוצא מחותך - הבא אחריהם בכור לנחלה ואין בכור לפנה. מי שלא היו לו בנים, ונשא אשה שכבר ילדה; עודה שפחה ונשתחררה, עודה נכרית ונתיגריה, משבאת לישראל ילדה - בכור לנחלה ואין בכור לפנה. רבי יוסי הגלילי אומר: בכור לנחלה ולפנה, שנאמר: "פטר רחם בישראל" - עד שיפטר רחם בישראל. מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה; נתיגריה מעוברת, נשתחררה מעוברת; וילדה היא ובהנת, היא ולויה, היא ואשה שכבר ילדה; וכן מי שלא שהתה לאחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת וילדה, ואינו ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון - בכור לפנה ואינו בכור לנחלה.

גמרא

לו הפרה, כדאמר אמיתור הכא ויש לפרש, דלענין נדרי אשתו אין לחלק בין ברבים בין על דעת רבים. כיון דברבים יש לו הפרה לרב הוא - הוא הדין על דעת רבים בגדרי אשתו. וכי פריך התם ארב הוא: וליחוש דילמא אולא לגבי חכם ושורי לזה ומשני: קסבר צריך לפטר את הנדר - הוה מצי לשנויי דמידר ליה על דעת רבים, אלא דלא צריך. ועוד לו לומר: דרב הוה ליה דאמיתור דהא דקאמר אמיתור: אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים כו' - לאו אפלוגא דאמוראי קאי, דרב הוה ורב נחמן בריש "השולח" (גטין להב), אלא אפלוגא דרבי יהודה ורבנן בסוף "השולח" (שם מו.א). אמר אמיתור הלכתא אפילו למאן דאמר כו' - בפרק "השולח" (בגיןטין לו.א) גרס: "הלכתא אפילו למאן דאמר כו'. ובמכות (טז.א) גרסינן ברוב ספרים: "הלכתא, נדר שהודר ברבים יש לו הפרה". ולמאי דגרסינן נמי "אפילו למאן דאמר נדר" שהודר ברבים, שלא בא עכשיו לפסוק בהודר ברבים, מכל מקום יש לדקדק: מדוחרץ לפסוק אין לו הפרה בעל דעת רבים לכולי עלמא - מכלל שסבר דברבים יש לו הפרה. דאי אין לו הפרה - כל שכן בעל דעת רבים. ושלא בלשון פסק היה לו לומר: "אפילו למאן דאמר. ואף על גב דאסקינן בפרק "השולח" (גטין להב), אליבא דרב נחמן דמדרין ליה ברבים, דמשמע דסבירא לן הכי, דקיימא לן בותיה דביני, ולענין דינא איתשיל - הא פריך בתר דכז: ודחא למאן דאמר כו'. ולא אמיתור דפרקי דמיתיה התם לחזיה קאי, אלא קאי נמי אדבר נחמן. מדאריה נמי בר אחא להחזיא מקרי דרדקי על דעת רבים, משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה. דלא מסיכבר לומר דלכך הוצרך על דעת רבים, ולא אמר דחירו ברבים, לפי שלא היו רבים מזומנים לפניה. ורב יוסף דאמר ב"ערב פסחים" (פסחים קא.א) (אמר) (ואדור) ברבים (לא אשתי שכרא, משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה - לא קיימא לן הכי, אבל לרב מצוה יש לו הפרה - אומר רבינו תם: דמשום דמסתמא נחיא לזה לרבים. ועוד אמר רבינו תם, ד"על דעת ורבינו", היינו כמפרש: אבל דעת פלוני ופלוני, ואפילו כב פנחא. עמ' "על דעת ורבינו" סתם - לא כלום הוא. ועל דעת יחיד, ואף על פי שפירש על דעתו - יכול חכם להחיר.

הדרן עלך מומין אלו

יש בכור לנחלה כי איזהו בכור לנחלה כו' - הבא נקט אמאי דפתח ביה. וימנין דנקט אדסליק מיניה, כדמפרש בריש נדרים (ב.ב). המפלת סנדל כו' - בפרק "המפלת" (נדה כו.א) מפרש: סנדל דתנן גבי בכורות למאי הלכתא - לבא אחריו וכו'. ואם תאמר: מה חידוש הוא? הא בהדיא קתני לה הכא ויש לומר: דסלק דעתך ד"בא אחריו" דמתניין דהבא - היינו אותו שילד בעיבור אחר, ולא אותו שעם הסנדל. דריגולות הוא שילד קודם הסנדל. ולהכי פריך: למאי הלכתא? דחיופי לי שהרי בא אחר הולד שעם הסנדל, דאין סנדל שאין עמו ולד ומפרש: דלאותו ולד עצמו העול עם הסנדל אסעריה למתניא. דפעמים שהוא בא אחר הסנדל. והיוצא מחותך - פירש בקונטרס: דרוב אברים מחותכים פטורים את הרחם, אבל ראש לא פטר במחותך. ודך מילתא פלוגא דאמוראי: דאמר בפרק "המפלת" (נדה כו.א), דרבי יוחנן סבר התם דאפילו מחותך - דראש פטור. נתיגריה מעוברת - פירש בקונטרס: ובעלה עמה, וילדה - הוי אותו ולד בכור לכהן - דפטר רחם בישראל הוא. ולא לנחלה - דהורתו שלא בקדושה, ולאו בר נחלה הוא, דחורע גוי רחמנא

משום דגר שנתגייר כקטן שנולד הוי, ואינו חשוב אביו. ואף על גב דבעדור גוי חשוב אביו גבי נחלה, ולא אמרינן רחמנא אפקריה לענין זה לזרעיה, דהא גוי יורש אביו בר תורה. ומיהו, בפרק "נשואין על האנוסה" (יבמות כחא) אמרינן: דהא דאמור רבן אבא רב חוב - לא גבי משום דשטפו בוימה ולא ידיע, דהא שני אחין תאומים. דטיפה אחת וזהו ונחלקה לשתיים. וקתני: ואין חייבים משום אשת אח. משע מינה: אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דגוי. דצריך לטעמא דאפקריה אף על גב דנתיגריה, ולא סגי בטעמא דבקטן שנולד דמי. ודבר תימה הוא ויש לומר: דאי לאו טעמא דאפקריה לזרעיה - היה לנו לאסור למנסב נשי דהדי, משום דאחי לאחיו בישראל. והתם משמע דאפילו איסורא ליכא, ראינן חייבין - לאו דוקא. וגם היה לנו להצריך חליצה, והתם קתני: חליצתן ולא מייבבין, ושיך לעמוד בן א"י"י דבעי למיתני סיפא בן תשעה כו' - מגופה הוה מצי למימר דנקט ראשו, משום דמשמע: דוקא נפל, הא בר קיימא - הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי. אלא סיפא דייק ליה בפשיטות טפי.

דאמר

דאָרם מבהמה לא יליף דלית לה פרוודור — האי פרוודור דהבא ובריש "בהמה המקשה" (חולין סחא) ובשבת פרק "אמר רב עקיבא" (פגב) שוים. ולא הוי כי ההוא דפרק "יוצא דופן" (נדה דף מגב) דמבי הוציא ולד ראשו חוץ לפרוודור הוי כילוד. דאי בפרוודור דהתם אמרינן הבא — מה יכול להחזיק הפרוודור לעכב הלידה כיון שהראש חוצה לו אלא פרוודור דהתם הוא בית החיצון, ופרוודור דהבא הוא עובי הירכים שמכסים את הדרם שבין ירכים, והוא אמנא דלא חשיב ראש לידה ביציאת הדרם. ואין תימה על שהלשון שזה ואין פירושם שזה, דבי הכי גונא אשכחן לעיל בפרק "הלוקח בהמה" (בבא) דטינוף פוטר בבכורה, דחשיב ולד, ולא הוי כהדיא "טינוף" דפרק "המפלת" (נדה כטא). דרוב הילולות מטפנות.

תיובתא דשמואל — לא הוי מצי לאקשוי לשמואל מזה דתנן בפרק "בהמה המקשה" (חולין עא): שלאי שיעצתה פרוודור — אסורה באכילה. דייקנן מינה התם בריש פירקין (סחא) דביציאת ראש הויה לידה, מדאסרין ליה ביציאת מצתה, דשמואל הראש ישנו באותו מצתה. דהיינו דוקא בבהמה, אבל אדם לא שמעינן מוחתא. דהא דקתני סיפא: כסמין ולד באשה כן סמין ולד בבהמה — היינו לענין שלאי, דהויה סמין ולד. ואין להקשות דביבהמה המקשה, דהיינו דייק מינה דביציאת ראש הוי כילוד? דלמא הא דאסורה משום דגורין מקצתה אטו רובא. כדאמר בפרק קמא דבבא קמא (יאא). דאם איתא דביציאת ראש לא הוי לידה — לא היה ראוי לגזור, כיון דבמקצת אי אפשר לבא בשום פעם לידה חשיבות לידה. ואם תאמר: כיון דאיתותב שמואל, מאי ראוי לחיותא. בפרק "המפלת" (נדה כוא) גבי הסגול: ולד דאית ליה חיותא — מבי נפיק רישיה הויה ליה לידה, סגול — עד דנפק רובא? בלאו טעמא דחיותא נמי. הא אפילו מתים הראש פוטר! ויש לומר: דחיותא לאו דוקא, אלא ראוי לחיותא. ואגב נדקט נמי התם לעיל האי לישנא: "ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק, סגול דלית ביה חיותא שריק ונפיק" — נקטיה נמי בחר הכי. ויש ספרים דגרסי התם: ולד דאית ביה חיותא — מבי נפיק רוביה, סגול — עד דנפיק כוליה. ויש לפרש: "דריבוי" דקאמר — היינו רובא דרישא. ואית דגרסי כהדיא (הכא) והכי: "נפק רובא דרישא", והא דאמרינן התם בפרק "המפלת" (כטא) בשמעתין דיצא מחותן או מסורס: ומשיצא רובו הוי זה כילוד, הא כתקנו — הראש פוטר. רבי יוסי אומר: משיצא כותנא לחיים — לא כמו שפירש רבינו תנאל ד"לחיים" היינו בר קיימא, דהא אפילו בנפלים דראש פוטר, דאיתותב שמואל הכא. אלא כמו שפירש שם בקונטרס: כתקנו לחיים — שלם, לאפוקי מחותן. **לאיתויא** ודתי גזירא שיעצא פדחת ולדו כו' — ואם תאמר: מאי ידדשו הוא זה בוך מילתא, טפי משאר דברים דחשוב בוך כילוד, כגון לזקוק אשת אחיו ליבום ולפטור מן היבום, ודחזרונו חיוב, ושאר דברים השננים בפרק "יוצא דופן" (נדה מגב)? ויש לומר: דאיצטריך הבא לאשמועינן, דסלקא דעתך. אף על גב דציאת הראש חשוב לידה — מכל מקום לית שאר הנוף שיעצא אחרי כן בקדשה חשוב כמו כן לידה, ונתייב לה ימי טומאה וימי טהרה. **מאי** טעמא כיכר כתיב — תימה: בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין עחא) ובפרק "יש נוטלין" (בבא בתרא קנב) שדוחק לרבנן דרבי יהודה "יכיר" למה לי? לימא דאיצטריך לכדרשנין הכא, דאפילו רבי יוחנן לא פליג. דהא דקאמר אף לנחלה — משום דקסבר דפדחת נמי הויה היכרא. וגם דוחק ב"ש נוטלין" (שם) לרבי מאיר דאמר אדם מקנה כו', דאחא "יכיר" לנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ויש לומר: דהתם קשיא ליה לשון "יכיר", דמשמע שיש כח בהכרת האב. **מאי** קראה הכרת פניהם עתה בם — פירש בקונטרס דהכרת פרוצא פניהם עדותן הוא, אלמא פרוצא פנים נמי בעי. ותימה: דביבמות (קא), מייית קאי דהכרת פניהם עתה בם? משמע שיש בראש נכסיהם על ידו את הנשים — והיינו פדחת, דחוטם בכלל פרוצא פנים הויה. והוא כיבמות (שם) בחר האי קרא מייית עובדא דאבא בר מרתא דהווי מסקי ביה דריש גלותא וזו, אייתי קירא דבק בבלייתא דבק אפאותיה, חלף קמיהו ולא בשקרוה.

גמרא אין הראש פוטר בנפלים — בן שמנה שהוציא ראשו חי וחחוריו, וקדמו אחיו ויצא — הוי בכור לכהן, שאין ראש הנפל פוטר עד שיצא ראשו ורובו. רוח חיים באפיו — מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו, דהיינו ראשו. אבל אי לאו בר קיימא הוא — לא חשיבי אפיה. קתני מביה **נפל שיצא ראשו** — פוטר הבא אחריה מיתה, **אידך דבעי למיתני סיפא בן תשעה שיצא ראשו מת** — דלא מצי למיתני "רוב" כהדיא, אף על גב דאידו גופיה לא משמע אלא רובו, ואחבי לא מצי למיתני בסיפא "רוב", משום דבעי למידק מינה: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי — אפילו בכור לנחלה לא הוי האחרון, דראשו בן תשעה חי — ודאי הוי לידה. ואי הוה תני "רובו מת" הוה משמע: הא רובו חי — לא הוי אחרון בכור אפילו לנחלה. אבל אם יצא ראשו חי — לא הוי משמע השתא דאחרון מפיסד הנחלה, ואנן קיימין דראשו חי הוי כילוד. משום הכי תנא ראשו ברישא ובסיפא, ואף על גב דסיפא גופה דקתני "ראשו מת" לא הוי אלא ראשו ורובו. ופאי קא משמע לן — מתניתין אי אמרת בשלמא ראשו דוקא — אשמעינן דראש הנפלים פוטר, ותנא סיפא אטו רישא. אלא אי אמרת ראשו לאו דוקא, ואין הראש פוטר בנפלים — השתא לא אשמעינן מינה אלא דיוקא דייקנן: טעמא דראשו מת, הא ראשו חי — אפילו בכור לנחלה נמי לא הוי, דכיון דאפיק בן תשעה חי רישיה, הואיל ולא נפל הוא — הוי לידה, אפילו החוריו. הא **תנינא** — בפרק "בהמה המקשה" (חולין סחא): הוציא עובר ראשו בשעת שדחתו אמו — הרי זה כילוד. אפילו החוריו, ואינו נותר בחשית אמו. כהמה לית ליה פרוודור — אין רחם שלה בין ירכותיה, הלכך חשיב הראש לידה, דבגלוי הוא. אבל אשה, דיירכים שלה מכסים את הדרם, לא חשיב ראש לידה. הא נמי **תנינא** — גבי אדם במסכת נדה (ותכא): מי שיעצא רוב ראשו הוי ילוד. דאפילו החוריו ולא נולד עד לאחר מאה ימים — חשיב ילוד מיום ראשון, וחשבנין לה ימי טומאה וטהרה מיום ראשון. **יצא כרדכו** — לאפוקי היכא דיצא דרך גרונותיו, ודואי לא חשיב ילוד עד יציאת רובו. **תיובתא דשמואל** — דדאי "ראשו" דנפלים דמתניתין דוקא [פוסרת] ככ"ג — דחשיב לידה מציצת פדחת. ריבכל מקום מפרש לקמיה. פדחת — מצת. חוין מן הנחלה — דהבא אחריה בכור לנחלה, אבל אם כן יצא פניו של ראשו. דכתיב **יכיר** — ודיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים. אף לנחלה — דפדחת נמי הוי היכרא. גזיה אינה מטמאה בגדה וחיבה ולידה. **וז הכרת פנים** — דמי שהוכרו פניו ראשון — הוי בכור לנחלה. **עם החוטם** — וקשיא לרבי יוחנן. **אין מעידין** — להשיא את אשתו, דשמואל לאו זה הוא. **הכרת פניהם עתה בם** — דהכרת פרוצא פניהם עדותן, אלמא, פרוצא פנים בעי. ופשטיה דקרא בנואפים כתיב, הכרת פני חוולדות ענתה בנואפים, שהקדוש ברוך הוא צר את הממזר בצורת פני המנאף. **בסופה** — לאחר שכוונו יפה — בזה הקילו חכמים בסוף עדותן להחזיקן, אפילו בעבד ושפחה. **אבל בתחלה** — תחלת העדות, דהיינו ראיית המת — לא אקילו עד שיכירוהו ויפה.

גמרא

הגמרא מביאה מימרא של שמואל, ומקשה עליו ממשנתו:
אמר שמואל, אין יציאת הראש פוסל בנפלים, כלומר, נפל,
 שלא כלו לו חדשיו, אף שהוציא את ראשו כשהוא חי, אינו
 פוסל את רחם אמו עד שיצא גם רוב גופו, ולכן אם החזיר את
 ראשו ויצא אחיו, היוצא שני הוא הבכור וחייב בפדיון. ורק בולד
 בן קיימא יציאת הראש לבדה מחשיבה אותו כפטר רחם. ומפרש
 שמואל: **מאי מעמא** - מה הטעם בדין זה, שנאמר לגבי ירידת
 המבול (בראשית 1 כב) **כל אשר נשמת רוח חיים באפיו**, ויש
 לדרוש, **דכל היבא דנשמת רוח חיים באפיו** - באופן שיש בו
 רוח חיים, שהוא בן קיימא, הוא **דחשיב רישיה** - יש חשיבות
 לראשו, ויציאת ראשו נחשבת כלידה, אבל **אידך** - מי שאינו
 ראוי להתקיים, **לא חשיב רישיה** - אין חשיבות לראשו, ואינו
 נחשב ילוד אלא אם יצא ראשו ורובו.
 מקשה הגמרא על שמואל ממשנתו: **תנן במשנה (ע"א), 'הבא**
אחר נפלים שיצא ראשו חי, וכן תשעה שיצא ראשו מת, הבא
אחריו בכור לנחלה ואין בכור לכהן, קתני מיהא - מכל מקום
 שנינו במשנה, שנפל שיצא **ראשו** פוסל את הנולד אחריו
 מפדיון הבן, ומשמע שאף בנפל אין צריך שיצא רובו, אלא די
 ביציאת ראשו כדי שתחשב לידה, ושלא כדברי שמואל שאמר
 שאין יציאת ראש נפל נחשבת לידה. מתרצת הגמרא: **מאי לשון**
ראשו שבמשנה, שיצא גם רובו, ובוה גם לדברי שמואל נפל
 פוסל.
 תמזה הגמרא: אם כן, למה אמרה המשנה יצא ראשו, ולייתי
 - היה ראוי לשנות יצא רובו. מתרצת הגמרא: **כדין הוא**
דאיבעי ליה למיתני - אכן היה ראוי לשנות לשון **רובו**, שרק
 אז הנפל פוסל, **ואידי דקא בעי למיתני סיפא** - אך אגב כך
 שרצה התנא לשנות בסיפא אופן נוסף של ולד שפוסל את
 הרחם, והיינו **כגון תשעה שיצא ראשו מת**, ואף שגם באופן זה
 לפי האמת אינו פוסל אלא אם כן יצא רובו, וכדעת שמואל, מכל
 מקום בדיון זה לא רצה התנא לשנות רובו אלא דוקא ראשו,
 כדי להשמיענו **דמעמא דראשו מת** - רק משום שכאשר הוציא
 ראשו היה מת, לכן הנולד אחריו נחשב בכור לנחלה, לירש פי
 שנים, **הא** - אבל אם אותו בן תשעה הוציא את ראשו כשהוא
 חי, **הבא אחריו בכור לנחלה נמי לא הוי** - אינו בכור אף לענין
 ירושת פי שנים, כיון שלידת הראש נחשבת לידה לענין זה אף
 באופן שלא יצא כולו, ומחמת כן הוצרך התנא לכתוב בסיפא
 שיצא ראשו, ואגב כך **תנא רישא נמי** - שנה התנא גם ברישא,
 לגבי נפל, שהוציא **ראשו**, ולא רובו. אמנם לפי האמת יש צורך
 שיוציא את רובו, ואם הוציא רק את ראשו, אינו פוסל את הבא
 אחריו מפדיון, וכדברי שמואל.
 דוחה הגמרא תירוץ זה: ולדבריה, **מאי קא משמע לן** - מה
 השמיע לנו התנא בסיפא, לגבי בן תשעה שהוציא ראשו ורובו
 כשהוא מת, שמחמת כן נקט לשון ראשו, בהכרח כוונת התנא
 לחדש דאם הוציא ראשו חי, **כיון דמפיק ליה רישיה תוה לידה**
 - מיד כשהוציא את ראשו נחשב הדבר כלידה, ואין הנולד
 אחריו נחשב בכור לנחלה, אם כן קשה, הרי **תנינא** - כבר שנינו
 דין זה במשנה (חולין פח) לגבי בן פקועה, והיינו עובר שנמצא
 במעי בהמה שנשחטה, שהוא נותר בשחיטת אמו, וכך שנינו שם
 הוציא העובר את ראשו מרחם אמו, קודם שנשחטה אמו, אף
 על פי שתחזור, הרי זה כליד, ואין שחיטת אמו מתירתו, הרי
 שיציאת ראש העובר בהמה נחשבת לידה, והוא הדין בבכור

אדם שהוציא ראשו, שנחשב כלידה, והבא אחריו פטור מפדיון
 הבן.
 ממשכה הגמרא את קושייתה: **וכי תימא** - ואם תרצה לומר
 שהמשנה בחולין **אשמעינן** - השמיעה לנו רק שיציאת ראש
 נחשבת לידה **בהמה**, ומשנתנו **קא משמע לן** - באה
 להשמיענו שיציאת ראש נחשבת לידה אף **באדם**, והצורך
 במשנתנו הוא כיון **דאדם מנהמה לא יליף** - אי אפשר ללמוד
 לידת אדם מלידת בהמה, משום **דלית לה פרוודור** - שבבהמה
 פתח הרחם גלוי, ומיד כשמוציא ראשו ניכר הדבר, ולכן נחשב
 הדבר לידה, אבל פתח רחם האשה מכוסה על ידי ירכותיה
 ומקום זה נקרא **פרוודור**, והיה מקום לאשה שבאשה אין יציאת
 הראש נחשבת לידה. וכמו כן הוצרכה המשנה בחולין
 להשמיענו כן לגבי בהמה, כיון **שבהמה מאדם לא ללפא** - לא
 ניתן ללמוד את דין הבהמה מדין לידת האדם שבמשנתנו,
משום דחשיב פרוצוף פנים דידה - שהרי פניו של אדם
 חשופות הם, ולכן יציאת ראשו נחשבת לידה, אף שלא יצא
 שאר הגוף, אולם פרוצוף הבהמה אינו חשוב, והיה מקום לומר
 שיציאת ראש העובר אינה נחשבת לידה, עד שיצא רוב גופו.
 ואם כן החידוש במשנתנו הוא שעובר חי שהוציא ראשו נחשב
 הדבר לידה, ואין הבא אחריו נחשב בכור לנחלה. הרי אי אפשר
 לומר כן, **דקא נמי תנינא** - גם חידוש זה כבר נשנה במשנה (נדה
 כח), לגבי יולדת, שאם יצא העובר **כדרכו**, שיצא ראשו תחילה,
 אמו נטמאת **משום רוב ראשו**, ואיזהו **רוב ראשו**, **משעתא**
פדחתו - מצחו, ואפילו שהה כמה ימים עד שיצא לגמרי, מונים
 את ימי הטומאה והטהרה מיציאת פדחתו, הרי שיציאת הראש
 באדם נחשבת לידה. וכיון שאין חידוש במה שנקטה משנתנו
 יצא ראשו, לא יתכן שכוונתה ליציאת רובו, שאם כן לא היתה
 צריכה לשנות את לשונה ללא שום חידוש, אלא ודאי כוונתה
 שיציאת ראשו בלבד פוסלת, ו**תויבכתא דשמואל** - קשה
 ממשנתנו על שמואל, הסובר שיציאת הראש אינה פוסלת לגבי
 פדיון הבן. מסיקה הגמרא: **תויבכתא** - אכן פירכא היא על דברי
 שמואל, ונדרו דבריו.
 הגמרא מביאה שיש חילוק בגדרי לידת בכור בין נחלה לבין
 שאר דינים: **אמר רבי שמעון בן לקיש**, יציאת **הפדחת** - מצחו
 של העובר, **פוסלת בכל מקום** - נחשבת כלידה ראשונה לגבי
 כל דין, וכמו שיתבאר להלן, **חיון מן הנחלה**, שאם יצאה רק
 פדחתו של העובר הראשון, אינו נחשב כילוד, והנולד אחריו
 נחשב בכור ויורש פי שנים בנכסי האב. ומבארת הגמרא: **מאי**
מעמא דריש לקיש, כיון שלגבי ירושה, **אף הפכר בן השנואה**
בכור **אמר רחמנא** (יבמות כז), ללמד, שאינו נחשב בכור אלא
 אם ניתן להכירו, וסובר ריש לקיש שביציאת פדחתו עדיין אי
 אפשר להכירו, עד שיצאו כל פניו.
 מביאה הגמרא את דעת החולק: **ורבי יוחנן אמר**, יציאת
 הפדחת נחשבת לידה **אפילו לנחלה**, כיון שאף הכרת הפדחת
 נחשבת הכרה, ואם הוציא הראשון את פדחתו והחזירה, וקדמו
 שני ויצא, הראשון הוא הנחשב בכור, מאחר ויצאה פדחתו
 תחילה.
 מבררת הגמרא: מה שאמר ריש לקיש פדחת פוסלת **בכל**
מקום, כלל זה **ליתווי מאי** - מה הוא בא לרבות. מפרשת
 הגמרא: **ליתווי הא דתנו רבנן** - להביא דין זה ששנינו
 בבביתא, **גזירתא שניצאה פדחת ולידה בהיותה נכרית ורק**
אחר כך נתגמרה, ואז יצאו פניו ושאר אבריו של הולד, דינה

ממשיכה הגמרא ומבארת: וְאִי אִיתָמַר בְּהָא – ואילו נאמרה
 מחלוקתם רק לגבי פריה ורביה, היה מקום לומר, שרק בְּהָא –
 בנידון זה, קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שבניו בגייתו פוטרם אותו מפריה
 ורביה לאחר שנתגייר, ואף שהוא כקטן שנולד, כיון שקיים את
 הציווי של 'לשבת יצרה', אֲכַל בְּהָא – אך לגבי הנידון של בכור
 לנחלה, אִימָא – שמה תאמר שמוֹדָה לִיהָ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 לָקִישׁ, שהבן הנולד לו ראשון בגירותו הוא הבכור לנחלה, ואף
 שהיו לו בנים בגיותו, כיון שגר שהתגייר כקטן שנולד. וכיון
 שבכל אחד משני דינים אלו יש סברא לכאן ולכאן, צָרִיכָא –
 הוצרכו רבי יוחנן וריש לקיש להשמיע דעתם בשני נידונים אלו.
 הגמרא מקשה ממשנתנו על דברי רבי יוחנן לגבי בכור לנחלה:
 תַּנּוּ (לעיל מז.ו), מִי שָׁלָא הָיוּ לוֹ בָּנִים, וְנִשְׂא אִשָּׁה שֶׁכָּבֵר יִלְדָה,
 או שנשא אשה שכבר ילדה בעוֹדָה שִׁפְחָה וְנִשְׁתַּחֲרָה, או
 שילדה בעוֹדָה עוֹבְדַת פּוֹכְכִים וְנִתְגַּיֶּירָה, וּמִשְׁכַּבְתָּהּ לִישְׂרָאֵל
 – אחר שהתגיירה ונכנסה להיות בכלל עם ישראל, יִלְדָה בן
 לבעלה הישראלי, וְלָדָה הַנּוֹלָד ראשון הוא בְּכוֹר לְנַחֲלָה, לירש
 פי שנים, כיון שהוא 'ראשית אוננו' של בעלה, וְאִינוּ בְּכוֹר
 לְבִתָּהּ, להתחייב בפדיון הבן, כיון שכבר ילדה. ומקשה הגמרא
 ממה נפשך, יִלְדָה מִמָּאן ממי התעברה לאחר שחרורה או
 גירותו, אִילִימָא מִיִּשְׂרָאֵל – אם נאמר שהתעברה מישראל
 שָׁלָא הָיוּ לוֹ בָּנִים, מֵאֵי אֲרִיָּא גֵיזֵרַת וְשִׁפְחָה – מדוע נקט
 התנא דווקא אופן שלידתה הקודמת היתה בעודה שפחה או
 גויה, שמשמע שרק לכן הבן הנולד לה הוא בכור לנחלה, והרי
 אֲפִילוּ אם נשא בַּת יִשְׂרָאֵל שכבר ילדה בהיותה ישראלית,
 נָמִי – גם יהיה דינו כן, שהוא בכור לנחלה, משום שהוא בכור
 לאביו, ואף שאינו בכור לאמו. אֲלָא לָאו – בודאי כוונת
 המשנה להוסיף שהוא הדין אם ילדה מִגֵּיזֵרַת שָׁהָיוּ לוֹ בעצמו
 בָּנִים בעודו גוי או עבד, וְנִתְגַּיֶּירָה יחד עם אשתו, וְעַל אופן זה
 קָתַנִּי – כתוב במשנה שאם אחר שהתגיירו ילדה לו אשתו בן
 נוסף, הרי הוא בְּכוֹר לְנַחֲלָה, והיינו משום שגר שהתגייר כקטן
 שנולד, ומוכח לכאורה כריש לקיש, ושלא כרבי יוחנן.
 מתרצת הגמרא: לֹא – אין הכרח לפרש שהמשנה עוסקת באופן
 שהתגייר בעלה של האשה עמה, ולומר שאף שהיו לו בנים
 בגיותו מכל מקום בנו הראשון שנולד אחר הגירות הוא בכור
 לנחלה, אלא לְעוֹלָם מדובר באופן שילדה בגירותה מִיִּשְׂרָאֵל
 שָׁלָא הָיוּ לוֹ בָּנִים, ובאמת אין כל חידוש בכך שהוא בכור
 לנחלה, שהרי אף אם היתה יולדת בנים מבעל אחר בעודה
 ישראלית, היה בנו הראשון של בעל זה בכור לנחלה, והטעם
 שכתבה זאת המשנה הוא משום שהדין של 'וְאִינוּ בְּכוֹר לְבִתָּהּ'
 אִיצְטְרִיכָא לִיהָ – הוצרכה המשנה להשמיענו, שכיון שנולדו
 לה בנים בגיותה או בשפחותה, אין הבן הראשון שנולד לה
 לאחר הגירות חייב בפדיון, וְלִפְנֵיקָי – להוציא ולמעט מִדְּבָרֵינוּ
 בגיותה והתגיירה, בנה הראשון לאחר הגירות נחשב בְּכוֹר בֶּן
 לְנַחֲלָה וּבֶן לְבִתָּהּ, שְׁנַאֲמַר (שמות יב.ב) 'קִדַּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל
 רֶחֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', ודרשו שלעולם הולד העתידי להוולד דינו
 כ'פטר רחם' והוא בכור לכהן, עַד שיוולדו לו בנים שְׁפִטְמֵי רֶחֶם
 מִיִּשְׂרָאֵל, וכיון שהבנים שנולדו בגיותה או בשפחותה לא היו
 'פטר רחם בישראל', הבן הראשון שנולד בגירותה חייב בפדיון,
 קָא מְשַׁמְעֵי לֵן דְּלֹא – השמיענו התנא שלא כדבריו, אלא אין
 הבן הראשון חייב בפדיון, כיון שכבר היו לה בנים לפניו, ואף
 שהיו בגיותה או בשפחותה.
 הגמרא מביאה ראייה מברייתא לדברי ריש לקיש, שבנו של גר

1 'צִבְרִי' לְחֹדֶר וְהִכְרַת פָּנִים' לְחֹדֶר – לגבי עדות להתיר אשה, כיון
 2 שצריך בה 'הכרת פנים', כמו שדרשו מהפסוק 'הִכְרַת פָּנִיהֶם
 3 עָנְתָה בָּם', צריך שיראה העד את פני הבעל המת עם החוטם,
 4 אבל לגבי בכור שלא נאמר בו אלא 'צִבְרִי' בלבד, די שתצא
 5 הפדחת בלי החוטם כדי שיתקיים דין זה.
 6 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לגבי ירושת בן בכור של גר
 7 שכבר היו לו בנים בגיותו: אִיתָמַר, אדם שָׁהָיוּ לוֹ בָּנִים בְּהִיּוּתוֹ
 8 עוֹבְדֵי פּוֹכְכִים, וְנִתְגַּיֶּירָה, והוליד בגירותו בנים נוספים, הבנים
 9 שהיו לו בגיותו ודאי אינם יורשים אותו כלל, ונחלקו לגבי הבנים
 10 שנולדו לו לאחר שהתגייר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין לוֹ בְּכוֹר
 11 לְנַחֲלָה, ואין אחר מבניו יורש פי שנים. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ
 12 אָמַר, יֵשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה, והבן שנולד ראשון לאחר שהתגייר,
 13 הוא נחשב בכור אף שכבר נולד לאביו בן בהיותו גוי.
 14 מבארת הגמרא את טעם מחלוקתם: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֵין לוֹ
 15 בְּכוֹר לְנַחֲלָה, וטעמו הוא משום דְּהָא הָוָה לִיהָ – שכבר היה לו
 16 בגיותו בן שנחשב 'רִאשִׁית אֹנְנוֹ' – ראשית כוחו, דהיינו בנו
 17 הראשון, ונמצא שהבן הנולד לו ראשון אחר גירותו אינו
 18 'ראשית אוננו', ואינו יורש פי שנים. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר,
 19 שֵׁשׁ לוֹ בְּכוֹר לְנַחֲלָה, כִּי גַר שֶׁנִּתְגַּיֶּיר בְּקֶטְנָא שְׁנֹלָד דְּמִי, והרי
 20 הוא כאדם שמעולם לא היו לו בנים, ובנו הנולד לו ראשון לאחר
 21 גירותו נחשב כ'ראשית אוננו'.
 22 הגמרא מבארת שרבי יוחנן וריש לקיש כבר נחלקו בסברות אלו
 23 במקום אחר. אומרת הגמרא: וְאִנּוּ לְשַׁמְעִיָּהוּ – ובמחלוקת זו
 24 הלכו רבי יוחנן וריש לקיש בשיטתם לגבי נידון אחר, דְּאִיתָמַר –
 25 שנשתנה מחלוקת זו בבית המדרש, הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּהִיּוּתוֹ עוֹבְדֵי
 26 פּוֹכְכִים, וְנִתְגַּיֶּירָה, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, קָיָים בבנים אלו מצות פְּרִיָּה
 27 וְרִבְיָה, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר, כיון שבנים אלו נולדו לו
 28 קודם שהתגייר, הרי אינם מתייחסים אליו, וְלֹא קָיָים בבנים אלו
 29 מצות פריה ורביה, וחייב לעסוק בה לאחר שהתגייר.
 30 מבארת הגמרא במה נחלקו: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר שאף בבנים שהיו
 31 לו בגיותו קָיָים מצות פריה ורביה, כיון שמתקיים הציווי האמור
 32 בפסוק (ישעיה מז.יח) 'לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה, לְשִׁבְתָּ יִצְרָה', דהיינו שלא
 33 ברא הקדוש ברוך הוא את הארץ כדי שתעמוד שוממה וריקה,
 34 אלא כדי שתהיה מיושבת בבני אדם, וכיון שהביא בנים בגיותו,
 35 הרי קיים את חיובו כי הארץ מיושבת על ידו. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 36 לָקִישׁ אָמַר, לֹא קָיָים בבנים אלו מצות פְּרִיָּה וְרִבְיָה, כיון שגַּר
 37 שֶׁנִּתְגַּיֶּיר בְּקֶטְנָא שְׁנֹלָד דְּמִי, ודין הגר הוא כאדם שמעולם לא
 38 היו לו בנים, ומוטלת עליו עתה מצות פריה ורביה.
 39 הגמרא מבארת מדוע הוצרכו רבי יוחנן וריש לקיש לחלוק
 40 בפירוש בשני המקומות: וְצָרִיכָא – והוצרכו רבי יוחנן וריש
 41 לקיש להשמיענו מחלוקתם בשני דינים אלו, דְּאִי אִיתָמַר בְּהָא
 42 מִפְּרִיָּתָא – כיון שאם מחלוקתם היתה נאמרת רק בנידון
 43 הראשון, לגבי גר שחשבו בכור לנחלה, האם הבן הראשון שנולד
 44 לו לאחר גירותו נחשב בכור לנחלה, היה מקום לומר, שרק בְּהָא
 45 – בנידון זה קָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ שהבן הנולד לו ראשון
 46 בגירותו הוא הבכור לנחלה, מִשּׁוּם דְּבָנִים שהיו לו בְּהִיּוּתוֹ עוֹבְדֵי
 47 פּוֹכְכִים לָאוּ בְּנֵי נַחֲלָה נִינְהוּ – אינם יורשים אותו כלל לאחר
 48 שהתגייר, אֲכַל בְּהָא – בנידון זה, לגבי קיום מצות פרו ורבו,
 49 אִימָא – יתכן לומר שריש לקיש מוֹדָה לִיהָ לְרַבִּי יוֹחָנָן, שגר
 50 פטור מפריה ורביה, מאחר וגולדו לו בנים בגיותו, שהרי כל
 51 מצותו היא רק משום הכתוב דְּלֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה',
 52 וְהָא – והרי גם על ידי לידת בניו בגיותו עָבַד לִיהָ שִׁבְתָּ – קיים
 53 את מצות ישוב העולם.

דבחי'ות עובר כוכבים לאו בני נחלה נינהו — פירש בקונטרס: גרים אינם בני נחלה משנתגייר. ובפרק קמא דקדושין (ז.ו.) משמע דהם בני נחלה. דאמרין בקדושין דגוי יורש את אביו דבר תורה! אלא "לאו בני נחלה נינהו" דקאמר דהא — היינו כבודת בכורה.

והא עבד ליה שבת — בפרק "הבא על יבמותר" (יבמות סבא.) קאמר בלשון אחר: דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו. ולא בני חוב קאמר, דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נטב.) מוכח דלא מפקדא אפריה ורביה. אלא כלומר: דזרעו מתייחס אחריה, והיינו "עבד ליה שבת" דקאמר הכא. וגבי עבד קאמר ביבמות (סבא.) הדכל מודים דאין לו חיים. **ולא** תימא אליבא דמאן דאמר אין מוזהרין בו — ומאן דאמר מוזהרין — היינו מאן דשדי ליה בחר גוי, כדפירש בקונטרס, דקרי ליה "מוזהרין" משום דגוים מוזהרין הם, כדאמרין שבת (קמא.) ולא בשעה שאב נחש על חזה חטיל בה וזהא, ולא פסקה וזהאמן מן הגוים. ומאן דאמר גוי ועבד הבא על בת ישראל חולד כשר — שדי ליה בחר דגוי. אבל מאן דאמר חולד ממוזר — שדי ליה בחר בת ישראל, ולחכי שייך ביה ממוזרות. ובקונטרס פירש איפכא. וכמו שפירשתי מוכח בסוף פרק קמא דיבמות (ז.ו.) בחלה וחבור וגו', אמר רבי יוחנן: וכולן לפסול. כי אמרייתא קמיה דשמואל אמר ליה: "וכן יסיר את בנך מאחרי", בנך הבא מישראלית — קרי "בנך", ואין בנך בנך מן הגוייה קרי "בנך", אלא בנה. פירוש: לא מיפסלי, כיון דמתתייחס אחר הגוייה. ובגוה ישראל דההוא דרא איצטריי איצטרי. וכן מוכח בפרק קמא דיבמות (שם.) דהאי דקרי ליה "בנך" גוים לו ממוזרות. **מז** בריה דרב יוסף משמיה דרבא ואמרו לעולם מישראל — כותיה פסקין בחולין בריש "הזרע" (קלבא.) ואהא סמכין השתא לפטור בן ליה ובהנת אשת ישראל מחמש סלעים. **נותנים** לה מעשר ואוכלת — אין חולקין לאשה בגורן, אבל מחלקין להם בבתיהם, כדאמר בפרק "הוולד על האנוסה" (יבמות צטב.)

אלא כהנת כיון דאיבעלה (וליה) הוא לא וזה ואפילו קדשת ליה פקעה מינה. וגרעה מלואה אשת בן שנשכרה, דאף על גב דמיפסלא מתרומה — לא פקעה מינה קדושתה לענין חמש סלעים. אבל כהנת, דקדושתה מגופה תארי, כשמתחללת — פקעה קדושתה לגמרי.

הבן

דאמר: אין מוזהרין את הילד, אלא אפילו למאן דאמר: מוזהרין את הילד — לוי פסול מיקרי. **מז** בריה דרב יוסף אמר משימיה דרבא: לעולם דאיבער מישראל, ושאני התם דאמר קרא: "פטר רחם" — בפטר רחם תלא רחמנא. תנן: מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ליה; נתגיירה מעוברת, נשתחררה מעוברת; וילדה היא ובהנת, היא ולויה, היא ואשה שכבר ילדה; וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שילשה חדשים, ונשאת וילדה, ואין דווע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחריו — בכור לפהו ואינו בכור לנחלה. מפלל דכהנתה ולויה פטורין; דאיבער ממאן אלימא דאיבער מבנהו ולוי — אי הכי מאי אירוי כהנת ולויה אפילו בת ישראל נמי! אלא דאיבער מגוי — כהנת פטורה והאמר רב פפא, בדיק לן רבה: כהנת שנתעברה מגוי מהו ואמינא ליה: לאו היינו דרב אדא בר אבהה, דאמר: לוייה שילדה — בנה פטור מחמש סלעים ואמר לי: הכי השתא בשמיא לוייה — בקדושתה קיימא, דתנא: לוייה שנתגיבה או שנתעלה בעילת גויה — נותנין לה מן המעשר ואוכלת. אלא כהנת, כיון דאי בעיל לה — הויא זרה! הניחא למז בריה דרב יוסף משימיה דרבא, דאמר דאיבער מישראל — מוקין לה בדאיבער מישראל. אלא לרב פפא, כמאי מוקין לה — לעולם דאיבער מבנהו והיא בת ישראל, ואמאי קרי לה "כהנת" — דבנה בתן. אימור

יביר לחוד — דלא כתיב "פנים", הוי פדחת היכר. גרים אינן בני נחלה לירש את אביהם גוי אחר שנתגייר, בפרק קמא דקדושין (ז.ו.) לא לתוהו בריא — הקדוש ברוך הוא את העולם, אלא לשבת יצרה. מי שלא היו לו בנים בו' — פרישית לעיל גבי מתניתין. **ילדה שפחה** — דקתני: משבאה לישראל ילדה — הוי בכור לנחלה. **מאי אירוי נזירה ושפחה** — דמשמע: משום

הכי הוי בכור לנחלה, דאותם בנים שהיו לה בהיותה גויה לא חשיבי. **אפילו בת ישראל** — בדנים הראשונים חשובים בנים, הוי האי נמי בכור לנחלה, דהא באב תליא מילתא ולא באסו **אלא לאו** — האי ילדה משבאה לישראל — לא אמר שלא היו לו בנים מהדר, אלא מילתא באפי נפשה היא, דקאמר גיורת שהיו לה בנים בהיותה גויה ונתגיירה עם בעלה, וילדה משבאתה לתורת ישראל — הוי בכור לנחלה. ותויבתא דרבי יוחנן: לעולם מישראל שלא היו לו בנים — ומשום בכור לנחלה לא איצטרך למנקט גיורת. אלא משום דאשמעין דאינו בכור לכהן, בדנים הראשונים מיקור "פטר רחם", ולאפוקי מדריב יוסי הגלילי. **הא** — דקתני בכור לנחלה — רבי יוסי הגלילי היא, דלגבי כהן חשיב ליה בכור דעד שיפטרו רחם בישראל, וליף איהו — דבעל, מינה ירדה — כי היכי דלגבה לא חשיבי בנים ראשונים, והוי האי פטר רחם, דכתיב "בישראל" — לגביה נמי לא חשיבי ראשונים, והוי האי "ראשית אונן", לוייה — בת לוי. **אפילו ישראלית נמי** — דאמרין בפרקין קמא (גב.) הכהנים והלויים פטורין. לבית אבותם — דמשפחת אב נפקא מהבא דקרייה "משפחה", ולא משפחת אם, ואמאי פטור דאיבער מגוי — דלית ליה חיים לגבי ישראל, ושייך הבן בחר אם ישראלית טפי מבהר אבהו גוי, הלכך פטור. **ולא תימא** אליבא דמאן דאמר אין מוזהרין את חולד — במסכת יבמות (מזא.) דאיכא למאן דאמר גוי הבא על בת ישראל — וחולד כשר, דבנת אימיה שדינן ליה, ומשום הכי פטור מחמש סלעים. **אמא אפילו למאן דאמר מוזהרין** — שדינן ליה בחר גוי — אפילו הכי פטור. דלוי פטור מיקרי, והואיל ואית ליה שמת דלוי — פטור. בפטר רחם — אחר האם אויל לענין חמש סלעים. מי שהיו לו בנים — פרישית לעיל גבי מתניתין. מדקתני "היא כהנת" רבותא אשמעין, דאף על גב דנתערב עם הפטור — איהו חיב. מפלל דכהנת פטורה — וקא סלקא דעתין דהא "כהנת" — בבת כהן קאמר. בדיק — מנסה אונתו בהלכות. מהו — מי הוי בנה פטור מבכורה או לא היינו דרב אדא בו' — וכי היכי דלוייה פטורה כהנת נמי פטורה, בקדושתה קיימא — אף על גב דבעלה לגוי. וכי שדינן בנה בחרה — הוי כלי פסול. **פטור. מן המעשר** — מעשר ראשון ניתן ללוי. דאיבעלה ליה — לגוי, הויא זרה — כדאמרין ביבמות בפרק "אלמנה לכהן גדול" (סחא.) מנין לכהנת ליה וישראלית שבאו עליה גוי ועבד שפסלה — תלמוד לומר: "ובת כהן כי תהיה לאיש זר", כלומר שבעלה לפסול לה — פסלה. ואף על גב דלוייה נמי קתני רחם — מתרומה דקא פסיל לה, שלא תנישא לכהן, אבל מדק לוייה לא מיפסלא. הויא לה זרה — וכיון דזרה היא — בנה הייב בחמש סלעים. הלכך, מתניתין נמי לא מוקמת דאיבער מגוי. הניחא למז בריה דרב יוסף — דמוקים לדרב אדא בדאיבער מישראל — מוקמי למתניתין נמי הכי. לעולם מתניתין דאיבער מבנהו — אבל בת כהן דלא איבער מבנהו — לא מיפטרא. בחר אמא אלא בלוייה דאיבער מגוי.

תוספות

הבן חייב לפדות את עצמו — דהא לא זכה האב בפדיונו. אלא חייב הבן לפדות עצמו, אף על גב דליכא חיובא באב. וכן מתניתין דתנן: נתגירה מעוברת נשתחררה מעוברת (בשר). ותימה: דפרק קמא דקדושין (כט,א), גמרינן ממצות הבן על האב דרשין "תפדה" "תפדה": אשה שאין אחרים מצווין לפדותה — אינה מצווה לפדות עצמה. והבא נמי, האי בן, שאין אחרים מצווין לפדותו — לא יחא חייב לפדות עצמו? ויש לומר: דלא דמי האי בן לאשה, דלא שייך בה בשום אב פדיון כלל. אבל הבא, אם היה לו אב ישראל — היה חייב לפדותו.

ראשון נחלה לא וילד לו בענין — מתוך פירוש הקונטרס משמע דמלשון לידה גמר. וקשה: דבנדה (וריש) פרק "יצא דופן" (מא), (ברישא) מפרש דאין יושבין עליו כי טומאה וימי טהרה משום דכתיב: "אשה כי תוריע וילדה זכר" — עד שתלד ממוקם שמוצעת. אבל מלשון "לידה" — לא אלא יש לפרש דגמר הבא לידה (ולידה) מתחם. ורבי שמעון דחבא לטעמיה, כדאמר בסמוך דמרבי התיב יוצא דופן (שם) מיתלד, דיושבין עליו ימי טומאה וימי טהרה. ואם תאמר: דהתם קאמר דמודה רבי שמעון לענין קדשים שאינו קדוש, דגמר מבכור דכתיב ביה "פטר רחם", ופי' וליגמר לידה לידה מאדם, דמרבינן יוצא דופן מיתלד שכן פשוט קדוש זכר פגול נותר ומשנה מבכור אית לן למילף. דנפיש, שכן אמו בהמות קדשים פגול נותר וטומא. והשתא הבא נמי נילף מבכור בהמה, שכן בכור מבכור? ויש לומר: דאיך נפשי, שכן אדם מאדם, ואינם קדשים, ולא שייך בהם פגול נותר וטומא. ובכור אדם דכחוהו דכתיב ביה "פטר רחם" — לא מצי רבי שמעון למילף מבכור נחלה. דגבי בכור אדם ד"פטר רחם" לא כתיב לידה.

וילדו לו בענין — תימה: כיון דדרשין קרא בבכור, אם בן בפרק "יש נוחל" (בבא בתרא קכ"א), דדרשין: טומטום שנקרע ונמצא זכר, דאינו מנעם בחלק בכורה, דאמר קרא: "וילדו לו בנים" — עד שיהא בן משעת לידה. והאי דאינו נוטל פי שנים דריש מ"זהה הכבור" — עד שיהא בן משעת הווייה. וכן בפרק "שמח" (שם קמ"ב), דרשין: בן שנולד לאחר מיתת אביו, דאינו מנעם מחלק בכורה מדכתיב: "וילדו לו". והא דאינו נוטל פי שנים, דריש מדכתיב: "ככר", ואמאי? כולוה מילתא תיפוק ליה מ"זהה" לו? כיון דמוקמינן ליה בבכור? ויש לומר: דאי לאו דכתיב תרי קרא, הוה מוקמינן ליה דוקא בבכור דאינו נוטל פי שנים, דהיה מסתבר לאוקמי טפי בבכור שלא יטול חלק בבכורה. מלהעמידו בפשוט שלא ינעם חלק בכורה. דרע, דביוצא דופן, דליכא תרי קרא, דרשין ליה לענין דאינו נוטל פי שנים, ולא דרשין ליה לומר דאינו מנעם. **בכור** לדבר אחד חוי בכור — ואם תאמר: מוזא טעמא גופיה דהיוצא דופן בכור לחמש סלעים, ואף על גב דכתיב ביה "פטר רחם", כדאשכחן בסוף פרק שני (לעיל ט"א), דתנן: יוצא דופן והבא אחרי, רבי טרפון אומר: שניהם ירעו עד שישתאבו. ומפרש בגמרא, דמספקא ליה: בכור לדבר אחד, אי חוי בכור אי לאו. ואף על גב דהתם נמי כתיב: "פטר רחם" יש לומר: דסברת רבי שמעון חלוקה מרבי טרפון, ואף על גב דהבא אחרי פטור ליה טפי דחוי בכור מרבי טרפון, מכל מקום יוצא דופן גרע ליה, וממעט ליה מפטר רחם.

והא

איתמר, כהן שמת והניח בן חלל - רב חסדא אמר: הבן חייב לפדות את עצמו, רבה בר רב הונא אמר: אין חייב לפדות את עצמו. כל היכא דמית האב לאחר שלשים - דכולי' עולמא לא פליגי דאין הבן חייב לפדות את עצמו, שהרי זכה אביו בפדיונו. כי פליגי - היכא דמית האב בתוך שלשים יום, רב חסדא אמר: הבן חייב לפדות את עצמו, דהא לא זכה אביו בפדיונו. רבה בר רב הונא אמר: אין הבן חייב לפדות עצמו, דאמר ליה: איתנא מבח גברא דלא מצית לאשתמעוי דיןא בהדיה. תנן: נתגירה מעוברת - בכור לפהו; ואמאי לימא ליה: איתנא מבח גברא דלא מצית לאשתמעוי דיןא בהדיה? - שאני גוי, דלית ליה חיים. אמר רבי שמעון ואסינא אמר רבי שמעון בן לקיש: כהן שמת בתוך שלשים והניח בן חלל - הבן חייב לפדות את עצמו, שלא זכה האב בפדיונו; מות לאחר שלשים יום - אין הבן חייב לפדות עצמו, שהרי זכה האב בפדיונו. "וכן מי שלא שהתה אחרי בעולה שלשה חדשים" וכו'. בכור נחלה הוא דלא חוי, הא כפשוט שיקל, ואמאי ליזיל לגבי האי - ולדחיה, ולגבי האי - ולדחיה? אמר רבי ירמיה: לא נצרכא אלא לבא אחרי, והכי קאמר: בכור לפהו, והבא אחרי - אין בכור נחלה. ולכתבו הרשאה להדרי! וכי תימא, מתניתין שלא בהרשאה - הא מוקמינן לה קמן דבהרשאה! מסייע ליה לרבי יצא, דאמר רבי יצא: הוקרו ולכסוף נתערבו - פותבין הרשאה זה לזה, לא הוקרו וכסוף נתערבו - אין פותבין הרשאה זה לזה. **משנה** אי זהו בכור נחלה ולכתבו המפלת שפיר מלא מים, מלא דם, מלא גניין, המפלת כמין דגים והגבים שקצים ורמשים, והמפלת ליום ארבעים - הבא אחריהם בכור נחלה ולכתבו. יוצא דופן והבא אחרי - שניהן אינן בכור, לא נחלה ולא לפהו. רבי שמעון אומר: הראשון - נחלה, והשני - לחמש סלעים. **גמרא** ראשון נחלה לא - "וילדו לו" פעינן, לחמש סלעים נמי לא - "פטר רחם" פעינן. שני נחלה לא - "ראשית אונו" פעינן, לחמש סלעים נמי לא - קסבר: בכור לדבר אחד לא חוי בכור. "רבי שמעון אומר: הראשון - נחלה, והשני - לחמש סלעים". רבי שמעון לטעמיה, דאמר: "מילד" - לרבות יוצא דופן. והשני לחמש סלעים - קסבר: בכור לדבר אחד חוי בכור.

משנה

בכור. וטעמא מפרש בגמרא. **גמרא** וילדו לו בענין — דהא ליתר אחד — כגון זה, שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות, דהא הוה לו ולד זכר קודם לו. לפעמיה — שהוא ממסכת נדה ואמר "דאין דופן" (מא) — ואם נקבה תלד — לרבות יוצא דופן, דהוי לידה מעליא, ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה, הלכך, גבי "וילדו לו" נמי — לידה מעליא חשיב ליה. דגמרינן מתחם. **בכור** לדבר אחד רחם" תלא רחמנא.

רע"ו

בן חלל — כישראל דמי וחייב בבכורה. **לאחר שלשים** — ישנו במצות פדיה, דכתיב (במדרב יח): "ופדיו מכן חדש". **שהרי זכה אביו בפדיונו** — דאי נמי יחיד (ליה) האב הוה מפרשי ליה ושקיל ליה לפנשיה: דהא כהן הוא. וכיון דזכה האב בפדיונו — מורישו לבנו עם שאר נכסיו. **לא זכה האב** — דהא לא איחייב אב מעולם, אלא בן נחתניא לאחר מיתת אביו, ואיחייב ליה למיתביה לכהן אחר. **דאמר ליה** — האי חלל לכהן; איתנא מבח גברא כהן דלא מצית אישתעוי דיןא בהדיה. שאם היה אביו פודה אותו — היה נוטל הפדיון לעצמו. נתגירה מעוברת — וכן ולא ילדה עדיין מעולם, אותו וולד בכור לכהן. **אמאי** — לימא ליה: איתנא מבח גברא דלא ציית דיןא! דלית ליה חיים — לגבי ישראל לית ליה שום יחס, ואין הוא מבח, דכקטן שנולד דמי. **לא נצרכא** — מתניתין דקתני: אינו בכור נחלה, אלא מההוא שבא אחרי. אלא איהו לא שקיל מדיו, דבנו הראשון אומר לו: לא בן ראשון אתה. וכן בנו האחרון אומר לו: והכי קאמר בכור לכהן — הוי דאי ספק, ממה נפשך, דהאי פטר רחם הוא וחייב לפדות את עצמו. והבא אחרי (מבני) השני אינו בכור נחלה, דאמרין ליה אחיה אותו ספק בן אביו הוא. ואתה איך בכור. ולכתבו הרשאה זה לזה — הספק והבא אחרי יכתוב אחד הרשאה לבכורו על חלקו, וילך ויתבע לו הבכורה ממה נפשך: אם אני בכור — תנו לי בשביל עצמי, ואם אחי בכור — תנו לי בשביל אחי. דהא או הספק או הבא אחרי בכור. **וכי תימא** מתניתין שלא בהרשאה — מיידי, והכי קאמר: אם לא כתבו הרשאות — אין כאן בכור נחלה. הא מוקמינן ליה לקמן דבהרשאה קמיירי — דאמר, אמר שמואל: בבא בהרשאה. אלא ודאי הרשאה לא מתניתין כלל הבא. **מסייע ליה לרבי יצא** — דאמר: הוכרו ולכסוף נתערבו, כגון שתי נשים של שני אנשים שהוכרו וולדותיהן ואחר כך נתערבו, ועבשו כשון באין כולן לירש — דיוקן אותן אחיהם, דכלל את האמר לאו אחיו אתה. **כותבין הרשאה זה לזה** — האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו. ובעל הרשאה בא אצל יורשי שני האבות, ואומר לכל אחד: אם אחיכם אני — תנו לי, ואם זה אחיכם — תנו לי חלקו. כן לבני השני. אבל לו הוכרו מעולם — אין כותבין, דלא היתה להם זכיה מעולם בנכסי ואביו. ומתניתין נמי — בדלא הוכרו מעולם, דמעולם לא נודע איהו בכור, ולא זכה אחד מהם בחוקת בכורה. הא דרבי יצא בבא בתרא ב"ש נוחל" (קכ"א). **משנה שני** עור הולד ממש. נענים — גוונים. **וחננים** — לאו וולד יניהו. וטעמא מפרש במסכת נדה בה"פסלת" (כ"ב), שלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם. ליום **איבעים** שנתעברו, דכתיב בעלמא הוא עד דמטי למחר. דארבעים יום הוי יצירת הוולד. **יוצא דופן** והבא אחרי — דרך רחם, שניהן אינן בכור. **וילדו לו בענין** — דהא ליתר אחד **בכור** לדבר אחד — כגון זה, שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות, דהא הוה לו ולד זכר קודם לו. לפעמיה — דאמר מביא נדה ואמר "דאין דופן" (מא) — ואם נקבה תלד — לרבות יוצא דופן, דהוי לידה מעליא, ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה, הלכך, גבי "וילדו לו" נמי — לידה מעליא חשיב ליה. דגמרינן מתחם. **בכור** לדבר אחד רחם" תלא רחמנא.

משנה

הגמרא: **אמר רבי ירמיה**, אכן אותו הבן שנולד אחר שבעה
חדשים אינו מקבל חלק בנחלה אפילו כבן פשוט, ולא **נצרכא**
המשנה לחדש ש'אינו בכור לנחלה, **אלא לבא** - לבן שיוולד
אחריו, ו**הכי קאמר**, הבן שנולד אחר שבעה חדשים מנשואי
אמו לבעל השני, הוא **בכור לבן**, שהרי הוא פטר רחם לאמו,
והייב לפדות את עצמו, ואילו הבן **הבא אחריו**, אין דינו כ**בכור**
לנחלה, ואינו מקבל בירושת אביו פי שנים מאחיו, אלא חלק
פשוט כשאר אחיו, כי האחים אומרים לבן השני, הולד הקודם
לך בן אבינו הוא, ואתה אינך בכור.
שואלת הגמרא: כיון שבדאי אחד משניהם, או הראשון הספק
או הבא אחריו, הוא בכור, מדוע לא מקבל אחד מהם את חלק
הבכורה, ו**לכתבו הרשאה להדרי** - והלא יכול אחד מהם
לכתוב שטר הרשאה לחבירו, ובו יפה את כחו לתבוע את חלקו,
והמקבל את ההרשאה יתבע את הבכורה מכל מקום, כי יטען
לירשים, אם אני הבכור, תנו לי כפלים כפי המגיע לי, ואם אחי
הוא הבכור, תנו לי חלק בכורה בשביל אחי שהרשני עליה.
מוסיפה הגמרא: ו**כי תיקא להשיב דמתניתין** באה לפרש כיצד
יהיה הדין **שלא בהרשאה**, והא **מוקמינן לה קמן דבהרשאה** -
והרי להלן (מט) העמיד שמואל את המשנה שבסמוך באופן שבא
בהרשאה, ובהכרח שמשניות אלו עוסקות גם באופן שבא
בהרשאה, ואם כן קשה למה שלא יכתבו הרשאה האחד לשני.
ובהכרח שאין מועיל הרשאה באופן זה, והרי לנו שדין זה **מסייע**
ליה לרבי ינאי, **דאמר רבי ינאי**, לגבי שתי נשים של שני
אנשים, שילדו כל אחת בן, והתערבו וולדותיהן, ומתו שני
האבות, ובאו בניהם לירש נחלתם, ודחו אותם אחיהם משתי
הירושות, שכן אומרים לכל אחד מהאחים המסופקים, אתה לא
אחינו אלא בנו של האיש השני, ואמר רבי ינאי, אם בתחילה
הזכירו - ידעו מי הוא אביו של כל בן, ורק **לכפוף נתעברו**
הוולדות, **ביתבין הרשאה זה לזה** - אחד לחבירו, ומיפה את
כוחו לתבוע את חלקו, והמקבל את ההרשאה בא אצל יורשי
האבות ותובע אותם ממנה נפשו, וכדלעיל. אבל אם **לא הזכירו**
וכפוף נתעברו, אלא מתחילה לא נודע מי הוא אביו של כל בן,
אין ביתבין הרשאה זה לזה, כי אין לאדם כח לכתוב הרשאה
אלא על ממון שכבר זכה בו, אך לא בדבר שעדיין לא זכה בו
מעולם, וכל אחד מאלו הבנים המסופקים מתחילתו, לא היתה
לו מעולם זכיה בנכסי אביו, שמעולם יכלו אחיו לדחותו
מירושתו, ולפיכך אינו יכול לכתוב שטר הרשאה על חלקו.

משנה

המשנה מבארת מתי הולד הוא בכור לנחלה ולכן: **אי זהו**
שנחשב **בכור** בין **לנחלה** - ליטול פי שנים בירושת אביו, ובין
לבן - שצריך לתת לבן את פדיונו, ואף שקדמה לו לידה
אחרת. אשה **המפלת שפיר** - עור שיש בו לכתוב ולד, והוא
מלא מים, או **מלא דם**, או **מלא גנינין** - שיש בו הרבה גוונים,
וכן **המפלת קמין דגים וחגבים**, **שקצים ורמשים**, שיציאתם
אינה נחשבת לידה לעומת לידת שאר צורות של בעלי חיים,
והמפלת עובר עד לאחר יום ארבעים מעת שהתעברה, שאינו
נחשב ולד, בכל האופנים הללו הבן הראשון **הבא אחריהם**,
נחשב **בכור לנחלה ולבן**, כי מה שהפילה האם לפניו לא היה
נחשב כולד, ונטול פי שנים בנחלה, שהוא ראשית אוננו של אב,
וטעון פדיון אצל הכהן, שהוא נחשב פטר רחם.
המשנה מביאה אופן שאינו בכור כלל: ולד ראשון שהוא **יוצא**
דופן - שלא נולד דרך פתח הרחם, אלא הוצא דרך חתך בדופן

איתמר, **בהן שמת והניח בן חלל** - הנולד מפסולי כהונה, ולא
פדאו אביו, **רב חסדא אמר**, **בהן חייב לפדות את עצמו**, כדן
ישראל שלא נפדה. **רבה בר רב הונא אמר**, **אין חייב לפדות**
את עצמו.
מבארת הגמרא: כל **היבא דמת האב לאחר שעברו שלשים**
יום מלידת הבן החלל, **דכילי עלמא**, לא **פליגי**, **דאין בהן חייב**
לפדות את עצמו, **שהרי זכה אביו בפדיונו**, שכבר חל על האב
חוב לפדותו, ואילו היה פודהו לא היה נותן את כסף הפדיון
לכחן אחר, אלא מפרישו עבור הפדיון ונטול לעצמו, וכיון
שהאב זכה בממון זה, הרי הוא מורישו לבנו עם שאר נכסיו. **פי**
פליגי, **היבא דמת האב בתוך שלשים יום ללידת בנו החלל**,
רב חסדא אמר, **בהן חייב לפדות את עצמו**, **דהא לא זכה**
אביו בפדיונו שיוכל להורישו, שהרי קודם שלשים יום לא חל
על האב חוב לפדותו, והבן הוא שהתחייב בפדיון עצמו, וכיון
שהוא חלל וכישראל, חייב ליתן את כסף הפדיון לכחן אחר.
רבה בר רב הונא אמר, **אין בהן חייב לפדות עצמו** ליתן לכחן
אחר, אלא די שפרישו בעבור פדיונו, **דאמר ליה** הבן החלל
לכחן, **אתינא מבה נכרא דלא מצית לאשתעווי דינא בהדיה**
- אני בא מכא אדם שלא יכולת לעמוד עמו בדין על כסף
הפדיון, שהרי אביי כהן, ויכול היה ליטול את כסף הפדיון
לעצמו, וכיון שכל כוחו וחכותו ירשתי ממנו לא תוכל לתבוע גם
ממני.
מקשה הגמרא: **הנן במשנתנו, נתגזירה מעופרת**, ולא ילדה
קודם לבן, ולדה זה **בכור לבן**, וחייב בפדיון, **ואמאי חייב הוא**
בפדיון, **לימא ליה** - יאמר הבן לכחן, **אתינא מבה נכרא דלא**
מצית לאשתעווי דינא בהדיה - אני בא מכא אדם שלא יכולת
לעמוד עמו בדין על כסף הפדיון, שהרי אבי הוא גוי, ופטור
ממצוות. ומוכח שאין בכור נפטר מפדיון משום שאביו לא היה
חייב לפדותו, ושלא כסברת רבה בר רב הונא. מתרצת הגמרא:
שאני עובר פוכבים דלית ליה חיים - חלקו דינו של בן הגוי,
שבגירותו אינו מתייחס כלל אחר אביו, שדינו כקטן שנולד, ולכן
אינו נחשב כבא מכחו של האב, וחייב בפדיון, אך חלל בן כהן
שמתייחס לאביו, כיון שלאביו הזכות ליטול את מעות הפדיון
לעצמו, לפיכך גם בנו היורשו נטול לעצמו.
אמר רבי שמעון ואסינאי, **אמר רבי שמעון בן לקיש**, **בהן**
שמת בתוך שלשים יום ללידת בנו, והניח בן חלל, בהן חייב
לפדות את עצמו, כיון **שלא זכה האב בפדיונו**. אבל אם **מת**
האב לאחר שלשים יום מלידת בנו, אין בהן חייב לפדות את
עצמו, **שהרי זכה האב בפדיונו**.
שנינו במשנה: **וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים**
וכו' ונשאת, ואחר שבעה חדשים ילדה בן, ואין ידוע אם עיבורו
תשעה חדשים והוא מבעלה הראשון, או עיבורו שבעה חדשים
והוא מבעלה השני, הרי הוא בכור לבן, וחייב לפדות עצמו. אך
אינו בכור לנחלה ליטול פי שנים.
מדייקת הגמרא: מלשון המשנה משמע, **שבכור לנחלה הוא**
דלא הוי - שרק אינו זכאי ליטול פי שנים בירושת כל אחד
מבעלי אמו, **הא כפשוטו שקיל** - אולם הוא מקבל חלק
בירושתם ככל בן פשוט. ותמדה הגמרא: **ואמאי, ליזיל לנבי**
האי ולידחיה ויגבי האי ולידחיה - והרי כשיבוא לתבוע את
ירושתו של בעל אחד, ידחוו היורשים בטענה שהבעל השני
הוא אביו, וכשיבוא לתבוע את יורשי הבעל השני, ידחוו
שהבעל הראשון הוא אביו, ולא יוכל להוציא את חלקו בירושה
מאף אחד, משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה. מבארת

משנה

חיוב חמשה סלעים של פדיון הבן הוא ככל חיוב ממון, ובמקום
ספק פטורים הבכור ואביו מנתינתם לכהן, כדין כל ספק ממון
שמכריעים בו לטובת המוחזק, והמוציא מחבירו עליו הראיה.
משנתנו דנה בכמה אופני ספק בחיוב זה: **מִי שְׁלָא בְּכֶרֶה אִשְׁתּוּ**
– שעדיין לא ילדה אשתו מעולם, ויִלְדָּה שְׁנֵי זָכָרִים, ולא ידוע
מי מהם נולד ראשון, נִתֵּן האב חמשה סלעים לַכֹּהֵן, שהרי
בודאי אחד מהם הוא בכור. ואם **מֵת אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹךְ שְׁלָשִׁים**
יּוֹם ללידתם, הָאֵב פְּטוּר מִפְּדִיּוֹן הַבֵּן, שכן יתכן שהבכור הוא
זה שמת ולא התחייב האב בפדיונו, ומשום ספק זה הוא פטור.
מֵת הָאֵב וְהַבְּנִים קְטִימִים, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אִם נָתַנו חמשה
סלעים לכהן עַד שְׁלָא חָלְקוּ ביניהם את הירושה, נָתַנו, וכן
חייבים הם לכתחילה ליתנם לכהן, ואין יכול כל אחד מהם
לטעון לכהן שמא אין הוא הבכור אלא אחיו ויש להם להפטר
מספק, שהרי כבר התחייב האב בחייו חמשה סלעים לכהן בעבור
אחד מבניו, ויש לו לכהן לגבות חוב זה מנכסיו המשועבדים
לחוב זה. **וְאִם לֹא** – ואם לא נתנו לכהן לפני שחילקו את
הירושה, שניהם פְּטוּרִין, משום שכל מהם יכול לטעון לכהן
שמא לא אני הבכור אלא אחי. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, כבר נִתְחַיֵּיבו
הַנֶּכְסִים בחוב חמשה סלעים, ולפיכך אף לאחר שחילקו את
הירושה הם חייבים לתת לכהן חמשה סלעים מבין שניהם.
ובגמרא יבואר במה נחלקו תנאים אלו.
אם נולדו לאשה שלא ביכרה זָכָר ונִלְדָּה, ולא ידוע אם הזכר
נולד ראשון והוא בכור, או הנקבה נולדה ראשונה והזכר אינו
בכור, **אֵין בָּאֵן לַכֹּהֵן בָּלוֹם**, משום שיכול לומר לכהן שמא
הנקבה יצאה ראשונה, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

גמרא

שנינו במשנה שאם מת האב והבנים קיימים נחלקו תנאים בדינם,
ודנה הגמרא באיזה אופן הדברים אמורים. שואלת הגמרא:
דְּמִית הָאֵב אֵימָת – מתי מת האב, **אֵילִימָא דְּמִית לְאַחַר**
שמאלו לבנים **שְׁלָשִׁים יוֹם**, **בְּהָא** – וכי באופן זה אָמַר רַבִּי
מֵאִיר בִּי –(שכאשר) קדמו וְחָלְקוּ את הירושה הם פְּטוּרִין
מנתינה, וְהָא אִשְׁתַּעְבְּדוּן לְהוּ לִנְכְסִי – והרי כבר השתעבדו נכסי
האב לחוב פדיון בנו לאחר שלשים יום מלידת הבן, ויש לו לכהן
לגבותו מנכסי הירושה.
משיבה הגמרא: **אֵלָּא** בהכרח דברי המשנה אמורים באופן
דְּמִית האב בְּתוֹךְ שְׁלָשִׁים יוֹם ללידתם, ומעולם לא חל עליו
חיוב חמשה סלעים, אלא חל חיוב זה מתחילתו על הבכור עצמו,
וסובר רבי מאיר, שמכיון שלא ידוע מי ביניהם הוא הבכור
שניהם פטורים מספק.
הגמרא מקשה על פירוש זה בדברי המשנה: **מֵאִי שְׁנָא בִּי חָלְקוּ**
הבנים את הירושה ביניהם, שהם פטורים מחמשה סלעים, הלא
הוא משום **דְּאִוִּיל לִנְבִי הָאִי וּמִדְּחִי לִיה** – שכאשר הולך הכהן
לתבוע את האחד הרי הוא דוחה אותו בטענה שמא אין הוא
הבכור אלא אחיו, **דְּאִוִּיל לִנְבִי הָאִי וּמִדְּחִי לִיה** – וכן כאשר הוא
הולך לתבוע את השני הרי הוא דוחה אותו באותה טענה. ואם
כן **בִּי עֵדִין לֹא חָלְקוּ** ביניהם את הירושה **נָמִי לִוִּיל לִנְבִי הָאִי**
וְלִדְחִינִי וְלִוִּיל לִנְבִי הָאִי וְלִדְחִינִי – כשילך הכהן לאח זה
ידחנו אצל השני, וכשילך לשני ידחנו שוב לראשון. שהרי אם
מת האב קודם שלשים יום לא התחייב מעולם בפדיון בנו, ואין
הכהן בא לתבוע את חוב אביהם מנכסי הירושה, אלא תובע את
חוב הבכור עצמו, ומאחר שאין ידוע מי מהם הוא הבכור יש
לשניהם להפטר מספק, ומה בכך שעדיין לא חילקו את הירושה.
ומדוע מבואר בדברי המשנה שקודם החלוקה הם חייבים

בנתינה לכהן.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, זֹאת אִמְרָתָא** – יש להוכיח
ממשנתנו, ששני בני אדם ששמשם שוה, כגון **שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן**,
שְׁהִיוּ בְּעִיר אַחַת, וְלָקְחוּ שָׂדֶה בְּשׁוֹתָפוּת, וַיֵּצֵא עֲלֵיהֶם שֹׁטֶר
חוב שכתבו בו ששמעון בן יוסף לזה כסף מפלוני, ואין ידוע מי
מבין שניהם הוא הלוה, וכל אחד מהם טוען שלא הוא הלוה
אלא חבירו, **בְּעַל חוֹב גִּזְכָּה** את אִמְרָתָא שדה השותפות מֵהֶם עד
חציה. משום דְּאָמַר לִיה בעל חוב לכל אחד מהם, **אִי בְּדִידָךְ**
מְסִיקִנָא – אם ממך יש לי לגבות את חובי, מְנַתָּא דִידָךְ קָא
שְׁקִילִנָא – הריני לוקח את חלקך בשדה, **וְאִי בְּחִבְרָךְ מְסִיקִנָא**
– ואם מחבירך השותף השני יש לי לגבות את חובי, מְנַתָּא
דְּחִבְרָךְ קָא שְׁקִילִנָא – הריני לוקח את חלקו בשדה. ולפי זה
מיושבים דברי המשנה, שכן כל זמן שלא חילקו האחים ביניהם
את נכסי הירושה בודאי יש לבכור חלק בהם, ואף על פי שאין
ידוע מי הוא מכל מקום יש לו לכהן לגבות את חובו מחלק זה,
ואת יתר הירושה יחלקו הבנים ביניהם.
רבא מקשה על תירוצו של רבי ירמיה: **אָמַר רַבָּא, מְכַרִי נְכָסִי**
דְּבִר אֵינִישׁ אֵינוֹן עֲרָבִין בִּיה – והרי מה שנכסיו של אדם
משועבדים לפרעון חובו הוא משום שהם נחשבים כערבים על
חוב זה, ואם כן **מִי אֵיבָא מִיָּדִי דְּלִדְחִינִי לֹא מְצִי תַבַּע** לִיה
וְלַעֲרַב מְצִי תַבַּע לִיה – וכי יש חוב שהמלוה אינו יכול לתובעו
מהלוה עצמו ואף על פי כן יוכל לתובעו מהערב, וְהָתֵּן – והרי
שנינו בבבא בתרא (קע"ג) **הַמֵּלִיחַ אֶת חֲבִירוֹ עַל דִּי עֲרַב** –שנטל
ערב על הלוואה זו, **לֹא יַפְרַע מִן הָעֲרַב, וְקִינָמָא לֵן** בביאור
דברי המשנה, **לֹא יִתַּבַּע מִן הָעֲרַב תַּחֲלָה** לפני שתבע מן הלוה
עצמו, ורק לאחר שתבע את הלוה ולא פרע לו יכול הוא לתבוע
את הערב. והוא הדין לנכסי אדם שהם ערבים על חובו, שכל
שאין ביד הבעל חוב לתבוע את הלוה עצמו אף אינו יכול לגבות
מנכסיו. ואם כן שבה הקושיא על דברי המשנה למקומה, מדוע
קודם שחילקו שני הבנים את נכסי הירושה ביניהם גובה מהם
הכהן את חוב חמשת הסלעים, הלא כשם שמספק אינו יכול
לתבוע אותם עצמם, כמו כן אינו יכול לגבות מנכסיהם
המשותפים.
רבא מפרש את דברי המשנה בדרך אחרת: **אֵלָּא אָמַר רַבָּא,**
לְעוֹלָם אמורים דברי המשנה באופן שְׁמַת האב לְאַחַר שהיו
הבנים בני **שְׁלָשִׁים יוֹם** וכבר התחייב בפדיון בנו, **וְאִי דְּאֵיבָא**
נְכָסֵי מוֹכָא – ואם יש בירושתו נכסים רבים, הֲכִי נָמִי דְּשִׁקִּיל –
אכן יטול מהם הכהן חמשה סלעים, בין אם עדיין לא חילקו
הבנים את הירושה ובין אם כבר חילקוה ביניהם, שכן כבר בחיי
האב השתעבדו נכסיו לפרעון חובו זה. וְאִלּוּם הָאֵב **בְּמֵאִי**
עֲפִיקִינוּ, בְּגוֹן דְּלִיבָא בנכסי ירושת האב **אֵלָּא הָמָשׁ סְלָעִים**
בלבד. **וְדְבּוּלִי עֲלָמָא** – בין רבי מאיר ובין רבי יהודה אֵית לְהוּ
כדבריו **דְּרַב אָסִי, דְּאָמַר רַב אָסִי, הָאֲחִין שְׁחָלְקוּ** ביניהם את
ירושת אביהם, על מַחְצֶה ממנה דינם יוֹרְשִׁין וְעַל מַחְצֶה ממנה
דינם לְקוֹחוֹת. שכן עד החלוקה אין מבורר היכן נמצא חלקו של
כל אחד מהיורשים, ולאחר החלוקה נחלקו תנאים ואמוראים
האם **יֵשׁ בְּרִירָה** או **אֵין בְּרִירָה**. כלומר, האם על ידי החלוקה
מתברר למפרע שמלכתחילה ירש כל אחד מהם מהאב את
החלק שנטל לבסוף, או שאין הדבר מתברר למפרע אלא יתכן
שהחלק שכל אחד נטל בחלוקה אינו חלק ירושתו, והחלוקה
אינה אלא כמקח, שכל אחד מהם מוכר לאחיו את חלקו
בירושה. והסתפק רב אסי בדין זה, ועל כן מספק יש לתת להם
דין יורשים על חצי מהנכסים ועל החצי האחר דין לקוחות.
וכן צריך לומר, **דְּבּוּלִי עֲלָמָא** סוברים שְׁמִלּוּה הַתְּנוּכָה בְּתוֹרָה,
כגון חוב פדיון הבן שהתורה זכתה אותו לכהן,

משנה נותן חמש סלעים — דאחד מזון בכור. האב פטור — דמצי למימרה הבכור מות. והוא הדין נמי לכן הנשאר דפטור, והאי לישנא דנקט "האב פטור" — משום סיפא. דבעי למיתני מות האב כו'. פטורין — בדמפרש בגמרא. נתחייבו — בו נכסי האב לכהן כבעל חוב, וחייבין לפרוע בין שניהם. אין כאן לכהן כלום — דאמר ליה: הנקבה יצאת דטרף וכו'.

ידו על התחתונה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. גמרא הא אשתעבד נכסיה — דחוב מעליה הוא. ומדחי ליה — ואומר: אין אני בכור, אלא אחי. כי לא חלקו נמי כו' — והא לכאב למימר דטרף נכס משום אביהם, דהא האב לא נתחייב כלום. אלא בשביל הבנים טורפן. ואמאי קתני אם נתנו כו', דמשמע דאם לא חלקו — חייבין שני יוסף בן שמעון — שדיה איש אחד מוציא על אחד מזה שטר חוב. וכל אחד מזה היה מודחה לאמר: לא אני הוא. כי אם חבירי. ולקחו בין שניהם שדה אחת — טורף בעל חוב חציה, דאמר ליה כו'. והכא נמי, טורף הכהן חמש סלעים מזהבסם שזון יחד, ואמר לאו נמי הכי: אם אתה הבכור — מחלקו אני נוטל, ואם אחיך הבכור — מחלקו אני נוטל, ובין שניהם תתפשו. דלדירוח לא מצי תבע ליה — דכל זוז אחד מדידי ליה. לא יפרע וקיפא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה — עד שיתבע מן הלזה. ולא יתא לו מה לפרוע. הכי נמי דשקיל — אפילו חלקו, דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב, ואף על פי שמוזה על פה דהא — גובה מן הירושין אם יש ירושה כשיעור החוב. דרב אסי — כדאייתא בבבא קמא בפרק ראשון (ט,א), מחצה יורשין ומחצה לקוחות — דמספקא ליה אם ביריה יורשין נידה, או אין ביריה ולקוחות נידה. הלכך מחצה יורשין ומחצה לקוחות. מלוה הכתובה בתורה בנותן

משנה מי שלא בפרה אשתו, וילדה שני זכרים — נותן חמש סלעים לכהן, מות אחד מהן בתוך שלשים יום — האב פטור. מות האב והבנים קיימים, רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו — נתנו, ואם לאו — פטורין; רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים, זכר ונקבה — אין כאן לכהן כלום. גמרא דמית האב אימת אלימא דמית לאחר שלשים יום — בהא אמר רבי מאיר כי חלקו פטורין והא אשתעבדו להו לנכסין! אלא דמית בתוך שלשים יום, מאי שנא כי חלקו — דאיל לנבי האי ומדחי ליה, דאיל לנבי האי ומדחי ליה; פי לא חלקו נמי, וילדתייהו! אמר רבי ירמיה: זאת אומרת, שני יוסף בן שמעון שהיו פעיר אחת ולקחו שדה בשותפות — בעל חוב גובה אותה מהם, דאמר ליה: אי בדידך מסיקא — מנאת דידך קא שקילנא, ואי בבתרך מסיקא — מנאת דבתרך קא שקילנא. אמר רבא: מקדי, נכסי דבר איניש אינון ערבין ביה, מי איפא מיד דלדידיה לא מצי תבע ליה, ולערב מצי תבע ליה והתנן: המלוה את חבירו על ידי ערב — לא יפרע מן הערב, וקימא לן: דלא יתבע מן הערב תחלה! אלא אמר רבא: לעולם שמת לאחר שלשים יום. ואי דאיפא נכסי טובא — הכי נמי דשקיל והכא במאי עסקינן — בגו דליפא אלא חמש סלעים. ודכולי עלמא אית להו דרב אסי, דאמר רב אסי: האחין שחלקו — מחצה יורשין ומחצה לקוחות, ודכולי עלמא: מלוה הכתובה בתורה לא

והא אישתעבדו להו נכסי — דקסבר השתא: האחין שחלקו יורשין הן, ומלוה על פה גובה מן הירושין. אי נמי, קסבר: מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר. ומידו במספקא קאמר דבהכי פליגי. **דכולי** עלמא אית להו דרב אסי כו' — משמע הכא דרבי מאיר מספקא ליה אי אית ביריה או לא, כרב אסי. ותימה: דרבי מאיר ליה ביריה כהוא דהלוקח לן מן היתומים, וב"מרבד" (בבא קמא ט,ב), ובפרק "כל הגט" (גיטין כה,א), ורבא גופיה דמוקי להו הכא כרב אסי, יש לחמוה: דבפרק "כל הגט" (שם כו,א) קאמר. דבין רבי יהודה בין רבי שמעון אית להו ביריה: ויש לחלק. דיש ביריה הכא דמתני בפירוש, כגון "שני לזוג שני עתיד להפריש" ו"דריני גועליך על מנת שירצה אבא" ו"זה גטך אם מתי". ובהכי מתרצא קושיא דשמואל ארשמואל, דלית ליה ביריה בסוף ביצה (לז,ב) גבי שנים שחלקו בהמה בשותפות, ובההיא רבי שמואל (גיטין עה,א) דאיתא שמואל בגיטא דשכיב מרע, אית ליה ביריה, והוי גיטא לכי מית, כדריק בריש "כל הגט" וגיטין כה,ב). **דאמר** רב אסי אחין שחלקו מחצה יורשין כו' — מילתא דרב אסי איתא בפרק קמא דבבא קמא (ט,ט), ובבבא בתרא בסוף "בית כור" (ק,א), דפליגי התם באחין שחלקו ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מהם, דרב אמר: בטלה מחלוקת, דירושין הם. ושמואל אמר: ויתר, דלקוחות הן, ושלא באחוריות, דרב אסי מספקא ליה ונטול בנכסים דהשוארים (אלא שאני) חלקו, דהוא רביע הנכסים נוטל בקרקע, וחצי האחר במעות. משום דמספקא ליה אי כיוורשין — ונטול הכל בקרקע, או כלקוחות באחוריות — ויכול לסלקו במעות. ולפירוש זה לא יתכן גירסת רבינו גונדל דגרס בפרק "בית כור" (שם) "שלשה אחין". ויש מפרש: שנטול חצי חלקו הראוי לו, ורביע חלקו נוטל בקרקע ורביע במעות. וחצי חלקו מפסיד, משום דאם הוא יורש — יש לו לנטול חלק משלם, ואם של חלק באחוריות — יש לו להפסיד, ונטול חצי חלקו מספק. ומה שנטול נמי, מספקא לן אם מוכח ירושה נוטל — ויש לו ליקח הכל בקרקע, או מוכח דהוי כלוקח באחוריות — ונטול במעות. הלכך נוטל מחצה בקרקע, דהיינו רביע, ומחצה במעות. וקשה

לפירוש זה: דהשתא אי איה לטפוקי לו אלא אי כיוורשין אי כלקוחות שלא באחוריות — נוטל חלקו בקרקע, ומשום דאיכא נמי לספוקי דאפילו אי היה לוקח שטא לוקח באחוריות הוא הורע כחז; אדרבה, היה לן לומר דחצי חלקו יטול בקרקע ודריבוע במעותו ועוד: דמוקמינן הכא מתניתין כגון דליכא אלא חמשה סלעים. ואי לא חשיב להו רב אסי כיוורשין אלא ברביע, אפילו יש שם עשר סלעים — פטורים, שלא יכול לבבוח הכהן כי אם הרביע דהיו בזה כירשיש, דהיינו חצי חמשו וללשון ראשון שפירש בקנטרס בבבא קמא (ט,א) שנטול חצי חלקו בקרקע או במעות, משום דמספקא לן אי הו כיוורשין או לקוחות שלא באחוריות — אותו לשון נמי יתכן בין גירסת "שני אחין" בין גירסת "שלשה". ומידה, קשיא: מנא ליה להתלמוד שמספקא לרב אסי כלל כיוורשין? דלמא פשיטא דלאו יורשין נידה, אלא מספקא ליה אי הו כלקוחות באחוריות או כלקוחות שלא באחוריות ועוד: דלא היה שייך למיתני תרי דינני רביע, כיון ד"ואו אר" קאני וכלשון אחרון נראה. ולא יתכן לגרוס כלל "שלשה אחין", דמאי אית ליה למינקט שלשה; אי היה נקט חמשה — אורחיה דהתלמוד הוא בזה דוכתי, כמו "דאורי תחשה ובענין אותו", "חמש נשים שנתערבו ולדותיהן", "כל אחד מחמשה", אבל שלשה — לאו אורחיה למינקט, כיון שכך — שוין שנים כשלשה ואם תאמר: מאחר דמספקא ליה לרב אסי אי כיוורשין הו או כלקוחות, לימא: המוציא מחבירו עליו הראיה. דאפילו לסומכוס לא מסתבר הכא לומר וחלקן בספק זה, בזה שחכמים מסופקים בהוראתו ויש לומר: שיש דברים דהדיא דהדין מסופק לחכמים כי האב, עשו אותו כדאי פלגא הכי ופלגא הכי. כדאשכחן נמי בפרק "השוכר את האומנים" (בבא מציעא פג,א) גבי הני דדרו באגרא — לישלם פלגא, קרוב לפשיעה וקרוה לאונס. דמה נפשך, אי כוליה פשיעה או כוליה אונס. ואי מספקא לן, היה ליה למימר: המוציא מחבירו עליו הראיה. וכן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קמח,א) דקאמר רבי יוסי: קדשה בעשרים — נותן לו שלשים חנאי, ומספקא ליה אי קדושין לטיבעין או לא. ועושה כאילו דאי מחצה לטיבעין ומחצה לאו לטיבעין. ובפרק "שני נוחלין" (שם כו,ב) גבי בכור, דאמרין: ובמלוה שעמו פליגי. ולפירוש זה אתאי נמי שפיר הווא דמרחץ ד"השואל" בסוף הפרק (בבא מציעא קב,א) דקאמר: יחלקו את חדש העיבור לכולי עלמא, ולא צריך לאוקמה כסומכוס. ויש דברים שאמרו חכמים: והשתא דלא איתמר להכחא לא כמר ולא כמר — דעבר כמר עבר, דעבר כמר עבר, ויש דברים שאמרו חכמים: שווא דרייני, כי תתם בריש "המורכב את הבית" (בבא בתרא סב,ב) דאמרין לה להאי גיטא ואמרין לה להאי גיטא — שווא דרייני. **ודכולי** עלמא מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא — גם במספקא ידדיה כן, דאמרין: בדרך אסר או בדרך פפא קמפליג. דמשמע, אי כוליה אית להו דרב אסי דרב פפא — הוי פטורין מטעם "חמש" ולא חצי חמש. ותימה: דלקמן בפירקין (מט,ב) דאמרין: חסר ככתובה בשטר דמיא. ועוד קשה, למאי דמסקינן: בדרך פפא קמפליג, דלית ליה לרבי יהודה דרב פפא — דמלוה על פה גובה אף מן הלוקחות. אטו מי לית ליה לרבי יהודה דא דנתן ב"ג פשוט" (בבא בתרא קע"א), המלוה את חבירו בשטר — גובה מנכסים משועבדים, על פה — גובה מן בני חורין? ועיקר מילתיה דרב פפא לאו איתמר אלא לאשמועינן דגובה מן הירושין, לאפקי מדרב ושמואל דאמרין: מלוה על פה אינו גובה לא מן הירושין ולא מן הלוקחות. אבל למאי דאינו גובה מן הלוקחות — זה אינו שום חידוש, ורב פשוט הוא בכל התלמוד. ונראה לפרש לפי המסקנא דלאו ממש כרב פפא קאמר, אלא כמלוה על פה, כי דין דפירין הבן כשדיה כתובה, ובפרק קמא דקדושין (כט,ב) איתא דאין דלקמן, וגרסינן שם: רבי יהודה לטעמיה דאמר מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא. ודיני לטעמא דהכא. אי נמי, בדרך פפא ממש קמפליג, דרב פפא גופיה צריך לומר דאמרין מלוה הכתובה בתורה. דבפרק קמא דקדושין (יג,ב) קאמר רב פפא: הילכתא. מלוה על פה גובה מן הירושין, שיעבדא דאוריתא. ובפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קע"א) מפרש טעמא — שלא תנעול דלת בפני לוחין, וצריך לומר: דבקדושין איירי במלוה הכתובה בתורה, דקסבר: גובה מן הירושין ולא מן הלוקחות. ובההיא איירין הכא, דרבי יהודה לית ליה דרב פפא, וקסבר דגובה מן הלוקחות.

מלוה הכתובה בתורה — היינו דקא בנותן פדיון הבן וערבין ונוקין וכיוצא בהן, שלא נתחייבו אם לא שחיבתו תורה. אבל מלוה על פה, אף על גב דכתבי (ברכין כז): "האיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבטו" — לא (מקרא) ומקרי' כתובה להיות כתובה בשטר. ואף על גב דאיידי על פה, דלא חייבתו ממה שכתובה בתורה, כיון דבלאו הכי פשיטא הוא שיש לו לשלם מה שחלוקה.

- 1 **רדכי** מאיר סבר חמש - ולא דמי לחמשה בקר. דמסקין (בבא קמא ע"א). אפילו
- 2 חמשה חצאי בקר אמר רחמנא. דתשלומין גינהו. ויש לו לשלם מה שהוא חייב.
- 3 אבל הכא - מנות חמש סלעים רחמנא רמי עליה. ולא מקיימא בפתות מחמש. אף על
- 4 פי שיכול לשלם לעשרה כהנים בזה אחר זה - לא דמי הכא. דלא משתעבר אלא בחצי
- 5 חמש. **ואם** לשני כהנים נתן אין יכול להוציא
- 6 מידם - ואם תאמר: כיון דאם לא נתן אין זקוק
- 7 ליתן. השתא נמי דנתן נמי - ליהוי בתקפו כהן.
- 8 דמוציאין מידו. כדאמר בפרק "שנים אווחין"
- 9 (בבא מציעא ג'ו). והכא נחא טפי. דאין יודע
- 10 ממי להוציא. אבל לקמן קשה טפי. גבי בית מים
- 11 שלשים. דקאמר רבי עקיבא: אם נתן - לא
- 12 יטול. ואם לא נתן - לא יתן. דכיון דאם לא נתן
- 13 לא יתן. השתא נמי כשנתן - ליהוי בתקפו כהן.
- 14 ויש לומר: כיון דמתחלה נותן לו בתורת מתנות
- 15 כהונה. אף על פי שאחר כך נתגלה שאם לא
- 16 נטל לא היה ראוי לטילו - מספק לא אמרין
- 17 מוציאין מידו. וכן הוהא דבא באמצע החדש
- 18 בסוף "השואל" (בבא מציעא קכ"ב). דאף על גב
- 19 דבתחלת החדש כולו למשכיר - לא מרמזין
- 20 ליה לתקפו כהן. **אם** נתנו עד שלא חלקו בו -
- 21 צריך שום צריכותא אמאי קתני בתרדייהו
- 22 פלוגתא דרבי מאיר ורבי יהודה. **הני**
- 23 **ליה! אלא**, דכולי ע'למא חמש ולא חצי חמש, והכא בדרב אסי ורב פפא קמיפלגי.
- 24 **ואיבא דמתני ליה אפיפא:** נתחייבו הנכסים. דמית האב אימת אילמא דמית לאחר
- 25 שלשים - מכלל דרבי מאיר סבר כי חלקו פטורין הא אישתעבדי ליה נכסי! אלא
- 26 בתוך שלשים: כי חלקו אמאי מחייב רבי יהודה לזייל לגבי האי - לידחיהו, וגבי האי
- 27 - לידחיהו! אמר רבי ירמיה: זאת אומרת, שני יוסף בן שמעון שהיו בעיר אחת, ולקח
- 28 אחד מהם שדה מחבירו - בעל חוב גובה ממנו. דאמר ליה: אי בדרדך מסיקנא -
- 29 מנתא דידך קא שקילנא. ואי בהדרדך מסיקנא - משמענדא לי מקמי דידך. אמר רבא:
- 30 מכדי נכסוהי דבר איניש אינון ערכין ביה, וכולה פלישנא קמא. **משנה** שתי נשים
- 31 שלא בפרו, וילדו שני זכרים - נותן עשרה סלעים לפנה. מת אחד מהן בתוך שלשים
- 32 יום, אם לכהן אחד נתן - יחזיר לו חמש סלעים, ואם לשני כהנים נתן - אינו יכול
- 33 להוציא מידם. זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה - נותן חמש סלעים לפנה. שתי נקבות
- 34 וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - אין פאן לפנה פלום. אחת בפרה ואחת שלא בפרה,
- 35 וילדו שני זכרים - נותן חמש סלעים לפנה. מת אחד מהן בתוך שלשים יום - האב
- 36 פטור. מת האב והקנים קיימים, רבי מאיר אומר: אם נתנו עד שלא חלקו - נתנו, ואם
- 37 לאו - פטורין. רבי יהודה אומר: נתחייבו נכסים. זכר ונקבה - אין לפנה פלום. שתי
- 38 נשים של שני אנשים שלא בפרו, וילדו שני זכרים - זה נותן חמש סלעים לפנה וזה
- 39 נותן חמש סלעים. מת אחד מהם בתוך שלשים, אם לכהן אחד נתנו - יחזיר להם
- 40 חמש סלעים, אם לשני כהנים נתנו - אינו יכולין להוציא מידם. זכר ונקבה - האבות
- 41 פטורין, והבן חייב לפדות את עצמו. שתי נקבות וזכר, או שתי נקבות ושני זכרים -
- 42 אין פאן לפנה פלום. אחת בפרה ואחת שלא בפרה של שני אנשים, וילדו שני זכרים
- 43 - זה שלא בפרה אשתו נותן חמש סלעים לפנה, זכר ונקבה - אין פאן לפנה פלום.
- 44 **גמרא** מאי שנא שני כהנים, דאזיל לגבי האי ומדחי ליה. ואזיל לגבי האי ומדחי ליה;
- 45 כהן אחד נמי, לזייל לגבי האי - ולידחיהו, ולזייל לגבי האי - ולידחיהו! אמר שמואל:
- 46 **בבא**
- 47 שנתערבו. אם לכהן אחד נתן - האב פדיון שניהם - יחזיר לו חמש סלעים, הואיל ומת בתוך שלשים, ואיגלאי מילתא דנפל הוא, ושלא כדן שקל. אין יכול להוציא
- 48 מידם - דכל חד וחד מדחי ליה ואומר: הריני מחזיק בהם בשביל פדיון החי. או שני זכרים ונקבה - ילדו הנשים שלו במחבא - נותן חמש סלעים לכהן. דממה נפשך
- 49 חד הוי בכור, אם האחת ילדה שני זכרים - הראשון בכור, ואם האחת ילדה זכר ונקבה - נמצא שחבירתה ילדה זכר ונקבה וזוהא בכור. ואותו שעם הנקבה פטור, שמה
- 50 נקבה יצאת ראשון, ודמוציא מחבירו עליו הראיה. אין פאן לכהן פלום - דאיכא למימר: הנקבות יצאו תחלה, ואין כאן בכור. **האב פטור** - דמצי למימר: בן המבכרת
- 51 מת. נתנו עד שלא חלקו בו - כדן אותו של מעלה, משום דרב אסי ורב פפא. זכר ונקבה - יש לומר: אותה שלא בכרה ילדה הנקבה, ואין כאן בכור. **מת אחד מהם**
- 52 - מן הוולדות, יחזיר להם חמשה סלעים, וחלקו שני האבות. ואין יכולין להוציא - דכל חד וחד אומר: אני מחזיק בהם בשביל החי, דאותו שנתן לי בשבילו - לא מת.
- 53 וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה. **האבות פטורין** - דכל חד וחד אמר ליה לכהן: הנקבה שלי היא. והבן חייב לפדות את עצמו - דמכל מקום בכור הוא. שתי
- 54 נקבות וזכר - יש לומר: האחת ילדה נקבה, ושנית זכר ונקבה, ויצתה נקבה תחלה. הלכך אין פאן לכהן פלום. דיש לומר: המבכרת ילדה הנקבה, ע"כ. וכן שני זכרים
- 55 ושתי נקבות. **גמרא** כהן אחד נמי - ומשני אבות שקל, כי אזיל לגביה האי אב - לידחיהו כהן ולימא: לא שלך מת אלא של חבירך, ולא בעל דברים ידדי אתא
- 56 **בבא**

דְּמִית לְאַחַר שֶׁהָיוּ הַבְּנִים בְּנֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם, מְבַלֵּל דְּרָבִי מֵאִיר
 סָבֵר, כִּי חָלְקוּ בִּינֵיהֶם אֶת הַיְרוּשָׁה לִפְנֵי שִׁנְתוֹ פְּטוּרִין, אִיךְ
 יִתְּנָה כְּדֶבֶר הַזֶּה, הָאֵל כָּבֵד אֶשְׁמַעְבְּדִי לָהּ נָכְסִי הָאֵל לִכְהֵן,
 וּמִדּוּעַ לֹא יִגְבֶּה מֵהֶם. אֵלֶּה בְּהִכְרַח שֶׁמְדוּבֵר בְּמַת הָאֵל בְּתוֹךְ
 שְׁלֹשִׁים יוֹם וּמִעוֹלָם לֹא הִתְחַיֵּב אֲלָא הַבְּכוֹר עֲצֻמוֹ הַתְּחִיב,
 וּמֵאַחֵר שֶׁאֵין יָדוּעַ מִי הוּא שְׂנִיָּה פְטוּרִים. אִךְ אִם כֵּן יִקְשֶׁה, כִּי
 וְאִם כֵּן חָלְקוּ אֶת הַיְרוּשָׁה בִּינֵיהֶם אֲמַאי מְחַיֵּב רַבִּי יְהוּדָה,
 הֲלֹא מִכְּיוֹן שֶׁלֹּא חָל חַיִּיב עַל הָאֵל אֲלָא עַל הַבְּכוֹר לְיִזְיָל וְאִם
 לִיךְ הַכֹּהֵן לְנָכְי הָאֵל בֶּן, לְיִדְחָהוּ וְאִם כֵּן בְּשִׁיבוֹא לְנָכְי הָאֵל בֶּן וְלִידְחָהוּ
 הַבְּכוֹר אֲלָא אֲחִיו הַשֵּׁנִי, וְכֵן כְּשִׁיבוֹא לְנָכְי הָאֵל בֶּן וְלִידְחָהוּ
 וְיִדְחָהוּ בְּאֻתָּה טַעֲנָה.
 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, זֹאת אֲמַרְתָּ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן
 שְׁמֹעֲזָן שֶׁהָיוּ בְּעִיר אַחַת, וְלָקַח אֶחָד מֵהֶם שְׁדָּה מִחֲבִירוֹ, וַיֵּצֵא
 עֲלֵיהֶם שֹׁטֵר חוֹב שְׂכִתוֹב בּוֹ שֶׁשְׁמֹעֲזָן בֶּן יוֹסֵף לֹוֶה כֶּסֶף מִפְּלוֹנִי,
 וְאֵין יָדוּעַ מִי מִבְּנֵי שְׂנִיָּה הוּא הַלֹּוֶה, וְכֹל אֶחָד מֵהֶם טוֹעֵן שֶׁלֹּא
 הוּא הַלֹּוֶה אֲלָא חֲבִירוֹ, כֵּלָּל חוֹב גִּבְּרָה אֶת הַקֶּרֶק מִפְּנֵי, מִשּׁוּם
 דְּאָמַר לִיהֵא הַבַּעַל חוֹב, מִמָּה נִפְשָׁךְ אֲנִי נוֹטֵלָה, אִי בְּדִידָךְ
 מִסְּקִינָא – אִם אוֹתָךְ אֲנִי תוֹבֵעַ, מִנְּתָא דִּידָךְ קָא שְׁקִינָא –
 הֲרִינִי לֹוֶק אֶת הַקֶּרֶק מִשּׁוּם שֶׁהִיא עֲתָה שְׁלֹךְ, וְאִי בְּחִבְרָךְ
 מִסְּקִינָא – וְאִם אֶת חֲבִירָךְ אֲנִי תוֹבֵעַ, הֲרִינִי נוֹטֵלָה מִשּׁוּם
 דְּמִשְׁתַּעְבְּדָא לִי מִקְּמִי דִּידָךְ – לִפְנֵי שְׁקִינָא אוֹתָהּ מִיָּדוּ. וּמֵעֲתָה
 יֵשׁ לֹוֶמֶר שֶׁמְדוּבֵר בְּמַת הָאֵל קוּדֵם שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִם כֵּן חֹל הַחַיִּיב
 רַק עַל הַבְּנִים. אֲלָא שֶׁאֲחִים שֶׁחֲלָקוּ נַחֲשִׁים כְּלָקוּחוֹת זֶה מִזֶּה,
 וְכֹל אֶחָד מֵהֶם קוֹנֵה מֵאֲחִיו אֶת חֲלָקוֹ בִּירוּשָׁה, וְכִמוֹ כֵּן חוֹב פְּדִין
 הֵבֵן נִגְבָּה אִף מִלְּקוּחוֹת. לִפְיָךְ נוֹטֵל הַכֹּהֵן מִכֹּל אֶחָד מֵהַבְּנִים
 שְׁנֵים וְחָצִי סְלָעִים בְּטַעֲנַת מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם אֵתָה הַבְּכוֹר הֵינָךְ חַיִּיב
 בְּפִדְיוֹן, וְאִם אֲחִיךָ הוּא הַבְּכוֹר הֵרִי חֶלֶק זֶה שְׁקִינָא מֵאַחֲרֵךְ בְּשַׁעַת
 הַחֲלוקָה כִּבְר הַשְׁתַּעֲבַד לִי בְּחוּבִי.
 רַבָּא מְקַשֶּׁה עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי יְרֵמְיָה: אָמַר רַבָּא, מְבַדֵּי נִכְסֵיהִי
 דְּבֵר אֲנִישׁ אֲנִינוּ עֲרֵבִין בֵּיהּ – הֵרִי נִכְסֵיוֹ שֶׁל אָדָם מְשׁוֹעֲבָדִים
 לְחוּבֵי מִשּׁוּם שֶׁהֵם נַחֲשִׁים כְּעֲרֵבִים לוֹ, וְהִלְכָה בִּידְיוֹ שֶׁאֵין
 נִפְרָעִים מֵהַעֲרֵב תְּחִילָה, וְכִשֶּׁם שֶׁאֵין הַכֹּהֵן גִּבְרָה מֵהַבְּכוֹר עֲצֻמוֹ
 מִשּׁוּם שֶׁאֵין יָדוּעַ מִי הוּא, אִף אֲנִי יוֹכֵל לְגַבּוֹתוֹ מִנְּכֵסִי
 הַמְשׁוֹעֲבָדִים מִמֶּנּוּ לֵאחֲרָיו. וְהַמֶּשֶׁךְ הַסּוּגִיָּה בּוֹלָה הוּא בְּלִישְׁנָא
 קָמָא שְׁהוּבָא לְעִיל. שְׁבַתְחִילָה הַעֲמִיד רַבָּא אֶת דְּבַרִּי הַמְּשַׁנָּה
 בְּאוֹפֶן שְׁמַת הָאֵל לֵאחֲרֵי שְׁלֹשִׁים וְהִיא בִּירוּשָׁה רַק שִׁיעוֹר חֲמֵשׁ
 סְלָעִים, וְנִחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי מֵאִיר הָאֵם חֲלָה הַמְצוּה עַל חָצִי
 חֲמֵשׁ בְּלִבֵּד. וְדַחְתָּה הַגִּמְרָא פִּירוּשׁ זֶה, וְהִסִּיקָה שֶׁנִּחְלָקוּ רַבִּי
 מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה בִּידְיוֹנָהֶם שֶׁל רַב אֲסִי וְרַב פַּפָּא.

משנה

הַמְּשַׁנָּה דְּנָה בְּכִמָּה אוֹפְנִים שֶׁל סֶפֶק בְּכוֹר: א. שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל
 אָדָם אֶחָד שְׁלֹא בְּבָרִי – שְׁעִידִין לֹא יָלְדוּ מֵעוֹלָם, וְיָלְדוּ שְׁנֵי
 זָכָרִים בְּמַחְבּוֹב וְהִתְעַרְבוּ זֶה עִם זֶה, וְאֵין יָדוּעַ מִי הוּא בְּנֵה שֶׁל זֶה
 וּמִי שֶׁל זֶה, נוֹתֵן אֲבִיהֶם עֶשֶׂר סְלָעִים לְכֹהֵן, שֶׁהֵרִי כֹל אֶחָד
 מֵהֶם הוּא בְּכוֹר לֵאמֹו. וְאִם מָת אֶחָד מֵהֶם בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם,
 וְכִבֵּר נָתַן הָאֵל אֶת דְּמֵי פְדִיוֹנָם לִכְהֵן, אִם לְכֹהֵן אֶחָד נָתַן אֶת
 כֹּל הַדְּמִים יִחְזִיר לוֹ הַכֹּהֵן חֲמֵשׁ סְלָעִים, שֶׁכֵּן לֹא הִתְחַיֵּב הָאֵל
 בְּפִדְיוֹנוֹ שֶׁל זֶה שְׁמַת. וְאִם לְשְׁנֵי בְּתָנִים נָתַן, חֲמֵשֶׁה סְלָעִים לֹוֶה
 וְחֲמֵשֶׁה לֹוֶה, אֲנִינוּ יוֹכֵל לְהוֹצִיא אוֹתָם מִיָּדָם, שֶׁכֵּן יוֹכֵל כֹּל אֶחָד
 לְדַחֲוֹת אֶת הָאֵל וְלֹוֶמֶר לוֹ שֶׁחֲמֵשֶׁה הַסְּלָעִים שְׁקִיבֵל הֵם דְּמֵי הֵבֵן
 הַחִי, וְדְמֵי הַבְּכוֹר הַמֵּת נִתְּנוּ לְחֲבִירוֹ, וּמֵאַחֵר שֶׁהַכֹּהֵן מוֹחֶזֶק
 בְּמִמּוֹן, הַמְּרִיצָא מִחֲבִירוֹ עָלָיו הִרְאִיה.

לֹא בְּכַתוּבָה בְּשִׁמְרָה דְּמֵיָא, אֲלָא הִיא כְּמִלּוּה עַל פֶּה. וְכֵן צָרִיךְ
 לֹוֶמֶר דְּבִנְיָ עֲלִמָא אֵית לָהּ דְּרַב פַּפָּא. דְּאָמַר רַב פַּפָּא, מִלּוּה
 עַל פֶּה גִבְרָה מִן הַיְרוּשָׁה שֶׁל הַלֹּוֶה, וְאֲנִינוּ גִבְרָה מִן הַלְּקוּחוֹת
 שֶׁלֹו. נִמְצָא שֶׁאִם יֵשׁ בִּירוּשָׁה שְׁחִילּוּקָה רַק חֲמֵשֶׁה סְלָעִים בְּלִבֵּד,
 רַק עַל שְׁנֵים וְחָצִי סְלָעִים יֵשׁ לָהֶם דִּין יוֹרְשִׁים, וְרַק הֵם
 מִשְׁתַּעֲבָדִים לְכֹהֵן. וְהָכָא בְּמִיעוּט 'חֲמֵשׁ' וְלֹא בְּחָצִי חֲמֵשׁ
 קְמִיפְלָגִי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. דְּרָבִי מֵאִיר סָבֵר שֶׁמְצוּת פְּדִין
 הֵבֵן אֵינָה חֲלָה אֲלָא עַל חֲמֵשׁ סְלָעִים, וְלֹא עַל חָצִי מִחֲמֵשׁ,
 וּמֵאַחֵר שֶׁרַק שְׁנֵים וְחָצִי סְלָעִים מִשְׁתַּעֲבָדִים נִפְקַע הַחַיִּיב לְגִמְרֵי.
 וְאִילוּ רַבִּי יְהוּדָה סָבֵר, שֶׁהַמְצוּה חֲלָה עַל חֲמֵשׁ סְלָעִים וְאִפְּלוּ
 עַל חָצִי מִחֲמֵשׁ, וְלִפְיָךְ גִּבְרָה הַכֹּהֵן חָצִי מֵהַיְרוּשָׁה שִׁישׁ לָהֶם בַּה
 דִּין יוֹרְשִׁים, שֶׁכֵּן מִלּוּה עַל פֶּה גִבְרָה מִן הַיְרוּשָׁה.
 הַגִּמְרָא מְקַשֶּׁה עַל בִּיאור זֶה בְּדַבְרֵי הַמְּשַׁנָּה: אִי הָכֵן, אִיךְ שִׁנְיָ
 'רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר נִתְחַיֵּבוּ נָכְסִים', שֶׁשְׁמִעַם מִכָּךְ שִׁיעוֹר טַעֲנָתוֹ
 שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הִיא שְׁחִילּוּבָה שִׁיעוֹר עַל הַנְּכִסִּים, הֲלֹא גַם רַבִּי מֵאִיר
 מוֹדֵה בְּדַבְרֵי זֶה, אֲלָא שֶׁסּוּבֵר שֶׁנִּפְקַע הַשִּׁיעוֹר לְאַחֵר הַחֲלוקָה
 מִשּׁוּם 'חֲמֵשׁ' וְלֹא חָצִי חֲמֵשׁ. וְאִם כֵּן 'נִתְחַיֵּבוּ נָכְסִים' וְאִם כֵּן
 חַיִּיבִים' מִיָּעִי לִיהֵא לְרַבִּי יְהוּדָה לֹוֶמֶר, וְאִפְּלוּ שֶׁאֵין הַחוֹב עוֹמֵד
 אֲלָא עַל חָצִי מֵהַחֲמֵשׁ, שֶׁכֵּן לֹא בֹא אֲלָא לְהוֹצִיא מִדְּבַרִּי רַבִּי
 מֵאִיר בְּפִרְטָה זֶה.
 הַגִּמְרָא מְקַשֶּׁה קוּשִׁיא נֹסֶפֶת עַל דְּבַרִּי רַבָּא: וְעוֹד הֲלֹא תִּנְיָא,
 רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאֲחִין שֶׁסֶּפֶק מִי מֵהֶם הַבְּכוֹר שֶׁחָלְקוּ יְרוּשָׁה
 אֲבִיהֶם, אִם יֵשׁ בִּירוּשָׁה עֶשְׂרֶה זֹו שֶׁהֵם שְׁנֵים וְחָצִי סְלָעִים לָזֶה,
 וְעֶשְׂרֶה זֹו לָזֶה, חַיִּיבִין הֵם בְּנִתְנִית חֲמֵשֶׁה סְלָעִים. וְאִם לֹא הִרִי
 הֵם פְּטוּרִין. וְדָנָה הַגִּמְרָא: מֵאִיר הִיא כּוֹוֹנֵת רַבִּי יְהוּדָה בְּאוֹמְרוֹ
 'עֶשְׂרֶה זֹו לָזֶה וְעֶשְׂרֶה זֹו לָזֶה', אֵילִימָא שְׁבִין בְּחָצִי בִּירוּשָׁה
 וּבִין הַלְּקוּחוֹת יָחִיד יֵשׁ עֶשְׂרֶה זֹו, וְיֵשׁ לָהֶם דִּין יוֹרְשִׁים רַק עַל
 עֶשְׂרֶה זֹו שֶׁהֵם שְׁנֵים וְחָצִי סְלָעִים, וְסוּבֵר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁהַמְצוּה
 חֲלָה עַל חֲמֵשׁ וְאִפְּלוּ חָצִי חֲמֵשׁ, אִי הָכֵן מֵאִיר אִירָא – מִדּוּעַ
 נִקַּט רַבִּי יְהוּדָה עֶשְׂרֶה לֹוֶה וְעֶשְׂרֶה לֹוֶה, וְהִרִי אִפְּלוּ אִם יֵשׁ לְכֹל
 אֶחָד בְּבָרִי וְאִם כֵּן פְּחוֹת] מֵעֶשְׂרֶה נָכְי יֵשׁ לְחִיבָם. אֵלֶּה פְּשִׁיטָא
 שְׁכּוֹוֹנֵת רַבִּי יְהוּדָה הִיא לִירוּשָׁה שִׁישׁ בַּה עֶשְׂרֶה זֹו בְּחָצִי שִׁישׁ
 לִי דִין בִּירוּשָׁה לָזֶה, וְעֶשְׂרֶה זֹו בְּחָצִי שִׁישׁ לוֹ דִּין בִּירוּשָׁה לָזֶה,
 וְנִמְצָא שֶׁנוֹטֵל הַכֹּהֵן מִשְׁנֵיהֶם יָחִיד עֶשְׂרִים זֹו שֶׁהֵם חֲמֵשֶׁה
 סְלָעִים. אֵלֶּימָא רַק עַל חֲמֵשׁ סְלָעִים וְלֹא עַל חָצִי מִחֲמֵשׁ סְלָעִים
 סָבִירָא לִיהֵא לְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁחֲלָה מְצוּת פְּדִין, וְלֹא כְּדַבְרֵי רַבָּא
 שֶׁהִיא חֲלָה גַם עַל חָצִי חֲמֵשׁ.
 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת בַּה וּמִפְרֶשֶׁת אֶת מִשְׁנֵתוֹ בְּאוֹפֶן אַחֵר: אֵלֶּה,
 דְּבִנְיָ עֲלִמָא סוּבְרִים שֶׁהַמְצוּה חֲלָה רַק עַל חֲמֵשׁ וְלֹא עַל חָצִי
 חֲמֵשׁ, וְהָכָא בְּדִינִים דְּרַב אֲסִי וְרַב פַּפָּא קְמִיפְלָגִי רַבִּי מֵאִיר
 וְרַבִּי יְהוּדָה. וּמְדוּבֵר בְּאוֹפֶן שְׁמַת הָאֵל לֵאחֲרֵי שְׁלֹשִׁים יוֹם יֵשׁ
 בִּירוּשָׁה רַק חֲמֵשׁ סְלָעִים. רַבִּי מֵאִיר סוּבֵר כְּרַב אֲסִי, שֶׁאֲחִים
 שֶׁחֲלָקוּ הֵם מִחֲצֵה יוֹרְשִׁים וּמִחֲצֵה לְקוּחוֹת, וְכֵן מִלּוּה עַל פֶּה נִגְבָּה
 רַק מִיּוֹרְשִׁים וְלֹא מִלְּקוּחוֹת, כְּרַב פַּפָּא. וּמֵאַחֵר שֶׁאֵין שִׁיעוֹר
 אֲלָא עַל חָצִי הַיְרוּשָׁה שִׁישׁ בַּה רַק שְׁנֵים וְחָצִי סְלָעִים, הִרִי הֵם
 פְּטוּרִים מִשּׁוּם חֲמֵשׁ וְלֹא חָצִי חֲמֵשׁ. וְאִילוּ רַבִּי יְהוּדָה חוֹלֵק עַל
 רַב פַּפָּא, וְסוּבֵר שֶׁמִּלּוּה עַל פֶּה נִגְבִּיתָ גַם מִלְּקוּחוֹת, אוֹ שֶׁהוּא
 חוֹלֵק עַל רַב אֲסִי וְסוּבֵר שֶׁאֲחִים שֶׁחֲלָקוּ יוֹרְשִׁים הֵם, וְנִמְצָא
 שֶׁמִּשְׁתַּעֲבָדֵת כֹּל הַיְרוּשָׁה לְפִדְיוֹן הֵבֵן, וְחֲלָה הַמְצוּה עַל חֲמֵשֶׁה
 הַסְּלָעִים שְׁלָמִים.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֶת הַמְּשַׁא וּמֵתָן שְׁהוּבָא לְעִיל בְּאוֹפֶן אַחֵר:
 וְאִיכָא דְּמִתְּנִי לִיהֵא לְכֹל נִידוֹן זֶה אִסְפִּימָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר
 נִתְחַיֵּבוּ הַנְּכִסִּים. דְּמִית הָאֵל אִימָת וְאִימָת – מִתִּי מֵתָ, אֵילִימָא

מִשְׁתַּנִּינוּ עוֹסֶקֶת בְּכָא בְּהַרְשָׁאָה, שְׁכַתְּבוּ כָל אֶחָד מֵהָאֲבוֹת
לְחִבְרִי, שֶׁאִם הַבְּכוֹר הֵמֶת הוּא בְּנוֹ הָרִי הוּא מֵרְשָׁהוּ לְתַבּוּעַ
מֵהַכֶּהֱן אֶת חֲמִשָּׁת סֻלְעֵי הַמַּצִּיּוֹת בִּידוֹ שֶׁלָּא כִּדִּין, וְבֵּא הַשְּׁנִי
לְכֹחַ וְאוֹמֵר לוֹ, מִמָּה נִפְשָׁךְ עָלֶיךָ לְהַחְזִיר לִי סֻלְעִים אֵלּוּ, אִם בְּנִי
הוּא הֵמֶת הָרִי הֵם שְׁלִי, וְאִם הֵמֶת הוּא בְּנוֹ שֶׁל חֲבֵרִי הָרִי הִרְשָׁה
אוֹתִי לְתַבּוּעַ מִיֶּדֶךְ אֶת סֻלְעֵי.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָאֲמִירִי נִתְּרָדָעִי, לֹא כְּתִיבִין אֲדִרְכָּתָא
(הִרְשָׁאָה) אֲמִיטְלִילִי, שְׁמָא אֵין לוֹ לְתַבּוּעַ כְּלוֹם אֶצֶל הַנִּתְּבָע,
וְחִתִּימַת הָעֵדִים עַל הִרְשָׁאָה זֶה נִרְאִית כַּעֲדוֹת שֶׁקֶר, וְאִם כֵּן אֵין
מוֹעִילָה הִרְשָׁאָה עַל חֲמִשָּׁה סֻלְעִים שְׁבִדִּי הַכֶּהֱן שֶׁהֵם מִטְּלָטְלִין.
מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הִנֵּי מִלִּי שְׁאֵין כּוֹתֵבִים הִרְשָׁאָה עַל מִטְּלָטְלִין,
רַק הֵיכָא דְּכִפְרִיָּה - בְּמָקוֹם שֶׁהִנִּתְבַּע כּוֹפֵר בְּחוּבּוֹ, אֲכָל הֵיכָא
דְּלֹא כִפְרִיָּה, כְּתִיבִין הִרְשָׁאָה גַּם עַל מִטְּלָטְלִין, שֶׁכֵּן בְּאוֹפֶן זֶה
אֵין הַדְּבַר נִרְאֶה כְּשֶׁקֶר. לְפִיכָךְ יִכּוּלִים שְׁנֵי הָאֲבוֹת לְכַתּוּב
הִרְשָׁאָה זֶה לְזוֹ.
שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה: שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁלָּא בִּיכְרוּ וַיִּלְדוּ זָכָר
וְנִקְבָּה, הָאֲבוֹת פְּטוּרִים וְהֵבֵן חַיִּיב לַפְּדוֹת אֶת עַצְמוֹ, וְאִם יִלְדוּ
שְׁתֵּי נִקְבוֹת חֹזֵר אוֹ שְׁתֵּי נִקְבוֹת וּשְׁנֵי זָכָרִים, אֵין כָּאֵין לְבָתֵּן
כְּלוֹם. הַגִּמְרָא מְבִיאָה אֹפֶן נֹסֵף שֶׁל סֶפֶק בְּכוֹר: תָּנָא (וְשֵׁנָה) רַב
הוֹנָא בְּרִיתָא, שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁל שְׁנֵי אֲנָשִׁים שְׁעִדִּין לֹא בִּיכְרוּ, וַיִּלְדוּ
שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָּה וְהִתְעַרְבוּ הוֹלְדוֹת זֶה בָּזֶה, אֵין כָּאֵין לְבָתֵּן
כְּלוֹם, וְאֵף לְאַחַר שִׁיגְדִילוּ הַזָּכָרִים אֵינֶם חַיִּיבִים לַפְּדוֹת אֶת
עַצְמָם, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ אֵלָּא סֶפֶק בְּכוֹר.
הַגִּמְרָא מְבִאֵר לָמָּה לֹא הוֹזָכַר בַּמִּשְׁנָתָנוּ אֹפֶן זֶה: וְטַעְמָהּ שֶׁל
תָּנָא דִּידֵין (וְ-תָנָא מִשְׁנָתָנוּ) שֶׁלָּא הוֹזְכִיר דִּין זֶה, הוּא מִכֵּיּוֹן דְּרַק
בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים הוּא דְּמִשְׁכַּחַת לָהּ שִׁפְטָרוֹ שְׁנִידָם, אֲבָל כָּאִישׁ
אַחֵר וְשְׁתֵּי נָשִׁים, לֹא מִשְׁכַּחַת לָהּ שֶׁאִם יִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים וְנִקְבָה
לֹא יִקְבַּל הַכֶּהֱן כְּלוֹם, שֶׁהִי אֶחָד הַזָּכָרִים הוּא בּוֹדָא בְּכוֹר.
לְפִיכָךְ לֹא מִתְּנִי לִיהִי הַתְּנָא דִּין זֶה.

מִשְׁנָה
מֵת הֵבֵן הַבְּכוֹר כְּתוּף שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדוֹתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁכֶּבֶר
נָתַן הָאֵב לְבָתֵּן חֲמִשָּׁה סֻלְעִים עֲבוּר פְּדִיּוֹנוֹ, וְיִחְזִיר לוֹ הַכֶּהֱן
אוֹתָם, שֶׁכֵּן הִתְבַּרֵּר שְׁהוּא נָפֶל. וְאִם מֵת רַק לְאַחַר שֶׁמָּלֵא
שְׁלֹשִׁים יוֹם לִלְדוֹתוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נָתַן הָאֵב אֶת דְּמֵי
פְּדִיּוֹנוֹ לְכֹחַ, יִתֵּן אוֹתָם לְאַחַר מִיתַת הַבְּכוֹר. מֵת הַבְּכוֹר כְּיוֹם
שְׁלֹשִׁים לִלְדוֹתוֹ, דִּינוֹ כְּמֵת כְּיוֹם שְׁלֹשִׁים, וְחַיִּיב הַכֶּהֱן לְהַחְזִיר.
כֵּן הִיא דַּעַת חֲכָמִים. אֲבָל רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרָא, אִם כֶּבֶר נָתַן הָאֵב
לְכֹחַ אֶת דְּמֵי הַפְּדִיּוֹן לֹא יִמּוּל אוֹתָם חֹזְרָה, וְאוֹלָם אִם עֲדִין
לֹא נָתַן לוֹ, לֹא יִתֵּן. וּבִגְמָרָא בְּסִמּוּךְ תְּבוּאָה מִחֻלּוֹקֶת זֶה.
גְּמָרָא
הַגִּמְרָא מְבִאֵר אֶת סְבוּרֵיתָהֶם שֶׁל חֲכָמִים וְרַבִּי עֲקִיבָא: מֵאִי
מַעֲמִייהוּ דְּרַבְּנָן שְׁאִמְרוּ שֶׁהַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁים הוּא כִּלְפָנֵי שְׁלֹשִׁים,
מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמָר (וְ-שְׁלֹמֹדוֹ) גֹּזֵרָה שׁוּה 'חֹדֶשׁ חֹדֶשׁ' מִמְּדָרָה.
שְׁבִפְדִּין הֵבֵן נֶאֱמַר (בְּמִדְבָּר יח זט) 'וּפְדִיּוֹ מִן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה',
וּבִמְנִין הַבְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר נֶאֱמַר (שם ג ז) 'פֶּקֶד כָּל בֶּכֶר זָכָר לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל מִן חֹדֶשׁ וְיִמְעֵלָה'. וְדִרְשׁוּ בְּגִזְרָתָהּ שׁוּה, מָה הָתָם בְּמִדְבָּר
נֶאֱמַר 'מִבֶּן חֹדֶשׁ וְיִמְעֵלָה' וְלֹא נִמְנָה אֵלָּא אֵלּוּ שְׁהִיוּ בְּנֵי יוֹתֵר
מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, אָף הָאֵב בְּפִדִּיּוֹן הֵבֵן נִמֵּי (וְ-גַם) אֵין מִתְחַיֵּיב אֵלָּא
מִי שְׁהוּא בֶּן חֹדֶשׁ וְיִמְעֵלָה, כְּלוּמֵר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.
וְרַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר שֶׁהַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁים הוּא סֶפֶק, מִשּׁוּם דְּמִסְכָּפָא
לִיהִי בְּגִזְרָתָהּ שׁוּה זֶה. שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת עֵרְכֵן (וִיקְרָא כו ז) 'וְאִם

כבא בהרשאה — שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו, ובא בעל הרשאה ותובעו ממה נפשך, אם שלי מת — החזיר לי את שלי, ואם של חבירי מת — החזיר לי את שלו, שהרי יש לי הרשאה. **אדרבא** — הרשאה אמטלית. דהואל ואינן בעין — מיהו כשיקרא, שזה אין בידו משל זה כלום, וחתימי סודי אשקרא. **היבא דכפריה** — לא לה למלוה, תו לא כתב מלוה הרשאה עליהו, משום דמיהו כשיקרא. **תני רב הונא** — גבי שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא: אין כאן לכהן כלום. ואף על גב דחד הוי בכור ממה נפשך, דאם האחת ילדה שני זכרים — האחד בכור, ואם זכר ונקבה ילדה — נמצאת חבירתה יולדת זכר לבדו והוא בכור. ואפילו הכי הני אינו חייב לפדות את עצמו, דלמא ליה שמוא אין אגני בכור, אלא חבירי. **באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה** — דכיון דאיכא חד בכור וידיב חמש סלעים לכהן — להכי לא חגי ליה, דכל הך דתנא כאן "אין כאן לכהן כלום" — שוין, בין איש אחד ושתי נשים, בין בשתי נשים של שני אנשים. **משנה** מת הני בתוך שלשים — אבכורות ודאין דעלמא קאי גמי. **יחזיר** — דנפל הוה, ולא מיהוי בפדיון עד לאחר שלשים. **ביום שלפניו** — אף על פי שנתן יחזיר לו. **גמרא** מפבר — כתיב הכא (במדבר יח) "ופדיו מכן חדש חפדה", ובתיב במדבר (שם ג) "פקוד כל בכור זכר מכן חדש ומעלה". ומעלה — משמע: לאחר שלשים. **מספאא ליה** — אי גמיר ממתח. דמדיאטערין "ומעלה" בערבין — "אם מכן ששים ומעלה" וגו', וגמר במסכת ערבין (יחא). "שנה" "שנה" לגורה שוה, שכשם ששנת ששים כלמטה דיימו להחמיר — אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה, אף על גב דלחלק. ודא דהדין לענין בן חדש, דיום שלשים כלמטה אף על גב דלחלק, ולא גמיר "חדש" "חדש" ממדבר, דלא יתא נערך עד לאחר שלשים. הוה דערבין ודמדבר סיני שני כתובין בהאין **באחד ואין מדברין** — על פדיו הכי. ואי דלמא **כי אמר אין מלמדין** — שני כתובין — לעלמא, דלא משתעי מבכור ודערבין. כמו אי הוה כתב "חדש" במידי אחרינא. **אבל לגופיהו** — כגון בכורי דורות מבכורי מדבר, דאשקראוהו בבכור הוא משתעי — מלמדין. ומדמספאא לן, קאמר: אם נתן — לא יטול, ואם לא נתן — לא יתן. לענין אבילות — אם מת וולד בתוך שלשים — אין אבילות חלה על אביו, דאימר נפל הוא. **משנה** שלא נפדה — דלא עביד איניש דפריך תוך שלשים. עד שביא ראיה. **לאחר שלשים בחוקת שנפדה** — דכחן הוי מוציא מחבירו, והורע כחו. **עד שיאמר לו** — לכן, שיצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה. ובאמירה מגניא, בלא עדות גמורה. דרך חוקה דמוקדקין ליה בחוקת שנפדה — לאו זו היא חוקה מעלייתה, דרובא דאיניש לא עביד למפרע חובו מיד. והבא לא שייך לאמר "עד שביא ראיה", דהבא יכול לומר לו הכן: לכהן דעלמא יהביה אבא. **משנצטו על אביו** — מצות פרייתו של אב זה יהיה על אביו שמת. ומצות בנו עליו. **גמרא** דכילי **עלמא אי אמר ליה מעבשיו יתא בנו פדוי לאו פדיון הוה** — אלא מתנה בעלמא, דהא בתוך שלשים לא שייכא פדיה. ואי אמר בתוך שלשים: "הריך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני" ויתנהו מעות ביד כחן בעין לאחר שלשים — דהא פדוי, כמאן דיהביה להו מיליה השתא. **נתעבלי** — שאינן בעין. **אקדושי אשה** — דאי יתן לה השתא מיליה, ואמר לה "ותקדשי לאחר שלשים יום" — היא מקודשת, כדאמרין במסכת קדושין (נטא). **הא**

ארבן שמעון בן גמליאל בסוף ד"בי אליעזר דמילה". אבל הכא בפיחוק ומת — דכילי עלמא מת הוא. ומיהו, אפילו הכי איירי הכא בנפל מן הגג כי התיב — אין לחוש, דהכי גמי מסקין בסוף "אם לא הביא" רבן שמעון בן גמליאל לענין אבילות לחלק. אף על גב דבאשת כהן, דלא אפשר — מסמכין אדרבן, ושריא בלא חליצה. ואם תאמר: דהבא מקילין כל כך לענין אבילות, אפילו

הני מילי — היבא דכפריה — תימה: דלשינא קמא ב"מרובה" (בבא קמא עא) דלא מפליג בין כפריה ללא כפריה, מאי איכא למימר? וכן יש להקשות ממתניתין פרק "שבעות העדות" (שבועות לגב): גבי "איש פלוני כהן", "איש פלוני לוי", דריק, הא "מנה לפלוני ביד פלוני" — חייבין, דהא אמרת: עד שישמע מפי תובע ומשעני: בדיקא בהרשאה. ופריך: והא אמרין נדודיע כו'. הני מילי היבא דכפריה כו', ומיהו, הוה איכא לאוקומי בפקדון לשינא קמא נדודיע. דכיון שכול להקדיש בפקדון, כדמוכח בפרק "המומר את הספינה" (בבא בתרא פחא), גבי הוה דאיייתו קרי לפום תורא — הכי גמי יכול להרשות, דחד טעמא הוה, כדמוכח. ויש לתרץ הך דשמעתין (בקרקעות) ואליבא ודריב, דאית ליה לקמן בפיקין (נאא) פדיון בקרקעות כמו שפדיון במטלטלי, דאמקרקעי כתבין אדרבא. דאמטלטלי דוקא לא כתבין, דאית ברשותה אי גמי: איכא לאוקמה כרבי נתן, דמדריב נתן יכול להוציא מידו אם חבירו חייב ואין לו מה לפדות. אי גמי: איכא לאוקמה כגון שנתן אחד לחבירו במעמד שותן. ומיהו צריך עיון: דלמא היבא דאין יכול להוציא מידו בבית דין — לא תקון רבנן מעמד שלשתן, כי הכי דלא תקון מעמד שלשתן בבכורה, משום דלא ניתנה לגבות מחיים, כדפרישית ב"החובל" (בבא קמא פטא). ועוד יש לתרץ: דלמא אם שניהם צריכים לפדות ומצוים לתת לאחר — חייב להחזיר, ולא הוצרך להעמיד בבא בהרשאה אלא כדי שיוכל האחד להוציא מידו בפני עצמו. **אבל** בלא כפריה כתבין — מה שנהגים עכשיו לכתוב הרשאה אפילו כפריה: אמר רבנו נתן דהיינו טעמא דלא כתבין להנדרעי — היינו משום דמיהו כשיקרא. כדאמרין ב"מרובה" (בבא קמא עא). ובכתובות (פהא) מוכח דמיהו כשיקרא לא דיישין, וב"מרובה" ושם ד"ה אמטלטלין הארכת.

מת בנו בתוך שלשים יום כו' יחזיר לו חמש סלעים — פירש בקטנים: משום דנפל הוא. ובתנן פירש כן, דאפילו קם לן ביה דלחזיר לו חדשין — ביבן חדש" תלה דחמנו. **אבל** שלשים אף על פי שלא נתן נתן — בפסחים בסופו (קכאב) אמרין דאבי הכן מברך שמים. ויש לספק: כיון שנתן אם מברך "שהחיות", מכיון דזוכה לקיים המצוה. ואין לתמוה אהא דלא מברכין "שהחיות" על כל מילה ומילה כמו על כל פדיון הוה, דשאני מצות פדיון הכן דלא שכיחא.

מת ביום שלשים ביום שלפניו רבי עקיבא אומר: כו' — בירש "החולץ" (יבמות לגב) אמרין:

התם תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום באדם אנו נפל, דהא לא ששה — ספיקא דוי. ואיתמר: מת בתוך שלשים יום ועמדה ותתקדשה, אם אשת ישראל היא חולצת. וברוב הספרים גרסין בסוף פרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלא): "מת ביום שלשים". וכן גרסו רבתי וצחק, ורבינו הנגאל גורסין, ונראה (הגרסא) וגרסין: "תוך שלשים". דכיון דאמרין רבנן: הוה שולשין, ורבינו חננאל מושי ליה ספיקא. ופליגי רבנן ורבן שמעון בן גמליאל: מה ביום שלשים — מה לי ביום שלשים ומה לי בתוך שלשים יום, אם שאלוהו גורס: "תוך שלשים". ומיהו בהלכות גידולת כתוב דביום שלשים, אפילו פידוקות לא היו נפל לרבנן, ודוקא תוך שלשים הוא דאמרין במסכת שבת: פידוקות — דברי הכל מת הוא. משמע דגרסין: "ביום שלשים". ומפרש מת במשמע, פידוקות. וקדוש' פידוקות ביום שלשים. כיון שחי כל כך — כנפל מן הגג תוך שלשים. ועוד יש לקיים גירסא זו אם בנפל מן הגג ואכלו ארי ביום שלשים דוקא הוא. דסמכין אדרבן, ושמוא מפליג לענין אבילות דכפריה כבר קיימא. **ביום** שלפני — ואם תאמר: דבריש "החולץ" (יבמות לגב) משמע דפשיטא לן מן התורה אפילו תוך שלשים דחי הוא. דאמר: מת בתוך שלשים ועמדה ותקדשה, אם אשת כהן היא — אינה חולצת ויש לומר: דהתם בנפל מן הגג או אכלו ארי, כרבנן, דפליגי אשת כהן היא — אינה חולצת ויש לומר: דהתם בנפל מן הגג כי התיב — אין לחוש, דהכי גמי מסקין בסוף

אפילו באותו דחשבינן ודאי כר קיימא, והכא דלא אפשר, כגון באשת כהן. ובמסכת שמחות פרק רביעי (ה'ל"ב) תנן: הספקות אונגין ומתאבלין עליהן? ויש לומר: דהתם בספק בן תשע לאראש או בן שבע לאחורין. דגנאי הדבר שלא יתאבל לא זה ולא זה, והרי הוא ודאי בנו של אחד מהן.

ורידיה אויל וטרף ממשעבדי ובהני חמש בני

חורין פריק ליה לבריה — ואם תאמר: היכי טרף ממשעבדי? אין הנרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, והא איכא חמש בני חורין? ואם היה פורק בנו תחלה היה נידח. ואם תאמר: אכתי ליהדרי לקחות מהני חמש שפדה כהן בנו, דמה נפשך שיעבדום קודם ללית בנו. דאי לית בנו קדמה — אם בן היה יכול לטרון מן הלקחות לפדיון בנו, כמו לפדיון עצמו? ויש לומר: דהכא מלקחות שקנו מאביה, לפיכך אין חורין על הנכסים שקנה הוא. ועוד יש לומר: כגון שלא כתב ללקחות "דאקני", והוא קנה הנה חמש בני חרי אחרי כן. ואפילו דהכא דכתב הנה "דאקני" בעיא בפרק "מ שמת" (בבא בתרא קנ"א), אבל היכא דלא כתב ליה — קיימא לן דלא משתעבד, ואם תאמר: אי הך משעבדי בנכסים שקנה מאביו — נידח, אבל בנכסים שקנה הוא היכי משתעבדי לפדיונו? דהא אימת חל חיוב פדיון עצמו — כשהביא שתי שערות, שנשעה גדול. תו לא אשתעבד בנכסים שקנה אחרי כן, דלא כתב ליה לכת "דאקני"? וצריך לומר: דעל כרחין מיידי כשרש מאביו, מידה, לרבי יהודה נמי ויזניק דמשכחת להאוד קודם לבנו, כגון שאין לו נכסים מאביו, ומשחביא שערות קנה הני קרקעות, ומכרם לאחר לית בנו, דלפדיון בנו אויל וטרף ממשעבדי. ועוד יש לומר: דנכסים שקנה אחרי כן חל עליהו שיעבד לענין פדיון, ואף על גב דלא כתב "דאקני", דכל שעתא ושעתא רכיב עליה חיוב פדיון, וכיון דחשבינן ליה כמלוה בשטר — הוי ככילוי וכתב לאחר שקנה הקרקעות. **חמש** סלעים של בן (ב' וכו') — אשם בכסף שקלים וערכין לא איטעיר ליה לתנא למיתני. בדאשם כתיב בהדיא: "בשקל הקדש". וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוה כיון דכתיב (ויקרא כ"ז) "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש". **אמר** רבי אסי מנה של צורי — פירש

הכא נמי לא שגא. ושמא לא אמר לך: התם - בידו לקדשה מעבדיו, הכא - אין בידו לפדותו מעבדיו. ואף על גב דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמאל - הלכתא קרב באיסורי וכשמאל בדיני, הכא הלכתא פותיה דשמאל. תנן: מת בתוך שלשים יום - אף על פי שנתן לפניה יחזור לו חמש סלעים; מעמא - דמה, הא לא מת - בנו פדיו - הכא במאי עסקינן - דאיתנהו למעות. תא שמע: בחזקת שלא נפדה עד שיאמרו לו שגפדה! - התם נמי - דאיתנהו למעות בעיניהו. תני תנא קמיה דרב יהודה: הפודה את בנו בתוך שלשים יום - בנו פדיו. **אמר ליה: שמאל אמר אין בנו פדיו, ואף אמרת בנו פדיו ואף על גב דקיימא לן קרב באיסורי וכשמאל בדיני, הכא הלכתא פותיה דשמאל. "הוא לפדות ובנו לפדות - הוא קודם לבנו" וכו'. תנו רבנן: הוא לפדות ובנו לפדות - הוא קודם לבנו. רבי יהודה אומר: בנו קודמו, שמוצותו על אביו, ומצות בנו - עליו. **אמר רבי ירמיה: הכל מודים היכא דליקא אלא חמש סלעים - הוא קודם לבנו, מאי מעמא - דמצוה ידויה עדיף. כי פליגי - היכא דאיכא חמש****

משועבדות וחמש בני חורין; רבי יהודה סבר: מלוה הפתובה פתורה - בכתובה בשטר דמא, וידויה - אויל וטרף ממשעבדי, ובהני חמש בני חורין - פריק ליה לבריה. ורבנן סברי: מלוה הפתובה פתורה - לא בכתובה בשטר דמא, הלכך - מצוה ידויה עדיף. **משנה חמש סלעים של בן - במנה צורי. שלשים של עבר, חמשים של אונס ושל מפתח, ומאה של מוציא שם רע - פולם בשקל הקדש במנה צורי. וכולן נפדין בכסף ובשורה כסף, חוץ משקלים. **גמרא** מנה צורי. **אמר רבי אסי: מנה של צורי. רבי אמי אומר: דינרא ערבא. רבי חנינא אומר: איסתרא סרסאי דמזדבנא תמניא בדינרא, חמש מינייהו לפדיון הבן.****

דינרא

בקונטרס: היוצא במדינת צור. וזהו שיעור סלע של אותו מנה, דבסלע ארבעה זוזים, והזוז במשקל זהוב של משקל שני פשיטים ומחצה למשקל הברזל. ונראה שקבלה היתה בידו מרובותיו. ומשמע שרצה לומר דזה הוא דינר של כסף, ומשקלו של זהב. וכמו כן פירש בפירוש חומש בפרשת "ואלה המשפטים" גבי שלשים שקל, דהשקל משקל ארבעה זוזים שהם חצי אונקייא למשקל הישר של קלוגיא. משמע נמי שרצה לומר דינר כסף זהוב משקלו שזה, דסלע הוא ארבעה דינרים. אבל לא נראה לרבינו תם, מדקאמר דינר של זהב משקלו כשנים של כסף, כמו שאפרש בסמוך. ועוד פירש בקונטרס, דרבי חנינא דאמר: איסתרא סרסאי דמזבנא תמניא מינייהו בדינרא — היינו בדינר האמור בכל התלמוד, הוא דינר שמיני בשבדי צורי. ורבי חנינא תנא הוא ופליג דחשבינן ליה כמלוה בשטר — הוי ככילוי וכתב לאחר שקנה הקרקעות. **חמש** סלעים של בן (ב' וכו') — אשם בכסף שקלים וערכין לא איטעיר ליה לתנא למיתני. בדאשם כתיב בהדיא: "בשקל הקדש". וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוה כיון דכתיב (ויקרא כ"ז) "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש". **אמר** רבי אסי מנה של צורי — פירש

בקונטרס: היוצא במדינת צור. וזהו שיעור סלע של אותו מנה, דבסלע ארבעה זוזים, והזוז במשקל זהוב של משקל שני פשיטים ומחצה למשקל הברזל. ונראה שקבלה היתה בידו מרובותיו. ומשמע שרצה לומר דזה הוא דינר של כסף, ומשקלו של זהב. וכמו כן פירש בפירוש חומש בפרשת "ואלה המשפטים" גבי שלשים שקל, דהשקל משקל ארבעה זוזים שהם חצי אונקייא למשקל הישר של קלוגיא. משמע נמי שרצה לומר דינר כסף זהוב משקלו שזה, דסלע הוא ארבעה דינרים. אבל לא נראה לרבינו תם, מדקאמר דינר של זהב משקלו כשנים של כסף, כמו שאפרש בסמוך. ועוד פירש בקונטרס, דרבי חנינא דאמר: איסתרא סרסאי דמזבנא תמניא מינייהו בדינרא — היינו בדינר האמור בכל התלמוד, הוא דינר שמיני בשבדי צורי. ורבי חנינא תנא הוא ופליג דחשבינן ליה כמלוה בשטר — הוי ככילוי וכתב לאחר שקנה הקרקעות. **חמש** סלעים של בן (ב' וכו') — אשם בכסף שקלים וערכין לא איטעיר ליה לתנא למיתני. בדאשם כתיב בהדיא: "בשקל הקדש". וערכין נמי פשיטא דבשקל הקדש הוה כיון דכתיב (ויקרא כ"ז) "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש". **אמר** רבי אסי מנה של צורי — פירש

דינרא

דמיא והבעל חוב גובה אותו אף מקרקעות שבידי הלוקחות. 55
 ולכן את חוב הפדיון דדייה איל ופריה ממשעבדי - הולך 56
 הכהן וטורף מהקרקעות שבידי הלוקחות, שהרי כבר כבר 57
 השתעבדו הקרקעות לכהן משום שהתחייב אביו בפדיונו לפני 58
 שמכר. ובהני חמש הסלעים שהם בני חורין ועדיין הם ברשותו 59
 פריק ליה לבריה - יפדה את בנו. ועליו לעשות דווקא כסדר זה, 60
 משום שאם יפדה את עצמו בסלעים בני החורין, שוב לא יוכל 61
 הכהן לגבות את חוב פדיון בנו מהקרקעות המושעבדות, משום 62
 שקדמה מכירתם ללידת הבן ולא השתעבדו מעולם לחוב 63
 פדיונו. ורבנן סברי שמלוה חתונה לאו כביתא 64
 בשטר דמיא ואינו אלא כמלוה על פה שאינו גובה מן הלוקחות, 65
 ואף את פדיון האב אין הכהן יכול לגבות מן הלוקחות. ומאחר 66
 שאין בידו אלא חמשה סלעים בני חורין, הלכך קיום מצוה 67
 דדייה עדיף, והוא קודם למצות פדיון בנו. 68

משנה

נאמר בתורה (במדבר יח טו) 'ופדיו מן חרש תפדה בערך כסף 70
 חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא'. המעות הנקראות 71
 בתורה 'שקלים' נקראו בלשון המשנה 'סלעים', ונידון המשנה 72
 הוא לברר את ערך הכסף המופיע בתורה, שהרי הוסיפו חז"ל על 73
 השקל שהיה בימי משה וקבעו אותו לפי השקל הצורי. 74
 חמש סלעים של פדיון הבן, לאחר שהוסיפו חז"ל על המטבע של 75
 משה, ערכם נקבע כמנה צורי - לפי ערך מנה של מדינת צור, 76
 שהיה ערכו שווה לערך עשרים וחמשה סלעים. 77
 המשנה מביאה תשלומים נוספים שנקבעו לפי ערך המטבעות 78
 שבמדינת צור: שלשים שקלים של עבד - אם נגח שורו של 79
 אדם את עבדו של חבירו, חייבה התורה את בעל השור לשלם 80
 לבעל העבד סכום קבוע של שלושים שקלים. חמשים שקלים 81
 של אונם ושל מפתח נערה בתולה, שחייב ליתן לאביה קנס של 82
 חמשים שקלים. ומאה שקלים של מוציא שם רע - הנושא 83
 אשה, וטוען שלא מצא לה בתולים, אם התברר שהיו לה 84
 בתולים, וטענתו היא הוצאת שם רע, חייב לשלם לאביה קנס 85
 של מאה שקלים. כל התשלומים הללו שהוזכרו בתורה, אף אלו 86
 שלא נאמר בהם 'שקל' אלא 'כסף', כולם נקבעו בשקל הקדש, 87
 ששיעורו כשיעור סלע שהוא אחד מעשרים וחמשה כמנה צורי. 88
 ובולן נפדין - וכל הנפדים, כגון בכור אדם והקדשות, פודים 89
 אותם בין במטבעות של כסף ובין בשוה כסף - אין צורך לתת 90
 כנגדם דווקא מטבעות כסף, אלא כל דבר ששוויו כמותם. חוץ 91
 משקלים - מצות נתינת מחצית השקל בכל שנה, שאי אפשר 92
 לקיימה בנתינת שוה כסף, אלא רק במטבע של חצי שקל. 93

גמרא

שנינו במשנה שערך הכסף הנדרש לשקלים של פדיון הבן, נמדד 94
 לפי ערכו של מנה צורי, ונחלקו האמוראים האם חל שינוי בערך 95
 השקל מאז תקופת המשנה ועד לתקופתם. מבארת הגמרא: מנה 96
 צורי, מהו שווי. אמר רבי אפי, כפי שווי מנה של צורי - מדינת 97
 צור, ולדבריו אף בזמנו השיעור הוא כבזמן המשנה, והיינו כפי 98
 שווי של מנה במדינת צור. 99
 רבי אמי אמר, כדי לשער את שווי של סלע צורי בזמנינו, יש 100
 לשער לפי דינר ערבא - דינר היוצא במדינות הישמעאלים. 101
 רבי חנינא אומר, חמש סלעים שזכרו במשנה, יש לשער אותם 102
 לפי איסתרא סרסאי - סלעים מיושנים, דמיוכנא תמניא 103
 בדינר - שנמכרים שמונה מהם בדינר אחד, חמש מינייהו - 104
 חמש סלעים כאלו הוא השיעור הנדרש לפדיון הבן. 105
 106

הכא נמי בפדיון הבן לא שניא, ואפילו שכשהגיע זמן הפדיון 1
 המעות אינן ברשות הכהן מכל מקום הבן פדוי. 2
 ושמאל אמר לה, אינו דומה דין פדיון הבן בתוך שלשים לדין 3
 קידושין לאחר שלשים יום, שכן התם בקידושין פדיו של 4
 המקדש למקדשה כבר מעבשי בשעת נתינת המעות לידה, ועל 5
 כן הם חלים גם לאחר שהתעכלו המעות. אבל הכא בפדיון הבן 6
 הרי אין פדיו לפדותו מעבשי בתוך שלשים יום, ועל כן אם 7
 כלו המעות כשהגיע היום השלושים אין הבן פדוי. 8
 הגמרא מכריעה במחלוקת זו: ואף על גב דקיימא לו דכל הכא 9
 דפליגי - ואף על פי שכלל הוא בדינו בכל מקום שנחלקו רב 10
 ושמאל, הלכתא כרב באיסורי - באיסור והיתרו והלכה 11
 כשמאל בדיני ממון, מכל מקום הכא בפדיון הבן, אף שהוא 12
 חיוב מצוה שדינו כאיסור והיתר, הלכתא כוותיה דשמאל, 13
 שאם התעכלו המעות בתוך שלושים יום אין הבן פדוי. 14
 הגמרא מביאה ראייה מדברי המשנה לעיל לדברי רב: תנן 15
 במשנה לעיל (ע"א), מת הבן בתוך שלשים יום, אף על פי 16
 שכבר נתן האב חמשה סלעים לבתן קודם לכן, וחזיר לו הכהן 17
 לאב חמש סלעים. מדייקת הגמרא: משמע מלשון המשנה 18
 דמקמא שעליו להחזיר הוא רק משום דמת הבן בתוך שלשים, 19
 הא - אבל אם לא מת הבן, בנן פדוי. ומכאן שעל ידי הנתינה 20
 בתוך שלושים חל הפדיון לאחר שלשים. דוחה הגמרא: הכא 21
 במאי עסקינן דאיתנהו למעות - המשנה עוסקת באופן 22
 שהמעות ישנם ביד הכהן לאחר שלשים, ובאופן זה גם שמואל 23
 מודה שהפדיון חל לאחר שלשים, כמבואר לעיל (ע"א). 24
 הגמרא מביאה ראייה אחרת ממשנתנו לדברי רב: תא שמע, 25
 שנינו במשנתנו, 'מת האב בתוך שלשים הרי הבן בחזקת שלל 26
 נפדה, עד (שיאמרו לו) [שביא ראייה] שנפדה'. הרי שאם פדה 27
 האב בתוך שלשים הבן פדוי. דוחה הגמרא: התם נמי מדובר 28
 באופן דאיתנהו למעות בעיניהו - שהמעות בעין לאחר 29
 שלשים, שגם שמואל מודה בו שהבן פדוי. 30
 רב יהודה הכריע להלכה כדברי שמואל: תני תנא קמיה דרב 31
 יהודה - שנה אחד החכמים ברייתא לפני רב יהודה, הפודה את 32
 בנו בתוך שלשים יום בנן פדוי. אמר ליה רב יהודה, הרי 33
 שמואל אמר 'אין בנן פדוי', ואת אמרת - ואיך אתה שונה 34
 בברייתא 'בנן פדוי'. ואף על גב דקיימא לו שהלכה כרב 35
 באיסורי והלכה כשמאל בדיני ממונות, מכל מקום הכא 36
 בפדיון הבן הלכתא כותיה דשמאל. 37
 שנינו במשנה: הוא לפדות ובנן לפדות הוא קודם לבנן וכו', 38
 רבי יהודה אומר בנו קודמו, שמצותו על אביו ומצות בנו עליו. 39
 וכן שנינו בברייתא: תנו רבנן, הוא לפדות - בכור שלא נפדה 40
 על ידי אביו ומוטל עליו לפדות את עצמו, וגם את בנן הבכור 41
 מוטל עליו לפדות, פדיונו הוא - ושלן קודם לפדיון בנן. רבי 42
 יהודה אומר, חיוב פדיון בנן קודמו לפדיון עצמו, משום 43
 שמצותו של האב הבכור היתה מתחילתה מוטלת על אביו, 44
 ואילו מצות בנן מוטלת עליו. 45
 הגמרא מפרשת מחלוקת תנאים זו: אמר רבי ירמיה הכל 46
 מודים, הכא דליבא - שאין לו אלא חמש סלעים בלבד הוא 47
 קודם לבנן ופודה את עצמו. מאי מעמא, משום דקיום מצוה 48
 דדייה - ושלן עדיף וקודם למצות פדיון בנו המוטלת עליו. כי 49
 פליגי - מתי נחלקו, הכא דאיבא קרקעות בשווי חמש סלעים 50
 שהיו של אביו שנעשו משועבדות לחוב פדיונו שהתחייב בו 51
 אביו ואחר כך מכרן לאחרים, ויש לו עוד חמש סלעים בני חורין 52
 שהם עדיין שלו. רבי יהודה סבר, מלוה חתונה בתורה - חוב 53
 שהתורה מחייבת אותו כגון פדיון הבן, כבתוכה בשטר 54

וְהָלֹא סָלַע שֶׁל קֹדֶשׁ עָרָבּוּ הוּא רַק אֲרָבָעִים וּשְׁמֹנֶה פִּינְדִינִין, 54
 וּכְיוֹן שְׁנוֹתֵן אַרְבַּעִים וּתְשֻׁעָה דִּינָרִים וְעוֹד אַרְבַּעִים וּתְשֻׁעָה 55
 פִּינְדִינִים, נִמְצָא שְׁנוֹת חֲמִישִׁים שְׁקָל וּפִינְדִינִין נֹסֶף, וּפִינְדִינִין זֶה 56
 מִזֶּה מִיָּבֹל, וְהָרִי הַתּוֹרָה קִבְּעָה שִׁתָּן חֲמִישִׁים שְׁקָל, וְלֹא יוֹתֵר. 57
 וּמִבֵּאֵרֶת הַבְּרִייתָא, פִּינְדִינִין זֶה מִשְׁמַשׁ קִיָּלָבֹן וּמִתַּחֲלָק 58
 לְפִינְדִינִין. וְהֵינִי, שְׁפִינְדִינִין זֶה נִיתָן כְּתוּסַפַּת מוֹעֵטֶת לְחִשּׁוֹלָם 59
 שֶׁל כָּל שָׁנָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחְסֹר מִמֶּשְׁקָל הַמִּטְבַּע הַמְשׁוּלֵם לְפִדְיוֹן 60
 הַהֶקְדֵּשׁ, שְׁהָרִי כִשִּׁיתָן לְשׁוֹלְחָנִי הִרְבָּה מִטְבַּעוֹת קֹטְנִים וְסָלַעִים 61
 וּפִינְדִינִים כְּדִי לְקַבֵּל מִטְבַּע אַחַת שְׁשׁוּה חֲמִישִׁים שְׁקָלִים, יִצְטָרֵךְ 62
 לְהוֹסִיף פִּינְדִינִין, וּמִשְׁמַשׁ לְקִיָּלָבֹן, הֵינִי לְהַכְרִיעַ אֶת הַכֶּף לְטוֹבַת 63
 מִשְׁקָל הַמִּטְבַּע הַמְשׁוּלֵם לְהֶקְדֵּשׁ, וּבִאִילּוּ פִּינְדִינִין זֶה מִתַּחֲלָק 64
 לְפִינְדִינִין הֵינִי לְמִטְבַּעוֹת קֹטְנִים, הַנּוֹסָפוֹת לְפִדְיוֹן כָּל שָׁנָה 65
 וְשֵׁנָה. 66
 וַיֵּשׁ לְהִקְשׁוֹת עַל דְּבָרֵי רַבָּא, שֶׁמִּכָּל מָקוֹם מְבֹאֵר בְּבִרְיָתָא 67
 שֶׁעָרֵךְ הַסָּלַע הוּא אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה פִּינְדִינִים, וַיְדוּעַ שֶׁעָרָבּוּ שֶׁל 68
 כָּל דִּינָר הוּא שְׁנַיִם עָשָׂר פִּינְדִינִים, נִמְצָא שֶׁעָרֵךְ כָּל סָלַע וְשֶׁל 69
 אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה פִּינְדִינִים הוּא אַרְבַּע דִּינָרִים, וְהוּא שֶׁלֹּא כִּדְבָרֵי 70
 רַבָּא שֶׁאִמְרַן שֶׁעָרֵךְ הַסָּלַע הוּא רַק שְׁלֹשָׁה דִּינָרִים וְשִׁלִּישׁ. 71
 מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: מִזֶּה שְׁנַיִן בְּבִרְיָתָא שֶׁעָרֵךְ הַשְּׁקָל הוּא 72
 אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה פִּינְדִינִים, הוּא בְּתַר דְּאֹסִיפּוֹ עֵלְוִיָּהּ – אַחַר 73
 שֶׁהִגְדִּילוּ אֶת שִׁיעוֹר הַשְּׁקָל בְּשִׁישִׁית, וְנַעֲשֶׂה שְׁוִיוֹ שׁוֹה לְעָרֵךְ 74
 עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מַעוֹת כֶּסֶף, שֶׁהֵן אַרְבַּע דִּינָרִים, וּבְהֵם אַרְבַּעִים 75
 וּשְׁמוֹנֶה פִּינְדִינִים. 76
 וּמִבֵּיִיאָה הַגְּמָרָא מִקּוֹר שֶׁאִפְשָׁר לְהוֹסִיף עַל מִדַּת ה'שְׁקָל': דְּתַנִּי 77
 בְּבִרְיָתָא, נֹאמַר לִגְבִי מִצּוֹת נִתְּיֵנָה מִחֲצִית הַשְּׁקָל (שְׁמוֹת ל' א'), 78
 'עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל', לְמַדְנִי לְשֶׁקָל שֶׁעָרָבּוּ הוּא עֲשָׂרִים גֵּרָה, 79
 וְגֵרָה הִיא הַמִּטְבַּע הַנִּקְרָא 'מַעָה כֶּסֶף', וּמִנֵּין שְׁאֵם רִצָּה 80
 לְהוֹסִיף עַל מִשְׁקָל הַכֶּסֶף הַצָּרוּף בְּמִטְבַּע הַשְּׁקָל, יוֹסִיף – רִשְׁאִי 81
 לְהוֹסִיף, תִּלְמוֹד לֹמַר לִגְבִי שִׁיעוֹר הָעֵרֶכֶן (וִיקָרָא כו' ח) 'עֲשָׂרִים 82
 גֵּרָה יִהְיֶה הַשְּׁקָל', וּמִשְׁמַעוֹת תִּיבַת 'יִהְיֶה' שִׁיכּוּלָה לְהוֹיֵת בּוֹ 83
 הוּיָה אַחֲרָת, דְּהֵינִי שְׁנֵיתָן שְׁנֵיתָן לְשִׁיעוֹרָתָא. יָבֹל הִיִּיתִי לֹמַר כֵּשֶׁם 84
 שְׁנֵיתָן לְהוֹסִיף עַל מִשְׁקָל הַשְּׁקָל, כִּךְ אִם יִרְצֶה אִף יִפְחֹזֶת 85
 מִעֲרָכָה, תִּלְמוֹד לֹמַר לִגְבִי פִּדְיוֹן הֵבֵן (בְּמִדְבָּר יח טו) 'עֲשָׂרִים גֵּרָה 86
 הוּא' וּמִשְׁמַע שֶׁמִּשְׁקָלוֹ לְפָחוֹת כִּמְשָׁקָל עֲשָׂרִים גֵּרָה. 87
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה שְׁבוּ נַחֲלָקוֹ אֲמוּרָאִים מִזֶּה הַמִּטְבַּע הַנִּדְרָשׁ 88
 לְפִדְיוֹן הֵבֵן בְּזִמְנָם: רַב אֲשִׁי שְׁדָר לִיָּה שֶׁבֶכֶר זֹוִי – שִׁלַּח שְׁבַעֲהָ 89
 עֲשָׂרִים דִּינָרִים לְרַב אַחָא בְּרִיָּה דְּרַבִּינָא שְׁהִיָּה כְּהֵן, בְּפִינְדִינִין הֵבֵן 90
 – בַּעַד פִּדְיוֹן בְּנוֹ בְּכוֹרוֹ. וְשׁוֹב שְׁלַח לִיָּה רַב אֲשִׁי לְרַב אַחָא, 91
 וּבִיקֵשׁ מֵאֵת רַב אַחָא לְיִשְׁדָּר לִי מָר – יִשְׁלַח לִי כְּבוֹדוֹ בַּחוּזָה 92
 תִּלְתָּא וְתִיָּרְתָּא דְּאִיבָא עֵלְוִיָּהּ – שְׁלִישׁ דִּינָר שְׁהוּא יִתֵּר עַל 93
 שׁוֹי חֲמִשָּׁה סָלַעִים שֶׁל פִּדְיוֹן הֵבֵן, כִּיֹּן שֶׁסָּבַר כְּרַבָּא שֶׁעָרֵךְ סָלַע 94
 שׁוֹה לְעָרֵךְ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִים וְשִׁנִּי שְׁלִישׁ דִּינָר, וּכְיוֹן שֶׁנָּתַן שְׁבַעֲהָ 95
 עֲשָׂרִים דִּינָרִים, הָרִי צָרִיךְ לְהוֹזִיר לוֹ שְׁלִישׁ דִּינָר. 96
 שְׁלַח לִיָּה רַב אַחָא בְּרִיָּה דְּרַבִּינָא, לְרַב אֲשִׁי, אִין לָךְ בִּידִי עוֹדָף 97
 עַל שׁוֹי חֲמִשָּׁה סָלַעִים, אִלָּא אֲדַרְבָּא, לְשִׁדָּר לִי מָר תִּלְתָּא 98
 אַחֲרִינָא – עֲלִיךְ לְשַׁלּוֹחַ לִי עוֹד שְׁלֹשָׁה דִּינָרִים, כִּיֹּן דְּאֹסִיפּוֹ 99
 עֵלְוִיָּהּ – שֶׁהִגְדִּילוּ אֶת שִׁיעוֹר הַשְּׁקָל בְּשִׁישִׁית, וְעָרָבּוּ שׁוֹה 100
 לְאַרְבַּע דִּינָרִים, וְנִמְצָא שֶׁבַחֲמִשָּׁה סָלַעִים יֵשׁ עֲשָׂרִים דִּינָרִים. 101
 הַגְּמָרָא מְבִאֵרֶת שִׁישׁ הַבְּדֵל בְּכִמּוֹת שֶׁל 'שְׁקָל כֶּסֶף' בֵּין הַמְּזוּכָר 102
 בְּתוֹרָה לְמַה שֶׁמְּזוּכָר בְּנִבְיָאִים וּבְכְּתוּבִים: אֲמַר רַבִּי הִנִּינָא, כָּל 103
 לִשּׁוֹן 'שְׁקָל כֶּסֶף' הָאֲמוּר בְּתוֹרָה סָתָם, הַכּוּוֹנָה לְעָרֵךְ שֶׁל סָלַע. 104
 וְכָל לִשּׁוֹן 'שְׁקָל כֶּסֶף' דְּנִבְיָאִים – שֶׁהוּזְכַּר בְּסִפְרֵי הַנְּבִיאִים, 105
 וְכָל לִשּׁוֹן 'שְׁקָל כֶּסֶף' דְּנִבְיָאִים – שֶׁהוּזְכַּר בְּסִפְרֵי הַנְּבִיאִים, 106

רַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, שְׁוִיוֹ שֶׁל מִנְה צוּרִי בְּזִמְנָנִי, נִמְדָּד לִפִּי דִּינָרָא 1
 הַדִּירִינָא מִרִּינָא – דִּינָר זֶהָ שְׁטוּבָעָה בּוֹ דְּמִוּתוֹ שֶׁל הַדִּירִינָא 2
 קִיסָר אוֹ שֶׁל טוֹרִינָא קִיסָר, וְשִׁיפָא – שְׁנִישׁוּף מִמֶּנּוּ שֶׁם הַמֶּלֶךְ 3
 הַחֲקוֹק בּוֹ, דְּמִדְּבָנָא – שְׁהוּא נִמְכָּר בְּעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה זֹוִי – 4
 דִּינָרִי כֶּסֶף צוּרִים, וְכִדִּי לְדַעַת אֶת שְׁוִי הַסָּלַעִים הַנִּדְרָשִׁים 5
 לְפִדְיוֹן הֵבֵן, דֵּל מִיָּנִיָּה שְׁתוּתָא, הַפָּחַת שִׁישִׁית מִסְכּוֹם הַדִּינָרִים 6
 הַנִּדְרָשִׁים לְקִנִּית מִנְה צוּרִי, וְהֵנָּה – וְאִלּוּ עֲשָׂרִים הַדִּינָרִים 7
 הַנּוֹתָרִים, הֵם שְׁוִי חֲמִשָּׁה סָלַעִים הַנִּדְרָשִׁים לְפִדְיוֹן הֵבֵן. 8
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עַל חֲשׁוֹן זֶה: כִּיֹּן שֶׁהַפָּחַת שִׁישִׁית, דְּהֵינִי 9
 אַרְבַּעֲהָ דִּינָרִים וְשִׁישִׁית, הֵנִי עֲשָׂרִין וְחֵד נָבִי דְּנָקָא הָוִי – אִין 10
 כָּאֵן אִלָּא עֲשָׂרִים וְאֶחָד דִּינָרִים פָּחוֹת שִׁישִׁית [כְּלוּמַר עֲשָׂרִים 11
 דִּינָר וְעוֹד חֲמֵשׁ שִׁישִׁית דִּינָר], וְאִילוּ לְפִדְיוֹן הֵבֵן דִּי בַּחֲמִשָּׁה 12
 סָלַעִים שְׁנָקִים בְּעֲשָׂרִים דִּינָרִים. 13
 מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: אֲמַר כִּךְ צָרִיךְ לֹמַר, דֵּל שְׁתוּתָא וְזֹוֹא – 14
 הַפָּחַת שִׁישִׁית וְעוֹד דִּינָר אַחַד, וְהֵנָּה הַנּוֹתָרִים הֵם בְּשׁוֹי חֲמִשָּׁה 15
 סָלַעִים הַנִּדְרָשִׁים לְפִדְיוֹן הֵבֵן. 16
 שְׁבָה הַגְּמָרָא וְתַמְזִיחָהּ: אֲמַרִי – עֲדִין חֲחֲשׁוֹן אִינוּ מְדוּקָה, כִּיֹּן 17
 שְׁחוּץ מִזִּישִׁישִׁית [וְשְׁהוּא אַרְבַּע דִּינָרִים וְעוֹד שִׁישִׁית דִּינָר] 18
 הַפָּחַת עוֹד דִּינָר שֶׁלֶם, נִמְצָא שֶׁלֹּא נִתְּרָה אִלָּא עֲשָׂרִין נָבִי 19
 דְּנָקָא הָוִי – עֲשָׂרִים דִּינָר פָּחוֹת שִׁישִׁית, וְאִילוּ לְפִדְיוֹן הֵבֵן צָרִיךְ 20
 שִׁישִׁית הַסָּלַעִים שְׁוִים עֲשָׂרִים דִּינָרִים שְׁלֹמִים. 21
 מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: אֲמַר כִּךְ צָרִיךְ לֹמַר, דֵּל זֹוֹא – הַפָּחַת תַּחֲלִילָה 22
 דִּינָר אַחַד, וְיוֹתֵר עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעֲהָ דִּינָרִים, וְאַחֲרָ כִךְ הַפָּחַת 23
 שְׁתוּתָא – שִׁישִׁית מֵאוֹתָם עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע דִּינָרִים וְדֵהֵינִי אַרְבַּע 24
 דִּינָרִים, וְהֵנָּה הַנּוֹתָרִים הֵם מִשְׁקָל חֲמֵשׁ סָלַעִים הַנִּדְרָשִׁים 25
 לְפִדְיוֹן הֵבֵן, וְנִמְצָא דְּהָוִי לָהּ – שְׁוִיוֹ חֲמִשָּׁה סָלַעִים הוּא 26
 עֲשָׂרִין מִתְּקָל בְּמִתְּקָלִי דִּינָרָא – עֲשָׂרִים דִּינָרִים הַנִּשְׁקָלִים 27
 בְּמִשְׁקָל דִּינָר צוּרִי. דְּאֵינִי – שֶׁהֵם שׁוִים עֲשָׂרִין וְתַמְנִיָּא זֹוִי 28
 וּפְלִגִי וּפְלִגִּא דְּנָקָא – עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה וְחֲצִי דִּינָרִים עֲרַבִּים וְעוֹד 29
 חֲצִי שִׁישִׁית הַדִּינָר, דְּהֵינִי פִּינְדִינִין, וְהוּא שִׁיעוֹר חֲמִשָּׁה סָלַעִים 30
 שֶׁל פִּדְיוֹן הֵבֵן. 31
 הַגְּמָרָא מְבִרֵּרֶת כְּמַה דִּינָרִים יֵשׁ בְּכָל סָלַע שֶׁל תּוֹרָה: אֲמַר רַבָּא, 32
 סָלַעִים דְּאִוִּרִיתָא – סָלַעִים שֶׁל הַתּוֹרָה, דְּהֵינִי שְׁקָלִי הַקּוֹדֵשׁ, 33
 תִּלְתָּא וְתִיָּלְתָּא הָוִי – עָרָבּוּ שֶׁל כָּל סָלַע הוּא שְׁלֹשָׁה דִּינָרִים 34
 וְעוֹד שְׁלִישׁ דִּינָר, דְּכִתְּבִי לִגְבִי מִצּוֹת מִחֲצִית הַשְּׁקָל (שְׁמוֹת ל' א') 35
 'עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל', וּמִתַּרְנִמִּין – וְהַתְּרִגּוֹם שֶׁל 'עֲשָׂרִים גֵּרָה' 36
 הוּא 'עֲשָׂרִין מַעֲיָן', דְּהֵינִי שְׁוִיוֹ שֶׁל הַשְּׁקָל הוּא עֲשָׂרִים מַעָה, 37
 וְתַנִּיָּא בְּבִרְיָתָא, שֵׁשׁ מַעָה כֶּסֶף, הוּא שְׁוִי שֶׁל דִּינָר, אִם כֵּן 38
 נִמְצָא שֶׁבִּשְׁקָל אַחַד שְׁהוּא עֲשָׂרִים מַעָה, יֵשׁ שֶׁלֶם דִּינָרִים [וְשֶׁהֵם 39
 שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מַעוֹת], וְעוֹד שְׁלִישׁ דִּינָר [שֶׁהֵן שְׁנֵי מַעוֹת]. 40
 הַמְּקִדֵּשׁ שְׁדָּהוּ בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, וְבֵא לְפָדוּתוֹ, קִבְּעָה הַתּוֹרָה 41
 סְכּוֹם קְבוּעַ לְפִדְיוֹן הַשְּׁדָּה, חֲמִשִּׁים שְׁקָל כֶּסֶף לְכָל מִידַת שֹׁטַח שֶׁל 42
 בֵּית חוֹמֵר שְׁעוּרִים [וְהוּא שֹׁטַח שְׁבוּ זוֹרְעִים כְּמוֹת שְׁעוּרִים 43
 שְׁנִקְרָאִים חוֹמֵר], וְסָכּוֹם זֶה נִיתָן עֲבוּר כָּל שְׁנוֹת הַיּוֹבֵל, דְּהֵינִי אִם 44
 הַקְדִּישָׁה בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל הַיּוֹבֵל, וְלֹלִי שְׁהִיָּה פוּדָה אֶת 45
 הַשְּׁדָּה הִיא הִיתָה נִשְׁאֲרֶת בִּיד הַהֶקְדֵּשׁ אַרְבַּעִים וּתְשֻׁעָה שְׁנַיִם, עַד 46
 הַיּוֹבֵל הַבָּא, אוֹלָם אִם הַקְדִּישָׁה שְׁנַתִּים אוֹ שֶׁלֶם לְפָנֵי הַיּוֹבֵל, 47
 נִתָּן עֲבוּר הַזִּמְן שְׁנוֹת עַד הַיּוֹבֵל סָלַע וּפִינְדִינִין עֲבוּר כָּל שָׁנָה. 48
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל שִׁיעוּרָהּ שֶׁל רַבָּא מִמַּה שְׁנַיִן בְּתוֹרַת כְּהִנִּים 49
 (בְּחֻקוֹת פ' ה'ה) לִגְבִי הַמְּקִדֵּשׁ שְׁדָּה אַחֲזָה בְּשָׁנָה הַיּוֹבֵל. מְקַשָּׁה 50
 הַגְּמָרָא: מִיָּתִיבִי, שְׁנַיִן בְּבִרְיָתָא, אִם בֵּא לְפָדוּתָהּ בְּתַחֲלִיל 51
 הַיּוֹבֵל, נִתָּן אַרְבַּעִים וּתְשֻׁעָה סָלַעִים וָאַרְבַּעִים וּתְשֻׁעָה פִּינְדִינִים 52
 עֲבוּר אַרְבַּעִים וּתְשֻׁעָה שְׁנַיִם שְׁבִין יוֹבֵל לַיּוֹבֵל, וּמְקַשָּׁה בְּבִרְיָתָא, 53

דינרא הדרינא טרינא שיפא — פירש בקונטרס: "הדרינא" — על שם הדרינסקי קיסר, וטוריינס קיסר. "שיפא" — שם המלך. וקשה לרבינו תם: דבסמוך אמר שבקשו לגנונו משום טיבעה של ירושלים, ומטבע ירושלים אמרין ביחולא קמא? בבא קמא צובא: דוד ושלמה מצד אחד וירושלים עיר הקודש מצד אחר

ואומר רבינו תם: דהדרינא היינו עגול, כמו "הדר הדרינא" (עבודה זרה כב). "טרינא" היינו גדול, כי טריטא וחולין קבא, אף על גב ד"טרינא" בטית ו"טריטא" בתיו — אן להקפיד. ו"שיפא" — היינו שנשופה צורתה. ומיהו, פירוש הקונטרס יש ליישב, ולחלק בין בית ראשון לבית שני, כאמר במנחות. ואשכחן "הדרינא קיסר" בפרק "אין מעמידך" (עבודה זרה לבא), וכן פירש בערוך.

דמוזבנא בעשרים וחמש זוז — והכי נמי אמר בריש "הזהב" (בבא מציעא מדב) דדינר של כסף הוא אחד מעשרים וחמשה דינר של זהב, וכן מוכח בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא לזא), שכן הראשונים דינר זהב, ובפרק "כל הנשבעין" (שבועות מה: ושם) גבי "התקבלו ממך דינר זהב", ויש לתמוה: דעבשין אין זקוק של זהב שזה יתיר מעשרה זקוקים של כסף לכל דיוהת, ואין נשתנה כל כך שער הזהב והכסף, דימי הכמי הנמא היה שזה של זהב עשרים וחמש של כסף? ונראה לרבינו תם: דדינר זהב משקלו בפליים של כסף, ולא כפירוש הקונטרס ללעיל, דמשמע מותר בדרי שזה ששים, כדפירשתי לעיל. ובפרק "אלו טרפות" (חולין נהב) נמי דמשמע שהיה עובי של דינר זהב משנה מדינר של כסף, מדנקט: ואם נשתיר בו כעובי דינר של זהב — כשירה, ושעמי מניה: בפליים בשל כסף היה, ולפיכך שזה מהם עשרים וחמשה, אבל משקל ממשקל — אינו שזה אלא שנים עשר. וגם במדרש מוכיח שהסלע של זהב אינו אלא שנים עשר סלעים של כסף, דבספר שמואל (ב' כד) כתיב גבי גורן ארוונה (והיבוס) שקנאה בכסף חמשים שקלים, ובדברי הימים (א' כא) כתיב: "שקל" (כסף) (וזהב) שש מאות, ומפרש במדרש דכתיב פירושא דקרא דשמואל: "כסף שש מאות שקלים" — דהיינו חמשים שקלים של זהב. וקרא בדברי הימים הכי פירושו: "שקל" זהב ומשיש" — דהיינו שש מאות שקלים של כסף. ובפרק תרומה דבוחים (קטוב) מפרש שש מאות: "שקל מכל ששט וששט חמשים, שש בן כולם שש מאות, ולפי מה שפירש: דינר של זהב שוקל ששים כשל כסף — לפי חשבון זה דינר של זהב בעשרים וארבעה של כסף

והאי דספי הכא דינר דאמר בעשרים וחמש — אומר רבינו תם: דהאי זוז המותר להכירע הוא. תרע, מדקאמר הכא: "זל וזהב ושתותא" דהיינו חמשה זוזים, אמאי נקט כהאי גזנא? והא ליה למימר "דל חמשה", דחמשה זוזי הוא חמשה של עשרים וחמש! אלא לפי שאותו זוז היתר הוא להכירע, חשיב ליה באנפי נפשיה. והוה נמי שיעורא של הכרע מחצית השקל. למאן דאמר בשקלים שנותנים מחצית השקל חצי מעה, ומחצית השקל הוא שני דינר, והדינר שני ששט כסף — הרי עשרים וארבעה חצאי מעה. ואף על גב דאיכא למאן דאמר חתם שקלון מחצית השקל הוא מעה — מודה בהכרע דינר זהב שהוא דינר כסף, והא דאמר בסמוך גבי בית זרע וזמר שעורים בחמשים שקל כסף, שאין נותנין אלא פונדיון אחד, ואותו פונדיון קולבון לפירוטוט, דמשמע דאין ההכרע עלה יותר — לאו דוקא נקט לשון "קולבון", דאני

אלא

דינרא הדרינא — דינר זהב שטובע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר. ושיפא — שם המלך. דמוזבין בעשרים וחמשה דינר של כסף — דינר צורי. דל מיניהו שתותא — ואינך לפדיון הבן. דסבירא ליה דסלעים של בכור הם סלעים של ארבעה דינר, והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר.

עשרים וחד נבי דנקא הוו — דל שתות מעשרים וארבעה ופשו עשרים, ודל שתות ממד זוזא — פשו עשרים ואחד נבי דנקא. **אלא** דל שתותא וזוזא — ואכתי עשרים נבי דנקא הוו, דכי מדלית שתות וכי הדר מדלית חדא — פשו עשרים נבי שתות! **אלא** דל בריש זוזא — ופשו עשרים וארבעה, והדר דל שתות מעשרים וארבעה ופשו עשרים, והנך לפדיון הבן אולי. דהוה ליה עשרין מתקלי במתקלא דינרא — במשקל דינר צורי, כדפירשתי. **דינא** עשרין ותמינא ופלי ופלינא דנקא — דינרא ערביא. דינר צורי עושין השבעה — עשר בריש ערביא, והארבעה עשר עושין עשרים. דינר זהב שש צורים, דעבדי שמונה דינרים ערבים ופלא ופלא! דנקא דהוה פונדיון, דינר הוה שנים עשר פונדיון, אלא שפונדיון צורי גדולים ושל ערבים קטנים. וכיון דשבעה צורים עושין עשרה ערבים, מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיון ערבים ושביעית פונדיון, דצא וחשוב לסלע דינרים חמש פונדיון ושביעית פונדיון לכל דינר — הוה ליה שלשים וששה פונדיון טופיאנא, דאינון עשרה דינרים, ואשתכח דשבעה הוה עשרה. הלכך שבעה דינר צורים הוה עשרה, והארבעה עשר הוה עשרים, ופשו עשרה דינר צורים, ודוקא לכל דינר חמשה פונדיון ושביעית — הוה ליה שלשים ואחד פונדיון טופיאנא בעיר פורתא, וההוא פורתא לא חשיב בין פונדיון. ועשה אותן דינר — הוה שלשים ואחד פונדיון שני דינר ופלא דינר פונדיון, אישתכח דרשעה דינר צורים עושין חמשה פונדיון ופלא דנקא של ערבים. ולשון זה שפירשתי כתוב בספרים, ולא פירש לנו כי לא פירש מפי הרב הגדול כל דך מילתא דהוה ליה עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון עשרים ושמונה פונדיון ופלא דנקא, אבל מצאתיה בתשובת הגאונים. **סילעין** דאורייתא תלתא — דינר צורים הוו, ותלתא, דקון עשרין מעין. והלא סלע של קודש — המקדש שדוה בשנת היובל היה פודה בית זרע (ומרן) שעורים

בחמשים סלעים, ובתורת כהנים גבי מקדש קנה: "כערכך יקום", נותן ארבעים ותשעה סלעים וארבעה ותשעה פונדיון לארבעים ותשעה שנים של יובל. והלא סלע של קודש כו', כלומר: ולמה אמרנו ארבעים ותשעה פונדיון והלא סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיון, אישתכח דקא פריך בית זרע חומר עשרים בחמשים שקל פונדיון! **פונדיון** זה מה שיבו — והלא לא נאמר **אלא** "עשרים שקל כסף! קולבון לפירוטוט" — דהכרע הוא האי פונדיון, דמטי קולבון — מעה קטנה, לכל אחד. "לפרוטוט" משמע: לכל אחד בפני עצמו, דמטי דבאמרין בפרק ראשון (בכורות הא): ולא נמא הכתוב אלא בפרוטוט. קנתי מיהת: סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיון, והיינו ארבעה דינר צורים דהכי באמרין בקדושין (בבא: שש פונדיון, דינר, מעה — שש פונדיון, נמדי דינר שנים עשר פונדיון, וסלע ארבעים ושמונה, אלמא סלע דאורייתא ארבעה

דינרין, וקשיא לרבא ומשנן: בתר **דאויספו** עליה — על סלע דאורייתא, והויפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי, עשרים וארבעה מעין. **יחיה** — "עשרים גרה יחיה השקל", משמע: עוד יהיה אחרת. בפרשת ערכין כתיב "הוא". בסדר "זקח קרח" כתיב: "עשרים גרה הוא" — שלא יפחות. רב אחא כון היה ושלח רב איש לרב אחא. **לישאל** לי מה תילתא — שנתתי לך יותר מדאי, כרבא דאמר: תילתא שלש דירין ותילתא. מטי לחמשה סלעים חמשה עשר דינר, והתילתא דאינון שתי דינרין נבי תלתא. דמטי לטך הכל שבעה זוז ובי תילתא. **שלא** ליה רב אחא — תעלה לי מה תלתא זוזי, דהא אוסיפו עליהו ועשאוהו למדת צורי, דהוה חמש סלעים עשרים זוז. **לישרין** — מנן, דהוה עשרים וחמשה סלעים. **קינטרין** — מאה סלעים בכל שקל. דכתיב **עובר לפסח** — שבכל מקום שיש סחורים מקבלין אותו בתורת שקלים. **והאיכא דוכתא** דקרי לתקלא דיהוה **קינטרין** — שגדול ממדת קינטר, הלכך קינטרית יחייב ליה. **מפני כספה** (וזהב) של ירושלים — שהיה בלשכה, והוא של הקדש ואסור לזרים, ובשלקהוה גוים ערבוהו עם זהובים. וחיללוהו — משמע: כיון שבאו פריצים חיללוהו — נפק לחולין. **הויא רובא דעלמא** — בתמיה, דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם **הדרינא טרינא שיפא** — אלו היו ממטבעות של ירושלים, ורובן של אלו באו מירושלים.

תוספות

רש"י

1 **כסף צורי** — היבא דכתיב "שקל" — הו' סלע צורי, דהוא ארבעה דינרי, כדאוק
 2 רבי יוחנן לעיל. והיבא דלא כתיב "שקל" אלא "כסף" — הו' דינר צורי. **כסף מדינה**
 3 — שמינית של כסף צורי, דהוא "אסיתרא סטורסיתא" דאמרן לעיל. **מנעה** —
 4 שאדם טוען לחבירו: כך וכך מסרתי לך. **שבועת הדיינין** — הבאה מחמת הודאת
 5 מקצת הטענה, אינו נשבע אלא אם כן טענו
 6 שזה שתי מעות שחן שלש דינר, ואף על גב
 7 דכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף!" **שאני**
 8 **התם** — דאקשיה רחמנא לכסף בהדי
 9 "כלים", שנים כל דהו, אפילו אין שוין דינר
 10 — אף כסף שנים. ומה **כסף דבר חשוב** —
 11 ומנה כסף הו' חשוב — אף כלים דבר חשוב,
 12 ולא כל דהו ממש. **הפורץ סלע** — ממדי
 13 מעות מעשר שני, שהיו לו פרוטות ורוצה
 14 להחליפן בסלע, כסף מפני משוי הדרך.
 15 והתם מסיים פלוגתא, בית שמאי אומרים:
 16 בכל הסלע מעות כו', ומיהו שמעינן מנה
 17 דמכר המעשר בפרוטות, ובתיב: "ונתת
 18 בכסף" **הכסף כסף ריבה** — תלתא זימני
 19 כתיב התם "כסף": "ונתת בכסף", "וצרת
 20 הכסף", "ונתת בכסף", וריבה כל מילי, שזה
 21 פרוטה — והיינו נחשת. **"קדש" "קדש"**
 22 **ממעשר** — במעשר שני כתיב "קדש": "וכל
 23 מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור" וגו',
 24 ובקדש כתיב: "ואיש כי יקדש את ביתו
 25 קדש". ויצאה חנם אין כסף — ומהתם
 26 גמרינן קדושין, דאמרין: אין כסף לאדון זה,
 27 ויש כסף לאדון אחר. **קצוב** — דאיכא
 28 שלשים, חמשים, אבל בכל הנך דפרכינן —
 29 ליכא קצבה. **התוקע** — המכה את חבירו
 30 באזנו, לשון מורי בבבא קמא. וכאן
 31 שמעת: תוקע ממש, שתקע מפיו באזנו.
 32 וראה ללשון מורי בבבא קמא. וכאן
 33 שמעתי: "אל תהי בתוקע קף" — שמכין
 34 בכפם על קף חביריהם להיות ערבים
 35 בשביל אחרים. וקא משמע לן רב אשי,
 36 דלא תימא סלע צורי ליתבי ליה, דהוא
 37 ארבע זוזא, סלע מדינה דהוא פלגא
 38 דזוזא, שמינית שבסלע צורי.

זוזא

1 אלא להשוות השנים, שהיא סלע ופונדיון לארבעים שנים של יובל, שחסר מהם
 2 פונדיון אחד. ושמת כשנותן חמשים שקל בידו — או אינו נותן פונדיון, ולא שייך שם
 3 הברע, דהוי כעין מקח וממכר, ולא שייך הכרעה אלא כשמחליפין מעות לשולחני. ומה
 4 שפירש הדבר של דינר זהב כפי חשבון הכרע של חצי מנע למחצית השקל, ואף על גב
 5 דאשכחן ב"המבור הספינה" (בבא בתרא פטא.)
 6 גבי משה, דבששוקל עשר ליטרא בידה אין נותן
 7 לו כל כך הכרע כמו ששוקל כל ליטרא וליטרא
 8 בפני עצמה — אין להשוות הבשר להכרע של
 9 כסף. ומיהו, קשה מאדן השותפין שפטורין מן
 10 הקולבון לקמן בפרק בתרא (גוב), דאף על גב
 11 שאם שוקל כל אחד בפני עצמו חייב בקולבון,
 12 שני קלבוט לשני חצאי שקל, השתא שהם
 13 יחד — אין נותנין אלא קולבון אחד! ויש לחלק
 14 בהכרעות, והרב רבינו יהודה בר נתן פירש
 15 בפרק "הזהב" (בבא מציעא מדב.) שאותו דינר
 16 הוא להכרעות המטבעות ושכר בעלי המטבע,
 17 שמי שיש לו כסף כדי לעשות עשרים וחמשה
 18 דינר של כסף נותנין לבעל המטבע לטובעו, ואין
 19 מחזיר לו אלא עשרים וארבעה של כסף.
 20 **כל כסף האמור בתורה כסף צורי** — בפרק
 21 קמא קדושין (יאא.) פירש הקונטרס בשם
 22 רבותיו: דדינר הו' מטבע פחותה שבצורי,
 23 ומייתי לה התם אחא דאמר בית שמאי דאשה
 24 מתקדשת בדינר. ומפרש טעמא דבית שמאי
 25 כדרב אסי, דכל "כסף" האמור בתורה כסף
 26 צורי. ואף על גב דכתיב: "עשרים גרה השקל",
 27 ומתרגמינן: "עשרים מעין סלעא" — לא בשביל
 28 שדיתה מנע בימי משה, אלא משקל אחד היה
 29 בימי משה שהיה שוה מנע, שנעשית אחרי
 30 כן בימי אנאקלוס. ופריך: והרי טענה, דקתני
 31 שתי כסף, שחן מעות, מדקתני "שתי" ולא קתני
 32 שני! ומשני: דהתם דבעינן דבר חשוב דומא
 33 בדלים, ומנע דבר חשוב דהוא, והשתא אתי
 34 קרא לגרועי, דסגיא במנע ולא בעינן דינר. אבל
 35 לפי המסקנא דאמר: כסף קצוב — אתי דבר
 36 חשוב לאוסופי, דבעינן מנע ולא סגי בפרוטת.
 37 ורבינו שלמה יצחקי הקשה לפירוש זה: דאם
 38 כן, דכל "כסף" האמור בתורה דינר הוא — היכי
 39 אתאי הקישא ומפקא ליה: הא כי אתאי הקיש

לאשמעינן: מה "כלים" — שנים, אף "כסף" שנים הוא דאתא ונראה דלא קשה מידי, דאין הקיש למחצה. ולרב דפליג ארשמואל בפרק "שבועת הדיינין" (שבועות טז.) צריך לומר
 41 כן, דתרייהו דרשות נפקי מ"כלים" — שנים, דבר חשוב. ד"כסף" כי אתא — לכפירה הוא דאתא. ועוד הקשה, היכי אמרינן: מה "כלים" דבר חשוב, וכי מחט דבר חשוב הוא! וזה
 42 אמר התם: לכך יצאו כלים למה שחן, אלמא דלא חשיבי מחטין! והא נמי לא קשיא, דאפילו מחט יש בו חשיבות, שראוי לעשות בו מלאכה חשובה וגדולה. ועוד הקשה, דבהדיא
 43 הוה אמר רבין: כסף דבר חשוב — אף "כלים" דבר חשוב. ו"כסף" כי אתא — לכפירה הוא דאתא. וזהו דרשא הוא דאתא ונמי לא קשיא, דהיינו לשמואל, אבל לרב איתא בדיא
 44 האם דבין שנים בין דבר חשוב מ"כלים" — אף "כסף" כי אתא — לכפירה הוא דאתא. וזהו דרשא הוא דאתא. וזהו דרשא הוא דאתא ונמי לא קשיא, דהיינו לשמואל, אבל לרב איתא בדיא
 45 והא דקאמר בתר הכי: לשמואל אי כתיב "כלים" ולא כתיב "כסף", הוה אמנא: מה "כלים" שנים, אבל דבר חשוב לא בעינן — לא משום דמפקנן ממסך דבר חשוב אמר הכי,
 46 אלא משום דאי לא "כסף" — לא הוה מפקנן מ"כלים" אלא שנים, להכי כתב "כסף" — לאקשי' ל"כלים" ולהצריך בן דבר חשוב. ועוד יש לומר: דמ"כסף" דמשמע חשיבות ממון
 47 — פירוט לכל הפחות. שמצינו דבעי חשיבות בכלים לאפוקי כלי גרוע, כגון מרוקא, כדאמר בפרק "הזהב" (בבא מציעא מאא.) "במנא דכשר" — לאפוקי מרוקא. אי נמי: לאפוקי
 48 כלי שהוא פחות משהו פרוטה. והתם: דאמר: גזירת הכתוב הוא בכל כלי, אף על פי שאין בו שוה פרוטה. כמו שאומר בירושלמי דרשנו שני מחטים, מיירי בשוים שתי פרוטות.
 49 שתהא הכפירה פרוטה וההודאה פרוטה, הוה מקשינן "כסף" ל"כלים", להצריך חשיבות בכסף יותר מפרוטת. דמה כלי לאו כל דהו, אלא כלי חשוב — אף כסף לאו כל דהו,
 50 אלא כסף חשוב, והיינו מנע, שבכך יש בו חשיבות. ורש"י גריס התם: "כדדייק קרא כוונתה דשמואל, מה כסף דבר חשוב" כו'. והגיה: "אף כל דבר חשוב", לא גרס "אף כלים",
 51 משום דשמואל אית ליה יצאו כלים למה שחן, ובתנא דהק, דב"כלים" נמי בא לאפוקי מרוקא. אי נמי, שאין בכלי שוה פרוטה, דפרשית. ורש"י פירש עוד לשון אחר בקדושין:
 52 כל "כסף" האמור בתורה כסף צורי, אם פירש שקלים — הו' שקל צורי, ואם סתם — הו' מטבע הפחות שבצורי. הלכך פרוטה לא מצית אמר, לפי שהיה של נחשת, ובצורי
 53 נחשת נעשה ליכא. ובקדושין "כסף" כתיב, דהא "קידה" גמירי. וכיון דאפקיתיה מפרטתה — אלמא מידי דחשיבותא בעי לאוקמה אדינר, כדלקמן בשמעתין: והרי טענה כו'. ותימה,
 54 ונמא: נהי דמנע היה מטבע פחותה שבצורי, מיהו שותם מנא ליה: ומשני: מה "כלים" שנים כו'. ומה "כסף" דבר חשוב — אף "כלים" דבר חשוב, שהיו שתי כסף. לאפוקי
 55 ממנא דאמר התם: טענו שני מחטין — חייב בהודאה אחת מהם. לכך יצאו "כלים" למה שחן, כלומר: שיתחייב עליהן בכל שהוא, עד כאן לשון הקונטרס. וקשה לן לפירושו: דלפי
 56 שיטתו דשבוטת היה לו להגיה "אף כל" כמו שמגיה בשבועות. דהך דרשא דמה "כסף" דבר חשוב — ליתא אלא לשמואל, דרב סבירא ליה ד"כסף" כי אתא — לכפירה הוא
 57 דאתא. ועוד קשה לרבינו יצחק: כיון דמטבע פחות שבצורי היא מנע — היכי שייך למימר כלל: כיון דאפקיתיה מפרטתה אוקמיה אדינר! הוה ליה למימר מנע, שהוא מטבע
 58 פחותה שבצורי! דבשלמא למנא דאמר: כיון דאפקיתיה מפרטתה אוקמא אדינר — היינו בתר דאשכחנא דפרטתה הו' של כסף לגבי אמה העברייא, וכיון דאפקיתיה מפרטתה דהו'
 59 כסף — אוקמא אדינר, דהו' דבר חשוב. אבל השתא דסבירא לן דסתמא מנע, כמו גבי טענה — אמאי מוקמי ליה אדינר! ואין שייך לומר: כיון דאפקיתיה מפרטתה שאין בשום מקום
 60 סתמי פרוטה אלא מנע. ועוד: כי היכי דבקדושין אמר: כיון דאפקיתיה מפרטתה אוקמא אדינר — גבי טענה נמי נימא: כיון דאפקיתיה משני פרוטות אוקמא אשני זיגריס! **מה** כלים
 61 שנים כו' — בשבועות (לטב.) הקשה רש"י: מנא ליה לשמואל דרדשי: לכך יצאו "כלים" למה שחן? הא איצטריך לאשמעינן מה "כלים" שנינו: ותיקין: דלכתוב "כספים", דמשמע "שנים", ודבר
 62 חשוב, ומיהו, ותימה: דאם כן דבר חשוב מכליל: דאמאי שתי פרוטות כמו שאמר לעיל! ויש לומר: דהוה ליה למיכתב "כסף" או "חצעים", **כל** כסף קצוב האמור בתורה כסף צורי, ושל בדידים
 63 כסף צורי — תימה: דבפרק "הזהב" (בבא קמא צא.) תנן גבי התוקע לחבירו: רבי יוסי הגלילי אומר: מנע. ומסיק בגמרא דהיינו מנע צורי. ובכתובות בפרק "אף על פי" (סד, תנן): נותן להם
 כלים

ללמוד מהפסוק 'ונתן הכסף' שהפדיון אינו אלא בכסף צורי שאין
בו פרוטת נחושת. מתרצת הגמרא: כפי שאמרנו במעשר שני כך
הקדש נמי ו-גם כן, שנפדה גם במה שאינו כסף צורי, לפי שילוף
[לומד] גזרה שזה 'קדש' 'קדש' 'קדש' 'קדש' שני, שנאמר במעשר
שני (ויקרא כו ז) 'וכל מעשר הארץ מנער הארץ מפרץ העץ לה'
הוא קדש', ונאמר בהקדש (שם יד) 'ואיש כי יקדש את ביתו קדש
לה', ובכסף שמעשר שני ישנו ריבוי לשאר מיני כסף, כך הוא גם
בהקדש שאין צורך בו לכסף צורי דווקא.
מקשה הגמרא: והרי קידושי אשה, דבתיב לגבי אמה עבריה
שהביאה סימני נערות (שמות כא יא) 'ויצאה חנם אין כסף', ודרשו
(קידושין ג) מהפסוק שאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר'
והוא האב, כלומר שהאדון שקנאה לאמה אינו מקבל כסף
כשהיא יוצאת ממנו בעת שהביאה סימני נערות, אבל האב
מקבל את כסף קדושה אפילו אחר שהביאה סימני נערות. הרי
שלגבי קנין קידושין נאמר בתורה לשון 'כסף', ואף על פי כן תנן
ו-שנינו במשנה במסכת קידושין (ג) לגבי קידושי אשה בקנין
כסף, בית שמאי אומרים, שהאשה נקנית בדינר ובששה דינר.
ובית הלל אומרים, בפרוטה ובששה פרוטות. הרי שאף שנאמר
בקידושין לשון ב'כסף', אף על פי כן לדעת בית הלל ניתן לקדש
גם בפרוטת נחושת, ושלא כדברי רב אסי שאמר ש'כסף' הוא
כסף צורי בלבד, שאין בו מטבע זו. ותמזהה הגמרא: ליקמא - האם
נאמר שרב אסי דאמר ש'כסף' הוא כסף צורי, דבריו הם בדעת
בית שמאי, שאמרו שכסף קידושין הוא לפחות דינר כסף, שהוא
המטבע הקטן ביותר בכסף צורי. אולם דבר תמזהה הוא לומר כן,
שהרי ידוע שדברי בית שמאי במקום בית הלל אינם משנה (ברכות
לז).

הגמרא מבארת את דברי רב אסי באופן אחר: אלא אי איתמר
- מה שנאמר בשם רב אסי שכל לשון 'כסף' האמור בתורה
משמעו דינר צורי, הרי איתמר - על כרחך שכך נאמר בשמו,
אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף ששיעורו קצוב, האמור
בתורה, כגון שלושים שקלים שמשלם בעל שור ההורג עבד
כנעני, או חמישים שקלים שמשלם אונס או מפתה, - משתלמים
לפי ערך כסף צורי, ואילו כסף קצוב של דבריהם - תשלומי
ממון שקבעו חכמים, משתלמים בכסף מדינה, שהוא הכסף
שהיה מצוי בירושלים, וערכו שווה לשמינית דינר צורי.
מעתה מיושבת הקושיא ממה שקידושין בפרוטה, וכן אין צורך
לכל התירוצים שנאמרו על הקושיות מטענה ופדיון מעשר שני
ופדיון הקדש, משום שלא נאמר בכל אלו כסף קצוב, ולכך אין
צריך בהם כסף צורי דוקא.
הגמרא דנה מה חידש רב אסי. מקשה הגמרא: מאי קמשמע לן
- מה השמיע לנו רב אסי בדבריו אלו, שכסף הקצוב במספר
מסוים שנאמר בתורה הוא דינר צורי, והרי תנינא כבר הלכה זו
במשנתנו, ששינוי בה חמישים שקלים קצוב וכל דבריהם - תשלומי
צורי, שלשים של עבד חמישים של אונס ושל מפתה ומאה של
מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי, ולמה הוצרך רב
אסי לשוב ולהשמיענו דין שכבר הוזכר במשנה. מתרצת
הגמרא: אמנם תחילת דברי רב אסי כבר כלולים בדברי במשנה,
אולם סיום דבריו שאמר 'ושל דבריהם כסף מדינה' איצטריקא
ליה - זהו מה שהוצרך לומר, שדין זה לא התפרש במשנה.
הגמרא מבארת על מה נסובים דבריו אלו. אומרת הגמרא: היכן
מצינו כסף של דבריהם, דתנן - ששינוי במשנה בבבא קמא (ז, א)
התוקע משמיע בפיו קול תקיעה לחבירו לתוך אוון חברו, וביישו
בכך, נותן לו סלע דמי בושתו. ויחידש רב אסי, שלא תיקמא -

הגמרא מבארת מהו לשון 'כסף' האמור בתורה ובדברי חכמים:
[אמר] רב יהודה אמר רב אסי כל לשון 'כסף' האמור בתורה
משמעו כסף צורי. כאשר נאמר בתורה 'שקל כסף'
הכוונה לסלע צורי [שהוא ארבעה דינרים], וכאשר נאמר 'כסף'
סתם הכוונה לדינר צורי. ולשון 'כסף' האמור לגבי תשלומין של
דבריהם ו-דברי חכמים, משמעו כסף מדינה, שערכו הוא
שמינית מכסף צורי.
הגמרא נושאת ונותנת מדינים שונים שנאמר בהם 'כסף' ואינם
כסף צורי. מקשה הגמרא: וכי כלל - כלל הוא ש'כסף' האמור
בתורה משמעו כסף צורי, והרי מצינו לגבי מנענה, שאדם הטוען
לחבירו כך וכך הפקדתי או הלוותי לך, והודה לו חבירו במקצת
ממה שתבע ממנו, שהמודה חייב שבועה כדי לאמת את כפירתו
בשאר התביעה, ובדין זה נאמר שחייב השבועה חל רק אם יש
חשיבות בתביעה, והתורה קבעה את שיעור החשיבות בלשון
'כסף', דבתיב (שמות כב ו) 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים
לשומר', ובהמשך הפסוקים נאמר שיש בכך חייב השבועה באופן
של הודאה במקצת, ותנן ו-שינוי במשנה (שבועות לח) שבועת
הדיינים, אם הודה הנתבע בחלק מסכום התביעה, אינו מתחייב
בשבועת מודה במקצת אלא אם הפקדתי - התביעה היא לפחות
שתי מעות כסף, שהן שליש דינר, הרי שמשמעות לשון 'כסף'
אינה דינר צורי כדברי רב אסי. מתרצת הגמרא: שאני התם -
שונה היא משמעות לשון 'כסף' האמורה לגבי מודה במקצת,
שהתורה גילתה בה שאין הכוונה לכסף צורי, דבתיב בפסוק
'כסף או כלים', והקישא התורה כסף לכלים, כדי ללמד, מה
'כלים' שנים, שאפשר לחייב שבועה על כל שני כלים ואף שאין
ערכם אלא כלשהו, אף 'כסף' שנים, שגם תביעת כסף ניתן
לחייב שבועה על ערך של שתי מטבעות כסף, ולכן די בתביעת
שתי מעות כסף כדי לחייב שבועה. ועוד דורשים מן ההיקש, מה
'כסף' הוא דבר חשוב, דהיינו מעה כסף ולא פחות מכך, אף
'כלים' דבר חשוב, שאין חייב שבועה על כלים פחותים.
מקשה הגמרא: והרי פדיון מעשר שני, דבתיב בו (דברים יד כה)
'וצרת הכסף בדין', ותנן (מעשר שני פ"ב מ"ח) הפורט סלע של כסף
(במעות) [ממעות] - במטבעות נחושת של מעשר שני, ובכך
שהצטברו בידו פרוטות נחושת שחילל עליהם מעשר שני, ובא
להחליפם במטבע של כסף כדי להקל על משאו בדרכו
לירושלים, ונחלקו בית שמאי ובית הלל אם פורטן [ומחליפן]
סלע שלם או למחצית הסלע. ועל כל פנים מוכח כי אף שנאמר
בתורה שהחילול הוא ב'כסף', אף על פי כן ניתן לחלל גם על
פרוטת נחושת, ושלא כדברי רב אסי שאמר ש'כסף' הוא כסף
צורי בלבד, שאין בו מטבע זו. מתרצת הגמרא: אף על פי שבכל
התורה 'כסף' הוא כסף צורי, שונה דין מעשר שני, לפי שנאמר
בו 'כסף' 'כסף' שלש פעמים, א. 'ונתת בכסף' (דברים יב כה), ב.
'וצרת הכסף' (שם יד כה), ג. 'ונתת הכסף' (שם כו), ובכך ריפה הכתוב
שניתן לחללו על כל סוגי כסף, ואף על מטבעות של נחושת כגון
פרוטה.
מקשה הגמרא: והרי פדיון הקדש, דבתיב בו (ויקרא כו כט) 'ונתן
הכסף וקם לו', ואף על פי כן מצינו שאמר שמואל, שחפץ של
הקדש אפילו אם הוא שנה מנה, כיון שהחילול על שנה פרוטה,
מחולל - יצא החפץ מידי קדושתו ונעשה חולין. שאף שאין
בכסף הפדיון כדי שוויו של החפץ, אין דין הקדש כדין הדיט
שאם הטעו אותו במחיר המקח, המקח בטל, שאין דיני אונאה
בהקדש. הרי שאף שנאמר בפדיון הקדש לשון 'כסף', פורדהו
בפרוטת נחושת ובשויה, ושלא כדברי רב אסי, שלפי דבריו יש

אֲדָרָה הַקֶּרֶשׁ, וְכִיּוֹן שִׁיכַל לַפְרוּשׁ אֶת הִירֵיעוֹת עֲלֵיהֶם, בַּהֲכֹרֶחַ
שֶׁהִיא לַפְחוֹת בְּגוֹבַה הֶקְרֶשׁ, דִּהְיִינוּ עֶשֶׂר אֲמוֹת.
הַגִּמְרָא הִבִּינָה שְׁשִׁיעוֹר גּוֹבָה עֶשֶׂר אֲמוֹת שֶׁל מִשָּׁה רִבִּינוּ נִמְדָד
בִּאֲמוֹת שֶׁל מִשָּׁה רִבִּינוּ עֲצֻמוֹ, וְלִכּוֹן מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמֵר לִיָּה רַב
שִׁימִי בֶר חֵיָא לְרַב, אִם בֶּן שְׁגוּפָה שֶׁל מִשָּׁה רִבִּינוּ הִיא גְדוֹל פִּי
עֶשֶׂר מֵאֲמַת יָדוֹ, הִרִי שְׁעָשִׂיתוֹ וְהַחֲשַׁבְתּוֹ לְמִשָּׁה רַבִּינוּ כְּפֶעֱלָ
מוֹם, דְּתִנָּן בְּמִשְׁנַתְנוּ שֶׁאֶחָד מִמּוֹמֵי כְּהֻנִּים הוּא אִם גּוֹשֵׁף גְּדוֹל
מֵאֲבָרָיו אוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו, וְכִיּוֹן שֶׁהִיחַס הַמֵּתָאִים בִּין גּוֹף הָאָדָם
לֵאבְרָיו, הוּא שִׁיחִיה אֹרֶךְ גּוֹף כְּשֶׁלֶשׁ אֲמוֹת שְׁלֹ עֲצֻמוֹ, הִרִי
שְׁגוּפָה שֶׁל מִשָּׁה רִבִּינוּ הִיא גְדוֹל בִּיחַס לִידֵּיו, וְנִמְצָא שֶׁהוּא בַּעַל
מוֹם.
אָמֵר לִיָּה רַב לְשִׁימִי, שִׁימִי, בְּאִמָּה שֶׁל קֶרֶשׁ (קֶאֱמֵר) [קֶאֱמִינָא]
– מִה שֶׁאֲמַרְתִּי שֶׁגִּבְּהוּ שֶׁל מִשָּׁה עֶשֶׂר אֲמוֹת אִין הַכּוֹנוֹנָה לִפִּי
אִמָּה שְׁלֹ עֲצֻמוֹ, אֵלָא לִפִּי הָאִמָּה שְׁבָה מִדְּדוֹ אֶת קֶרְשִׁי הַמִּשְׁכָּן,
וְאֲמַתּוֹ שֶׁל מִשָּׁה בִּאֲמַת הִיתָה גְדוֹלָה בְּהִרְבָּה מֵאִמָּה זֶה, וְגוֹפּוֹ הִיא
מֵתָאִים לֵאמַתּוֹ בִּיחַס שֶׁל גּוֹף כָּל אָדָם לֵאבְרָיו, דִּהְיִינוּ שֶׁהִיא
אֹרֶךְ גּוֹף שֶׁל מִשָּׁה רִבִּינוּ כְּשֶׁלֶשׁ אֲמוֹת שְׁלֹ עֲצֻמוֹ.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: חוֹטְמוֹ גְּדוֹל כו', מֵאֲבָרָיו הִרִי זֶה מוֹם. הַגִּמְרָא
מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבָאֶרֶת אִיךְ מִשְׁעָרִים אֶת גּוֹדֵל הַחוֹטֵם בִּיחַס
לֵאבְרָיו: הֵנָּה, בְּאִצְבָּע קָמָנָה, וְהִינוּ שֶׁאִם חוֹטְמוֹ גְּדוֹל בִּיחַס
לִשְׂאֵר אֲבָרָיו יוֹתֵר מִדָּא, וְנוֹסֵף בּוֹ כְּשִׁיעוֹר רוּחַב אִצְבָּע קֶטְנָה,
הִרִי זֶה מוֹם.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הַצִּיִּם וְהַצִּיִּמָּע. הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא וְבָהּ מוֹם
נוֹסֵף: תֵּנָּה, אִף הַצִּיִּמָּע נִחְשָׁב מוֹם. אוֹמֶרֶת הַגִּמְרָא: לֹא הָיוּ יָדָעִי
רַבֵּנָן מֵאִי – מִהוּ הַמוֹם שֶׁל צִיִּמָּה, עַד שֶׁשְּׁמַעְנוּ לְהִהוּא מִיֵּיעָא
ו-סוֹחֵר עֲרַבִּי, דִּהְיִה קֶאֱמֵר מֵאֵן דְּבָעִי צִיִּמָּה – שֶׁהִיא מְכֻרָז מִי
רוֹצֵה לְקַנּוֹת 'צִימָח', וְאִישְׁתַּכַּח דְּרִיָּא חֲזוּיָא – וְנִמְצָא שְׁכוּנוֹתוֹ
הִיתָה לְגַדִּי שֶׁאֲזוּנֵי אֲרוֹכוֹת מֵאֵד עַד שֶׁהָן נִכְפָּפוֹת כְּלִפִּי מִטָּה,
וְלִמְדָּה מִכָּן שֶׁמוֹם הַצִּיִּמָּח אֲמִירוֹ בִּאֲדָם הוּא מִי שֶׁאֲזוּנֵי אֲרוֹכוֹת
מֵאֵד עַד שֶׁהָן כְּפוּפּוֹת כְּלִפִּי מִטָּה.
הַגִּמְרָא מְבִיאָה מִימְרוֹת שֶׁל רַב חֲסִידָא לְגַבִּי חֲסִירוֹת בִּקְרָנִי
בַּהֲמָה אִם פּוֹסְלִים לְגַבִּי מִזֹּבַח וְאִם נִחְשָׁבִים מוֹמִים גְּמוּרִים לַפְדּוֹת
מִחֲמַתָּם: אָמֵר רַב חֲסִידָא, עֲזוּ שְׂאִין לָהּ קֶרְנִים, וְרַחֵל שֵׁשׁ לָהּ
קֶרְנִים, אִף עַל פִּי שֶׁהֲרִיגִילוֹת הִיא שִׁלְעוּ יֵשׁ קֶרְנִים וְלִרְחֵל אִין
קֶרְנִים, בְּשִׁרְיִם לְהִקְרֵבָה עַל גַּבִּי מִזֹּבַח. הַגִּמְרָא מוֹכִיחָה כּוֹדְרֵי
רַב חֲסִידָא מִבְּרִייתָא: תֵּנָּה נְפִי הָבִי, יֵשׁ דְּבָרִים – חֲסִירוֹת שֶׁהָן
נִרְאִים בְּמוֹמִין וְבִאֲמַת דִּינָם שֶׁאִינָן בְּמוֹמִין, וְלִכּוֹן בַּהֲמַת קִדְשִׁים
שִׁישׁ בַּהּ חֲסִירוֹת הִלְלוּ שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶם בְּמִקְדָּשׁ, כִּי אִין
חֲסִירוֹת הִלְלוּ פּוֹסְלִים אֶת הַבַּהֲמָה לְהִקְרֵבָה, אִכְּלָה לֹא בְּמִדִּינָה
– שֶׁחֲסִירוֹת הִלְלוּ אִינָן מִתִּירִים אֶת הַבְּכוֹר לִישְׁחַט כְּבֵל מִקּוֹם,
לִפִּי שֶׁאִינָם כְּמוֹם, וְעַדִּין קְדוּשְׁתּוֹ עֲלֵיו לְהִקְרֵבָה. וְאֵלּוּ הֵן, עֲזוּ
שְׂאִין לֹא קֶרְנִים, וְרַחֵל שֵׁשׁ לֹא קֶרְנִים, וְהַצִּיִּמָּה וְהַצִּיִּמָּע
וְהַצִּיִּמָּע, הִרִי שֶׁהַחֲסִירוֹת הִלְלוּ אִינָם פּוֹסְלִים לְהִקְרֵבָה וְכּוֹדְרֵי
רַב חֲסִידָא.
אָמֵר רַב חֲסִידָא אָמֵר אֲמִירוֹ, בַּהֲמַת קִדְשִׁים שֶׁנִּמְלְוּ קֶרְנוֹתָן,
וְזִכְרוֹתָן עֲמָהּ – שֶׁאִף הָעֶצֶם הַתּוֹחֲבוֹה בְּתוֹךְ הַקֶּרְנִים נִיטְלָה
עִמָּהֶם, פְּסוּלָה הַבַּהֲמָה לְקֶרֶב, וְאִין פּוֹדִין עֲלֵיהֶם – אִין פּוֹדִין
אוֹתָהּ מִחֲמַת חֲסִרוֹן זֶה, כִּיּוֹן שֶׁאִין פּוֹדִים קֶרֶב כִּשְׁהוּא תַּמִּים,
אֵלָא רַק כִּשְׁנַפֵּל בּוֹ מוֹם, וְכֹאֵן אִין זֶה נִחְשָׁב מוֹם גְּמוּר, אֵלָא רַק
לְגַבִּי לַפְסוּל לְקֶרֶב. נִמְלְוּ הַתְּלַפִּיִּים, וְזִכְרוֹתָם עֲמָהּ – וְגַם
הָעֶצֶם שְׁבִתוֹךְ הַטְּלַפִּיִּים, שֶׁהִיא כֵּף הָרַגֵּל, נִיטְלָה עִמָּהֶם, פְּסוּלִין,
וְנִפְדִּין עֲלֵיהֶם, כִּי זֶה נִחְשָׁב מוֹם גְּמוּר.

וּמִשְׁמַע שְׁמוֹם זֶה הוּא כְּשִׁישׁ חִילּוֹק בִּין הַגְּבִינִים, אִךְ חִילּוֹק בִּין
הָעִינִים אִינוּ נִחְשָׁב מוֹם.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא: תֵּנָּה – הַתֵּנָּה שְׁשֵׁנָה אֶת מִשְׁנַתּוֹ סוֹבֵר, שְׁכָּל
זוֹנָא דְּלֹא שְׁוִי לְהִדְרִי וְגִדּוּם קֶרֶי לִיָּה – כָּל אֲבֵר שִׁישׁ בּוֹ זֹג, אִם
אִין שְׁנֵי אֲבָרֵי חֲזוּז שׁוּם, הִרִי הוּא בְּכֻלָּל 'זִגְדוּם', וְלִכּוֹן גַּם כְּשֶׁעִין
אֶחָת רִגְלִיהָ וְעֵין אֶחָת מִשְׁוֹנָה, הִרִי הוּא בְּכֻלָּל 'זִגְדוּם'.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: הַצִּיִּרָן. מְבִאֶרֶת הַגִּמְרָא: מוֹם הַצִּיִּרָן כּוֹלֵל אֶת מִי
שְׁעִינֵי תְרוּמָה – עֲגוּלוֹת, וְצִיִּרְנִיּוֹת – עֲגוּלוֹת יוֹתֵר מִתְרוּמָה,
וְמִי שְׁעִינֵי דוּמְעוֹת מַעַט, אוֹ שְׁדוּלְפּוֹת, וְהִינוּ יוֹתֵר מִדּוּמְעוֹת,
וְכֵן מוֹרְדוֹת – זֹלְלוֹת דְּמַעוֹת יוֹתֵר מִדּוּלְפּוֹת, כָּל אֵלּוּ הֵם בְּכֻלָּל
מוֹם הַצִּיִּרָן.
תֵּנָּה – שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא, תְּדִיר וְהִלּוּפִין וְהַתּוֹמִיין, נִחְשָׁבִים בַּעֲלֵי
מוֹמִים. מְבִאֶרֶת הַגִּמְרָא אֶת מִדּוֹתָם שֶׁל מוֹמִים אֵלּוּ: דְּמוֹר
עֵינָהּ – שְׁעִינֵי מִשְׁטוֹטוֹת לְכָל צֵד וְאִין חֵם מִנוּחָה. לֹאִפִּין,
דְּנִפְשִׁין וְיָפִיָּה – שֶׁהִשְׁעֵרוֹת בְּרִישֵׁי עֵינֵי אֲרוֹכִים. תּוֹמִיין, שְׁתַּמוּ
וְיָפִי – שֶׁאִין לוֹ שְׁעֵרוֹת בְּרִישֵׁי עֵינֵי.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהֵנִי – וְכִי פְסוּל 'תּוֹמִיין' שֶׁאִין לוֹ שְׁעֵרוֹת בְּרִישֵׁי
עֵינֵי, גַּבִּי מוֹמִין תֵּנּוּ לָהּ – הָאֵם נִחְשָׁב מוֹם שֶׁשְׁנָאוּ עִם שְׂאֵר
בַּעֲלֵי מוֹמִים, וְהֵתָּן בְּמִשְׁנַתּוֹ שְׁמִי שְׁנָשְׂרוּ רִישֵׁי עֵינֵי פְסוּל רַק
מִפְּנֵי מְרִאִית הָעֵין, וְמוֹכַח שֶׁאִינוּ נִחְשָׁב בַּעַל מוֹם. מִתַּרְצַת
הַגִּמְרָא: לֹא קִשְׂרָא, הָא – מִה שְׁשִׁנֵּי בְּמִשְׁנָה שֶׁאִינוּ בַּעַל מוֹם,
הִינוּ בְּאוֹפֵן דְּאִשְׁתִּיּוֹר דְּרִדּוּמִי – שֶׁנִּשְׁאָרוּ שְׂרָשֵׁי הַשְׁעֵרוֹת בְּרִישֵׁי
עֵינֵי, וְאִינוּ נִחְשָׁב בַּעַל מוֹם, אֵלָא פְסוּל מִשּׁוּם מְרִאִית הָעֵין, וְאֵילוּ
הָא – מִה שְׁשִׁנֵּי בְּבְרִייתָא שֶׁנִּחְשָׁב בַּעַל מוֹם, הִינוּ בְּאוֹפֵן דְּלֹא
אִשְׁתִּיּוֹר דְּרִדּוּמִי – שֶׁלֹּא נִשְׁאָרוּ בְּרִישֵׁי עֵינֵי אִפִּילוֹ שְׂרָשֵׁי
הַשְׁעֵרוֹת.
מִשְׁנָה
הַמִּשְׁנָה מוֹנֶה שִׁינוּיִם בְּגוֹדֵל אֲבָרֵי גּוֹף הָאָדָם, שֶׁנִּחְשָׁבִים כְּמוֹמִים
בְּכַהֲנִים: עֵינֵי גְדוֹלוֹת פְּעִינֵי שֶׁל עֵגֶל, אוֹ קָטְנוֹת פְּעִינֵי שֶׁל
אֶזְוִי, הִרִי זֶה מוֹם שְׁפּוֹסֵלוֹ לַעֲבוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁצִּרִּיךְ שִׁיחִיה שׁוֹה
בּוֹרְעוֹ שֶׁל אֲדָרָךְ.
וְכֵן כְּהֵן שְׁגוּפָה גְדוֹל מֵאֲבָרָיו אוֹ שְׁגוּפָה קָטָן מֵאֲבָרָיו, שֶׁאִין יִחַס
מֵתָאִים בִּין עֵיקֶר גּוֹף לִשְׂאֵר אֲבָרָיו, כְּגוֹן יָדָיו וְרִגְלָיו, אוֹ מִי
שְׁחוֹטְמוֹ גְדוֹל מֵאֲבָרָיו, אוֹ שְׁחוֹטְמוֹ קָטָן מֵאֲבָרָיו, שֶׁאִין גּוֹדֵל
הַחוֹטֵם מֵתָאִים בִּיחַס לִשְׂאֵר אֲבָרָיו, הִרִי הוּא פְסוּל לַעֲבוּדָה,
מִשּׁוּם שֶׁאִינוּ שׁוֹה בּוֹרְעוֹ שֶׁל אֲדָרָךְ.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה שִׁינוּיִם בְּאִזֵּי הַכְּהֵן הַפּוֹסְלִים לַעֲבוּדָה: הַצִּוּמָם
וְהַצִּוּמָּע. וּמְבִאֶרֶת הַמִּשְׁנָה: אִזֵּיהוּ צוּמָע, כָּל שְׂאִינֵי קָטְנוֹת
בְּמִיּוּחָד. וְהַצִּוּמָם, כָּל שְׂאִינֵי מְכוּצוֹת וְסִתּוּמוֹת עַד שֶׁהָן דּוּמְמוֹת
לְפָסוּל.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה שִׁינוּיִם בְּפִי הַכְּהֵן הַפּוֹסְלִים לַעֲבוּדָה: שְׁפָתוֹ
הָעֲלִיּוֹנָה עוֹדְפָתָה עַל שְׁפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, שְׁבּוּלֶת הַשֹּׁפָה הָעֲלִיּוֹנָה
בְּיוֹתֵר, אוֹ שְׁפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדְפָתָה עַל שְׁפָתוֹ הָעֲלִיּוֹנָה, הִרִי זֶה
מוֹם, וְפְסוּל לַעֲבוּדָה.
וְכֵן שְׁנָשְׂרוּ שִׁינֵי, פְּסוּל לַעֲבוּדָה, אִף שֶׁאִינוּ בַּעַל מוֹם, מִפְּנֵי
מְרִאִית הָעֵין.
גִּמְרָא
אָמֵר רַב, מִשָּׁה רִבִּינוּ, עֶשֶׂר אֲמוֹת הִיָּה גְבָהּ, שְׁנֵאֱמֵר (שְׁמוֹת מ
ט) 'וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאָהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן', מִי פִּרְשׁוּ – מִי פִּרְשׁ אֶת
יְרֵיעוֹת הָאָהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן, מִשָּׁה רַבִּינוּ פִּרְשׁוּ, כֹּאמֹר לַעֲלֵל שֵׁם
(פֶּסֶי יח) וְיָקֵם מִשָּׁה אֶת הַמִּשְׁכָּן, וְכִתִּיב (שֵׁם כו טז) 'עֶשֶׂר אֲמוֹת

מקשה הגמרא על רב פפא ממשנתו: תנן (לעיל מו), מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, הבן הראשון שיוולד לו מאשה זו, הרי הוא בכור לכהן וחייב בפדיון הבן, וכן אם נשא אשה בגיורתו, ונתנייה כשהיא מעוברת, או שהיתה שפחה ונתתה חררה מעוברת, וילדה, אותו ולד נחשב בכור לגבי חיוב פדיון הבן, וכן הדין באשה שבנה חייב בפדיון הבן, והתערב עם ולד אחר הפטור מבכורה, כגון שילדה היא – הישראלית ובהנחת יחד, ובן הכהנת פטור מפדיון, או היא ולויה, שגם בנה פטור מפדיון, או היא – אשה שעדיין לא ילדה ואשה שכבר ילדה, שבנה אינו בכור, אף שלא ידוע מי מבין הולדות בכור החייב בפדיון, ומי מהם פטור מפדיון, מכל מקום אותו אב שאשתו ילדה בן החייב בפדיון, חייב לפדות, שהרי עצם לידת הבכור מחייבת אותו בפדיון, אף אם אינו יודע מי הוא בנו. וכן מי שלא שהתה אחרי שמת בעלה או גירשה שלשה חדשים הנדרשים כדי להבחין מאיזה בעל התעברה, ונשאת, וילדה, ואין ידוע אם ולד זה הוא בן תשעה חדשים להריונה מהבעל הראשון, או אם הוא בן שבועה חדשים להריונה מהבעל האחרון, ולד זה הוא בכור לבתו וחייב בפדיון, ואינו בכור לנחלה – אינו יורש פי שנים בנכסי האב, כי אינו יודע איזה מהם הוא יורש, ובניו של כל אחד מהם דוחקין אותו, ואומרים לו אינך מירשי אבינו, אלא של הבעל האחר. מדיקת הגמרא: מכלל – משמע מהמשנה, שהיא וכהנת' או 'היא ולויה' בנם אינו בכור לכהן, משום דכהונה – וכת כהן ולויה פטורין מפדיון הבן, ויש לברר באיזה אופן עוסקת הברייתא, דאיעבר מלמא – ממני התעברה כהנת או לויה זו, אלימא דאיעבר מלמא ולויה, אי הכי – אם כן יקשה מאי איריא – מדוע נקט התנא דווקא אופן שהולד נולד מ'בהנת' ולויה, והרי אפילו אם הוא נולד מפת ישראל נמי – גם כן הוא פטור מפדיון הבן, שהרי כהנים ולויים פטורים מפדיון הבן. אלא בהכרח מדובר באופן דאיעבר מעובר כוכבים, והולדות פטורין מפדיון משום שהולכים אחר אמו, אך אם כן יקשה, שהרי רק בלויה אפשר לפרש שאם התעברה מעובר כוכבים בנה פטור מפדיון, אבל בהנת, שזינתה והתעברה מעובר כוכבים, וכי פטורה היא, והאמר רב פפא, בדיק לן רבה – ניסה רבה ובחן את סברתנו, ושאל אותנו כך, בהנת שנתעברה מעובר כוכבים, מהו, האם בנה חייב בפדיון הבן או לא, ואמינא ליה – והשבתי לו בלשון שאלה, לאו היינו – וכי אין נידון זה שזה לדבריו דרב אדא בר אבהו, דאמר, לויה שילדה, בנה פטור מחמש סלעים, ומדובר בבת לוי שהתעברה מעובר כוכבים, וכשם שכן לויה פטור כיון שהולכים אחר אמו, כך בן כהנת פטור כיון שהולכים אחר אמו. ואמר לי רבה, הכי השתא – וכי כך נראה בעיניך שיש לדמות את דין הכהנת לדין לויה, והרי בשלמא – דין זה מובן רק לגבי לויה שהתעברה מעובר כוכבים, כי גם אחר שזינתה בקדושתה קיימא – היא עומדת בקדושתה, דתניא בברייתא, לויה שנשפית בין הגוים, ומסתבר שנבעלה לגוי, או שנבעלה בעילת זנות לאדם הפסול לה, נותנין לה מן המעשר – מעשר ראשון הניתן ללויים, ואוכלת, ומוכח שלא נפסלה מקדושת לוייה, ולכן גם הבן שנולד לה פטור מפדיון הבן. אלא – אבל לגבי בהנת אי אפשר לומר כן, שהרי ביון דאי בעל לא – שאם בעל אותה אדם האסור לה, הוויא זרה – היא נחשבת זרה, כי ביאת איסור פוסלתה לכהונה, ואף אם נתנא לכהן פטולה מלאכול תרומה, אם כן אף בנה הנולד לה מעובר כוכבים אינו נפטר מפדיון הבן. מסיימת הגמרא את קושייתה, ומבארת מדוע היא קשה רק

נחשב בכור לנחלה: תא שמע, שינו בברייתא, היו לו בנים בקיוותו עובד כוכבים, ונתנייה, יש לו בכור לנחלה – בנו הראשון שלאחר גירותו יורש פי שנים, ומוכח מהברייתא שגר נחשב לענין זה כקטן שנולד, ובנו הראשון בגירותו נחשב בכור לנחלה. דוחה הגמרא: אמר רבינא, ואיתימא – ויש אומרים שאמר כן רב אחא, תא – ברייתא זו, ודא' בשיטת רבי יוסי הגלילי הוא, דאמר במשנתנו, שיש לדרוש מהפטוק 'פטור רחם מ'ישראל' שאין חיוב פדיון הבן חל עד שיוולדו לו בנים שיפטור רחם מ'ישראל, ולכן הבן הראשון שנולד לאשה לאחר שהתגיירה חייב בפדיון, ויליף איהו מ'נה דידה – ולמד רבי יוסי הגלילי את דין בכור של האב מדין בכור של האם, וכשם שלגבי פדיון הבן שהוא תלוי באם, בנה הראשון בגירותה נחשב כפטור רחם, כך לגבי ירושת האב, בנו הראשון שנולד בגירותו נחשב כ'ראשית אונן', לירש חלק כפול בנחלת האב. במשנה לעיל (ג) התבאר שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, והגמרא דנה עתה ברין לויה או כהנת שילדה, האם בנה הבכור חייב בפדיון הבן: אמר רב אדא בר אבהו, לויה שילדה בן בכור, בנה פטור מחיוב נתינת חמש סלעים לכהן לפדיון הבן. הגמרא מבררת באיזה אופן מדובר: דאיעבר מלמא – ממני התעברה לויה זו, אלימא – אם תאמר דאיעבר מלמא ו-או מלוי, אם כן קשה, מאי איריא – מדוע נקט רב אדא בר אבהו דווקא 'לויה', והרי אפילו ישראלית נמי שהתעברה מכוון או לוי, בנה פטור מפדיון הבן, שהרי כהנים ולויים פטורים ממעות פדיון הבן. אלא בודאי מדובר באופן דאיעבר מ'ישראל, ואם כן קשה, שהרי לשון 'שאו את ראש פל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם' בתיב בפסוק (במדבר יב), ומשמע שאין הבן מתייחס אחר אמו, אלא אחר אביו, וכיון שהוא ישראלי יתחייב בפדיון. מבארת הגמרא: אמר רב פפא, מדובר דאיעבר מעובר כוכבים, שבנה אינו מתייחס אחר אביו, שהרי עובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד ישראל, וכיון שכך הוא מתייחס לאמו, שהיא לויה, ופטור מפדיון הבן. ממשיך רב פפא ואומר: ולא תימא – ואל תאמר שדין זה הוא רק אליבא – לשיטתו דמאן דאמר (עבודת מזה) אין מזהמין את הולד, כלומר, ולד הנולד מגוי שבא על בת ישראל, כשר הוא, ואינו נחשב מזוהם ומלוכלך בממזרות, כי הוא מתייחס רק לאמו, שלדבריו ודאי שדין הולד כ'לוי', ופטור מפדיון. אלא דין זה הוא אפילו למאן דאמר מזהמין את הולד – ולד הנולד מגוי וישראלית הוא מזוהם בממזרות, כיון שהולכים גם אחר אביו הגוי, מכל מקום כשבא הגוי על בת לוי, הבן הנולד לה לוי פסול מ'קרי' – נקרא לוי פסול, שהרי הוא ממזר, ומכל מקום כיון שסוף סוף הוא לוי, פטור מפדיון. הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רב אדא בר אבהו: מר בריה דרב יוסף אמר משמיה דרבא, לעולם – באמת רב אדא בר אבהו דיבר על בת לוי דאיעבר מ'ישראל, שבנה פטור מפדיון הבן, ומה שמצינו במגן בני ישראל שאמר הכתוב 'למשפחותם לבית אבותם' ומשמע שהולכים אחר האב, היינו לגבי דינים התלויים ביחוס הבן הנמשך אחר אביו, ושאני התם – אולם שונה הדבר שם, לגבי פדיון הבן, דאמר קרא (שמות יג ב) 'קדש לי כל בכור פטר כל רחם בגני ישראל', היא שרק בפטר רחם תלא רחמנא – וקדוש ברוך הוא תלה את החיוב בבכור באמו, ולכן לענין פדיון הבן אין הולכים רק אחר יחוס האב, אלא גם כשהאם אינה ישראלית אלא כהנת או לויה, בנה פטור מפדיון.

אגרות קודש

ב"ה, י"א מ"ח, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ח תשרי, ומתחיל כדבעי אודות הרושם דימי חדש אלול ימים נוראים וימי חגה"ס, אבל תיכף מפסיק בענין זה מבלי להזכיר מה הם ההחלטות ופעולות טובות וכו', והרי ידוע תביעת רבותנו הק' מכל אנ"ש והתמימים בפרט שהעבודה צ"ל בפנימיות ולא במקיפים עאכו"כ שבמכתבו אינו מזכיר גם ע"ד עבודה בדרך מקיף וע"פ פתגם כ"ק אדמו"ר הצ"צ, אז ווי מען שטעלט זיך אוועק אזוי גייט דאס, הרי אם בראשית השנה ועכ"פ בתחלת הסדר דויעקב הלך לדרכו בעניני תורה ומצוה מקשרים ההחלטה בקשר ענין של פועל במעשים ה"ז התחלה טובה לסדר כל השנה, משא"כ כשנשאר בעולם המחשבה ובהאי עלמא עולם הדבור כעולם המחשבה דמיא.

מובן שאין הכוונה בזה להטיף מוסר וגם אינו נוגעת כ"כ הכתיבה אלי בזה אלא בהנוגע לפועל כנ"ל וכשמגלים עד"ז גם לזולת עאכו"כ כשהזולת נמצא במקומו בסמיכות מקום אליו ה"ז מחייב (בינדעט דאס) יותר למלאות החלטתו בחיי היום יומים, והאריכות בזה אך למותר.

מה שכותב אודות ההנהגה עם בתם מרת... תחי' שמסרבת להשמע לעניני שידוכין, הנה פשיטא שהקס"ד לאיים עלי' ולדבר קשות, אין לזה מקום כלל, כי מלבד שאין זה דרך התורה שדרכי' דרכי נועם הנה רואים במוחש שבדרך זה פועלים פחות הרבה יותר מאשר ע"י מענה רך וענין של קירוב. ובהנוגע לה בפרט הנה עליהם לבוא בהצעות פרטיות ומה טוב שלא תדע שמהם באה ההצעה שבטח יש למצוא אופן בזה, ואז בודאי תשנה הנהגתה ויש לומר שחלק גדול מסירובה אינו אלא לפנים מפני שנפל רוחה על שלא השתדכה עד עתה, ומהנ"ל מובן שצריך להשתדל שתדור בביתם עד החופה בשעה טובה ומוצלחת.

בהנוגע לנסיעת בתם תחי'... הנה נבהלתי להקס"ד לנסוע באנ"י שהבע"ב שלה ובמילא כל הריוח מזה הן בני ישראל וכן רב החובל והמלחים וכו' שלדעתי אין כל היתר לנסיעה בה והספק הוא רק אם זהו איסור דרבנן, או - מפני המלאכות שנעשו בספינה, הפרהסיא וחילול השם - גם דאורייתא (עי' שו"ת חת"ס חח"מ סקצ"ח), ולפלא שאין אלו שהאחריות עליהם מרעשים על זה. ובהנוגע להניירות שבבילה בטח מקבל ידיעות בזה מהמל"ח - מרכז לעניני חינוך.

בברכה לבשו"ט.

מעמד ומצב הבינוני הוא באופן כזה, שאינו שייך לעבירה לא בעתיד ולא בעבר, ואף שאפשר שבעבר היה במצב אחר, הרי נשתנה בינתיים על-ידי עבודתו ופעולותיו כו'
ממכתב כ"א מר-חשוון, תש"כ

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

יב ...וַיֵּשׁ מִי שְׁמִמְתָּפֶק וְהוֹשֵׁשׁ מִחַיִּיב חֲפָאָת גַּם בְּכָל שְׁנֵי שְׁהִיד סוּלָדָת בּוֹ, מִפְּנֵי שֵׁשׁ דְּבָרִים רַבִּים קִיג] שְׁמִתְבָּשָׁלִים גַּם בְּכָל שְׁנֵי, וְאֵין אָנוּ בְּקִיּאִין בְּהֵן קִיד], וְשָׂמָא גַּם הַלָּחִם נִקְרָא רֶדֶךְ לְעֵנִין זֶה וּמִתְבָּשָׁל גַּם בְּכָל שְׁנֵי שְׁהִיד סוּלָדָת בּוֹ קטו]. וְכֵן יֵשׁ לְהִסְתַּפֵּק סִפֶּק זֶה גַּם בְּשָׂאָר דְּבָרִים. וַיֵּשׁ לְהַחֲמִיר בְּכָל קטז], לְכַד

ביאורי הלכה

קִיג] דברים רבים – דברים שכמעט ראויים לאכילה, ודי להם בבישול מועט¹⁹⁰.
קִיד] בקיאיין בהן – מאכל שידוע¹⁹¹ שמתבשל בחום של כלי שלישי, אסור ליתנו אפילו בכלי שלישי, וכן אסור לערות עליו מכלי שני¹⁹², ולכך אסור ליתן פתיתי שיבולת שועל אפילו בכלי שלישי, והוא הדין שאסור ליתן תמציות בשר, שומן קרוש ושאר דברים שלא ראויים לאכילה ללא עירוב ברותחים¹⁹³. ואם כבר נתבשלו כל צרכם – מותר¹⁹⁴, ולכך ירקות שנתבשלו

כל צרכם, ולאחר מכן מייבשים אותם, מותר ליתן ברותחים בכלי ראשון שיהיו ראויים לאכילה¹⁹⁵. וכל הנ"ל במאכלים המתרככים במים, אך מאכלים שנמסים לגמרי במים כמו אבקות מזון וכיוצא-בזה, ראה להלן על סעיף יח.
קטו] סולדת בו – נמצא שאסור ליתן לחם בכלי ראשון מהסיבה ש"יש בישול אחר אפייה", ואסור ליתנו גם בכלי שני רותח משתי סיבות: (א) נראה כמבשל, (ב) ספק שמא מתבשל בכלי שני¹⁹⁶.

צינונים והוספות

ליתן מים חמים היו גמרי מלאכתו וחייב משום מבשל וכמו מליח הישן הנד' בפנים".
194) ולכך "קוואקער אינסטנט" שהוא פתיתי שיבולת שועל שכבר בושלו כל צרכן ויובשו במפעל, והוספת ברותחים רק כדי לרככם לאכילה, מותר לשרותם ברותחים לרככם. והנה, אם נמסים לגמרי ונעשים לנוזל דינם כאבקה נמסה (שיתבאר להלן סי"ח) שיש בהם בישול אחר בישול, וגם במקום הספק אם נעשו כעת כנוזל ממש – יש להחמיר בכלי ראשון ועירוי מכלי ראשון עכ"פ. וכשלא ידוע אם נתבשלו כל צרכם במפעל, יש להחמיר שלא ליתן אפילו בכלי שני משום שנראה כמבשל.
195) וכן אין משום בישול בנתינת אבקת תפוחי אדמה ברותחין בכלי ראשון ועשייתה למחית הראויה לאכילה (פירה), אלא שיש לזהר בהכנתה מאיסור לישא כדלהלן על סימן שכא.
196) לכאורה אין נפק"מ בין שתי הסיבות (בכ"מ הביאו אוקימתות שונות לנפק"מ בין הטעמים, אבל אינו למעשה, ועיקר הטעם השני הוא למי שלא מחמירים מצד "נראה כמבשל", משא"כ לשוע"ר), ואם-כן היה לשוע"ר להביא רק הסיבה הראשונה שהיא העיקרית, ומאידך מוכרח להביא הסיבה השנייה כי המבואר להלן ש"נהגו לזהר לכתחילה שלא ליתן פת בכלי שני" היינו שנהגו בה ספק שמא מתבשלת בכלי שני (כדעת היראים), ומעולם לא נהגו לחוש

אף שלא די להם בהדחה בחמין (כקולייס האספנין ומליח הישן), די להם בבישול בכלי שני (למרות שחומו אינו רב ככלי ראשון ומצטנן והולך), ואין חילוק בין לחם רך למצה קשה (המצה אין בגדר "גוף קשה" לעניין בישול, ועכ"פ מתרככת גם בפורשים).
191) אבל מאכל שאסור ליתנו בכלי שני מצד הספק שמא מתבשל בו וכמו פת אפויה – מותר ליתנו בכלי שלישי ולערות עליו מכלי שני (שבת כהלכה פ"א ביאור כח).
192) בטעם איסור נתינת דבר שידוע שמתבשל בכלי שלישי ראה לעיל הערה קצא (וכן בקצות השלחן שהובא להלן הערה קצג) שהוא ע"ד מליח הישן, אך כיון שלא מצינו בשוע"ר בישול בכלי שלישי, נתבאר לעיל הערה קעו שאפשר שאיסור בישול מאכל שידוע שמתבשל בכלי שלישי הוא מצד ריכוך דבר קשה שנאסר אפילו בהדחה מכלי שני (ריכוך פתיתי שיבולת שועל בפורשים אינו מביא לאותה תוצאה של ריכוכם בחמין, ועבור אנשים רבים רק בחמין הם ראויים לאכילה).
193) קצות השלחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק מג): "ואסור לערב תמצית בשר הנקרא פלייש עקסטראטק או פלייש ווירפיל ברוטב חם אפילו בכלי שני שהיס"ב, דפלייש עקסטארק הוא כמו שומן קרוש ונמחה ברוטב, והוי דבר לח, ויש בו בישול כנו", ופלייש ווירפול חמור יותר דהוא אינו ראוי לאכילה בלי תערובת ברוטב, נמצא דהנתינה

מִבְּתַבְלִין קִיּוּן, שֶׁהִתִּירוּ חֲכָמִים בְּפֶרֶשׁ לִתְנֵם בְּכָלִי שְׁנֵי קִיּוּן, וְכֵן מִיּוֹם וְשָׁמָּה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְהוּא הָדִין לְשֹׂאֵר מִשְׁקֵין קִיּוּן. וְאַפְּלוּ בְּבֶשֶׁר צְלוּי יֵשׁ לְהַחְמִיר, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ בְּשׁוּל אַחֵר צְלוּיָהּ. אָבֵל בְּמִבְשֵׁל אֵין לְהַחְמִיר בְּלָל, אָפְלוּ בְּכָלִי רֹאשׁוֹן, שֶׁלְדָבְרִי הַפֶּל אֵין בְּשׁוּל אַחֵר בְּשׁוּל בְּדָבָר יָבֵשׁ.

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת, סעיף יב:

ביאורי הלכה

קמ"ז] להחמיר בבולג – לדיעה זו¹⁹⁷, יש להחמיר בכל דבר רך שיש להסתפק בו שמא מתבשל בכלי שני¹⁹⁸. קי"ז] לבד מבתבלין – עלים¹⁹⁹ או אבקת צמחים²⁰⁰ וכדומה²⁰¹, המוסיפים טעם למאכל.

ק"ח] בכלי שני – אין ליתן עלי תה (וכן שקיקי תה המיועדים לחליטה ברותחים בכלי שני), אבל מותר ליתנם בכלי שלישי או לערות עליהם מכלי שני²⁰². קי"ט] לשאר משקין – מותר ליתן חלב²⁰³ ודבש²⁰⁴

ציונים והוספות

נמס אין ליתנו אלא בכלי שלישי (או עירוי מכלי שני). וכן יתבאר דין אבקות מרק וכיוצא-בזה. 201) לעיל (הערה קס לעניין חשש "נראה כמבשל" בכלי שני) נתבאר שדין בצל ושום כתבלין, ובקצות השלחן (סי' קכד ס"ק יד) משמע שדינם תבלין ממש גם לעניין שאינם מקלי הבישול, אך הסתפק שם בגזר ולימון הניתנים בקדיירה להוספת טעם, שיינתן שלא שימשו כתבלין בזמן חז"ל ויש לחוש שהם מקלי הבישול, והסיק (שם ס"ק לא) שהגם שמסתבר שהלימון דינו כתבלין ראוי להחמיר שלא ליתנו בכלי שני (כגון לימון בכוס תה) דאולי טבע הלימון להתבשל בכלי שני. ובשבת כהלכה (פ"ז ס"ז) כתב שיש מקור לחומרת מי שלא מכניס לימון אפילו לכלי שלישי (שהיד סולדת בו), אלא שלאידך גיסא גם מי שמקיל להכניס פלח לימון לתה, יש לו על מי לסמוך – ויכול להכניסו גם לכלי שני, כדין התבלין. וראה שם ס"ח שאין לסחוט לימון לתוך התה ודין סחיטתו לתוך הסוכר.

202) בקצות השלחן (סי' קכד ס"ז, וראה גם שם בדה"ש ס"ק לא): "וגם עלי הטייא אסור לשרותם אפילו בכלי שני שהיד סולדת בו". ומשמע שהם עיקר המשקה (כדין קפה שיתבאר להלן על סעיף יח), ולא כתבלין המוסיף טעם במשקה. ובשבת כהלכה (פ"א הערה נז) כתב (על פי חידושי צמח-צדק מא, ב) שהם תבלין ממש, אלא שנתפשטה ההוראה להחמיר שלא ליתנם בכלי שני. והיינו בתה ממש, אך חליטות צמחים שונות גם לדעתו אינן נחשבות כתבלין (ולדוגמא תה פירות הדר, דינו כפרי ולא כתבלין); דין נתינת תמצית תה נוזלית (צוננת) ברותחים בשבת דינה כדין שאר המשקים המבוארים להלן. וראה לעיל הערה רא דין נתינת לימון בתה בכלי שני. וראה גם שבת כהלכה פ"ז ס"ח ואילך הוזהרות מהכנת תה כשזונתו לריחו המיוחד (ולא לטעמו), וכן דרך השימוש בתיון (טשייניק) ובשקיות תה (שלא יהיה איסור בורר), וכן דין עלי תה שכבר בושלו לפני השבת שמותר ליתנם בכלי שני בכל עניין, אך אם רוצה ליתנם בכלי ראשון יש להזהר שלא תהיה עליהם רטיבות (אם הצטננו לגמרי), וכן שבושלו ממש בכלי ראשון קודם השבת (ובמקום הצורך עכ"פ נשרו בכלי ראשון) ולא בדרך עירוי מכלי ראשון בלבד.

203) קצות השלחן סי' קכד ס"ק לב: "ואם אין החמין שבכוס ורתחין הרבה מותר לתת לתוכו אפילו מעט חלב

בה ל"נראה כמבשל" (וייתכן שאם המנהג שהתקבל היה שלא ליתן לכתחילה פת בכלי ראשון ותו לא, לא היינו מחמירים בכלי שני).

197) בקצות השלחן (סי' קכד ס"ז וסכ"ב) הביא דעה זו להלכה, שיש להחמיר בכל מאכל שלא ליתנו בכלי שני שהיד סולדת בו מחמת שאין אנו בקיאים בדברים הרכים, ובשבת כהלכה (פ"א ביאור ט) נקט שכן דעת שו"ע" להלכה, אך בקובץ הערות וביאורים כולל צ"צ (ח"ד ע' נו וע' סו) כתבו שלא נקט כן להלכה, וכן בקובץ מבית חיינו (ח"ג ע' 72 וח"ד 84 בהרחבת הביאור ודיון בדברי קצוה"ש), וכן הוא פשט שו"ע"ר. וראה לעיל הערה קצו שאין בזה כל-כך נפקא-מינה, ובפרט למבואר להלן (הערה קצח) דעת קצות השלחן שהיראים עצמו לא החמיר אלא בדברים רכים שיש להסתפק בהם.

198) בקצות השלחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק מג, נב) משמע שמאכל קשה שידוע שלא מתבשל בכלי שני, אין לחוש שמא איננו בקיאים בו (ואפשר לדייק כדבריו בכ"מ בלשונות שו"ע"ר שהספק הוא בשאר דברים הרכים אם מתבשלים בכלי שני, ולא בדברים הקשים), ונמצא שכל מאכל שלא נעשה ראוי לאכילה על ידי נתינתו בכלי שני (שבזה נכללים רוב רובם של המאכלים שלא מתבשלים כמאכל בן דרוסאי בכלי שני) אינו בכלל הספק (ולזה הביא היראים דברי הגמרא (חולין קח, ב): "איזהו בישול, כל שאחרים אוכלים אותו מחמת בישולו"), ועיקר הספק של דברים הרכים הוא בבישול אחר אפיה וצליה ולהיפך, או במשקים ותבלין שידוע שהם קלי בישול (ראה ר"ן דף כ, א מדפי הרי"ף (ד"ה ומהא שמעינן), ועד"ז על הגמרא דף מב, ב (ד"ה גמרא מלח)), וראה קובץ מבית חיינו (שהובא לעיל הערה קצו) אם ניתן לפרש כן בדברי היראים עצמו ובדברי המג"א.

199) עלי תבלין, משא"כ עלי תה כדלהלן הערה רב. 200) בין תבלינים יבשים (בדוגמת: פלפל שחור, קינמון, כמון, זעתר וכו'), בין תבלינים טריים (בדוגמת: פטרוזיליה, נענע, וכיוצא בזה), בין תבלין שלם, בין שחוק לגרגרים דקים (ראה שבת כהלכה פ"א ביאור יד); ולהלן על סעיף יח יתבאר שהמלח שונה מתבלינים אחרים וחוששים לבישולו אפילו בכלי שני, וכן שאסור ליתן סוכר בכלי ראשון אפילו שכבר נתבשל (משא"כ שאר תבלינים), וקפה

ביאורי הלכה

כלשהו, כגון קפה, חליטת תה, סוכר, מלח או דייסות, ועל-דרך-זה מרק שמומסים בו תבלינים ושומנים שונים, אם כל הדברים שמעורבים בו כבר נתבשלו כל צרכם – מותר ליתנם בכלי שני²⁰⁷, ואם לאו – אסור²⁰⁸.

בקפה או תה שבכלי שני, למרות שהמים החמים הם רבים והחלב שמוסיף מעט מאוד²⁰⁵. ולמעשה, טוב שלא ליתן משקין צוננים בכלי שני רותח הרבה, אלא לערות עליהם מכלי שני או ליתן בכלי שלישי²⁰⁶.
קב] לשאר משקין – מים או חלב שהמיסו בהם דבר

ציונים והוספות

207) לכאורה יש לחוש בכל דבר שהוא מקלי הבישול, וכן לחוש לבישול אחר בישול בדבר לח, אך למעשה, גם במלח שמפורש בו שהוא מקלי הבישול לא חששו בו לבישול אחר בישול בכלי שני אלא לעניין "תבוא עליו ברכה" (כמבואר בהלכתא רבתא לשבת שבסידור), ולביאור השני בחומרת הסידור במלח (ראה לעיל הערה קמו, קמח), ייתכן שאפילו חומרא זו (של "תבוא עליו ברכה") לא שייכת במלח שכבר נמס (אלא רק במלח המומס כעת בנתינתו בחמים שבכלי שני), וכל שכן שאין להחמיר בזה בשאר דברים (ראה הערות וביאורים כולל צ"צ (ח"ד ע' סד ואילך) שלמעשה רק במלח חוששים לקלי הבישול, ובשאר דברים חוששים ל"נראה כמבשל" בלבד, וכדלעיל הערה קצו). ובמשנ"ב ס"ק כג כתב בשם אחרונים שבכלי שני לא חששו לבישול אחר בישול בדבר לח, ובקובץ הערות וביאורים (שם ע' סה בשו"ג) העירו שלא מצאו למי מהאחרונים כוונתו, וייתכן שכוונתו לשו"ע שכתב שדין שאר משקים כדין המים והשמן, ומכך הסיק המשנ"ב שחלק המשקה שבכל דבר לח מותר בכלי שני מצד שהוא "משקה", ואילו בחלק היבש בלאו הכי אין בישול אחר בישול.

208) אף שהם מומסים לגמרי, הרי אינם בכלל "משקים" אלא דבר לח, ואם אינם מבושלים יש לחוש שהם מקלי הבישול (וראה שבת כהלכה פ"א סל"ג), וצ"ע אם יש לחוש בהם ל"נראה כמבשל" שהרי נתינת נוזלים בתוך נוזלים אינה דרך בישול.

ואפילו לא נתבשל החלב עדיין דכלי שני אינו מבשל החלב, ואפילו החמין שבכוס ורתחין הרבה אפשר דשרי דרק במים מצינו דעת הטור ושו"ע שמבשלים בכל שני כשהן חמין הרבה כמים שבאמבטי, אבל חלב אפשר דאינו מתבשל רק בכלי ראשון, ובכלכלת שבת כ' שאסור ליתן חלב צונן לתוך קאפע רותח שבכלי שני, וכ' ע"ז בשביתת השבת דצדקו דבריו דאנו רואים שחלב הוא מדברים קלי הבישול, ואינו מובן דבמה אנו רואים שחלב הוא קל הבישול יותר ממים, והפמ"ג במ"ז ס"ק ט"ו כ' מפורש דמותר לתת חלב צונן בכלי שני, וכן אדמו"ר ז"ל בסעי' יב כ' דה"ה לכל המשקין שאינם מתבשלים בכלי שני".

204) דבש נוזלי, ראה שבת כהלכה פ"ז הערה ח.

205) שבת כהלכה פ"א הערה סד מהתהל"ד שדיין כן בשו"ע.

206) בקצות השלחן סי' קכד בדה"ש ס"ק לא: "והנה כ' אדמו"ר הצ"צ (במשניות פ"ג דשבת משנה ה) לשפוך על הסענס (תמצית תה) מכלי שני, ולא כתב בפשיטות שישפוך המים חמים מהכ"ר לתוך הכוס דהוי כלי שני, ואח"כ יתן לתוכו הסענס (וכמ"ש המשנ"ב דרך הזה) דכמה פעמים המים חמין הרבה וכחוס האמבטי, וכל' הצ"צ הנ"ל, ואסור לתת צונן מועטים למים שהם חמין הרבה אפילו בכלי שני (דין זה יתבאר להלן סעיף כ), וגם אין חשש צביעה באופן הזה, מיהו ההיתר לתת הסענס לתוך הכוס אחרי שנתנו החמין לתוכו מוסכם בכל האחרונים, ע"כ כשאין החמין ורתחין הרבה פשוט דמותר".

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות שבת ~

מלאכה קודם קבלת שבת בתפלה השניה לפי שקבלה הראשונה היתה בטעות ואינה חשובה כלום:

בב כמה דברים אמורים ביחידים אבל צבור שטעו ביום המעונן והתפללו ערבית של שבת בעוד היום גדול אינם צריכים לחזור ולהתפלל אם כשהתפללו היה מפלג המנחה ולמעלה לפי שאין מטריחין על הצבור וכיון שאינם צריכים לחזור ולהתפלל חל עליהם קבלת השבת שבתפלה הראשונה ואסורים במלאכה ומכל מקום אם יש מיעוט שלא קיבלו עדיין שבת אינן נמשכים אחר הרוב כיון שקבלת הרוב היתה בטעות ויש חולקין על זה ואומרים שאף אם כל הצבור

~ יום ראשון ~

חלב ב סימן רסג מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן:

כא מי שטעה ביום המעונן וסובר שהוא חשכה ממש והתפלל ערבית של שבת ואח"כ נודע לו שעוד היום גדול אע"פ שכשהתפלל היה מפלג המנחה ולמעלה שהוא זמן הראוי לתוספת שבת צריך הוא לחזור ולהתפלל ערבית כיון שהוא לא נחבין בתפלתו מפני קבלת תוספת שבת אלא מפני שהוא לילה והרי התפלל בטעות ומותר לו לעשות

ב ואם הדליק בדברים האסורים אסור להשתמש לאורן שום תשמיש בעולם אפילו תשמיש שאין צריך עיון כלל שאין צריך להתקרב אצל הנר בשבילו דכיון שאינן מאירים יפה חוששים שמא יטה הנר אע"פ שמשמש מרחוק ואין חילוק בזה בין נרות שעל השלחן לשאר הנרות שבבית או שבשאר כל החדרים שכולן צריכים להיות מדברים המותרים.

ויש אומרים שאם יש במקום אחד נר כשר שעשוי מדבר המותר אע"פ ששאר כל הנרות עשויים מדבר האסור אין בכך כלום אפילו אם נר הכשר דולק בחדר בפני עצמו דכיון שהצריכוהו נר כשר במקום אחד יש לו היכר וזכרון בזה ולא יבא להטות ולצורך שבת יש לסמוך על דבריהם בדיעבד ומותר להשתמש לאורן ואם יש במקום אחד נר אחד כשר ועומד אצלו נר פסול מותר להשתמש שם לדברי הכל ככל ענין שהרי אף אם לא היה שם אלא נר הכשר בלבד היה יכול להשתמש שם ומה מפסידו אור נר הפסול:

~ יום שלישי ~

ג יש אומרים שכל דבר שאפשר לעשותו בלא נר כגון למשוך יין מן המרתף וכיוצא בזה מותר לעשותו לאור נר הפסול אע"פ שאין לו שום נר כשר בשום מקום לפי שאין לחוש בזה שמא יטה כיון שאפשר לעשות זה בלא נר כלל ולצורך שבת יש לסמוך על זה בדיעבד:

ד אם כרך דבר שמותר להדליק על דבר שאסור להדליק בו ועשאו פתילה אחת אם נתכוין בזה להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה אסור להדליקה לנר של שבת גורה שמא יבא להדליק בדבר האסור בלבדו ואם נתכוין להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תרד למטה מותר להדליקה אע"פ שגם דבר האסור דולק בה.

ואם דבר האסור הוא דבר שאינו ראוי לפתילה בלבדו כגון קש וגמי וכיוצא בהם מותר לכרוך עליהם דבר המותר ולהדליק אפילו אם מתכוין להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה לפי שאין לחוש שמא יבא להדליק בדבר האסור בלבדו כיון שאין ראוי לפתילה כלל בלבדו:

ה מותר ליתן גרגיר של מלח וגרים של פול על פי הנר בערב שבת כדי שיהא דולק יפה בשבת שהמלח והגרים צוללין את השמן ונמשך יפה אחר הפתילה ואין בזה איסור במה שגורם קצת הבערה בשבת:

ו אסור להדליק נר לשבת בין נר שעל השלחן בין כל נר שבבית או שבשאר חדרים משמנים שאינם נמשכים אחר הפתילה ואלו הם זפת ושעורה ושמן העשוי מצמר גפן (שומן) אליה (ושאר שומן) וחלבים שאינם מבשלים וקרבי דגים שלא נימוחו דכיון שאינן דולקים יפה חוששים שמא יטה הנר ושאר כל השמנים נמשכים אחר הפתילה ומדליקין בכלם חוץ מן העטרן מפני שריחו רע וגורה שמא יניחו

קבלו בטעות מותרים כולם במלאכה אע"פ שאינם צריכים לחזור ולהתפלל לפי שאין מטריחין עליהם אבל קבלתם אינה כלום כיון שהיא בטעות ויש לסמוך על דבריהם אם צריכים לכך:

בג מי ששהה להתפלל מנחה בערב שבת עד שקבלו הקהל שבת דהיינו שאמרו ברכו לא יתפלל מנחה באותה בית הכנסת בשעה שהקהל מתפללין ערבית שמאחר שהקהל קדשו היום אין לו לעשותו חול אצלם אלא ילך חוץ לבית הכנסת ויתפלל שם מנחה של חול והוא שלא ענה עמהם אחר ברכו אבל אם ענה הרי קבל עליו שבת ואסור לו להתפלל מנחה של חול אלא יתפלל ערבית שתים כדון טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת שנתבאר בסיומן ק"ח:

בד ואם בא לבית הכנסת סמוך לברכו יתחיל להתפלל מנחה של חול ואע"פ שמיד בעודו מתפלל מנחה יאמרו הצבור ברכו ויקבלו שבת אין לו לחוש במה שהוא מתפלל אצלם תפלה של חול כיון שהתחיל בהיתר ואע"פ שכל דבר שצריך להתחיל בהיתר צריך להקדים כל כך בענין שיוכל לגמור קודם שתגיע שעת האיסור אבל אם ידוע שימשוך תוך שעת האיסור הרי זה כמתחיל באיסור כמו שנתבאר בסיומן רל"ה מכל מקום כאן אין להקפיד כל כך לפי שאיסור זה שלא להתפלל תפלה של חול אצל צבור המתפלל של שבת אינו אלא חומרא בעלמא:

~ יום שני ~

בה מי שקדם להתפלל ערבית של שבת קודם שהתפללו הקהל אף על פי שכבר חל עליו קבלת שבת יכול לומר אפילו לישראל חבירו שלא קבל עדיין השבת שיעשה לו מלאכה ומותר לו ליהנות מהמלאכה בשבת דכיון שלחבירו מותר הוא אין באמירתו אליו איסור כלל (ולא אסור האמירה לנכרי אף על פי שאינו מצווה על השבת) אלא כשאומר לו בשעה האסורה לכל ישראל (עין סי' רס"א).

וכן מי שמאחר להתפלל ערבית במוצאי שבת או שממשך סעודתו כלילה מותר לו לומר אפילו לישראל שכבר התפלל והבדיל בתפלה שיעשה לו מלאכה ומותר לו ליהנות ולאכול ממלאכתו אע"פ שאח"כ יזכיר עדיין של שבת בברכת המזון:

חלק ב סימן רסד דיני הפתילה והשמן:

א אסור לעשות פתילה לנרות של שבת מדבר שהאור אינו נאחז בו ונכנס בתוכו אלא נסרך סביבו והשלחבת קופצת כגון צמר ושער ופשתן שאינן נפזין ופסולת של משי וכיוצא בהם דכיון שאינן דולקים יפה חוששים שמא יטה הנר כדי שיתקרב מאוד השמן שבתוכו אל הפתילה וידלק יפה ונמצא מבקיער בשבת אבל עושים מצמר גפן וקנבוס וכיוצא בהם מדברים שהאור נאחז בהם ונכנס בתוכם ופשתה נפוצה יותר טובה מכולם:

ער"ה ומצוה יותר בנר של שיעור מבשל חלב לפי שאורו צלול יותר:

יג המדליק צריך שידליק כל כך עד שיאחז האור ברוב אותה חתיכת פתילה היוצאת מן הנר וכן בנר הכרוך צריך שיאחז האור ברוב היוצא מהכרוך:

יד מן הדין אין צריך להבהב הפתילה על השלהבת קודם שידליקנה כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה אבל נהגו הנשים להדליק הפתילה ולכבותה כדי שתהיה מחורכת קודם שתדליקנה לשם מצוה כדי שתאחז בה האור יפה בין בנר של שמן בין בנר הכרוך ומנהג יפה הוא:

~ יום חמישי ~

מז סמרטוטין דהיינו בלאי בגדי פשתן הגסים אין עושים אותם פתילה לנר אפילו הם מחורכים לפי שאינם דולקים יפה אבל בגדי פשתן הדקים מדליקים בהם (אפילו הם חדשים) אע"פ שאינם מחורכים.

ואם חל יו"ט בערב שבת אסור להדליק בחתיכת בנר שהיא ג' אצבעות מצומצמות לא פחות ולא יותר לפי שקודם שמתחיל להדליקה תורת כלי עליה לענין קבלת טומאה לפי שנקראת בנר ומיד שהתחיל להדליקה קודם שהדליק רוב היוצא ממנה חוץ לנר נתבטלה מתורת כלי שכיון שנפתחה מג' אצבעות אינה מקבלת טומאה שאין שם בנר עליה והרי נעשית שכר כלי ביו"ט וזהו הנקרא נולד שנוול ביו"ט וכל נולד אסור להשתמש בו ביו"ט א"כ מה שהוא מתעסק להדליק רוב היוצא ממנה חוץ לנר אחר שהתחיל להדליקה הוא עושה איסור בזה שמשתמש בנולד ביו"ט.

במה דברים אמורים כשמניחם בנר כך כמות שהיא שלא קיפלה כדרך שגודלין פתילות אבל אם קפלה וגדל ממנה פתילה מערב יו"ט מותר להדליק בה לפי שכבר נתבטלה מתורת בנר לענין טומאה מערב יו"ט ואין כאן נולד:

מז אין להדליק בנר ישן של חרס על השלחן ששם עיקר מצות נר שבת כמו שאין מדליקים בו בחנוכה כמו שיתבאר בס' תרע"ג ע"ש:

חלק ב סימן רסה דין כלים הנתנים תחת הנר:

א אסור ליתן כלי מנוקב מלא שמן על פי הנר כדי שיהא השמן מטפטף כל שעה לתוך הנר גזרה שמא יסתפק מהשמן שבכלי כיון שאינו מחובר לנר ויש בזה איסור משום מכבה שעל ידי כן יכבה הנר בזמן קרוב יותר מאם לא היה מסתפק ממנו כלום והיה נוטף כולו לתוך הנר.

ואף להאומרים דמותר להתוך נר של שיעור הדולק ביו"ט ואין בזה משום מכבה הואיל ובשעה שחורף ממנו אינו (מכבה) [מכבה] אורו כלל ואע"פ שגורם לו ליכבות במהרה אין בכך כלום כמו שיתבאר בס' תק"ד ולפי דבריהם אף

ויצא וחובה לאכול אצל הנר בשבת וחוץ מן הצרי מפני שריחו נודף גזרה שמא יסתפק ממנו והמסתפק מהנר הדולק יש בו משום מכבה ועוד מפני שהוא עף ונרבק האור בכותלי הבית ושמא יהא בהול על ממונו ויבא לכבות.

ומטעם זה צריך לזהר שלא לסתום התנור שיש בו אש בעין:

ז שמנים שאינם נמשכים אחר הפתילה שנתן לתוכן שמן זית כל שהוא ואז הם נמשכים אחר הפתילה אע"פ אסור להדליק בהן גזרה שמא יבא להדליק בהן בלא תערובת שמן:

~ יום רביעי ~

ח וחלב שהתיכו וכן קרבי דגים שנימוחו שהם נמשכים אחר הפתילה מותר להדליקם ע"י שיתן לתוכם שמן כל שהוא משאר כל השמנים שמדליקין בהם אבל בלא תערובת שאר שמן אין מדליקין בהם גזרה שמא יבא להדליק בהם כשעדיין לא ניתוכו ונמוחו ואז אינם נמשכים ויש חשש הטיית הנר משא"כ כשמדליקים ע"י תערובת שאר שמן כל שהוא אף אם יבא להדליקם ע"י תערובות זה כשעדיין לא נתוכו ונימוחו לא יהיה שם חשש הטייה לפי שהם נמשכים אחר הפתילה ע"י השמן כל שהוא:

מ שמרי שמן אפילו של שמן זית אין מדליקים בהם מפני שאינם נמשכים אחר הפתילה:

י אם עבר והדליק בשמנים שאסור להדליק בהם דינו כהדליק בפתילות שאין מדליקין בהם וכמו שנתבאר למעלה:

יא לא אסרו להדליק בשמנים שאינם נמשכים אלא כשהשמן אינו כרוך סביב הפתילה כמו נרות שלנו אלא מונח כולו בכלי שהוא הנר ותוחב פתילה בתוכו שאז הוא אינו נמשך אחר הפתילה אבל אם כרוך אותו סביב הפתילה כגון שכרוך זפת או שיעור אפילו שאינו מהותך סביב הפתילה הרי הוא נמשך אחריה ומותר להדליק בו ומכל מקום אם עשה פתילה מדברים האסורים וכרוך סביבה את השעוה או את החלב אפילו המהותך אסור להדליק בה שאף שהשמן נמשך אחר הפתילה מכל מקום הפתילה מחמת עצמה אינה דולקת יפה וחוששים שמא יטה:

יב אע"פ שכל השמנים חוץ מאלו שמנו חכמים כשרים להדליק בהם לכתחלה מצוה מן המובחר להדר אחר שמן זית כמו לנר חנוכה כמו שיתבאר בס' תרע"ג ואם אין שמן זית מצוי מצוה יותר בשאר שמנים שאורן זך וצלול מבגרות של חלב ושל שיעור הכרוכים לפי שיש אוסרים אותן שאינם מחלקים בין השמן הפסול המונח בכלי לכרוך סביב הפתילה.

ואם צריך ללמוד בלילה לאור הנר דליק נר כרוך ולא שאינו כרוך לפי שאצל הכרוך יש היתר ללמוד כמו שיתבאר בסימן

מהיכנו כיון שאפשר לנער הנר מהכלי מיד שיפול שמה ולמלטל הכלי אח"כ כמו שירצה שאין איסור לנער הנר משום איסור כיבוי או הבערה כמו שיתבאר בס' רע"ז וגם אין איסור משום מלטול מוקצה כיון שאינו מלטל הנר המוקצה בידים אלא מנער הכלי והוא נופל מאליו ואין הכלי נעשה בסיס לדבר האסור כיון שלא היה האיסור בתוכו בבין השמשות וגם היה דעתו לנער (עיין סי' ש"ט) ואינו דומה לנתינת כלי תחת הנר של שמן לקבל שמן הנוסף שאף שאפשר לנער השמן מהכלי מכל מקום הוא אינו חפץ בכך שלא להפסיד השמן ובשביל כך הוא נותנו שם ומבטלו מהיכנו:

כאן אין בו משום מכבה כשנוטל מהשמן שבכלי כיון שאינו מכבה כלל את אור הנר בשעת נטילתו שהרי נשאר עדיין שמן בכלי שימפמף לנר מכל מקום הוששין שמא ימלך ויטול מהנר כל השמן עם הכלי או בלא הכלי ונמצא מכבה אור הנר בשעת נטילתו ויש בזה משום מכבה לדברי הכל.

ואם חיבר הכלי לנר חיבור יפה בסיד או בחרסית הרי זה מותר דכיון שחברו לו נעשה כלי אחד וברול הוא ממנו משום איסור שבת כמו מהנר עצמו ולא יבא להסתפק ממנו:

~ יום שישי ~

ב וכן לא ימלא אדם קערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת מהשמן שבתוכה גזרה שמא יסתפק ממנה כיון שאינה מחוברת לנר:

ג אסור ליתן כלי בשבת תחת נר הדולק לקבל בו שמן הנוסף מהנר מפני שהוא מבטל כלי מהיכנו שהיה מוכן מתחלה למלטול ועכשיו אוסרו במלטול מחמת השמן שבתוכו שהוא מוקצה מחמת איסור כמו שיתבאר בס' רע"ט וחכמים אסרו לבטל כלי מהיכנו מפני שדומה כאלו סותר הכלי אבל מותר ליתנו שם מבעוד יום ואם לא נטף לתוכו שמן בשבת מותר למלטלו שלא נאסר במחשבה בלבדה ואם יש בכלי דבר המותר מותר להניחו תחת הנר לקבל בו שמן שהרי יוכל למלטל הכלי בשביל ההיתר שבתוכו אם הוא בענין שמותר למלטל בשבילו ועל דרך שיתבאר בס' ש"ט וש"י:

ד מותר ליתן כלי מבעוד יום תחת השלחן שעליו דולק נר ובשבת אחר האכילה יסיר את השלחן והכלי עומד מעצמו תחת הנר ואין בזה מה שגורם בשבת לבטל כלי מהיכנו ע"י הסרת השלחן כיון שאינו מבטלו בידים בשבת ועוד שהרי אין נזהרים מלהשים כלי על השלחן תחת הנר אע"פ שנפל בו שמן כי אין מתכוין לכך וכאן ג"כ אינו מתכוין בהסרת השלחן בשבת אלא להצלת השלחן ונתינת הכלי תחתיו היתה בהיתר מבעוד יום:

ה מותר ליתן כלי בשבת תחת נר של שעה או של חלב הדולק לקבל בו את הנר אם יפול שאין כאן ביטול כלי

~ שבת קודש ~

ו אסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי אע"פ שאינו מלטלו ואין איסור במוקצה בנגיעה בעלמא מכל מקום אסור פן יתנדנד קצת מנגיעתו ומכל מקום אם היה דבר היתר מונח עליו מותר ליטלו מעליו (ובלבד שלא יגע בו בידיו) ואין לחוש במה שמתנדנד הנר ע"י נטילת אותו דבר מעליו לפי שהוא מלטול מן הצד ואינו מלטול כמו שיתבאר בס' ש"א במה דברים אמורים בנר של שעה וכיוצא בו אבל אם היה נר של שמן תלוי אסור ליטול דבר המותר מעליו פן יתנדנד הנר קצת ויתקרב השמן אל הפתילה ויתחייב משום מבעיר או יתרחק קצת ממנה ויש בו משום מכבה כמו שיתבאר בס' רע"ז:

ז מותר ליתן כלי בשבת תחת נר לקבל בו נצוצות שאין כאן ביטול כלי מהיכנו מפני שהנצוצות אין בהם ממש כלל ולכך מותר ליטול הכלי אף אחר שנפלו הנצוצות לתוכו אבל אסור ליתנו בשבת לקבל בו הפחמין הנופלים מהפתילה לפי שיש בהם ממש נאסר הכלי במלטול אחר שנפלו לתוכו ואע"פ שאפשר לנערם ממנו ולמלטלו אח"כ כמו שירצה מכל מקום כיון שאי אפשר לנערם מיד שנפלו לתוכו עד לאחר שיכבו שלא יתחייב משום מכבה ומבעיר כדון החותה בגחלים אם כן הרי הוא מבטלו מהיכנו לפי שעה עד שיכבו הפחמים ואסור לבטל כלי מהיכנו אפילו לפי שעה שלא במקום הפסד מרובה כמ"ש בסימן רס"ו:

~ 'תורה אור' פרשת חיי שרה - הפרשה החסידית ~

לְהִבִּין מַה שְּׁאָמְרוּ רַז"ל "יָפָה שְׁעָה אַחַת"¹

לְהִבִּין עֲנִין מַה שְּׁאָמְרוּ רַז"ל (אבות ד, יז): "יָפָה שְׁעָה אַחַת (שְׁמִינִי לְפָסֶק וְאֶבְרָהִם יִקְחוּ בִּימֵינוּ" (פְּרָשְׁתֵּנוּ כד, א))

1. (נֶאֱמַר בְּשַׁבָּת פְּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח, י"ז בְּסֵלִי תִקְנִי בְּשַׁקְלָאוֹ).

זו היא ירידה אצלו יתברך, שמשפיל עצמו ומתלבש תוך כל עלמין להחיותם ולקיימם. ומה שכתוב (נחמיה ב, ו): "ואתה מחיה את כלם" אינו שבח בבחינת גדולתו יתברך – ש"לגדולתו אין חקר" (תהלים קמח, ג), ו"לתבונתו אין מספר" (תהלים קמח, ה), אלא השבח הוא בבחינת ענוה שלו, שיוכל להשפיל עצמו וכו'. אבל ענין עולם-הבא, ש"נחנין מזיו השכינה", הוא השגת מהות ועצמות התפשטות החיות אלקות בבחינת גילוי:

ועתה צריך להבין, איך תוכל הנשמה, שהיא בחינת נברא, יש ודבר בפני עצמו, להשיג מהות ועצמות אלקות שאינו בבחינת השגה ונבול?

ואף שהנשמה היא "חלק אלוה ממעל" (איוב לא, ב), הוא דרך משל כענין טפת הזרע שנמשכה מן המוח, שלא יתכן לומר שגם עודנה במוחו היתה טפת זרע גשמית, שאם כן היה נחסר מהמוח כו'. אך שפאמות התחלת המשכתה מן המוח הוא פח רוחני לבר, אלא שאחר כך בהשתלשלות ירידתה דרך חוט השדרה נשתנית ונעשית מפה גשמית.

כן על דרך משל הנשמה עיקר שרשה מבחינת אלקות ממש, רק שגשתלשלה בירידתה להיות בחינת נברא, יש ודבר בפני עצמו כו' – ואם כן, איך תוכל להשיג מהות ועצמות אלקות?

והענין: דהנה כתיב: "ויבא משה בתוך הענין" (משפטים כה, יח), "ויהי שם [...] ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל כו'" (תשא לד, כח). והיה גופו הגשמי ניוון ממוזן רוחני לבר. כמו שכתוב (תהלים עח, כח): "לחם אפירים? אכל איש וכו'" – ממש כמו המלאכים – ואיך יוכל להיות זה, שגשמי יקבל מזון וחיות מרוחני, שמובדלים זה מזה בתכלית?

אך זהו ענין הענין שהיה משה עליוהשלוש מתפסה בו⁵. דהיינו, שהיה הענין שרשו מפורגת אלקות מאד נעלה, אך שגשתלשל ונתגשם להיות לבוש למשה עליוהשלוש שעל ידו יוכל להשיג אלקות; והיה לו למזון.

בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל חיי עולם-הבא.

וצריך להבין: והלא תכלית תשובה ומעשים טובים הוא, שממם נעשו לבושים? לנשמה שתוכל להיות מזיו השכינה בעולם-הבא, כמאמר הזוהר (חלק א ויהי רבר, א) על פסוק "ואברהם זקן בא בימים":

באינו יומין עילאין כו'. ווי ליה להווא נברא דגרע יומין לעילא, דכד בעיין לאלבשא ליה באינו יומין, יומא דפגם חסרין ליה מהווא לבושא⁶. כנ"ל.

והענין: דהנה ענין זיו השכינה בעולם-הבא אינו כמו התפשטות חיות אלקות בתוך העולמות, כמו שכתוב (נחמיה ב, ו): "ואתה מחיה את בולם", שהחיות אלקות המתלבש תוך [כל]⁷ עלמין אינו מושג ונראה. כמשל התפשטות החיות של הנשמה תוך הגוף בהתחלקות האברים; ובדאי בהחיות⁸ רוחני לא שייך כלל שיהיה בו גם כן התחלקות החיות לחלקים, כי אין ברוחניות שום תמונה וציור.

והנה, התפעלות החיות באברים ניכר ונראה, אבל מהות ועצמות החיות אינו נראה וניכר כלל. כמו כן חיות אלקות המחיה כל העולמות בעלי גבול ותכלית, בודאי אין בהחיות הרוחני בחינת גבול ותכלית. דרך משל, חיות המחיה את עיגול פדור השמים, בודאי לא יתכן לומר שגם החיות הרוחני הוא בתמונת עיגול כנ"ל. רק שהתפשטות החיות הוא לפי תמונת כלי המקבל החיות. ואף על פי שהחיות מתלבש לתוכו, מפל מקום החיות עצמו אינו בגדר מקום ונבול:

ובזה יוכן דכתיב (ישעיה ג, א): "מלא כל הארץ כבודו", ותרגמו: "ויו יקריה", שהוא רק זיו והתפשטות הארה בלבד; וכתיב (ירמיה כג, כד): "את השמים ואת הארץ אני מלא!" והענין, ששניהם אמת כנ"ל⁹.

וזהו שאמרו רז"ל (מגילה לא, א): "במקום שאמה מוצא גדולתו של הקדוש ברוך-הוא שם אתה מוצא ענותנותו כו'". דהיינו, לא כמו שהעולם סוברים שגדולת הבורא נקרא מה שהוא יתברך מחיה כל העולמות, שאדרבה

5. [בהחיות: – בכתב יד 775: בהיות].

6. [פנודר לקמן].

7. [לחם של מלאכים. רש"י].

8. [ויבא ד, א: "משה עלה בענין ונתפסה בענין"].

2. [לבושין... בימים: ראה גם לקמן עה, ד. עכ, פב, א ריש דבור המתחיל "ועשית בגדי קודש". לקושי תורה שלח נא ב ואילך. יום הכפורים סט, א. ובכמה מקומות].

3. [תרגום: באותם ימים עליונים כו', אוי לו לאותו איש שגורע יקווי למעלה, שפאשר רוצים להלביש אותו באותם ימים, הימים שפגם חסרים מאותו לבוש].

4. [נוסף מכתב יד 775].

אזי יתעורר בלב תשוקה שיהיה קשור בהתבוננות זו כל היום ולא יפרד מפיו כלל. והוא קבלת מלכות שמים בפסוק ראשון¹³;

"ואהבת" – שיהיה "הויה אלקיד" (ואתחנן ה, ה), שיהיה תמיד קשור בהתבוננות זו – ביטול העולמות להמחיה ומהווה אותם. רק מפני היות כי גופו הנשמי לא יוכל לקבל ביטול אמתי הנ"ל, יגמור בדעתו בקריאת שמע ענין לימוד התורה באמרו "ודברת בם" (שם, ו).

דהיינו, שנפשו האלקית בעסקו בתורה נעשה יחוד אמתי עם התורה. ו"אורייתא וקודשא בריך הוא בולא חד"¹⁴ מפשו, כי "אורייתא מחכמה עילאה נפקת"¹⁵, ונתלבשה בעניני זה העולם, וכשאדם מלביש נפשו האלקית בעניני לימוד התורה שבזה העולם, אזי גם שרש נפשו למעלה מתלבש גם בן בתורה שלמעלה עד רום המעלות, ונעשה שם יחוד גמור. והוא "הקדוש ברוך הוא יושב ושונה כנגדו"¹⁶ כנ"ל. והוא "ה' צלף" (תהלים קכא, ה), פירוש, כמו צל.

והנה פתיב (שלה טו, מא): "אני הויה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". פירוש: שלא יאמר האדם בדרך שפלות, האיד נגיע למדרגת היחוד בתורה ותפלה, מאחר שהוא עדיין אינו סור מרע גמור כי, והוא עדיין בשלימות אצלו?

זאת ישיב אל לבו: שהשם הוא המוציא אותו מארץ מצרים. פירוש: שהוא מבדיל ומפריש בנפשו הטוב מן הרע, הנפש-אלקית מנפש-הבהמית כשהוא עדיין לא עשה רע בפועל מפשו. ואפילו רשע גמור, הוא ממשיך בנפשו האלקית¹⁷ בעסקו בתורה. רק שעליו נאמר (תהלים ג, טו): "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי", פירוש: שאין תועלת לנפשו האלקית, מפני שעליו נאמר (תהלים ג, י): "ותשלך דברי אחריד", שלא יוכל להמשיך בתוך פנימיותו. ודי למכין.

והנה בענין ברכות¹⁸ – "ברך אתה ה' ה'ה", פירוש: "ברך" הוא המשכה ורבו, שיהיה "הויה", שהוא בחינת צמצום והתפשטות כי – יהיה בחינת "אתה" –

כמשל אדם הרואה ומסתכל באור צח דרך יריעה, כמו בן תורה ומצות מעשיות, ששרשם מרצון העליון, מחכמתו יתברך, שהם מיוחדים בו יתברך, "הוא חכים כו"⁹, שהם למעלה מזיו השכינה, שהוא רק התפשטות החיות כו; ונשתלשלו ונתפשטו ונתלבשו בעניני זה העולם הנשמי, כמו קלף של תפלין, וצמר של ציצית, וצדקה כו – כשאדם עוסק בתורה ובמצות נעשה לבושים שנתלבש בהם בגידיו העליון, שעל ידם תוכל הנשמה, שהיא בחינת נכרא, להשיג זיו השכינה, עצמות אלקות.

והוא "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים" – שהם שרשם מרצון העליון ברוך הוא – "מכל חיי עולם הבא", שהוא רק זיו השכינה כידוע, מכל מקום הם נקראים לבושים שעל ידה תוכל להשיג זיו השכינה. ודי למכין.

ועתה צריך להבין ענין אהבה ויראה, שהם רק "גדפין"¹⁰ לבד להגביה עיקר הדבר שהם תורה ומעשים טובים;

ולהבין מהות האהבה – מה היא?

הנה בקריאת שמע צריך שימליכיהו למעלה ולמטה ולד' רוחות העולם¹¹. פירוש, דכתיב: "מלא כל הארץ כבודו", ותרגמו: "זיו יקריה", שהוא רק זיו והתפשטות והארה בלבד המתלבשת תוך כל עלמין; וכתיב: "את השמים ואת הארץ אני מלא", בבחינת עצמות אלקות שאינו נתפס תוך מדה וגבול?

והענין ששניהם אמת כו. כמשל בטול זיו השמש במקור השמש עצמה. כידוע שבאמת, עצמות אלקות – "מלא כל הארץ". אך מה שהוא מתפשט תוך כלי וגבול, הוא בטל ונכלל במהותו ועצמותו אלקות כו.

והנה, כשיתבונן אדם היטב בזה בפסוקי דמורה ובקריאת שמע, איד שבאמת הוא בן, שהעולמות בטלים במקור חייתם, רק מפני שהאדם הוא בכלי נשמי – הגוף שהוא "משכא דחויא"¹², שמתגדל ומתרבה מנשמות, המסתיר ומעלים שלא יוכל לראות בעיני ראייה חושית,

9. "ולא בחכמה ודיעה".

10. (נפכים).

11. (ברכות יג, ב).

12. עור של נחש. ראה תקוני זתר תקון כא דף מה, ב).

13. (ברכות יג, א).

14. (נשמן לקמן ג, ג).

15. (זתר חלק ב יתר פה, א).

16. (ראה תנא דבי אליהו דבה ריש פרק ית. ולקוט שמעוני איכה קמו תתולה).

17. ("ראה פרדם שער הנשמות סוף פרק יא).

18. [בראיתא קאי אשמונה עשרה – ואולי צריך להיות: "ח"י ברכות" – ובא

עיקר המִשְׁכָּה יְהִיָּה בְּמוֹתָ, עַד שִׁיתְּפֶשֶׁט גַּם כֵּן בְּלִבּוֹ
אֶפִּילוּ מַעַט, הֵינּוּ בְּחִינַת אִיסָר²², שֶׁהוּא בְּחִינַת חֲפִץ.
בְּדִבְתִּיב²³ (תהלים קמח, י): "הוֹדוּ עַל אֶרֶץ וְשָׁמַיִם", אֶפִּילוּ
בְּבְחִינַת זִוּי וְהִתְפַּשְׁטוּת הַחַיּוּת הַמְּלוּכָה תוֹךְ כָּל עֲלָמִין.
וּתְכָלִית²⁴ הַבְּוֹנָה – "לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים"²⁵.
וְ"סוֹף מַעֲשֵׂה בְּמַחְשָׁבָה תַּחְלָה"²⁶, "נַעֲוִין סוֹפֵן
בְּתַחְלָתָן"²⁷, וְלִכֵּן אָמְרוּ רַז"ל (תְּנִינָה יב, א): "אֶרֶץ נִבְרָאָה
תַּחְלָה כו'":

לְנוֹכַח, הַתְּגָלוֹת כו'. אֵךְ לְחַיּוּת כִּי הַגּוֹף הוּא הַמַּסְתִּיר
וּמַחְשִׁיד, רַק לְעֵת־לְבָא יְהִיָּה הַתְּגָלוֹת אֱלֻקוֹת "וְרָאוּ כָל
בָּשָׂר"¹⁹, וְיְהִיָּה בְּבְחִינַת בִּיטוּל. אָבֵל עֲכָשְׁיוֹ צָרִיד לְהִרְאוֹת
עַל כָּל פָּנִים עֲנִין הַבִּיטוּל בְּחִיצוֹנִיּוּת, בְּכִרְעָה
וְהִשְׁתַּחֲוּאוֹת בְּרָאשׁ, "הַבּוֹרֵעַ, בּוֹרֵעַ בְּבוֹד"²⁰. וְעֲנִין
"רוֹפֵא חוֹלִים", וְ"גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל", וְ"מְבַרֵךְ הַשָּׁנִים" הֵם
פְּלִים לְבְּחִינַת הַמִּשְׁכָּה וְהַתְּגָלוֹת אֱלֻקוֹת כו'.
וְהַבּוֹרֵעַ צָרִיד "שִׁירָאָה אִיסָר כְּנֻד לְבִי"²¹. פִּירוּשׁ:

23. [בְּדִבְתִּיב: צָרִיד לְחַיּוּת: וְכַתִּיב].

24. [וּתְכָלִית: צָרִיד לְחַיּוּת: אָבֵל תְּכָלִית – הִנֵּה כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֱדָמוֹ"ר מוֹתֵר־שׁ
נִשְׁמַתֵּר־עֲדָן].

25. (תַּחְתּוֹמָא נִשְׂא מו).
26. (פִּיט "לְכָה דוֹד").

27. (סְפָר יִצְחָר פָּרָק א מִשְׁנָה ז).

בְּהַמְשָׁךְ לְקִרְיַת־שֹׁמֶן, דְּבִיאר עַד עֵתָה. – הָעֵרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֱדָמוֹ"ר. בְּכַתִּב
יָד 2088: בְּרִכּוֹת שְׁמוֹנֶה־עָשָׂרָה.

19. (יְשַׁעְיָה מ, ה): "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וְחָדָו כִּי כִי ה' דְּבָר".

20. (בְּרִכּוֹת יב, א).

21. (בְּרִכּוֹת כח, ב).

22. (וְעֲנִין מוֹה שְׁנֵת־בָּאָר לְקַטֵּן (יְחִי מו, ד – מו, א) בְּפִירוּשׁ "אוֹסְרִי לְגַפִּין").

ב.

הוֹד כ"ק אֱדָמוֹ"ר מִרְנָא וּרְבִנָּא דוֹבְעָר – אֱדָמוֹ"ר הָאִמְצָעִי

~ תוֹרַת חִיִּים ~

דרוש שני - ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

האַחֲרוֹן דְּחֶסֶד לְדִין וְהַב' הַכְּרַעָה שְׁנִיָּה לְהַפּוֹךְ הַשְּׂכָל מִדִּין
לְחֶסֶד וְאִינֵם כְּסוּתִים זא"ז מֵאַחֵר שְׁמֻמָּקוֹר אַחַד יֵצְאוּ שֶׁהוּא
מִבְּחִי הַדַּעַת שְׂכוּלָל חו"ג ע"כ הוּא הַמַּחְלָק מִתַּחְלָה מִמֻּקוֹר
הַשְּׂכָל כְּנ"ל וּד"ל:

(יט) וְזוֹת יוֹכֵן עֲנִין חֲנ"ל בְּמ"ש בַּע"ח בְּבַח' הַדַּעַת שֶׁהוּא
הַמַּחְלָק לְב' מוֹחִין דְּחו"ג לְחַיּוּתוֹ כְּלוֹל מַחו"ג
דְּהִינּוּ מַחו"ג דְּחו"ב וְאִין חֲבוּנָה עַל חו"ג דְּמִדּוֹת שְׂבֻלָּב שֶׁהֵן
בְּאַחַב' וְשִׁנְאָה אוֹ חֶסֶד וְדִין בְּפ"מ שְׁהִירִי אִמֵּר שְׁמַתְחָלָק לְב'
מוֹחִין דְּחו"ג וְלֹא לְב' מִדּוֹת (רַק שְׁמִמִּילָא בְּאַה הַהִכְרַעָה
הַזֹּאת גַּם בְּמִדּוֹת דְּחו"ג וְהוּא בְּבַח' הַת"ת שֶׁשְּׂרָשׁוֹ בְּרַעַת
כִּידוּעַ) וְכִמוֹ עֲנִין ד' פְּרִשְׁיוֹת דְּתַפִּילִין קִדְשׁ וְהִיָּה כִי יִבְיֵאֵךְ
בַּח' חו"ב וְנִסְתִּיית הַמוֹחִין דְּחו"ב לִימִין וְשִׁמְאַל כְּמוֹ לִזְכוֹת
וְחוֹב תְּלוּי בְּבַח' הַדַּעַת הַמַּחְלָק לְב' מוֹחִין הַפְּכִיִּים וְגַם
בְּהִפּוּכּוֹ שְׁמַהֲפֵךְ אַח"כ מִשְׂכָּל שֶׁל חֶסֶד לְחַיּוּת שְׂכָל שֶׁל דִּין
וְלַהֲפֹךְ זֶהוּ ג"כ ע"י הַדַּעַת הַמַּכְרִיעַ לְב' הַפְּכִיִּים שׁוּיִם כְּנ"ל
כְּמוֹ שֶׁב' דַּעוֹת הַהִפְכִיִּים בְּעֶצֶם הֵן שׁוּיִן זֶה לְגַדֵּד זֶה בְּב'
קְצוּת רַחוּקִים כְּמוֹ לְהַצְדִּיק אֶת הַרְשָׁע וְלַהֲרַשֵּׁעַ אֶת הַצְדִּיק
כֵּךְ בְּהַתְּפַכּוֹת הַשְּׂכָל בְּהַכְרַעַת הַדַּעַת שֶׁהַשְּׂכָל הַצְדִּיק אֶת

(יח) וְהִנֵּה כָל זֶה שִׁישׁ בְּכַח הַשְּׂכָל עֲצֻמוֹ לְנִמּוֹת לְחו"ג בְּב'
קְצוּת רַחוּקִים כְּנ"ל וְזֶהוּ בֹא דוֹקָא מִכַּח הַדַּעַת
שֶׁנֶּק' דַּעַת נִוְטָה שֶׁהוּא הַמַּחְלָק אֶת כַּח הַשְּׂכָל דְּחו"ב לְב'
הַמִּיּוֹת דְּחו"ג שְׁלֹוָה נִקְרָאִים ב' מוֹחִין דְּחו"ג דְּהִינּוּ ב' מִינֵי
שְׂכָלִיִּים הַפְּכִיִּים בְּתַכְלִית כְּנ"ל וְהוּא מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ רוֹאִים בְּכַח
הַדַּעַת שִׁישׁ כִּיכּוֹלָתוֹ לְהַפּוֹךְ גַּם הַשְּׂכָל שְׂכַבֵּר נִטָּה לִימִין
דְּחֶסֶד לְהַפּוֹכּוֹ לְחוֹב וּמַחוֹב לִזְכוֹת כְּנ"ל א"כ מוֹכַרְח שִׁישׁ בְּכַח
הַדַּעַת לְחַיּוּת מַחְלָק גַּם בְּשִׂרְשׁ כַּח הַשְּׂכָל שִׁישְׂכִיל לְדַבֵּר
וְהַפּוֹכּוֹ בְּתַכְלִית וְכַמְשָׁל חֲנ"ל בְּהַכְרַעַת כְּפוֹת הַמַּאזְנִים מִימִין
לְשִׁמְאַל וּמִשְׁמַמָּל לִימִין בְּשִׁקּוֹל שׁוֹה כְּמוֹ שֶׁהֵן עוֹמְדִין בְּשׁוֹה
בְּתַחְלָה כו' (וְכַמְשִׁי"ת בְּסֻמוֹךְ כַּעַז"ה) וְזוֹה יִתּוּרְצוֹ ב' קוּשִׁיוֹת
חֲנ"ל דּוֹדָאֵי יֵשׁ כָּאֵן ד' מוֹחִין שְׁמַתְחָלִיקִים ע"י הַדַּעַת דּוֹקָא
כִי שִׂרְשׁ הַדַּעַת לְמַעֲלָה מַחו"ב ע"כ יֵשׁ בְּכַחוֹ לְהַמְשִׁיךְ בְּחו"ב
ב' הַמִּיּוֹת דְּחו"ג וְגַם לְעִשׂוֹת ב' הַפּוֹכִים הַפְּכִיִּים אַח"כ כְּנ"ל
וְאֵע"פ שֶׁהַהִכְרַעָה אַחַת הִיא אוֹ לִימִין אוֹ לְשִׁמְאַל דָּאִין כָּאֵן
רַק ג' כְּמוֹ ג' דַּעוֹת דְּהִינּוּנִים זֶה אוֹסֵר וְזֶה מַתִּיר וְזֶה מַכְרִיעַ
כְּאַחַד מֵהֵן אֲבָל בְּאַמּוֹת אֵין הָעֲנִין כֵּן דּוֹדָאֵי יֵשׁ כָּאֵן ב' מִינֵי
הַכְּרַעוֹת אַחַד מִימִין לְשִׁמְאַל שֶׁהוּא לְהַפּוֹךְ הַשְּׂכָל מִקְצָה

בפ' שמע שהוא שם מ"ב מואהבת עד ובשערך כידוע ואור הגבורה מאיר בכלי חסד שהוא שם ע"ב דחסד גי' ע"ב בזהו אם שמוע עד ושמחם את כו' שזהו כמו כ' הפכים הנ"ל מימין לשמאל וגם משמאל לימין שהוא ע"י הדעת דוקא כנ"ל וד"ל):

הרשע ירשע את הצדיק והשכל שהרשע את הצדיק לכפ' חוב יחפץ להצדיק גם את הרשע כו' גם זה יבא במשקל דכח הדעת להכריע בב' מיני הכרעות הללו ההפכיים כו' וד"ל. (וכמו שאנו רואים בשמע והיה אם שמוע שהן ב' מוחין דחו"ג כנ"ל הרי אור חסד מאיר בכלי הגבורה שהוא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

דרך מצותיך - מצות איסור אכילת גיד הנשה

מערך וסוג המדות כלל כמאמר לאו מכל אינון מדות איהו כלל שאפי' החכמה ראשית ההשתלשלות היא כעשי' גשמיית ממש אצלו ית' אלא דאפיקת עשר תיקונים וקרינו להון ע"ס לאנהגא בהון עלמין כו' והנהגה הזאת הוא ע"י שהוא ית' מאיר בהם בסוד איהו וחיותו וגרמוהי חד וכמ"ש הרמב"ם שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה כו' ועי"ז נמשך אור והחיות לנבראים מעולם ועד עולם באמצעות הספירות והם הנקראים כלים, והנה הספירות הם י' חב"ד חג"ת נה"י עם המל' כידוע וגם כל מדה מ' אלו כלולה מ' ודרך כלל נחלקו לג' בחי' ראש תוך סוף סת"ד שהם חב"ד בחי' ראש וחג"ת בחי' תוך ונה"י בחי' סוף, והוא עד"מ מדת חסד שהוא ימצא מצד האהבה שאותו לזולתו הרי האהבה היא פנימיותו של אותו חסד ששופע לזולתו כי היא סיבתו ונקראת מוחין של חסד כלומר בחי' טעם למציאת חסד היא האהבה הבאה מאיזו טענה שכליית ונק' חב"ד שבחסד, והחסד עצמו שהוא היותו של ההשפעה הוא בחי' חסד שבחסד שהוא מהות מדת חסד וכמו שאנו רואים שימצא שלא מצד אהבה וטענה כלל כי גם שאינו אוהבו ואין לו היכרות עמו כלל ישפיע לו רב טוב מצד מהות טבעיות חסדו לוותר בטבעו משלו כמו שמצינו באאע"ה שנתן ממון ורב טוב גם לערביים הגם שבודאי לא הי' אוהב אותם כלל, וזהו מדריגה השנית שבמדות, והמדריגה השלישית היא הנק' נצח ענף חסד, והענין כי הנה בב' בחי' חסד הנ"ל ימצא בהם הארת פנימ' הנפש והוא התענוג שתתענג הנפש משפעה זו, אצ"ל בבחי' הא' בחסד שימצא מצד האהבה והשכל שעיקר גילוי התענוג הוא בשכל הסמוך וקרוי לו וע"י יומשך במדה הדיא, אלא גם בבחי' הב' בעצם מדת הויתור המוטבע בלב ימצא עונג רב בהשלימו טבע מדתו כי התענוג יתפשט במדות שכלב וזה שמצינו באאע"ה שנצמק כשלא היו לו אורחים שאין זה מצד עצם מדת

על כן לא יאכלו בני"י את גיד הנשה. (בראשית ל"ב ל"ג) להבין שרש ענין מצות איסור ג"ה, יש להקדים מאמר הוותר הובא בפרדס שער י"ז פ"א הוא צולע על ירכו דא איהו נצח ישראל ירכו כתיב ולא ירכיו דא דרגא רביעאה דלא אתנבי מתמן בר נש עד דאתא שמואל נביאה וע"ד כתיב וגם נצח ישראל לא ישקר (שמ"א ט"ו כ"ט) כדון אתתקן דרגא דא דהוה חלושא מכד אסתכן יעקב בממנא דעשו ונגע בכף ירכו כו' בנין דירכא איהו לבר מגופא כו' עכ"ל לענינינו. והקשה הפרדס ממה דא' ברעיא מהימנא להיפוך שבהוד הי' הפגם דבי' אתמר נתנני שוממה כל היום דזה (איכה א' י"ג) עכ"ל וכ"ה בתיקונים ותוכן תירוצו שם הוא כי ענין הפגם הוא הסתלקות השפע מאותו המדה מחמת קטרוגים וצעקת הצוררים הנק' אחרים על עוונות ישראל ויאמרו מה נשתנו אלו מאלו הללו עע"ז כו' ומתעורר כח הדין וסיגי הוזהב וישפיעו אל החיצונים והדין נגמר, והנה הנצח עם שעיקרו ענף חסד מ"מ הוא כלול גם מהגבורה וכן ההוד עם שעיקרו ענף הגבורה הוא כלול גם מהחסד ולזאת גם שמתחלה הי' הפגם בנצח ותקפה מדה"ד בו הנה אח"כ נתקן הנצח במה שחור להיות יונק מהימין ונתבע הדין אל ההוד כדרכו נמצאת לפי האמת הצליעה בהוד כו', ובטעמי מצות להרח"ו פ' וישלח תי' בע"א כי בהיות המל' אב"א עם הו"א השוק הימין של הו"א שהוא סוד הנצח הי' שם שוק השמאל שלה שהוא ההוד וכ"ה בגשמי כו' ומה שפ' בוהר שהנצח נפגם הוא הנצח של הזכר ומ"ש כי ההוד נפגם הוא בבחי' נקבה בירך שמאל שלה הדבוקים בימין של הזכר שהוא הנצח כשהיא אב"א כו' ואילו הי' פב"פ לא שלטו החיצונים עכ"ד:

א) והנה ביאור ענין הפגם כמש"ל בשם הפרדס והיותו בנו"ה דוקא, יובן בהקדים תחלה ענין המדות למעלה כי כבר נת' אצלינו במצות פו"ר שעצמותו ית' אינו

ולשאינם ראויים וכמשארו"ל דור אנוש ניוזנין בחסדו של הקב"ה. והג' הוא בחי' נצח ענף החסד והוא ענין ההשפעה הבאה בבחי' ניצוח בלבד הגם שאין החסד הזה בחפיצה חשיקה פנימי' מחמת איזה מונע ומענה המעכבת וההפרש בזה הוא כי בבחי' החסד יש בו התלבשות תענוג העליון ממקור התענוגים הנק' עתיק יומין ולכך הוא נק' עדיין מכלל גופא דמלכא משא"כ בחי' הניצוח הוא כשאין גילוי התענוג כ"כ להשפיע אלא בחי' ניצוח לבד וכענין שתוק כך עלה במחשבה כו' (מנחות כ"ט ב') וז"ס שנק' נו"ה ערבי נחל שאין בהם לא טעם ולא ריח ונק' ג"כ ירכין דלבר מגופא, וכמ"כ בכל מדה בפרט יש ג' בחי' אלו כמו בחי' החכמה של החסד והחסד עצמו שבפנימיותו וגמר השפיע נק' נצח וז"ס ירכין דלבר מגופא כי אינן אלא כלי השפיע להשפיע לזולתו. ועפ"י הקדמה זו יובן דרך הרמ"ק באומרו שענין הפגם הוא הסתלקות פני הרחמים מאותו הספי' מחמת קטרוג' וצעתק האחרים והי' הפגם בספירת הנצח דוקא להיות כי ידוע עפ"י מ"ש אבינו אב הרחמים שמבחי' מוחי' דגדלות דוקא ימצאו הרחמים משא"כ מוחי' דקטנות הם דינים וכמו שהגדול יש בו מדת הסבלנות משא"כ הקטן ולזאת בבחי' נצח שהוא עצם המדה והרצון בלי התלבשות המוחי' כנ"ל יהי' הדין והקצף על העושה היפך רצונו ית' משא"כ בבחי' חכמה יהי' ג"כ הסבלנות לסבול גם העושה היפך רצונו ית' ולהטיב לו כי היא מקור הרחמים וכמשנ"ת במ"א בענין הציץ של כח"ג שפעולתו להמתיק הדינין הבאים ממצחא דז"א שהוא בחי' הסכם הרצון הנשאר אחר הסתלקות המוחי' שממנו יהי' התעוררות הדינין בתוקף מאד על עובדי רצונו וכמ"ש באדר"ר כ"ד בתי דינין אתערו ממצחא דז"א כו' יעו"ש, וז"ש וירא כי לא יכול לו (בראשית ל"ב כ"ו) לפגום ולפעול הדין למעלה ויגע בכף ירכו ששם פעל פעולת הדין כנ"ל:

החסד בלבד כי טבע המדה היא לחוס על דל כשרואה אותו אבל למה יצטער אם אינו רואהו אלא שזהו מצד התענוג שמתלבש במדת החסד בהיותו יוצא לפועל וכשלא תצא לפועל יחסר העונג ומחמתו יבא הצער שהוא היפך העונג כו', אבל יש בחי' שלישית והוא בחי' חסד הבא בדרך נצחון שמנצח עצמו ועומד על נפשו להיות מוותר הגם שאין בלבו כ"כ לוותר לא מצד אהבה לזולתו ולא וותרנות טבעית אלא דרך ניצוח ואכפאי לבד וזוהו אין התלבשות התענוג והארת פנימי' הנפש כלל כ"א בחי' חיצוני' לנצח בלי טעם כלל, ועד"ז נמצא בפרט בכל מדה ג' בחי' אלו כמו בחסד הנמצא מצד אהבה הנה האהבה היא המוחי' והחסד והויתור המורגש בלב בשעה זו נק' חסד שבחסד וגמר הנתינה בידיו כפז"מ שאין בהם התלבשות התענוג הוא הנצח שבחסד, והכלל שבחי' הנצח הוא העשי' כפז"מ שהוא בחי' חיצוני' ואחוריים. והנמשל מזה למעלה ג"כ במדותיו של הקב"ה הנאצלות ממנו הגם כי לא מחשבותי מחשבותיכם (ישעי' נ"ה ח') מ"מ ומבשרי אחזה אלוהו כתיב (איוב י"ט כ"ו) להשכיל ע"ד דוגמא מעט מזער, והנה מדת חסדו של הקב"ה להחיות עולמות ונבראים רבים לאין תכלית יש בה ג' בחי' הנ"ל והוא המוחי' של החסד והוא בחי' החכמה המתלבשת בו שהוא הטעם של החסד וההשפעה הזאת ותכליתה שהוא כדי להיות לו דירה בתחתונים וכיוצא שיקימו תרי"ג מצות להמשיך התלבשות האורות בכלים כדי שיכירו הנבראים גדולתו ית' לטוב להם כל הימים, הנה החכמה הזאת להיותה פנימי' החסד וההשפעה וסיבתו נק' מוחין שלו. ועצם החסד והטוב הזה הוא בחי' שנית, והמצא תמצא לפעמים שיהי' הסתלקות בחי' המוחי' מחמת איזו פגם כשלא ישלימו ישראל תרי"ג מצות עד"מ כפי חיוב החכמה והטעם, ואעפ"כ יהי' השפעת החסד והטוב מצד עצם מדת החסד להטיב לראויים

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

והי' עקב תשמעון

מאיר אלקות בבחי' גילוי יותר, אך מ"מ הגילוי שבשמים אינו מאיר בארץ וכמ"ש השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לפי שכל אחד נברא ביד אחת. אך במעשה הצדיקי' נא' בהם מקדש אד' כוננו ירך ב' ידות, והיינו התחברות בחי' שמים

ובזה יובן משארו"ל גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמו"א כתי' אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים שארץ נברא ביד שמואל ע"כ בארץ נעשה העולם והסתר גמור כו' ושמים בבחי' יד ימין ושם

הם מנשאים את בחי' כסא שהוא בחי' מל', וכך ע"י התפלה שכנגד תמידין תקנו שהוא להקריב את נה"ב ששרשו ג"כ מבחי' חיות הקדש, וע"כ ע"י התפלה נעשה בחי' העלאת המל' כו'. וזהו ועבדתם את הוי' היינו שאת הוא בחי' אותיות שמאל"ף ועד תי"ו שהוא בחי' מל' בחי' דבור, וצריך לרומם את בחי' המל' להוי' עד שיהי' בבחי' את הוי' ממש, דהיינו מכל לשם הוי', וכמ"ש יראו את הוי' קדושו, דהנה כתי' יראו מה' כל הארץ שמשמע כל הארץ, וכתיב יראו את ה' קדושו שהוא רק בחי' קדושו, והתירוץ לזה דמ"ש יראו מה' כל הארץ והו' בחי' יראה תתאה וע"כ כתי' יראו מה', אך יראו את ה' קדושו היינו יראה עילאה, וזהו את ה' שהוא מכל לשם הוי' ממש בבחי' ביטול במציאות ממש וכמ"ש את בשרו ודרשו רז"ל את הטפל לבשרו, ועי"ז נמשך אח"כ בחי' שם הוי'.

והנה כדי שיומשך בחי' שם הוי' זהו בדרך כלל ע"י שם הוי' שבנפש האדם, דהנה יו"ד ה"א הוא בחי' רצוא ושוב וזהו ענין ק"ש ותפלה, כי ק"ש הוא בחי' רצוא אם רץ לבך כו' ואהבת את הוי' אלקיך שהוא בחי' אהבה בחי' רצוא, ותפלה הוא בחי' שוב ברוך אתה הוי' שהוא המשכה למטה שהוא בחי' יראה עילאה שהוא בחי' יו"ד של שם הוי', ואהבה רבה שבק"ש הוא בחי' ה"א ראשונה של שם הוי'. והוא"ו הוא בחי' תורה הקל קול יעקב קלא קדמאה חסר וא"ו שהוא קול תפלה וקלא בתראה מלא וא"ו שהוא קול תורה כי תורה הוא וא"ו של שם הוי' שיתא סדרי משנה בחי' מדות כשר פסול כו', וה"א הוא בחי' דבור של תורה. ועי"ד בחי' אלו עי"ז ממשכים בחי' שם הוי', והיינו כי אף ששם הוי' נמשך מתחלה בבריאת העולמות אך מ"מ בגלותא דמצרים קודב"ה סליק לעילא לעילא וצריך להמשיך את בחי' שם הוי' כו'. וזהו ועבדתם את הוי', ואח"כ אלקיכם שהוא המשכה למטה עד שיהי' נק' אלקיכם ויהי' התחברות שם הוי' בשם אלקים, וזהו ע"י מעשה המצות כי הנה כתי' עוונותיכם מבדילין ביניכם ובין אלקיכם, שע"י העון נעשה מסך מבדיל כו' שלא יהי' מאיר גילוי אלקות למטה, אך ע"י המצות נעשה אלקיכם ממש ואין דבר מפסיק בינינו לבין אבינו שבשמים. נמצא שע"י ק"ש ותפלה ותורה עי"ז ממשכים את שם הוי', וע"י המצות נמשך מבחי' שם הוי' בשם אלקים כו'.

וארץ וכמ"ש כי כל בשמים ובארץ ות"א דאחיד בשמאי ובארעא, והיינו כי בבחמ"ק הוי' מאיר גילוי אלקות למטה ממש וכמ"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם שהי' מאיר גילוי שם הוי' למטה וכמ"ש והי' בחיכל קדשו כו', וע"כ גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, לפי שבמעשה צדיקים נמשך גילוי שם הוי' למטה.

ובזה יובן מ"ש ועבדתם את הוי' אלקיכם, דלכא"ק קשה איך שייך למעלה בחי' עבודה שהרי נאמר אם צדקת מה תתן לו כו', אך הענין הוא דבאמת לגבי עצמותו ומהותו אין שייך כלל לומר לשון עבודה שהרי אם צדקת כו', אך מה ששייך העבודה זהו דוקא בבחי' הוי' אלקיך שם שייך העבודה, דהיינו להמשיך את בחי' שם הוי', כי אעפ"י ששם הוי' הוא בחי' שמו הגדול בחי' סוכ"ע שלמעלה מהשתלשלות, אך מ"מ הוא רק בבחי' שם כלבד שהוא למעלה מהשתלשול מבחי' העולמות שהם בבחי' גבול ממש, אבל מ"מ לגבי עצמותו ומהותו ממש הוא רק בחי' שם לבד, וכדי שיומשך בחי' שם הוי' הוא ע"י צמצום וזהו ששם הוי' הוא מתחיל ביו"ד שהוא בחי' צמצום. וזהו ועבדתם את ה' אלקיכם, דהיינו שע"י העבודה ממשכים שיתהווה בחי' שם הוי' ואח"כ אלקיכם דהיינו שיומשך מבחי' שם הוי' בשם אלקים עד שיהי' נק' הוי' אלקיכם, אלקיכם ממש. וזהו מ"ש ואהבת את הוי' אלקיך שיהי' נק' הוי' אלקיך ממש כו'.

והנה ע"י מה ממשכי' שיהי' הוי' אלקיכם זהו ע"י העבודה, ואיזו היא עבודה שבלב זו תפלה, והענין הוא דהנה תפלה הוא לשון התחברות וכמשארו"ל התופל כלי חרס, דהנה כתיב סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה סולם הוא מחבר מעלה ומטה, וכך התפילה הוא מחבר מלמטה למעלה, וע"כ נק' התפלה בחי' סולם. דהנה כתיב ארוממך אלקי המלך, והיינו כי מתחלה צריך לרומם את בחי' המל' לעצמות אוא"ם, וזהו ארוממך אלקי המלך, אלקי הוא בחי' ומדרגת בראשית ברא אלקים, והמלך הוא בחי' מלכותך מלכות כל עולמים שנעשה בחי' העלם והסתת, וכדי שיהי' המשכת בחי' גילוי אוא"ם למטה צריך לרומם את בחי' המל' לעצמות אוא"ם. והתרוממות זו נעשה ע"י התפלה, וכמו והחיות נושאות את הכסא שחיות הקדש ע"י עבודתם בבחי' ביטול ורוצים להכלל בעצמות אוא"ם עי"ז

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המושך תער"ב ~

א"ר אבהו למה תוקעין בשופר של איל, יום ב' דר"ה, העת"ר

רק שבא"ק הוא בבחי' העלם עדיין שוהו ראשית ההתהוות שאין בו בח' פרטים עדיין וכמו חומר הראשון כו' וכמו שנת' שם, ובאצי' בא הרצון בהתגלות, דאצי' הוא בחי' גילוי ההעלם כו' וכמשנת"ל פ' שי"ג, וכמו עד"מ הרצון באדם שמטה שכלו ומדותיו לאופנים פרטים בשינויים רבים והנפש עצמה הרי אחת היא בבחי' יחידה, והשכל ומדות מתפשטים בגילוי מההעלם באופנים שונים לפי רצון הנפש כו', כמו"כ עצמות המאציל הוא כמשל יחידה והאורות הנאצלים מההעלם אל הגילוי בבחי' חו"ב דאצי' וכן המדות דאצי' הוא רק בחי' הגילוי אור מן ההעלם לפי רצון המאציל כו'. ואמנם מה שבא מן השכל והמדות לאיזה ענין פרטי כמו לחשוב בדומם דאבן הנה מיד יתהווה במח' אותיות הציור של הפרט ההוא כו', והן הנקראים יו"ד מאמרות דאצי' כמו מא' תדשא הארץ ומא' יהי רקיע הכוללים כל פרטי הנבראים כו', וכמו שבאדם יבוא מציור הרוחני שבמח' לגשמיים כן למעלה הרי מבחי' האותיות דאצי' שציירו הדצ"ח הוא כח האלקי השופע ומהווה מאין ליש ממש הרקיע הגשמי ממא' יהי רקיע שבמח' ודבור כו', ומה שנק' המל' בשם סלע ואבן היינו כשבאו אותיות דאצי' להיות כח אלקי להוות מאין בחי' הדומם דבי"ע או גם כח האלקי הוה יקרא בשם אבן ע"ש השפעתו כו', כמו עד"מ מחשבת האבן באדם כו', וכן מה שהמל' נק' תפוח הן האותיות המהווים את התפוחים דבי"ע שנק' המקור ג"כ בזה השם כו' וכן בכל מיני דצ"ח כו'. וא"כ הרי מהות דצ"ח דבי"ע הי' תחלה בבחי' האותיות דבחי' מל' דאצי' (וגם באותיות דמדות ומח' דאצי' כו'), וידוע דמציאות הנבראים הוא ג"כ בחי' אותיות כו' (ועמ"ש במ"א בהגהות לתו"א ד"ה פתח אלי' בענין הפרסא כו'), ולכאורה אין זה התחדשות כו' (ובפרט לפי הידוע שלמעלה הרי כח אינו חסר את הפועל הרי כל הדצ"ח שנתהוו כבי"ע נמצאים כלולים באצי' כו', ובאמת בבחי' כח ופועל למעלה הוא שהפועל הוא לפי אופן הכח כו' וכמ"ש במ"א, ומ"מ הרי נמצאים הנבראים בבחי' כח באצי' וה"ג ג"כ כמו העלם וגילוי שאינו התחדשות כו'). אבל האמת הוא דבריאה יש מאין הוא שלא הי' מהות היש כלל תחלה בהעלם במקורו באצי' (ועמשי"ת"ל פ' שכ"ח), שהרי אין ערוך והשתוות כלל בין גשמיים הנברא לגבי בחי' אותיות דאצי' האלקי עד שנא' שהי' אפי' דוגמתו באצי' תחלה כו'.

קיצור. וצ"ל והלא גם מאצי' לבי"ע הרי ד"ע שלמעלה יש

שיה' והנה לכאור' גם בחי' אין דמל' דאצי' אינו בחי' אין אמיתי כ"א אדרבא הוא עיקר בחי' היש כו', וכידוע בענין אל דעות ה' ב' דעות דעת המקבל ודעת המשפיע שהן הפכים זמ"ז כו', דהנה ד"ת שוהו דעת המקבל הוא שלמטה יש ולמעלה אין, וכמו והחכ' מאין תמצא הרי החכ' הנמצאת היא בחי' יש והכח השופע המהווה אותה מאין הוא בבחי' אין, ולגבי כח השופע הוא בחיפך שהחכ' הנמצאת היא בבחי' אין דכלא חשיבא ממש לגבי העצמות שהוא אמיתות היש כו', דכמו"כ הוא בהתהוות העולמות מאין ליש שנק' האצי' בשם אין לגבי בי"ע שהם היש ודבר מה, ובאמת הוא להיפך שהאצי' הוא אמיתות היש כי הוא העצם וכל דיירי ארעא כלא חשיבא שהנבראים הן בחי' אין באמת כו'. וא"כ הרי כמו שנת"ל בבי"ע שהמקור הוא אמיתות היש לגבי המתהווה כמו מל' דבר' לגבי יצי' כו' כ"א שהוא בבחי' אין רוחני לגבי, הרי לכאורה כמו"כ גם בבחי' מל' דאצי' לגבי בי"ע כו'. רק צ"ל שנק' אין אמיתי מפני שהמציאות דבי"ע לא נמצא בבחי' המל' כלל, ומה שאצי' הוא אמיתות היש היינו שהוא אלקות שוהו האמיתות והנבראים אינם מציאות אמיתי כו', אבל לא שבאצי' נמצא ענין היש ח"ו, ואינו דומה לאין דבר' לגבי יצי' דהאין דבר' הוא אותו המהות דיש דייצ' אלא שהוא בבחי' אין רוחני לגבי כו', משא"כ באין דאצי' שאינו מהות בחי' היש דבר' כו'. הנה לכאורה משמע שגם בחי' המהות דנבראים נמצא כלול בבחי' מל' דאצי' כו', וכדאי' בע"ח שיש כל מיני דצ"ח באצי' וכמו שנק' המל' בשם סלע ואבן ולפעמים בשם עפר ולפעמים בשם שושנה ותפוח כו'. והענין הוא עד"מ כשיצייר האדם בשכלו ומחשבתו באיזה דומם או צומח הרי נעשה ציור אותו הדבר במחשבתו בבחי' הרוחניות של המח' שלו ממש כמו שמציור הדבר בגשמיים, וכפי אופן הרצון בלבבו לחשוב יחשוב אם בתפוחים או באבנים וכיוצא וכן יתהוו הציורים במחשבת שכלו כו', רק שבמחשבת האדם ה"ו בכח לבד ואין בזה פועל כלל כו'. והדוגמא מזה יובן למעלה בהיות שבחי' אצי' בכלל הוא בחי' רצון המאציל להשפיע מן העצמות כו', שהרצון הזה הוא האמצעי להיות התהוות העולמות כו', כדאי' בזהר כד סליק ברעות' למברי עלמא ואי' בע"ח שוהו בחי' הרצון דא"ק דברצון זה נכלל כל מה שנתהווה בעולמות והוא בחי' הממוצע כו' כמשנת"ל פ' קס"ד ואח"ז, וכמו"כ בחי' האצי' הוא בחי' הרצון להתהוות העולמות כו'.

וכל דיירי ארעא כל"ח, רק שבאצי' לא יש מציאות הנבראים, והלא יש בחי' דצח"מ במל' דאצי', דהנה אצי' הוא הרצון להתהוות וזהו התגלות הע"ס ע"י הרצון, וכשבא לידי מח' פרמיות ז"ע הע"מ היינו האותיות דצח"מ שבמל', וגם הנבראים הן אותיות, אך באמת מציאות הנבראים לא יש כלל באצי' ובא בבחי' התחדשות.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אשר ברא שישון ושמחה חתן וכלה

ער מאכט דעם אנדערין שלעכט און ניט גוט, איז דאס איז זיין לעבין און חיות, וכמו שאנו רואים במוחש דיש אנשים כאלו אשר מצד עצם טבעם הרע הנה אם הם רואים כאשר אנשים נכשלים ונזקים בממון ח"ו או גם בגוף ח"ו הם נהנים מזה, או כאשר רואים שהאחד יריב בחברו ויעשה לו שפיכות דמים ובזיונות או איזה חזק ח"ו הנה הם שמחים על זה כעל כל חזק, והוא מפני עצם טבעו הרע יגל וישמח במאד בתקלת חברו, ולהיפך כאשר יתעלה חברו באיזה עושר או כבוד ובהצלחת ברכה בעסקיו או בבנים, יצר לו מזה, וערט אים איינג פון דעם, עס איז אים ניט גוט פון דעם און עס פאר דריסט אים פאר ואם יענעם איז גוט, ומדבר בזה הרבה עס כל מכיריו, ער רעהט דאס איבער וחפץ להזיקו בזה, ויעצב לבו על זה, ער פאר גינט אים ניט, ונקרא צר עין דעינו רעה בשל אחרים, און ליגט אין דעם איך להזיק לחברו, וכאשר גורם לו איזה רעה הוא מתענג על זה, דכל זה הוא מצד עצם טבע הרע שבו. ונסיים בטוב במצות לשמח חתן וכלה ויקיים מ"ש וראה בנים לבניך שלום על ישראל.

קיצור. איש בעל טבע רע גם את קרוביו וידידיו יצר ויעיק, ואפילו את בני ביתו ילחץ וידחק ויצמצם בהצטרפותיהם גם בההכרחיות, ואם נמצא אשר נעשה איזה דבר שלא כחפצו יבעוס ויקלל כיוצא מן הדעת, וישנם כאלו הנהנים מצרתם ותקלתם של אחרים, וכאשר גורם איזה רעה לזולתו גם בדיבור הוא נהנה.

ז) ונהנה גדולה מזו אנו רואים בטבע איש הרע דגם למקורביו ובני ביתו הגם שאוהבם אהבת נפש ומתעלם עמם, מ"מ הוא מיצר ומעיק להם בכל מה שביכולתו, ותמיד פניו זעומות, און איז אלע מאל ניט צופרידין און פון קיין זאך איז ער ניט צופרידין און ויא מי טוט איז אלץ ניט גוט, און עס איז אים ניט גיפעלין, און זיין ענג איז אין יעדער זאך גיפינען אחסרון, והוא מלא טענות ותביעות, אלע מאל און אין אלע זאכין איז ער גירעכט און דער זולת איז אום גירעכט און שולדיק, ואפילו את אנשי ביתו מאכט ער איינג און שלעכט, ער פארגינט זיי ניט דעם לעבין בפועל ממש, ובשביל הוצאתם הכל כמותרות בעיניו וגם את ההכרחיות ביותר הוא נותן בצמצום ובדקדוק רב, און רעד דאס איבער איך שהם מתענגים אצלו על רוב טוב לפי שעינו צרה גם בהמעט הזה, ומוציץ את דמם כעלוקה, וכל אשר יקרה גם דבר קל הוא יוצא לריב עמם ולבזותם, ובפרט כאשר ימצא איזה שגיאה שעשו בני ביתו, אז הנה הוא מגדיל זאת בהגדלה והרחבה גדולה, ומרחיב הרבוב בזה ואיך כי בזה גרמו לו הזיקות גדולות ורבות ושופך את דמם ממש, ומכל שכן אם עשו איזה דבר נגד רצונו אז יתקעם ויקצוף במאד באין מעצור לרוחו הקשה ופותח פיו ולשונו לקללם ח"ו בקללות נמרצות ר"ל וחמתו תבער בו בחי' רעה בכעס ורציחה להכותם ולעשות להם יסורי הגוף שנעשה כיוצא מן הדעת ממש ר"ל, דכל זה הוא לפי שהוא איש רע בעצם, וחיותו הוא מה שמיצר ומירע לזולתו, אט דאס ואם

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

אחרון של פסח, תרח"ץ

בתמימות והם נחשבים כמו לומדי תורה, ומשום כך אסור לך לתת את כל הרכוש ולצאת לגלות.

דברי חותנו השפיעו עליו והביאו אותו במבוכה ובספיקות, מבלי שידע מה לעשות. במשך שמונת הימים חשב והתעמק בדבר מבלי לדעת כיצד להחליט, ובינתיים צם ובכה. ביום השמיני סיפר שוב לאשתו על מבוכתו, ועל דברי אביה שהשפיעו עליו. אמרה לו אשתו: כיוון שנפלו ספיקות בדעתך, מורה הדבר שאנחותיך ובכיותיך על שאינך יודע ללמוד לא היו כל האמת, אילו הן באו מתוך אמת אמיתית, היית בודאי מסכים שנותנים לך עצה כדי להיות בן תורה.

הפחח האזין לדברי אשתו, ויצא למקום המסויים ביער, שם פגש שוב באותו יהודי עם המקל. היהודי שאל אותו להחלטתו, והוא ענה שהוא מסכים על הכל. הם התיישבו ושוחחו ביניהם, ובין כך פרצה אנחה כבדה מלבו של הפחח.

נענה היהודי ואמר לו: מה אתה נאנח, אולי אתה מתחרט על מה שהסכמנו, הרי ברשותך להתחרט. והפחח סיפר לו את האמת, את דברי אשתו ואת דברי חותנו שהביאו אותו במבוכה.

חותנך צודק – אמר לו היהודי – בודאי ישנם הרבה יהודים פשוטים, המחזיקים בלומדי תורה ומקיימים מצוות, והם נעלים יותר מלומדי תורה.

בכל זאת, הכריז הפחח שהוא מסכים למסור את כל רכושו ולצאת לגלות למשך שלש שנים, אלא כבקשת אשתו הוא עושה זאת בתנאי, שהיהודי יבוא לביתם לאכול סעודה, כדי שיקיימו מצות הכנסת אורחים. היהודי הסכים לתנאי, והם קמו והלכו לביתו של הפחח.

* * *

הם הגיעו לבית הפחח בשעה של אחרי תפלת מעריב, ומצאו שם שולחן ערוך בכל מיני מאכלים טובים, ונרות דולקים כבויים חג. על שאלת היהודי איזה חג היום, ענה הפחח שאין הוא יודע, צריכים לשאול את אשתו. האשה ענתה שאצלה חג היום בגלל שתי סיבות: (א) מצות הכנסת אורחים. (ב) היא רואה שהקב"ה רוצה

פעם אחת בישבו ביער אומר פרקי תהלים מתוך בכיה, ראה לפניו יהודי ומקל בידו ושק על כתפו. בתחילה הטיל הדבר פחד עליו, אך התאושש והיהודי שאל אותו מדוע הוא יושב ביער ובוכה.

האברך הפחח סיפר ליהודי, שהוא עס־הארץ ובגלל כך הוא בוכה ומצטער, והיות ומפיו של אורח שהתארח בביתו שמע עצה לדעת ללמוד, לצום ולהתענות – קיבל על עצמו לנהוג כך עד שהשי"ת יעזור לו להיות בן תורה. היהודי שמע את סיפורו של הפחח ואמר לו: זוהי אמנם עצה, אבל אם הוא רוצה, הוא יכול לייעץ לו עצה קלה יותר כדי להיות בן תורה.

בשמעו זאת, התחנן הפחח בפני היהודי לגלות לו את העצה.

אמר לו היהודי שימסור לו את כל רכושו, ממון, כסף, זהב, ביתו וכל רכושו ויתלווה אליו למשך שלש שנים ואז הוא מבטיח לו שיהיה בן תורה.

הפחח הסכים לכך מיד, אך היהודי אמר לו, אל תמהר, בראש ובראשונה עליך להתייעץ עם אשתך וכן לשמוע דעת חותנך על צעד כזה, ואז, כעבור שמונה ימים תבוא שוב ליער, למקום עמידתנו כעת, וגם אני אבוא כאן, ואז תאמר לי החלטתכם בנידון. היהודי עם המקל והשק הלך לדרכו.

* * *

גם הפחח שב לביתו וסיפר לאשתו את כל אשר אירע. אשתו ענתה לו, כיוון שתמיד אתה מצטער על שאינך יודע ללמוד ומציעים לך הצעה כזו, בודאי שעליך להסכים לכך, וגם אני כשלעצמי מסכימה, אבל בתנאי אחד, שלפני שנמסור לו את כל רכושנו, יבוא לביתנו לאכול סעודה, כדי לקיים מצות הכנסת אורחים (שכן, לאחר העברת הרכוש אליו לא נוכל לקיים מצוה זו).

לאחר שיחתו עם אשתו, הלך אל חותנו וסיפר לו גם כן כל אשר אירע. חותנו ענה לו: אכן, כתוב² "יקרה היא – התורה – מפנינים", בכל זאת דעתי היא שעל פי תורה אסור לעשות זאת, הרי יש לך אשה וילדים שעליך לפרנסם, ואסור לתת את כל הרכוש. ישנם הרבה יהודים פשוטים המחזיקים בלומדי תורה ומקיימים מצוות

אחר. הוא הצליח מאד והתעשר ונהיה צדיק נסתר.

* * *

לאחר מאה ועשרים שנה, נתנו לבעל הפתח מקום בהיכל גבוה של בני תורה בגן עדן, ולאשה נתנו מקום בגן עדן בהיכל נשים צדקניות, וכל פעם כשהיו מעבירים את הבעל למקום נעלה יותר בגן עדן, היו מביאים את האשה ומכריזים שהכל הוא בזכותה.

* * *

רבנו הזקן סיים, באמרו: היהודי עם המקל והשק היה הבעל שם טוב לפני התגלותו. וסיים: גדולתה של האשה היתה מסירות נפשה על תורה ומצוות ומתוך שמחה. כשבני ישראל יצאו ממצרים – אמר רבנו הזקן – ועברו בתוך הים ביבשה ואמרו שירה, הנה גם הנשים אמרו שירה אבל בשמחה, בתופים ובמחולות, ולכן ההפטרה של שבת שירה היא "ותשר דבורה", כי הכל בזכות האשה, הכל היה מן העפר.

* * *

הרבי ה"צמח צדק" סיים: ההפטרה בשביעי של פסח היא שירת דוד, מפני ששביעי ואחרון של פסח הם גילוי משיח, שהוא בן דוד, ולכבודו של משיח אומרים אז שירת דוד.

לקחת מהם את כל רכושם, ובידי הקב"ה הרי הרבה דרכים כיצד לקחת רכושו של אדם, וכשהקב"ה עושה אתם חסד כזה, שהוא לוקח מהם את רכושם ונותן להם במקום זה תורה – האם אין זה חג? שהקב"ה נוטל את פקדונו בצורה טובה כזו.

אז, הביאו שק גדול והכניסו בו כל ממונם, כסף וזהב, הכל כפי המדובר, כן חתמו על שטר מתנה שהם נותנים ליהודי את כל רכושם והביאו שני שכנים לחתום כעדים, אז טעמו מהסעודה ולנו במקום.

למחרת בבוקר, לפני שהיהודי והפחח עמדו לצאת לדרכם, אמר היהודי לאשת הפחח: למרות שכעת שייך הבית לו, הוא מרשה לה לגור יחד עם ילדיה בבית בתור שכן עד לשוב בעלה משלשת שנות הגלות. כן ציווה להשאיר לה במתנה שקי קמח ותפוחי אדמה, והרשה לה לזרוע את הגן שליד ביתם ולהשתמש בפירות ובירקות, אבל כל זאת בתור שכנים ולא בתור בעלי בתים. בירך את האשה ואת שני בניהם ובתם, נטל את השק עם הכסף והזהב ועזב את המקום יחד עם הפחח.

האשה עיבדה את הגן והשדה שהניבו פרי רב. כך חיתה עם ילדיה בשלשת שנות גלות בעלה.

* * *

יש בזה סיפור ארוך, אמר הרבי (מהור"י"צ) נ"ע, אלא שקיצר, הוא רק אמר: בתום שנות הגלות שב הבעל והם התיישבו במקום

~ ספר הזכרונות ~

פרק ה' – על קידוש השם

לאחר שר' וולף הסנדלר לא היה שוב בכפר – החל הכומר לחדש את נשיאת נאומיו בכיכר השוק, שם אולצו היהודים להתאסף ולהאזין לדבריו. שוב חזר על "הוכחותיו" בדבר הצורך שהיהודים יעברו לנצרות. יהודי הכפר היו שרויים בצער על היעלמו של ר' וולף, שהיה מסוגל להשיב תשובה ניצחת לכומר, ופחדו מן הסכנה שהכומר ינסה להכריחם בכוח להשתמד.

מצבם של היהודים הורע עוד יותר כאשר הופיעה עזרה גדולה לכומר בדמותו של בנו הצעיר של "פריץ" הכפר. פריץ צעיר זה, היה אדם משכיל במידה מסוימת אך יחד עם זה קנאי פאנאטי לדתו. הוא סייע בכל כוחו לכומר בניסיונותיו ללכוד את היהודים ברשת השמד. הוא החל להופיע לאסיפות בכיכר השוק, בהן ישב על הבמה ליד הכומר, האזין לנאומיו, ואף השמיע מפעם לפעם נאומים משלו. בנאומיו עלה הפריץ על הכומר בהסתותיו, בהפגינו את מיטב ידיעתו התיאולוגית. הוא אף השמיע איומים ברורים שאם יישארו היהודים בעיקשותם עליהם לצפות לנגישות ורדיפות. מועקה רבצה על לבו של כל יהודי בכפר, ואין מושיע.

באחד מימי הקיץ, לפני עונת הקציר, כינסו שוב הכומר והפריץ הצעיר את תושבי הכפר לשם שמיעת נאומיהם הקוראים את היהודים להתנצר. הפריץ הצעיר הופיע אז ב"הוכחות" חדשות לצדקת דרישתו.

"האם יש כאן מי שמסוגל להשיב להוכחותי המשכנעות"?!

דממת מוות שררה לרגע קט. וכי מי זה המסוגל לענות לפריץ הצעיר ולכומר?!

אלא שלפתע הגיח אלמוני מהצד והכריז: "אנכי אענה"! בצעדו תוך כדי כך בצעדים בוטחים אל הבמה.

הציבור המופתע הביט לעברו, ולשמחת הכל לא היה זה אלא ר' וולף הסנדלר.

— לאחר שר' וולף נדד משך תקופה ארוכה על פני ערים ועיירות מבלי שאיש יכיר בטיבו — החליט לחזור לְכָפֶר עם אשתו. הוא ידע היטב שהיהודים יזדקקו לו שוב, כיון שהבין שבהיעדרו יחזור הכומר שוב לעבודת ההסתה. עתה היה במקום, מוכן לויכוח ממושך עם הכומר ועם עוזרו, הפריץ הצעיר.

שוב הראה ר' וולף את כוחו, ובפולנית שוטפת סתר את כל דברי הכומר והפריץ, שנשארו ללא מענה. על כרחם נאלצו הללו להודות שנוצחו. שמחתם של יהודי המקום היתה מלאה, והרגשת ביטחון אפפה אותם שוב. ר' וולף ואשתו שוב לא עזבו את המקום. ר' וולף הניח, כנראה, שנוכחותו כאן חיונית.

ברם, השמחה לא אָרְכָה. היה זה ערב של שְׁלֵה־קֵץ, ר' וולף ישב בבית המדרש ולמד. לפתע הופיעו שלשה שוטרים מזוינים ולקחוהו מספרו אל בית הסוהר. קמה סערת רוחות. אשת ר' וולף התחננה בבכי מר לשחרר את בעלה, אך נענתה כי פקודת המאסר נתקבלה מדרג גבוה, וכי הפקודה היא להביאו אל הבישוף המחוזי בלוקטש.

ניכר היה בעליל ידו של מי היתה בדבר. הכומר והפריץ הצעיר שראו עצמם נפגעים מיכולתו של ר' וולף לנצחם בויכוחים — החליטו להתנקם בו, וכך להפטר ממנו. הם התלוננו בפני הבישוף. והלה חיפש עילה למאסר.

חודש ימים נמצא ר' וולף במאסר בלוקאטש. פעמיים בשבוע אולץ לבוא אל הבישוף ולהתווכח אתו בעניני אמונה ודעות. הבישוף התאמץ בכל כוחו לנצח את ר' וולף, אך הדבר לא עלה בידו. ר' וולף הרס לגמרי את כל טענותיו והוכחותיו. בסופו של דבר, כאשר נוכח לדעת שאינו מסוגל להתמודד עם ר' וולף העביר את הטיפול בו למועצה הכנסייתית הגבוהה שהיתה אז בקיוב ותחת משמר מזוין הובל לקיוב.

בקיוב קיבלוהו תחלה בסבר פנים יפות. איפשרו לו להתאכסן בבית פרטי בתנאי חירות. פעם בשבועיים היה עליו לנהל ויכוח גלוי עם אחד מרועי הכנסייה. כך נמשך הדבר חמשה חודשים, ובכלל הויכוחים יצא ר' וולף וידו על העליונה.

הכמרים נפגעו מאד מן התוצאות וחיפשו עצות להיחלץ מן המצב. השתמשו, אפוא, בדרך הסלולה לפניהם והעלילו על ר' וולף כאילו חירף וגידף את הנוצרי ואת הכנסייה.

ר' וולף הובא למשפט כנסייתי, שְׁבוּיִים מראש על כל פרטיו. עדים העידו על "נכונות" התלונה על ר' וולף ושאכן חירף וגידף את הנצרות. התובע דרש לתת לנאשם האומלל את העונש המקסימלי, שהוא – להישרף חיים. בית המשפט קיבל את התביעה ופסק הדין בוצע כעבור כמה ימים במרכז העיר קיוב. בזדון לבם של הכמרים אילצו את הרב ואת ראשי הקהילה היהודית בקיוב להיות נוכחים בביצוע גזר הדין.

הטרגדיה שזעזעה את יהודי קיוב ושאר הקהילות, היתה גדולה עוד יותר, כיוון שזמן קצר לפני המשפט התבשר ר' וולף שאשתו הרתה לו. דבר זה שימח אותו מאד, אך הוא לא זכה לראות את הילד. כאשר מת ר' וולף על קידוש השם היתה האלמנה בחדשי הריונה הראשונים.

הקהילה היהודית בקיוב ביקשה ממנה להישאר בעיר. והביעה נכונות לספק לה כל צרכיה, אך האלמנה דחתה את ההצעה. היא החליטה לחזור לליובאוויטש, שם נולדה ושם חיו אז הוריה. בהזדמנות הראשונה עזבה, אכן, את קיוב וחזרה לליובאוויטש. אביה, החייט העני הזקן, נאלץ לחיות על תמיכת סעד, כך שבבית הוריה לא היתה יכולה למצוא מנוחה ונחלה. ראשי הקהילה של ליובאוויטש, שידעו כבר על גדלותו ומותו על קידוש השם של ר' וולף וידעו גם על מצבה המיוחדת, הביעו נכונותם לסייע לה כל צרכה, אך היא דחתה את הצעתם. היא הסבירה שלמדה מבעלה הקדוש עד כמה חשוב ליהנות מיגיע כפים ולא להזדקק למתנה של בשר ודם. משום כך רצונה להתפרנס מעמל כפיה, חרף מצבה. היא התקבלה, אפוא, כעוזרת-בית במשפחה מכובדת בליובאוויטש, שם גם כרעה ללדת.

הרך הנולד היה בן ונקרא בישראל על שם אביו ר' וולף. ברית המילה הוחגה ברוב פאר, כשכל ליובאוויטש משתתפת בשמחת המצוה.

שלש שנים גידלה האלמנה את בנה כשהיא מתפרנסת מיגיע כפיה מבלי שתרצה לקבל תמיכה כלשהי ממישהו עבודה או עבור בנה. כעבור זמן זה חלתה קשה, אם בהשפעת עמלה המפרך ותנאי חייה או מסיבה אחרת, וממטת חולִיָּיה לא קמה עוד. וולף בן השלש התייתם גם מאמו.

עתה היה על הקהילה למצוא מי שיקבל על עצמו את הטיפול ביתום. בלי קושי נמצא מיד איש שיכניס לביתו את הילד. היה זה הזוג צבי אריה ולאה בריינא, שירשו, כזכור, מן הצדיק הנסתר ר' בנימין את ביתו וגינתו בהבטיחם שיגדלו יתומים בביתם ויחזיקו ביתם פתוח לאורחים. למקרה של וולף היה בעיניהם חשיבות יתירה, שכן היה הוא בנו של ר' וולף שהתרועע כל-כך עם ר' בנימין.

לצבי אריה ובריינא שרה היו אז כבר ילדים משלהם, בן ובת, שנקראו, כפי צוואת ר' בנימין, על שמו ועל-שם אשתו: בנימין ושרה.

בנימין ושרה היו ילדים מוצלחים. בנימין הצטיין בלימודיו ושרה – בטוב לבה וּבְחֻנָּה. למרות גילה הרך סייעה שרה רבות לאמה בטיפוליה ביתומים וביתומות שגודלו בביתם. גם כאשר הובא וולף הקטן לבית – היתה שרה הקטנה משחקת אתו ומתייחסת אליו כאל אח.

לא עבר זמן רב והתברר שוולף הצעיר חונן בכישרונות מזהירים. הוא התמסר ללימודיו בשקידה והצלחה בהם. היה זה טבעי ביותר ששני הילדים, וולף ובנימין, יתיידדו ויהיו לחברים ללימודים. כך נוצרה ונקשרה מחדש ידידות בין בנימין החדש לבין וולף החדש.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

טובה לרב חשיבות הענין הקדוש - החזקת מלאכת-יד בין יהודי רוסיה בכלל ובין שומרי השבת בפרט, ככל המבואר בתזכיר באריכות. ותקוותנו, שכאשר ידיו רב לכת"ר בענין התקציב, כי יגבר חיליה בהגשמת המפעל הגדול הזה, כי כפי שיראה כת"ר מתוך התזכיר, עומד הענין ברומו של עולם, ותקוות כל בית ישראל קשורות בהוצאתו לפעולה להחיות בגשם ורוח את אלפי ישראל ברוסיה ולהפריח חיים חדשים, אשר כחומה יעמדו לפני הריסת היהדות ברוסיה. יודעים אנו את רב המעצורים העומדים לפני הצלחת המפעל הקוסטרי, אבל תקוותנו שהשי"ת יחזק ידיו אמונה, לעשות גדולה להושיע את ישראל. ונא להודיענו חות דעתו בנדון זה.

כן מחכים אנו לתשובתו הרמה על מכתבנו בענין טהרת המשפחה ברוסיה והחזקת המקוואות.

ואברכו ואתברך [. . .] מוקירו ומכבדו

יוסף יצחק שניאורסאהן

ב"ה ד' ז' ניסן תרפ"ח

ריגא

לכבוד הרה"ג אי"א ווה"ס, העסקן
הנעלה רב הפעלים תמכא דאורייתא,
כש"ת מוהרר"א טייטלבוים שליט"א

שלום וברכה.

לאחר שנתאשרה לנו בהחלט הודעתה של לשכת הדזונט בברלין, כי נתאשר תקציב התורה בעד רוסיה סך 50 אלף, הננו חשים חובה לעצמנו, להביע תודתנו לכת"ר על השתדלותו הרבה והתמסרותו השלמה עבור תמיכת יהודי רוסיה להחזקת צרכיהם הדתיים, וברוך כת"ר אשר החזיק להקים בזה את עבודת חיזוק התורה ברוסיה.

מדי דברנו בענין נזכיר לפני כת"ר את דבר ה5000 דולר, אשר בקשנו להוסיף על התקציב ולרב חשיבותם, חובתנו להזכיר שנית את בקשתנו.

בטח יקרא כת"ר את התזכיר המצורף למכתב בעין

אגרות קודש

ב"ה, ט' מ"ח תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו'

מוהר"ש שי'

שלום וברכה!

...במ"ש במכתבו דח"י תשרי במה שמשתדלים להשפיע על האברכים בנגוד לליובאוויטש, הנה אחת העצות בזה הוא שיאריכו זמן שהותם בתו"ת דפאריז ושירבו הנוסעים לשם, ולכאורה, כיון שבלא"ה רוצים הרבה לנסוע ממרוקה, יש לפעול בנקל יותר שישעו ללמוד משך זמן בתו"ת דפאריז.

בהנוגע להנסיעתו לכאן, הנה מחכים להוראות ממנו איזה תעודות וניירות נחוצים לשלוח מכאן, בכדי שיוכל להגיש הבקשה, ובטח יכתוב (ישר להמזכירות).

בברכה לבריאות הנכונה ולהצלחה בכל הנ"ל לו ולכל אשר לו,

מ. שניאורסאהן

המאמץ משתלים

כאשר בקש אברהם אבינו לקנות מעפרון החתי את מערת המכפלה, לשם קבורת שרה, הציע עפרון לתת לו אותה במתנה. יותר מזה, אברהם גם היה יכול לקחת את השדה מצד הדיון, כיון שכל הארץ כבר נתנה לו מאת השם, כהבטחת השם "לזרעה אתן את הארץ הזאת". אבל בכל זאת התעקש אברהם לשלם את מחירה המלא של השדה, ואמר "בכסף מלא יתננה לי", וכפי שמפרש רש"י: "אשלם כל שויה!"

רש"י מביא דגמה נוספת מדוד המלך:

לאחר שדוד כבש את ירושלים ורצה להכין את מקום המקדש, הוא קנה אותו מארונה היבوسی "בכסף מלא". אמנם ישראל כבר כבשו את המקום וזכו בו, וארונה אף רצה לתת לו את הגרן במתנה, אך בכל זאת דוד סרב, ונמק זאת באמרו: "כי לא אשא אשר לה לה, והעלות עולה חנם" - הוא לא הסכים לקבל חנם את מקום המקדש, אלא עמד על כך שישלם את מחירו המלא של השטח.

הסבה להתעקשותם של אברהם ודוד על קניית השטח "בכסף מלא", היא כדי לנתק כל שיכות בין הקרקע לבין בעליה הקודמים. אלו היו מסכימים לקבל את השטח במתנה, עדין היו שמותיהם של עפרון החתי ושל ארונה היבوسی נקראים על המקום, כמי שנתנו אותו במתנה. לעומת זאת, בקניית הקרקע "בכסף מלא", סלקה כל זקה של הבעלים הקודמים, ולא נשארה שום שיכות ביניהם לבין הקרקע.

יש כאן עקרון יסודי בעבודת השם: העבודה הרוחנית של יהודי אסור לה שתהיה בבחינת 'חנם', אלא היא צריכה להיות "בכסף מלא". כפי שנאמר בזהר, שרק ב"סטרא אחרא" (-הצד האחר) יש דברים בחנם, כפי שאמרו ישראל "זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם" - ואלו בצד הקדשה נדרשים עמל ויגיעה, ורק אז זוכים להשראת האור האלוקי.

תפקידו של יהודי הוא 'לקנות' את עניני העולם ולהעבירם לבעלות הבלעדית של הקדשה. מלמדים אותנו אברהם אבינו ודוד המלך, שקננו זה נעשה דוקא על ידי תשלום 'כסף מלא' - מתוך עבודה ויגיעה - ולא בחנם.

יותר מזה: יכול אדם לומר לעצמו, יש לי ברוך השם כשרונות טובים, היצר הרע אינו מפריע לי כל כך, ולכן כל ענין העבודה הוא ממני והלאה, אני לא צריך להתנגע...

מלמדת אותנו הפרשה, שגם דברים שאפשר להשיגם בחנם, עלינו להשקיע בהם עמל ויגיעה, כדי שהם אכן יהיו שלנו במלוא המדה, ואז יש להם קיום אמיתי ונצחי.

כאשר יהודי 'קונה' את עניני העולם "בכסף מלא", הוא מוציא אותם לגמרי מרשות הסטרא אחרא ועושה מהם 'דירה' לו יתברך, ועל ידי כך הוא מגיע לכל הגלויים העליונים.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך י', עמוד 60 ואילך, ועוד. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת חיי שרה

~ נקודות משיחות קודש ~

ולקחת אשה לבני ליצחק (פרשתנו כד, ד)

... והנה מוכן אשר בשידוכים צריכה להיות הסכמה המלאה ורצון הטוב של שני המשתדכים, אבל מאידך גיסא יש לבאר לבתו תחילה אשר בתקופתנו זו יש לדקדק על העניינים העיקריים, זאת אומרת יראת שמים תורה ומצוות, אשר "זה כל האדם", ולכן אין להוסיף תנאים על זה בעניינים שאין נוגעים כל כך, כיון שלא תמיד יש למצוא הא וזהא, ועיקר וטפל דטפל – מוכן שהעיקר עיקר.

(אגרות קודש, חט"ו ע' ריח)

שני י ויקם | שרה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכלהעין אשר בשדה אשר בכל גבלו סביב: ^ה לאברהם למקנה לעיני בני יחית באי שער עיר: ^ו ואחריו כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא הוא חברון בארץ פנען: ^ז ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחות קבר מאת בני חת: ^ח כד * ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברוך את אברהם בכל: ^ט ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי: ^י ואשביעך ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרב: ^{יא} כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק: ^{יב} ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אליהא ארץ הזאת ההשב אשיב את בנך אליהא ארץ אשר יצאת משם: ^{יג} ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשוב את בני שמה: ^{יד} ויהוה | אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומאריך מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ

כג * ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה: ^ב ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ פנען ויבא אברהם לספר לשרה ולביתה: ^ג ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני יחית לאמר: ^ד גרותי ושב אנכי עמכם תנו לי אחות קבר עמכם ואקברה מתי מלפני: ^ה ויענו בני יחית את אברהם לאמר לו: ^ו שמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את מתך איש ממנו את קברו לא יכלה ממך מקבר מתך: ^ז ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבני יחית: ^ח וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר: ^ט ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא ויתנה לי בתוככם לאחות קבר: ^י ועפרון ישב בתוך בני יחית ויען עפרון חתתי את אברהם באוני בני יחית לכל באי שער עיר: ^{יא} לאמר: ^{יב} לא אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתה לעיני בני עמי נתתה לך קבר מתך: ^{יג} וישתחו אברהם לפני עם הארץ: ^{יד} וידבר אל עפרון באוני עם הארץ לאמר אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי שמה: ^{טו} ויען עפרון את אברהם לאמר לו: ^{טז} אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובינך מה הוא ואת מתך קבר: ^{יז} וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באוני בני יחית ארבע מאות שקל כסף עבר לפחר:

הִנֵּנִי הָיָה יִשְׁלַח מִלְאָכֹו לְפָנָיִךְ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה
לְבָנִי מִשָּׁם: ^ה וְאִם-לֹא תֵאֵבָה הָאִשָּׁה לְלָכֶת
אִחֲרָיִךְ וְנִקְיִת מִשְׁבַּעְתִּי וְזֹאת רַק אֶת-בְּנִי לֹא
תִשָּׁב שָׁמָּה: ^ט וַיֵּשֶׁם הָעֶבֶד אֶת-יְדֹו תַּחַת יָרֵךְ
אֲבִרָהֶם אֲדָנָיו וַיִּשָּׁבַע לוֹ עַל-יְהִדְבָר הַזֶּה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לִיצְחָק (פרשתנו כד, ד)

כָּאֲשֶׁר בָּאִים לְהַנִּיחַ יְסוּדוֹת לְבִנְיָן, אֵין כָּל חֲשִׁיבוֹת
לְדַעְתָּם שֶׁל שְׂכָנִים אוֹ עוֹבְרֵי אוֹרֶחַ, עַל צוּרָתָם הַחִיצוֹנִית שֶׁל
הַיְסוּדוֹת, וְעוֹד תִּרְבֶּה פָחוֹת חֲשׁוֹב מִכֶּן הוּא מֵה שֶׁהַלְעָגִים
עָלוּלִים לוֹמַר. מֵה שֶׁחֲשׁוֹב הוּא, שֶׁהַיְסוּדוֹת יִהְיוּ עֲשׂוּיִים
מִחוֹמְרִים בְּדוֹקִים, מְנוּסִים וְעִמְדִים, אֲשֶׁר יוֹכְלוּ לַעֲמוֹד אֵיתָן
בְּפָנֵי כּוֹחוֹת הַהֶרֶס, וְיִהְיוּ תִּזְקִים בְּיָם לְשֹׂאת אֶת הַקּוֹמוֹת
הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁעוֹד יִתְנוּסְפוּ לְבִנְיָן.

כֶּן תִּדְבֵּר גַּם לְגַבִּי "יְסוּדֵי הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת".

(תרגום, עזת הרבי תנחני ע' 82)

שְׁלִישִׁי וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַּמְלִים מִגְּמָלֵי אֲדָנָיו
וַיִּלְךָ וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בִּידֹו וַיָּקֶם וַיִּלְךָ אֶל-אַרְם
נְהָרִים אֶל-עִיר נְחוּר: ^א וַיִּבְרָךְ הַגְּמָלִים מִחוּץ
לְעִיר אֶל-בָּאֵר הַמַּיִם לַעֲת עָרֹב לַעֲת צֹאת
הַשָּׂאֵבֶת: ^ב וַיֹּאמֶר וַיְהִי אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרָהֶם
הַקָּרֵה-נָא לְפָנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה-חֶסֶד עִם אֲדָנִי
אֲבִרָהֶם: ^ג הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל-עֵינֵי הַמַּיִם וּבְנוֹת
אֲנִשִּׁי הָעִיר יֵצְאוּ לְשָׂאֵב מַיִם: ^ד וְהָיָה
כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵי הַפִּי-נָא
כִּדְךָ וְאִשְׁתָּה וְאָמְרָה שְׁתָּה וְגַם-גְּמָלִיךָ אֲשָׁקָה
אֹתָהּ הַכֹּחֶת לְעֶבְדְּךָ לִיצְחָק וְכֵה אֲדַע כִּי-
עֲשִׂית חֶסֶד עִם-אֲדָנִי: ^ה וַיְהִי-הוּא מָרֹם כְּלָה
לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּקָה יֵצְאת אֲשֶׁר יִלְדָה לְבִתּוֹאֵל
בֶּן-מִלְכָּה אִשְׁתִּי נְחוּר אֲחִי אֲבִרָהֶם וְכִדָּה
עַל-שִׁכְמָהּ: ^ו כְּתִיב וְהַנֶּעַר קָרִי וְהַנֶּעֱרָה מִכֶּת
מִרְאֵה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יִדְעָה וְתִרְד
הָעֵינָה וְתִמְלֹא כִדָּה וְתַעַל: ^ז וַיִּרְץ הָעֶבֶד
לְקִרְאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְּמִיאִנִי נָא מִעֲטָמִים
מִכֶּדָּה: ^ח וַתֹּאמֶר שְׁתָּה אֲדָנִי וְתִמְהֹר וְתִרְד

כִּדָּה עַל-יְדֵיךָ וְתִשְׁקָהּ: ^ט וְתִכָּל לְהַשְׁקֶתָּ
וְתֹאמַר גַּם לְגְמָלֶיךָ אֲשָׂאֵב עַד אִם-כָּלוּ
לְשֹׁתָּ: ^י וְתִמְהֹר וְתִעַר כִּדָּה אֶל-הַשְׁקֶתָּ וְתִרְץ
עוֹד אֶל-הַבָּאֵר לְשָׂאֵב וְתִשָּׂאֵב לְכָל-גְּמָלוֹי:
^{יא} וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָהּ מִחֲרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ
יְהוָה דְּרָכֹו אִם-לֹא: ^{יב} וַיְהִי כֹאֲשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים
לְשֹׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֹזֵם זָהָב בַּקַּע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי
צְמִידִים עַל-יְדֵיכָּה עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם: ^{יג} וַיֹּאמֶר
בֶּת-מִי אֹתִי הַגִּידִי נָא לִי הֵיטֵב בֵּית-אֲבִיךָ מְקוֹם
לָנוּ לָלֶיֶן: ^{יד} וְתֹאמַר אֵלָיו בֶּת-בְּתוֹאֵל אֲנֹכִי
בֶּן-מִלְכָּה אֲשֶׁר יִלְדָה לְנְחוּר: ^{טו} וְתֹאמַר אֵלָיו
גַּם-תִּבְנֶן גַּם-מִסְפּוֹא רֵב עִמָּנוּ גַּם-מְקוֹם לָלֶיֶן:

(כו) וַיִּקַּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה:

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לִיצְחָק (פרשתנו כד, ד)

בְּמַעֲנֵה עַל מִכְתָּבוֹ . . . בּוֹ כּוֹתֵב אֲשֶׁר זֶה מִזְמַן שְׁנוּמָצָא
בְּאַרְצֵי הַקּוֹדֶשׁ תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְנִסְתַּדֵּר גַּם בְּפִרְנֶסָה; אָכֵל לַעַת
עֵתָה לֹא עָלָה בְּיָדוֹ לְמַצּוֹא אֶת זִיוּגוֹ הַמְּתָאִים, אֵף שֶׁכָּבֵד
אַרְבַּע שָׁנִים שְׁנוּמָצָא בְּאַרְצֵי הַקּוֹדֶשׁ תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן, וְלִמְרוֹת
מִאֲמָצִיּוֹ הַכְּבִידִים.

וְהִנֵּה בְּרִיבָא דְּרִיבָא, הַסִּיפָה לֹאִי מְצִיאוֹת שִׁידוּף הַמְּתָאִים
אֵף שֶׁבְּאַמַּת מִשְׁתַּדְּלִים בְּזֶה, הוּא מִכְּפִי שְׁמִדְקָדִיקִים עַל הַטֶּפֶל
דְּטַפֵּל בְּהַמְדוּבְּרָת וְשׁוֹכְחִים בַּעַת מַעֲשֵׂה אֲשֶׁר אֵין שְׁלִמּוֹת
בְּבִרְיָאָה, וְגַם הַמְדוּבְּרָת וְהַמְדוּבְּרָת בְּכָלל זֶה, וְקִרְוֵב הַדְּבָר
אֲשֶׁר גַּם בְּגִדּוֹן דִּידִיָּה זֹהִי הַסִּיפָה, וְלִכְּנֵן אִם יִתְבּוֹנֵן רַק
בְּהַעֲיָקָר וְלָכֵל הַיּוֹתֵר בְּהַטֶּפֶל דְּעִיקָר אָכֵל לֹא עַל עֲנָגִים
שְׂאֵינָם נוֹגְעִים כָּלל וְכָלל, יִמְצִיא לוֹ בּוֹרָא עוֹלָם וּמְנַהִיגוֹ
זִיוּגוֹ הַמְּתָאִים.

(אגרות קודש ח"ד ע' קלט)

רְבִיעִי ^א וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרָהֶם
אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חֶסֶדּוֹ וְאַמְתּוֹ מִעַם אֲדָנִי אֲנֹכִי
בְּדִרְךָ נִתְּנִי יְהוָה בֵּית אֲחִי אֲדָנִי: ^ב וְתִרְץ
כְּתִיב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעֱרָה וְתִגַּד לְבֵית אִמָּה בְּדְבָרִים
הָאֵלֶּה: ^ג וְלִרְבִּקָּה אָח וּשְׁמוֹ לָבֵן וַיִּרְץ לָבֵן
אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-הָעֵין: ^ד וַיְהִי וּבְרָאת
אֶת-הַנָּזִים וְאֶת-הַצְּמִידִים עַל-יְדֵי אֲחִתּוֹ וּכְשִׁמְעוּ

אֶתְּדַבְּרִי רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דַבֵּר אֵלַי
הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהָנָּה עֹמֵד עַל־הַגְּמָלִים
עַל־הָעֵינִי: ^א וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה
תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי בַּפִּתִּי הַפִּתִּי וּמָקוֹם
לְגַמְלִים: ^ב וַיָּבֹא הָאִישׁ תְּפִיתָה וּפִתַּח הַגְּמָלִים
וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרֹחֵץ רַגְלָיו
וּרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: ^ג כְּתִיב וַיִּשֶׁם
קָרִי וַיִּשֶׁם לִפְנֵי לֵאכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד
אִם־דַּבַּרְתִּי דְּבָרִי וַיֹּאמֶר דִּבֶּר: ^ד וַיֹּאמֶר עֶבֶד
אֲבָרָהָם אֲנִכִּי: ^ה וַיְהִי בֶרֶךְ אֶת־אֲדֹנֵי מֶלֶךְ
וַיִּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדָם
וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים: ^ו וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתִּי
אֲדֹנִי בֶן לֹאֲדֹנִי אַחֲרֵי וְקָנְתָהּ וַיִּתֵּן־לָּהּ אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לָּהּ: ^ז וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח
אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִכִּי יֹשֵׁב
בְּאַרְצוֹ: ^ח אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵלֶךְ וְאַל־
מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי: ^ט וַאֲמַר אֶל־אֲדֹנִי
אֵלַי לֹא־תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי: ^י וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה
אֲשֶׁר־הִתְּחַלְכַּתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתְךָ
וְהִצְלִיחַ דְּרָכְךָ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי
וּמִבֵּית אָבִי: ^{יא} אֲנִי תִנָּקֶה מֵאֵלַתִּי כִּי תָבֹא
אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִית נָקִי
מֵאֵלַתִּי: ^{יב} וַאֲבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵינִי וַאֲמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבָרָהָם אִם־יִשְׁדָּן־נָא מִצְלִיחַ דְּרָכִי
אֲשֶׁר אֲנִכִּי הִלַּךְ עָלָיָה: ^{יג} הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵץ
עַל־עֵינִי הַיּוֹם וְהִיא הַעֲלָמָה הַיְצִאת לְשָׂאֵב
וַאֲמַרְתִּי אֵלָיָה הִשְׁקִינִי־נָא מַעַט־מִים מִבְּדָךְ:
^{יד} וַאֲמָרָה אֵלַי גַּם־אַתָּה שְׂתָהּ וְגַם לְגַמְלִיךָ
אֲשָׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הָכִיחַ יְהוָה לְבֶן־
אֲדֹנִי: ^{טו} אֲנִי טֶרֶם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל־לְפִי וְהִנֵּה
רַבְּקָה יֹצֵאת וְכֹדֶה עַל־שִׂכְמָהּ וַתִּרְדּוּ הָעֵינָה
וַתִּשָּׂאֵב וַאֲמַר אֵלָיָה הִשְׁקִינִי נָא: ^{טז} וַתִּמְהַר
וַתֹּרֶד כִּדָּה מַעְלִיָּה וַתֹּאמֶר שְׂתָהּ וְגַם־גַּמְלִיךָ

אֶתְּדַבְּרִי רַבְּקָה אַחֲתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דַבֵּר אֵלַי
הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וְהָנָּה עֹמֵד עַל־הַגְּמָלִים
עַל־הָעֵינִי: ^א וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה
תַּעֲמֹד בַּחוּץ וְאַנְכִי בַּפִּתִּי הַפִּתִּי וּמָקוֹם
לְגַמְלִים: ^ב וַיָּבֹא הָאִישׁ תְּפִיתָה וּפִתַּח הַגְּמָלִים
וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרֹחֵץ רַגְלָיו
וּרְגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: ^ג כְּתִיב וַיִּשֶׁם
קָרִי וַיִּשֶׁם לִפְנֵי לֵאכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֲכַל עַד
אִם־דַּבַּרְתִּי דְּבָרִי וַיֹּאמֶר דִּבֶּר: ^ד וַיֹּאמֶר עֶבֶד
אֲבָרָהָם אֲנִכִּי: ^ה וַיְהִי בֶרֶךְ אֶת־אֲדֹנֵי מֶלֶךְ
וַיִּגְדֵּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וַעֲבָדָם
וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וַחֲמֹרִים: ^ו וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתִּי
אֲדֹנִי בֶן לֹאֲדֹנִי אַחֲרֵי וְקָנְתָהּ וַיִּתֵּן־לָּהּ אֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לָּהּ: ^ז וַיִּשְׁבַּעֵנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח
אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִכִּי יֹשֵׁב
בְּאַרְצוֹ: ^ח אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵלֶךְ וְאַל־
מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי: ^ט וַאֲמַר אֶל־אֲדֹנִי
אֵלַי לֹא־תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי: ^י וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה
אֲשֶׁר־הִתְּחַלְכַּתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אֵתְךָ
וְהִצְלִיחַ דְּרָכְךָ וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי
וּמִבֵּית אָבִי: ^{יא} אֲנִי תִנָּקֶה מֵאֵלַתִּי כִּי תָבֹא
אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְהָיִית נָקִי
מֵאֵלַתִּי: ^{יב} וַאֲבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵינִי וַאֲמַר יְהוָה
אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבָרָהָם אִם־יִשְׁדָּן־נָא מִצְלִיחַ דְּרָכִי
אֲשֶׁר אֲנִכִּי הִלַּךְ עָלָיָה: ^{יג} הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵץ
עַל־עֵינִי הַיּוֹם וְהִיא הַעֲלָמָה הַיְצִאת לְשָׂאֵב
וַאֲמַרְתִּי אֵלָיָה הִשְׁקִינִי־נָא מַעַט־מִים מִבְּדָךְ:
^{יד} וַאֲמָרָה אֵלַי גַּם־אַתָּה שְׂתָהּ וְגַם לְגַמְלִיךָ
אֲשָׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הָכִיחַ יְהוָה לְבֶן־
אֲדֹנִי: ^{טו} אֲנִי טֶרֶם אֲכַלָּה לְדַבֵּר אֶל־לְפִי וְהִנֵּה
רַבְּקָה יֹצֵאת וְכֹדֶה עַל־שִׂכְמָהּ וַתִּרְדּוּ הָעֵינָה
וַתִּשָּׂאֵב וַאֲמַר אֵלָיָה הִשְׁקִינִי נָא: ^{טז} וַתִּמְהַר
וַתֹּרֶד כִּדָּה מַעְלִיָּה וַתֹּאמֶר שְׂתָהּ וְגַם־גַּמְלִיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלִקְחַת אִשָּׁה לְבְנִי לִיִּצְחָק (פרשתנו כד, ד)

... יֵשׁ לְהַכִּיר אֶת הַמִּצְוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה, שְׂאִין שְׁלִימוֹת
בְּעוֹלָם, וְלִכְנֵן אֵין לַחֲפֹשׁ וְלַחֲטֹט אַחֲרֵי חֲסִדוֹתָ שֶׁל אֱלֹהִים
שֶׁבָּאִים עִמָּהֶם בְּהִיבְרוּת, וּבִפְרָט בְּהִבְיָא בַּחֲשׁוֹן שְׁגָם
הַמִּחֲפָשׁ אֵינוֹ בְּתַקְלִית הַשְּׁלִימוֹת.

וּכְשֶׁמִּסְתַּפְּלִים בְּעֵין יָפָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשִּׁימִים לֵב
לְהַעֲיָקָר (מִדּוֹת טוֹבוֹת, הַנִּהְיָה בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה הִיא דֶּרֶךְ
הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה וְכו') – אֲנִי בְּדֶרֶךְ מִמְלָא רֹאִים אֵיךְ
שֶׁהִטְפַּל דְּטַפַּל אֵין צְרִיךְ לְתַפּוֹס מָקוֹם יוֹתֵר מִצְרֹכּוֹ,
וּכְשֶׁהַעֲיָקָר הוּא בְּשִׁלְמוֹת הָרִי זֶה מְכַרֵּעַ לְאֻמִּירַת הַן.

(אגרות קודש, ח"ט ע' סג)

חֲמִישִׁי ג' וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי וְזָבִי וּבְגָדִים
וַיִּתֵּן לְרַבְּקָה וּמִגְדָּנָתָה נָתַן לְאַחִיָּה וּלְאִמָּהּ:
ג' וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיִּלְּנוּ
וַיִּקְוּמוּ בִּפְקֹד וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֲדֹנִי: ^ה וַיֹּאמֶר
אַחִיָּה וְאִמָּהּ תִּשָּׁב כְּתִיב הִנֵּה קָרִי הַנִּעְרָה אֶתְנוּ
יָמִים אוֹ עָשׂוֹר אַחֵר תֵּלֶךְ: ^ו וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
אֶל־תֹּאחֲרוּ אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָכִי שְׁלַחֲנִי
וְאֵלֶכָה לְאֲדֹנִי: ^ז וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא כְּתִיב לִנְעֹר
קָרִי לְנִעְרָה וְנִשְׁאָלָה אֶת־פִּיהָ: ^ח וַיִּקְרְאוּ לְרַבְּקָה

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הַתֵּלְכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר
 אֵלָיו: ^א וְיִשְׁלְחוּ אֶת־רַבֵּקָה אֲחֹתָם וְאֶת־מִנְקֵתָהּ
 וְאֶת־עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו: ^ב וַיִּבְרְכוּ אֶת־
 רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנוּ אַתְּ הִי לְאַלְפֵי רַבֵּבָה
 וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׂעֵר שְׂנָאָיו: ^ג וְתָקַם רַבֵּקָה
 וַנְּעֻרְתֶּיהָ וַתִּרְפָּכֶנָּה עַל־חֻמְמָלִים וַתִּלְכֶּנָּה אַחֲרֵי
 הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבֵּקָה וַיֵּלֶד: ^ד וַיִּצְחָק
 בָּא מִבּוֹא בָּאֵר לְחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
 הַנֶּגֶב: ^ה וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בִּשְׂדֵה לַפְּנוֹת עֶרֶב
 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרֶא וַחֲמֵה גִמְלִים בָּאִים: ^ו וַתִּשָּׂא
 רַבֵּקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרֶא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
 הַגִּמְלָה: ^ז וְתֹאמַר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּזֶה
 הַחֵלֶד בִּשְׂדֵה לְקִרְאָתָנוּ וַיֹּאמַר הָעֶבֶד הוּא
 אֲדֹנִי וְתִקַּח הַצִּעִיר וְתִתְּנָם: ^ח וַיִּסְפֹּר הָעֶבֶד
 לְיִצְחָק אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה: ^ט וַיִּבְכֶּה
 יִצְחָק הָאֵלֶּהלֶּה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רַבֵּקָה
 וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי
 אִמּוֹ: **פ**

אמור: פ

נקודות משיחות קודש ~

וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק (פרשתנו כד, ד)
 לְאֶחָרֵי הַפֶּסֶק אַרְוֶף נִתְקַבֵּל מִכְתָּבוֹ – מְבָלִי הוֹרָאת זְמַן
 הַפְתִּיכָה – בּוֹ כּוֹתֵב סִבְרָא לְנוֹסֵעַ לַעֲבֹד לֵאמֹר לְעִנְיִי
 שִׁידוּךְ זָכוֹ.

וַחֲמֵה לְדַעֲתִי, וְכַמְדוּמָה כָּבֵד אֲמַתִּי לוֹ זֶה בְּפִירוּשׁ,
 הַמְּנִיעָה לְשִׁידוּכִים הוּא – כִּי בְּגִלְגַּל בְּרָנּוֹת וּבְעִנְיָנִים שְׂאִינָם
 נוֹגְעִים כָּלֵל וְכָלֵל, וְנוֹסֵף עַל זֶה – הִרְאָה לְהַחֲלִיט וּלְגַמּוֹר,
 שְׁהָרִי לְאַחֲרֵי קֶדֶד הָרִי הַעֲנִין נִפְעַל, וְעַל פִּי זֶה אֵינוֹ מוֹכֵן מֶה
 יוֹעִיל אִם יִהְיֶה בְּמִדְיָנָה אַחֲרָת.

וְלוֹ הָיָה מִחֲלִיט אַחַת וְלִמְדִי, שְׂאִין שְׁלִימוֹת בְּעוֹלָם
 בְּעֹזֶרֶת נָשִׁים כְּמוֹ שְׂאִין שְׁלִימוֹת בְּעֹזֶרֶת אָנָשִׁים, כִּי רַק
 הַבּוֹרָא הוּא הַשָּׁלֵם, וְלָכֵן צָרִיד לְהַתְעַנֵּין בְּהַעֲנִינִים הַעִיָּקָרִים
 וְאֵין לָשִׁים לֵב לְטַפֵּל דְּטַפֵּל – כָּבֵד מִכְּבֹד הָיָה גּוֹמֵר עֲנָן
 שִׁידוּךְ.

(אגרות קודש, חט"ו ע' צה)

ששי **כה** ^א וַיִּסָּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׂמָה
 קְטוּרָה: ^ב וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרֹן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־

מֶדֶן וְאֶת־מֶדֶן וְאֶת־יִשְׁבָּק וְאֶת־שׁוּחַ: ^ג וַיִּקְשָׁן
 יֵלֶד אֶת־שִׁבְאָה וְאֶת־דָּדָן וּבְנֵי דָדָן הָיוּ אֲשׁוּרִם
 וְלִטְוִשִׁים וְלֵאֲמִים: ^ד וּבְנֵי מֶדֶן עֵיפָה וְעַפְרָל וְחִנְדָּה
 וְאֲבִירָע וְאַלְדֵּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה: ^ה וַיִּתֵּן
 אַבְרָהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק: ^ו וְלִבְנֵי
 הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנָה
 וַיִּשְׁלָחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה
 אֶל־אֶרֶץ קְדָם: ^ז וְאַלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אַבְרָהָם
 אֲשֶׁר־חַי מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֹמֶשׁ שָׁנִים:
^ח וַיִּגְוַע וַיָּמָת אַבְרָהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשִׁבְעַת
 וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ: ^ט וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל
 בְּנָיו אֶל־מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרָן בֶּן־
 צֹחַל הַחֲתִי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִמְרָא: ^י הַשְּׂדֵה
 אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שְׂמָה קֶבֶר
 אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ: ^{יא} וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת
 אַבְרָהָם וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב
 יִצְחָק עִם־בָּאֵר לְחֵי רֹאִי: **פ**

נקודות משיחות קודש ~

וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק (פרשתנו כד, ד)
 הַתְּנָאִי הָרִאשׁוֹן לְחַיִּים מְאוּשְׁרִים – הָעֶדֶר חִיבּוּכִים
 תְּמִידִים, חִילּוּקֵי דַעֲוֹת כָּל יוֹם זָכוֹ וְכוּ', וְלָכֵן – הַמְדוּבָר
 צָרִיד לְהִיטֹר שׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּחַיֵּי יוֹם, וּמַעֲצָמוֹ (וְלֹא –
 בְּתוֹר "קֶרֶבֶן" וְעִשְׂתִּית טוֹבָה וְיִתְרוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה).

וַחֲמֵה נוֹסֵף עַל הָעִיָּקָר (וּפְשׁוּט בְּדַעַת כָּל מֵאֲמִין בְּהֶשֶׁם
 וְתוֹרָתוֹ) שְׁחִיִּים עַל פִּי רִצּוֹן הַשֵּׁם מִמְּשִׁיכִים בְּרִכּוֹת הַשֵּׁם.
 (אגרות קודש, חכ"ח ע' כב)

שביעי ^א וְאַלֶּה תִּלְדוֹת יִשְׁמַעְאֵל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר
 יֵלֶדָה הָהָר הַמְּצֻרִית שְׂפַחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:
^ב וְאַלֶּה שְׂמוֹת בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדֹתָם
 בְּכֹר יִשְׁמַעְאֵל נָבִית וְקָדֵר וְאֲדִבְאֵל וּמִבְשָׁם:
^ג וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא: ^ד חֲדָד וְתִימָא וְטוֹר
 נָפִישׁ וְקִדְמָה: ^ה אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְאַלֶּה
 שְׂמֹתָם בְּחֻצֵּיהֶם וּבְמִיתָרָתָם שְׁנֵים־עָשָׂר נְשִׂאִם
 לְאִמָּתָם: ^ו וְאַלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שָׁנָה

~ נקודות משיחות קודש ~

וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לִיעֻזָּק (פרשתנו כד, ד)
קבלתי מקתבו בו שואל בשם בנו עצה אודות השידוך
שמציעים לו, ולא ברור לו אם הורי הנערה יוכלו לסייע לו
בסכומים גדולים.

דעתי בזה היא, מפנין שכותב שיש לה מעלות
המתאימות לבנו, זהו העיקר בשידוך, ואודות פרנסה השם
יתברך יעזור להם, ומן הסתם בתקופה הראשונה לכל
הפחות יסייעו ההורים משני הצדדים, ובפרט שכותב
שלהורי הנערה יש בית-הורושת...

(תרגום מאגרות קודש ח"ו ע' סא)

מפטיר זו: אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם
בְּחֶזְרֵיהֶם וּבְמִירָתָם שְׁנֵים-עָשָׂר נָשִׂאִם
לְאִמָּתָם: "וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שְׁנֵה
וְשָׁלְשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגֹעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף
אֶל-עַמּוּי: "וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר
עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָּה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֲחָיו
נָפַל:

וְשָׁלְשִׁים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגֹעַ וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף
אֶל-עַמּוּי: "וַיִּשְׁכְּנוּ מִחוּלָּה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר עַל-
פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָּה אֲשׁוּרָה עַל-פְּנֵי כָל-אֲחָיו נָפַל:
פפפ ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

◆ ◆ ◆

חצי קריש

וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחִיבּוֹן וּבְיוֹמִיבּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶנְלָא וּבְזִמָּן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יֵהֱא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמָא עָלְמָא. יתברך: יהא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמָא עָלְמָא. יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְּאֵר, וַיְתַרְוֶם,
וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעֲלֶה, וַיְתַחַלֵּל, שְׁמֹה דְקִדְשָׁא
בְּרִידָא הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

◆ ◆ ◆

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי-נַעַם, וְכָל-נִתְיַבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְף יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֵלָה עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:**

הוא על הכל לשמוע ההפטרטה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרטה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרטה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הווק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

שי למורא

(א) בַּא בְּיָמִים, בְּיָמֵי חֻקָּה. וְלֹא יָחַם לוֹ, כְּשֶׁרָאָה דָּוִד אֶת הַמֶּלֶךְ בְּבִגְדָיו וְלֹא יָחַם לוֹ לֹא הָיָה בְּשָׂרוֹ מִתְחַמֵּם: בַּיָּאמְרוּ לוֹ עֲבָדָיו יִבְקְשׁוּ לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה שֶׁבְּתוּלָה יָפָה לְחָמֵם מִן הַבְּעוּלָה וְעַמְדָּה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְהוֹת מִבְּנָה לוֹ וְתַהֲיִלָּו סִכְנַת מִחֻמָּת וְשִׁכְבָּה בְּחִיקוֹךָ וְיָחַם לְאֹדְנֵי הַמֶּלֶךְ: ג וְיִבְקְשׁוּ נַעֲרָה יָפָה כִּי הִיא יוֹרָה עַל רַבּוֹי הָרָם, הַמּוֹלִיד רַב הָחֵם בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְיִמְצְאוּ אֶת־אֲבִישֵׁג הַשְּׁוֹנֵמִית וְיָבִאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וְתַהֲיִי לַמֶּלֶךְ סִכְנַת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעָה (סנהדרין כב א) מִשּׁוּם לֹא יִרְכָּה לוֹ נָשִׁים (דברים יז ז), וְכָבֵד הָיָה לוֹ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה (רש"י שם): ה וְאֹדְנֵיהָ בְּנִחְגִּית מִתְנַשֵּׂא תִּהְיֶה מִרְאָה בְּעֵצְמוֹ נִשְׂאוֹת וְגִדּוּלָה לְאֹמֶר כִּי־אֵינוּ אֵינוּ אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב לְרִכּוֹב בּוֹ וּפְרָשִׁים וְחֻמָּשִׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: ו וְלֹא־עֲצָבוֹ אָבִיו מִיָּמָיו מְעוּדוֹ, אִם כִּי עָשָׂה דָּבָר מִה שֶׁלֹּא כְּתוּב, לֹא הָיָה אָבִיו מַעֲצִיבוֹ לְאֹמֶר מִדּוּעַ בָּכָה עֲשִׂיתִי וְכַעֲבוֹר הָיָה חָשֵׁב שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו הַגּוֹנִים, וְרָאוּ הָיָה לְמַלּוּכָה וְגַם־הָיָה טוֹב־תֹּאֵל מְאֹד וְגַם כַּעֲבוֹר הִלְכִי חָשֵׁב שֶׁחָתָן הָיָה לְמַלְכוּת וְאֹתוֹ יִלְדָה אִמּוֹ אַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם וְאִם כֵּן הָיָה עֲתָה גְּדוֹל הָאֲחִים, כִּי אֲמָנוּ וְדִנְיָאֵל וְאַבְשָׁלוֹם הַגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ כָּבֵד מִתּוֹ, וְכַעֲבוֹר הָיָה חָשֵׁב גַּם כֵּן אֲשֶׁר לוֹ מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה: ז וְיִהְיֶה דְּבָרָיו וְעֲצָתוֹ בְּדָבָר הַזֶּה הָיָה עִם יוֹאֵב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתֵר הַכֹּהֵן וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָיָה: ח וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבּוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנֵיהֶם: ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנֵיהֶם צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא עִם אֲבָן הַזֹּחֶלֶת אֲשֶׁר־אֶצֶל עֵין רֹגֵל וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־אֲחָיו בְּנֵי הַמֶּלֶךְ

שִׁמְעָה אֹתוֹ שֶׁרָצָא אִם יִמְלֹךְ, וְאֲבִיתֵר הַכֹּהֵן גַּם כֵּן עָזָר, לְפִי שְׁדוֹר סִלְקוֹ מִן הַכְּהֻנָּה הַגְּדוֹלָה וְשֶׁם תַּחֲתָיו אֶת צִדּוֹק: ח וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא שֶׁנִּבְּא לְדָוִד שֶׁשְׁלֹמֹה יִמְלֹךְ (ד"ה א כב ט): וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבּוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד עֲרִיט הַעֲצֵנִי, אֲלֶעָזָר בֶּן אַחֲחִי, שָׁמָּה כֵּן אֲנִי הָרָרִי, אֲשֶׁר הָיוּ בְּתַמְדוּת עִם דָּוִד (שמואל ב כג ח): לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנֵיהֶם: ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנֵיהֶם צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא שׁוֹר פָּסֻם עִם אֲבָן הַזֹּחֶלֶת

וְיָבִאוּ אֹתָהּ לַמֶּלֶךְ: ד וְהַנַּעֲרָה יָפָה עַד־מְאֹד וְתַהֲיִי לַמֶּלֶךְ סִכְנַת וְתִשְׁרָתָהּ וְהַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעָה: ה וְאֹדְנֵיהָ בְּנִחְגִּית מִתְנַשֵּׂא לְאֹמֶר אֲנִי אֶמְלֹךְ וַיַּעַשׂ לוֹ רֶכֶב וּפְרָשִׁים וְחֻמָּשִׁים אִישׁ רָצִים לִפְנָיו: ו וְלֹא־עֲצָבוֹ אָבִיו מִיָּמָיו לְאֹמֶר מִדּוּעַ בָּכָה עֲשִׂיתִי וְגַם־הָיָה טוֹב־תֹּאֵל מְאֹד וְגַם כַּעֲבוֹר הִלְכִי חָשֵׁב שֶׁחָתָן הָיָה לְמַלְכוּת וְאֹתוֹ יִלְדָה אִמּוֹ אַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם וְאִם כֵּן הָיָה עֲתָה גְּדוֹל הָאֲחִים, כִּי אֲמָנוּ וְדִנְיָאֵל וְאַבְשָׁלוֹם הַגְּדוֹלִים מִמֶּנּוּ כָּבֵד מִתּוֹ, וְכַעֲבוֹר הָיָה חָשֵׁב גַּם כֵּן אֲשֶׁר לוֹ מִשְׁפַּט הַמְּלוּכָה: ז וְיִהְיֶה דְּבָרָיו וְעֲצָתוֹ בְּדָבָר הַזֶּה הָיָה עִם יוֹאֵב בֶּן־צְרוּיָה וְעִם אֲבִיתֵר הַכֹּהֵן כִּי יוֹאֵב יָדַע כִּי דָוִד הָיָה שׁוֹמֵא אֹתוֹ, שֶׁהָיָה קָלִל עַל שֶׁהָיָה אֶת אֲבִיר וְאַבְשָׁלוֹם וְגַם עֲמִישָׁא בֶן יִדְרָתוֹ (ד"ה א ב ז). וַיַּעֲזְרוּ אַחֲרָיָה אֲדֹנֵיהָ כִּי

שִׁמְעָה אֹתוֹ שֶׁרָצָא אִם יִמְלֹךְ, וְאֲבִיתֵר הַכֹּהֵן גַּם כֵּן עָזָר, לְפִי שְׁדוֹר סִלְקוֹ מִן הַכְּהֻנָּה הַגְּדוֹלָה וְשֶׁם תַּחֲתָיו אֶת צִדּוֹק: ח וְצִדּוֹק הַכֹּהֵן וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְנָתָן הַנָּבִיא שֶׁנִּבְּא לְדָוִד שֶׁשְׁלֹמֹה יִמְלֹךְ (ד"ה א כב ט): וְשִׁמְעִי וְרֵעִי וְהַגְּבּוּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד עֲרִיט הַעֲצֵנִי, אֲלֶעָזָר בֶּן אַחֲחִי, שָׁמָּה כֵּן אֲנִי הָרָרִי, אֲשֶׁר הָיוּ בְּתַמְדוּת עִם דָּוִד (שמואל ב כג ח): לֹא הָיוּ עִם־אֲדֹנֵיהֶם: ט וַיִּזְבַּח אֲדֹנֵיהֶם צֹאן וּבָקָר וּמְרִיא שׁוֹר פָּסֻם עִם אֲבָן הַזֹּחֶלֶת

כד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנָיְהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כה כִּי | יָרַד הַיּוֹם אֶל עֵין רוּגֵל וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂרִי הַצָּבָא וּלְאֲבֵיתָר הַכֹּהֵן וְאִי אִפְשָׁר שֶׁכָּל זֶה יַעֲשֶׂה בְּלֹא דַעַת הַמֶּלֶךְ וְהֵנָּם אֲכָלִים וְשֹׁתִים לִפְנֵיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: כו וְהָרְאִיתָ שְׁתַּמְשֶׁשֶׁת נַעֲשֶׂה לְשִׁמְחַת הַמַּלְכוּת, שְׁהֲרִי וְלִי אֲנִי־עֹבֶדְךָ וְלַצֶּדֶק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת בְּמִצְוַת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִתְּנָה הַדְּבָר הַזֶּה הַמַּלְכוּת אֲדֹנָיְהוּ, תִּמְנֶה אֵנִי, לָמָּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֶבֶדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע כִּי נִתְרַחֲקָה מֵאֶצְלוֹ בְּזָוָא נָתַן וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כט וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חֵר יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: ל כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ אֲנִי בִיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרַי אַחֲרֵי מוֹתִי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא תַחְתִּי כִּי בֶן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה לְהַמְלִיכוֹ מִיָּד בְּחַי: לא וּתְקַדַּר בַּת־שֶׁבַע אֶפְסִים אֶרֶץ וּתִשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעַלְמָּה חַי נַפֶּשׁ לְעוֹלָם הַבָּא:

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ עַל־אֶפְסֵיו אֶרְצָה: שי למורא
(כד) אֶתָּה אֲמַרְתָּ, בְּחַיִּיתָה.

כד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶתָּה אֲמַרְתָּ אֲדֹנָיְהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כה כִּי | יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־וְצֹאן לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂרִי הַצָּבָא וּלְאֲבֵיתָר הַכֹּהֵן וְהֵנָּם אֲכָלִים וְשֹׁתִים לִפְנֵיו וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנָיְהוּ: כו וְלִי אֲנִי־עֹבֶדְךָ וְלַצֶּדֶק הַכֹּהֵן וּלְבִנְיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֶבֶדְךָ לֹא קָרָא: כז אִם מֵאֵת אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִתְּנָה הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֶבֶדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כח וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרָאוּ־לִי לְבַת־שֶׁבַע וּתְבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: כט וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חֵר־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: ל כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בִּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי תַחְתִּי כִּי בֶן אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: לא וּתְקַדַּר בַּת־שֶׁבַע אֶפְסִים אֶרֶץ וּתִשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ דָּוִד לְעַלְמָּה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֹאמְנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיו לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה: שְׁמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיא עֶבֶדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמו בכל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

המולד: ליל ג', שעה 10 בערב, 27 דקות ו-3 חלקים.
ראש חדש כסלו, ביום השלישי וביום הרביעי, הבא עלינו לטובה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ע"פ: ויאמר עשו אליעקב הלעיטני נא מן
האדם האדם הזה כי עיף אנכי על-פני קרא-
שמו אדום: ויאמר יעקב מכרה כיום את-
בכרתך לי: ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות
ולמה-זה לי בכרה: ויאמר יעקב השבעה לי
כיום וישבע לו וימכר את-בכרתו ליעקב:
ויעקב נתן לעשו לחם ונייד עדשים ויאכל
וישת ויקם וילך ויבז עשו את-הבכרה: פ
כו ויהי רעב בארץ מלכל הרעב הראשון
אשר היה בימי אברהם וילך יצחק אל-אבימלך
מלך-פלשתים גררה: וירא אליו יהוה ויאמר
אל-תירד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך:
ג גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כילך
ולזרעך אתן את-כל-הארצות האל והקמתי את-
השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך:
והרביתי את-זרעך ככוכבי השמים ונתתי
לזרעך את כל-הארצות האל והתברכו בזרעך
כל גויי הארץ: ה עקב אשר-שמע אברהם בקלי
וישמר משמרתו מצותי חקותי ותורתי:

כה ואלה תולדות יצחק בן-אברהם אברהם
הוליד את-יצחק: ויהי יצחק בן-ארבעים שנה
בקהתו את-רבקה בת-בטואל הארמי מפקדן
אדם אחות לכן הארמי לו לאשה: בא ויעתר
יצחק ליהוה לנכח אשתו כי עקרה הוא ויעתר
לו יהוה ותהר רבקה אשתו: ב ויתרצו הבנים
בקרבה ותאמר אם-כן למה זה אנכי ותלך
לדרש את-יהוה: (לח) כג ויאמר יהוה לה שני
כתוב גיים קרי גוים בבטןך ושני לאמים ממעיך
יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:
ד וימלאו ימיה ללדת והנה תומם בבטנה:
ה ויצא הראשון אדמוני כלו פאדרת שער
ויקראו שמו עשו: ו ויבא-רביע יצא אחיו וידו
אחות בעקב עשו ויקרא שמו יעקב ויצחק
בן-ששים שנה בלדת אתם: (ישראל) כו ויגדלו
הנערים ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה
ויעקב איש תם ישב אהלים: כה ויאהב יצחק
את-עשו כיוצא בפקיו ורבקה אהבת את-יעקב:
כז וניד יעקב ניד ויבא עשו מן-השדה והוא

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי שרה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:01	5:56	8:04	8:06	8:38	8:41	9:35	9:37	11:54	11:54	16:52	16:47	17:19	17:14	16:28	17:25
חיפה (ח)	6:03	5:58	8:04	8:06	8:39	8:41	9:35	9:37	11:54	11:54	16:52	16:47	17:16	17:12	16:15	17:22
ירושלים (ח)	6:00	5:55	8:02	8:05	8:37	8:39	9:33	9:35	11:53	11:53	16:54	16:49	17:17	17:12	16:10	17:23
תל אביב (ח)	6:03	5:57	8:04	8:07	8:39	8:41	9:35	9:37	11:54	11:55	16:51	16:46	17:18	17:13	16:25	17:24
אוסטריה, וינה (ח)	6:49	6:40	8:22	8:26	9:07	9:11	9:58	10:02	12:08	12:08	16:36	16:27	17:11	17:02	16:10	17:16
אוסטריה, מלבורן (ק)	6:07	6:14	8:56	8:52	9:37	9:34	10:47	10:45	13:38	13:38	19:55	20:02	20:24	20:31	19:42	20:44
אוקראינה, אודסה (ח)	6:47	6:38	8:24	8:28	9:07	9:12	10:00	10:03	12:11	12:11	16:42	16:34	17:16	17:08	16:17	17:21
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:35	6:26	8:07	8:12	8:52	8:57	9:44	9:47	11:53	11:53	16:21	16:11	16:56	16:47	15:55	17:01
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:05	6:55	8:33	8:38	9:20	9:25	10:11	10:14	12:19	12:19	16:42	16:32	17:18	17:09	16:15	17:23
אוקראינה, קייב (ח)	6:59	6:48	8:26	8:30	9:13	9:18	10:04	10:07	12:11	12:11	16:34	16:24	17:10	17:01	16:07	17:15
אתוד אמיריות, אבו דאבי (ח)	6:29	6:29	8:43	8:45	9:16	9:17	10:14	10:15	12:36	12:36	17:43	17:39	18:08	18:04	17:20	18:14
אטליה, מילאנו (ח)	7:11	7:02	8:50	8:54	9:33	9:37	10:25	10:28	12:37	12:37	17:13	17:05	17:43	17:36	16:46	17:49
אקוודור, קיטו (ח)	5:54	5:54	8:24	8:24	8:54	8:54	9:56	9:56	12:28	12:28	18:01	18:01	18:24	18:24	17:43	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:46	5:52	8:34	8:31	9:13	9:10	10:22	10:21	13:11	13:12	19:24	19:30	19:52	19:58	19:10	20:10
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:25	6:32	9:15	9:10	9:59	9:55	11:10	11:08	14:04	14:04	20:26	20:34	20:58	21:06	20:14	21:19
ארה"ב, בולטימור (ח)	6:41	6:34	8:32	8:35	9:10	9:13	10:05	10:07	12:20	12:20	17:05	16:59	17:35	17:29	16:42	17:40
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:33	6:26	8:22	8:25	9:01	9:04	9:55	9:57	12:09	12:09	16:52	16:45	17:22	17:16	16:28	17:28
ארה"ב, גרסי סיטי (ח)	6:34	6:27	8:22	8:25	9:01	9:05	9:55	9:58	12:10	12:10	16:52	16:46	17:23	17:16	16:29	17:28
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:13	7:06	8:59	9:02	9:39	9:42	10:32	10:35	12:46	12:46	17:25	17:18	17:56	17:50	17:01	18:02
ארה"ב, האוסטון (ח)	6:40	6:35	8:44	8:46	9:18	9:20	10:15	10:17	12:35	12:35	17:35	17:31	18:01	17:57	17:13	18:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:17	6:11	8:16	8:19	8:51	8:54	9:47	9:49	12:06	12:06	16:59	16:54	17:27	17:22	16:37	17:33
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:29	6:29	8:42	8:44	9:15	9:17	10:13	10:14	12:34	12:34	17:39	17:36	18:04	18:01	17:18	18:11
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:30	6:23	8:18	8:21	8:57	9:01	9:51	9:54	12:05	12:05	16:47	16:40	17:17	17:11	16:23	17:23
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ח)	6:39	6:31	8:25	8:29	9:05	9:09	9:59	10:01	12:13	12:13	16:53	16:46	17:24	17:17	16:29	17:29
ארה"ב, פייטסבורג (ח)	6:57	6:50	8:46	8:49	9:25	9:28	10:19	10:21	12:34	12:34	17:17	17:10	17:47	17:40	16:53	17:52
ארה"ב, שיקגו (ח)	6:30	6:23	8:17	8:20	8:56	9:00	9:50	9:53	12:04	12:04	16:45	16:37	17:15	17:09	16:21	17:21
בוליביה, לה-פס (ח)	5:53	5:55	8:32	8:31	9:04	9:02	10:09	10:08	12:48	12:48	18:37	18:40	19:01	19:04	18:22	19:14
בלגיה, אנטוורפן (ח)	7:45	7:35	9:10	9:15	9:58	10:04	10:49	10:52	12:56	12:56	17:16	17:06	17:53	17:44	16:50	17:58
בלגיה, בריסל (ח)	7:45	7:34	9:11	9:15	9:58	10:03	10:49	10:52	12:56	12:56	17:17	17:07	17:54	17:45	16:51	17:59
ברזיל, סאו פאולו (ח)	5:17	5:21	8:00	7:58	8:33	8:32	9:40	9:39	12:23	12:23	18:24	18:28	18:45	18:49	18:05	19:00
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:10	5:06	7:49	7:47	8:22	8:20	9:29	9:28	12:11	12:11	18:07	18:11	18:32	18:36	17:52	18:46
בריטניה, לונדון (ח)	7:04	6:54	8:29	8:33	9:17	9:22	10:07	10:11	12:14	12:14	16:35	16:25	17:11	17:01	16:10	17:16
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:19	7:08	8:37	8:42	9:28	9:34	10:17	10:21	12:22	12:22	16:36	16:25	17:16	17:05	16:12	17:21
גרמניה, ברלין (ח)	7:14	7:03	8:35	8:40	9:24	9:30	10:14	10:18	12:20	12:20	16:38	16:27	17:15	17:05	16:10	17:20
גרמניה, פרינקיפוט (ח)	7:25	7:15	8:53	8:58	9:40	9:45	10:31	10:34	12:39	12:39	17:02	16:52	17:38	17:29	16:36	17:43
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:14	5:18	7:58	7:56	8:32	8:30	9:40	9:39	12:24	12:24	18:30	18:35	18:50	18:55	18:10	19:05
הודו, מומבאי (ח)	6:42	6:39	8:58	8:59	9:28	9:30	10:28	10:29	12:52	12:52	18:05	18:03	18:29	18:27	17:45	18:36
הודו, פונה (ח)	6:37	6:34	8:53	8:55	9:24	9:26	10:23	10:24	12:48	12:48	18:02	17:59	18:26	18:24	17:42	18:33
הונגריה, בודפשט (ח)	6:36	6:27	8:11	8:15	8:55	9:00	9:47	9:50	11:57	11:57	16:27	16:18	17:01	16:53	16:01	17:06
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:31	6:38	8:26	8:29	9:05	9:09	9:59	10:02	12:14	12:14	16:56	16:49	17:27	17:20	16:33	17:32

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
יוון, אתונה (ח)	6:51	6:57	8:50	8:53	9:28	9:31	10:22	10:25	12:39	12:39	17:26	17:20	17:55	17:50	17:03	18:01
מולדובה, קשינב (ח)	6:47	6:56	8:32	8:36	9:15	9:20	10:08	10:11	12:18	12:18	16:49	16:40	17:23	17:14	16:23	17:28
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:37	6:40	8:55	8:56	9:26	9:27	10:25	10:26	12:49	12:49	18:02	17:59	18:26	18:23	17:42	18:33
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	4:58	4:51	7:43	7:37	8:34	8:30	9:48	9:46	12:49	12:51	19:29	19:38	20:05	20:14	19:18	20:30
נפאל, קטמנדו (ח)	6:14	6:19	8:26	8:28	8:59	9:01	9:56	9:58	12:17	12:17	17:20	17:16	17:46	17:42	16:58	17:52
סין, בייג'ינג (ח)	6:43	6:50	8:40	8:43	9:18	9:22	10:13	10:15	12:28	12:28	17:12	17:06	17:42	17:36	16:47	17:48
סינגפור, סינגפור (ח)	6:46	6:46	9:16	9:16	9:16	9:45	9:45	10:48	13:18	13:18	18:50	18:50	19:13	19:13	18:32	19:22
פולין, ורשא (ח)	6:31	6:42	8:04	8:09	8:53	8:59	9:43	9:47	11:50	11:50	16:07	15:56	16:45	16:35	15:40	16:50
פרו, לימה (ח)	5:36	5:34	8:11	8:10	8:42	8:41	9:46	9:46	12:23	12:23	18:08	18:10	18:32	18:34	17:52	18:43
צרפת, ליון (ח)	7:21	7:29	9:08	9:11	9:50	9:55	10:43	10:46	12:54	12:54	17:27	17:19	18:00	17:53	17:02	18:06
צרפת, פריז (ח)	7:37	7:47	9:18	9:23	10:04	10:09	10:55	10:58	13:04	13:04	17:32	17:23	18:06	17:57	17:05	18:11
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:42	8:09	8:09	8:39	8:39	9:40	9:41	12:10	12:10	17:38	17:38	18:01	18:01	17:20	18:10
קנדה, טורונטו (ח)	6:53	7:01	8:44	8:48	9:25	9:29	10:18	10:21	12:31	12:31	17:11	17:03	17:40	17:33	16:44	17:45
קנדה, מונטריאול (ח)	6:34	6:42	8:21	8:25	9:04	9:08	9:56	9:59	12:08	12:08	16:42	16:34	17:14	17:06	16:16	17:19
קפריסין, לרנקה (ח)	6:06	6:12	8:10	8:12	8:45	8:48	9:41	9:43	11:59	11:59	16:52	16:46	17:19	17:14	16:29	17:25
רוסיה, לובאנוב (ח)	7:59	8:11	9:25	9:30	10:17	10:23	11:06	11:10	13:10	13:10	17:20	17:08	18:00	17:50	16:52	18:05
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:35	7:48	8:58	9:04	9:52	9:58	10:40	10:45	12:43	12:43	16:53	16:41	17:32	17:21	16:22	17:37
רוסיה, פטבורג (ח)	8:20	8:36	9:28	9:34	10:29	10:37	11:15	11:20	13:12	13:12	17:03	16:48	17:51	17:38	16:31	17:56
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	7:04	7:13	8:48	8:52	9:32	9:37	10:24	10:27	12:35	12:35	17:05	16:56	17:39	17:31	16:39	17:44
שווייץ, ציריך (ח)	7:09	7:18	8:53	8:57	9:37	9:42	10:29	10:32	12:39	12:39	17:13	17:04	17:43	17:35	16:44	17:48
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:13	6:15	8:35	8:36	9:05	9:06	10:05	10:06	12:32	12:32	17:51	17:49	18:14	18:13	17:31	18:22

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב

